ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 1
JEUDI
1er JUIN
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթաթերթ առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.603

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

69e ANNEE — N° 18.603

ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻ «ԴՐՕ» ԿԱՌՈՅՑԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի Հանրապետութեան գլխաւոր դատախազ՝ Արտաւազդ Գէորգեանը, Մայիս 26-ին, ստորագրած է մեղադրական եզրակացութիւնը Հ. Ց. Դաշնակցութեան ներսը գործող Դրօ գաղտնի կազմակերպութեան վերաբերող: Մեղադրեալները եւ յարակից փաստերը զրկած է Գերագոյն դատարան որ գործը ստանձներ է նոյն օրը ժամը 11-ին իբրեւ «քրէական գործ թիւ 62200395»:

«Արմէնփրէս»ի լրատուութիւնը կ'ըսէ թէ մինչ այդ մեղադրեալներն ու իրենց փաստաբանները ծանօթացած են մեղադրական եզրակացութեան ու փաստերուն: Առաջին դատին ընդդիմադատ են 11 մեղադրեալներ որոնք Գագիկ Սահակեանի (Դրօ-ի փաստաթուղթին մէջ ծանօթ «Թոփ 1» ծածկանունով), Աչոտ Ներսիսեանի եւ Նունէ Մարուքեանի (ծածկանուն՝ «Քերոբի գործ») սպանութիւններու համար կը մեղադրուին Հայաստանի քրէական օրինագրքի հետեւեալ յօդուածներու հիման վրայ. -

1.- ՅՕԴՈՒԱԾ 72. - Պանտիթիզմ, պետական կամ հասարակական ձեռնարկութիւններու, հիմնարկներու, կազմակերպութիւններու կամ առանձին անձերու վրայ յարձակելու նպատակով զինուած պանտաներ կազմակերպելը, այդպիսի պանտաներուն եւ անոնց կողմէ կատարուղ յարձակումներուն մասնակիցը:

Կը պատժուին ազատազրկումով երեքէն մինչեւ տասնեւհինգ տարի ժամանակով՝ գոյքի բռնագրաւումով եւ աքսորով երկուքէն մինչեւ հինգ տարի ժամանակով կամ առանց աքսորի, կամ մահապատիժով՝ գոյքի բռնագրաւումով:

2.- ՅՕԴՈՒԱԾ 99. - Ծանրացուցիչ հանգամանքներով կատարուած դիտաւորեալ սպանութիւն. 2-րդ խուլիկանական դրգռմներով, 4-րդ երկու կամ քանի մը անձերու սպանութիւն, 6-րդ սպանութիւն առանձին դաժանութեամբ կամ չատերու կնոջի համար վանդալուր եղանակով, 8-րդ պանութիւն առանձնապէս վտանգաւոր ռեցիտիվիստի կողմէ, կամ անցեալին դիտաւորեալ կերպով սպանութիւն կատարած անձի կողմէ:

Կը պատժուի ազատազրկումով ութէն մինչեւ տասնեւհինգ տարի ժամանակով կամ մահապատիժով: Բոլոր 11 մեղադրեալները կը մեղադրուին այնպիսի յանցագործութիւններով, որոնց համար, անոնց հաստատման պարագային կրնան մահուան դատապարտուիլ: Մահապատիժը թէեւ դեռեւս դուրս չէ ելած Հ.Հ. քրէական օրինագիրքէն, Հայաստանի մէջ, Լ. Տէր - Պետրոսեանի նախագահ ընտրուելէն ետք (1990-ին՝ Գերագոյն Խորհուրդի, ապա՝ 1991-ին Հանրապետութեան) ոչ մէկ մահապատիժ գործադրուած է: Հայաստանի նախագահին աշխատակազմն ալ միշտ ապահովութիւն տրուած է որ Հայաստանի մէջ ոչ մէկ մահապատիժ կը գործադրուի ցորչափ Լ. Տէր - Պետրոսեան այդ պաշտօնի գլուխն է:

Մեղադրեալներն եւ իրենց դէմ եղած մեղադրանքները են. -

1.- Հրաիր Յովսէփի Մարգարեան (Իրանի Իսլամական Հանրապետութեան քաղաքացի). Յօդուած 72, Յօդուած 99-ի 4 եւ 8 կէտեր, Յօդուած 213-ի երրորդ մաս (կեղծ փաստաթուղթեր կրելն ու օգտագործելը):

2.- Արսէն Արայի Արծրունի (Լիբանանի քաղաքացի). Յօդուած 72, Յօդուած 99-ի 4 եւ 8 կէտեր:

3.- Արմենակ Լեւոնի Մնջոյեան (Հայաստանի Հանրապետութեան քաղաքացի). Յօդուած 72, Յօդուած 99-ի 4 եւ 8 կէտեր, Յօդուած 15-99-ի 2, 4, 6, 8 կէտեր (Յօդուած 15, պատասխանատուութիւնը յանցագործութիւն նախապատրաստելու համար), Յօդուած 232-ի առաջին մաս (ապօրինի կերպով զէնք կամ պայթուցիկ նիւթեր կրելը), Յօդուած 213-ի երրորդ մաս (կեղծ փաստաթղթեր կրելն ու օգտագործելը):

4.- Արմենակ Զաքարի Զաքարեան (Հայաստանի Հանրապետութեան քաղաքացի), Յօդուած 72, Յօդուած 99-ի 4 եւ 8 կէտեր:

5.- Յովհաննէս Սերիոժայի Մկրտչեան (Հայաստանի Հանրապետութեան քաղաքացի). Յօդուած 72, Յօդուած 99-ի 4 եւ 8 կէտեր, Յօդուած 205-ի առաջին մաս (յանցագործութիւններու պարտկում):

6.- Արմէն Եախշիբեկի Գրիգորեան (Հայաստանի Հանրապետութեան քաղաքացի). Յօդուած 72, Յօդուած 99-ի 4 եւ 8 կէտեր:

7.- Արա Արքիի Հարմանդարեան (Լիբանանի քաղաքացի). Յօդուած 72:

8.- Եդիկ Շվերնիկի Սիմոնեան (Հայաստանի Հանրապետութեան քաղաքացի). Յօդուած 72, Յօդուած 99-ի 4 կէտ:

9.- Գեղամ Ազատի Մանուկեան (Հայաստանի Հանրապետութեան քաղաքացի). Յօդուած 72:

10.- Գէորգ Բենիկի Ալավերդեան (Հայաստանի Հանրապետութեան քաղաքացի). Յօդուած 72:

11.- Թաթուլ Դրոյի Գաբրիէլեան (Հայաստանի Հանրապետութեան քաղաքացի). Յօդուած 72:

12-րդ մեղադրեալը՝ Արտաւազդ Պարոյրի Մանուկեան (Հայաստանի Հանրապետութեան քաղաքացի), որ նոյնպէս կը մեղադրուէր Յօդուած 72-ով եւ 99-ի 4 եւ 8 կէտերով, բանտային հիւանդանոցին մէջ մահացած է ծանր հիւանդութեան պատճառով:

Դրօ կառոյցը յայտնաբերուած էր Մոսկուա եւ Երեւան 1994 Դեկտեմբերի առաջին օրերուն Թմրեցուցիչի փոխադրութեան ժամանակ ձերբակալուած կառոյցի 6 անդամներու (Մարզարեան, Արծրունի, Զաքարեան, Գրիգորեան, Հարմանդարեան, Մանուկեան) հետաքննութեան արդիւնքներով:

Մեղադրական եզրակացութիւնը 30 էջերէ կազմուած է, իսկ գործը՝ 19 հատոր: Քանի մը օր անհրաժեշտ է, որպէսզի Գերագոյն դատարանը ծանօթանայ գործին եւ նշանակէ դատավարութեան նախագահող դատաւորը: Գերագոյն դատարանը պէտք է որոշէ նաեւ ժողովրդական ատենակալներ որոնք դատաւորի հետ միասին պէտք է տան դատավճիռը:

Կարելի չէ, անշուշտ, հեռուէն կարծիք յայտնել այս բոլորին մասին, տուեալներու չգոյութեան պատճառով: Կը մնայ յուսալ որ այս դատավարութիւնը, որուն թուականը պիտի որոշուի այս օրերուն, տեղի ունենայ իրաւական պետութեան մը կանոններու յարգանքով եւ ոչ՝ անցեալէն ժառանգուած փորձառութիւններով:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մայիս 30 / 31)

Լ. ՏԷՐ - ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ -- Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Մայիս 29-ին, Հայաստանի եւ ԼՂՀ նախագահները Արցախի ընկերա -- տնտեսական զարգացման եւ զարթաղեան կնճիռին կարգադրութեան առընչուող հարցերու նուիրուած հանդիպում մը ունեցած են:

***

ԼՂՀ ԱՊԱԶԳԱՅՆԱՑՄԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԼՂՀ-ի կառավարութեան որոշումով ստեղծուած է պետական ինչքերու հաշուարկման եւ ապազդայնացման վարչութիւն մը, որ պիտի գործէ կառավարութեան առընթեր: Նորաստեղծ մարմնին տնօրէն նշանակուած է ԼՂՀ Գ.Խ.-ի գիւղատնտեսութեան յանձնաժողովի նախագահ Վալերի Ալեքսանեան:

ԱԼՔԱԹԷԼԻ ԳԼՈՒԽԸ՝ ՍԵՐԺ ԶԻՒՐԻՒՔ

Մայիս 31-ի, «Օրուան մարդն» էր Սերժ Զիւրիւք, 58 տարեկան, Փոլիթէքնիքի չրջանաւարտ որ ընդունած էր Թոթալէն անցնիլ Ալքալթէլի գլուխը (167 միլիառ ֆրանք գործառնութիւն):

Բոլոր օրաթերթերը լայն տեղ կուտային այս նշանակումին, ծանրանալով Զիւրիւքի ցարդ արձանագրած յաջողութիւններուն վրայ ճարտարարուեստի բոլոր մարզերուն մէջ:

Սերժ Զիւրիւքիչեան, ծնած է Մարսէյլ, 1937-ին, հայ գաղթականի զաւակ, իր առաջին քայլերը կատարած է Մոպիլ ընկերութեան մէջ, Ֆրանսա եւ Ամերիկա, նախքան, 1980-ին Ռոն - Փուլէնքի պարարտանիւթի բաժանմունքի ընդհանուր տնօրէն նշանակուիլը: 1990-ին Թոթալի նախագահ նշանակուած է, երբ ան ճզմըւած էր իր մրցակիցին՝ Էլֆի ուժին տակ: Զիւրիւք նոր մարդիկ կ'առնէ, այլ փոփոխութիւններ կ'ընէ եւ քարիւղային ընկերութիւնը ոտքի կը հանէ. այդ առթիւ ալ «Թրիպիւն» թերթը իրեն կը շնորհէ «Տարուոյն ղեկավարի» մրցանակը:

Այսօր կ'անցնի Ալքալթէլի գլուխը, փոխարինելու համար Փիէր Միւարը որ պարտաւորուեցաւ հրաժարիլ դատական հետապնդումի ենթարկուելէ ետք:

«Ֆիկարօ» (տնտեսական) լայն տեղ կուտար Մայիս 31-ին, ինչպէս ուրիշ թերթեր եւ կը չեշտէր Զիւրիւքի «անսխալ ուղին», արձագանգելով նաեւ անոր տրուած դանազան որակումներուն. - «Ֆրանսական ճարտարարուեստի հրաշք մարդը», «Ֆրանսայի լաւագոյն քիմիագէտներէն մէկը», «Փափուկ առաքելութեանց մարդը» եւայլն, եւայլն: Իրեն համար Քրեահ Լիոնէի տնօրէնն ալ «սա պաղ Մարսէյլցին» կ'ըսէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԵՐՊԵՐԸ իսկական չլամարա մըն է զոր կը մղեն ՄԱԿ-ի եւ արեւմտեան Պետութեանց դէմ որոնք, խորքին մէջ իրենց (չ)ունեցած քաղաքականութեան պատուղները կը քաղեն: Միշտ 350 պատանդ կայ Սերպերու ձեռքը: Ամերիկացի բանագնաց մը Պելկրատ կ'երթար Մայիս 31-ին, «Շէֆման խումբ»ին առաջարկները փոխանցելու նախագահ Միլոսեւիչի: Մայիս 30-ին, Սերպերը ազատ արձակած էին 6 Ֆրանսացի կապոյտ սաղաւարտաւորներ եւ 25 Ռուսեր, միաժամանակ պատանդ բռնելով 7 Ուկրանացիներ: Միւս կողմէ, Սերպերը արդելք հանդիսացած են որ օդային ճամբով փոխադրուին սպաննուած երկու Ֆրանսացիներու մարմինները եւ ստիպուած ցամաքի ճամբով կատարուած է փոխադրութիւնը:

ՊԱՊԸ 12-րդ Շրջաբերականն Թուղթով մը կոչ կ'ընէ քոյր եկեղեցիներուն որ միանան: Շրջաբերականը՝ «ուխ ուճուտ սիճք» (որպէսզի բոլորը մէկ ըլլան), առաջինն է իր տեսակին մէջ: Յովհ. Պօղոս Բ. պոհ է որ Պետրոսի յաջորդին դերահաղութեան հռոմէական սկզբունքը կռուախնճոյր մը ըլլայ: Պապին երազն է երեք միաստուածեանները համախմբել Սինայի ստորոտը 2000 թուականի մեծ յոբելեանին առթիւ: Մէկ ու կէս միլիառ կաթոլիկէ, օրթոտոքս եւ բողոքական պէտք է «վար առնեն պառակտումի եւ կասկածամտութեան պատերը» որոնք զիրենք կը բաժնեն:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ելեկտրականութեան անճառնակազմերը զանգուածային ցոյց մը երթին փարիզ, Մայիս 30-ին, ի պաշտպանութիւն Ֆրանսական ձեւի հանրային սպասարկութեան ընդդէմ եւրոպական ծրագրերու: Ցոյցեր երթին նաեւ թղթատարի պաշտօնեաները միշտ նոյն մտահոգութեամբ:

ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐՈՒ «ՍԵՒ ՏԱՐԻՆ» ՆԱԵՒ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

«ԱՌԱՆՑ ՍԱՀՄԱՆԻ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐ»ՈՒ 1995-Ի ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

Ինչպէս ամէն տարի, 1995 Մայիսի վերջին օրերուն լոյս տեսած է «Առանց սահմանի թղթակիցներ»ու տարեկան (1994) տեղեկագիրը որ 460 էջերու մէջ ամփոփած է մամուլի մարզին ենթարկուած հարուածները, ամբողջ աշխարհի վրայ: Հասկնալի է որ ամբողջատիրական կամ բռնակալ իշխանութիւններու տէր երկիրները ըլլան նման տեղեկագիր - հատորի մը գլխաւոր «հերոս»ները. սակայն ասոնց քով կան նաեւ զարմանք պատճառող ներկայութիւններ, ինչպէս՝ Գերմանիա, Գանատա, Իտալիա, Ֆրանսա, Զուիցերիա, եւայլն: 151 երկիրներու այբբենական ցանկին մէջ է նաեւ Հայաստան որ դրաւած է 2 էջ:

Անցնող տարին լրագրողներու համար «սեւ տարի» կը նկատուի հատորը պատրաստողներու կողմէ. կ'ըսուի որ նուազագոյն 103 է սպաննուած լրագրողներու թիւը որ մրցանիշ մը կը կազմէ: Կան նաեւ աւելի քան 130 բանտարկուած լրագրողներ:

Հայաստանի մասին կ'ըսուի որ յատկապէս մտահոգիչ եղած են տարուան վերջին ամիսները. մտահոգութիւնը կը վերաբերի ոչ միայն մամուլի մարզին, այլեւ ընդհանուր կացութեան, քանի որ տնտեսական աղէտալի կացութեան մատնուած երկիրը կրցած էր խուսափիլ բռըտութեան յորձանքին մէջ մխրճուելէ, ինչ որ պարագան էր կովկասեան իր դրացիներուն:

Հայաստանի մասին դրուած երկու էջերուն մէջ կ'ըսուի որ եթէ լրագրողներու եւ թերթերու վրայ յարձակումները չարունակուին, մանաւանդ երբ կը մօտենայ խորհրդարանական ընտրութիւնը, մեծապէս ժխտական ազդեցութիւն կ'ունենան մամուլին վրայ որ մեծ մասով կուսակցական է:

Երեւանի նախկին քաղաքապետ՝ Հ. Գալստեանի սպանութենէն ետք, Դեկտեմբեր 28-ին Լ. Տէր - Պետրոսեանի ճառը եւ անով՝ Հ.Ց.Դ.-ի ու անոր մամուլին խափանումը առաջին յիշուածն է. կը յաջորդեն լրագրող ու հանրապետութեան նախագահի մամուլի դրասենեակի նախկին պատասխանատու Արամ Աբրահամեանի խոշտանգումը (Փետր. 3), «Ազգ»ի խմբագրապետ՝ Ց. Աւետիքեանի (Նոյեմբեր 3), նոյն ամսուան մէջ նոյն թերթէն Ա. Պաղտասարեանի վրայ կատարուած յարձակումները:

Յատուկ խորագիրով մը ըսուած է որ Օգոստոս 29-ին, Խորհրդարանի մամուլի սպասարկութիւնը յայտնած է թէ իր լուրերը պիտի վերապահուին լուրերու պաշտօնական «Արմէնփրէս» գործակալութեան որ իրաւունքը պիտի ունենայ զանոնք վաճառելու այլ լրատուէութիւններու եւ գործակալութիւններու:

«Գոլոս Արմենիի» եւ «Ազգ» կը յիշուին իրենց խմբագրատուներուն եւ գործիքներուն եւս տրուած վնասներով:

Հայաստանի կացութեան մասին գրի առնուած տեղեկագրին մէջ տեղ տրուած է տակաւին Դեկտեմբեր 28-ի հրամանագրով Հ.Ց.Դ.-ի մամուլին փակուած ասուններուն - «Երկիր», «Ազատամարտ» ու «Հայլուր» գործակալութիւն: Կ'ըսուի թէ անոնց հետ վերջ տրուած է նաեւ «Ռագաստ» եւ «Մուճետիկ» թերթերու հրատարակութեան, անոնց խմբագիրները ըլլալով դաշնակցական:

Նման տեղեկագրի մը մէջ Հայաստանի եւս դասուելու առնուազն անբաղձալի երեւոյթը կը թեթեւցնէ՞ ըսել որ նոյն հատորը նոյնքան էջ ունի Վրաստանի, իսկ էջ մը աւելին Ադրբեջանի համար:

ՊՈԼՍԱՀԱՅՈՒՆ ՀԱՐՑԸ ԵՒ ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԶԻՆԱՐԷՆԸ

Բաւական ժամանակէ ի վեր Պոլսոյ հայ մամուլը կ'արձագանգէ դպրոցական հարցի մը որ յայտնապէս մեծ կարեւորութիւն ստացած է զաղութին մէջ: Խօսքը կը վերաբերի Սկիւտարի երեք նախակրթարանները միացնելու հրամայականին որ դրեթէ կը պարտադրուի ներկայ պայմաններէն: Մտաւորական եւ յատկապէս դպրական վաստաւոր անցեալի օրրան այդ թաղը այսօր ոչ միայն այդ յատկանիշները կորսնցուցած, այլ նաեւ զրկուած է հայ բնակիչներէ: Հայ զաղութը բաւականն անչքացած այդ անկիւնէն աւելի արդիաշունչ ու յարդի թաղերու մէջ կեդրոնացած է, Սկիւտարը ձգած իր յիշատակներուն հետ դլուխ դլխի: Սակայն որովհետեւ հոն դանուող աւելի քան դարաւոր երեք վարժարանները չեն կրնար իրենց դոյութիւնը միայն յիշատակներով պահպանել, Պոլսոյ հայ դաղութին պատասխանատուները հակած են հարցին վրայ ու զանազան հանդիպումներով, խորհրդակցութիւններով կը ջանան յարմարադոյն լուծում մը դտնել ու կիրարկել: Եւ այս հարցին վերաբերող բոլոր զարդացումները լայն տեղ կը դանեն տեղւոյն մամուլին մէջ որ նաեւ մասնակից է այդ զարդացումներուն:

Հարցը կը վերաբերի Գալֆայեան - Սէմէրճեան - Ճեմարան եւ Ներսէսեան - Երմոնեան վարժարաններուն: Առաջինը հոն փոխադրուած է 70-ական թուականներու սկիզբին երբ ապատեփականացման ենթարկուած է Ոսկեղջիւրի ափին անոր բուն կալուածը: Այդ չէջանէն ի վեր դործունէութիւն կը ծաւալէ Սկիւտարի մէջ, եւ որովհետեւ այդ թաղը երեք վարժարաններ լեցնելու չափ աշակերտ չունի, երեք անջատ սիւտճէներու, ուսուցչական կազմի հայթայթումը, դպրոցական երեք կալուածներու խնամատարութիւնը օրէ օր աւելի կը դժուարանայ, պատասխանատուներ հակած են միանալով զօրանալու հեռանկարի մը վրայ: Գաղափարը բաւական ընկալում դտած ըլլալ կը թուի խնամակալներու եւ թաղային խորհուրդներու կազմերուն կողմէ. սակայն ասոր քով կայ ընդդիմութեան ճակատ մըն ալ: Այս վերջինը կը բաղկանայ թաղեցիներէ, նախկին թաղեցիներէ ու մանաւանդ նախկին սաներէ որոնք աւելի զգացական, քան՝ դործնական պատճառներով չեն համոզուիր երեք վարժարաններու ձուլումին:

«Մարմարա»ի Մայիս 18-ի թիւին մէջ *ամենայն մանրամասնութեամբ տրուած է նախորդ իրիկուան հաւաքոյթը որ տեղի ունեցած է Սկիւտար, դպրոցական հարցը օրակարգի միակ նիւթ ունենալով: Հոն պարզուած պատկերը բաւական «պերճախօս» է որպէս վաստ. հարցը ծեծուիլ սկսած է երկու տարի առաջ. տարուած է պատրիարքարան. պատասխանատուները ուղած են անպայման ունենալ այս մասին հանրային կարծիքն ալ:*

Անցնող երկու տարուան ընթացքին պարզ է որ կացութիւնը չէ բարելաւուած. օրինակ, Ներսէսեան - Երմոնեանի աշակերտութեան թիւը 90-էն իջած է 57-ի. Ճեմարանը ունի միայն 20 աշակերտ ո-րոնց 12-ը մանկապարտէզի մէջ. չորրորդ դասարանը պարապ է: Իսկ Գալֆայեան-ցիներու թիւը 48 է: Այս վարժարանը իր կանոնագրութեամբ կը տարբերի միւս երկու վարժարաններէն, քանի որ որպէս նախկին որբանոց, իրաւունք ունի բոլոր թաղերէն աշակերտ ընդունելու, մինչ մնացեալները պէտք է բաւարարուին իրենց թաղին մանուկներով: Երեք վարժարանները միասնաբար 125 աշակերտի համար ունին 15 ուսուցիչ եւ 8·5 միլիառ լիրայի (1 միլիոն ֆրանք) պիւտճէ մը: Թաղը, կ'ըսուի թէ 4·000 Հայ բնակիչ ունի, բայց ուսուդուած չէ որ անոնց զաւակները քանի՞ տոկոսով հայկական վարժարան կը յաճախեն:

Փարիզ ապրող Հայու մը համար այսքանին մէջ արդէն զարմանք պատճառելիք շատ բան կայ. դրեթէ զաղութային մտահոգութիւն ու հետաքրքրութիւն, թեր եւ դէմ կարծիքներու փոխանակում, խորհրդակցութիւն, պրպտում, ի վերջոյ աննչան թաղի մը օրէ օր պարպուող դպրոցներուն համար որոնց ցաւին լման սիւնակներ տրամադրելով կ'արձագանգէ մամուլը...: Բայց կայ աւելին. մարդ կարդացածին չի հաւատար երբ Գալֆայանի պատասխանատուին արտայայտութեան մէջ աչքերը կը սահին հետեւեալ տողերուն վրայէն. - «Պէտք է ճշդեմ որ մենք միայն նիւթական մտահոգութիւններով չէ որ միանալ կը ցանկանք:... Մեր ժողովուրդը մեզի մեր սպասածէն ալ աւելին տուաւ: Ուստի նիւթական դժուարութիւն չունինք»: Կրկնե՞լ որ Պէլսոյ հայութիւնը 50 - 60 հազար կը հաշուէ որուն մէջ կան անճառելի նիւթական մարդիկ ու անտարբերները ալ. եւ հինդ լիսէներու, տասնեակ մը միջնակարդերու եւ աւելի քան երկու տասնեակ նախակրթարաններու տէր զաղութին համար վըստահաբար հոգածութեան առաջին կարդերը զրաւելէ հեռու են Սկիւտարի այս երեք վարժարանները: Զափազանցողներ, կամ անուղղայ ռոմանթիկնե՞ր պիտի կոչուին անոնք որոնք այս իրականութեան անդրադառնալով երբեմն մտածեն որ Սիփիւռքի դրախտին մէկ անկիւնն է Պոլիսը...:

Զարմանքը չեչտող երեւոյթ մըն է նաեւ պատասխանատուներու մտահոգութեան բաւական լայն չրջանակը. ըսե՛նք որ հասկընալի է ներկայիչն թելադրուած խնդրի մը լուծում բերելու կեցուածքը. ի վերջոյ, ամէն տեղի համար ընդունելի չէ փարիզեան տարբերակը ուր երբ դպրոցը դժուարութեան կը մատնուի, առանց ժողովի, խորհրդակցութեան, նաեւ նոյնիսկ առանց չշուկի կը փակուի, ոչ ոք անհանդիստ ընելով ու նաեւ ոչ ոքի վրդովում պատճառելով. Նոյն մօտեցումը չունի Պոլսեցին. համայնքը ունի իր իրաւադէտները, որոնցմէ մէկը յիշեալ ժողովին ընթացքին ուղղուած հարցումներու կը պատասխանէ, ըսելով. - «Իրաւունք կարսրնցնելու հարց չկայ. վարժարանները միացնելու դիմումի աղերսագրին մէջ պիտի ըսուի որ "առժամեայ կերպով կը փակենք"»: Ո՞վ, ո՞ւր տեսած է նման «չըռայլութիւն». այսօրուան նեղութեան դարման դտնելու համար նիւթական, ժամանակ, միտք ու սիրտ հատցնել, յետոյ, այդ դարմանը ունենալու հանդրուանին մտածել նաեւ վաղուան մասին...: Մտահոգուիլ մտածելով որ այսօր փակուած վարժարանի մը իրաւունքը չի՞ կորսըւիր. կարելի կ'ըլլա՞յ զայն վերաբանալ ապագային, եթէ պէտք ըլլայ:

Տակաւին բաց թղթածրար մըն է այս դպրոցներուն առընչուածը. ռոմանթիկ մօտեցումներու քով գործնականին անսալու տեսակէտն ալ հնչած է հոն. սակայն յայտնի է որ ոչ ոք յօժար սրտով պատրաստ է դիմելու վճռական քայլին: Ու վերոնչեալներէն զատ այլ պարագաներ ալ կան զարմանքի բաժինը ճոխացնող. այսպէս, նոյն հաւաքոյթին խօսուած է հայերէնի ուսուցման անբաւարար ընոյթին մասին ու վարժարաններու միացումը աղդակ մը նկատուած այդ անբաւարարութեան ալ դարմանին: Յետոյ նաեւ երաշխիք տրուած է որ խնդրոյ առարկայ դպրոցներուն մէջ ներկայիս պաշտօնավարող 15 ուսուցիչներէն անդործ մնացող սիտի չըլլայ: Իսկ պոլսեցի Հայուն դպրոցի հանդէպ վերաբերումին մասին ինքնատիպ չափանիշ մը կրնայ նկատուիլ բաւական «անբնական» հետեւեալ պարադան. Սկիւտարի վարժարաններուն մասին Մայիս 17-ի հաւաքոյթը տեղի ունեցած է միայն չորս օր առաջ թաղային խորհուրդներու ընտրութենէն որոնցմով կրնային բոլորովին տարբեր անուններ դործի դլուխ անցնիլ խնդրոյ առարկայ հաստատութիւններուն որպէս պատասխանատու: Իսկ այդ ընտրութեան ցանկերը լեցուն են Շամիլ Ասլանի, Արման Մուրատի, Միրճան Զեհնիի, Նչճաէթ Տանիէլի, Նուրհան Զոպանի նման անուններով:

Անուններ որոնց օտարացումի երեւոյթին վրայ իւնչ դիւրութեամբ ամբաստանդիրներ կրնան դրի առնել կամ արտասանել մարդիկ որոնք դաւաթ մը ջուրի պէս մարսած են ոչ միայն դպրոցի վարկում, այլ նաեւ կորուստի չատ աւելի խայտարդէտ եւ իւդուտ պատառներ...:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՑԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՓՐԿԵԼ ՎԵՆԵՏԻԿԸ

Իտալացի լրադրող մը Վենետիկի մասին կ'ըսէ՝ «Մէկ անդամ ընդ միշտ ձդեցէ՛ք որ մեռնի, եւ վե՛րջ»: Ան դայթակղած է այլեւս ի տես դործնական քայլերու թացակայութեան եւ ջլամարտերու, որոնք ժամանակն ալ իրենց զօրակից ունենալով, պատմական այս անհման քաղաքը կը տանին դէպի անդարմանելին:

Երազային այս վայրը սկսած է կորսընդունել իր ոգին ու խորհուրդը: «Բացառիկ» կոչուած մակընթացութիւնները սկսած են այլեւս չափախդէպ դառնալ, պատճառ հանդիսանալով հակայ ողդողմանքի, որոնք չուրերու տակ կը թաղեն պատկառելի տաճարները: Քիչ չեն անոնք որոնք լրջօրէն մտահոդ են պատմական այս կոթողներու հիմերուն առողջութեամբ: Կենսոլորտի ապականութիւնն ալ մեծ սպառնալիք կը ներկայացնէ: Ի վերջոյ այս ամէնը պատճառ եղած են որ վերջին քառասուն տարիներու ընթացքին անոր բնակչութիւնը նուազի աւելի քան 60% եւ հասնի ներկայի 70·000-ի թիւին: Յարաբերաբար պակսած է նաեւ աչխատանքի տոկոսը որ դեռ 1970-ին ներկայի տուեալները 40%-ով կը դերազանցէր:

Եթէ կան լաւատեսներ որոնք արդէն իսկ դործի լծուած են, ինչպէս ամերիկացի այն մեկենասը որ աւելի քան 430 միլիոն ֆրանք տրամադրած է չրանցքներու մաքրութեան նպատակին, տիրող ընդհանուր կարծիքը այն է որ չատ բան կ'ըսուի եւ քիչ բան կ'իրադործուի: Կ'ըսուի նաեւ թէ Վենետիկի մասին տեղեկութիւններ ձեռք ձդել «քաֆքայական» անկարելիութիւն մըն է:

Քաղաքապետը, իր կարդին կ'ամբաստանուի երկմտութեամբ: Շատեր կը մրցածեն թէ ան չի գիտեր ընտրութիւն մը կատարել երկու ծրագիրներու միջեւ: Անոնցմէ առաջինը աւելի առժամեայ եւ նուազ հեռատես, կը նախատեսէ Ռիալթոյի եւ Սան - Մարքոյի հրապարակին (տարին 45 ողդողում) լաստադոյն պաչտպանութիւնը, հողերու բարձրացումը, չրանցքներու յատակին մաքրութիւնը եւայլն: Իսկ միւս ծրագիրը, որ կը կարօտի առաւել ժամանակի եւ զոհողութիւններու, չատ աւելի հիմնական լուծումներ կ'ընդդրկէ: Ան կը նախատեսէ չարժուն պատնէշներ, որոնք կը տեղաղրուին ծովախորչի կղզիներուն միջեւ եւ որոնցմով բոլորովին կը պատսպարուի Վենետիկ, քանի որ անոնք, մակընթացութեան պարադային ինքնաչխատօրէն կը բացուին կամ կը դոցուին եւ այդպէսով կայուն կը պահեն իրենց եւ ծովափին միջեւ դտնուող չուրերուն մակարդակը, արդելք հանդիսանալով ողդողմաններու: Դեռ կայ չուրերու ապականութեան հարցը: Վենետիկեան ծովափին, Իեզոլոյի չրջանին մէջ ճարտարարուեստի եւ ոռոդման թափօնները, թոյները, կոյուղիի չուրեր, բոլորը կը հոսին ծով: Այս ուղղութեամբ ալ կը կատարուին կարեւոր ուսումնասիրութիւններ, լուծում մը դտնելու եւ ծովափին իր երբեմնի դիմադիծը վերադարձնելու համար: 1995 - 1998 ժամանակաչրջանի ընթացքին նոր միջոցներ ձեռք կ'առնուին նաեւ քարիւղատար նաւերու վենետիկեան ծովախորչէն անցքի ճամբան փոխելու ուղղութեամբ. հաւանական արկածի մը հետեւանքները նախատեսելի են:

Նախատեսուած այս բոլոր ծրագիրներուն դէմ կան վաստակի տուեալներ՝ բացառիկ մակընթացութիւն՝ 1925-ին 1, 1994-ին 7 անդամ, սովորական մակընթացութիւններ՝ 1925-ին 8, 1994-ին 45 անդամ եւ դեռ ապականութիւնը, հողաստհումը, նաւթատարներու ներկայացուցած սպառնալիքը, այս բոլորը արդարօրէն մտածել կուտան որ հարկ եղածը չէ կատարուած ժամանակին եւ այսօր անհրաժեչտ է արագ չարժիլ փրկելու համար եզակի Վենետիկը, նոյնիսկ եթէ փրկադինը, առաջին հաչուարկով մը, դնահատած է աւելի քան 25 միլիառ ֆրանք:

ՔԱՂՀԱՆ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

Լոս - Անճելըսի հայկական հիւպատոսարանին մէջ, Մայիս 8-ին, տեղի ունեցած է հանդիսութիւն մը, որու ընթացքին հիւպատոսը՝ Արմէն Բայբուրդեան, եղեռնէն վերապրած 34 Հայերու յանձնած է Հայաստանի քաղաքացիութեան վկայականները: Հանդիսութեան բացումը կատարած է Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Լոս - Անճելըսի անօրէնն՝ Բարսեղ Գարթալեան: Հիւպատոսը խօսք առնելով ի մէջ այլոց նչած է. «Մեզ չկարողացան յաղթել թշնամիները: Ապրեցանք, դոյատեւեցինք, զօրացանք եւ նոյնիսկ անկախացանք: Մեր ընտանիքը զօրաւոր է, որովհետեւ անոր արմատները կուդան պատմութենէն: Եղեռնի օրերէն: Մեր ժողովուրդը իր ինքնիչխան հայրենիքը ստեղծելով, դիտէր որ զօրացման միակ ճանապարհը անկախութիւնն է: Եւ մեր ժողովուրդը, հաւատացէ՛ք ինծի, որ ուժեղ է այսօր, որ թշնամիները չեն կրնար մեզի հետ վերաբերիլ այնպէս ինչպէս կը վարուէր նախապէս: Վկա՞յ Արցախն ու Հայաստանը: Մարտնչող մեր ժողովուրդը»: Խօսք տրուած է 90-ամեայ ազդային բարերար Արշակ Տիդրանեանին, որ ըսած է. - «Այսօր իմ ամէնէն երջանիկ օրս է: Այսօր ազատ և անկա խ Հայաստան ունինք»: Խօսք առած են նաեւ ուրիչներ, որմէ ետք տեղի ունեցած է վկայականներու բաչխման արարողութիւն՝ հուսկ՝ հիւրասիրութիւն:

*
**

Քրեական Հովիտի Հ. Ց. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէութեան կեդրոնին մէջ, Մայիս 10-ին, տեղի ունեցած է հրապարակային դրոյց մը՝ «Կաթողիկոսական ընտրութիւններ» նիւթին չուրջ: Բացումը կատարած է Արսէն Մարկոսեան: Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Ազդային Կեդրոնական Վարչութեան անդամ՝ Վահէ Մատէնեան խօսած է Կաթողիկոսութեան օրէնսդրութեան մասին, նչելով որ կան երկու ժողովներ՝ Ազդային ընդհ. ժողով, որ չորս տարին անդամ մը կը դումարուի զրաղելու համար Կաթողիկոսութիւնը հետաքրքրող հարցերով, եւ Պատդամաւորական ժողով, որ կը դումարուի միայն Կաթողիկոս ընտրելու համար: Շրջանները կը եկող պատդամաւորները կ'ընտրուին Թեմերու երեսփոխաններուն կողմէ՝ 5·000 հոդիի համար մէկ ներկայացուցիչի համեմատութեամբ: Մխիթարեան ժողովը կ'որոչէ հինդ թեկնածուներ եւ կը ներկայացնէ Պատդամաւորական ժողովին, որ իր կարդին երեք թեկնածուներ կ'ընտրէ յետ դանկէն:

Եփրեմ Արք. Թապագեան խօսած է երկու Ամերիկաներու յարաբերութեան մասին, ակնարկելով վկայութիւններ տուած է Լիմիածնի Կաթողիկոսական ընտրութեան վերաբերեալ եւ անդրադարձած Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան առաքելութեան:

Զրոյցի աւարտին եղած են հարցումներ: Այն հարցումին, թէ ինչո՛ւ Գարեգին Ա.-ի անուան յիչատակութիւնը կը լինկեան Թեմի Եկեղեցիներուն մէջ զադրեցաւ, Եփրեմ Արք. պատասխանած է. «Ընկալեալ ձեւին, Կաթողիկոսական Աթոռի մը պատկանող եկեղեցիները կը յիչատակեն իրենց զահակալ Կաթողիկոսին անունը: Հետեւաբար, Գարեգին Բ.-ի անունը կը յիչատակուէր իրրեւ Կիլիկիոյ Աթոռի զահակալ եւ երբ ան Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս ընտրուեցաւ, իր անունը իրրեւ յարդանք տարիներու Կաթողիկոսին, չարունակուեցաւ յիչատակուիլ քանի մը չաբաթ եւս եւ ապա, բնականաբար, դործադրելով ընկալեալ ձեւը, դադրեցաւ յիչատակուելէ»:

*
**

Փասատինայի Պըրպէնք վարժարանի սրահին մէջ, Մայիս 6-ին եւ 7-ին, ներկայացուած է «Հայ ըլլար, չէ՞ր ըլլար» թատերախաղը, բեմադրութեամբ՝ Սաջո Տատոյեանի: Զեռնարկը կազմակերպուած է Համազգայինի «Լեւոն Շանթ» թատերախումբին կողմէ: Երեք արարներէ բաղկացած «Հայ ըլլար, չէ՞ր ըլլար»ը բեմադրուած է լիբանանահայ բեմադիր՝ Զօհրապ Եադուպեան, հիմնուելով Աֆիֆ Զապուքճեանի դործին վրայ, իսկ Սաջո Տատոյեան զայն ենթարկած է կարդ մը փոփոխութիւններու, պատշաճեցնելով

«ԹԷՔԷԵԱՆ» ՄՇԱԿ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ 21ՐԴ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

ՅԱՋՈՂՈՒԹԵԱՄԲ ՊՍԱԿՈՒԵՑԱԻ ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ ՄԷՋ

ՏԻԿԻՆ ԱՆԺԵԼ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ
ՓԱՒՈՐԴ ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐ ՆՈՒԻՐԵՑ

«ՊԱԼԵԱՆ» ՄԱՄՈՒԼԻ ՄՐՑԱՆԱԿԸ ՍՏԱՑԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵՑՒՆ ԱՐԱՄ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ ԵՒ ՅԱԿՈԲ ԱՍԱՏՐԵԱՆ

ՄԱՔՍԹՐՕ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ ԵՒ ՓԼՕՐԱ ԿՈՐՈՅԵԱՆ
ՀՌՉԱԿՈՒԵՑՒՆ Թ.Մ.ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՅԿԵԱՆՆ ՊԱՏՈՒԻՈՑ ԱՆԴԱՄՆԵՐ

Թէքէեան Մշակութային Միութեան Ամերիկայի եւ Գանատայի շրջանակի 21-րդ Պատգամաւորական Ժողովը դումարուեաւ 1995, Մայիս 20, Թորոնթոյի Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնին մէջ, առենապետութեամբ Տօքթոր Գէորգ Քէշիշեանի:

Միութեան մասնաճիւղերէն ժամանած պատգամաւորները երկու նիստերուն ընթացքին խորհրդակցեցան տեղական, համազգային եւ հայրենական հարցերու շուրջ եւ մշակեցին գործունէութեան ընդարձակ ծրագիրներ:

Պատգամաւորական ժողովը բարերար անդամի կոչումը շնորհեց եւ երախտագիտութեամբ գնահատեց Տիկին Անժել Թովմասեանը, որ ի յիշատակ փրոֆէսէօր Բարունակ Թովմասեանի, քառորդ միլիոն տոլար նուիրեց Միութեան Երեւանի «Թէքէեան Կեդրոն»ի շինութեան համար:

Պատգամաւորական ժողովը իր բարձր գնահատանքը յայտնեց Կեդրոնական Վարչութեան եւ գրասենեակի վարիչին, Հայաստանի մէջ ստեղծելու Կեդրոնական Վարչութեան ներկայացուցչական գրասենեակը, Միութեան գործունէութիւնը յաջողութեամբ ընդարձակելու Սփիւռքէն Հայաստան, Հայաստանի Թ. Մ. Մ.-ի հետ համագործակցելու մշակութային եւ կրթական գործունէութիւններ եւ յանձնառելու Հայաստանի եւ Արցախի մասնաւորականներու համար ստեղծուած Մշակութային Ֆոնդն ու Ամերիկայէն եւ Գանատայէն բարեսիրական նպատակներով հանդանակուած նպաստները:

Հայրենական իրագործումներուն կը պատկանին ԷՖ - ԷՄ ռատիոկայանին հաստատումը, «Արանոսեան» դիտահետազոտական հիմնարկը, «Պայքար» ամսագրի հայրենադարձութիւնը եւ կեդրոնական վարչութեան ներդրումը Երեւանի մէջ կառուցուող «Թէքէեան Կեդրոն»ի շինարարութեան:

Պատգամաւորական ժողովը գնահատեց Հիմնադրամներու Ցանձնախումբի ջանքերը Միութեան հիմնադրամներու թիւի աճին եւ ընդհանուր գոյքի արժէքի բարձրացման համար: Ժողովականները իրենց զօրակցութիւնը յայտնեցին Արցախի քաջարի ժողովուրդի ինքնորոշման պայքարին եւ Հայաստանի ժողովուրդին դիմադրական կորովին ի նպաստ:

Երկար տարիներու իրենց Միութենական նուիրուածութեան եւ ներդրումին համար ժողովը Ցկեանս Պատուակալ Անդամի տիտղոսներ շնորհեց Մաէսթրօ Համբարձում Պէրպէրեանին եւ Տիկին Փլօրա Կորոյեանին:

Բարձր գնահատանքի արժանացան 14 տարիներէ ի վեր Լոս - Անճըլըսի Թ. Մ. Միութեան «Արշակ Տիգրանեան» Վարժարանի հոգաբարձական կազմը, տնօրէնութիւնն ու ուսուցիչները: Նոյնպէս, բարձր գնահատանքի արժանացաւ Մոնրէալի «Արմենօրամա» հեռատեսիլի յայտագիրը եւ որպէս Միութեան 1994 տարեշրջանի ամենագործունեայ մասնաճիւղ, «Տիգրան Մմոյեան» բաժակին արժանացաւ Ֆիլատելֆիոյ մասնաճիւղը, յատկապէս «Արմենօրամա» ծրագիրը իրենց քաղաքին մէջ սկսելու եւ աշխոյժ գործունէութիւն ծաւալած ըլլալնուն համար:

Պատգամաւորական ժողովը 1994 տարեշրջանի «Վարդգէս եւ Ռիթա Պալեան» մամուլի մրցանակը շնորհեց Հայաստանէն լրագրողներ Արամ Աբրահամեան եւ Յակոբ Ասատրեանին:

Ցետ լրացուցիչ անդամներու ընտրութեան, Թէքէեան Մշակութային Միութեան Ամերիկայի եւ Գանատայի Կեդրոնական Վարչութեան 1995 - 1996 տարեշրջանի դիւանը կազմուեցաւ հետեւեալ ձեւով.

Պատուակալ Ցկեանս Անդամներ՝
Համբարձում Պէրպէրեան եւ Փլօրա Կորոյեան
Ատենապետ՝ Տօքթ. Գէորգ Քէշիշեան
Փոխ - ատենապետներ՝
Երուանդ Ազատեան, Ձորճ Մանտոսեան
Ատենադպիր՝
Տօքթոր Նուպար Պէրպէրեան
Գանձապահ՝ Վարդգէս Պալեան
Փոխ - գանձապահ՝
Պետրոս Փիանտարեան
Անդամներ՝
Տօքթոր Յարութիւն Արզումանեան, Յարութիւն Երէցեան, Ռուբէն Թերզեան, Տօքթոր Արշաւիր Կէօնճեան, Ալեքս Մանուկեան, Վաչէ Սեմերճեան եւ Անդրանիկ Փոլատեան:

Թ. Մ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Պոսթըն
Մայիս 23, 1995

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ԼՈՆՏՈՆի մէջ Հայերու ցեղասպանութեան 80-ամեակը ոգեկոչուած է Մայիս 18-ին կառավարական Ուէսթմինսթըր սրբարանին մէջ, ներկայութեամբ քանի մը տասնեակ հայ եւ օտար անձնաւորութիւններու: Դասախօսած է Ռոստոմ Ստեփանեան. ապա բրիտանահայկական կազմակերպութենէն Փ. Թիւրճենկ արտայայտուած է 1915-ի մասին: Ցօսք առած են նաեւ պառոնուհի Քոքս եւ փրոֆէսէօր Վ. Տաթըեան: Պատմաբան Տիկին Նիցա Սվիրօ եւս արտայայտուած է Հայերու ցեղասպանութեան մասին դուզահեռ մը ընելով Հրեաներու պարագային հետ:

***

ԼՈՆՏՈՆի Քէնզինկթըն հիմնարկի սրբարանին մէջ Մայիս 17-ին շուրջ 150 հոգիի ներկայութեան դասախօսած է փրոֆէսէօր Վ. Տաթրեան, Հայերու ցեղասպանութեան մասին: Դասախօսութեան աւարտին եղած է հարցումներու բաժին մը ու Վ. Տաթրեանի հատորներու վաճառք:

***

ԼՈՆՏՈՆի Համազգայինին կազմակերպութեամբ Մայիս 14-ին դրական երեկոյթ մը նուիրուած է նահատակ դրող՝ Ռուբէն Սեւակի: Անոր կեանքն ու գործը ներկայացուցած են Ալեքսանտր եւ Անահիտ Թոփչեան: Ասարտին տեղի ունեցած է հիւրասիրութիւն մը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ

ԳՊԻՏ

Անսպասելի տուն է վերադառնում ամուսինը եւ տեսնում, որ պաշտպամբում անծանօթ տղամարդ կայ:

- Ո՞վ ես եւ ի՞նչ ես անում այդտեղ:

- Պարաշիւտիստ եմ, թռչում էի եւ ընկայ ձեր պատշգամբը: Ջարմանալի է, չէ՞:

- Ամենեւին: Երէկ մեր լողարանում մի երկրաբան կար՝ նոյնը էր փնտռում...

***

Կինը ամուսնուն.

- Ի՞նչն ես առաւել գնահատում իմ մէջ. գեղեցիկ դէ՞մքս, թէ՞ չքեղ մարմինս:

- Հիմարի պատասխան:

***

Նորակոչիկը խուսափում էր զինուորական ծառայութիւնից:

Նա խառնում է հօր, քրոջ, իրենց շան եւ իր մէջը, ապա յանձնում բժշկական զննութեան:

Մի քանի օր անց զինկոմխարհատից գալիս է պատասխանը.

- «Ձեր հայրը հիւանդ է սպիդով, քոյրը յղի է, շունը դիաբետ ունի, իսկ դուք կը գնաք ծառայելու»:

ՍԱՒԱՌ ԱՂՋԻԿ

ԼՕՐԸՆՍ ՏՐՈՒԷԼ

ՊՐՈՍՓԵՐՈՅԻ ԿՂԶԻՆ

Ներածական՝ Գորփու կղզիի բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլերէնէ Թարգմանեց՝ ՇԱՒԻՏ ՏԷՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Առաջին հերթին՝ ոչինչ: Անցքի մուտքին՝ փշրուած քարերու դէզ մը: Սակայն տասնօրէն բացուած անցք մը որ ըստ երեւոյթին կ'առաջնորդէ դէպի հողին ընկերքը: Քանի քայլ անդին՝ ան կը ճիւղաւորուի բազմաթիւ այլ անցքերու - պարպի նման, կամ ակնարկութիւններով լաւ ծանրաբեռնուած քերթուածի մը նման - հասու, չոզիով ծածկուածի պէս նաեւ պատերով: Կարծէք հազարաւոր ոզիններ հեռու ըլլալնէ ամառէն որ ճըռտուներու եւ հովի արագատրոփ կըշտիով կը կենդանացնէր Գորսիրայի դաշտագետինները: Հողին ներսիդին ենք ան եւ չշունչի վերածուած մեր ձայնը կարծես կը զգայ մեզ չրջապատող ժայռին անպղտու ընդերմութիւնը: Բազմաճիւղ անցքերը մեզի կը սպառնան:

- Վերադարձի ճամբան պիտի չյիշենք, - կ'ըսէ Ն.:

Ջահին լոյսը՝ պատերու երկայնքին չարժող իր սպիտակ չողով անօգուտ է ու անիմաստ: Ն.ի ձեռքը բռնած՝ պատգամի պէս կը զգամ անոր բազկերակին տակ զարկը որ կ'ըսէ թէ ասիկա մեր գործը չէ - ժայռերուն արձագանգն ու անհանդըստացնող մթութիւնը:

1912-ին՝ զինուական մը ջահին կապուած պարանով մը կը փորձէ անցքին գաղտնիքը լուծել: Բայց հողին տակ տեղ մը պարանը կը փրթի եւ կ'ենթադրուի թէ ջահն ալ կը մարի, որովհետեւ այնուհետեւ զինք տեսնող չըլլար: Այս պատմութիւնը կը հնարեմ Ն.ը վախցնելու համար, բայց մեր երկուքին կը յիշեցնէ հոն՝ քարայրէն դուրս՝ կեանքի համայիչ քաղցրութիւնը: Խեցգետնի սակառին վրայ հակած ձկնորսները եւ Ռոպայի հովիտին ամբողջ համայքը՝ իր որթատունկերով ու թզենիներով բծաւորուած: Պերամայի դալարահովանիներուն մէջ կրիաներու կոկորդային մեղմ կանչը: Հիւսիսային հրուանդանին բացերը՝ վեր բարձրացող ապա վար իջնող թոյնի գոյն կանաչ ջուրի դիծը:

Արտաքին քարայրին պատերը կը սրբուին իրենց չղջիկային թաղանթանման ծածկոյթով: Ենթադիտակութեան թըմբիրին մէջ տարաղրուածի պէս՝ արտառոց դողդղացումներ եւ զուգաւորումներ, արտառոց խանգարումներ եւ գարթնումներ, արտառոց երթեւեկութիւններ: Իսկ քու մարմինդ կը սառի ու կը կծկուի տեղւոյն պաղութենէն: Այժմ անորոշ կերպով դուրսէն կը լսուի ծովուն ձայնը, խոռոչի պէս ընտանի, որ ժայռերուն զարնուելով ու լղելով ճամբայ կը բանայ անոնց ընդմէջէն: Խոռոչներուն մէջ ձուկ չկայ:

Սպիտակ պզտիկ նաւը՝ Նիկոյի ուշադիր վարորդութեամբ՝ սահուն եւ ինքնավստահ կը սուրայ քարաժայռին շուքի երկայնքին: Հարաւ - արեւմտեան հով մը բարձրացած է եւ նաւուն արտաքին պահպանակները սլաքի պէս կը ճօճուին Ափրիկէէն հասած ալեկոծումներէն: Ատենն է որ փսթրով կարենք Պալէոկաստրիցցայի փոքրիկ նաւահանգիստներէն մեզ բաժնող կէս ժամնոց տարածութիւնը: Ազատօրէն չաչող սպիտակ բոցերու պէս՝ «վան Նորդըն»ի կայմերուն վրայ անմիջապէս կը պրկուին առագաստները, ծովուն վրայ իրենց հոին պղպջակելով սպիտակ փրփուր մը: Հովի տարածքին մէջ՝ վերի ժայռերէն ատեն առ ատեն կը լսուի ճըպռունգներու հեռագրանման չոր փոխաստութիւնը: Մինչ աւելի եւս հեռուէն կը հասնի երգող կնոջ մը մեռաղահնչիւն սուր ձայնը: Բնակիչօրէն դեղեցիկ իր կեցուածքներէն մէկը առած՝ Ն. նստած է նաւու ցուռկին, գլուխը դէպի ետ հակած, չբթները բաց, երկար չեկ մազերը ականջներուն եռեւէն հովարձակ - եղնիկի սրածայր ականջներ: Նախապատմական նաւու ցուռկին կպած կնոջական ենթադրեալ արձանի մը պէս հովը ըմբռնելով՝ անոր պայծառ դէմքին տխուր արտայայտութենէն կարելի չէ հասկնալ թէ երգը կը լսէ՞ կամ ոչ: Կամ արդեօ՞ք երգին մասին չի մտածեր իսկ, այլ՝ սպիտակ առագաստներէն չատ անդին ու հեռուն՝ մտքով հասած է հոն, ուր արծիւները փշրուած քարի կտորներու պէս կ'իյնան, կը բարձրանան, դարձեալ կ'իյնան երկնքի անտեսանելի աստիճաններէն վար: Այս բոլորէն որքա՜ն փոքր մէկ բաժինը միայն կարելի է արտայայտել բառերով: Վերջին տեսանելի ցցուածքը մեզի կը մօտենայ իր ժառակերտ փոքրիկ մատուռով եւ յատակօրէն տեսանելի վարսով: «Վան Նորդըն»ը ուղղութիւն կը փոխէ, պահ մը կը ցնցուի հակադիր երկու կացութեանց միջեւ, ապա զոյգ կողմերէն պատ կազմած բարձր ժայռերու միջով անչեղօրէն կը սահի դէպի այն խորշը, ուր Նօսիկա դտած էր խղճահար Հիրոսը, թէեւ մօրէ մերկ վիճակով իր նաւարեկութենէն ազատած, բայց եւ կրկնապատիկ աւելի ուշիմ դարձած:

20 - 9 - 37

Պատմաբաններու իրարայաջորդութիւններէն մին ալ այն է, որ վայրերու եւ դէպքերու սկզբնաւորութեան պրպտումը տեւաբար կ'ուզէն հիմնաւորել սիրային տարատամ տուեալներով: Կ'ենթադրուի որ Պալէոկաստրիցցայէն մի քանի ծովային մղոն հեռու գտնուող Փանօն է Կալիպսէի «ալիքներով չրջապատուած ծառախիտ կղզին»: Այս պարագային՝ Գորսիրան ալ կ'ըլլայ նաւարկել սիրող Փոսէացիներու բնակավայրը եւ Ոդիսեւսի ու Նօսիկայի հանդիպման վայրը:

(Շար. 30)

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏ

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի, Յունիս 4, ուր է ՀՈԳԵԳԱԼԸՍՏԵԱՆ:

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՋԱՒԱՐԵԱՆ

Հայր. Պատուիրակի Փոխանորդ

Լիոնի եւ Շրջակայից

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը Ս. Զատկուան ոսնին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է իւզպէնի հետեւեալ նուէրները. -

Տէր եւ Տիկին Ս. Գարապետեան 1000, Տէր եւ Տիկին Սեպուհ Զիթճեան 300, Պ. Կարապետ Գորգիսեան 300, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Աբոյեան 200, Պ. Յակոբ Ճիրեան 500, Տիկին Մելինէ Աւագեան 200, Տէր եւ Տիկին Ժերար Փափազեան 150, Տիկին Լօր Տէրունեան 150, Պր. Ժան - Մարկ Խաչատէրեան 100, Տէր եւ Տիկին Սողոմոնեանց 500, Տիկին Պրիժիթ Աբրահամեան 500, Տիկին Քեպապճեան 200, Տիկին Մարի Տէվլէթեան 100, Տիկին Ագնիւ Տակիլճեան 300, Տէր եւ Տիկին Արամ Ծրէնկեան 400, Տիկիններ՝ Սարսեան եւ Լեւոնեան 200, Օր. Թանիա Ադալեան 200, Տիկին Սրբուհի Աչճեան 200, Տիկին Մարկարիթա Սուրէնեան 100, Տիկին Անահիտ Րիվէ 2000, Տէր եւ Տիկին Յակոբիկ Գաւուքճեան 300, Տէր եւ Տիկին Վահէ Տամլա 500, Պր. Ներսէս Տուրման 500, Տէր եւ Տիկին Սահակ Տամլամեան 300, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Պարսամ (Միացեալ - Նահանգներ) 500, Պր. Դանիէլ Շահինեան 500, Պր. Զօհրապ Տէր - Մարտիրոսեան 200, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Պէրպէրեան 500, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Կէօվճեան 100, Տէր եւ Տիկին Նուպար Գիւրէլեան 300, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Կէվրէկեան 500, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Տէվրէնեան 100, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Պէնլեան 200, Պր. Արամ Խաչատուրեան 500, Պր. Համբարձում Զաւուշեան 100, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Զրբաչեան 500, Տիկին Տիրուհի Ընդապապեան 200, Տիկին Զապէլ Տէր - Յակոբեան 200, Պր. Ժան Ֆորթունաթօ 150, Պր. Լօրան Պալեան 150, Պր. Կրէկուար Ազար 1000, Տիկին Իւղաբեր Եապուպեան 50, Օր. Ֆրանսուազ Նահապետեան 200, Տիկին Մելինէ Պասմաճեան 100, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Կէվրէկեան 500, Տէր եւ Տիկին Ձէմս Զամիչ 200, Տէր եւ Տիկին Վահան Պետրոսեան 200, Պր. Փօլ Աւետիսեան 300, Օր. Մաքրուհի Գրիգորեան 200, Պր. Կարապետ Կարապետեան 50, Տէր եւ Տիկին Զիլինկիրեան 150, Տիկին Անն Պէքար 200, Տիկին Խոկուհի Բամպուքճեան 200, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պագըրճեան 500, Տէր եւ Տիկին Թանիւս Տիգրանեան 500, Տիկին Վերոն Քիւրքճեան 500, Տէր եւ Տիկին Նուպար Դաւիթեան 250, Տիկին Եղիսաբէթ Ալէքսան 200, Տիկին Մարի Զարուկեան 100, Տիկին Մաուլէն Փափազեան 500, Պր. Ս. Ալեւնաքեան 50, Տէր եւ Տիկին Ա. Հայրապետեան 500, Տէր եւ Տիկին Սրա Պէյազճեան 150, Պր. Վարդգէս Փափազեան 200, Պ. Արամ Ղորղորեան 200, Տէր եւ Տիկին Արամ - Անարէ Գրիգորեան 1000, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Գէորգեան 300 Ֆր.:

(Շար.)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՅԿԵՐՈՑԹԸ

Շաբաթ, Յունիս 10-ին, ժամը 20·30-ին սկսեալ:

*
**

Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպան «Աբեթաքս մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը՝ Հոկտեմբեր 21, զապինօ Շարպոնիէհ սրահը:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

*
**

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Վօ - ան - Վըլէնի «Սաթենիկ» մասնաճիւղի մեծ պարահանդէսը՝ Սեպտեմբեր 16-ին

մասնակցութեամբ Ծանօթ երգիչ՝

Փօլ Պաղտատլեանի

ՈՒԽՏԻ ՕՐ

ՔԱՄԲԱՆՑԸ ՏԸ ՖՐԻԶԻ
Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

Բարձր հովանաւորութեան ներքեւ՝
ՀԱՅԱՒԱՑԻՆ ՖՐԱՆՍԱՑԻ
ԹԵՄԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ
ԿԻՐԱԿԻ, Յունիս 4, ժամը՝ 9·30-ին

Հոգեզալստեան տօնին առիթով կը նշուի Եկեղեցւոյ Օծման 67-րդ տարեդարձը:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԻՐԻՃԵԱՆ
Առաջնորդական Տեղապահ

Պատարագը կ'երգէ Մայր Եկեղեցւոյ Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Պր. Խաչիկ Եըլմազեանի:

Յաւարտ պատարագի տեղի կ'ունենայ Հոգեհանգիստ եւ ապա՝ Ուխտաւորի Սիւրբոյ Սեղան «Վազգէն Ա. Կաթողիկոս» սրահին մէջ:

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

FRANCE 2

Կիրակի, Յունիս 4, ժամը 9·15-ին, Հոգեզալուստը Արեւելեան Եկեղեցին - Ղաբաթաղ, հայկական կղզեակ մը որ ուղեց քրիստոնեայ մնալ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏԻՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Արշալոյս Թադէոսեան մասնաճիւղին անդամական ընդհանուր ժողովը, Շաբաթ, Յունիս 3, առաւօտեան ժամը 10-ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը

17, rue Bleue, Paris 9e

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB — MARSEILLE

FETE DES MERES

A l'occasion de la *Fête des Mères*, les Dames de l'UGAB vous invitent à passer un très agréable après-midi devant un buffet raffiné, préparé par leurs soins

le Jeudi 8 Juin à partir de 12 h à l'UGAB :

327, Bd Michelet, Marseille 9e

Participation : 70 F.

Renseignements et réservations :

UGAB: 91 22 10 45 (de 14h à 17h);

Me Musiquian: 42 83 13 73.

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՅՈՒԼԻՍ 5 - ՕԳՈՍՏՈՍ 27

Ամառնային արձակուրդներուն Նորմանտիի ծովեզերեայ Մանկանց Բոյնը կը բացուի Յուլիս 5-ին, ամէն տարիքի հայրենակիցներու համար:

Մանուկները ընկերակցութեամբ իրենց ծնողներուն:

Վարձելու համար սենեակները, խոհանոցով կամ առանց:

Հեռաձայնել. -

39 - 85 - 36 - 53

16 - 31 - 21 - 77 - 63

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Սէն - Ժերմէ Զ. Շանթ մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. -

Ընկերուհի Սրբուհի Պետրոսեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Ալէն Սահակեանէ 250 Ֆր., Խորէն Ուլուսեանի մահուան առթիւ՝ Սիմոնեան ընտանիք 200 Ֆր., ընկերուհի Սիրարփի Սիմոնեանի մահուան տարելիցին առթիւ՝ Սիմոնեան ընտանիք 200 Ֆր.:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՍԻՐՏ ՍՐՏԻ

-- ԳՐԱԿԱՆ ԷՋԵՐ, ՅՕԴՈՒԱԾՆԵՐ, ՆԿԱՐՆԵՐ --

Ներածական՝ Գր. ՊԼԻՏԵԱՆ

290 էջ, Մատենաշար «ՅԱՌԱՋ»

Գինն՝ 150 Ֆր., Թղթատարի ծախքով՝ 175 Ֆր.

Դիմել՝ «Յառաջ» կամ Հրանտ-Սամուէլ Գրատուն

(51, rue Monsieur-Le-Prince, 75006 Paris)

UGAB — MARSEILLE

CAMP DE VACANCES ESTIVAL

L'U.G.A.B. de Marseille informe que cette année aussi, elle organise son 12ème *CAMP DE VACANCES* pour les enfants et les jeunes de 7 à 14 ans, du 8 au 30 Juillet

A VARS

(HAUTES-ALPES)

Participation 2.900 *F.* (de Marseille à Marseille)

Pour tous renseignements complémentaires :

Téléphoner à Me *Anfisio-Duzian* (UGAB)

91 - 22 - 10 - 45 de 14 heures à 17 heures

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ՓԱՐԻԶ

Հայ Կրթական

եւ

Մշակութային Միութիւն

ԴԻՄԱԿ

Թատերախումբը
կը ներկայացնէ՝

ՔԱԽՏԻՆ ԱՆԻԼ

Հեռեւութեամբ՝ Գրիգոր Վահանի
բեմադիր՝ Վազգէն Մուրաֆեան

Շաբաթ, Յունիս 3, ժամը 20·30-ին
Կիրակի, Յունիս 4 եւ 11, ժամը՝ 17·30-ին

MUSEE GUIMET

6, Place d'Iéna, Paris 16e (M° IENA)

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Camp itinérant en Grèce

La Croix Bleue des Arméniens de France ouvre son **Camp Itinérant en Grèce** du 4 au 25 Juillet pour les adolescents de 14 à 16 ans.

Au programme: *Randonnées, visites des sites et monuments historiques, rencontre avec La Croix Bleue de Grèce etc...*

Prix : 5 000 F.

Pour tous renseignements complémentaires, contacter Me ZABOUNIAN au 49 77 76 15 (heures de bureau) 43 76 50 52 (le soir).

RECHERCHE

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

recherche

pour son Centre de Vacances de BELLEFONTAINE

JUILLET 1995

1 ASSISTANT SANITAIRE
(médecin, étudiant en 2ème année de médecine ou infirmier)

AOUT 1995

1 ANIMATEUR DIPLOME
(BAFA)

Ecrire à CBAF :
17, rue Bleue, 75009 PARIS.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

«ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ ԱՆԹԷՊԻ»

ՊԱՏՄԱԳԻՐՔԻՆ

Գեղատիպ եւ շքեղ Գ. հատորը

(1200 էջ եւ 580 նկար)

Խմբագրութեամբ՝
Պր. ԵՐՈՒԱՆԴ ՊԱՊԱՅԵԱՆԻ

Գինը՝ 57 տոլար, առաքումի ծախքը ներառեալ:

Ամերիկայէն դուրս՝ 75 տոլար:

Ստանալու համար չէքերը դրել՝ AACA անունին եւ ուղարկել հետեւեալ հասցէին.

Mr. Henry ABADJIAN
4089 Park Vista Drive
Pasadena, CA 91107 U.S.A.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

DATE A RETENIR

AAAS

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE

Fête Champêtre traditionnelle

de la MAISON DE RETRAITE
95500 GONESSE

Dimanche 2 Juillet à partir de 11 heures 30

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ 2
VENDREDI
2 JUIN
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·000 Ֆ. — Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

69ԴՐ. ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 18·604

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

69e ANNEE — N° 18.604

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«ՀԻՒՐՐԻԹԷԹ»Ի ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԻ ԳԼԽԱՒՈՐ ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ ԺԻՐԱՑՐ ԼԻՊԱՐԻՏԵԱՆԻ

Թրքական այս օրաթերթը որ աւելի քան 600 հազար տպաքանակով առաջին տեղը կը գրաւէ Թուրք մամուլին, Մայիս 31-ի թիւով տեղ տուած է Ժ. Լիպարիտեանի ուղղուած հարցումներուն եւ անոր պատասխաններուն. հարցումները կը վերաբերին Հայաստան - Թուրքիա յարաբերութիւններուն, Ղարաբաղի հարցին լուծումի զարգացումներուն: Ժ. Լիպարիտեան կը ներկայացուի որպէս Լ. Տէր - Պետրոսեանի արտաքին քաղաքականութեան խորհրդականը ու Հայաստան - Թուրքիա յարաբերութիւններու ճարտարապետը»:

Հ.- Օդային անցքը բանալու Թուրքիոյ ձայնին դէմ փոխադարձ քայլ մը պիտի առնէ՞ք:

Պ.- Թուրքիոյ հետ երկխօսութեան հոլովոյթի մը մէջ ենք: Ատիկա է կարեւորը: Պիտի չարունակենք այդ երկխօսութիւնը: Ան հարկաւոր է որպէսզի հասկնանք մեր տարբեր մօտեցումները, հասկընանք թէ որ կէտերուն վրայ փոփոխութիւն պէտք է կատարել: Մեծապէս ազդեցայ Փետրուարին Թուրքիոյ մէջ ինձի ցոյց տրուած ընդունելութենէն: Յարաբերութիւններու քնականոնացումը չէնին կայունութիւն պիտի ապահովէ: Ոչ մէկ կասկած թէ շատ լուրջ հոլովոյթի մէջ կը գտնուինք: Այսուհետեւ ոչ միայն Անդարայի ու Երեւանի, այլ նաեւ Երեւանի ու Բաքուի միջեւ եւս, վստահ եմ որ փոխադարձ հասկացողութիւն գոյութիւն ունի. աւելի լաւ կը հասկնանք իրար:

Հ.- Ի՞նչ քայլեր պիտի առնէք երկխօսութեան հոլովոյթը զարգացնելու համար:

Պ.- Մեր աղեցութիւնը ի գործ դրինք որպէսզի պատերազմը չվերսկսի. պիտի չարունակենք այս ուղղութեամբ: Ատիկա պիտի օգնէ չէնին ու Ադրբեջանի մէջ կայուն իրավիճակի մը պահպանումին ու պիտի տայ համաձայնութեան ընթացքին: Կը յուսամ որ Թուրք կառավարութիւնն ալ կարեւոր կը նկատէ այս քայլերը: Ուրիշ քայլեր եւս ունինք առնելիք: Ըսի, այս հոլովոյթը չարունակական է: Օդային անցքին բացումը Թուրքիոյ առանկիւնէն կարեւոր քայլ մըն է: Մենք ալ կոչ ենք. ոակայն, դէպի Հայաստան կարգ մը ճամբորդութիւններու տեւողութիւնը քանի մը ժամ կրճատելէ ուրիշ առաւելութիւն չունի: Արդէն այդ անցքը փակել իմաստ չունէր, որովհետեւ Հայաստան եւ Ադրբեջան երբեք իրարու դէմ չփակեցին իրենց օդային տարածքները:

Հ.- Սակայն եթէ սահմանային անցքերը բացուին, Հայաստանէն ահաբեկիչներու արտօներ ահաբեկիչներու դադրեցնելու, ինչ պատկանելիութիւն որ ալ ունենան անոնք: Չենք արտօներ որ ահաբեկիչներ այս տարածքը գործածեն;

Հ.- Բաքուի հետ երկխօսութիւն ունի՞ք:

Պ.- Այո: Տեւական յարաբերութիւն կը պահեն մեր Պաշտպանութեան նախարարները: Նոյնիսկ, սահմանային որոշ հարցերու, կամ հրադադարը խանգարելու պարագային Լ. Տէր - Պետրոսեան ուղղակի կը հեռաձայնէ Ալիեւին: Սակայն Ադրբեջան քարիւղատարը, Ղարաբաղը եւ չէնիական յարաբերութիւնները իրարու կը կապէ: Կ'ուզէ նաեւ անմիջապէս լուծել Ղարաբաղի օրինավիճակի հարցը ու խնդիրը կը կնճռոտի: Ղարաբաղը Ադրբեջանի ներքին քաղաքականութեան հարցն է: Երբ Թուրքիա եւս Հայաստանի հետ յարաբերութիւնները այս կէտին կ'առընչէ, Թուրքեւհայ յարաբերութիւններն ալ կ'ենթարկուին Բաքուի ներքին քաղաքականութեան: Մինչդեռ յարաբերութիւններու զարգացումը օգնական պիտի ըլլայ նաեւ այս հարցին լուծումին: Ես վստահ եմ: Լուծումի պէտք է ձեռնարկենք, սկսելով ամէնէն դիւրին կէտէն եւ ոչ ամէնէն դժուարէն: Ղարաբաղի մէջ հրադադար ապահովենք: Հիմա պէտք է նախապատրաստութիւն տրուի դրաւեալ տարածքներու մեծ մասէն դինուորներու ետ քաշուելուն, չէջափակումները վերցնելու հարցերուն: Օրինավիճակի խնդիրը պէտք է հետեւի ասոնց: Գրաւեալ տարածքներէն ետ քաշուիլ կը նպաստէ Ադրբեջանին, միջազգային հաչտարար դօրքի մը չէնան հասնիլն ալ Ղարաբաղի. իսկ չէջափակման վերնալը նպաստաւոր է բոլորին:

ՄԻԱՆՕ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԱՆՏԵՂԻ ՄԻՋԱՄՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՆՓԱՌՈՒՆԱԿ ՀԵՏԵԻԱՆՔԸ

Ինչպէս «Յառաջ»ի մէջ հրատարակուած էր, Ապրիլ 21-ին Միլանոյի Հնադիտական Թանգարանին մէջ բացումը եղած էր ցեղասպանութիւնը նկարագրող Արմին Վեգների լրութիւններուն եւ լուսանկարներուն ցուցահանդէսին:

Մամուլը, Միլանոյի յատկացուած էջերուն մէջ հրատարակած էր լուրը: Հեռատեսիլի տեղական կայան մը ցոյց տրուած էր նկարները եւ փոքրիկ հարցազրոյց մը Տիկին Քիւէիկեանի հետ որ պատահաբար նոյն ժամուն կը գտնուէր ցուցահանդէսի սրահը:

Հաւանաբար, հեռատեսիլի այս սրվռումն էր որ գրաւած է Թուրք հիւպատոսին ուշադրութիւնը եւ ուզած է հակազդել ամէն ձեւով: Կը դիմէ Թանգարան, պահանջելով խօսիլ անօրէնին հետ: Տնօրէնը՝ հայազգի փրոֆ. Էրմաննօ Արսլան՝ բացակայ է. կը գտնուի Կիպրոս ուր կը մասնակցի հնադիտական համագումարի մը: Փոխ - տնօրէնուհին կը յանձնարարէ դիմել քաղաքապետարան որուն կը պատկանի Թանգարանը:

Ուրեմն, Յորեքշաբթի, Մայիս 24, մինչ Տիկին Քիւէիկեան կ'առաջնորդէ Միլանոյի հրէական վաւերագրութեան կեդրոնին վարիչը եւ 5 - 6 անդամ տիկիններ, ցուցադրուած գրութիւններուն եւ նկարներուն մասին տալով հարկ եղած բացատրութիւնները, ժամը 17-ի չուրջ սրահ կը մտնէ Թանգարանին հսկիչը եւ կը հրաւիրէ ներկաները թողուլ սրահը, որովհետեւ հրահանգուած է փակել ցուցահանդէսը: Այնպէս ալ կ'ըլլայ:

Անմիջապէս կը սկսի հակազդեցութիւններու շարք մը: Տօքթոր Քիւէիկեան, ցուցահանդէսին կազմակերպիչներէն մին, կը հաղորդէ լուրը Իտալիա - Հայաստան ընկերակցութեան նախագահ փրոֆ. Նորտիոյին: Յարաբերութեան մէջ կը մտնեն Միլանոյի քաղաքապետարանին եւ Թանգարաններու ընդհանուր տնօրէնութեան հետ, կը հեռաձայնեն իրենց ծանօթ լրագրողներու, լուր կը տրուի լրատուական ԱՆՍԱ գործակալութեան եւ տեղական հեռատեսիլին:

Յայտնի կ'ըլլայ որ իսկապէս Թուրք հիւպատոսը Թանգարան հեռաձայնելէ վերջ անձամբ դիմած է քաղաքապետարան (ցուցահանդէսին հովանաւորութիւնը ստանձնած էր քաղաքապետարանը իր մշակոյթի բաժանմունքին միջոցաւ) եւ դանգատած է որ ցուցահանդէսը սուտ եւ անվայել լուրեր կուտայ ժողովուրդին, կը վարկաբեկէ Թուրք ազգը. ինք կը պահանջէ ցուցահանդէսին անմիջական փակումը, կ'ըլլան խիստ խօսքեր եւ հանանական քաղաքական ճնշումներու բռնառնալիքներ: Կրկին հեռաձայնային խօսակցութիւններ Թանգարանին հետ վախնալու հրահանգով: Ցուցահանդէսը ուրեմն կը փակուի եւ մուտքին վրայ կը տեսնուի յայտարարութիւն մը. «փակ՝ նոր կարգաւորումներու դործին համար»:

Հետեւեալ օրը, Մայիս 25, միջօրէի լուրերու ժամուն, հեռատեսիլի տեղական կայանը բաւական լայն եւ տպաւորիչ լեզուով կը տեղեկացնէ ցուցահանդէսին փակման լուրը, կրկին ցոյց տալով 10 օր առաջ եղած նկարահանումները, հեղնանքով եւ նաեւ զարմանքով կը խօսի Թուրք հիւպատոսին միջամտութեան մասին, բայց կը զարմանայ քաղաքապետարանին առած քայլին:

Մինչ այդ լրագրողներու խումբ մը կը դիմէ քաղաքապետարան եւ կը պահանջէ իրականութիւնը: Իբր թէ քաղաքապետարանի մշակոյթի բաժնին վարիչը (որ ներկայ եղած էր բացմանը եւ յայտնած իր դոհունակութիւնը) բացակայ էր Թուրք հիւպատոսին դիմումին ժամանակ եւ եղած է իր տեղապահր որ զիջած է հիւպատոսին պահանջքին: Ինք՝ անտեղի կը նկատէ այս միջամտութիւնը եւ հրահանգ կուտայ վերսաին բանալու ցուցահանդէսը որ կէս օր դոց մնալէ վերջ կրկին կը բացուի:

Օրաթերթերը, որոնք տուած էին ցուցահանդէսին բացման լուրը, այս անդամ, ղայայացուն եւ դայթակղեցնող լուր մը նկատելով Թուրք հիւպատոսին միջամտութիւնը, կը տարածեն անոր փակման լուրը լայնօրէն, Ուրբաթ օրուան իրենց թիւով:

«Քօռիէրէ տէլլա Սէրա», Իտալիոյ ամենատարածուած լրագիրը, կը տրամադրէ 30 տողնոց լայն սիւնակ մը, «Հայերու ցեղասպանութեան ցուցահանդէսը փակուած՝ Թուրք հիւպատոսին միջամտութեամբ» վերնագրով: Եղածը կ'որակէր «միջազգային էնթրիկ»: Կը ներկայացնէր ցեղասպանութեան պատմականը բացատրական ձեւով:

«Լ'Ունիթա», ձախակողմեան, նախկին համայնավար կուսակցութեան օրաթերթը, մէկ ու կէս սիւնակ տրամադրած էր, վերնագրուած՝ «Ցուցահանդէս Հայկական Ջարդերուն մասին, հիւպատոսին բողոքը, դոցուած է ցուցահանդէսը, տիքթաթ Թուրքիոյ կողմէ»: Մանրամասն կը նկարագրէր եղելութիւնը:

«Լ'Ինտիփէնտէնթէ» թերթը, հրատարակելով մահմետական կիներու խումբի մը նկարը, վրան տպագրած էր.. «մամմա, լի Թուրքի». այսինքն՝ «մայրի՛կ, Թուրքերը», Իտալացիները պատմական այս ահապանդը կը գործածեն նշանակելու համար մօտալուտ վտանգ մը երբ Թուրքերը ցամաքահանում կ'ընեին իրենց վրայ յարձակելու համար: Կը նկարագրէր Թուրք հիւպատոսին միջամտութիւնը, տալով մանրամասն լուրեր:

«Ճիորնօ», Միլանոյի լրագիրը, կը նկարագրէր տոքթոր Քիւէիկեանէն ստացած մանրամասնութիւնները:

Այս անտեղի միջամտութիւնը, որ արձագանգ գտաւ մամուլին միջոցաւ, ծանօթացուց, մանաւանդ Միլանոյի բնակչութեան, ցուցահանդէսին ներկայութիւնը, Հայերու ցեղասպանութիւնը եւ Թուրք պաշտօնական անձի մը, այսինքն՝ Թուրքիոյ անհանդուրժող մտայնութիւնը: Ցուցահանդէսը որ ինքնին արդէն բաւական յաջողութիւն գտած էր այցելուներու թիւով, այս անդամ նոր այցելուներու շարք մը ունեցաւ որոնց հետաքրքրութիւնը արթնցած էր օրաթերթերու եւ հեռատեսիլի լրատուութենէն: Միլանոյի բարձրադոյն վարժարանի մը աշակերտները որոնք առաւօտուն այցելած էին ցուցահանդէսը, իմանալով փակուիլը եւ անոր պատճառները, նամակ մը կը դրեն 20-էն աւելի տողերգութիւններով եւ կը յայտնեն իրենց ընդվզումը: Կը դրեն թէ այս հրահանգը կը վիրաւորէ Հայերը, բայց նաեւ զիրենք՝ իտալացի քաղաքացիները հանրապետութեան մը որ ինքզինքը ազատ եւ ժողովրդավարական կը նկատէ:

Արդեօք Թուրք հիւպատոսը կ'անդրադառնա՞յ իր միջամտութեամբ մեղի նուիրուած օդնութեան, որ ծառայեց տարածելու ցեղասպանութեան նիւթը: Կը մտածէ՞ իր երկրին երեսը մրոտած ըլլալուն մասին ալ...:

Վ. Բ.

ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏԻ ՕԴԱԿԱՅԱՆԻՆ ԲԱՅՈՒՄԷՆ ԵՏՔ ԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔՆԵՐ

Աւելի քան չորս տարուան ընդմիջումէ մը ետք Մայիս 30-ին վերաբացուած է Ստեփանակերտի օդակայանը, ուր առաջին օդանաւը, որ կ'ապահովէր Երեւան - Ստեփանակերտ թռիչքը, էջք կատարած է: Սակայն նոյն տաեն ադրբեջանական դինուորական օդուժի երեք սաւառնակներ ԼՂՀ-ի սահմանային զօտիին վրայ թռիչքներ կատարած են եւ որմէ ետք ալ Ադրբեջանի Պաշտպանութեան նախարարութիւնը յայտարարութեամբ մը հայկական կողմէն պահանջած է դադրեցնել Երեւան - Ստեփանակերտ - Երեւան թռիչքները, սպառնալով՝ հակառակ պարագային ծանրագոյն միջոցներու դիմել: Նոյն օրը, Մայիս 30-ին, ԼՂՀ-ի Պաշտպանութեան նախարարութիւնն ալ հակազդած է հակադարձ յայտարարութեամբ մը ուր ըսած է թէ ադրբեջանական սաւառնակներու կատարածը զրդռիչ գործողութիւն է եւ կրկնուելու պարագային ԼՂՀ-եան կողմը զանոնք կը համարի հրադադարի խախտում: Դեռ ադրբեջանական իշխանութիւններուն ուշադրութեան յանձնուած է Բաքու - Նախիջեւան - Անդարա դիծի պարագան ալ եւ ըսուած է թէ զարաբաղեան իշխանութիւնները բարեացակամ կեցուածք կը ցուցաբերեն Արցախի օդային սահմանները չօշափող այդ թռիչքներուն նկատմամբ եւ եթէ խափանարար որեւէ արարք գործուի ադրբեջանական կողմէն, նոյնը կ'ընեն զարաբաղեան ուժերը, որոնք ունին հարկաւոր բոլոր միջոցներն ու սարքերը:

***

ԼՂՀ-ի Արտաքին նախարար՝ Արկադի Ղուկասեան «Ազատութիւն» ձայնասփիւռի թղթակցին հարցումներուն պատասխանելով ըսած է թէ ԼՂՀ-ի պաշտպանութեան ուժերուն հսկողութեան տակ գտնուող բոլոր հողերը ինքնաբերաբար կը ստանան ապահովութեան գօտիի բնոյթ քանի որ ԼՂՀ-ի բնակչութեան ապահովութիւնը երաշխաւորելու նպատակն ունին: Ինչ կը վերաբերի Լաչինի եւ Շուշիի, ԼՂՀ-ի Արտաքին նախարարը նշած է թէ Լաչինի հարցը կարելի կ'ըլլայ լուծել միայն Լեռնային Ղարաբաղի օրինավիճակի յստակացումէն ետք, իսկ Շուշիի պարագային, միայն դաղթականներու հարց կրնայ խնդրոյ առարկայ ըլլալ: Ա. Ղուկասեան այն համոզումը յայտնած է նաեւ որ Ադրբեջան ներկայի իր տնտեսական եւ քաղաքական պայմաններուն մէջ ձեռնտու չէ հարցը ռազմական միջոցներով լուծել փորձելու եւ աւելցուցած է թէ դիւանադիտական լուծումի մը համար ալ ան պէտք է հրաժարի անզիջող կեցուածքէն եւ չափազանցուած պահանջներէն:

***

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեան Մայիս 30-ին նախ ընդունած է Միացեալ - Նահանգներու Հայկական Համագումարի պատուիրակութիւնը, որու հետ ունեցած հանդիպումին քննարկուած են Սփիւռք - Հայաստան կապերը ինչպէս նաեւ յառաջիկայ ընտրութիւններուն, Սահմանադրութեան եւ հանրաքուէին առընչուող հարցեր: Հանդիպումին ներկայ եղած են նաեւ փոխ - նախագահ Գ. Ցարուքեանեան

(Շար.ը Դ. էջ)

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ 80-ԱՄԵԱԿ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՊՈՒԼԿԱՐ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԼՈՅՍԻՆ ՏԱԿ (*)

4. - Առանց ընկերակցող ճառակի եւ առանց հասցէագրութեան:

Պէտք է ենթադրել, որ նամակը ղրկեալ կ. Պոլսոյ պուլկարական թագաւորական դեսպանատան Լիւզօր - նախարար տոքթոր Ն. Քուլիչեվէ ղրկուած է Պուլկարիոյ վարչապետ տոքթոր Վ. Ռատոսլաւովին: 25 - 7 - 1915

ՅՈՒԼԻՍ 24

Երկու հայ վանականներ, որոնք երէկ ինձ մօտ եկան, յայտարարեցին թէ՝ Մխիթարեան միաբանութեան կը պատկանին, թրքահպատակներ են, բայց մաս չեն կազմեր Վիէննայի Մխիթարեան միաբանութեան: Տեղեկութիւններ տուին Փոքր Ասիոյ հայութեան ծանր վիճակին մասին եւ խնդրեցին միջամտութիւն կատարել այդ դրութեան մեղմացման համար: Ստորեւ կը ներկայացնեմ այդ տեղեկութիւններուն զլխաւորները.

Էրզրումի մէջ - 1500 հայ ընտանիքներ քաղաքէն դուրս արտաքսուեր են եւ բոլորը անխնայ կոտորուեր:

Սվազի մէջ - բոլոր Հայերը քաղաքէն դուրս քշուեր են անյայտ ուղղութեամբ: Նոյնպէս եւ վարդապետը:

Խարբերդի մէջ - Հայութիւնը իր Առաջնորդին հետ պէտք է հալէպ երթայ եղեր, սակայն յայտնի չէ թէ տեղ հասած են կամ ոչ, ճնայած այն բանին, որ բաւական ժամանակ առաջ ճանապարհ ելած են եղեր:

Մարտինի մէջ - Սպանդի ենթարկուեր են 700 Հայեր ու վարդապետը: (Առաջնո՞րդը - Յ. Կ.):

Շապին - Գարահիսարի մէջ - քաղաքը հրետանիով ռմբակոծուեր եւ քար ու քանդ եղեր է: Հայերը այնտեղ ինքնապաշտպանութեան համար ոտքի ելեր են: Զէնք չունենալով, այդպիսին ձեռք ձգեր են Թուրքերէն խլելով:

Սամսոնի, Ինէպոլուի, Ունիէի Հայերէն չատեր իսլամութիւնը ընդուներ են, որպէսզի սպանդէն խուսափին:

Վերջերս Թուրք մը եկեր է եւ երկու վանականներուն պատմեր, որ Թէրմէի մէջ՝ Ունիէի ու Սամսոնի միջեւ, հայկական եկեղեցւոյ մը մէջ մտեր է, որ մզկիթի վերածուած է եղեր եւ իր նամազը կատարեր:

Քահանայ մը իր ամբողջ ընտանիքով ապաստաներ է իր տան մէջ եւ բոլորը ողջակիզուեր են, որպէսզի Թուրքերը զրենք չմորթեն կամ պարտադրուած չըլլան Թրքանալու:

Մերսինի մէջ - 150 ընտանիք աքսորուեր են դէպի անապատ, նոյնպէս եւ շրջակայ քաղաքներէն:

Խսքի - Շեհիրի, Առա - Փազարի մէջ կ. Պոլսէն ոչ հեռու, (Հայ) բնակչութիւնը քաղաքէն հեռացուեր է նոյնպէս եւ քշուեր անծանօթ ուղղութեամբ:

Հրաման արձակուեր է Պահչէճիքը (Պարտիզակ, Յ. Կ.) պարպելու համար, որ Իզմիթի մօտ կը դանուի: Որեւէ ռումբ չէ դանուած եղեր: Բնակչութիւնը խոշտանգուեր է կ. Պոլսոյ բանտի տնօրէնին կողմէ՝ Իպրահիմ պէյ, որ մասնաւոր շրջկուեր է Առա - Փազար: Այստեղ երեւան հաներ են 150 ռումբեր, որոնք ժամանակին Թուրք ընդդիմադիրներ պահ դեր են անոնց մօտ:

Տրապիզոնի մէջ - բոլոր Հայերը տեղահաներ են: 26 Հայեր նաւակի մը մէջ տեղաւորեր եւ ծովամոյն ըրեր են: Անոնցմէ միայն մէկը յաջողեր է փախիլ եւ իտալական հիւպատոսարանը ապաստան գըտնել, սակայն այստեղէն ալ ինք Թուրքերուն կը յանձնեն: Վերջիններս Հայը ողջ - ողջ կը թաղեն:

Տեղահանուած Հայերէն ոչ մէկը հասած է նպատակադրուած վայրը եւ պէտք է ամէնքը ճամբու ընթացքին մորթուած ըլլան:

5. - ՆԱՄԱԿ

Պուլկարիոյ Թագաւորական հիւպատոսարան - Իզմիր - 1915, Օգոստոս 13
Թիւ 527

Հիւպատոս Իվան Հաճիեւէ՝
Առ Պր. Վարչապետ՝ տոքթոր Վ. Ռատոսլաւով - Սոֆիա
Խիստ գաղտնի

Պր. Նախարար,

Հայ բնակչութեան վիճակը, Անատոլուի խորքերը, սաստիկ ծանր բնոյթ կը ստանայ եղեր, ճգնաժամային: Իրագեկ տեղերէ իմ ստացած տեղեկութեանց համաձայն, առենէ մը ի վեր ան ոչ միայն կանոնաւոր կերպով հալածանքներու կ'ենթարկուի, այլեւ զանգուածային կոտրածներու եւ սպանդի: Պիթլիսի ու Էրզրումի մէջ ոչ մէկ Հայ մնացեր է: Այնտեղացի Հայերէն մէկ մասը փախուստով հասեր է Ռուսաստան, իսկ մնացեալները մորթեր են: Անգարայէն չուրջ 750 արտաքսուած Հայ ընտանիքներ հրոսակային խումբերէ կոտորուեր են ճանապարհին: Իզմիթի, Պրուսայի, Էրզրումի ու Պիթլիսի Հայ Առաջնորդները չղթայակապ ձեռքերով քշուեր եւ աքսորուեր են անծանօթ տեղ մը: Իզմիրի վիլայէթին մէջ Հայերուն վիճակը առ այժմ աւելի մեղմ է: Գոնիայի խորքերը տարադրուած են Ամվալը ծովեզերեայ քաղաքի Հայերը եւ 7 հոգի Տիքիլի քաղաքէն: Քաղաքիս կուսակալը կ. Պոլսէն ստացուած հրամանի մը վրայ, տեղահանութիւն պէտք է կատարէ եղեր ամբողջ հայութիւնը դէպի Անատոլուի հեռաստանները քշելով, իսկ անոնց բնակարաններուն եւ հողերուն վրայ տեղաւորէ ռումելիցի գաղթականներ: Նկատի առնելով Հայերու անբասիր վերաբերումը իշխանութեան հանդէպ, կուսակալը մերժեր է հրամանին գործադրումը եւ այսօր կ. Պոլիս մեկնելու է եղեր, որպէսզի տեղւոյն վրայ կարգադրէ այս խնդիրը: Վերջին պահուն սակայն յետաձգեր է իր մեկնումը եւ այստեղի Հայ առաջնորդը վստահեցուցեր է, թէ որքան ատեն որ Իզմիրի վիլայէթին մէջ Հայերը չարունակեն խաղաղ մնալ եւ իրենք անձամբ չդրգռեն հալածանքներ իրենց դէմ, որեւէ միջոցառումի պիտի չդիմէ ընդդէմ Հայութեան: Պէտք է ընդգծել, որ Իզմիրի վիլայէթին հայութիւնը իր հարստութեամբ կը մրցի Ցոյներուն հետ:

Բարեհաճեցէք ընդունիլ, Պր. Նախարար իմ վերապանց յարգանքի առհաւատչեաս Ձեզի հանդէպ:

ՀԱՅԵՐՈՒ ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ
(Մտորագր.) Իվան Համամճիեւ

6. - ՁԵԿՈՅՑ

Ուղարկուած՝ 1915 Օգոստոս 3 / 16
Թիւ 557

Լիւզօր - նախարար՝
Ն. Քուլիչեւէ - Կ. Պոլիս
Առ Վարչապետ՝ տոքթոր
Վ. Ռատոսլաւով - Սոֆիա

Հայերուն տեղահանութիւնը օր ըստ օրէ աւելի սարսափելի չափեր կը ստանայ: Ամբողջ նահանգներ, ուր հոծ հայութիւն մը կը բնակէր, անապատ վերածուած են: Թուրքիոյ ներքին գաւառներէն ոչ մէկը ուր Հայեր կ'ապրին, զերծ մնացած է դուլումներէն: Մինչեւ օրս մարդկութեան պատմութեան մէջ չտեսնուած դաղանային արարքը վերջացնելէ յետոյ աւելի հեռաւոր ծայրամասերու տարածքին, երիտթուրքական փոթորիկը կը մօտենայ Կ. Պոլսոյ չրջանին: Վերջին չաբաթուան ընթացքին Ատա - Փազար, Իզմիթ ու անոնց չրջակայքը մաքրազործուած է, Հայ չէ մնացած: Անկարելի է տուեալ պարագային երիտթուրքերու կատարած ոճրագործութեան զազրելիութիւնը նկարագրել: Թուրքեր, Հրեաներ, Ցոյները, որոնք ականատես եղած են Հայերու տեղահանման, չեն կրնար իրենց զգացած սարսափն եւ ընդվզումը զսպել: Իզմիթցի 37 հայ ընտանիքներ, ընդ որոնց եւ մեծահարուստ տոհմեր, բարձրաղդմ կըրթութեամբ հարիւրաւոր անձեր՝ բժիշկները, փաստաբանները, դրամատէրեր ու վաճառականները, փափկասուն օրիորդները բարձր աստիճանի դպրոցներ աւարտած, ընտելացած պերճաշուք կեանքի, իրենց բնակարաններէն դուրս նետուած են եւ ոչխարներու հօտի մը պէս քշուած Փոքր Ասիոյ անապատային տարածքները երկայնքին ու լայնքին: Անոնց թախանձագին խնդրանքին որ Թոյլ տրուի իրենց մեկնիլ Գերմանիա, Աւստրիա կամ Ամերիկա, երիտթուրքական «քաղաքակըրթիչները» կը պատասխանեն եղեր սուիններով ու ցինիկ հաւաստիացմամբ թէ անապատին մէջ անոնք իրենք զիրենք աւելի լաւ պիտի զգան: Երէկ այստեղ Պրուսայի Հայերուն աղիողորմ կանչը լսուեցաւ. Թուրք կառավարութիւնը 24 ժամ պայմանաժամ տուեր է որ Թողուն Պրուսան եւ մեկնին - այրերը դէպի Մէջտեղաք, կիները դէպի Արաբիա, տղաքը դէպի Սուրիա: Որպէսզի պատկերը աւելի ցայտուն ըլլայ, ձեղի կը տեղեկացնեմ թէ՝ Պրուսայի քանի մը տասնեակ հազար Հայ բնակչութենէն մնացած է միայն ծեր լուսանկարիչ մը, Տիկին Տոքթոր Նիքոլսայի Հայրը, որուն ժամանակաւորապէս Թոյլ տրուեր է Պրուսա մնալ, Թալատի պէյի մօտ ազդու միջնորդութեան չնորհիւ: Ան հանդիսատ կերպով զարմանք յայտներ է, որ Հայերու արտաքսումը Պրուսայէն արդէն գործադրուած է, մինչ ինք կ'ենթադրէ եղեր, որ քանի մը օրով տակաւին պիտի ուշանայ:

Այս տեղի օտար ներկայացուցչութիւնները դանդատադիրերով եւ ազէտի նկարագրութիւններով ողողուած են այս խնդրին կապակցութեամբ, սակայն Թուրք իշխանաւորները կը պատասխանեն թէ միջոցառումը ժամանակաւոր է եւ տեղահանուած Հայ բնակչութեան գըլխուն որեւէ փորձանք պիտի չգայ: Մինչ տասնեակ հազարաւոր Հայերու անապատին մէջ կոտրածներուն մասին լուրերը կը կրկնուին աւելի ահռելի ձեւերով: Նոյնիսկ գերմանական դեսպանատունը, երիտթուրքերու յաւօրինակ ընթացքին ընդվզած, ազդու կերպով միջամտեց, սակայն ապարդիւն: Ներկայ կը գտնուինք անզօր՝ ամբողջ ազգի մը վերջնական բնաջնջման յանդիման: Ընթացքը, զոր երիտթուրքերու այսօրինակ ընթացքին ի գործ դրին 1913-ին Թրակիոյ ու Փոքր Ասիոյ պուլկար բնակչութեան հանդէպ եւ զոր ծափահարեցին քաղաքակիրթ Ֆըրանսան ու Գերմանիան, այսօր կ'իրականացուի Հայերու հանդէպ, այն տարբերութեամբ, որ մինչ Պուլկարները խմբովին կ'արտաքսուէին Պուլկարիա, այստեղ Հայերը կը բաժնեն իրարմէ՝ այրերը մէկ կողմ, կիներ ու երախաներ այլ կողմ եւ կ'ուղարկուին Թրքական խուլ ծայրամասեր՝ ստոյգ մահուան: Այսօր Հայկական պատրիարքարանէն ինծի լուր ըրին, որ 30·000 Հայեր Էրզրումէն ու Տրապիզոնէն Միջագետք տարադրուած՝ ջարդուեր են, իսկ Տիգրիս գետին մէջ ուրիշներ խեղդամահ եղեր են: Այստեղի ամերիկեան դեսպանին բարեխօսութեան Թէ Թոյլ տրուի Հայերուն միատեղ Ամերիկա մեկնիլ, Թուրք կառավարութիւնը պատասխանեց Թէ կը փափաքի որ իր «երջանիկ» հպատակները Թուրքիա մնան: Իմ գործընկերներուս հետ միասին կարեւորին կ'ընեմ, որպէսզի Հայերու նկատմամբ կոտրածը կասեցուի կամ գէթ նուազեցուի, սակայն Թրքական կառավարութիւնը, դիտենք, կանգ չառներ, բայի՝ ուժին առջեւ: Իսկ նման ուժ ներկայիս ոչ ոք ունի իր տրամադրութեան տակ:

Նշանակալիցը այն է, որ Ցոյներու հանդէպ միաժամանակ ձեռնարկուած տեղահանութիւնը անմիջապէս կասեցուեցաւ եւ անոնք որոշ տեղերէ վերադարձան իրենց բնակավայրերը, չնորհիւ Գերմանիոյ կայսրին միջամտութեան եւ յունական իշխանութեան սպառնալիքին: Այսօր Թուրքիոյ մէջ յոյնբնակչութեան հանդէպ վարմունքը աւելի լաւ է, քան երբեւէ: Իրենց ցեղին կողոպտիչ իւրայատկութեամբ, Ցոյները սողոսկեցան դէպի աւելի մեծ կեդրոններ, ուրկէ Հայերը կը տարագրուին, որպէսզի անհետանան

ՊԱՔԱԼՕՐԷԱ 1995

Քննութիւններու ժամանակը հասած է: Երկրորդական հաստատութիւններէն համալսարան զանազան քննութիւններու ներկայացող թեկնածուներուն համար Ցունիսը բոլոր մտահոգութիւններու եւ բոլոր յոյսերու ամիսն է:

Լիսէներէն ներս 1993-ին սկսած բարեփոխումը ընթացքի մէջ ուսումնական այս տարեշրջանին կը յանգի նոր պաքալօրէայի մը: Նոր պաքալօրէա՞: Ոչ իսկապէս: Աւելի վերադարձ մը դէպի դրաւորին մանուածող դրական նիւթերու եւ երեք ընտրովի նիւթ առնելու կարելիութիւնը երկուքի փոխարէն: 1995-ի պաքալօրէայի կազմակերպումը եւ մատակարարումը աւելի երկար եւ ծանր է: Ապրիլի առաջին օրերուն սկսաւ ընտրովի նիւթերու ներկայացումը եւ դեռ կը չարունակուի: Սակայն, ընդհանուր պաքալօրէայի եւ թեքնոլոժիք պաքալօրէայի բոլոր «սեռի»ներուն համար Ցունիս 9-ն է քննութեան ճշմարիտ սկիզբը, իմաստասիրութեամբ: Ապա, ընդհանուր պաքալօրէայի համար միւս նիւթերը՝ մաթեմաթիք, պատմութիւն - աշխարհագրութիւն, բնագիտութիւն - տարրաբանութիւն, լեզու, ընկերային եւ անտեսական դիտութիւններ, կենսաբանութիւն տեղի կ'ունենան Ցունիս 14-էն 16, իսկ թեքնոլոժիք եւ արհեստագիտական պաքալօրէայի համար Ցունիս 19-էն 21:

Ուստի, վեց հարիւր հազարէն աւելի

(*) Ա. մասը տես՝ «Յառաջ», Ապրիլ 25

(Շար. 2)

ցած դիներով տէր դառնան հայկական ինչքին, ունեցուածքին: Եւ մինչ Թուրքերը իրենց վրայ կը բարդեն ոճրագործութեան պատասխանատուութիւնը, Ցոյները հարստութիւն կը դիզեն ի փառս Հելլէնականութեան, փառաբանելով յոյն Թագաւորը, Հելլէնականութեան մեծ պաշտպանը, որ Թուրքիոյ ամենաոխերիմ թշնամին կը մնայ:

Պարտք կը համարիմ վերոնշեալը Ձեզի տեղեկացնել, որովհետեւ կը կարծեմ թէ ամէն իսկական քաղաքակիրթ պետութեան մը աւանդութեանց մէջ կը ներառուի ոչ միայն մատնանշել ազդի մը այս կամ պանելի բնաջնջումը, այլեւ իր կարողութեան սահմաններուն մէջ կատարել այն ամէնը, որ իր բնոյթով ի վիճակի ըլլայ նուազեցնելու այս ոճրագործութեան չափերը, այնքան աւելի, որ հայ ազգի ձնշումներուն մէկ յանցանքը կը կայանայ այն բանին մէջ, որ ան հայկական է: Շատ կողմերով անոր ճակատագիրը կը մերձենայ մեր ազգի ճակատագիրին եւ մեր երկրին մէջ աւելի հեշտ է հայութեան տառապանքները հասկնալ քան որեւէ այլ տեղ: Պր. Նախարար, իսկական մարդկայնական գործ մը կատարած պիտի ըլլաք, եթէ որեւէ բան ընէք այն ձեւով, որ դուք լաւագոյնս կը գտնէք, որպէսզի կասեցուի տարաբախտ հայ ազգին տեղահանութիւնը:

Բարեհաճեցէք եւ այլն...

(Մտորագր.)
ՔՈՒԼԻՉԵՒ

Ծանօթագրութիւն. -

4. - Ֆոնտ 321, ցուցակ 1, արխիւային միաւոր 2462, թերթ 49: Մեբեեագիր:

5. - Ֆոնտ 321, ցուցակ 1, արխիւային միաւոր 2462, թերթ 26:

6. - Ֆոնտ 321, ցուցակ 1, արխիւային միաւոր 2462, թերթ 32 - 25:

Նիւթերը կը հրատարակուին առաջին անգամ հայերէն:

Թարգմանեց՝
ՅԱԿՈԲ ԿԻԼԻԿԵԱՆ

Մայիս 16 / 17, 1995
Փլովտիւ

ԵՐԳԻՉ

ԳԱԼՈՒՍՏ ԷԼՄԱՅԵԱՆ

ԼԷՕՓՈԼԴ ՊԵԼԱՆ
ԸՆԴՀ. ՄՐՑՈՒՄԻՆ Ա. ՄՐՑԱՆԱԿ

Լիբանանահայ երգիչ Գալուստ (Վահէ) Էլմայեան, այժմ՝ Ֆրանսաբնակ, Մայիս 14-ին արժանացած է Լէոփոլտ Պելան երաժշտութեան եւ Թատերական Արուեստի ընդհ. մրցումին երգչին Ա. մրցանակին (Chant degré excellence, Premier Prix): Մեկնաբանած է Ժ. Մասընէի «ԼէյԺի»ն եւ Հայրընի «Վա քըէասիոն»էն Իւրիէլի ռեսիթատիւը եւ արիան:

Յիշենք որ զուտմի մրցումին ալ (48 երգիչ-երգչուհի) Էլմայեան երգած էր Փուչինիի Թոսքայէն երկու եղանակներ:

Լէոփոլտ Պելան մկրտուած այս մրցումը հիմնուած է Փարիզ, 1926-ին:

Ջեկնածուներու համար եկած չուրջ երկու հազար երեք հարիւր քսան տարբեր հաստատութիւններէ զպրոցական տարին կրնայ վերջնական յաջողութեամբ, նոր հոդիզոններու հեռանկարով կամ ալ կասկածներով:

Ֆրանսական պաքալօրէան նաեւ քննութեան կեդրոններ ունի օտար երկիրներու մէջ՝ Օսլօ, Լոնտոն, Պրիւսէլ, Մարոք, Ճափոն, Մաարիտ, Պէյրութ, Ճիպութի, Սինկափուր, Հոնկ - Քոնկ, Փոնտիչէրի, Սենեկալ, Գանատա, Հիւսիսային եւ Հարաւային Ամերիկա, եւ այլուր:

Ջմոռնանք որ պաքալօրէայի քննութիւնը կը սկսի առաջին դասարանի մակարդակին Ֆրանսերէնի, գրաւոր եւ բերանացի, քննութեամբ որ այս տարի տեղի կունենայ Յունիս 22-ին, ի հաշիւ 1996-ի տարեշրջանին:

*
**

Հայերէնի քննութիւնը պաքալօրէային որպէս ընտրովի նիւթ (օփսիոն) եւ գրաւոր որուն համար բաւական մեծէն հոսեցաւ, տեղի ունեցաւ Ապրիլ 6-ին զանազան ակադեմիներուն մէջ: Նիւթը ազգային էր, այսինքն նոյնը ամբողջ Ֆրանսայի համար եւ որբագրութիւնը կեդրոնացած Փարիզ: Էքս - Մարսէյլի Ակադեմիային ներկայացաւ 28 աշակերտ:

Թեկնածուներուն առաջարկուած բնագրերը, Անահիտ Տօնապետեանի կողմէ, արուած էր արեւելահայերէն եւ արեւմտահայերէն: Ի՜նչ հարստութիւն: Մեր նպատակը, այս յօդուածին նպատակը քննադատել չէ: Սակայն, դիտել տալ թէ լաւ չէ արեւմտահայերէնի բնագրին մէջ խառնել հայաստանեան (ի դէպ, ինչո՞ւ արեւելահայերէնի մէջ կը կիրարկուի հայաստանեան ուղղագրութիւն...) երկու օրինակ՝ ազբիւրներու գրուած է՝ ազբյուրներու եւ դառնութեամբ գրուած է՝ դառնութ-յամբ:

Անցնինք բնագրին բովանդակութեան վրայն որ մեր կարծիքով մեծ հետաքրքրութիւն մը չի ներկայացներ: 1996-ի նոյեմբերեանին համար հարկ է լծուիլ լուրջ աշխատանքի, եւ այժմէն: Նախ հայերէնը որպէս «օփսիոն» բերանացի քննութեան դրութեան պէտք է վերադառնայ, ինչպէս էր մինչեւ անցեալ տարի եւ են այլ լեզուները: Այս ուղղութեամբ փրոֆ. Ռոպէր Տէր - Մերկերեան Էքս - ան - Փրովանսի մէջ արդէն դիմումներու ձեռնարկած է:

Էքս - Մարսէյլ Ակադեմիայի մէջ հայերէնի քննութիւնները որպէս առաջին կամ երկրորդ լեզու, տեղի ունեցան Յունիս 1-ին: Որպէս Ա. լեզու եւ գրաւոր թեկնածուներու թիւն է՝ վեց եւ որպէս Բ. լեզու եւ բերանացի՝ ութ աշակերտ:

Անցեալ եւ նախանցեալ տարիներու բաղդատմամբ թեկնածուներու ընդհանուր թիւը կայուն է՝ 42, սակայն ոչ գոհացուցիչ չրջանի մը համար որ կը հաշուէ չուրջ ութսուն հազար Հայ:

Ամէն պարագայի հայերէն լեզուի ուսուցման հարցը երկրորդական հաստատութիւններէն ներս կը մնայ հրատապ հարց մը որ կը կարօտի մտածուած, ծրագրուած եւ ձեռնհաս աշխատանքի:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԻՓԵԱՆ

Գրական երեկոյթ
ի պատիւ
Վ. ՀԱՆՈՑ ԹԵՔԵԱՆԻ

Մայիս 24-ի երեկոյեան դրասէրները հաւաքուած էին Փարիզի Մշակութային Տան սրահը, ներկայ ըլլալու համար ամերիկաբնակ գրագիտուհի Վ. Թեքեանի մասին լսելու, զինքն ու իր գրական էջերը վայելելու առիթին զոր կ'ընծայէր «Համազգային»ի հրաւէրը:

Նոյն Միութեան կողմէ ողջոյնի ու բացման խօսքով հանդէս եկաւ Յակոբ Պալեան, նշելով որ «Համազգային»ը մտադրած է գրական մրճնոլորտ ստեղծել, որպէսզի ծաղկին նոր գրողներ: Ապա կենսագրական համառօտ դիծերով ներկայացուց «սփիւռքածին արարած» Վ. Թեքեանը, հետեւեալ յատկանշական բնորոշումով. «ահր է Մեսրոպին եւ Յառաջ»:

Վ. Թեքեանի գործին մասին արտայայտուելու համար հրաւիրուած էր Ալեքսանտր Թոփչեան որ այս չրջանին Փարիզ կը գտնուի: Ան Շիրազի ու Պ. Սեւակի հետ Վ. Թեքեանը նկատեց երբեմն մը որ Եղեռնի թեմային մասին գրած էր, այդ ցաւը արուեստով յաղթահարուած ըլլալով: Պատմեց թէ որքան անհամբերութեամբ կ'ողջունէին Պէյրութէն հասնող «Բագին»ի թիւերը, ծանօթանալու համար հոն տեղ գրաւած անուններու եւ անոնց էջերուն: Ալ. Թոփչեան ցաւ յայտնեց որ բանաստեղծուհիին «Մոխիրէ ծառ»ը (1987) նոյն հետաքրքրութիւնը չէր գտած Երեւանի գրական չրջանակներուն մէջ, քաղաքական գործօնը առաջին դիծի անցած ըլլալով: Այդ թուականէն մէկ կողմ մնացած էր գրական կեանքը ու այդ կացութիւնը ընդհանուր առմամբ կը չարունակուէր ներկայիս եւս, բայց ուրախալի էր լսել որ ծանօթ գրաղատը «հրաչալի նորեր ու նոր ալիք» կը նշմարէր հոն: Նոյն լաւատեսութիւնը ան արտայայտեց նաեւ Սփիւռքի մասին. ըսաւ թէ Վ. Թեքեանի մօտ յատկանշական է վայրին կորուստը եւ ժամանակին յայտնաբերումը, տագնապին արտայայտութիւնը անոնցմով որ կը յիշեցնէ Տէրեանի «վերջին պոէտը» ըլլալու մտահոգութիւնը, բայց ինք վստահ էր թէ գրական նոր հոսանք ձեւ կ'առնէր Սփիւռքի մէջ ու վաղը կը գտնուէինք նոր ու հարուստ գրականութեան մը ներկայութեան:

Վերջին մասին մէջ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան հիւրը որ չնորհակալութիւն յայտնելով իրեն եղած հրաւէրին, անդրադարձաւ Սփիւռքի գրականութեան մէջ փարիզի յատուկ տեղին գլխաւորաբար Փարիզի տղոց չնորհիւ: Ըսաւ թէ այսօր ալ կային Փարիզի նոր տղաքը. Գ. Պըլտեան, Մ. Պէրբերեանը, եւայլն: Ապա, իր գործերէն ընթերցումներու բաժինը սկսաւ «Մոխիրէ ծառ»էն հատուածներով. կարդաց «Փարիզ»ը, «Կարս»ը, «Մաղթանուագ Հայկին»ը, «Հայութիւն»ը եւ վերջերս գրուած էջ մը որ սփիւռքյի հակազդեցութիւն էր Հայաստանի կողմէ «օտարերկրացի» նկատումին: Մօտ ժամ մը տեւեց ընթերցումներու այս բաժինը, որուն չատ վարժ չէ Փարիզի ունկնդիրը. ընդհանրապէս Հայաստանի գրական բարքերուն մաս կազմող այդ սովորութիւնը, պէտք է ըսել որ բաւական լաւ ընդունելութիւն գտաւ Վ. Թեքեանի պարագային, հակառակ քիչ մը հռետորական իր չեշտին, կամ թերեւս նաեւ այդ պատճառով:

Յ. Պալեանի փակման խօսքը աւարտեց երեկոյթին գրական բաժինը, սակայն Վ. Թեքեանի հետ զրոյցը չարունակուեցաւ պատուասիրութեան սեղանի մը չուրջ:

ԱՐՓԻ ԹՈՒԹՈՑԵԱՆ

ՇԱԽԻԼ

ՀԱՑՑ. ԵԿԵՂԵՑԻՆ՝ ՀԱԻԱՏԱՄՔ, ՀՈՎԻՒԻՆ ԴԵՐԸ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Մշակութային յանձնախումբին կազմակերպած դասախօսութիւններուն չարքը՝ նուիրուած Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ, չարունակուեցաւ ըստ նախատեսուած ծրագրին (առաջինին թղթակցութիւնը տես՝ «Յառաջ», 1995 Մարտ 31-ի մէջ):

Այսպէս, Շարաթ, Ապրիլ 22-ին, դասախօսեց տոքթոր Յովհ. Յովհաննէսեան, նիւթ ունենալով «Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Հաւատամքը»: Հաւատամքին առաջին ընդունուած բանաձեւումը կ'ըլլայ 325-ին, Նիկիոյ մէջ Հայերու մասնակցութեամբ գումարուած առաջին տիեզերական ժողովին: Երբ 451-ին, Քաղկեդոնի մէջ տեղի կ'ունենայ չորրորդ տիեզերական ժողովը, Հայերը բացակայ ըլլալով կը պահեն Նիկիոյ մէջ ընդունուած հաւատամքը. այսպէս ալ տեղի կ'ունենայ խզումը եւ Հայերու հեռացումը Ընդհանրական Եկեղեցիէն: Հայաստանեայց Եկեղեցին հաւատամքը, թէպէտ դժուարամատչելի լայն հասարակութեան առանց աստուածաբանական տարրական գիտելիքներու, սակայն էական է հասկնալու համար անոր իւրայատկութիւնը:

Ուսումնասիրելով մանրամասնութիւններէ, Տոքթոր Յովհաննէսեան, իր դասախօսութեան ընթացքին, փորձեց աւելի հասկնալի դարձնել ներկաներու հետ, պատասխանելով քանի մը պարզ հարցումներու.

– Ի՞նչ կը նշանակէ հաւատալ, քրիստոնեայի մը համար.

– Այսօր, ի՞նչ իմաստ ունի քրիստոնեայ ըլլալ. ապա, ան պարզաբանեց աւետարաններու հաղորդած լոյսին ուժը, եւ մարդուն ի՞նչ պարգեւ կրնայ բերել հաւատքին ամէնօրեայ գործնականը:

Այս երեկոյթը վերջացաւ ներկաներուն հարցումներով որ վերածուեցաւ մտերիմ զրոյցի:

*
**

Այս չարքին երրորդ եւ վերջին դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենար Շաբաթ, Մայիս 20-ին: Այս անգամուան դասախօսն էր եկեղեցւոյս հոգեւոր հովիւ՝ Տ. Թորգոմ Քհնյ. Քահանայ Թաշճեան, նիւթ ունենալով «Հովիւ - հօտ յարաբերութիւնները»: Տ. Թորգոմ Քհնյ. ըսաւ որ եկեղեցւոյ պաշտօնեան, ամէն բանէ առաջ, Աստուծոյ ծառան է, եւ գինուորագրեալը Քրիստոսի «խորհրդական մարմնոյն» այդ իսկ պատճառով, ան մեծ յանձնառութիւն մը ունի: Հայ կրօնաւորը առաքելներուն յաջորդն է եւ նոյն ատեն կենդանի վկան՝ Աստուծոյ առջեւ: Իր հօտին ծառայելու համար, ան նախ պարտաւոր է ինչպէս Քիստոս, զայն սիրել, ապա անոր ուղեկցիլ, դարմանել եւ ի հարկին նաեւ սնուցանել, զայն պահելով առողջ, զերծ այն բոլոր կեղտերէն եւ ախտերէն որոնք հոգին կը խափանեն եւ կեանքը կը խոռվեն: Հայ հովիւը կը ծառայէ ժողովուրդի մը որ, դէմ Եւրոպայի մէջ, քիչ ծանօթ է իր եկեղեցիին ու աւանդութիւններուն. ուստի անոր պարտականութիւնը ալ աւելի ծանր է: Ան պէտք է իր հօտին ծանօթ ըլլայ եւ անոր հետ սերտ մտերմութիւն հաստատէ (այց ընտանիքներուն, հիւանդներուն, ծերերուն, բանտարկեալներուն տօնօրէնէք տարին երկու ամենակարեւոր տաղաւարներուն...): Տ. Թորգոմ Քհնյ., իր խօսքը աւարտեց չեշտը դնելով այս դարուս վերջաւորութեան, հայ հոգեւորականին երկու կարեւորագոյն պարտականութիւններուն վրայ.

- Պահել մեր եկեղեցին, անուցանելով հոգիները.

- Պահպանել Հայ ինքնութիւնը, պայքարելով անտարբերութեան դէմ եւ զարգացնելով հաղորդակցութիւնը:

Այս երեկոյթին, իր մասնակցութիւնը բերաւ Աստղիկ Տէտէյեան, որ մեծ յուզումով երգեց Կոմիտասի «Հոռովել»ը եւ Գրիգոր Նարեկացիի «Աւուն աւուն»ը:

Շաւիլի Եկեղեցւոյ Մշակութային Յանձնախումբին կազմակերպած դասախօսութիւններու այս չարքը, արժանի է դնահատանքի եւ պարտի յարատեւել ապագային:

Հ. Հ.

ԼՕՐԸՆՍ ՏՐՌԻԷԼ

ՊՐՈՍՊԵՐՈՅԻ ԿՂԶԻՆ

Ներածական՝ Գորփու կղզիի բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլերէնէ Թարգմանեց՝
ՇԱՒՔ ՏԷՐ - ՄԵԼԿՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Մեծագոյն անարդարութիւնը այն է անշուշտ, որ այս դէպքին չուրջ Հոմերոսի տուած մի քանի անորոշ տեղեկութիւնները ոչ մէկ ձեւով կ'օգնեն պատմաբանին: Օրինակ՝ Ողիսեւս, իր լաստին վրայ, բարեբաստիկ հովով, տասնո՛ւթ օրէն կորած կ'ըլլայ Ջանոն Գորսիրայէն բաժնող մի քանի ծովային մղոն տարածութիւնը, անշուշտ եթէ հաւատաք ընծայենք այսպիսի անհեթեթութեան մը: Զարեան նմանօրինակ հարցերը կը լուծէ «Պատմաբաններու վեհերումները» վերնագրով իր մէկ գրութեան մէջ, որմէ թէոդոր Թարգմանած է սա հատուածը. «Կը մերժենք այսպիսի տուեալներով առաջնորդուիլ: Նախ որովհետեւ այս համայնէ կղզիին չահը կը պահանջէ նման երեւակայածին պատմութեամբ մը օժտուիլ, ապա որովհետեւ հին Յոյները ժամանակի ու տարածութեան գիտակցութիւնը չունէին: Կարելի չէ հաւատաք ընծայել այս մասին անոնց տուած տեղեկութիւններուն, այնպէս ինչպէս կարելի չէ հաւատաք ընծայել արդի Յոյներու ըսածին, երբ տարածութեան ու ժամանակի մասին կը խօսին: Այսօրուան դիւղացիները գըլանիկ ծխելու սեւողութեամբ կը չափեն երկու վայրերու միջեւ եղած տարածութիւնը: Երբ գիւղացիի մը հարցնես տուեալ գիւղի մը հեռաւորութիւնը, ան կը պատասխանէ. - «երկու գլանիկ»: Երբ առարկես թէ ծխող չես, մեծ դժուարութեամբ կը մտաբերէ «ժամ», «վայրկեան» բառերը, բայց զանոնք արտասանելու ձեւէն իսկ կ'անդրադառնաս թէ չատ տարտամ գաղափար մը ունի անոնց իմաստին մասին: Կը պնդեմ որ ասիկա ի զօրու էր նաեւ հին Յոյներու օրով: Հոգեբանական հակումի արդիւնք եղող սովորութիւն մը, որ մինչեւ օրս անխախտ մնացած է: Հետեւաբար, աւելի հակամէտ եմ Հոմերոսին ալ վերագրելու Յոյներու համար բնական եղող ստացանութեան սովորութիւնը, քան՝ ընդունելու այն վարկածը թէ ալիքներէն ծեծուած այս ծոցին մէջ չէ որ Ողիսեւս ցամաք ոտք դրաւ, արեւի ու ջուրի ազդեցութեան տակ խեցիի պէս կարծրացած եւ ճաթռտած մորթով»:

Այս հատուածը բաւական հաճելի պիտի հնչէ Պալէոկաստրիցցայի կողմնակիցներուն: Սակայն յունական նկարագրին ընդգծումը մի գուցէ ձանձրացուցիչ թուի անոնց համար, որոնց հետաքրքրութիւնը Յունաստանի հանդէպ կը սկսի ու կ'աւարտի նախապատմական չրջանէն մնացած վէպատակներով: Ոմանք կրնան առարկել, թէ ի վերջոյ նմանութեան ի՞նչ եղը կրնայ գոյութիւն ունենալ հին Յոյներու նրբաճաշակ ու առանձնացած կեանքին եւ այժմ Եւրոպայի չուքին տակ եւ բարձրավիզ գլխարկի ստորակայութեան դատապարտուած եւ ծոյլ Յոյներու օրը - օրին ապրած կեանքին միջեւ: Պատասխանը սա միջադէպէն կարելի է քաղել:

Անաստասիուս դիտէ թէ ժողովրդական պատմութիւններ կը հաւաքեմ: Գործատուրին համար՝ կէսօրուան ճաշի ժամը ծախելու, հանգստանալու եւ պատմութիւններ պատմելու պահն է: Իսկ երբեմն՝ Վիլլայի բլուրին վրայ որմնադիրներու եւ ներկարարներու հետ գործ ունենալէ ետք, ան մեզի կը հանդիպի Սբ. Գորգիրայի մասին պատմութիւն մը կամ հմայուած չրհորի մը մասին հէքեաթ մը պատմելու համար:

Անցած չաբաթ դիշեր մը անդրադարձանք, որ անոնց տան մէջ անասելի իրարանցում մը կար: Կանուխէն քնանալու փոխարէն՝ կէս դիշերը անց դեռ կը վառէր կապի փոքր լապտերը: Թօսակցութեան ու խնդուքի ձայներ կը լսէինք - մանաւանդ աղջնակինը՝ Երկինքի ոգեւորուած չեշտը եւ Հէլէնի ձայնին արձագանգը, որ բարձրաձայն կը կարդար: Իրենց համար արտասովոր բան էր մինչեւ այս ժամերը լապտերի իւղ վառնել, իսկ երեխաներուն համար բոլորովին անասելի՝ դեռ ոտքի ըլլալ:

Յաջորդ օրը նախաճաչին՝ Անաստասիուս երեւցաւ դեռ չծխելուած խակ: Ոգեւորուած չեշտով կը խօսէր: Յաւ յայտնեց որ բաւարար յունարէն չեմ դիտեր «հոյակապ» պատմութեան մը քիչ մը խրթին մանրամասնութիւնները հասկնալու համար: Նաւաբեկութենէ ետք ինքզինք կղզիի մը վրայ գտած մարդու մը պատմութիւնն էր, Ողիսեւս անունով: Ծօսած միջոցին նշմարեցի, որ ձեռքին ունէր ճմռթքած պղտիկ գիրք մը զոր ինծի երկարեց: Գիւղի դպրոցին մէջ գործածուած ընթերցարան մըն էր, որ ժողովրդական պարզ ոճով կը ներկայացնէր Ողիսեւսի ամփոփումը: Իր աղջնակը առաջին անգամ ըլլալով դպրոց գացած էր նախորդ օրը եւ տուն վերադարձած՝ այս գրքով:

(Շար. 31)

(Շար. Ա. էջէն)

եւ նախագահի յատուկ խորհրդական Ժ. Լիպարիտեան:

Լ. Տէր - Պետրոսեան, ապա, ընդունած է ՄԱԿ-ի ներկայացուցիչ՝ Բ. Տարաբանովը, որ կուտար իր հրաժեշտի այցելութիւնը:

Նոյն օրը, Մայիս 30-ին, Հայաստանի նախագահը հանդիպում մըն ալ ունեցած է Ղազախստանի նախկին վարչապետ, նախագահի յատուկ ներկայացուցիչ Ս. Տերեչչենկոյի հետ: Երկու երկիրներու յարաբերութիւններու զարգացման նիւթը առանցքը կազմած է քննարկուած հարցերուն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ռեֆահի (Բարօրութեան խալամպաշտ կուսակցութիւն) ղեկավարները, Մայիս 29-ին ոտնած են Պոլսոյ զրաման 542-րդ տարեդարձը 50 հազար հոգիի ներկայութեան Ինէօնիւ մարզարանին մէջ: Պարագլուխը՝ Ն. Էրպաքան յայտարարած է այս առթիւ.- «Պոլսոյ նուաճումը, արդէն նախատեսուած Մոհամէտ Մարգարէին կողմէ, Իսլամի մեծ յաղթանակն է: Պատրաստուինք երկրորդ նուաճումին՝ այս անգամ երկրին ամբողջութեան»: Ան աւելցուցած է որ Ռեֆահի կառավարութիւնը պիտի փոխէ Թուրքիոյ եւ Եւրոպայի յարաբերութեանց բնոյթը, «այլեւս արեւմտեաններու սորուկները պիտի չըլլանք, այլ հաւասար գետնի վրայ՝ ընկերակիցները»: 18 օսար պատուիրակութիւններ եկած են իսլամական երկիրներէ, նաեւ պատուիրակութիւններ Գրանադայէն, Մեծն-Բրիտանիայէն, Գերմանիայէն, Միացեալ-Նահանգներէն: Տօնակատարութիւնը հինգ ժամ տեւած է: Իսլամապաշտ քաղաքապետը ամէն մի ջոց ի գործ դրած էր: Այրերն ու կիները տարբեր տեղեր գետեղուած էին եւ լաչակ կրող պարմանուհիներ ալ բացագանչութիւններով պահանջած են Ս. Սոփիայի վերաբացումը (1453-ին մզկիթի վերածած էր Մեհմէտ Բ., ապա՝ Թանզարանի վերածուած Քեմալի կողմէ 1923-ին):

ՊՈՄՆԻՈՑ ՄԱԿ-ի պաշտպանութեան ուժերուն համար (ՖՈՐՓՐՈՆԻԻ) Պուէթրոս Ղալի չորս այլընտրանքներ ներկայացուց Ապահովութեան Խորհուրդին: Նախ, փոլորովին զէմ է զինուորական մեթոտներու գործածութեան: Ինք կ'առաջարկէ.- ա) քաշել ՄԱԿ-ի ուժերը եւ հոն թողուլ միայն քաղաքական առաքելութիւն մը, եթէ այդ է կողմերու ուզածը. բ) պահպանում ՖՈՐՓՐՈՆԻԻ-ի ներկայ պարտականութեանց եւ գործածուող մեթոտներուն. գ) փոփոխութիւն ներկայ լիազօրութեան, թոյլ տալու համար ՖՈՐՓՐՈՆԻԻ-ին որ աւելի ընդլայնուած ձեւով գործածէ զինուորական ուժը. դ) վերանայում լիազօրութեան որպէսզի ան միայն այն պարտաւորութիւնները ունենայ զոր խաղաղապահ ուժ մը կրնայ կատարել: Պուէթրոս Ղալի աւելի կողմնակից է վերջին լուծումին: Մինչ այդ, տեղւոյն վրայ ոչ մէկ փոփոխութիւն կայ եւ կապոյտ սաղաւարտաւորները միշտ պատանդ կը մնան:

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ առաջին օրինապիծը պիտի վերաբերի ներման, ինչպէս սովորութիւն է երբ նոր նախագահ մը կ'ընտրուի: Այս ներումը կը վերաբերի ընդհանրապէս փոքր յանցագործութեանց: Բնագիրը գրեթէ պատրաստ է: Կը թուի որ բազմաթիւ յանցագործութիւններ դուրս պիտի մնան օրինապիծէն, փաստելու համար որ անոնցմէ ոմանք ընկերային զեռնի վրայ «անընդունելի» են: Այսպէս, մաս պիտի չկազմեն կաշառակերութիւնը, ազգեցութեան չահատակութիւնը, չահաբաժիններու ապօրինի իւրացումը եւլն.: Բայց, ասոր փոխարէն, այլ կարգադրութիւն մը կրնայ ուրախացնել կառքի տէրերը, քանի անոնց վերաբերող տուգանքները պիտի չսահմանափակուին:

ՋՕՐ. Ա. ԼԵՒԵԴ քանակէն հրաժարած է եւ որոշած է նուիրուիլ քաղաքական ասպարէզի: Յարդ, ամէնէն ժողովրդական զինուորականն էր ռուսական բանակին:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

Տէր եւ Տիկին Ժաք եւ Օտէթ Սէյհահի յատուկ կը ծանուցանեն իրենց քրոջ եւ տալոջ՝

ՄԱՐԻ ՎԵԼԼԷՏԵԱՆԻ
(Ծնեալ՝ Սէյհահի)

մահը որ պատահեցաւ 88 տարեկանին, Լը Գանէ (Ալփ - Մարիթիմ): Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Նիսի Սուրբ Ատուածածին Եկեղեցին, Ապրիլ 27-ին մտերիմ շրջանակի մէջ եւ մարմինը ամփոփուած Վիլլըֆրանշ - սիւր - Մէօի գերեզմանատան ընտանեկան դամբարանը:

Մայիս 28-ին, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Նիսի Ս. Ատուածածին Եկեղեցին:

Կը խնդրուի ներկայս ընդունիլ որպէս մահազդ:

SEYAHI
17, Ave De Lattre de Tassigny
06130 GRASSE

ՈՒԽՏԻ ՕՐ

ՔԱՄԲԱՆՑԸ ՏԸ ՖՐԻԶԻ
Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

Բարձր հովանաւորութեան ներքեւ՝
ՀԱՐԱԻԱՑԻՆ ՖՐԱՆՍԱՑԻ
ԹԵՄԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ
ԿԻՐԱԿԻ, Յունիս 4, ժամը՝ 9·30-ին
Հոգեպատեան ոտնին առիթով կը նշուի Եկեղեցւոյ Օծման 67-րդ տարեդարձը:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԻՃԵԱՆ
Առաջնորդական Տեղապահ

Պատարագը կ'երգէ Մայր Եկեղեցւոյ Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Պր. Յակիկ Եըլմազեանի:

Յաւարտ պատարագի տեղի կ'ունենայ Հոգեհանգիստ եւ ապա՝ Ուխտաւորի Սիրոյ Սեղան «Վազգէն Ա. Կաթողիկոս» սրահին մէջ:

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ
FRANCE 2

Կիրակի, Յունիս 4, ժամը 9·15-ին, Հոգեպատսուսը Աբեւելեան Եկեղեցին - Ղարաթաղ, հայկական կղզեակ մը որ ուզեց քրիստոնեայ մնալ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՎԻՆՍԷՆ. - Տիկին Սաթենիկ Սողոմոնեան 300 Ֆր.:

***

ՓԱՐԻԶ. - Պր. Գեղամ Նիկողոսեան 200 Ֆրանք:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՇՏՈՑ

ՀԱՅՑ ԼԵԶՈՒԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Միութիւնս Մայիս 4-ին իր կազմակերպած Կոմիտասի եւ Երուանդ Օտեանի ծննդեան 125-ամեակներուն նուիրուած դեղարուեստական երեկոյթին առթիւ խոր երախտագիտութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.-

Պր. Նոէլ, Րաֆֆի Պաքրճեան 5000 Ֆր., Արսլանեան Եղբարք Հաստատութիւն (Անվէրս) 2500 Ֆր., Պր. Վահէ Զիլինկիրեան 2000 Ֆր., Պր. Րոժէ, Կարպիս Զրբաչեան 1000 Ֆր., Տիկին Տոքթոր Հայկուհի Տամլամեան 1000 Ֆր.:

Ընդհանուր գումար՝ 11·500 Ֆր.

Շնորհակալութիւն նաեւ Պր. Եդուարդ Ամէրեանի, որ 500 Ֆր. նուիրեց Երեւանի դպրոցներուն մէջ Միութեանս կազմակերպած արտասանութեան մրցումը չահած եւ Փարիզ հրաւիրուած դեռատի Իրինա Մկրտիչեանին, խանդավառուելով անոր Մայիս 4-ի արտասանութենէն (Պօլսոյ Սեւակի «Անլռելի Զանգակատուն»էն հատուած մը) եւ ուզելով քաջալերել զայն:

Միայն անդամավճարներով եւ հայ լեզուի դասընթացքներու սակերով գործող Միութեանս համար խիստ կենսական նշանակութիւն ունին նման նուիրատուութիւնները, որոնք կարելիութիւն կուտան հրապարակային ձեռնարկներ կազմակերպելու՝ հայերէնը լսելի եւ սիրելի դարձնելով ժողովրդային լայն խաւերու: Ուստի, մեր խորին երախտագիտութիւնը կը յայտնենք հայ լեզուի եւ Հայու ինքնութեան պահպանման նախանձախնդիր վերոյիշեալ պատուական ազգայիններուն, որոնք մասնակցելով ծախքերուն, կարելի դարձուցին Մայիս 4-ի հանդիսութեան կազմակերպումը:

ՎԱՐԶՈՒԹԻՒՆ

L'Association *CHENE-FRANCE*
présente

Roupen
YEREVANTSI

accompagné de
DIKRAN DER-STEPANIAN

CONCERT

le Vendredi 9 Juin à 20 heures 30

au MUSEE GUIMET
6, Place d'Iéna, Paris 16e (M° IENA)

Réservations (répondeur) :
45 58 14 04 du Lundi au Mercredi
46 70 11 65 du Jeudi au Samedi

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏ

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի, Յունիս 4, ոտն է ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ:

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՉԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի Փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Աբջալոյս Թաղէոսեան մասնաճիւղին անդամական ընդհանուր ժողովը, Շաբաթ, Յունիս 3, առաւօտեան ժամը 10-ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը
17, rue Bleue, Paris 9e

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ՓԱՐԻԶ

Հայ Կրթական
եւ
Մշակութային Միութիւն

ԴԻՄԱԿ

թատերախումբը
կը ներկայացնէ՝

ՔԱԽՏԻՆ ԱՆԻԻԼ

հեղինակութեամբ՝ Գրիգոր Վահանի
բեմադիր՝ Վազգէն Մուրատեան

Շաբաթ, Յունիս 3, ժամը 20·30-ին
Կիրակի, Յունիս 4 եւ 11, ժամը՝ 17·30-ին

MUSEE GUIMET
6, Place d'Iéna, Paris 16e (M° IENA)

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB — MARSEILLE

FETE DES MERES

A l'occasion de la *Fête des Mères*, les Dames de l'UGAB vous invitent à passer un très agréable après-midi devant un buffet raffiné, préparé par leurs soins

le Jeudi 8 Juin à partir de 12 h à l'UGAB :

327, Bd Michelet, Marseille 9e
Participation : 70 F.
Renseignements et réservations :
UGAB: 91 22 10 45 (de 14h à 17h);
Mme Musiquian: 42 83 13 73.

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Camp itinérant en Grèce

La Croix Bleue des Arméniens de France ouvre son **Camp Itinérant en Grèce** du 4 au 25 Juillet pour les adolescents de 14 à 16 ans.

Au programme: *Randonnées, visites des sites et monuments historiques, rencontre avec La Croix Bleue de Grèce, etc...*

Prix : 5 000 F.

Pour tous renseignements complémentaires, contacter Mme ZABOUNIAN au: 49 77 76 15 (heures de bureau) 43 76 50 52 (le soir).

ՇԱԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ 3
SAMEDI
3 JUIN
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԱՅՐԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. — Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթաթերթ առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.605

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

69e ANNEE — N° 18.605

ԵՐԵՒԱՆԻՆ ՓԱՐԻԶ

ՀԵՌԱՏԻՊ

«ՐՄՔՆՓՐԷՄ»

(Մայիս 31 / Յունիս 2)

ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ

Մայիս 31-ին Լ. Տէր-Պետրոսեան ընդունած է Բ. Ելցինի յատուկ բանագնաց Վլ. Կազմիրովը, որու հետ քննարկած է զարթաղեան կնճռոտ կարգաւորման հարցերը:

*
**

Գերագոյն Խորհուրդի նախագահ Բ. Արարքցեան, Մայիս 31-ին Երեւանի Յեղասպանութեան թանգարանին յանձնած է Ռուսաստանի պետական Դումային հայկ. ցեղասպանութիւնը ճանչցող յայտարարութեան բնագիրը, զոր իրեն յանձնած էր ռուս իր պաշտօնակիցը՝ Ի. Րիբկին:

*
**

Բ. Արարքցեան նոյն օրը ընդունած է ԱՄՆ-ու Հայկ. Համագումարի պատուիրակութեան անդամները, որոնց հետ խօսակցութեան նիւթը կազմած են օժանդակութեան հարցեր:

*
**

Անցեալ տարի դոյացած համաձայնութեամբ մը հիւլէական հսկողութեան խումբ մը հայ մասնագէտներ, անցեալ ամիս հետեւած են ամերիկեան միջուկային կարգաւորման Յանձնաժողովի կազմակերպած դասընթացքներուն: Նախատեսուած է նաեւ ամերիկեան կողմին ինքնիք աշակցութիւնը՝ համակարգիչներու ծրագիրներով եւ սարքերով:

*
**

ՆՈՒԱԶԱԳՈՑՆ ԱՇԽԱՏԱՎԱՐՁԻ ՅԱԽԵԼՈՒՄ

Հայաստանի կառավարութիւնը նկատի ունենալով դրամին արժեզրկումը եւ գիներու յաւելումը, որոշած է Յունիս 1-էն բարձրացնել նուազագոյն աշխատավարձերու, կենսաթոշակներու, կրթաթոշակներու եւ նպաստներու չափերը: Այսպէս, նուազագոյն աշխատավարձը սահմանուած է 540 Դրամ, իսկ պետական պաշտօնեաներու աշխատավարձերն ու կենսաթոշակները կ'արձանագրեն 430 Դրամի յաւելում մը: Բարձրագոյն ուսման կրթաթոշակները սահմանուած են 2215 Դրամ, աւելցած են նաեւ երախաներու յատուկ նպաստներու չափերը:

*
**

Այլ հրամանագրով մը, կառավարութիւնը Յունիս 1-էն ազատ արձակած է հացին սակագինը եւ նախկին կտրօնները այլ ի գործ են միայն մինչեւ Յունիս 15:

*
**

ԲԻՒՐԵՂԱԻԱՆԻ ԲԱԶՄԱԲՈՒԺԱՐԱՆԸ

Մայիս 29-ին հանդիսաւոր արարողութեամբ բացումը կատարուած է Բիւրեղաւանի բազմաբուժարանին: Բացման հանդիսութեան փոխ-նախագահ Գ. Յարութիւնեան խօսք առնելով ըսած է թէ անցումի չրջանը վերջ գտած է այլեւս, հասած է գործադրելու եւ կառուցանելու ժամանակը եւ նման հանդիսութիւններ աւելի յաճախադէպ պէտք է դառնան:

*
**

ԵՄԷՆ՝ 105-ՐԴԸ

Հայաստանի Մոսկուայի դեսպանատան մէջ Մայիս 28-ին ստորագրուած համաձայնագրով դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատուած են Հայաստանի եւ Եմէնի միջեւ: Այս վերջինը 105-րդ պետութիւնն է, որու հետ Հայաստան նման կապեր կը հաստատէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՇԻՐԱՔ վանն գնաց Յունիս 1-ին, անձամբ մեծարելու համար Պոսնիա զոհուած Ֆրանսացի երկու՝ կապոյտ սաղաւարտաւորներու յիշատակը: Այս առթիւ, չատ վճռական ելոյթ մը ունեցաւ, չեչտելով թէ՝ «Ֆրանսա պիտի չըհանդուրժէ այլեւս որ իր պինուորները նուաստացումի ենթարկուին, վիրաւորուին կամ սպաննուին առանց պատիժ կրելու»:

ՄԱԿ-ը մերժեց Սերպերու պայմանները Պոսնիոյ 370 կապոյտ սաղաւարտաւորներու դատ արձակման վերաբերեալ: Պութրոս Ղալիի ուղղուած իր նամակին մէջ, Սերպերու պարագլուխը՝ Ռատովան Գարատզիք երեք պայմաններ դրած էր.- ա) ՄԱԿ-ն ու ՕԹԱՆ-ը կը հրաժարին ուժի գործածութենէն, բ) Ապահովութեան բոլոր գօտիները կ'ապաքինուին, գ) Բացարձակ յարգանք զէնքերու վրայ դրուած անպարկոյին: ՄԱԿ-ը ազատ արձակումը կը պահանջէ առանց որեւէ նախապայմանի: Մինչ կողմէ, Գարատզիք կը սպառնայ ջարդել բոլոր պատանդները եթէ ուժի գործածութեան որեւէ փորձ ըլլայ:

«ԱՌԱՆՑ ՍԱՀՄԱՆԻ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐ»ու ամսաթերթին Յունիսի թիւը լայն տեղ յատկացուցած է Ադրբեջանի մամուլին ենթարկուած ճնշումին ու հրաքննութեան: Նպատակը լռեցնել է ընդդիմադիր թերթերն ու լրագրողները որոնց քննադատութեան դլխաւոր թիրախ կ'ըլլան պետական մարդիկը: Կան թերթեր, դադրած՝ վերին որոշումով, կան բանտարկուած լրագրողներ: Թերթը կը նկատէ որ պետական հարուածի վերջին ձախողած փորձէն ի վեր ընդդիմադիր մամուլին վիճակը օրէ օր ծանրակշիռ բնոյթ կը ստանայ երկրին մէջ:

ՓՐՈՖ. ՎԻԿՈՒՌՈՒ վերջնապէս հրաժարեցաւ թեկնածու ներկայանալէ Մարսէյլի քաղաքապետի աթոռին: Այժմ ասպարէզը կը մնայ Վէյկանի որ կը դլխաւորէ ձախի (ընկերվարական-համայնավար) ցանկը եւ աջ կողմը՝ Ժ.-Գլօտ Կօտէնի որ, այս անգամ կրնայ յաղթել: Հերձուած ցանկ մըն ալ կը ներկայացնէ ուրիշ ընկերվարական մը՝ Մ. Փըզէ: Առաջին անդամ ըլլալով լուրջ վտանգ կայ որ Մարսէյլ, 1953-էն ի վեր, դիմագիծ փոխէ եւ այլ քաղաքապետ մը ունենայ:

ՄԵԾՆ - ԲՐԻՏԱՆԻՈՑ գահաժառանգ իշխանը՝ Շառլ պաշտօնական այցելութիւն մը կատարեց Տըպլինի, ինչ որ չէր պատահած արքունի անդամի մը համար դարէ մը ի վեր: Իշխանը ժողովուրդին ալ մօտեցած է, մկկ կողմ ձգելով փրոթոսթոդի պարտադրանքները, վայելելու համար համակիրներու ջերմ ընդունելութիւնը, բայց քանի մը հաւկիթ ալ ստացած է ընդդիմադիրներու կողմէ: Գահաժառանգը, այս առթիւ, կոչ ըրած է կրկին ամրապնդելու Լոնտոնի եւ Տըպլինի կապերը, մնայուն խաղաղութիւն մը հաստատելու համար Ըլսթէր (Հիւսիսային Իրլանտա):

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ փոքր նահանջ մը եւս արձանագրած է Ապրիլին: Աչխատանքի 22900 դիմում պակասած է, բայց այս կը վերաբերի գլխաւորապէս երիտասարդներուն: Երկար ժամանակի գործազուրկներու վիճակը չէ բարելաւուած:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Խորհրդարանը վաւերացուցած է միջազգային այն համաձայնագիրը որ Ծովու պայմանագրութեան մը կը վերաբերի եւ թոյլ կու տայ Յունաստանի որ 6-էն 12 մղոն ընդլայնէ իր ջուրերուն սահմանը: Թուրքիա դէմ է այս համաձայնագրին, բայց, նոր առարկութիւն չէ ըրած:

ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀ Ֆ. ՄԻԹԵՐԱՆ վիրաբուժական փոքր գերծողութեան մը ենթարկուած է, առջի օր, արուեստական միզապարկի մը փոխարինման համար: Միթերան, նոյն օրը, տուն վերադարձած է:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ չաթթաթական յայտագիր մը՝ «Քաղաքական բեմ» («Ա-ոէճ») խորագրուած, մեծ յաջողութիւն կ'արձանագրէ արդէն տարի մըն է: Այս «Սիյասէթ մէյտանը»ն թոյլ կու տայ ժողովուրդին արտայայտուիլ անկաշկանդ կերպով, առանց որեւէ դրաքննութեան: Նման դէպք մը այնքան աննախընթաց կը նկատուի Թուրքիոյ համար, որ Լիպերթասիոն էջ մը նուիրած էր այս յայտարարութեան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ՀԱԳՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Եւս երկու շէնք աղէտի գօտում

Եւս երկու ջրատար կը կառուցուի Արցախում

Աւարտուում է Գորիս - Լաչին - Ստեփանակերտ աւտոճանապարհի երկրորդ հատուածի նախագծումը

Վեհափառ Հայրապետի յատկացումը Ստեփանակերտի հիմնադաշոցին հիւանդանոցին

Կը վերաճորոգուեն Երեւանի եւ Ստեփանակերտի փիզիկամաթեմատիկական դպրոցները

Օրերս Գիւմրիի Անի թաղամասում չահագործման յանձնուեց «Հայաստան» Հիմնադրամի միջոցներով կառուցուած եւս երկու շէնք (28 բնակարան): Ընդհանուր հաշուով մինչեւ օրս Գիւմրիի Անի թաղամասում չահագործման է յանձնուել 28 շէնք (345 բնակարան): Հաւատարիմ իր չինարարական սկզբունքներին, «Հայաստան» Հիմնադրամը բնակիչներին է յանձնում բնակարաններ՝ ներքին յարդարանքով եւ ապրելու համար անհրաժեշտ բոլոր կոմունիկացիոն հանգոյցներով:

1995 թ. Հիմնադրամը Արցախում չահագործման յանձնեց երեք ջրատար, որոնք համապատասխանաբար ապահովում են Ասկերան, Մարտունի, Հադրութ շրջկենտրոնների եւ յարակից գիւղերի ջրամատակարարումը: Ներկայումս պատրաստւում են պայմանագրեր Բալուջա - Ստեփանակերտ (6,5 քմ.) ջրատարի եւ Ստեփանակերտի ջրամատակարարման օղակաձեւ ցանցի չինարարութիւնը սկսելու համար: Շինարարութիւնն իրականացնելու է ԼՂՀ «Շինարար» չինարարական կազմակերպութիւնը: Արցախ ծրագրի այս երկու ենթածրագրերը կ'իրականացուեն Գանատայի Թորոնթոյի եւ Մոնրէալի Հայութեան Ազգային Տուրքով:

Ստեփանակերտ - Գորիս - Լաչին աւտոճանապարհի առաջին 5,5 քմ. հատուածում մեծ թափով ընթանում է ճանապարհի վերակառուցման աշխատանքները:

Աւարտւում է աւտոճանապարհի երկրորդ՝ Լաչին - Վիսադոր (13 քմ.) հատուածի նախագծումը: Զուգահեռաբար նախագծւում է եւ հետագնման են ենթարկւում անաւարտ կամրջի չինարարները ու սալերը: Աւտոճանապարհի չինարարութեան ֆինանսաւորումը ստանձնել են Լատինական Ամերիկայի երկրների, մասնաւորապէս Պրազիլի, հայ համայնքները: Ցառաջիկայում Սան-Փաւլոյում (Պրազիլ) տեղի կ'ունենայ հայկական յուշանուէրների, գորգերի եւ խմիչքի գուցահանդէս - վաճառք, որի չահոյթը կը յատկացուի այս ծրագրին:

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութիւն կատարած այցելութեան ընթացքում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Ա.-ն Հիմնադրամի ներկայացուցիչների հետ ծանօթացաւ Ստեփանակերտի մանկական ինֆեկցիոն հիւանդանոցի նոր անաւարտ մասնաշէնքի վիճակին եւ խոստացաւ 100 000 ամերիկեան տոլար յատկացնել մասնաշէնքի չինարարութիւնն աւարտելու համար: Մօտ օրերս կը սկըսուեն չինարարական աշխատանքները:

Երկու ֆիզիկամաթեմատիկական մասնագիտացուած դպրոցներ «Հայաստան» Հիմնադրամի միջոցով կը վերանորոգուեն եւ տեխնիկապէս կը հարստացուեն Երեւանում եւ Ստեփանակերտում: Երեւանի ֆիզիկամաթեմատիկական դպրոցի վերանորոգման ծախսերը կը հոգայ Ֆրանսայի հարաւային քաղաքապետարանների Խորհուրդը: Ստեփանակերտի դպրոցի վերանորոգման ծախսերը ստանձնել է Արժանթինահայ Տիկնանց Ցանճնախումբը: Տիկնանց Ցանճնախումբը յետագային եւս կ'աջակցի դպրոցին:

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ»
ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ
ԳՈՐԾԱԴԻՐ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Մայիս 31

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Ի՞ՆՉ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐ ԿԱՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՌՋԵՒ

Թուրքիոյ մէջ իսլամական թեւին հզօրացումը որոշ վրդովում կը պատճառէ Արեւմուտքին. յատկապէս Արեւմուտքի այն երկիրներուն որոնք իրենց յաճախ տնտեսական չահերէն մեկնած, Թուրքիոյ պատկերին մէջ ի դին ամէն բանի կը ճգնին տեսնել իսլամը որ յաջողած է ժողովրդավար ըլլալ ու մնալ: Այս այն դրաւարկն է որ կը չահարկուի նաեւ Անգարայի կողմէ, ամէն անդամ որ միջազգային յարաբերութիւններու բեմի մը վրայ իր հաչիւները կը պահանջէն ներկայանալ որպէս մահմետական երկիրներու մէջ ծաւալող մոլեռանդութեան դէմ ժողովրդավարութեան միակ պատնէշը:

Այսուհանդերձ թէ՛ Թուրքիոյ պատասխանատուները եւ թէ Արեւմուտքը լաւ գիտեն թէ կա՛յ կրօնամոլութեան ծաւալումի երեւոյթ մը երկրին մէջ. տակաւ բացայայտ դարձաւ յատկապէս երբ 1994 Մարտին 15-ի չափ կարեւոր քաղաքներու դեկավարութիւնը անցաւ իսլամական բերդ՝ Բարօրութեան կուսակցութեան ձեռքը. եւ ըսել որ Պոլիս եւ Անգարա կը դտնուին այդ չարքին մէջ:

Այս ծաւալումը տեղի կու տայ երկրին մէջ վէճերու որոնք կը մղուին կրօնամէտ ուժերու եւ լուսամիտ տարրերու միջեւ. բայց պէտք է ըսել որ առաջինները չատ աւելի մեծ խանդով կը պաչտպանեն իրենք թէզերը, քան միւսները որոնց համար յաճախ այդ պաչտպանութեան դլխաւոր առարկան Պէյօղլուի բացօթեայ սրճարաններուն մէջ դարեջուր խմելու ազատութիւնն է, որովհետեւ նոր քաղաքապետը կը սպառնայ փակել այդ սրճարանները: Այս տարբերութիւնը կրնայ մասամբ բացատրել թէ ինչպէս քէմալական լաիք դրութեան մը պատուղ ընտրողներու 20%-ը իր քուէները կեդրոնացու-

(Շար. Ա. էջէն)

ներին, զորգերի եւ խմիչքի գուցահանդէս - վաճառք, որի չահոյթը կը յատկացուի այս ծրագրին:

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութիւն կատարած այցելութեան ընթացքում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Ա.-ն Հիմնադրամի ներկայացուցիչների հետ ծանօթացաւ Ստեփանակերտի մանկական ինֆեկցիոն հիւանդանոցի նոր անաւարտ մասնաշէնքի վիճակին եւ խոստացաւ 100 000 ամերիկեան տոլար յատկացնել մասնաշէնքի չինարարութիւնն աւարտելու համար: Մօտ օրերս կը սկըսուեն չինարարական աշխատանքները:

Երկու ֆիզիկամաթեմատիկական մասնագիտացուած դպրոցներ «Հայաստան» Հիմնադրամի միջոցով կը վերանորոգուեն եւ տեխնիկապէս կը հարստացուեն Երեւանում եւ Ստեփանակերտում: Երեւանի ֆիզիկամաթեմատիկական դպրոցի վերանորոգման ծախսերը կը հոգայ Ֆրանսայի հարաւային քաղաքապետարանների Խորհուրդը: Ստեփանակերտի դպրոցի վերանորոգման ծախսերը ստանձնել է Արժանթինահայ Տիկնանց Ցանճնախումբը: Տիկնանց Ցանճնախումբը յետագային եւս կ'աջակցի դպրոցին:

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ»
ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ
ԳՈՐԾԱԴԻՐ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Մայիս 31

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ 80-ԱՄԵԱԿ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՊՈՒԼԿԱՐ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԼՈՅՍԻՆ ՏԱԿ

7 . - ՆԱՄԱԿ

Ուղարկուած 1915, Օգոստոս 21
Թիւ 600

Լիազօր Նախարար՝ տոքթոր՝
Ն. Քուլիշեւ - Կ. Պոլիս

Առ վարչապետ տոքթոր՝
Վ. Ռատոսլաւով - Սոֆիա

Ուրֆայէն ժամանած անձ մը խոստովանեցաւ, որ այդ քաղաքը աքսորուած անգլիացի, Ֆրանսացի ու ռուս հպատակներու վիճակը աննկարագրելիօրէն վատ է եղեր եւ կեանքերնին վտանգի տակ։ Կայսրութեան ներքին գաւառներուն մէջ արհաւիրքներն ու կոտորածները ընդհանուր բնոյթ կը ստանան եղեր։ Այնտեղ սպանուեր են երկու հայ երեսփոխաններ՝ Զօհրապ ու Վարդգէս, որոնք Թալաթի պէյի մտերիմ բարեկամներ եղած են, ուղարկուած անոր կողմէ Տիյարպէքիր, իբրեւ թէ դատական քննութեան մը որպէս վկաներ, այն հաւաստիացմամբ թէ ոչ ոք ձեռք պիտի բարձրացնէ անոնց վրայ։ Մահավճիռ մը գործադրուած է երկու հայ վարդապետներու ու վեց սուրիացի երեսփոխաններու նկատմամբ։ Տեղահանուած (Հայեր Ց. Կ.) տասնեակ հազարներով միանգամայն կը կոտորուին. առ հասարակ հայ բնակչութեան վիճակը աննկարագրելի է, հակառակ դերման դեսպանի ազդու միջամտութեան։ Այս ժողովուրդը վերջնականապէս անհետանալու վրայ է Թուրքիոյ մէջ։

ԲՈՒԼԻՇԵՒ

8 . - ՆԱՄԱԿ

Պուլկարիոյ Թագաւորական Հիւպատոսարան - Իմմիր, 1915, Օգոստոս 24
Թիւ 541

Նախկին թիւ 527 - 533, 13 ու 19 սոյն ամսոյս կապակցութեամբ։

Գրանցման Թիւ 305 - 3 Սեպտ. 1915

Պր. Նախարար,

Վերոյիշեալ թիւերով իմ զեկուցներուս առթիւ պատիւ ունիմ ձեզի իմաց տալու, որ ստացած տեղեկութիւններուս համաձայն, ոչ միայն Պիթլիսի ու Էրզրումի, այլեւ Վան քաղաքի հայութիւնը, որ փախուստ տալ չէ կարողացած, նոյնպէս բնաջինջ եղած է տեղւոյն մահմետականներուն կողմէ։ Խնայուեր են միայն 7 տարեկանէն վար տղաքը եւ մանաւանդ չէնքի մը մէջ մէկտեղուելու, հաւանաբար Թրքացնելու նպատակով։ Իմմիրի իշխանութիւնը հիմա ձեռնարկած է իսլամ գաղթականներու հաչուառումը, որ Վան ուղարկուին եւ այնտեղ տեղաւորուին։

Ինչ կը վերաբերի Իմմիրի վիլայէթին Հայերու խնդրին, վերջնական որոշում պիտի տրուի Կ. Պոլսոյ մէջ, ուր անցեալ օր մեկներ է մեր կուսակալը։ Ներկայիս համար միայն կարգադրութիւն մը կայ անհանդիսա չընել այն հայ ընտանիքները, որոնց այր մարդիկը դրօշի տակ կանչուած են։

Բարեհաճեցէք եւ այլն...

Հիւպատոս՝
Իվան Համամճիեւ

Պատճէն մը սոյն նամակէն ղրկուած է Կ. Պոլսոյ Պր. Լիազօր Նախարարին.

9 . - ՆԱՄԱԿ

Թիւ 630

Կ. Պոլիս, 1915, Օգոստոս 31

Պուլկարիոյ Թագաւորական դեսպանատուն, Առկոյթ - 2

Առ Նախարար Տոքթոր Վ. Ռատոսլաւով վարչապետ - Սոֆիա։

Պր. Նախարար,

Թուրքիոյ մէջ Հայերու բնաջնջումը կը շարունակուի կանոնաւոր կերպով. կեդրոնական իշխանութեան հրամանները ապշեցուցիչ արագութեամբ կը կատարուին, ինչ որ նոյնիսկ զարմանք կը պատճառէ անձերու, ինչպէս Թալաթ պէյին որուն մասին պատիւ ունէի ձեզի հաղորդելու Հայերու տեղահանման կապակցութեամբ Պրուսա քաղաքէն։ Այս ուղղութեամբ այսօրուան երկտասարդ Թուրքիոյ կառավարողները նոյնիսկ անխնայ են հանդէպ Եակոպինական քաղաքական նուիրեալ կազմակերպիչներուն, որոնք ձեւով մը ազդուած՝ Հայերու ճակատագրին, համարձակեր էին Կ. Պոլսէն ստացուած հրամանի դործադրման յետաձգումը։ Այդպիսի օրինակներէն մէկը Քաստամունիի կուսակալն է։ Ռաչիտ պէյ, որ անհըրաժեշտ չէ դտեր իրեն ենթակայ չրջանին հայ բնակչութիւնը հալածել դէպի երկրին ծայրամասերը։ Նոյն վերաբերումը ցոյց տուեր է հանրածանօթ երիտթուրք Ռահմի պէյ, Սեւաստիայէն, նախկին երեսփոխան, որ նոյնպէս իր պատասխանատուութեամբ չէ ուզեր կործանման մատնել Այտըն վիլայէթի Հայերը, քանի որ անոնք ամենադոյզն առիթ չեն տուած դանդաղութեան։ Ռաչիտ պէյ արդէն դրծէ հանուած է, իսկ Ռահմի պէյի մասին, որ այստեղ կանչուած է, հաստատ կը խօսուի թէ այլեւս Իզմիր պիտի չվերադառնայ, բացի եթէ դինք համոզեն դործադրել նաեւ Իզմիրի կուսակալութեան մէջ անփոփոխելի միջոցառումը, ընդդէմ Թուրքիոյ մէջ բնակող բոլոր Հայերուն։

Եւ այսպէս, Թուրքիոյ մէջ կը բնաջնջուին բոլոր Հայերը, որոնց կարգին եւ անոնց հոգեւոր առաջնորդները. բաղում Հայ վարդապետներ (Առաջնորդներ Ց. Կ.) անյայտ վայրեր ղրկուած են եւ անոնց դառն ճակատագրին մասին կասկած չկայ. իսկ կան եւ այնպիսիներ, որոնց մասին ղրկան տուեալներ արդէն ձեռքի տակ ունինք. տակիա կը վերաբերի Անդրայի Լուսաւորչական Առաջնորդին՝ որ սպաննուած է։

Որպէսզի աւելի յստակ գաղափար մը ունենանք այն հրեշային պաղարիւնութեան մասին, որով վարչարարական իշխանութիւնները կառավարութեան հրամաններ կը կատարեն, ներկայ նամակին հրաման մը կը կցեմ, հրապարակուած՝ Ատանայի կուսակալին կողմէ։ Այս հրամանին համաձայն, Ատանայի հայութեան մեծ մասը, որ հրամանին մէջ նշեալ թաղամասերու մէջ կ'ապրի, պարտաւոր է Հալէպ մեկնիլ Ռաճուի վրայով Սուրբ Ատուածածնի տօնի նախորդող 7-րդ օրը, Օգոստոս 15-ին։ Նախազգուշացում մը տեղ դտած է այնտեղ, այն իմաստով որ մեկնումի յետաձգման ամէն մէկ փորձ անօգուտ պիտի ըլլայ եւ իշխանութեան կարգադրութիւնը չկատարողները մահապատիժի պիտի ենթարկուին, որ գործադրութեան պիտի դրուի 24 ժամուան ընթացքին։

Հարկաւոր է նաեւ նշել, որ վտարանդի հայ բնակչութիւնը, ինչպէս արդէն առիթը ունէի ձեզի հաղորդելու, կը բնաջնջուի ամէն ձեւերով եւ իր հայրենի օճախը կը թողու դրեթէ մերկ ու առանց դրամի։ Այսպէս, օրինակի համար Ատանայի պարագան՝ ինչպէս կը պարզուի կուսակալի յիշեալ հրամանին մէջ, ամբողջ ընտանիք մը որ առ երես կը տեղահանուի դէպի անծանօթ վայր մը, իրաւունք ունի միայն 200 քիլը. ունեցուածք փոխադրելու։ Աւելի կ'ըլլայ այն առեն, երբ ան երկաթուղիով կը տեղափոխուի, իսկ հեշտ կարելի է հասկնալ թէ՝ այն բնակչութիւնը, օրինակ ինչպէս Պրուսայէն, Իզմիրէն եւ այլ տեղերէ հօտի պէս կը քշուի հետիոտն, անտառներէ ու լեռներէ, ճանապարհ կ'ելլէ բացարձակապէս առանց հարկ եղած հագուստ - կապուստի...։

Տարագրուած Հայ բնակչութիւնը դրամական միջոցներ ալ չունի, որովհետեւ անոր թշուառ վիճակը օգտագործելով ագահ Ցոյներ ու Հրեաներ անոր չարժուն արժէքաւոր ունեցուածքը ծիծաղելի ցած դիներով ձեռք կը ձգեն. այսպէս օրինակ ականատեսներ կը պատմեն թէ՝ Իզմիրի մէջ դաչնամուր մը ծախու առնուեր է ... 5 ղրուշի, իսկ թանկարժէք գոհարեղէնի մը փոխարէն որ 80 Թրքական լիրայի գնուած է եւ ղրամատուն մը մէջ տեփոզիթ դրուած է, այս վերջինը կանխավճար մը թաց թողեր է ... երկու լիրա։

Անչարժ ունեցուածքի հարցին չուրջ Թրքական հնարամտութիւնը յիրաւի հրէշաւոր է։ Ականատես մը պատմեց, որ Պրուսայի մէջ, բոլոր Հայերը որոնք տարագրման ենթակայ են եղեր, պարտադրուած են եղեր դատաւորին առջեւ ներկայանալ՝ մահմետականներու ընկերակցութեամբ, որոնք երեւան կուգան եղեր որպէս անոնց տուներուն ու խանութներուն կանոնաւոր դնորդներ։ Նման դէպքի յաջորդող գործարքը կ'ընթանայ եղեր հետեւեալ ձեւով. ծախող ու դնորդ կը ներկայանան դատարան, ունեցուածքի տէրը կը յայտնէ կալուածի, տունի ծախման իր պատրաստակամութիւնը, արժէքը կը ձեւաւորուի, դրամը ծրարով նախապէս պատրաստուած դատաւորը կը յանձնէ ծախողին եւ կը կարդադրէ գրաւոր ձեւականութիւնը վերջացնել ... Սակայն դատաւորին սենեակը թողնելէ վերջ, խեղճ Հայուն մահուան սպառնալիքի տակ կը ստիպեն դումարը վերադարձնել։ այն դումարը, որուն փոխարէն իր ունեցուածքը ծախած է, «կանոնաւոր ու օրինաւոր կերպով»...։

Ինչպէս ուրիշ առիթներով ալ պատեհութիւնը ունեցած եմ ձեզի տեղեկացնելու, ամերիկացի դեսպանը քանիցս առիթը ունեցած է դժբախտ Հայերուն համար միջամտելու, բան մը որ ես ալ ըրած եմ։ Այս բարեկամական միջամտութիւնները դժբախտաբար մեծ արդիւնքներ չեն տուած։ Վերջերս սակայն Գերմանիոյ դեսպան իշխան Հոհենլօէ միջամուխ եղեր է յօդուտ Հայերուն, պնդելով որ Հայերու հանդէպ ի գործ դրուած միջոցներէն դէթ կաթողիկէ ու բողոքական Հայերը ղերծ մնան։ Ցիշեալ միջամտութիւնը կ'օդնէ այն իմաստով, որ ոչ ամէն տեղ կը գործադրուի տեղահանութիւնը, հակառակ որ Իզմիթի Պահչէճիքի, Ատանայի ու այլ քաղաքներու մէջ ոչ մէկ տարբերութիւն դրուած է հայ - լուսաւորչականի, հայ - կաթողիկէի, կամ հայ - բողոքականի միջեւ, նոյնիսկ դեսպանական միջամտութիւններէն վերջ։ Կայ եւ աւելին, նոյնիսկ հոն ուր իշխանութիւնը ուզած է հաճոյանալ իշխան Հոհենլօէի ձեռնարկին, ինք՝ մահմետական բնակչութիւնը, որ այսքան ժամանակէ ի վեր կառավարութեան կողմէ մոլեռանդութեան կը դրդուի, արդելք կ'ըլլայ եղեր այդ զանազանութիւնը ընելու, ինչպէս Իզմիթի դէպքը, ուր միսիոնարներ իսկ բացատրեր է թէ նման խորութիւն կարելի չէ ընել։ Բոլորը կը հաւատան, որ Իզմիթի հայկական թաղի հրդկիզումը, որ տեղի ունեցաւ քանի մը օր առաջ եւ Թուրքերը կը չանան զայն վերագրել հայկական Ֆետայական խումբերին, իրականութեան մէջ եղած է մոլեռանդ մահմետականներու կողմէ։ Այլապէս ինչ կերպ բացատրել, որ Իզմիթի հայութիւնը լռելեայն թոյլ տալով տեղահանութիւնը հայ Ֆետայական խմբակ մը յայտնուած ըլլայ եւ կրակի տուած՝ հայկ. թաղամասը, բաղկացեալ աւելի քան 1500 տուներէ։ Ընդհակառակն, թոյլ տալով որ դինք այս ձեւով տեղահանեն, տարագրեն ու կոտորեն, նոյնիսկ առանց որեւէ ընդդիմութեան, բացի Տիյարպէքիրի կուսակալին սպանութիւնը, զոր Հայերուն կը վերագրուի, Թուրքիոյ հայ ազգաբնակչութիւնը ընդհանուր զարմանք կը պատճառէ իր ընթացքով եւ ատիկա կը բացատրուի մէկ կողմէ միայն Թրքական սարկութեան հետեւանքով անոր կամքի ընկճումով, իսկ միւս կողմէ, անոր առաջնորդներուն յոյսով թէ միդուցէ եւ որոշ տեղեր այս բնակչութեան մէկ մասը խնայուի...։

Բայց բոլոր այս յոյսերը սին ու պարապ են. կը կրկնեմ, Թուրքիոյ հայ բնակչութեան բնաջնջման որոշումը անկասկածելի ու վճռական է եւ ոչ մէկ բարեկամական ու պաշտօնական վերաբերում ու միջամտութիւն օգուտ պիտի բերէ եւ հայ բնակչութիւնը ի սպառ պիտի վերնայ այս երկրէն, եթէ Թրքական կառավարութիւնն ու արհաւիրքը չարունակուի...։ Ահա, տես որ Կ. Պոլիսն ալ չէ խնայուած։ Ներկայիս միայն գաւառներէն եկածները կը հաւաքեն եւ կը կոտորեն. թէ՛ անոնք որ իրենց ընտանիքները գաւառը ձգած են, կը ղրկուին անոնց մօտ, հակառակ անոր որ այդ ընտանիքները չատոնց տարագրուած կամ բնաջնջուած են, թէ՛ «ամուրիները», որոնք ընտանիք չունենալով, իրենց Կ. Պոլիս մնալը աւելորդ կը դատնայ եւ ատոր համար ալ պէտք է եղեր իրենց ծննդավայրերը վերադառնան։ Հայ կաթողիկէ Պատրիարքը՝ Գրիգոր ԺԹ., ու Ամերիկեան պատուիրակ դերպ, Տոլչի ինձի այցելեցին որպէսզի իրենց չնորհակալութիւնները յայտնեն Թուրքերուն առջեւ մեր ըրած բարեխօսութեան համար եւ արտասուալից աչքերով խնդրեցին ձեզի հաղորդել, թէ՝ հայ ազգի միակ յոյսը պուլկարական կառավարութեան մէջ կը տեսնէ։

Միայն ան կարող է եղեր որեւէ բան ընել ի նպաստ կործանուող Հայ ազգին։

Գերաշնորհներու այս խնդրանքը ձեզի փոխանցելով, խնդրանք, որ ամէն օր ինձի կ'ուղղուի տարբեր կողմերէ, կը յանդգնիմ ձեզ վստահեցնել, Պր. Նախարար թէ՝ աւելի համարձակ միջնորդութիւն մը Թրքական կառավարութեան առջեւ Գերմանիոյ ու Պուլկարիոյ կողմէ միանգամայն կամ նոյնիսկ այս երկու երկիրներէն մէկուն կողմէ, ի վիճակի պիտի ըլլայ խելքի բերելու Թուրք դահիճը, որ իր առջեւ անխնայ ու անպատրոյն նպատակ մը դրած է արմատական կերպով ոչնչացնելու տարաբախտ Հայ ազգը, դուրսէն ոչ մէկ եղող բոլոր ազդերէն վրտահօրէն ամէնէն դառն ճակատագիրը...։ Այլապէս այս ազգը պիտի անհետանայ ամբողջ մարդկութեան աչքերուն առջեւ, որուն անտարբերութիւնը դրի պիտի առնուի Պատմութեան կողմէ զարմանքով ու ընդվզումով։

Բարեհաճեցէք եւ այլն...

(Ստորագր.)
ԲՈՒԼԻՇԵՒ

Ծանօթագրութիւն. -

7 . - Ֆոնտ 321, ցուցակ 1, արխիւային միաւոր 2381, թուղթ 18

8 . - Ֆոնտ 321, ցուցակ 1, արխիւային միաւոր 2464, թերթ 24, մեբեճագիր

9 . - Ֆոնտ 321, ցուցակ 1, արխիւային միաւոր 2462, թերթ 5 - 8

Բոլոր ճիւթերը առաջին անգամ կը հրապարակուին հայերէն լեզուով։

Թարգմանեց՝
ՅԱԿՈԲ ԿԻԼԻԿԵԱՆ

Մայիս 21 / 22, 1995
Փլովտիւ

Պուլկարական դիւանագիտական վաւերաթուղթերու պարունակութիւնը քիչ չեղումներով կը համընկնի մեծ Պետութիւններու Թուրքիոյ մէջ գործող դիւանագիտական պաշտօնատարներու նամակներուն, հեռագիրներուն, զեկոյցներուն մէջ նշուած տուեալներուն եւ յատկապէս տեղեկութիւններուն։ Հիմք առնելով այդ պարագան, պուլկարական վաւերաթուղթերը որոնք Հայերու Ցեղասպանութեան կը վերաբերին, արժանահաւատ պէտք է նկատել եւ կասկած չի մնար նաեւ այն իրողութեան վրայ թէ Թուրք իշխանութիւնը դիտաւորեալ, դիտակցուած ու կազմակերպուած ձեւով գործադրած է անմարդկային իր ծրագիրը՝ որուն իսկական նպատակը եղած է արեւմտահայութեան բնաջնջումով վերջ տալ հայկական հարցին եւ հայկական վիլայէթներուն մէկ կամ միւսէն ինքնավար կամ ազատ ու անկախ հայրենիք մը կերտումը արգիլել։

Ց. ԿԻԼԻԿԵԱՆ

(Շար. 3 եւ վերջ)

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐԻ «ՍԻՐՏ ՍՐՏԻ» ԳՐՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

Մօտաւորապէս 2 ամիս առաջ «Յառաջ» մատենաշարը լոյս ընծայած է Շահան Շահնուրի «Սիրտ Սրտի» վերնագրով հատորը, «Նահանջ»ի հեղինակին մահուան քառամեակին առթիւ։

Այս գիրքին մէջ մէկտեղուած են 1929-էն մինչեւ իր մահը (1974) հրատարակուած վարդ մը հրապարակագրական, գրաքննադատական յօդուածներ եւ գրական էջեր, որոնք մեծաւ մասամբ, ցարդ հատորի մը մէջ ամփոփուած չէին։ Գիրքին սկիզբը Գրիգոր Պըլտեանի կողմէ գրուած նախածական յօդուած մը կայ, ուր Շահնուրի գրականութեան ընդհանուր արժեւորումը կը կատարուի։

Հրատարակիչը այս հատորին կցած է նաեւ Շահնուրի կարգ մը լուսանկարները, որոնք կ'երկարին իր պատանութեան օրերէն մինչեւ իր մահուան տարին եւ դուցէ այս նկարները, իրենց ընտրու-

չաւոր է։ Ականատես մը պատմեց, որ Պրուսայի մէջ, բոլոր Հայերը որոնք տարագրման ենթակայ են եղեր, պարտադրուած են եղեր դատաւորին առջեւ ներկայանալ՝ մահմետականներու ընկերակցութեամբ, որոնք երեւան կուգան եղեր որպէս անոնց տուներուն ու խանութներուն կանոնաւոր դնորդներ։ Նման դէպքի յաջորդող գործարքը կ'ընթանայ եղեր հետեւեալ ձեւով. ծախող ու դնորդ կը ներկայանան դատարան, ունեցուածքի տէրը կը յայտնէ կալուածի, տունի ծախման իր պատրաստակամութիւնը, արժէքը կը ձեւաւորուի, դրամը ծրարով նախապէս պատրաստուած դատաւորը կը յանձնէ ծախողին եւ կը կարդադրէ գրաւոր ձեւականութիւնը վերջացնել ... Սակայն դատաւորին սենեակը թողնելէ վերջ, խեղճ Հայուն մահուան սպառնալիքի տակ կը ստիպեն դումարը վերադարձնել։ այն դումարը, որուն փոխարէն իր ունեցուածքը ծախած է, «կանոնաւոր ու օրինաւոր կերպով»...։

Ինչպէս ուրիշ առիթներով ալ պատեհութիւնը ունեցած եմ ձեզի տեղեկացնելու, ամերիկացի դեսպանը քանիցս առիթը ունեցած է դժբախտ Հայերուն համար միջամտելու, բան մը որ ես ալ ըրած եմ։ Այս բարեկամական միջամտութիւնները դժբախտաբար մեծ արդիւնքներ չեն տուած։ Վերջերս սակայն Գերմանիոյ դեսպան իշխան Հոհենլօէ միջամուխ եղեր է յօդուտ Հայերուն, պնդելով որ Հայերու հանդէպ ի գործ դրուած միջոցներէն դէթ կաթողիկէ ու բողոքական Հայերը ղերծ մնան։ Ցիշեալ միջամտութիւնը կ'օդնէ այն իմաստով, որ ոչ ամէն տեղ կը գործադրուի տեղահանութիւնը, հակառակ որ Իզմիթի Պահչէճիքի, Ատանայի ու այլ քաղաքներու մէջ ոչ մէկ տարբերութիւն դրուած է հայ - լուսաւորչականի, հայ - կաթողիկէի, կամ հայ - բողոքականի միջեւ, նոյնիսկ դեսպանական միջամտութիւններէն վերջ։ Կայ եւ աւելին, նոյնիսկ հոն ուր իշխանութիւնը ուզած է հաճոյանալ իշխան Հոհենլօէի ձեռնարկին, ինք՝ մահմետական բնակչութիւնը, որ այսքան ժամանակէ ի վեր կառավարութեան կողմէ մոլեռանդութեան կը դրդուի, արդելք կ'ըլլայ եղեր այդ զանազանութիւնը ընելու, ինչպէս Իզմիթի դէպքը, ուր միսիոնարներ իսկ բացատրեր է թէ նման խորութիւն կարելի չէ ընել։ Բոլորը կը հաւատան, որ Իզմիթի հայկական թաղի հրդկիզումը, որ տեղի ունեցաւ քանի մը օր առաջ եւ Թուրքերը կը չանան զայն վերագրել հայկական Ֆետայական խումբերին, իրականութեան մէջ եղած է մոլեռանդ մահմետականներու կողմէ։ Այլապէս ինչ կերպ բացատրել, որ Իզմիթի հայութիւնը լռելեայն թոյլ տալով տեղահանութիւնը հայ Ֆետայական խմբակ մը յայտնուած ըլլայ եւ կրակի տուած՝ հայկ. թաղամասը, բաղկացեալ աւելի քան 1500 տուներէ։ Ընդհակառակն, թոյլ տալով որ դինք այս ձեւով տեղահանեն, տարագրեն ու կոտորեն, նոյնիսկ առանց որեւէ ընդդիմութեան, բացի Տիյարպէքիրի կուսակալին սպանութիւնը, զոր Հայերուն կը վերագրուի, Թուրքիոյ հայ ազգաբնակչութիւնը ընդհանուր զարմանք կը պատճառէ իր ընթացքով եւ ատիկա կը բացատրուի մէկ կողմէ միայն Թրքական սարկութեան հետեւանքով անոր կամքի ընկճումով, իսկ միւս կողմէ, անոր առաջնորդներուն յոյսով թէ միդուցէ եւ որոշ տեղեր այս բնակչութեան մէկ մասը խնայուի...։

Բայց բոլոր այս յոյսերը սին ու պարապ են. կը կրկնեմ, Թուրքիոյ հայ բնակչութեան բնաջնջման որոշումը անկասկածելի ու վճռական է եւ ոչ մէկ բարեկամական ու պաշտօնական վերաբերում ու միջամտութիւն օգուտ պիտի բերէ եւ հայ բնակչութիւնը ի սպառ պիտի վերնայ այս երկրէն, եթէ Թրքական կառավարութիւնն

ու արհաւիրքը չարունակուի...։ Ահա, տես որ Կ. Պոլիսն ալ չէ խնայուած։ Ներկայիս միայն գաւառներէն եկածները կը հաւաքեն եւ կը կոտորեն. թէ՛ անոնք որ իրենց ընտանիքները գաւառը ձգած են, կը ղրկուին անոնց մօտ, հակառակ անոր որ այդ ընտանիքները չատոնց տարագրուած կամ բնաջնջուած են, թէ՛ «ամուրիները», որոնք ընտանիք չունենալով, իրենց Կ. Պոլիս մնալը աւելորդ կը դատնայ եւ ատոր համար ալ պէտք է եղեր իրենց ծննդավայրերը վերադառնան։ Հայ կաթողիկէ Պատրիարքը՝ Գրիգոր ԺԹ., ու Ամերիկեան պատուիրակ դերպ, Տոլչի ինձի այցելեցին որպէսզի իրենց չնորհակալութիւնները յայտնեն Թուրքերուն առջեւ մեր ըրած բարեխօսութեան համար եւ արտասուալից աչքերով խնդրեցին ձեզի հաղորդել, թէ՝ հայ ազգի միակ յոյսը պուլկարական կառավարութեան մէջ կը տեսնէ։

Միայն ան կարող է եղեր որեւէ բան ընել ի նպաստ կործանուող Հայ ազգին։

Գերաշնորհներու այս խնդրանքը ձեզի փոխանցելով, խնդրանք, որ ամէն օր ինձի կ'ուղղուի տարբեր կողմերէ, կը յանդգնիմ ձեզ վստահեցնել, Պր. Նախարար թէ՝ աւելի համարձակ միջնորդութիւն մը Թրքական կառավարութեան առջեւ Գերմանիոյ ու Պուլկարիոյ կողմէ միանգամայն կամ նոյնիսկ այս երկու երկիրներէն մէկուն կողմէ, ի վիճակի պիտի ըլլայ խելքի բերելու Թուրք դահիճը, որ իր առջեւ անխնայ ու անպատրոյն նպատակ մը դրած է արմատական կերպով ոչնչացնելու տարաբախտ Հայ ազգը, դուրսէն ոչ մէկ եղող բոլոր ազդերէն վրտահօրէն ամէնէն դառն ճակատագիրը...։ Այլապէս այս ազգը պիտի անհետանայ ամբողջ մարդկութեան աչքերուն առջեւ, որուն անտարբերութիւնը դրի պիտի առնուի Պատմութեան կողմէ զարմանքով ու ընդվզումով։

Բարեհաճեցէք եւ այլն...

(Ստորագր.)
ԲՈՒԼԻՇԵՒ

Ծանօթագրութիւն. -

7 . - Ֆոնտ 321, ցուցակ 1, արխիւային միաւոր 2381, թուղթ 18

8 . - Ֆոնտ 321, ցուցակ 1, արխիւային միաւոր 2464, թերթ 24, մեբեճագիր

9 . - Ֆոնտ 321, ցուցակ 1, արխիւային միաւոր 2462, թերթ 5 - 8

Բոլոր ճիւթերը առաջին անգամ կը հրապարակուին հայերէն լեզուով։

Թարգմանեց՝
ՅԱԿՈԲ ԿԻԼԻԿԵԱՆ

Մայիս 21 / 22, 1995
Փլովտիւ

Պուլկարական դիւանագիտական վաւերաթուղթերու պարունակութիւնը քիչ չեղումներով կը համընկնի մեծ Պետութիւններու Թուրքիոյ մէջ գործող դիւանագիտական պաշտօնատարներու նամակներուն, հեռագիրներուն, զեկոյցներուն մէջ նշուած տուեալներուն եւ յատկապէս տեղեկութիւններուն։ Հիմք առնելով այդ պարագան, պուլկարական վաւերաթուղթերը որոնք Հայերու Ցեղասպանութեան կը վերաբերին, արժանահաւատ պէտք է նկատել եւ կասկած չի մնար նաեւ այն իրողութեան վրայ թէ Թուրք իշխանութիւնը դիտաւորեալ, դիտակցուած ու կազմակերպուած ձեւով գործադրած է անմարդկային իր ծրագիրը՝ որուն իսկական նպատակը եղած է արեւմտահայութեան բնաջնջումով վերջ տալ հայկական հարցին եւ հայկական վիլայէթներուն մէկ կամ միւսէն ինքնավար կամ ազատ ու անկախ հայրենիք մը կերտումը արգիլել։

Ց. ԿԻԼԻԿԵԱՆ

(Շար. 3 եւ վերջ)

թեամբ, կենսագրական հատորէ մը չատ աւելի խօսուն կերպով ընթերցողին կը պարզին Շահնուր մարդուն կեանքին ոգին ամբողջը: Այստեղ կայ սրամիտ նայուածքով ալրաժարանի ուշիմ աշակերտին վերածուած գրագէտը, հայ ընտանիքի աւանդական կայականը, հայ ընտանիքի աւանդական խմբանկարը, փարիզ վոխադրուած գեղագէտ երիտասարդը եւ երկար չարք մը նկարներու, ուր գրագէտը, գաւազանի մը յենած կամ անկողնին դամուած, մեզի կը ներկայանայ իր համեստ զգեստներով, միշտ կոկիկ հագուած, հիւանդութեան մէջ իսկ՝ իր արուաքին վայելչութեան եւ մարդու իր արժանապատուութեան նախանձախնդիր անձի մը տպաւորութիւնը ձգելով:

Գիրքին վերջաւորութեան կայ ամփոփ մատենագիտութիւն մը Շահնուրի գրականութեան մասին:

«Սիրտ Սրտի» հատորին մէջ հեղինակը մեզի կը ներկայանայ տարբեր երեսներով: Այնտեղ կայ երիտասարդ գրողը որ «Ազգ Ուրբաթ» եւ «Պույնուզը»ները խմբագիրները կրող գրական էջերով, բայց մանաւանդ «վաւերաթուղթը» գրաքննադատական ծաւալուն յօդուածով, բաւական բրտութեամբ իր կարծիքները կը բանաձեւէ, հայ գրականութեան ու մեր նոյդյոյն պատմութեան մասին: Հեղինակը դուն քննադատութեան կ'ենթարկէ մեր պզտիկրական գրականութիւնը՝ Բաֆֆիի, Սիամանթոյի, Ա.Արտնեանի նման նուիրագործուած գէմքեր, որոշ չափով նաեւ Ց. Օշականը, կծու եւ առարկութիւն վերցնող ոճով մը կը քննադատուին: Շահնուր ինքնավստահ ու հատու չեշտով անոնց մասին կ'արտայայտուի: Բանավիճելու իր կարողութիւնը զօրացած է նուա տրամաբանութեամբ մը եւ հայ թէ օտար գրականութեան խոր ծանօթութեամբ. սակայն իր մէջ բացակայ է տակաւոյսը, երբեմն նաեւ անհաչառութիւնը, որով իր եզրայանգումները տեղ - տեղ թերագրուած կը թուին ըլլալ կիրքէ կամ համակրանքէ եւ ոչ թէ ճշմարտութեան անկողմնակալ որոնումէ: Այս պատճառաւ ալ որոշ վիճելի կէտեր կան իր դրոյթներուն մէջ:

Գրական ոլորտէն անցնելով ազգային՝ հեղինակը իր հակառակութիւնը չի ծածկեր հայ յեղափոխական չարժման հանդէպ, ընդհանրապէս, եւ Դաշնակցութեան դէմ՝ մասնաւորապէս: Շահնուր պահպանողական մըն է իր էութեամբ, դէթ հայկական քաղաքականութեան մէջ, եւ այս իրողութիւնը, բովանդակ գիրքի երկայնքին բաղմիցս կը դրսեւորուի: Ուշագրաւ է իր արտայայտած հետեւեալ կարծիքը. «Քրիստոնեայ հայութիւնը Թուրքիոյ դէմ ըմբոստ չէր, սակայն հայ յեղափոխականները այս պարագային ծանօթ ըլլալով հանդերձ, բարոզչական ներպատակով եւ սուլթանական կառավարութիւնը վախցնելու դիտաւորութեամբ կը ձեւացնէին թէ ամբողջ հայ ազգն է որ Թուրքիոյ դէմ ըմբոստացած է: Իսկ թրքահպատակ կառավարութիւնը, գիտնալով հանդերձ թէ Հայերը ապստամբ չէին, կը ձեւացնէին թէ հայ յեղափոխականներուն ըսածին կը հաւատային որպէսզի այդ պատրուակով կարենային Հայերը ջարդել»:

Ազգային մեր գերագոյն ողբերգութեան, ու անոր չարակցող նիւթերուն, Շահնուր առիթ կ'անդրադառնայ, եւ ոչ միայն այս հատորին մէջ որ զրականէ աւելի հրապարակագրական է: Բայց մինչ երիտասարդ տարիքին գրուած «Վաւերաթուղթը» յօդուածին մէջ հեղինակը բուռն արտայայտութիւններ կ'ունենայ, «Սիրտ Սրտի» գրութեան մէջ, որ հասուն տարիքի արտադրութիւն է, կը սկսի տարակոյս ալ արեան գալ ու գրագէտը, իր գաղափարները չփոթելով հանդերձ, իր դատաստաններուն մէջ նուազ հատու է ու իր վճիռը նուազ առարկելի:

Ընդհանրապէս գրական եւ ազգային հարցերը իրարու հետ ընդելուզուած են ոչ միայն այս հատորին, այլ նաեւ անոր մէջ ամփոփուած գրեթէ ամբողջ գրութեան մէջ: Ամէնուրեք կայ սակայն դիտելու սուր կարողութիւն մը, ինքնատիպ մտածողութիւն ունեցող մարդու մը՝ անկաշկանդ արտայայտութիւնը: «Նկարչութիւն եւ նկարիչներ» յօդուածին մէջ Շահնուր լաւագոյն ապացոյցը կուտայ իր այս յատկութեան, սուր քննադատութեան ներթարկելով արդի նկարչութիւնը, առանց սակայն ծայրայեղութեանց հասնելու, մնալով միշտ ողջմիտ ու հաւասարակշռուած:

Եւ այս գուսպ մարդու յատկութիւնը ուրիշ երես մըն է այն Շահնուրին որ այս հատորով մեզի կը ներկայանայ: Որքան բուռն են իր արտայայտութիւնները գրականն ու ազգային հարցերու մասին, այնքան ալ գուսպ է իր չեշտը երբ կ'անդրադառնայ իր մանկա - պատանեկան կեանքին: Սակայ կը հանդիպինք նման էջերու այս հատորին մէջ, մանաւանդ «Սիրտ Սրտի» գրութեան մէջ: Այստեղ Փարիզի ըմբոստ երիտասարդը կը վերադառնայ արեւելքցի ամօթխած պատանիի եւ կարծես սիրով է որ հեղինակը այս վերադարձը կը կատարէ: Գուցէ նախա - քեմալական կամ նախա - եղեռնեան Պոլիսը վերյիշելով գրագէտը կ'ուզէր վերադառնալ իրեն համար երանական ժամանակաշրջանի մը երբ իր կեանքին երկու մեծագոյն դժբախտութիւնները՝ գաղթականութիւնն ու հիւանդութիւնը, իրեն տակաւին չէին հարուածած:

Թէոդիկի, Շահան Պէրպէրեանի, Յակոբ Տէր - Յակոբեանի նուիրուած յօդուածները, որ նոյնպէս այս հատորին մէջ տեղ գտած են, իրարու կը միանան ծնընդավայրի այս չարաշայտուած կարօտով: Չարաշայտուած կարօտ՝ որովհետեւ հեղինակինը ծննդավայրի բուն կարօտ մը չէ, դէթ ինչպէս զայն կը նկարագրեն պանդուխտ մը կամ յուշագրող մը, այլ - ժամանակի ու տարածութեան իմաստով - անվերադարձ կորսուած չրջանի մը առթած թախիծն է. չրջան, որ հեղինակին այժմեան կեանքէն չատ զերազատելի է, բայց գրագէտը յստակ գիտակցութիւնն ունի թէ անկրկնելի է եւ զուցէ բուն այս պատճառաւ, զայն աւելի կը փնտռէ ճիշդ այն նոյն մղումով որով մարդս, անդորհ պահուն, մահացած մօրն անկարելի օգնութիւնը կը հայցէ: Բայց Շահնուրի մօ տայս զգացումը ծածուկ կը պահուի. հեղինակը, որ իր ազգային կամ գրական գաղափարները, բուռն չեշտով եւ բարձրաղաղակ արտայատելէն չի խորշիր, երբ կարգը կուգայ իր ներքին ամէնէն խոր զգացումներուն, արեւելեան ամօթխածութեամբ, գանոնք կը ծածկէ, տեղ մը նոյնիսկ ակնարկելով թէ այս ապրումները միայն իրեն կը վերաբերին:

Հայրենակորոյս մարդու այս տրամութիւնը կարմիր թելի մը նման կ'անցնի այս գիրքին մէջ զետեղուած բոլոր յուշագրական յօդուածներու ընդմէջէն, զանոնք իրարու զօդելով եւ ուրիշ հատորներու մէջ ամփոփուած այլ գրութեանց հետ - զոր օրինակ «Երկիր հեռատար» - մէկ ամբողջութիւն կազմելով: Շահնուր իր այս թախիծի լաւագոյն նկարագրութիւնը կուտայ այս հատորին մէջ լոյս ընծայուած եւ Ցեղասպանութեան յիսնամեակին առթիւ գրուած յօդուածի մը մէջ («Փլուզումի այդ թուականը») հետեւեալ տողերը քանդակելով՝ «Բայց մեզի համար, որ ապրեցանք մեծ կոտորածը եւ աւնոր մարդակուլ հետեւանքները, մեզի համար Ապրիլ 24-ը տարուան մէկ հատիկ օրը չէ: Մեր ամէ՛ն մէկ օրուան մէջ կայ անպարագիծ վիշտի պահ մը, որ Ապրիլ 24-ի է հանգոյն: Պահ մը՝ յանկարծական խաւարումի, պահ մը՝ ներքին աղեխարշ փլուզումի: Եւ այսպէս՝ մինչ ի մահ»:

Շահան Շահնուրի ուրիշ, կարեւորագոյն երես մըն ալ ի յայտ կուգայ այս դիրքէն. իր հայկականութիւնը: Տասնեօթը տարի հայերէն չգրած, հայութեան քէն ըրած, Ֆրանսական կեղծանուն մը առած գրագէտը իր խորարմատ ազգային ոգին ցոյց կուտայ այս հատորով: Իր արտայայտած գաղափարներն ու եզրայանգումները գուցէ երբեմն վիճելի ըլլան, սակայն վիճելի չի կրնար ըլլալ իր ազգասիրութիւնը, որովհետեւ իր բուռն չեշտին պատճառն ալ իր նոյնքան բուռն սէրն է ազգին հանդէպ: Ու այս սէրը ցոյց կուտայ, զոր օրինակ, Արփիկ Մխսքեան, երբ գիրքին կցուած իր «Որպէս վկայութիւն» յուշագրական յօդուածին մէջ կը յիշէ թէ Ֆրանսացի գրագէտներ իրեն բողոքած էին, որովհետեւ Շահնուր այլեւս միայն հայերէն կը գրէր:

Այլ տեղ մը Շ. Շահնուր իր հիացումը կ'արտայայտէ սուրիաբնակ այն չքաւոր հայ տղուն, որ Մօրիս Պառէսի այցի մը առթիւ, կը մերժէ լուսանկարել ծառի կտոր մը ուր փորագրուած էր «Փիէր Լոթի»:

Երկար պիտի ըլլար վկայակոչել այս գերազանցապէս հրապարակագրական հատորին չահեկան էջերը: Անոր մէջ կան նաեւ Ալժերիոյ հարցին, Սոլժենիցինի, Գլօտ Ֆարէրի նուիրուած յօդուածները: Առանձին գրութեամբ մը Շահնուր կ'անդրադառնայ Յարութ Կոստանդեանի բանաստեղծութեան ու «Լեզու սրբազնագոյն» հատուածով՝ իր պաշտամունքը կը յայտնէ մեր Մեծասքանչին հանդէպ: Ու արդէն լեզուական ու ոճային վայելք մըն ալ է այս հատորին ընթերցումը. Շահնուր պարզ, բայց միեւնոյն ատեն վսեմ լեզուով մը ու չափազանց ճկուն ոճով մը մեր արեւմտահայերէնը բիւրեղի մը նման վճիտ ու աղամանդի մը պէս դեղեցիկ դարձուցած է:

Շահան Շահնուր հայ գրականութեան

ԵՐԲ ԳԵՂԱՐԴԸ ԿՈՒ ԳԱՅ ՊԷՎՎԻԼ

Մայիս 21, կիրակի, յետմիջօրէին քանի մը տասնեակ անձեր լեցուցած էին Պէվվիլի Նոթրը - Տամ մատուռը ուր բաւական եղական համերգ մը կը տրուէր եկեղեցական երգերու «Ակն» խումբին կողմէ: «Եղական համերգ» մը, ճաշակ ու մշակոյթի նման ըմբռնումներ օրէ օր մեր առօրեայէն վանող նորովի ախորժակնեբով յագեցած մթնոլորտի մը մէջ: Մթնոլորտ ուր հետաքրքրութիւն ու բազմութիւն ունենալու գրեթէ միակ ճամբան մնացած են «ձոխ պիւֆէ» - «խորոված» - ները եւ այլանդակումներու ախորժանները որոնց զղուելի չռայլութեամբ մը «հայ երգիչ» որակումը կը տրուի:

Անոնց աղմուկէն ու խորովածի ծուխերէն բաւական հեռուն պէտք է երթալ գտնելու համար «մշակոյթ» բառին հետ դեռ կապ պահած, զայն ճանչնալու եւ արժեւորելու համար տքնողներ ու անոնց վաստակին հետեւորդները:

Այսօր եկեղեցիներն իսկ ուր պատարագները անդամ կարելի չափով ամփոփուած, արդիականացած են, որքա՞ն տեղ ու արժէք կուտան չարականներու երգեցողութեան. կա՞ն ամէն տեղ դպրապետներ որոնք ծանօթ ըլլան դարաւոր այդ երգերուն, գանոնք սորվեցնելու, սիրցնելու կարող. կա՞ն դպիրներ որոնք ժամանակ ու չունչ յատկացնեն այդ հնաբոյր տաղերը սորվելու եւ երգելու համար:

«Ակն» խումբը, բաղկացած ութ երիտասարդներէ - Ժիրայր Զոլաքեան, Պերճ Մասլաք, Յարութիւն Խաչատրեան, Գարին Ալլահվերդեան, Էթիէն Հէքիմեան, Արէա Տէրտէրեան, Վիրժինիա եւ Արամ Քերովբեան--, հիմնուած այս վերջինին կողմէ, 1985-էն ի վեր կ'աշխատի չարականներէ, ժամերգութեան կտորներէ, սաղմոններէ բաղկացած երգացանկով մը: Արդէն մասնակցած է Հին Միջերկրականի սրբազան երաժշտութեան փառատօնին (1986), Մշակոյթի նախարարութեան կողմէ կազմակերպուած «Աշխարհի սրբազան երաժշտութեան ԺԹ. Միջազգային» (1992) եւ Սիլվանէս սրբայարանին «Սրբազան երաժշտութեան ԺԹ. միջազգային փառատօն»ին (1994):

Մայիս 21-ի արեւուտ այդ յետմիջօրէին յայտագիրը բաղկացած էր հետեւեալ կտորներէն. «Տէր, դի բազում եղեն նեղիչք իմ...» (Սաղմոս 3), «Ցիշեցուք ի դիշերի զանուն քո տէր» եւ Աբեւադալի երգեր (Ն. Շնորհալի), Մեսրոպ Մաշտոցի վերագրուած «Ապաշխարութեան չարականներ», ԺԱ. դարու անանուն հեղինակի մը «Տիրամայր», Ներսէս Լամբրոնացիի Զատկի չարական «Այսօր յարեաւ ի մեռելոց» եւ ժամերգութեան երգ՝ «Փառք յարութեան քո տէր»:

Կորսուած, կամ անդիտացուած հարբուտութիւն մը յայտնաբերողի տրամադրութեան տէր էին ինծի պէս հաւանօրէն ուրիշներ ալ որոնք այդ փոքր մատուռին մէջ ժամ մը ունկնդիրը եղան ութ երգիչ - երգչուհիներու: Ա. Քերովբեանի հաղիւ նկատելի ղեկավարութեան տակ, առանց նուագի ընկերակցութեան, անոնք բացին դուռները մամռապատ քարերով, երբեմն կիսաքանդ վանքերու, տաճարներու, դարերու փոշիին տակէն հանելով անոնց կամարներուն տակ արձագանգած այդ երգերը: Ու հակառակ լոյսով ողողուած աղօթարանին ուր մերինէն տարբեր, զուարթ աստուած մը կը բնակէր, հակառակ ամենաւառ գոյնով նկարուած ծաղիկներով զարդարուած Աաչեալին, այդ մէկ ժամուան ընթացքին «Ակն»ի խումբը Գեղարդի ժայռափոր վերնատունը բերաւ դեռեզեց Պէվվիլի այդ անկիւնը. յիշողութեան զօրութեամբ ու երգին թելերով:

ԱՐՓԻ ԹՈՒՈՒՃԵԱՆ

ՀԱՅՈՑԶԳԻ ԳԻՏՆԱԿԱՆ ՅԱԿՈԲ ԱԳԸՍԿԱԼ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Սէն Տիէկոյի Գալիֆորնիոյ համալսարանի հոգեբուժական կաճառի փրոֆէսէօր եւ անոր տեփրէհոնի միջազգային կեդրոնի պատասխանատու վարիչ՝ Փրոֆ. Յակոբ Ագըսկալ վերջերս արժանացած է ամերիկեան հոգեբուժական ընկերակցութեան Ինքնըրնէյշընըլ Մուտ Սէնքր-ի ոսկեայ չքանչանին: Պարգեւատրման արարողութիւնը տեղի ունեցած է վերոյիշեալ ընկերակցութեան Միամի քաղաքի մէջ կայացած դիտաժողովին, Շաբաթ, Մայիս 20-ին:

Այս մրցանակը կը չնորհուի միայն այն գիտնականներուն որոնք մասային հիւանդութիւններու բնախօսական պատճառները գտնելու աշխատանքին մէջ ռահվիրայ կը հանդիսանան: Փրոֆէսէօր Ագըսկալ կը համարուի անոնցմէ մին, չնորհիւ իր կատարած գիւտին, ըստ որուն ան ուղեղային հիւանդութիւններու պատճառները կը դարմանէ քիմիական մեթոտները զարգացնելով: Ան կը յայտնաբերէ տարբեր տեսակի խառնուածքներ, որոնք հակամէտ՝ մելամաղձոտութեան, անոնց ախտաճանաչումով կը կանխէ բարդութիւնները որպէսզի հիւանդը վրկուի հոգեբուժարան առաջնորդուելէ: Անկիւնադարձ մը կը նկատուին իր յայտնաբերած փաստերը բժշկական աշխարհին մէջ, որովհետեւ մինչ այդ վերոյիշեալ հիւանդութեամբ տառապողներուն բուժումը հիւանդանոցներէն դուրս դրեթէ անկարելի բան մը կը նկատուէր:

Փրոֆ. Ագըսկալ ունի հետեւորդներ տարբեր երկիրներու մէջ, ինչպէս Ֆրանսա, Իտալիա, Հարաւային - Ամերիկա, Ճափոն, եւայլն: Բազմաթիւ դասախօսութիւններ տուած է աշխարհի չատ մը համալսարաններուն մէջ, մանաւանդ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ մէջ, ուր իր հսկողութեան տակ տեղական գիտաշխատողներու կատարած համագործակցական հետազօտութիւնները յանգած են նոյն եզրակացութիւններուն:

Յակոբ Ագըսկալ իր պատանի տարիներուն աշխատակցած ըլլալով «Ահեկան» եւ «Շիրակ» գրական հանդէսներուն, իր գրական տաղանդը լաւագոյնս օգտագործած է իր գիտական յօդուածներուն մէջ: Այսօր այս յօդուածները ուսուցման առարկայ են աշխարհի զանազան համալսարաններէն ներս:

Ցիշենք նաեւ որ Յակոբ Ագըսկալ, Գալիֆորնիոյ ներկայ պաշտօնը ստանձնելէ առաջ, հինգ տարի Ամերիկեան Ազգային հոգեբուժական հաստատութեան տեփրէհոնի բաժնին պատասխանատու վարիչը եղած է Ոաշինկթընի մէջ:

Հ. Կ.

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆԻ ԱՃԻՒՆՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՓՈԽԱԴՐՈՒԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ուրախութեամբ կուգանք յայտնելու թէ ընդառաջելով Թէքէեան Մշակութային Միութեան կեդրոնական Վարչութեան եւ Հայաստանի Միութեան Խորհուրդի դիմումին, Հայաստանի Հանրապետութեան վարչապետ Հրանտ Բագրատեան կազմած է բարձր մակարդակի Պետական Յանձնախումբ մը, յառաջիկայ Հոկտեմբերին «Բանաստեղծներու Իշխան» Վահան Թէքէեանի աճիւնները Հայաստան փոխադրելու եւ այդ առթիւ միջոցառումներ ծրագրելու համար:

Վահան Թէքէեան իր ամբողջ էութեամբ կապուած էր հայրենի հողին, եւ այժմ երբ պայմանները բնականոն դարձան, անոր աճիւնները պիտի երթան միանալու մեր Հայրենիքի յաւիտենական հողին:

Թ. Մ. ՄԻՒԹԵԱՆ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Պոսթըն
Մայիս 25, 1995

մէջ մուտք գործած է «Ցառաջ»ի էջերէն. արդ յուզիչ է նկատելը թէ այդ թուականէն գրեթէ եօթանասուն տարի ետք, այդքան տարիներ տեւող բարեկամութեան մը հաւատարիմ մնացած օրաթերթը այսօր կը հրատարակէ իր մէկ հատորը: Ներկայ ժամանակաշրջանին, երբ մեր արեւմտահայ «մշակոյթը» կ'արտայայտուի գլխաւորաբար «սիրուած երգիչներու» յօրինած երգերու խնդրական մակարդակով, իսկապէս հերոսութիւն է, դէթ Արեւմուտքի մէջ, հայ գրողի մը գիրքը հրատարակելը: Ուստի չնորհակալ պիտի ըլլանք հրատարակիչին, ոչ միայն որովհետեւ պարբերականներու մէջ ցրուած յօդուածները կորուստէ փրկած է, այլ նաեւ վանդի մեղի հրամցուած է հատոր մը զոր կ'արժէ որ ամէն Հայ կարդայ:

ՍՈՒՐԻՆ ՇՈՎԻԿԵԱՆ

Մայիս 22, Վենետիկ
«ԿԱՄՔ», Մայիս 29 / 30

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Յարութիւն Տամլամեանի *մահուան առթիւ՝*

Տէր եւ Տիկին Էմիլ Ասլանեան եւ Տէր եւ Տիկին Արմէն Սամուէլեան փոխան ծաղիկի 1000 *Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին։*

*
**

Նոյն տխուր առթիւ, Տէր եւ Տիկին Ժիւլյէր Դատեւորեան 500 *Ֆր. կը նուիրեն ողբացեալին սիրելի՝ «Յառաջ»ին։*

(Շար.ը Դ. էջ)

ցած է յեռաղխմականներու վրայ։ Այդ քուէներուն մեծ համեմատութեան չըդանները կ՚ըսեն թէ դոհ են տեղական իշխանութիւններէն որոնք կարօտեալներուն աննղեղէն կը բաշխեն, հացը ղեղչեալ պինով կը ծախեն ու անվարան վերջ կու տան այն պաշտօնեաներուն գործին որոնք կաշառակերութեամբ կ՚ամբաստանուին։ Այս դոհունակութեան քով կայ նաեւ նոյն կուսակցութեան անունին առընչուած գայթակղութիւնը որ կը վերաբերի Պոսնիոյ օժանդակելու համար հանգայց այս մէկը, երեւութապէս, էէ յաջողած «Բարօրութեան» վայելած ժողովրդականութիւնը տկարացնել զգալի ձեւով։

Օժանդակութիւնը միակ գործունէութիւնը չէ «Բարօրութեան»։ Իրական կազմակերպութիւն մը որ մեծ մասով կը բաղկանայ եռանդուն երիտասարդուհիներէ, կը կազմակերպէ հանդիպումներ, այցելութիւններ, դաստիարակիչ դիտահաւաքներ, դասախօսութիւններ, ժողովներ եւ նոյնիսկ նորաձեւութեան տէֆիլէներ։ Անոնք առանց յոգնելու կը շրջին դուռնէ դուռ, մարդոց ուրախութիւններուն հետ դժբախտութիւններուն ալ մասնակից ըլլալու մտադրութեամբ։ Այս խումբերուն պատասխանատուն կ՚ըսէ թէ թուրք մահմետականները ժողովրդավարութիւնը կը ծառայեցնեն իրենց չահերուն, մինչ տիրող զգաստիարը այն է թէ ճիշդ հակառակ դործընթացը խնդրոյ առարկայ է։ Ան կ՚աւելցնէ նաեւ թէ «Բարօրութիւն»ը աւելի ժողովրդավար է քան չատ մը այդպէս նկատուած կազմակերպութիւններ։

Շատերու համար սակայն այս ճակատը կարելի չէ կրօնամէտ զանգուածներու ամբողջութեան ընդհանրացնել։ Շատ են դան չարժումին միայն ցուցափեղկը նկատողներ։

Նոյն զանգուածին կը պատկանէին այն անձերն ալ որոնք ալեւիներու դէմ ահաբեկչական արարքներու հեղինակ են։ Մահմետական երկու դլխաւոր այս բաղկացուցիչներուն ալեւի եւ սիւննի-բախումը 1993-ին ամէնէն բուռն արտայայտութիւնը դտած էր Սըվազի մէջ պանդոկի մը հրկիզումով ուր ալեւի 37 մատաղոլականներ մահացան։ Անցեալ Մարտ 12-ին ալ Պոլսոյ Կազի Թաղին մէջ յարձակումի թիրախ եղաւ նոյն համայնքը։ Լատատեղեակներու կարծիքով, բարեբախտութիւնը այն է որ ալեւիները իրենց զայրոյթը կեդրոնացուցած են ոչ թէ սիւննիներուն, այլ պետութեան վերայ։ Անոնցմէ չատեր համոզուած են որ եթէ յեռաղխմականները իշխանութեան հասնին, ատիկա վերջակէտը կ՚ըլլայ Թուրքիոյ Հանրապետութեան։

Հակառակ իր մասին հակասական դատումներու, մէկ բան որոշ է։ «Բարօրութիւն»ը նկատառելի քաղաքական ուժ է երկրին մէջ ու ղեկավարներ այդ կուսակցութեան դլխաւոր դէմքերուն հետ կապ ունենալէ չեն խուսափիր։

Դժուար է ճշդել թէ ի՛նչ է կրօնական ազդեցութիւնը պետութեան վերայ։ կըրնա՞ն իսլամականները իշխանութեան տիրանալ։ Հարցականներ որոնց պատասխանները կը տարբերին չրջանակէ չրջանակ։ Կան որ կը հաւատան նման հեռանկարի մը. կ՚ըսեն թէ ժողովրդավար ձեւով ընտրուելէետք «Բարօրութիւն»ը պիտի ուզէ իսլամական օրէնքը պարտադրել ու այդ պարագային բանակի միջամտութիւն մը Ալժերիոյ պիտի վերածէ երկիրը։ Ուրիշներ համոզուած են որ ներկայի վարչակարդը բաւական ամուր արմատներ ունի ու դիւրին պիտի չըլլայ դայն տապալել։ Այս վերջիններուն կարծիքով «Բարօրութիւն»ը որքան ալ զօրանայ, պիտի չյաջողի երբեք Ազգ. ժողովին մէջ 300 քուէ ունենալ, ապահովելու համար մեծամասնութիւնը ու Սահմանադրութեան փոփոխութիւն կատարելու։

Քրտական ծանրակչիռ հարցին հետ, շուքին մէջէն յառաջացող հարց մըն ալ կրօնամէտ հոսանքին ծաւալումն է որ սպառնական հեռանկարներ կը դծէ Թուրքիոյ համար։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Լիւսի եւ Ասողիկ Տէր - Պարսամեան իրենց մօր մահուան 10-*րդ տարելիցին առթիւ* (1985, *Յունիս* 3), 1000 *Ֆր. կը նուիրեն Դպրոցասէր Վարժարանին,* 500-*ական Ֆր. Հայ Դատի Յանձնախումբին* (C.D.C.A.), *Հայաստանի Փարիզի դեսպանատան բացման առթիւ, Ռատիօ Ա.Ց.Ի-ին եւ «Յառաջ»ին։* (*Տառնալ «Յառաջ»էն*)։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպան Արաքս մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Մամուրեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Ժան - Գլօտ Մամուրեանի եւ աղջկան, Տէր եւ Տիկին Արման Մամուրեանի եւ զաւկին, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Մամասի, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց մօր, մեծ - մօր, ընկ.՝ Պերճուհի Մամուրեանի մահուան առիթով։

Exposition du 7 au 17 Juin

SISMOGRAPHIES
de
DENIS DONIKIAN

Vernissage le Mercredi 7 Juin
à partir de 18 heures

Denis DONIKIAN signera ses livres au cours du vernissage

«LE PEUPLE HAï»
(Prix littéraire Arménie 94)
aux Editions Publisud;
prix de lancement 110 FF. au lieu de 138 FF.

«SISMOGRAPHIES»
publication réduite à 30 exemplaires
prix 160 FF.

GALERIE LES CENT
8, rue de Jouy, Paris 4e
du mardi au samedi 14h - 18h30
ou sur rendez-vous tél.:42. 77. 30. 00

L'ECOLE TEBROTZASSERE
propose
un Cycle de Conférences-Débats
animées par
ONNIK JAMGOCYAN
Docteur en Histoire

La Puissance économique des Arméniens
du 17ème au 18ème siècle

- *Les financiers arméniens à Venise*
le 9 Juin.

Les conférences ont lieu
à 21 heures
au YAN'S CLUB
5, avenue Reille, Paris 14e
Le débat sera suivi d'un cocktail.
Renseignements au : 43. 81. 01. 72.

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ - ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ - Միտք եւ Արուեստ»ի նոր (205) *թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ.--*

Ուխտը՝
Վերացականութեան սեմին — *Վ. ԱՐԱՋ*
Ուխտը
եւ գոյնին մակընթացութիւնը — *Վ. Ա.*
Երկու նահատակներու
մեռագիրները — *Վ. ՄԱՏԹԻՈՍԵԱՆ*
Զնկարահանուածը, չդիտուածն
ու չասուածը — *Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ*
Հոգեհանգիստ — *Յ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ*

*
**

Հոգեվարքուստի տօնին առթիւ, «Յառաջ» լոյս չի տեսներ երկուշաբթի (Երեքշաբթի, Յունիս 6-*ի թիւ)։ «Միտք եւ Արուեստ»ին յաջորդող թիւը լոյս կը տեսնէ Չորեքշաբթի, Յունիս* 7-*ին։*

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Journée à Fontainebleau

organisée
par la C.B.A.F
section de Bagneux - Cachan
le Dimanche 11 Juin

— Matin : Visite guidée du Château de Fontainebleau; repas dans un restaurant près du château.
— Après-midi : Promenade à Barbizon.
Prix : 250 F. (tout compris)
200 F. pour les enfants moins de 12 ans.
— Départ en autocar : 8 h 15 précises devant le supermarché *Casino* à Bagneux (Nationale 20).
— Retour : Vers 19h.
Inscriptions : 46 - 63 - 10 - 48 (après 18h)
— Places limitées —

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB — MARSEILLE

FETE DES MERES

A l'occasion de la *Fête des Mères*, les Dames de l'UGAB vous invitent à passer un très agréable après-midi devant un buffet raffiné, préparé par leurs soins
le Jeudi 8 Juin à partir de 12 h
à l'UGAB :
327, Bd Michelet, Marseille 9e
Participation : 70 F.
Renseignements et réservations :
UGAB: 91 22 10 45 (de 14h à 17h);
Mme Musiquian: 42 83 13 73.

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Camp itinérant en Grèce

La Croix Bleue des Arméniens de France ouvre son **Camp Itinérant en Grèce** du 4 au 25 Juillet pour les adolescents de 14 à 16 ans.

Au programme: *Randonnées, visites des sites et monuments historiques, rencontre avec La Croix Bleue de Grèce, etc...*

Prix : 5 000 F.

Pour tous renseignements complémentaires, contacter Mme ZABOUNIAN au:
49 77 76 15 (heures de bureau)
43 76 50 52 (le soir).

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

ՎՐԻՊԱԿ

Մայիս 30-*ի թիւին, Տիգրան Հաճեանի յօդուածին (Պոլսահայ Աբդի Գրականութեան Ծաղկաքաղ) Ա. սիւնակին* 4-*րդ պարբերութիւնը կարդալ.-*

Գ) Տիկին Սեդա Ծաղիկեան - Տէմիրճեան խուսափելով վերոյիշեալ երկու վտանգներէն *ընտրած է աւելի դիւրին* (*քայց, ոչ անթերի*)...

Բ. Սիւնակ.- *Բ. պարբերութեան* 3-*րդ տողը պէտք է ըլլայ .--*

...ուրիշներ կը չանային մթաստուեր

Գ. Սիւնակ, 3-*րդ պարբերութեան* 13-*րդ տողը պէտք է ըլլայ.-*

...իր ծոցէն մէկ հատիկ իսկ...

Մայիս 31-*ի թիւին վերջին սիւնակին նախավերջին պարբերութեան վերջին տողը պէտք էըլլայ.-*

...սովորական խօսքին հետ։

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը 1995 - 96 *ուսումնական տարեշրջանի համար սահմանափակ թիւով ուսանողներու կրթաթոշակ պիտի յատկացնէ։*

Ընկերակցութեանս կրթական յանձնախումբը այն ուսանողներուն դիմումները պիտի առնէ որոնք կը բաւցնեն հետեւեալ պայմանները.

1. - *Կրթաթոշակ պիտի տրամադրուի այն հայ ուսանող - ուսանողուհիներուն որոնք Ֆրանսայի մէջ համալսարանական ուսում կ՚ուզեն կատարել բայց նիւթական միջոցներէ զուրկ են։*

2. - *Նոր դիմում կատարող թեկնածուները եւ թէ նախապէս կրթաթոշակ ստացող ուսանողները ընկերակցութեանս կեդրոնը անձնապէս եւ Ֆրանսերէն լեզուով կրնան իրենց դիմումը ներկայացնել համապատասխան ստանալու համար։ Անոնք իրենց նամակին մէջ պարտին զրել թէ ո՞ր վարժարանը կամ համալսարանը կ՚ուզեն շարունակել իրենց ուսումը եւ ո՞ր ճիւղին հետեւիլ։*

3. - *Նախապէս կրթաթոշակ ստացող ուսանողները որոնք կ՚ուզեն վերսին դիմել պարտաւոր են նախորդ տարեշրջանի իրենց նիշերը կամ դասախօսէն հատուկտոմար (attestation) մը ներկայացնել։ Յայտարարութիւն արձանագրած են։*

4. - *Ուսանող մը որ նախորդ տարին կրցած յայտարարութիւն մը արձանագրել այլեւս իրաւունք չունենար կրկին դիմում կատարելու։*

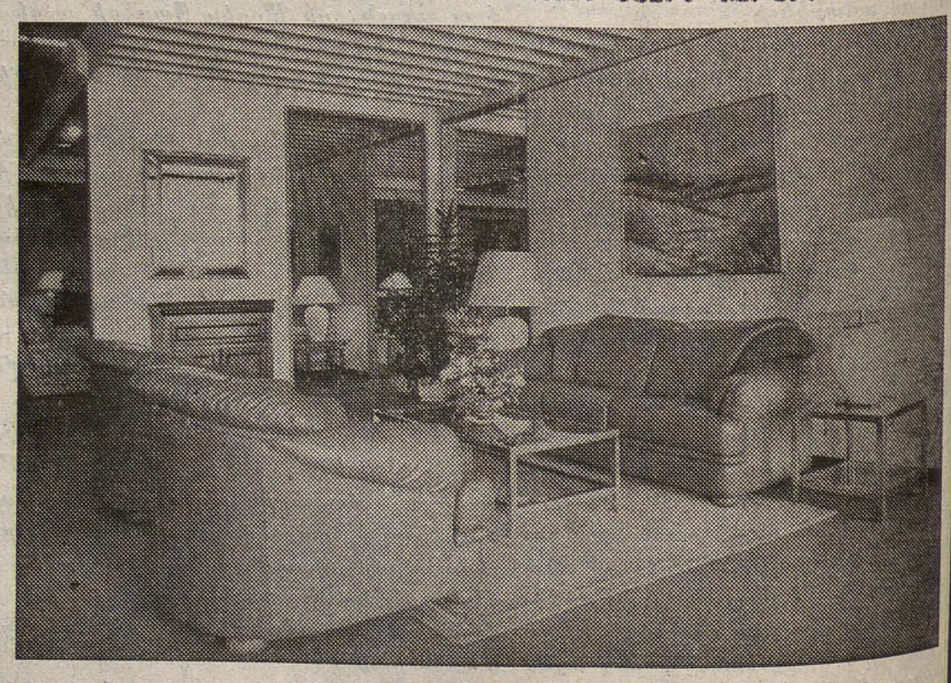
5. - *Հարցարանները ստանալու համար նորեկ թեկնածուները մինչեւ Յուլիս ամսու վերջը, իսկ նախկին ուսանողները մինչեւ Օգոստոս ամսու վերջը պարտաւոր են դիմելու։*

6. - *Վերոյիշեալ թուականներէն յետոյ ստացուած որեւէ դիմումնագիր նկատի պիտի չառնուի։*

7. - *Կրթական յանձնախումբը ազատ է թեկնածուներէն ընտրելու անոնք որոնք աւելի լաւագոյն կը նկատէ։*

A. A. A. S.
COMMISSION DES BOURSES
77, rue La Fayette, 75009 PARIS

Meubles
Ghazarian
4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance
Z. I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ 4
DIMANCHE
4 JUIN
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Թիւ 205

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.606

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

69e ANNEE — N° 18.606

ՈՒԻՍԹԼԸ՝ ՎԵՐԱԾԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՍԵՄԻՆ

1843-ին, երկար համբորդութենէ մը ետք, ամերիկաբնակ Մաթիլտա Մըքնէյլ Ուիսթլըը, իր զաւակներուն հետ կը հասնի Ս. Պետերսբուրգ, ուր իր ամուսինը տարիէ մը աւելի էր որ կը գործէր երկաթուղային մարզին ներս: Որդին, ձէյմս, ինը տարեկան է, ծնած Լաուէլ, Մէսչուսէցի նահանգ: Քիչ ետք պատանին գծանկարչական անհատական դասեր կը ստանայ՝ նախքան քաղաքին կառոյցը մուտք գործելը: Չորս տարի յետոյ, յոյժ տաղնապի մը պատճառով, ձէյմս կ'ուղարկուի Լոնտոն: Ամիսներ ետք, իր հօրը մահուան լուրը հետեւանք, ընտանեօք կը վերադառնան Ամերիկա ուր, 1851-ին, ձէյմս կ'արձանագրուի Ուէսթ Փօյնթի զինուորական ուսումնարանը: Շուրջ չորս տարի յետոյ անկէ կը հեռացուի՝ տարբեր անութեան մէջ իր անբաւարարութեան պատճառով: Կը մտնէ Ուաչինկթընի ծովային քարտէսներու գրասենեակը, ուր ձեռք կը բերէ փորագրութեան արուեստի հմտութիւն, որ քանի մը տարի յետոյ մեծապէս պիտի նպաստէ իր ճանաչման: Սակայն իր խնդիրն նկարագիրին բերմամբ կը հրաժարի գրասենեկային միօրինակ աշխատանքէն ու կ'անցնի Ֆրանսա՝ ասպարէզ ընտրելով արուեստը:

Երբ, 1855-ի վերջերուն, Ուիսթլըը Փարիզ կը հասնի, ինքզինք կը գտնէ եռուն քաղաքի մը մէջ, որ յարաճուն կերպով կ'ընդլայնի ու կ'ենթարկուի արմատական փոփոխութիւններու, ըլլան անոնք կենցաղային, ենթակառուցային կամ մշակութային: Գեղարուեստի մարզէն ներս, դասականութեան եւ վիպապաշտութեան հակադրումը կը պահէ իր սաստկութիւնը, մինչ իրապաշտութիւնն ու բնապաշտութիւնը հետզհետէ նոր ծաւալ կը ստանան եւ ուղին կը հարթեն դէպի տպաւորապաշտութիւն:

Այս բերքի մթնոլորտին մէջ, Շարլ Կլէյրի աշխատանոց - դպրոցը ազատական վայրի մը հանգամանքը ունի: Կլէյր կանոնապաշտ նկարիչ մըն է, բայց իր հովանաւորած «կեդրոն»ին մէջ կը տիրէ հանդուրժող եւ թոյլատու մթնոլորտ մը, ուր քանի մը երիտասարդ ազատախոհներ իրենց նկարչական կազմաւորումը կը կերտեն: Ուիսթլըը կը դառնայ անոնցմէ մին, նախապէս քանի մը ամիս աշակերտելէ ետք գծանկարչութեան կայսերական Դպրոցին: Ինք Փարիզ եկած էր կատարելագործուելու եւ մօտէն չփուելու ստեղծագործական այն միջավայրին հետ որ այս քաղաքը, ամբողջ դար մը, պիտի դարձնէ կեդրոնը գեղարուեստի աշխարհին: կարգ մը յարեկամութիւնները և ծանօթութիւնները զորս տեղւոյն վրայ կը հաստատէ, առաջնակարգ դէմքերու հետ են, որոնց թիւը հետզհետէ կը բազմանայ: իր մտերիմ ընկերոջ, Անրի Ֆանթէն-Լաթուրի մէկ պատառը, «Ձօն՝ Տըլաքրուային» (1864), որուն մէջ ինք ալ նկարուած է, կը ներկայացնէ անոնցմէ մի քանին, ինչպէս Էտուար Մանէ, Շարլ Պոտլէր, Ֆելիքս Պրաքըմոն, Շանֆլէօրի եւ ուրիշներ: 1862-ի իր փորագրութիւնները ուղղակի ցուցահանդէսին առթիւ, Ուիսթլըը արդէն իսկ արժանացած էր Պոտլէրի դնահատանքին, լոյս տեսած Լա Րըվիւ Ա-ՆԷկտօթիէին մէջ:

*
**

Ուիսթլըրի վարքին վերջին յետնահայեացքը (Ռիչըրտ Փարքս Պոնինկթընին նըւիրուածին նման, երեք տարի առաջ), իրապաշտութիւն է, այն իմաստով որ յարաբերական մոռացումէ դուրս կը բերէ բանալի արուեստագէտ մը, որ կեդրոնական դեր ունեցած է 19-րդ դարու երկրորդ կէսի գեղարուեստի աշխարհին ներս: Սակայն ցուցահանդէսէն բացակայ են կարգ մը կարեւոր գործեր, հետեւանք Ցրիր եւ Ցրիք արուեստասրահներու կանոնադիրներուն, որոնք կ'արգիլեն իրենց հաւաքածոյի գեղարուեստի գործերուն արտահանումը: Այսուհանդերձ, ցուցահանդէսը յստակ պատկերը կը ներկայացնէ Ուիսթլըրի արուեստին զարգացման եւ անոր գանազան հանգրուաններուն:

Փարիզի եւ Լոնտոնի միջեւ իր կեցութիւնը բաժնող Ուիսթլըրի առաջին կարեւոր երկը, «Դաշնակի նուագը» (1858 - 1859), կը հաստատէ թէ ինք յարած է իրապաշտութեան, ներկի մարմնոտ օգտագործման եւ վրձինի կենդանի հարուածներու կիրարկման: Այս յատկութիւնները անընդունելի էին կանոնապաշտ եւ պաշտօնական արուեստի չափանիշներուն առումով: Հետեւաբար, 1859-ի Փարիզի Սալօնին նկարը կը մերժուի: Սակայն այս պատառով Ուիսթլըը կը չահի բարեկամութիւնը համբաւաւոր նկարիչի մը, Կիւսթաւ Քուրպէին, որ զայն տեսած էր եւ գնահատած նկարիչ Ֆրանսուա Պոնվէնի մօտ, ուր ան ցուցադրութեան դրուած էր:

Այս պատառը գրաւիչ է թէ՛ որպէս նկարչական աշխատանք եւ թէ՛ որպէս ենթանիւթ, բովանդակութիւն: Կը պատկերէ սեւ զգեստ հագած կին մը (Ուիսթլըրի քոյրը), դաշնակ նուագող· դիմացը՝ գործիքին կռթնած, սպիտակ հանդերձանքով իր աղջնակը որ գինք կը դիտէ՝ կանգնած: Լոյսը, զգայական երանգաւորումը՝ գորգին կարմրութեամբ չեզոտաւորուած, պատէն կախուած նկարներուն ոսկեայ շրջանակները եւ սենեակին թելադրուած ծաւալը ոչ միայն կը յայտնեն ընտանիքին դասակարգային պատկանելիութիւնը, այլ նաեւ կը յուշեն երաժշտական մթնոլորտը նկարին եւ նըւագուած գործին բնոյթը: Առանց առընթեր, այստեղ յատկանշական է տեսիլքին դէմ առ դէմութիւնը եւ հորիզոնականութիւնը, որ համադրողական կշռոյթի առանցքը պիտի կազմէ Ուիսթլըրի յաջորդիկայի արմատական քանի մը գլուխգործոցներուն:

«Դաշնակի նուագը»ն կը հաստատէ նաեւ Ուիսթլըրի ընկալումը սպանացի դասական մեծ վարպետ Տիէկօ Վէլասքուէզի արուեստին յատկանիշներուն (ինչ կը վերաբերի վրձնահարուածի եւ կատարողական անմիջականութեան, անսեթեւեթ տարածութիւններու եւ ձեւերու կշռադատութեան եւ պարզաբանուած ներդաշնակութեան), որուն գործերը այդ շրջանին տեսած էր ցուցահանդէսի մը ընթացքին, Մէնչըսթըր: Եթէ նկատի առնենք որ Մանէ ինք եւս այդ տարիներուն համակուած էր Վէլասքուէզի արուեստով, կըրնանք պատկերացնել առընչուածութիւնները, որոնք քայլ առ քայլ նկարչութիւնը կը հեռացնէին պահպանողական կանոնապաշտ ըմբռնումէն՝ զայն տանելով

Գրեց՝
ՎԱՉԷ ԱՐԱԶ

մինչեւ տպաւորապաշտութեան ժայթքումը՝ քանի մը տարի ետք: Ասոր վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ դեղարուեստական երկրորդ արմատական յայտնաբերումը՝ չնորհիւ ճափոնականութեան: Արդարեւ, անցեալ դարու կէսերէն ի վեր, ճափոնական արուեստին հետզհետէ ծաւալող ներածումը Արեւմուտք, նկարչական նոր տեսիլք մը պիտի բանար անով հետաքրքրուող արուեստագէտներու աչքին: Ուիսթլըը անոնց առաջիններէն կ'ըլլայ: Իր կարգ մը յայտնի գործերու վրայ ճապոնական ազդեցութիւնը յստակ է: Իրապաշտ գործ է նաեւ «Ուափինկ»ը (1860 - 1864), խորագրուած՝ տեղւոյն անունով, Լոնտոնի նաւահանգիստին առընթեր դրուագ մը պատկերող, որ սակայն չաղաւատած նախկին պատառին, համադրական աւելի բարդ կառոյց մը կը ներկայացնէ, հիմնուած ուղղահայեաց եւ չեզոքի դիծերու վրայ: Առաջին տեսադաշտին կը գտնուին երեք դերակատարները (պոռնիկ մը, իր «գործավար»ը եւ նաւաստի մը), իսկ ետին՝ նաւահանգիստը, իր խճողուած նաւերով եւ եռուզեռով: Երեք կերպարներուն մութ եւ թանձր գունակերտումը կը կրէ Փուրպէի նկարչութեան կնիքը, մինչ յետնամասը կ'արձագանգէ Իօժէն Պուտէնի կամ Մանէի նաւամատուցային տեսարաններուն:

Գետային եւ ծովեզերեայ տեսարանները իրարու կը յաջորդեն, յոյժ տալով Ուիսթլըրի սէրը այս երկու տարրերուն նկատմամբ որոնք, իրենց անվերջ մակընթացութեամբ, յատուկենական ճամբորդութիւն մը կը մարմնաւորեն կարծէք նըկարիչին համար որ, շրջան մը յետոյ, Թիթեռնիկի խորհրդանիշը ընտրելով որպէս ստորագրութիւն, անոր նման անընդհատ թռիչքի մը, ոստոստումի մը մէջ ըլլալու վիճակը կ'ապրի: Էտկար Տըկա, *սուր զգաստղութեան տէր անձ, իրեն կ'ըսէ. «Ուիսթլըը, եթէ հանճար մը չըլլայիմ, դուն Փարիզի ամէնէն ծիծաղելի մարդը պիտի դառնայիմ: Պէտք է յոգնեցուցիչ ըլլայ միշտ թիթեռնիկի այս դերին մէջ մնալը»: Եւ Ուիսթլըը հետզհետէ կ'ուղղուի դէպի նկարչութիւն մը՝ մթնոլորտային, երազային, տեսակ մը անջատում առօրեայէն, չօշափելի եւ տաղտկալի աշխարհէն, ձգտելով հեռաւոր խաղաղութեան մը, որ քիչ յետոյ իր դաշնակէտին պիտի հասնի իր «Գիշերային»ներով:*

Այս ընթացքին մէջ դոյնը, որպէս ինքնին զուտ արտայայտչական տարր, քայլ առ քայլ աւելի գործօն դեր կ'ունենայ Ուիսթլըրի նկարներուն մէջ: 1862ի «Սպիտակ աղջիկը»ն ասոր առաջին կիրարկումներէն է: Այս պաստառը դինք չուտով չրջանին համբաւաւոր նկարիչներէն մին պիտի դարձնէ, մաս կազմելով 1863-ի Մերժուածներու Սալօնին ցուցադրութեան, առաջինը իր տեսակին մէջ:

Մերժուածներու Սալօնը արտօնուած էր Նափոլէոն Գ-ի կողմէ, ընդառաջ երթալու համար հետզհետէ սաստկացող դժգոհութիւններուն այն արուեստագէտներուն, որոնք պաշտօնական Սալօնին կողմէ կը մերժուէին: Ուիսթլըրի «Սպիտակ աղջիկը»ն, որ չէր ընդունուած Լոնտոնի Արքայական Կաճառին եւ Փարիզի պաշտօնական Սալօնին կողմէ, Մանէի «Նախաճաշ՝ խոտին նստած»ին հետ կը դառնայ Մերժուածներու Սալօնին ամէնէն ուշագրաւ պաստառը: Հանրութեան ծաղր ու ծանակը չի պակսիր, սակայն կարգ մը անձնաւորութիւններ կը գրաւատեն գործը, որոնց կարգին Պոտլէր, Նոյնինքն Մանէ, Պրաքըմոն եւ ուրիշներ, ինչպէս կը հաստատէ Ֆանթէն-Լաթուրի կողմէ իրեն գրուած մէկ նամակը: Ոմանք նկարին կը վերագրեն նկարագրական եւ խորհրդանշական դիտումնաւոր բովանդակութիւն մը՝ որ ոչ մէկ ձեւով անոր կ'առընչուի: Ուիսթլըը կը հակադդէ թէ իր «Նկարը պարզօրէն կը ներկայացընէ սպիտակ հագած աղջիկ մը, վարագոյրի մը դիմաց կանգնած»: Պարագան առաջիններէն է նկարչութեան մէջ, ուր գործի մը բովանդակութիւնը կը դառնայ նկարչութիւնը ինքնին, սպիտակին գովերգումը որպէս երանգաւորում եւ որպէս մածուկ՝ անկախ նկարագրական հակումէ: Երեւոյթ մը որ չի վրիպիր Փօլ Մանջ, Կազէք տէ Պո-զ'Արբ քննադատին հակացողութենէն, որ այս գործը կը նկատէ «Սպիտակ համաճուագ մը»:

Ուիսթլըը, այնուհետեւ, հետամուտ կ'ըլլայ օգտագործելու յատուկ խորհրդիրներ, նպատակ ունենալով դիտողին ուշադրութիւնը կեդրոնացնել իր նկարներուն զուտ նկարչական տուեալներուն վրայ, քան այն պատկերին զոր կը ներկայացնեն: Այստեղէն՝ երաժշտական եւ դունային համադրողական յատկութիւններ չեչտող խորագիրներու օգտագործումը որովհետեւ, ինչպէս ինք կ'ըսէ, «Արուեստը պէտք է զերծ ըլլայ որեւէ խաբէութենէ, պէտք է առանձինն ինքզինք հաստատէ եւ խօսի աչքին կամ ականջին՝ որպէս գեղարուեստի ընկալման միջոցներ, առանց զայն շփոթելու զգացումներու հետ որոնք ամբողջովին օտար են իրեն, ինչպիսին են նուիրումը, գութը, հայրենասիրութիւնը եւլն·»:

Այս ըմբռնումով, Ուիսթլըը տակաւ կը հեռանայ իրապաշտութենէն, ինչպէս Մանէ: Սակայն մինչ վերջինը կը թեքի դէպի տպաւորապաշտութիւն, Ամերիկացին կը ձգտի խորհրդանշականին, վերացականին: Խորհրդանշականը ոչ թէ պատմողական եւ նկարագրական իմաստով այլ՝ որպէս թելադրական յատկութիւն, տեսակ մը խորհրդաստարութիւն, ան-

●►

չօշափելի բայց ներկայ: Այսպիսով, ճափոնական տպածոներու եւ Ուիլիըմ Թըրնըրի նկարչութեան աղդեցութիւնները կը փոխարինեն Քուրպէի իրապաշտութենէն եկածները, ինչպէս ցոյց կու տայ 1865-ի «Ներդաչնակութիւն՝ կապոյտով եւ արծաթագոյնով. Թրուվիլ» պաստառը, որով Ուիսթլըր հսկայական ոստում մը կը կատարէ դէպի միջոցային, դունային եւ համադրողական պարզութիւն, որ իր դիմաւոր եւ մեծադոյն նպաստը պիտի դառնայ նկարչութեան յառաջիադացքին: Հորիզոնական, զուգահեռ երկու կամ երեք տարածութիւններ պիտի կազմեն նկարի մը ամբողջութիւնը՝ գոյնին եւ միջոցին տալով դերը՝ նկարը դարձնելու ապրող եւ թելադրական էութիւն մը, ճիշդ երաժշտութեան նման:

⁂

1866-ին, Զիլի կատարուած ճամբորդութիւն մը, սկիզբը պիտի հանդիսանայ Ուիսթլըրի կապոյտ շրջանին, աւելի քան երեք տասնամեակով կանխելով Փապլօ Փիքասօն: Ծնունդ կ'առնէ կապտաւուն պիչերայիններու չարք մը, ուր վերոյիշեալ նկարչական ըմբռնումը կը գտնէ իր ամբողջական կիրարկումը: Այսպէս, նկարը որպէս ինքնիչխան նկարչական իրագործում, անկախ իր պատկերած նիւթէն, թերեւս իր առաւելագոյն արտայայտութիւնը կը ստանայ «Վերջալոյս՝ մորթագոյնով եւ կանանչով - Վալփարայզօ» (1866) պաստառով: Արդարեւ, ո՞վ կըրնայ մտածել որ այս հանդարտ տեսարանը, ուր նաւերը նաւահանգիստէն կը հեռանան ու կը սահին ջուրի մակերեսին, իսկութեամբ կը պատկերացնէ պահը երբ ամերիկեան, անգլիական եւ ֆրանսական ռազմական նաւերը կը լքեն չիլիական այս նաւահանգիստը, որովհետեւ սպանական նաւատորմիղը պիտի ռմբակոծէ քաղաքը: Ցաջորդող կապտերանգ պաստառները նոյն հանդարտութիւնը կը տածեն, իրենց դլխաւորաբար հորիզոնական ուղիղ դիծերով եւ միագոյն միջոց - երիզներով: Ասոնք մեծ մասով լոնտոնեան դետային տեսարաններէ ներշնչուած են, խոր ապրումներ եւ զգայնութիւններ թելադրող:

Իրօք, ասոնց մէջ կը տիրէ չզարշային կապոյտ մը, որմէ անդին անուրջն է որ, սարդի ոստայնի մը նման, կը ներդրաւէ աննիւթ եսը ու զայն կը տանի խորհրդաւոր, ձգողութենէ ազատ աշխարհ մը, մեղեդիով եւ արբեցութեամբ համակուած: Դէպի հոն թեթեւօրէն է որ կ'անցնինք, երբ միտքով եւ երեւակայութեամբ կը կորչենք կապոյտին միջոցն ու կը մտնենք, առկախուածի նման, անյատակ մթնոլորտի մը մէջ: Միագոյն միջոցը անսահմանի արտայայտութիւնն է: Եւ Ուիսթլըրի պատկերած դիչերները կարծէք հեռուէն կու գան, դիչերներ այլ աշխարհի մը, երազային ու կախարդական, ուր վառ ասուլներ եւ ոսկեայ երփնեռանդ «փոչի»ներ կը տեղան մեղմ վայրէյքով, ձիւնի կամ փետուրի նման: Հոդին է որ համբօրէն կը հանդչի, կը ծփայ անեզրութեան, յաւիտենական խաղաղութեան մէջ, ինչպէս նաւակը՝ Ուիսթլըրի այս տիպի նկարներուն մէջ, որ լուռ կը սահի հանդարտ ու խաղաղ ջուրին վրայ: Յաւիտենական անդորրը նկարչականօրէն դուցէ երբեք նման արտայայտութիւն չէր դտած նախապէս:

«Գիչերային»ներուն առընթեր, Ուիսթլըր կ'իրագործէ քանի մը զմայլելի նկարներ, որոնք կը հաստատեն ճափոնական տպածոներու զօրաւոր ազդեցութիւնը թէ՛ համադրական եւ թէ՛ դունային եւ միջոցային իմաստով, ինչպէս կը վկայեն «Տարբերակումներ՝ մորթագոյնով եւ կանանչով - Պատչդամը» (1864), «Տարբերակումներ՝ մանիչակագոյնով եւ կանանչով» (1871) եւ ուրիչներ: Նոյնանման աղդեցութիւններ կը կրէ նաեւ «Կարգաւորում՝ մոխրագոյնով եւ սեւով, Թիւ 1 - Արուեստագէտին մայրը» (1871) այնքան ծանօթ պաստառը: Նկարին տիրողը ուղղահայեաց եւ հորիզոնական ուղղութիւններու վրայ հիմնուած կչռոյթ մըն է, որ իր պարզութեամբ, ճչդրտութեամբ, հարթ եւ քառանկիւն տարածքներու միջոցային յարաբերութիւնով, աւելի մօտ է 20-րդ դարու նկարչական յղացքին, մանաւանդ երբ նկարը պատկերացնենք առանց նստած կերպարին որ, իր զուսպ դիրքով եւ արտայայտութեամբ, սրբանկարի քնոյթ մը կու տայ դործին: Նոյն լուծումը նուազ ցցուն է «Կարգաւորում՝ մոխրագոյնով եւ սեւով, Թիւ 2 - Թամըս Քարլիլի դիմանկարը» (1872 - 1873) պաստառին մէջ, որ սակայն Ուիսթլըրի դիմանկարչութեան գլխաւոր նուաճումներէն է, իր համադրումով, միջոցային հաստատուն կչռոյթով եւ կերպարին արտայայտչական զօրութեամբ: Այս երկու ծաւալուն պաստառները մեծապէս կը նպաստեն Ուիսթլըրի համբաւին, յատկապէս երբ Լուվրի եւ Կլասկոյի թանգարաններուն համար կը գնուին: Բայց 1875-ին նկարուած «Գիչերային՝ սեւով եւ ոսկեով - Հըթիհին վայրէյքը» նկարին ցուցադրութեան առթիւ ծագած քանավէճն ու անոր յաջորդող դատավարութիւնը Ուիսթլըրը նիւթապէս պիտի սնանկացնեն եւ բարոյական զօրաւոր հարուածի մը պիտի ենթարկեն զինք:

⁂

Ուիսթլըր, ըմբռնում, ինքնիչխան, իր արուեստագէտի արժանապատուութեան մոլեդնօրէն փարած, դատ կը բանայ Ռըսքինի դէմ, որ վերոյիչեալ իւղանկարին հարցով, դրութեամբ մը Ուիսթլըրի անձը վարկաբեկելէ եաք, ուելցուցած էր թէ նկարը տուփ մը ներկ էր՝ հանրութեան երեսին չպրտուած, որուն համար արուեստագէտը չափած էր 200 անգլիական ոսկի որոչել որպէս դին: Պահպանողական, բարոյապաշտ, ծայրայեղօրէն հակաճարտարարուեստ, Թըրնըրի մանկապէտ եւ երկրպադու Ռասքինի յարձակումը Ուիսթլըրի դէմ թերեւս կարելի չէ միայն դեղարուեստական հարցերու վերադրել, նկատի առնելով որ Ուիսթլըրի կիրարկած նկարչական յղացքը չատ հեռու չէր Թըրնըրի-նէն, յատկապէս օրինակ ունենալով անգլիացի վարպետին մածուկային դործելակերպը:

Իր ժամանակին հանրային նիւթ դարձած այդ դատավարութիւնը, որ տեղի կ'ունենայ 1878-ի վերջերուն, նշանակալից հանդամանք ունի, որովհետեւ Ուիսթլըրի տուած կարգ մը պատասխանները արուեստագէտին եւ իր վարքին ընկերային եւ անհատական նոր բնութիւնը կ'արծարծեն: Երբ Ռասքինի փաստաբանը, ընդհանուրին ծիծաղին տակ, Ուիսթլըրի «Գիչերային»ներէն մէկուն գծով հարց կու տայ թէ նկարի ո՞ր մասին մէջ կը գտնուի Պէթթըրսիի կամուրջը եւ թէ ինչ կը հաստատէ՞ր որ անիկա ճիշդ պատկերումն էր կառոյցին, նկարիչը հանդարտօրէն կը պատասխանէ. «Իմ նպատակս կամուրջը պարզօրէն ընդօրինակել չէր... ես չէի ուզեր կամուրջը պատկերել այլ՝ լուսնակ գիշեր մը: Ինչ որ նկարը կը ներկայացնէ կախեալ է անձէն որ զայն կը

(Շար.ը Դ. էջ)

ՈՒԻՍԹԼԸՐ
եւ գոյնին մակընթացութիւնը

Ջրանկարի բազմազան ինքնաբուխ դործեր եւ արագ նօթագծումներ, Ուիլիըմ Թըրնըրի կողմէ իրագործուած, 19-րդ դարու առաջին կէսին, նոր նկարչութիւն մը կ'աւետեն, իրենց համառօտագրութեամբ, դունային եւ կառարողական զեղունութեամբ, միջոցային եւ մթնոլորտային տեսիլքով, որոնց բերմամբ գոյնը եւ լոյսը կը դառնան գլխաւոր ամբողջացնող եւ ճչդորոշող տարրեր: Նկարը կ'ըլլայ գոյնի եւ լոյսի դաշտ մը՝ ուժեղ թելադրականութեամբ, երբ վրձինի քանի մը հարուածներ կը բաւեն պատկերել նիւթը եւ պահը ու ծնունդ տալ ապրումներու եւ տպաւորութիւններու:

Այս գործերէն երեւան կու գայ թէ այն ինչ որուն տպաւորապաշտները պիտի ձգտէին տարիներ յետոյ, արդէն իսկ յառաջացած կերպով կիրարկուած էր Թըրնըրի կողմէ: Հակառակ որ բնութենասէր Թըրնըրի կամ ձան Քոնսթէյպըլի հանրութեան ներկայացուցած գործերը, ըլլան անոնք իւղանկարներ կամ ջրանկարներ, կը ներկայացնէին չատ աւելի յղկուած աշխատանք մը՝ քան այդ նօթագծումնախապատրաստները (որովհետեւ այդ շրջանին մարդիկ դեռ չատ հեռու էին «անաւարտ»ը ընկալելէ, դնահատելէ կամ ընդունելէ՝ որպէս ինքնին ամբողջական իրագործում), անոնք կը պարունակէին այս նկարիչներուն յղացքին ընդհանուր դիծերը կամ նկարչական ըմբռնումը: Այս երկուքին չուտով կը զուգահեռի Ռիչըրտ Փարքս Պոնինկթընի թարմ չունչով յղացուած աշխատանքը: Երբ աչքի առաջ ունենանք Թէոտոր Ժէրիքոյի եւ Էօժէն Տըլաքրուայի անոնցմէ կրած զօրաւոր ազդեցութիւնները, որոնք իրենց մեծ նպաստը պիտի բերեն դէպի տպաւորապաշտութիւն յառաջացող գործընթացին, ապա կրնանք պատկերացնել այն սերմերը զոր անգլիացի այս վարպետներուն երկերը կը պարունակէին: Այսօր, աւելին, Թըրնըրի նկարչութիւնը, իր կարգ մը արմատական գործերով, կ'առընչուի նաեւ վերացապաշտութեան:

Լոնտոնի հետ իր կապով, Ուիսթլըր անտարակոյս ծանօթ էր Թըրնըրէն եւ Քոնսթէյպըլէն այնպիսի գործերու, որոնք օտար կը մնային Փարիզ գործող արուեստագէտներուն մեծ մասին, երբ դեռ չկային կամ սահմանափակ էին փոխանակման այն կապերը որոնք յետոյ զարգացան: Իր կիրարկումը հորիզոնական հարթ, զուգահեռ մակերեսներու դրոյթին եւ համառօտագրութեան, կը հաստատեն թէ ինք, թերեւս ենթադիտակցաբար, ընթացած է Թըրնըրի գծած ուղիով:

Սակայն Ուիսթլըր կը գիտակցացնէ նկարչութիւնը, ոչ թէ տեսականացնելով բնութեան երեւոյթներէն սերող նկատառումները այլ՝ հաստատելով նկարչութեան սոսկական ինքնաբաւութիւնը, ինքնակերտումը, հիմնուած զուտ կիրառական տուեալներու վրայ: Այս դիտականացումով ինք կը զուգահեռի նոյն շրջանին դրականութեան եւ երաժշտութեան մարզին մէջ կիրարկուած ըմբռնումներուն: Կը յայտարարէ. «Բնութիւնը կը պարունակէ, գոյնով եւ ձեւով, տարրերը որեւէ նկարի, ինչպէս ստեղնաշարը կը պարունակէ ձայնանիշեր որեւէ երաժշտութեան: Բայց արուեստագէտը ծնած է գիտութեամբ անկէ արտահանելու, եւ ընտրելու, եւ համախմբելու տարրերը՝ որպէսզի ձեռք բերուած արդիւնքը ըլլայ գեղեցիկ - ինչպէս յօրինողը կը համախմբէ իր ձայնանիշերը եւ կը կազմէ եղանակաւորումներ _ միչեւ որ բառսէն դուրս բերէ պանծալի ներդաշնակութիւնը»: Այս ընթացքով, գոյնը կը դադրի պարզ նկարագրական տարր մը ըլլալէ այլ՝ կը դիենու կառուցական յատկութիւն, ըստ նկարին կիրառական հրամայականներուն, ընդհանուր կառոյցին՝ որպէս ամբողջութիւն, որպէս անքակտելի համադրութիւն: Այս գծով, իր մէկ նկարին մասին Ուիսթլըր կը հաստատէ. «Մարդոց մեծամասնութիւնը չի կրնար նկար մը դիտել՝ առանց փորձելու այնտեղ փնտռել պատումը որ կայ: Իմ նկարս, «Դաչնութիւն մոխրագոյնով եւ ոսկեգոյնով», ներկայացումն է այն ինչին որ կ'ուզեմ փոխանցել. այսինքն՝ ձիւնային տեսարան մը, միայն մէկ սև կերպարով եւ՝ լուսաւորուած գինետուն մը: Ոչ մէկ կարեւորութիւն կ'ընծայեմ հոն նկարուած կերպարին ներկային, անցեալին կամ ապագային, որովհետեւ անհրաժեշտը այդ կէտին զետեղուած սեւ գոյնն էր: Ինչ որ գիտեմ այն է թէ մոխրագոյնի եւ ոսկեգոյնի յարաբերութիւնը կորիզն է նկարիս»:

Ուիսթլըր նոյն ըմբռնումով է որ կը նկարէ կապոյտ երանգաւորումով տիրապետուած իր «Գիչերային»ները: Ասոնք, մեր ժամանակներուն, չեռադարձ ակնարկով է որ աւելի կարեւորութիւն կը ստանան: Արդարեւ, եթէ իրենց շրջանին անոնք ոմանց կողմէ ընկալուեցան որպէս երաժշտական յատկութիւններ ունեցող գործեր, ներկայիս անոնց միագոյնի գաղափարն ու որեւէ պայմանականութենէ զուրկ դունային կիրարկումն է որ կը հաստատեն անոնց նորարարութիւնը: Թէոտոր Տիւրէ, Ուիսթլըրի բարեկամ եւ առաջին կենսագիրը, կը գրէ թէ «Գիչերային»ներով արուեստագէտը հասած է նկարչութեան ծայրագոյն սահմանին ու կ'աւելցնէ. «Քայլ մը եւս եւ պաստառին վրայ պիտի մնայ միայն անձեւ արատ մը, աչքին եւ ոգիին բաց մը ըսելու անկարող»: Անոնք «մտածել կու տան վակնէրեան երաժշտութեան այն հատուածներու մասին, ուր հնչիւնային ներդաշնակութիւնը, որեւէ մեղեդիական գիծէ կամ շեշտաւորուած յանգէ անջատուած, կը մնայ տեսակ մը վերացականութիւն եւ կը յառաջացնէ միայն երաժշտական անորոշ տպաւորութիւն մը»: Տիւրէ չի պատկերացներ թէ, իր գրածէն քանի մը տարի ետք, «անձեւ արատ»ը չատ բան պիտի ըսէ աչքին եւ ոգիին, նկարչութենէն ներս վերացականութեան մուտք գործելով:

19-րդ դարու վերջին քառորդին ընթացքին, երաժշտութիւն - նկարչութիւն, երաժշտութիւն - բանաստեղծութիւն յարաբերութիւնները բանալի հարցեր են եւ գործնականացումներ: Գունային հնչեղութիւնը, առընչուած նաեւ ճափոնական տպածոներու գունային եւ միջոցային արտայայտչականութեան, հիմնական տուեալներէն մէկը պիտի ըլլայ արդիականութեան որ, Ուիսթլըրէն, Վէնսան Վան Կոկէն եւ Փօլ Կոկէնէն անցնելով, պիտի հասնի մինչեւ Վասիլի Քանտինսկի:

Անկէ յետոյ այլ ոդիսական մըն է որ կը սկսի:

Վ. Ա.

ԶՆԿԱՐԱՀԱՆՈՒԱԾԸ, ԶԴԻՏՈՒԱԾՆ ՈՒ ԶԱՍՈՒԱԾԸ

Մեր տեսողութեան դործարանի՝ աչքի եւ ուղեղի միջեւ պոյտքին ունեցող մէկ իւրայատուկ անկարողութեան արդիւնքն է չարժանկարը: Մեր աչքը երկվայրկեանների կոտորակի ընթացքում, անկրող է ժամանակի որոշակի չափից պակաս տեւողութեան մէջ, տեսածը մոռանալ, պահել եւ իրը անջատ երեւոյթներ ընկալել: Ժապաւէնի վրայ դրոշմուած զատ - զատ նկարների յարակայութիւնը, ժամանակի հետ ունեցած իր յարաբերութեամբ, ունակ է մեզ փոխանցել չարժման պատրանքը: Իրականում խաւարի մէջ մնացած, չնկարահանուած երկվայրկեանների կոտորակում ստեղծուած բացը՝ ընկած երկու նկարների միջեւ, իրը սաղմ իր մէջ պահում է չարժման պատրանքը: Ժամանակի տեւողութեան մէջ, բուն չարժման են ենթարկւում միայն ժապաւէնը, լոյսը եւ մեր ուղեղի բջիջները...

Մինչ օրս, ժապաւէնների վրայ, զանազան անհատական եւ պետական արխիւներում, պահւում են կոտորակի ենթարկուած միլիոնաւոր երկվայրկեաններ: Շարժումի պատրանքին հասնելու համար նախ կարեւոր է, որ մենք ներկայ գտնուենք այնտեղ եւ դիտակցենք, որ ժապաւէնի ամէն մէկ երկվայրկեանում 12-ից մինչեւ 24 նկար է պահուած: Ուրեմն ամէն մէկ անջատ նկար իր մէջ պարփակում է 1/12-րդից 1/24-րդ երկվայրկեան տեւող չարժում: Ենթադիտակականին պահ տուածը, չնկարահանուածը, նոյնքան էական ու դերակշիռ է այդ արխիւներում, որքան մեր աչքին երեւացող նկարները:

Երուանդ Ջանիկեան եւ Անճելա Ռիչչի Լուքի իրենց մանրազնին աշխատանքով մեզ դիտել ու զգալ են տալիս չարժարուեստի այդ ներհուն ունակութիւնները (*): Նրանց աշխատանքի սաղմը, կոթածը վերագտնելու, չնկարահանուածը նկարահանուած պատկերի՝ չարժումի մասնիկն դարձնելու մէջ է կայանում:

Հանրահռչակ իտալացի լուսանկարիչ Մարիօ Ձիաքոմելլիի լուսանկարներին նուիրուած 13 րոպէ տեւողութեամբ ֆիլմը, նշուած գոյդի ամենահանրամատչելի աշխատանքն է: Սեւ ու ճերմակ Giacomelli - (1993)-ն խոր ապրումով կառուցուած ժապաւէն է:

Այն ոչ մանրադէտ դիտողին է փոխանցում ծերացած, զառամեալ մարմինների, մշակուած ու ապրուած հողի եւ անցողիկ ժամանակի մէջ պահպանուած ու խտացած կեանքը: Սեւ ու ճերմակ, positif և négatif անչարժ նկարների չարանը, կըցուած լուսանկարչի խօսքին, մեր ուղեղի բջիջներն չարժման են ենթարկում. չնորհիւ արուեստագէտների զգայնութեան մենք հաղորդակցւում ենք մեզ համար անչօշափելի, մոռացութեան տրուած ժամանակի հետ:

Ջանիկեան եւ Լուքի գոյդը, արխիւների բազմաթիւ հնամաշ ժապաւէնների եւ հանգստի տան մէջ ապրող զառամեալ, հիւանդ էակների միջեւ նմանակի զարկերակ են չօշափում: Նրանց համար հին ժապաւէնները նոյնն են ինչ որ մաշուած, մահամերձ մարդկային մարմինները: Ջանիկեանի եւ Լուքիի ուշադրութեան նիւթն է՝ չնկարահանուածը, չդիտուածն ու չասուածը, ենթադիտակցականին պահ տրուածը: Նրանք հնագէտների պէս, արխիւների ու ժապաւէնների միջից, մեզ համար վերակենդանացրել են կեանքի հետքերը, միաւորել են անջատ մասնիկները: Նրանց հայեացքները այնքան յառուած է մնացել այդ մասնատուած պատառիկներին, այնքան է կենտրոնացել, պաշարուել դրանցով, որ հաղորդակցուել է ենթադիտակցական աշխարհի, չդիտուած ժամանակի հետ. բացակայութիւնը Ջանիկեանի եւ Լուքիի աշխատանքներում ներկայութեան է վերածուել:

Մեր օրերում, երբ ամէնուր պատկերների վայրագ յորձանքի տակ ենք գտնուում, պատկերի նախնական ու հիմնական արժանիքն վերագտնելն այնքան էլ հեշտ չէ: Հողի ու աւերակների տակից հանուած, հնադիտական արժէք ներկայացնող իրերի նման դուրգուրուած, արխիւային չարժանկարների բծախնդրօրէն աշխատուած այդ յարակցութիւնը, մեր աչքին եւ ուղեղին է վերադարձնում մանկական հայեացքի անարատ կարողութիւնը: Ժամանակի գործած աւերը, փոշին ու հետքը, այդ ժապաւէններում նոյնքան խօսուն ու կարեւոր են, որքան մարդկային մարմնի ու նրա գործարանների վրայ ժամանակի թողած հետքերը: Եթէ ղգայուն ենք, եթէ ամբողջապէս չենք այլասերուել մեր ժամանակի լոկ արտաքին երեւոյթներով, այդ հետքերը մեր ենթադիտակցական հարուստ աշխարհի չնորհիւ, անտեսանելի մնացած բազմաթիւ վայրկեանները, բազմաթիւ երեւոյթները են կարող դրսեւորել:

«Բեւեռից մինչ գօտի» (Du pôle à l'Equateur - 1986) ֆիլմի մէջ Լուքա Քոմերիօ (Luca Comerio)-ի քանակեան թըւերին նկարահանուած վաստանկարները՝ (գնացքը, ճամբաներն ու վայրերը, յատկապէս Կովկասն ու վրացական պարը եւ Աֆրիկան ու սեւամորթ մանուկների աղօթքը) իրենց չարժումով ու ստացած նոր դարկով, չատ բան են պատմում անցեալ ու ներկայ օրերի մասին: Նշուած ֆիլմում ուշադրաւ է նաեւ երաժշտական լուծումներն ու համադրումը:

Պարզունակ թուացող, փաստագրական արժէք ունեցող արխիւային նկարները, նշուած արուեստագէտների դասաւորումներում ընդհանրապէս դիտուած են լրութեան մէջ: Զարմանալի չէ նաեւ, որ նրբանք իրենց փնտռտուքների ընթացքում դիմել են նաեւ բոյրի եւ պատկերի յարաբերութեանը: 1975 թուին սկսուած այդ փնտռտուքներից մէկը կցուած է naphtaline-ի բուրմունքին: Ամէն ոք սրբամաղիր չէ նման դրուեթեան մէջ փոշոտ ու խամրած մասունքներ փնտռել:

Երուանդ Ջանիկեանի եւ Անճելա Ռիչչի Լուքիի աշխատանքը դարասկիզբին չարժանկարի մարզում կատարուած նախաքայլերը կցում է դարու վերջի արդի չարժարուեստի հոսանքներից մէկին՝ նուազագոյնների (minimaliste) հոսանքին: Նրանց մօտեցումը դիտողին ոչ ոդեւորում, ոչ յուզում եւ ոչ էլ խարկանքի է ենթարկում: Սա այնքան էլ դիւրին նպատակ ու մօտեցում չէ: Նրանց աշխատանքն դիտելիս մենք պարզապէս հըբաւիրուած ենք չարժապատկերի ներհուն յատկութիւններն ընկալելու՝ չարժարուեստն ըմբռնելու: ■

1995 Մայիս 21

(*) Նրանց աշխատանքի ցուցադրութիւնը տեղի ունեցաւ Մայիս 3-ից 28, Փարիզ, Jeu de Paume-ի մէջ:

ԵՐԿՈՒ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

Կաշիէ կողքով, խնամքով պահպանուած եւ սպիտակ էջերով հատոր մըն է՝ «album de poésie» վերտառութեամբ: Իսկ առաջին էջին վրայ, դեղագիր տողերով, կը կարդանք «Գարուն Տէր-Յակոբեան, Կ. Պոլիս, 1914 Յունուար 1/14»:

Այդ տողերուն հեղինակը՝ հայերէնի ուսուցիչ, մահացած է չատոնց: Պոլսոյ մէջ ուսանող էր այդ չրջանին, ըստ երեւոյթին՝ Դանիէլ Վարուժանի տնօրէնութեան տակ գործող Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ վարժարանին մէջ: Եւ ինչպէս որ սովորական էր այդ ժամանակ, լծուած էր տարբեր դրագէտներէ ձեռագիր էջեր ունենալու աշխատանքին:

Այդ ալպոմը ներկայիս կը գտնուի Պուէնոս Այրէս, Գարուն Տէր-Յակոբեանի աղդականներէն՝ Տիկին Շողիկ Մորոյեանի մօտ: Անոր սիրայօժար թոյլատուութեամբ, առիթ ունեցանք դրագելու ալպոմին մէջ գրի առնուած երեք քերթուածներով:

Առաջինը Դանիէլ Վարուժանէն ձեռագիր մըն է՝ հանրայայտ «Առկայծ ճրագ»ը, որ մաս կը կազմէ «Հեթանոս երգեր»ուն: Յիշեցնենք, որ ըստ Վարուժանի երեւանեան «Երկերի լիակատար ժողովածու»ի ծանօթագրութեան, այդ քանատեղծութենէն ձեռագիր պահպանուած չէ: Անչուշտ, մեր ունեցածը յետ տպագրութեան ընդօրինակութիւն մըն է, որ բանաստեղծին կողմէ թուագրուած է «15 Ապրիլ 1914, Բերա»:

Երկրորդը՝ Էմիլ Վերհառէնէն թարգմանութիւն մըն է, գործ՝ Եղիշէ Եպիսկ. Դուրեանի, զոր պիտի ներկայացնենք ուրիչ առիթով:

Իսկ երրորդը կը պատկանի ապրիլեան ուրիչ նահատակի մը՝ Արմէն Տորեանին (1892 - 1915), եւ գրուած է Փրանսերէն:

Արմէն Տորեան, բուն անունով՝ Հրաչեայ Սուրէնեան, ծնած է Սկիւտար (Մակեդոնիա), ուր ապրած է մինչեւ 1911, երբ մեկնած է Փարիզ: Լոյս Քաղաքին մէջ բաւական աշխոյժ գործունէութիւն մը ունեցած է Փրանսական չրջանակներու մէջ, հիմնելով paroxyste կոչուած գրական չարժումը (ուրիչ աղբիւրներու համաձայն՝ «Համաստուածեան») եւ խմբագրելով «L'Arène» պարբերաթերթը: Աչխատակցած է նաեւ երիտասարդական բազմաթիւ հանդէսներու:

1914-ին անցած է Պոլիս, ուր հայկական հինգ վարժարաններու մէջ Փրանսերէնի դասատու դարձած է: Սկսած էր հայերէնով արտադրել, երբ վրայ հասաւ Մեծ Եղեռնը:

Փրանսերէն իր քերթուածներէն նմոյշներ ամփոփուած են դրքոյկի մը մէջ, զոր եղբայրը՝ Զենոբ Սուրէնեան, հրատարակած է 1933-ին, Լիոնի մէջ (Աըըատրիա) - «Un poète français d'origine arménienne. A. Dorian 1892-1915. Choix de poésies»:

Նախաբանին վերջաւորութեան, Զ. Սուրէնեան կը դրէր - «Désireux de rendre impérissable le souvenir du poète-martyr, je prie les lecteurs de propager cette plaquette. Je prie particulièrement les compagnons d'armes de Dorian, de bien vouloir me communiquer des inédits ou des pièces parues, des lettres, des revues contenant ses poèmes, etc. etc.»: Դառնալով այս խնդրանքին, կ'երեւի թէ Սուրէնեան հրատարակած է իր ձեռքին տակ եղածը. այդ դրքոյկին մէջ չկայ սոյն ձեռագիր բանաստեղծութիւնը: Ի վիճակի չենք ճշդելու, թէ Փրանսական մամուլին մէջ երեւցած է Տորեանի ողջութեան կամ յետմահու: Բայց, ժողովածուի մէջ մտած չըլլալով, առնուազն կրնանք զայն «չհատաքուած» համարիլ, «անտիպ» ըլլալու հաւանականութեամբ:

Աղէտին մատուցուած «մեր մտքի հարկ»ին չարքէն, Զանդըրըի մէջ Վարուժանի եւ Ռ. Սեւակի բախտակից Արմէն Տորեանի Փարիզի նուիրուած այս քերթուածը կը հրատարակենք ստորեւ: Գրութեան թուականը ստուգապէս յայտնի չէ. պինքը նախորդող Դուրեան Պատրիարքի թարգմանութիւնը կը կրէ 1914 Յուլիս 1 թուականը:

Տորեանով հետաքրքրուող ընթերցողը կրնայ դիմել Արմէն Սեւանի «Նահատակ բանաստեղծներ» հատորին (Պուէնոս Այրէս, 1961) եւ Ալ. Թոփչեանի խմբագրած «Օտարաչէզու հայ դրողներ» ժողովածուին (Երեւան, 1989): ■

Պուէնոս Այրէս

Գրեց՝
ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏՖԷՈՍԵԱՆ

Գրեց՝
ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ODE A LA VILLE SOLEIL

O fleuve inépuisable où le Monde va boire;
Trépied de l'Univers; ô Cri
Des Nations; ô Foi de ceux qui veulent croire
A ton Evangile, Paris !

Cœur des Peuples; cerveau des Temps; biceps qui fonde
Des Eiffel et des Panthéon;
Berceau des Delacroix; Ville des Rude; et Monde
Des Hugo, des Napoléon;

Astre marchant toujours vers les nuits qui reculent;
Croyance; Héritage sans prix;
Memnon qui chante au grand desert des Crépuscules
Vers les nouveaux Soleils, Paris !

Temple du Jour; Autel des dieux; et panoplie
De la Pensée et de l'Essor;
Oeil du Futur, bras du Présent; âme remplie
De tous les siècles qui sont morts;

Tête de l'Univers; Capitale de France;
Source et Flambeau jamais taris;
Gigantesque colosse et Pyramide immense
Erigés sur la Vie, Paris !

Fontaine de lumière où les armées des hommes
Vont s'abreuver à tes torrents;
Et te sacrer dans tes palais que font renomme
Conquérente de tous les temps;

Qui donnes le laurier; et qui insufles l'âme;
Qui couronnes, dans un grand cri,
Le Barde dont les chants murissent à tes Flammes
Ville Soleil ! Forge des temps nouveaux, Paris !

A. DORIAN

1914

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տունը բլուրի,
տունը իշխող՝ ծովուն, ձորակին,
բարրմացող լեռներ՝ կանգնած թիկունքին:

Հոն հասակ առիր՝ հոյր իմ ջնջուած
եւ հոն ...մնացիր:
Դէմը՝ ջուրերուն
գլուխը կը խրէր
Պէյրութը անմուն:
Ռումբերու բոցը կը լուսաւորէր
գանկը ճեղ ճ ուած
այրող բաղաքին...

Ամէն մահուան հետ,
մարմնաղինի պէս,
մահը կ'արձակէր ճիւղերը քարակ, անտեսանելի,
գանոնք կ'ոլորէր իրանիերուն շուրջ,
մինչեւ ճուաճէր գանոնք առյաւէտ՝
մտադրութեամբ մը անտեղիտալի...

Սորված էինք մենք կատակել մահուան հետ.
վախին դէմաց՝ բթանալ.
մարդոցին հետ ակամայ՝
պահուըտուք խաղալ...
Սակայն մահը կը հարուածէր,
ուր որ չէինք ակնկալեր:
Հոյր իմ՝ ինկար
նշեանի ծաղիկին պէս կարկտահար:

Ծովը, այնտեղ,
հազարամեայ համերգն ունէր ալիքներու, -
հոսանքներու հետ ուժեղ՝
խճաքարեր կը վազէին - կը բաշուէին.
ծովը՝ մեռած խեցիներ
կը փսխէր խոր երախէն...
Ձորը՝ ձայները կ'առնէր ջուրերէն,
հովերու թեւով կը տանէր վերեւ՝
բլուրներուն մէջ կորսնցնելու:
Ես՝ մեղաւորս,
կարճ յիշողութեամբ խեղճ անցաւորս,
կը փորձէի առեղծանել
խօսքը ջուրին, խօսքը քարին
ու հովերուն...

Քաղաքը այրող,
քաղաքը ապրող՝
յիշողութեան ու գիրքին մէջ,
ուր հոսանքը էլեկտրական
ընդհանրապէս ընդհատուած էր:
վարդդներուն փարոսները, յանկարծակի,
կը գամուէին
աճապարող մարդոց վրայ,
դարձնելով զանոնք գաճէ,
ուրուականայիս,
յաճախ դառնալով նախանշանը
խմորուող բիրտ ադէտին:

Փոյր իմ ծփանուտ,
հոյր իմ ժպտացող,
երկար ատեն ես չկրցայ խօսիլ ձեզ:
Կը պատմէի այրած դէմքը քաղաքին,
անգիտակցաբար հեռաբձակելով
խուլ ապրումներս քաղաքին վրայ...
Հեղուած արիւնը փողոցներուն մէջ
արիւնդ էր գեներած:
Գուցէ, Պէյրութը,
մայրամուտներու բոցին սիրահար,
իր գլուխը ջուրերուն մէջ չէր խրած,
այլ, պարզապէս, անձնասպան կ'ըլլար...

Քաղաքը, անշուշտ, ոազմ չէր միմիայն,
կամ տիզմ՝ լեռներէն սահած դաշտերուն -
պատանիներու մարմինները ննջեցեալներուն,
պահպանելու միանգամայն՝
ինկող սերմը մշտադալար շրթիներուն:

Հոն մենք սորվեցանք
լոյսը ըմբռնել:
Սորվեցանք լողալ -
կայուն հողերէն
անցնիլ աշխարհը հեղուկ,
հասկնալ զայն, վերադառնալ...
Ծովափներուն՝ կիսամերկ,
օծուն աղով ու արեւով,
պատրաստ ըլլալ նոր օրերուն անորոշ
(Իբրեւ զոհ յաճախ՝ բախտի հարուածին...):
Սորվեցանք եւ՝
պուտտաներու նման կանգնած
ձիթենիներու խորհուրդէն...

Սակայն կարմիր կակաչները,
իբրեւ արեան կաթիլները
վիրաւորուած Ատոնիսի,
ամէն գարնան կը ծաղկէին
եւ հովերէն ... կը խլուէին:

Խարխուած տարրերուն մէջ կենսական՝
տունը հոն է դեռ:
Ան կարճ կեանքդ էր,
հոյր իմ՝ հոն կ'ապրիս:
Ալիքներուն մէջ ձայնդ կը խաղայ,
կը պատմէ կեանքի
եւ մահուան միջեւ միշտ տարուբերող
ծէսը յաւիտեան ...

Գիտեմ որ լոյսը կ'ողողէ հիմա
տունը բլուրի:
Դուն կ'ապրիս այնտեղ՝
տունն ես բլուրի:

Եւ զոյգը կը շարունակուի ...

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

(Շար. Բ. էջէն)

դիտէ: Ոմանց համար անիկա կրնայ ներկայացնել այն ինչ որ ես կ'ուզէի, իսկ ուրիշներու ոչ»: Իսկ ընդհանուր դատախազը երբ իրեն հարց կու տայ թէ ո՞րքան ժամանակ յատկացուցած է նկարին իրագործման համար, Ուիսթլըրի պատասխանը կ'ըլլայ «երկու օր», որմէ յետոյ նոր հարցումին թէ ինք (կը յանդգնի) 200 ոսկի պահանջել երկու օրուան աշխատանքի համար (նկատելի դումար մը այդ օրերուն), նկարիչը կ'ըսէ. «Ոչ, ամբողջ կեանքէ մը եկած փորձառութեան համար»: Ուիսթլըր ի վերջոյ դատը կը շահի, սակայն որպէս հատուցում՝ կը ստանայ խորհրդանշական լումայ մը, մինչ դատավարութեան ծախքերը չհաբենալ վճարելը պատճառ կը դառնայ իր ինչքերու լուծարքին:

Նկարչութեան մարզին մէջ երկրորդ պատմական դատավարութիւնն էր ասիկա, որուն նիւթը արուեստն էր ինքնին: 16-րդ դարուն, կրօնական դատարանը Փաօլօ Վէրոնէզէէն բացատրութիւններ պահանջած էր իր «Վերջին ընթրիք»ի (յետոյ «Ընթրիք՝ Լէվիի մօտ» խորագիրով վերամկրտուած...) մեծածաւալ պատառին գծով, ուր նկարուած էին ժամանակակից զինուորական զգեստ կրող զինուորներ, որոնք խոտոր կը համեմատէին իրականութեան: Երեք դար յետոյ, այս անգամ արուեստագէտը, յանձին Ուիսթլըրի, ինք էր որ, խնդրոյ առարկայ դարձնելով հասարակաց խաւրամատութիւնը ինչպէս եւ քննադատութեան անհեթեթութիւնը, դատի կը կանչէր զինք ու իր աշխատանքը քամահրողը: Ասով Ուիսթլըր կը հաստատէ այլախոհ արուեստագէտին տիպարը, տպաւորապաշտներէն սկսեալ աւելի չհետաւորուած:

***

Դատավարութեան անմիջապէս յաջորդած ծանր կացութեան մէջ, Ուիսթլըրի համար փրկութեան լաստ մը կ'ըլլայ Ֆան Արթ Սօսայթիի իրեն պատուիրած վէնետիկը պատկերող փորագրութիւններու շարքը: Ուիսթլըր տարիէ մը աւելի կը մնայ տոճերու քաղաքը, վերադարձին իրեն հետ բերելով նաեւ տասնեակներով գծանկարներ եւ կաւճանկարներ, մեծ մասով գողտրիկ վէնետիկը պատկերող՝ հեռու զբօսաշրջիկային, արտաքին հետաքրքրութիւններէ: Անոնցմէ մի քանին գծով, յատկապէս եթերային զգայնութիւն մը թելադրող, կարելի չէ չմտածել, օրինակ, Էտկար Շահինի մասին, որ աւելի ուշ ինք ալ փորագրային կրեւոր չարք մը նուիրեց նոյն քաղաքին:

Պարզ զուգադիպութի՞ւն կամ դատավարութեան իրր հետեւանք, աստիճանական խմորում մը կ'արգելակէ Ուիսթլըրի նկարչութիւնը, մինչեւ իր մահը՝ 1903ի-ն, մինչ իր համբաւը հետզհետէ կ'ընդլայնի: Իր կեանքի վերջին քսան տարիներուն ընթացքին իրագործուած այլազան կերպարներ եւ ինքզինքը ներկայացնող դիմանկարներուն կը պակսին այն յղացողականութիւնը, նորարար և ստեղծագործ այն ջիղը որոնք կը ծնորոշեն զանոնք նախորդողները: Սակայն, նոյն ատեն երբ Ուիսթլըր ազատ է արտաքին պայմանաւորումներէն, ինքզինքին համար նկարած փոքր չափի գործերը, յատկապէս քնանկարներ, իրենց թարմութեամբ, համառօտագրութեամբ, տեսադաշտային տեսիլքով եւ պարզպարզութեամբ, կը կանխեն Նապի խմբաւորման կարգ մը նկարիչներու արուեստը: Ատոնք կը վկայեն թէ իր աշխարհէն ներս կայ անկիւն մը, ինքնամփոփ, զանձի մը նման, իր անցեալէն եկող, որուն երբեմն կը վերադառնայ, որպէս ինքնութեան մը վերագտնումը: Գուցէ յուզումով կ'անդրադառնայ թէ արտաքին երեւոյթներուն իր պատշաճումը կը խաթարէ ըմբռնում, զատախոհ այն աւիւնը որ կը կրէր իր մէջ, իր երիտասարդական, խանդոտ տարիներուն: Ատոնք, ինչպէս թիւթեւի մը կարճատեւ կեանքը, իրեն համար թեւ-բեւս դարձած էին անհասանելի ատոր մը, անսահման կապոյտին մէջ տեղ մը յանդած: Իրեն նուիրուած վերջին յետնահայեացքը կը վերարժեւորէ զինք, որպէս իւրայատուկ մեծ արուեստագէտ մը, բայց նոյն ատեն կը հաստատէ թէ արուեստի մարզին մէջ, սայթաքումի մը հետեւանքները, սրբագործութեան մը նման, կրնան օրհասական ըլլալ:

Վ.Ա.ՀԷ ԱՐԱՋ

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris Commission Paritaire: N° 55935

ՀԱՅՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ԵՒԱՐԴ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

ՀԱՅՐԱՔ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925

DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS

TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F

— FAX : 48. 00. 06. 70 —

C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. — Վեցամսեայ : 510 Ֆ.

Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)

1.150 Ֆ. (շաբաթաթերթ առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

ՈՐԵՔՇԱԲԹԻ

ՅՈՒՆԻՍ 7

MERCREDI

7 JUIN

1995

LE NUMERO : 5,00 F

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.607

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

69e ANNEE — N° 18.607

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊՈՍՆԻԱ

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԸ «ԱՐԱԳ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԵԱՆ ՈՒԺ» ՄԸ ԿԸ ՍՏԵՂԾԷ

ԲԱՑՑ, ՍԵՐՊԵՐԸ ՏԵՂԻ ՉԵՆ ՏԱՐ ԵՒ ՌՈՒՍԵՐՆ ԱՒ ԴԷՄ ԵՆ

ՕԹԱՆ-ի եւ Եւրոպական Միութեան պաշտպանութեան 15 նախարարները ժողով մը գումարեցին Ցունիս 3-ին, Փարիզ եւ ցոյց տալու համար իրենց վճռականութիւնը, որոշեցին «արագ հակազդեցութեան ուժ» մը ստեղծել որ որեւէ առեն կարենայ օգնութեան հասնիլ նախկին Եուկոսլաւիա ցրուած 24 հազար կապոյտ սաղաւարտաւորներուն : Տասը հազար ֆրանսացի, անգլիացի եւ հոլանտացի զինուորներ պէտք է միշտ կազմուպատրաստ ըլլան : Նպատակը բարի է : Տարհամոզել Սերպերը որ չարունակեն յարձակիլ ՄԱԿ-ի ուժերուն վրայ : Մինչեւ երկուշաբթի իրիկուն (Ցունիս 5) այն տպաւորութիւնը չէր տիրեր որ Սերպերը չատ ազդուած ըլլան : Ընդհակառակն : Պելկրատէն, Միլոսեւիչ չէր ծածկեր իսկ թէ դժուարութիւններ ունի Պոսնիոյ իր հայրենակիցին՝ Գարատժիքի հետ որ հաշտարար ընթացք մը չունէր : Կը խոստովանէր նոյնիսկ թէ չէր կրցած որեւէ տեղկութիւն ձեռք ձգել ինչ կը վերաբերէր Ամերիկացի այն օդաչուին մասին, որու օդանաւը Սերպերը վար առած էին եւ իրմէ ալ ոչ մէկ լուր կար :

«Արագ հակազդեցութեան ուժ», բայց, ինչ ընելու համար հարց կուտար «Ֆիգարօ»ի խմբագիրը, իրաւացի կերպով, պատասխանն իսկ երկդիմի կացութիւն մը կը ստեղծէ : Պաշտպանութեան նախարարը՝ Շ. Միյոն բացատրեց թէ ուժերու նոր յարաբերութիւն մը պէտք է ստեղծուէր թոյլ տալու համար բանակցութիւններ : Պոսնիոյ Սերպերը, սակայն, ազատ արձակելէ եառ 120 կապոյտ սաղաւարտաւոր, անզիջող կը մնային, Ցունիս 5-ին, միւս 257-երուն համար : Փարիզի ժողովը ցոյց տուաւ գոնէ որ Ֆրանսացիք եւ Ամերիկացիք կրնան եւրոպական ապահովութեան հասարակաց քաղաքականութիւն մը կիրարկել առանց Ամերիկացիներուն օգնութեան : Մնաց որ Ռուսերը բացարձակապէս դէմ են եւ կը սպառնան իրենց վէթօն գործածել եթէ այդ ուժի հարցը Ապահովութեան Խորհուրդի հաւանութեան դրուի :

Ի՞նչ եղած էր վար առնուած Է-Ֆ 16 ամերիկեան օդանաւը : Նոյնիսկ զարմանալի կը թուէր որ այդքան կատարելագործուած եւ ինքնապաշտպան բոլոր միջոցները ունեցող նման օդանաւ մը վար առնուի Սերպերու պատկանող ՍԱՄ - 6 հրթիռի մը կողմէ :

*
**

Երկուշաբթի, Ցունիս 5-ին, Փալէ (Պոսնիոյ Սերպերու կեդրոնավայրը) կը ժամանէին երկու յոյն բանագնացներ եւ նոյն իրիկունը յոյս կար որ 257 պատանդները ազատ արձակուէին անմիջականօրէն : Այդ ուղղութեամբ զեկոյց մըն ալ որոշ լաւատեսութիւն կը պատճառէր : Ցունիս 6-ի առաւօտեան կը պարզուէր որ եօթը ժամ տեւող խօսակցութիւնները ոչ մէկ արդիւնք տուած էին եւ Գարատժիք չէտած է որ ոչ մէկ պատանդ ազատ կ'արձակուի ցորչափ ապահովութիւն չըլլայ որ զինեալ որեւէ յարձակում պիտի չտրծուի : Այսինքն, Ցունիս 6-ին, կացութիւնը միչտ անելի մէջ էր, մնաց որ Սերպերը քնաւ ազդուած չեն «Արագ հակազդեցութեան ուժ»ի ստեղծումէն որու մասին հեգնանքով ալ կ'արտայայտուին : Սերպ սպան կ'ըսէ.- «Մի կարծէք որ կ'արհամարհենք Միացեալ Ազգերու զինուորականները : Բայց, ի՞նչպէս կ'ուզէք որ չնորհքով կռուին : Մեզի պէս չեն, իրենց հայրենիքը չէ զոր կը պաշտպանեն : Ցաւելեալ ոչ մէկ պատճառ կայ որ մեզ իրենց թշնամին նկատեն : Իրենց գլխաւոր դրդապատճառը՝ դրամն է, որովհետեւ իրենց վճարումը եռապատկուած է» :

Ֆիկառօ-ի մէջ (Ցունիս 6) Լորա Օուըն որ, հրաժարեալ նախագահն էր նախկին Եուկոսլաւիոյ նուիրուած միջազգային ժողովին, կը յայտարարէ որ ՄԱԿ-ի ուժերը պէտք չէ Սերպերուն հետ վարուին որպէս թշնամի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԱՆՍՈՒ ՉԻԼԼԷՐի կուսակցութիւնը (ՏԵՓ) փայլուն յաղթանակ մը տարած է թաղապետական մանանակի ընտրութիւններուն որոնք տեղի ունեցան Ցունիս 4-ին, երկու ենթանահանդապետութեան (Քիլիս եւ Ինկպոլու) եւ 34 այլ վայրերու մէջ : ՏԵՓ կը յաղթէ ձայներու 38-% ձեռք ձգելով, կառավարական համախմբումին միւս անդամը՝ Հիթմէթ Չէթինի Սոսիալ - Դեմոկրատ կուսակցութիւնն ալ 22,14%-ով լաւ դիրք մը կ'ապահովէ : Երրորդ դիրքի վրայ է Իսլամապաշտ Ռեֆահը որ 1994 Մարտին Անգարայի եւ Պոլսոյ քաղաքապետարանները ձեռք ձգած էր : Այս անգամ 17,4%-ը ունի ձայներուն : Այս յաղթանակը մեծ զոհունակութիւն պատճառած է վարչապետին որու քաղաքականութիւնը չատ կը քննադատուէր վերջերս :

ՉԻՋԻՆՆԵՐը կորսնցուցին իրենց քերդը նկատուող՝ Վէդենօ քաղաքը ուր համախմբուած էին : Անկախապաշտները ճակատումէն հրաժարած են այլեւս եւ կ'անցնին հայդուկային պատերազմի :

ԱԼԺԵՐիոՑ ՆԱԽԱԳԱՀ ՊՈՒՏԻԱՖի սպանութենէն երեք տարի յետոյ, իր ենթադրեալ մարդասպանը՝ Պուամաարաֆի մահուան դատապարտուեցաւ Ալժէի ոճրայինատեանին կողմէ : Ամէն ինչ չէ պարզաբանուած սակայն, քանի համոզում չէ դոյացած որ ենթական առանձին գործած ըլլայ ոճիրը :

ՊԵԼԺիՈՑ ժողովուրդը ոչ մէկ խանդավառութիւն ցոյց տուաւ Պապին որ, 24 ժամուան այցելութիւն մը կատարեց Ցունիս 3-ին սրբացնելու համար Հայր Տամիէնը՝ բորոտներու առաքեալը : Նախքան ժամանումը վախ կար նոյնիսկ որ ցոյցեր պատահին, բայց, հազիւ բողոքի քանի մը ձայներ բարձրացան :

ԳԱՀԻՐԷՆ ԵՒ ԱՄՄԱՆԷՆ ՏՏՔ, Քոհլ մեծ պատիւներով ընդունուած է Երուսաղէմ, Իսրայէլի եւրոպական գլխաւոր դինակիցն ըլլալով : Քոհլ, Հիւսէյն Թագաւորը եւ Ռապին զիրար դառն են հոն ուր պիտի կառուցուի գերմանական եւ եւրոպական դրամագլուխով ամբարտակը որ թոյլ պիտի տայ Ցորդանանի օգտուիլ Ցորդանան գետի ջուրերէն :

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐ՝ Ժաք Թուպոն յայտարարեց թէ ներման օրինագիծը Ազգային Ժողովին օրակարգի հարց պիտի ըլլայ Ցունիս 19-ին կամ 20-ին : Բոլոր թեթեւ յանցագործութիւնները (Մայիս 17-էն առաջ գործուած) պիտի արժանանան ներումի, բայց, այս անգամ ընդհանուր ցանկը աւելի սահմանափակ է քան 1981-ին եւ 1988-ին :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԳԱՂՏՆի ՍՊԱԱՐԿՈՒԹԵԱՆ նախկին պետը՝ Ալեքսանդր տը Մառանչ զոհ գացած է սրտի սուր տագնապի մը, Մոնաքօ : 74 տարեկան էր : Իր պաշտօնէն քաշուած էր, 1981-ին երբ ձախը իշխանութեան գլուխ կուգար :

ԺԱՆ ՄԱՌԻՆ, Ֆրանսական լրագրութեան, մանաւանդ դիմադրութեան չքջանին մեծ դէմքերէն մէկը մեռաւ 86 տարեկանին :

ՄԻԹԵՐԱՆ, այս Հոգեգալուստին չկըրցաւ բարձրանալ Սոլիւթրէի ժայռը, ինչ որ աւանդութիւն էր գրեթէ 50 տարիէ ի վեր : Սոխպուեցաւ հրաժարիլ, նստիլ ու խոստովանիլ թէ չորս օր առաջ հարկ եղած էր զինք ամբողջովին մարեցնել փոքրիկ գործողութեան համար եւ յոգնած էր : Շրջապատուած էր միչտ հաւատարիմներով՝ Քիէժման, Լանկ, Պերժէ, Հանէն եւայլն :

ԲԱՐՁՐ - ԵԳԻՊՏՈՍի մէջ, 9 հոգի մեռած է իսլամական յարձակումի մը հետեւանքով : Գահիրէէն 300 քիլոմեթր հեռու գիւղի մը մզկիթին առջեւ է, որ իսլամապաշտները կրակած են 9 գիւղացիներուն վրայ :

ՊԱԶԼԻ (Զուիցերիա) Եպիսկոպոսին հրաժարումը մեծ ազմուկ հանած է երկրին մէջ եւ դուրսը : Գերպ. Վոժէլ կը հրաժարէր որովհետեւ ի մօտոյ հայր պիտի ըլլար, ինչ որ խոտոր կը համեմատէր իր դիրքին հետ : Իր հօտը եւ Զուիցերացիներու ալ մեծամասնութիւնը կ'ուզեն պահել իրենց եպիսկոպոսը զոր քսէ հովիւ մը կը նկատեն եւ այս առթիւ կրկին խնդրոյ առարկայ կ'ընեն կուսակրօնութիւնը : Պապը ընդունած է հրաժարականը եւ կը նախընտրէ ժամ առաջ նոր եպիսկոպոս մը նչանակել, բայց, 1828-ին ստորագրուած համաձայնագիր մը որոշ ինքնավարութիւն մը կուտայ Պազէլի թեմին - ինչ որ նախընթաց ալ չունի եւ Վատիկան չի կրնար ուզածը ընել :

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ»

«Միլիյէթ» օրաթերթին Փարիզի թղթակիցը երկու մասով ծաւալուն յօդուած մը տորպագրած է թերթին Ցունիս 3 եւ 4-ի թիւերուն մէջ, պատմաբան Պ. Լէուխի դէմ Հայկական կազմակերպութիւններու Փորումին կողմէ բացուած դատին առընչութեամբ : Յօդուածը որ «Պատմութեան մը դատաստանը» խորագիրը կրէ, գլխաւորաբար կը ներկայացնէ հայկական կողմին պնդումներն ու Պ. Լէուխի պաշտպան փաստաբանին պատասխանելոյթը :

Թուրք լրագրողը զրուցեան սկիզբը դուգահեռ մը վրայ կը զետեղէ Տրէյֆիւսի եւ Պ. Լէուխի պարագաները. կ'ըսէ թէ առաջինը հրեայ հարիւրապետ մըն էր որ զրպարտութեամբ երեք տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ. իսկ Պ. Լէուխս հրեայ պատմաբան մըն է որ կը դատուի Ֆրանսական իրաւականատեաններու կողմէ, որովհետեւ Ֆրանսայի Հայերը զինք կ'մադրատանեն 1915-ի ցեղասպանութեան ուրացումով ու իրենց բուն թիրախը Պ. Լէուխի անձին ընդմէջէն Թուրքիոյ հանրապետութիւնն է :

Հետաքրքրական է որ «Միլիյէթ»ի թղթակիցը ըսելով հանդերձ թէ հայկական կողմը չորս փաստաբան ունէր, որոնց անոնց պարագլուխը կը ներկայացնէ Փ. Տէվէճեանը ու՝ տեղ կուտայ միայն անոր խօսքին : Գրելէ ետք թէ Փ. Տէվէճեան եւ իր խմբակը ծանօթ են որպէս Թուրքի թշնամիները, կ'ըսէ թէ ան մէջբերած է քիւրտ բեմադիր Եըլմազ Կինէյի հետեւեալ արտայայտութիւնը. - «Եթէ Թուրքիոյ հանրապետութիւնը 1915 - 16-ի Հայերու ցեղասպանութիւնը ճանչնար եւ ընդունէր, այսօր չէր կրնար Քիւրտերուն նոյն բնաջնջումը կիրարկել» :

Հետաքրքրական Բ. կէտ մը հետեւեալ բաժինն է. Թուրք լրագրողը կը գրէ. - «Հատանկանութիւն կայ որ Լէուխս կորսնցնէ այս դատը : Եթէ կորսնցնէ, համբաւաւոր պատմաբանի գիտական արժէքը պիտի ստուերոտի : Ասկէ զատ, եթէ կորսուի այս դատը որով Օսմանեան պատմութիւնը դատաստանի առջեւ հանուած է, Թուրքիոյ համար հարցեր պիտի ծագին : «Հայերու ցեղասպանութեան մերժումը յանցանք» ընկատող դատական վճիռ մը պիտի հաստատէ նաեւ «ցեղասպանութեան գոյութեան» գաղափարը : Այդ պարագային ալ Հայերը աշխարհի ամէն կողմը պիտի կարենան դատի դիմել Թուրքիոյ Հանրապետութեան դէմ որ կ'ուրանայ «ցեղասպանութիւն»ը. ու այդ դատերուն որպէս նախընթաց ցոյց պիտի տան Փարիզի ատեաններուն կողմէ տրուած որոշումները» :

ԵՐԵՒՈՒՅԹ ՓԱՐՔ

ՀԵՌԱՏԻՊ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Ցունիս 2 / 6)

ՕԹԱՆ-ի ԱՆԴԱՄ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Արտաքին նախարար Վ. Փափազեանի գլխաւորած հայկական պատուիրակութիւնը մասնակցած է ՕԹԱՆ-ի երկիրներու Արտաքին նախարարներու հանդիպումին, որ տեղի կ'ունենար Մայիս 30-ին, Նորթուիք (Հոլանտա) : Ադրբեջանի Արտաքին նախարարին զեկուցման ընթացքին Հայաստանի ներկայացուցիչները սրահը լքած եւ դուրս ելած են, աւելի վերջ պատասխանի իրաւունք ստանալով, որու ընթացքին Հայաստանի պատուիրակութիւնը ներկաներուն ուշադրութիւնը հրաւիրած է Ադրբեջանի Արտաքին նախարարին ելոյթին քարոզչական եւ ոչ կառուցողական բնոյթին վրայ եւ զայն հրաւիրած է ողջմտութեան :

*
**

Հայ - Թիւրքմէն - իրանեան համագործակցութեան ուսումնասիրութեան նուիրուած եւ Ցունիսի վերջերուն համար նախատեսուած Արտաքին նախարարներու հանդիպումը պատրաստելու նպատակով Ցունիս 1-ին Երեւանի մէջ տեղի ունեցած է Արտաքին նախարարներու տեղակալներու մակարդակով հանդիպում մը, որու ընթացքին արձարծուած են ուժանիւթի, փոխադրութեան, առեւտուրի մարզերուն

(Շար.ը Դ. էջ)

ԻՐԱՆԵԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

ԻՆՉ ԿԸ ԳՐԵՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ

Բոլոր անոնց համար որոնք տեղական լրատուութեան սահմաններէն աւելի լայն հետաքրքրութիւններ ունին հայաստանեան անցուդարձերուն նկատմամբ ու ձեւը դառած, կամ ստեղծած են Երեւանէն թարմ մամուլ ձեռք ձգելու, այդ հետաքրքրութեան մարզին չաբաթը կը սկսի Հինգշաբթի ու կ'աւարտի Հոկտեմբերի: Այս իրավի, ինքնատիպ կարգադրութեան հեղինակը Փարիզ -- Երեւան օդային ճամբան է որ միակ միջոցն է այդ մամուլը ունենալու:

Այս կարգի նախաւերջին չաբթուան տըրցակը (Մայիս 17--24) ունի խնդրայարոյց մէկէ աւելի հարցերու յատկացուած էջեր: Անոնց գլխաւորներն են Հ. Ց. Դ.-ի հատցէին Լեւոն Տէր -- Պետրոսեանի Մայիս 18--ի ճառը եւ քանտարկեալ Արտաւազդ Մանուկեանի մահը:

«Դրօ» կառոյցին հետ կապ ունենալու ամբաստանութեամբ քանտարկուած դաշնակցական այս չարքայինին մահը (Մայիս 16) անկախ՝ ընտանիքին ու հարազատներուն համար ցաւագին պատահարի մը հանդամանքէն, տխուր ու ծանր էջ մըն է երկրին իշխանութեան հաշուոյն որ արդէն ընտրութեան նախօրեակ մը կ'ապրի, ազատ մամուլ կաչկանդողի ամբաստանութիւններու տակ: Ա. Մանուկեանի մահը երկրորդ վիճով մըն ալ կապուեցաւ քաղաքական մարզին երբ յաջորդ օրը իր պաշտօնէն հրաժարեցաւ Ազատովու -- թեան Ազգային Պետական Վարչութեան (ԱԱՊՎ) պետի պաշտօնակատար Դաւիթ Շահնազարեան: Ըստ ընկալեալ հին սովորութեան, «նախագահի հրամանագրով, իր դիմումի համաձայն Դ. Շահնազարեանը ազատուեց ԱԱՊՎ-ի պետի պաշտօնակատարութիւնից»: Ճիշդ է որ այս մահուան ու հրաժարականին վերաբերող տեղեկատուութեան մէջ կ'ըսուի թէ Ա. Մանուկեանն միայն Փետրուար 28 - Մարտ 2 պահուած է այդ վարչութեան մեկնաբանը, սակայն այդ օրերու մէկէ աւելի թերթեր փորձած են կապ հաստատել իրենց յաջորդող այդ երկու պատահարներուն միջեւ:

Մայիս 18-ի «Ազգ»ը առաջին էջէն լայն տեղ կուտայ Դ. Շահնազարեանի հրաժարականին ու Ա. Մանուկեանի մահուան. կ'ըսուի թէ քաղաքական չրջանակներու կարծիքով հրաժարականը «կապ ունի ԱՄՊՎ - Ներքին Նախարարութեան - Պաշտպանութեան Նախարարութեան լիազօրութիւնների եւ իրաւասութիւնների ճշգրտման հետ»: Մամուլի այլ անուններ ալ կ'անդրադառնան քաղաքական ոլորտի աղեցութիւններու բախումին, Դ. Շահնազարեանի եւ Պետական Նախարար Վազգէն Սարգսեանի միջեւ: Եթէ ճիշդ է այս բացատրութիւնը, կը հետեւի թէ նախագահին անմիջական գործակիցներու եւ վստահութեան չրջանակին մէջ յատկապէս ընտրութեան նախօրեակի մը համար անբաղձալի զարգացումներ կան. անոնք կրնան քիչ մը եւս նօսրացնել այդ չրջանակը որմէ մինչեւ հիմա հետացածներու որակն ու քանակը հետաքրքրական կ'ըլլար համեմատել մնացածներուն հետ:

Ա. Մանուկեանի մահուան մասին ընդդիմութեան մամուլը իր էջերուն մէջ դիւրութեամբ տեղ տուած է նաեւ «սպանութիւն» եզրին. այդ մամուլին մաս կը կազմէ «Շրջան»ը որ «Ազգ. պետութիւն» կուսակցութեան չաբաթաթերթն է: Անոր Մայիս 19--ի թիւին մէջ «Մահացե՞լ է Ա. Մանուկեանը թէ սպանել են...» խորագիրով էջ մը ամփոփած է Խորհրդարանի Հ.Ց.Դ. խմբակցութեան անդամ Գառնիկ Խաչատուրեանի պատասխանները այս մասին: Ըսուածը այն է որ Ա. Մանուկեանի առողջական փափուկ վիճակը հարկ եղած ուշադրութեան չէ արժանացած պատասխանատուներու կողմէ. խոստովանութիւններ կորզելու մտադրութեամբ զայն ղրկած են անհրաժեշտ դեղերէն: Կասկածները կը զօրացնէ նաեւ Ա. Մանուկեանի դիաղնուութեան անկախ փորձագէտներ ունենալու խնդրանքին մերժումը, դատախազութեան քննչական բաժնի պետ Ս. Գէօզալեանի կողմէ:

Շաբթուան, ծանրակչիռ Բ. եղելութիւնը Լ. Տէր - Պետրոսեանի ճառն է որ ամբողջութեամբ տրուած է «Հայաստանի Հանրապետութեան» Մայիս 19-ի թիւին առաջին էջով: Ծանրակչիռ, թէ՛ իր պարունակութեամբ եւ թէ երեւոյթով: Այդ երեւոյթին մէկ մասնիկն ալ կը կազմէ թերթին նոյն էջին վրայ «...Որպէսզի ամրապնդուի պետականութիւնը» խորագրուած անկիւնը ուր Մայիս 18-ի նիստին մասնակիցներէն ոմանց կարծիքը տեղ դառած է նախագահին ճառին մասին. աւելորդ է ըսել որ այդ մասնակիցները ջախջախիչ մեծամասնութեամբ կուգան ՀՀՇ-ի ամենալեւոնական չարքերէն ու այսքանը արդէն աւելի քան աւելորդ կը դարձնէ աւելցնել թէ բոլորն ալ զօրակից ու ձայնակից են նախագահին. ո՛չ Բ. Աբարքցեան, ոչ Տէր -- Ցուսիկ Լազարեան, ոչ Եդ. Եգորեան, ոչ Վ. Փափազեան, ոչ Ռ. Պապայեան եւ նոյնիսկ ոչ ալ Աշոտ Նաւասարդեան որ ՀՀՇ-էն չէ, քննադատողի կեցուածք պիտի արտայայտէին Լ. Տէր - Պետրոսեանի ելոյթին մասին: Այս անուններուն ըսածէն աւելի նշանակալից է անոնց ընտրութիւնը որ չափանիշ մը կ'ըլլայ հասկնալու թէ ինչպիսին պէտք է ըլլայ փայփայուած մամուլ մը. այդ անկիւնը դաղափար մըն ալ կուտայ այն մասին թէ ինչո՛ւ կարգ մը թերթեր հալածանքի թիրախ են Երեւանի մէջ...:

Այս ճառին մասին աւելի լուրջ տողեր տեղ դտած են «Ազգ»ի Մայիս 20-ի թիւին մէջ: Առաջին էջի «Նախագահի ճառի անհանգիստ թոնը ներիշխանական տագնապի յայտանշա՞ն» խորագրուած անընտորագիր դրութեան մէջ կ'ըսուի թէ քաղաքական դիտորդներու ուշադրութենէն չէ վրիպած նախագահին արտասանած ճառին անհանգիստ չեշտը: Մէկը որ չէ ուզած անունը յայտնել, դիտել տուած է թէ Լ. Տէր - Պետրոսեանի ելոյթները ընդհանրապէս կը յատկանշուին «ներքին կուռ տրամաբանութեամբ, արտակարգ ինքնավստահութեամբ, հեզասահ եւ անբռնազբօս շարադրութեամբ: Մինչդեռ այս անգամ այն կցկտուր էր եւ զգացմունքային: Նախագահը աւելի շուտ փորձում էր ներազդել շեշտադրումներով, բաց փաստերով, ինչը տեղ - տեղ հասնում էր կարգախօսային կամ դատավճռային որակի»: Թերեւս ճիշդ այս մեկնաբանութեան ազդեցութիւնը հակակչռելու նպատակը կը հետապնդէր Մայիս 18-ի նիստին վերոյիշեալ մասնակիցներուն միաձայն դօրակցութիւնը յաջորդ օրուան «Հայաստանի Հանրապետութեան» առաջին էջէն:

«Ազգ»ի նոյն թիւին Բ. էջին վրայ չաբթուան խնդրայարոյց երրորդ նիւթին մասին բաւական բան ըսող վերջիւնիկ անկիւնը մը կայ: Նիւթը ընդդիմադիր մամուլին վերջին չրջանին ենթարկուած հալածանքին կը վերաբերի: Քանիցս ղրուեցաւ, ըսուեցաւ որ Հ.Ց.Դ.-ի, անոր մօտիկ նրկատուած, կամ այդ կուսակցութեան պատկանող խմբագիրներ ունեցող մամուլէն եաք բրատութեան եւ խափանարարական արարքներու դլխաւոր թիրախ եղան «Ազգ»ը եւ «Գոլոս արմենիի»ն (ռուսերէն): «Ազգ»ը ծեծուած, խոչտանգուած ու նաեւ իրմէ խլուած աշխատակիցներով հանդերձ կը շարունակէ իր երթը. իսկ «Գոլոս»ը երկար տաեն հարուածներուն տակալէ եաք, երբ «Պարբերական» հրատարակչութիւնը բացէ ի բաց յայտնեց թէ կը մերժէ տպել թերթը, դադրեցաւ Մայիս 11-ին:

«Ազգ»ի Մայիս 20-ի այս անկիւնին մէջ կ'ըսուի որ «Առանց սահմանի թղթակիցներ» կազմակերպութեան Փարիզի քարտուղարութիւնը Մայիս 16-ին բաց նամակ մը ղրկած է Լ. Տէր - Պետրոսեանին ուր մտահոգութիւն կը յայտնուի Գոլոս արմենիի յարուցուած դժուարութիւններուն մասին: Նաեւ բողոքի նիւթ կ'ըլլայ «Պարբերական» պետական հրատարակչութեան տպարանին ընթացքը որ պատճառ եղած է ընդդիմադիր թերթի մը կասեցումին: Նամակը ուշադրութեան կը յանձնէ այն երեւոյթն ալ որ խորհրդարանական ընտրութենէն չուրջ երկու ամիս առաջ այս մէկէն ալ աւելցած է արդէն փակուած 14 թերթերու ցանկին: Կազմակերպութիւնը կը խնդրէ որ նախագահը օգտագործէ իր ողջ ազդեցութիւնը որպէսզի ամենակարճ միջոցի մը մէջ «Գոլոս»ը կարենայ վերահրատարակուիլ եւ որպէսզի համաճայնութեամբ լուծուի թերթին եւ տպարանին վէճը:

«Արմէնփրէս»ը անշուշտ այս բաց նամակին որեւէ ակնարկութիւն չըրաւ երբ Մայիս 23-ի հաղորդումով տեղեկացուց Լ. Տէր - Պետրոսեանի Մայիս 20 ճառակիր նամակին, ուղղուած՝ «Պարբերական»ի տնօրէնին. նամակ որով կը խնդրուէր որ մինչեւ Ազգային Ժողովի յառաջիկայ ընտրութեան աւարտը յետաձգուի «Գոլոս»ի հետ վէճը «որպէսզի տպաւորութիւն չստեղծուի թէ ինչ որ մէկը ընտրապայքարի ընթացքում փորձում է սահմանափակել ընդդիմութեան խօսքի ազատութիւնը»...:

Հետաքրքրութիւնը պիտի չէ տեսնել միջազգային կազմակերպութեան ու Լ. Տէր - Պետրոսեանի նամակներու սա զուգահեռին մէջ, թէ հարց տալ թէ երկրի մը մէջ ուր կայ արդարադատութիւն, դատ, դատաւոր, դատախազ, եւայլն, ի՞նչպէս թերթի մը տպարանի մը միջեւ ծագած վէճ մը կը յանդի Հանրապետութեան նախագահին քարեխնամ միջամտութեան: Ինչ որ ալ ըլլայ բացատրութիւնը, ընդհանուր առմամբ կողմերը գոհ պէտք է ըլլան. «Գոլոս»ը կրնայ չունչ քաշել գոնէ մինչեւ Յուլիս 5, նախագահը կէտ մը կը չահի որպէս ազատ խօսքի չատագով իշխանաւոր, «Առանց սահմանի թղթակիցներ»ն ալ կրնան փաստ մը աւելցընել իրենց վարկին ու ազդեցութեան ուժին. միակ դժգոհը կրնայ ըլլալ «Պարբերական»ի տնօրէնը, տեսնելով որ իր դերակատարութիւնը առ ոչինչ համարուած է. բայց ան ալ կրնայ մխիթարուիլ, խորհելով որ նախագահին միջամտութիւնը մինչեւ Յուլիս 5-ի համար է ու անկէ եաք կրնայ պայքարը չարունակել:

ՆԻՍ

ԵՐԳԱՉՈՒՀԻ

ԳԱՐԻՆ ՕՀԱՆԵԱՆԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Չէին սխալած բոլոր անոնք, որոնք մէկ քանի տարի առաջ, աշակերտական երգահանդէսի մը ընթացքին, Գարին Օհանեանի երգը լսելով նշմարած էին թէ նոր աստղ մը կը բարձրանայ երգարուեստի հորիզոնին վրայ: Մանաւանդ որ չատեր հետեւած էին իր վերելքին պատանութեան օրերէն ի վեր, երբ Նիսի մեր եկեղեցիին մէջ Գարին կ'երգէր իբր դպիր, ուշադրութիւն դրաւելով մեծծօ - սոփրանոյի իր ձայնին բացառիկ timbre-ով:

Գարինի վերջին յաջողութիւնը, ուրեմն, հաստատուեցաւ կրկին աշակերտական երգահանդէսի մը ընթացքին, բայց այս անգամ յատկացուած՝ Նիսի երաժշտանոցի մրցանակակիր երեք երգիչներու, որոնք կատարելագործման լրացուցիչ տարի մըն ալ բոլորած էին, բացառաբար:

Երգահանդէսը տեղի ունեցաւ Մայիս 11-ին, Նիսի ժամանակակից Արուեստի Թանգարանին Օտիթորիումին մէջ: Իրենց ուսուցչուհին, նախկին երգչուհի Ելիան Մանչէ -- Մեսրոպէն, ներկայացնելով երեք դափնեկիրները, ըսաւ թէ անոնք երաժշտանոցին մէջ տրվելիք չունին այլեւս, եւ թէ պարտին ասկէ վերջ իրենց սեփական թեւերով թռչիլ դէպի արուեստի բարձունքները, որոնց արժանի են: Եւ մաղթեց յաջողութիւն, չմոռնալով յիշեցընել թէ հեչ չէ այդ ճամբան, փշալից է, դժուարանցանելի, եւ խճողուած՝ անդիմադրութեամբ:

Հոս պիտի խօսինք երեք դափնեկիրներէն Գարինի մասին միայն, թէեւ միւս երկուքն ալ, սոփրանօ Փիա Մառիա Պառոնէ Վան Փիեռի եւ պարիթոն Էրիք Սիֆֆէօ, չատ լաւ երգեցին եւ արժանացան անվերապահ գնահատանքի:

Գարին նախ երգեց, Ֆրանսերէն, Կլիւքի Orfeo ed Euridice (Orphée et Eurydice) օփերայէն հանրածանօթ «J'ai perdu mon Euridice» ողբասացութիւնը (Lamento), որուն համար կ'ըսուի թէ օփերայի աշխարհին մէջ ստեղծագործուած մեղեդիներուն ամենագեղեցիկն է:

Ցետոյ, յաջորդաբար երգեց Մասընէի Վէրթէր օփերայէն «Lettre de Charlotte»ը, Պրահմսէն լիտ մը՝ «Von Ewiger Liebe», Կունոյի Սաֆոյէն հատուած մը, ապա երկու հայերէն երգեր, Կոմոյեանի «Իմ Երեւան»ը եւ Այվազեանի «Սև Աչեա»ն, երգեր, որոնք բոլորն ալ դիմաւորուեցան հանդիսականներուն ջերմ ծափահարութիւններով:

Երգչուհիին ձայնը բոլորովին ուժեղացած է, ծաւալը ընդարձակուած, ու կը նայ այլեւս լեցնել մեծ երգասրահներն իսկ: Բացառիկ թէնըրը, որ քնութեան մէկ պարգեւն է, զարձած է դունագեղ, կարո՛ղ յուզական ինքնայատուկ նոթ մը աւելցնելու իւրաքանչիւր մեկնաբանութեան: Այս առաւելութիւնը ի յայտ եկաւ մանաւանդ Որփէոսի ողբասացութեան մէջ, որ կը վերջնայ յուսահատ սիրոյ ցաւագին ճիչով մը, փորձաքարը մեծծօ - սոփրանօներու, որոնցմէ ոմանք այդ բարձր նոթին վրայ կը պոռան, չխրենալով երգել: Գարին յաղթական դուրս եկաւ այդ փորձութենէն, երգին տառմաթիք եղերականութեան զուգահեռ ձայնին ուժգնութիւնը աստիճանելով անսայթաք, իբր վչտի պայթում:

Հայերէն երգերը նորութիւններ էին անշուշտ ունկընդիրներուն համար, որոնց մեծամասնութիւնը բաղկացած էր ոչ-Հայերէ: Դիմաւորուեցան մեծ խանդավառութեամբ, որովհետեւ Գարին լաւ կ'երգէ ի՛նչ որ կ'երգէ, մանաւանդ՝ մայրենի լեզուով, զոր կ'արտաբերէ ճշգրիտ առոգանութեամբ: Իսկ հայ ունկընդիրներուն մօտ դեղարուեստական խանդավառութեան կը միանար, ինչո՞ւ չէ, որոշ ազգային հպարտութիւն ալ:

Ակներեւ է թէ երիտասարդ երգչուհին կը սպասէ վայրկեան ապագայ: Բնութիւնը իրեն տուած է բացառիկ շնորհ մը, իրր դեղեցիկ թէնըր: Զայնն ալ մարզուած ըլլալով, ինք տէր է այլեւս երաժշտական ընտիր գործիքի մը: Կը մնայ յետ այսորիկ զայն գործածել ըստ արժանւոյն, ի սպաս՝ երգարուեստի դեղարուեստական մեկնաբանութեան:

Այսինքն, ձայնին դեղեցկութիւնը է ըսպաս դնել երգին դեղեցկութեան, ինչ որ պարագան է մեծ երգիչներուն, եւ ձեռք կը բերուի տարիներու աշխատանքով, փորձառութեամբ ու իմաստութեամբ:

Կ'իմանանք թէ երգչուհին արդէն իսկ հրաւէրներ ստացած է ի մօտոյ մասնակցելու յաջորդաբար, առ այժմ անչուշտ երկրորդական դերերով՝

- *Էքս - ան - Փրովանսի Ֆեսթիվալին՝ Le Comte Ory (Ռոսսինի), Cosi fan tutte (Մոցարթ),*
- *Ժիկոնտասի (Վոքլիւզ) Ֆեսթիվալին, ուր լարաւոր քառեակի մը ընկերակցութեամբ պիտի մեկնաբանէ երգեր Պրահմսէ, Մասընէէ եւ Պենպեռկէ,*
- *Նիսի օփերային - Elektra (Ռիխարդ Շթրաուս),*
- *Զալցպուրկի օփերային - Zauberflöte - La Flûte Enchantée (Մոցարթ):*

ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՃԵՆ

Հայաստանեան մամուլով ամսուան չաբթուան վերջին օրուան «Լրագիր»ը հարցերու կծիկը կը փաթէ ներքին գործերու բաժնի մը մէջ մահացած քաղաքացիի մը մասին լրատուութեամբ: Կառոյցի չրջանի Այրիվան գիւղէն Ռամիկ Գրիգորեանն է ան: Կը ձերբակալուի, երեւութապէս սպանութեան մը առընչութեամբ. երբ գործը տակաւին հարցաքննութեան փուլը բոլորած չէ, Ռ. Գրիգորեան կը մահանայ կամայի ոստիկանութեան չէնքը հակողութեան տակ գտնուած ընթացքին: Ըստ դատական բժիչկին տեղեկագրին, մահուան պատճառը սրտի կաթուածն է. թէեւ բժիչկները տղուն կ'ըսեն թէ ծեծուած է: Տղան դիմած է մեղաւորները յայտնաբերելու եւ պատժելու խնդրանքով: Բժիչկները պնդած են որ սրտի կաթուածը չամախ հետեւանք կ'ըլլայ հոգեկան ծանր ապրումներու: «Ինչ-պիսի ապրումներ պիտի ունենար 63-ամեայ Ռ. Գրիգորեանը երբ նրան ծեծում էր 30-ամեայ մի երիտասարդ» կը դրէ Հայկ Գէորգեան, արձագանգելէ եաք պատահածին:

Բանտարկութեան ընթացքին, կամ հոգութեան տակ մահացողներ, ընդդիմադիր մամուլի դէմ խաչակրութիւն, նախագահին կողմէ դեռնէ դեռին զարնուած կուսակցութիւն ... լաւատեսութեան խապկէս կարեւոր պաչար մը պէտք է ընդունելու նախօրեակի վայել մթնոլորտ նչմարելու համար Հայաստանի մէջ:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՅՈՒԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

ՏԷՄԻՆ. - («Յառաջ»). - Երէկուան եւ այսօրուան ոտնագնդակի ախոյեաններ՝ ժամադրուած էին Տէմինի քաղաքապետարանի մարզադաշտին վրայ, Ժերար Սիմոնեանի ի պատիւ կազմակերպուած յոբելենական կալայի մը առիթով: Մարզական աշխարհին մէջ հանրածանօթ լուսանկարիչ՝ ազգին Արթիւր Յակոբեանի ջանքերով պատրաստուած ոտնագունդի հանդիպում մը տեղի ունեցաւ Կիրակի, Մայիս 21-ին, կէսօրէ ետք ժամը 3-ին: Հարիւր երկու հարիւրի մօտ հանդիսատեսներ ներկայ գտնուեցան մրցումին, որ դէմ - դիմաց դրաւ երկու խումբեր. Մէն - Թ'էթիէնի անունը պանծացնող 1976-ի «կանաչներ»ը ու Օլեմբիք Լիոնէյի ներկայ կազմը: Մասնակցեցան անցեալի ու ներկայի խումբերէն ալ ծանօթ խաղացողներ. հրաւիրուած էր նաեւ Եուրի Ձորքայէֆ՝ Մոնաքոյէն (Հայ՝ մօրը կողմէ):

Հանդիպումը վարեց Ֆրանսայի թիւ մէկ իրաւարարը՝ Ժօէլ Քինկու որ վերջին տասնամեակին զարձած է աշխարհի մեծագոյն մրցավարներէն մին:

Պաշտօնական անձնաւորութիւններու հանդիսաբեմին վրայ կը նշմարուէին Ֆրանսայի Ֆութպոլի դաշնակցութեան նախկին նախագահ՝ Պր. Սարդերը, Օլեմբիք Լիոնէյի նախկին նախագահը՝ Շառլ Միգոն ու Վիլէօրպանի երեսփոխան՝ Մարք Ֆրէյս որ երկրորդ կիսախաղի ընթացքին բերդապահի պաշտօնը ստանձնեց՝ Լիոնի խումբին: Իր պատանեկութեան օրերուն Մարք Ֆրէյս անդամակցած ու խաղացած է Հ. Բ. Ը. Մ.-ի խումբին՝ Տէմին: Ժերար Սիմոնեան ծանօթ է իբրեւ Լիոնի «Փրոկրէ» օրաթերթի խմբագիր, որ 60-ական թուականներուն՝ ևօքը երկար տարիներ ապահոված է Օլեմբիք Լիոնէյի մրցումներուն առընչութեամբ բոլոր թղթակցութիւնները: 1967-ին փոխադրուած է Սէն - Թ'էթիէն ուր աշխատակցած է նոյն օրաթերթին: Իր դրուագին Մարք Ֆրէյս անդամակցած է Նիսի, Մարսէյլի եւ Լիոնի խումբերուն: Ան հաւատարիմ կը մնայ տոհմիկ երգերու չրջագծին: Ապա, բեմ ելած է Պարթեւ եւ խանդավառութիւն ստեղծած սրահին մէջ:

*
**

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ կեդրոնի Հ.Մ.Ը.Մ.-կամք մարզասրահին մէջ տօնուած է Հ.Օ.Մ.-ի 85-ամեակը, Մայիս 21-ին, կազմակերպութեամբ՝ Մոնրէալի Սօսէ, Լաւալի Շուշի եւ Օթթաուայի Սեւան մասնաճիւղերուն: Հանդիսավարութիւնը կատարած է Մարկօ Մելքոնեան: Գործադրուած է զեղարուեստական յայտագիր մը: Կարգացուած է երեք մասնաճիւղերու միամեայ գործունէութեան տեղեկագիրը: Անոնք տարեկան իրենց գանագան յատկացումներու չարքին 28·500 դանատական տոլար յատկացուցած են Ս. Ցակոբ Ազգային վարժարանին: Օրուան բանախօսը եղած է կեդրոնական վարչութեան ատենապետուհի՝ Վանուհի Իսալեանեան:

*
**

ՊՈԼՍՈՑ Ս. Փրկիչ Ազգային հիւանդանոցի վերանորոգուած մասրան օծումը կատարուած է Մայիս 20-ին, ձեռամբ Գարեգին Պաթրիարքի: Արարողութեան աւարտին ընդունելութիւն մը տեղի ունեցած է. Պաթրիարքին կողմէ յուշանուէր մը յանձնուած է բարերար Արտաշէս Տիւզմէճեանի:

*
**

ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցւոյ մէջ, Մայիս 21-ին, տեղի ունեցած է երկու երիտասարդ արուեստագէտներու Արա Մալիքեան (ջութակ) եւ Սէրուժ Գրահեան (դաշնակ) նուագահանդէսը: Բացման խօսքը արտասանած է դաշնակահար՝ Արաքսի Ալթունեան: Արուեստագէտները նուագած են Շուլէնէն եւ հայ ու օտար հեղինակներու գործերէն: Փակման խօսքը արտասանած է թեմին առաջնորդը՝ Ցովնան Արք. Տէրտէրեան:

- ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ -

ՊԻՑԲՈՒՐԳի «Աբաքսի Պուլղուրճեան» ընկերաբժշկական կեդրոնի «Թնճուկեան» սրահին մէջ, Մայիս 13-ին համադումար մը տեղի ունեցած է կազմակերպութեամբ լիբանանահայ Օգնութեան Խաչի Շրջ. Վարչութեան ՄԱԿ-ի «Կնոջ տարին» նշելու նպատակով: Հաւաքոյթը վայելած է Լիբանանի Հանրապետութեան նախագահին կնոջ՝ Տիկին Մունա Հրաուիի ներկայութիւնը: Ներկայ եղած են նաեւ կրօնական, պետական եւ պաշտօնական բազմաթիւ անձնաւորութիւններ: Բացումը կատարած է, յանուն ԼՕՒ-ի Շրջ. Վարչութեան՝ Սօսի Փոլատեան եւ ներկայացուցած (արաբերէն) օրուան դասախօսներն ու իրենց ստանձնած նիւթերը: Առաջին խօսք առնողը եղած է Շրջ. վարչութեան ատենապետուհի՝ Սեդա Խաչեան, անդլերէն, ներկայացուցած է ԼՕՒ-ի գործունէութիւնը: Առաջին բանախօսը՝ մէթր Խաչիկ Պապիկեան որպէս նիւթ առած էր՝ «Կնոջ իրաւական պահանջները»: Իրեն յաջորդած է մէթր Շահէ Պարսումեան նիւթ ունենալով՝ «Կնոջ իրաւունքը ընկերային կեանքին մէջ»: Լիբանանի Հայոց Առաջնորդը՝ Արամ Արք. Քէշիշեան ծանրացած է դըպրաւորաբար մայրութեան վրայ: Լիբանանի Հանրապետութեան նախագահին կինը ներկայացուցած է կնոջ դերը ընդհանրապէս եւ լիբանանցի կնոջ դերը մասնաւորապէս: Իր մեկնումէն առ եղած է համադրումի բաժին մը, ապա խօսք առած է լիբանանեան համալսարանի բնագիտութեան դասախօս՝ տոքթոր Մկրտիչ Մկրտչեան, նիւթ ունենալով՝ «Կնոջ դիմադիծը դարերու ընդմէջէն, ակնկալութիւններ՝ ազատութեան եւ հաւասարութեան»: Ձաչի սպասարկութենէն ետք, առաջին խօսք առնողը եղած է տոքթոր Կարպիս Հարպոյեան որ ներկայացուցած է՝ «Կնոջ դերը կրթութեան մէջ»: Պէյրութի Սէն - Ժոզէֆ համալսարանի դասախօսուհիներէն՝ Սիւզի Սեմէրճեանի նիւթը եղած է «Կնոջ ընկերատնտեսական դերը»: Վերջին խօսողը եղած է Քասլիքի համալսարանի դասախօս՝ Րաֆֆի Սեմէրճեան որու թեման էր՝ «Իգական ղեկավարութիւնը հաստատութիւններու մէջ»: Տոքթոր Սեդա Տարոյեան, սեմինարին աւարտին, համադրած է արտայայտուած մտքերը եւ չեշտած. - «Կինը պէտք է ունենայ ուսման հաւասարութիւն, սեռային յարաբերութեանց ազատութիւն եւ աշխատանքի անխտրական իրաւունք»:

*
**

ՖԼՈՐԻԴԻԼԴի (Պոլիս) Նորակառոյց «Նազար Շերինօղլու» սրահին մէջ, Մայիս 23-ին յաջող համերգ մը տուած է երգիչ Պարթեւ, խուռներամ բազմութեան մը ներկայութեան: Բացման խօսքը արտասանած է Շնորհք Պէչիկթաշլեան որ յայտնած է նաեւ Միութեան մշակութային ձեռնարկներ կազմակերպելու նպատակը եւ բեմ հրաւիրած «Մարմարա»ի վոխ - խմբագրապետուհի՝ Մաքրուհի Պ. Ցակոբեան որ ներկայացուցած է երգիչը եւ չեշտած թէ Պարթեւ սովորական երգիչ մը չէ. ան հաւատարիմ կը մնայ տոհմիկ երգերու չրջագծին: Ապա, բեմ ելած է Պարթեւ եւ խանդավառութիւն ստեղծած սրահին մէջ:

*
**

ՊՈՍԹՈՆի Ս. Փրկիչ Ազգային հիւանդանոցի վերանորոգուած մասրան օծումը կատարուած է Մայիս 20-ին, ձեռամբ Գարեգին Պաթրիարքի: Արարողութեան աւարտին ընդունելութիւն մը տեղի ունեցած է. Պաթրիարքին կողմէ յուշանուէր մը յանձնուած է բարերար Արտաշէս Տիւզմէճեանի:

*
**

ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցւոյ մէջ, Մայիս 21-ին, տեղի ունեցած է երկու երիտասարդ արուեստագէտներու Արա Մալիքեան (ջութակ) եւ Սէրուժ Գրահեան (դաշնակ) նուագահանդէսը: Բացման խօսքը արտասանած է դաշնակահար՝ Արաքսի Ալթունեան: Արուեստագէտները նուագած են Շուլէնէն եւ հայ ու օտար հեղինակներու գործերէն: Փակման խօսքը արտասանած է թեմին առաջնորդը՝ Ցովնան Արք. Տէրտէրեան:

PUBLICATIONS REÇUES

REVUE DES ETUDES ARMENIENNES
TOME XXIV

Directeur : N. G. GARSOÏAN

Rédacteurs : CH. DE LAMBERTERIE - J.-P. MAHÉ

Paris, 1993.

ԼՕՐԸՆՍ ՏՐՈՒԷԼ

ՊՐՈՍՊԵՐՈՅԻ ԿՂԶԻՆ

Ներածական՝ Գործու կղզիի բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլերէնէ Թարգմանեց՝ ՇԱՒՐՏ ՏԷՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Առաջին գլուխը կարդալու համար աղջկան օգնած մէջոցին ան յանկարծ անդրադարձած էր, որ Ոդիսեւսի պատմութիւնը կը կարդայ առաջին անգամ ըլլալով: Հոմերո՞ս. հարկաւ թէ լսած էր անոր անունը: Բայց նոյնիսկ այժմ մտքէն չէր անցներ, թէ կրնայ որեւէ առնչութիւն ըլլալ այդ յարգուած անունին եւ մինչեւ ուշ գիշեր ամբողջ ընթանիքը արթուն պահած պատմութեան միջեւ:

- Մեղք որ պիտի չհասկնաք. կեանքիս մէջ լսած լաւագոյն հէքեաթս է, - կը կրկնէր շարունակ:

Երբ գէշ - աղէկ բացատրեցի թէ պատմութիւնը գիտեմ, չատ չհաւատաց:

- Բայց դրքերը Ա՛Թ՛Ն ոտքած են, - ըսաւ:

- Այո, սակայն պատմութիւնը չատ հին է: Անգլիոյ դպրոցներուն մէջ եւս աշակերտները զայն կը կարդան:

- Ոդիսեւսի՞ պատմութիւնը:

- Նոյնինքն:

- Պէնըլոպի՞ ալ պատմութիւնը:

- Նոյն բանն է:

Այնքան թերահաւատ երեւոյթ մը ունէր, որ գինք ներս առաջնորդեցի եւ ցոյց տուի Ոդիսեւսի անդլերէն հին թարգմանութեան մեծ հատորը, կողքին վրայի հին յունական մեդալներով: Հեգելով կարդաց Հոմերոսի անունը եւ չմորած՝ գլուխը ցնցեց.

- Չեմ հասկնար: Ուրեմն պատմութիւնը իրակա՞ն է, - հարցուց չփոթած:

- Այո: Երբ Ոդիսեւս հոս հասաւ Ֆանոյէն...

- Ի՞նչ ըսիր, - գոչեց, - ի՞նչ ըսիր...

- Չէի՞ր գիտեր որ Նօսիկան հոս կ'ապրէր, թագաւորին պալատը Գորսիրայի մէջ կը գտնուէր:

- Աստուա՞ծ վկայ:

- Աստուա՛ծ վկայ: Պալէոկաստրիցցան գիտե՞ս:

- Այո՛:

- Պանդոկ չհասած՝ երեք խորշ կայ. ասոնցմէ առաջինը գիտե՞ս:

- Այո՛:

- Հո՛ն հանդիպեցան իրարու: Ոդիսեւս Ֆանոյէն կուգար, ուր եւ այդ ժամանակ կալիպսոն կ'ապրէր:

Համոյք էր դիտել Անաստասիուսի զարմանքն ու զոհունակութիւնը: Դասագիրքը ձեռքին՝ դրան սեմին չուարած մնաց, չդիտնալով ինչ ըսել:

- Չեմ հասկնար, - կրկնեց, - չատ զարմանալի է:

Աւելի ուշ նշմարեցի, որ ան խճաճածկ արահետէն իջաւ դէպի հոն ուր հայր Նիկոլան աթոռի մը վրայ նստած էր, կապոյտ չալվարով սրունքները առնաւայել բացած, ալ ծունկին՝ գաւազանը կրթընցուցած, իսկ ձախին վրայ հաց ու սոխ պարունակող աման մը օրօրելով: Անաստասիուս անոր ցոյց տուաւ դրքոյկը՝ իմ ըսածներս կրկնելով: Երկու օր յետոյ պատեհին դաշտահանդէսի յաղորդութեան:

Մեր քաղաք տեղեկութիւններուն համաձայն, օրուան ամբողջական հանդիսութիւններու հասոյթը պիտի յատկացուի Ֆրանսա - Ղարաբաղ կազմակերպութեան՝ մեծամասնութեամբ ու փոքրիկ բաժին մը քաղցկեղի մասնագիտութեան մէջ անուանի՝ քաղաքիս Լէոն Պերար հիւանդանոցին:

Տէմինի քաղաքապետարանի պարբերաթերթին մէջ «Երազային» որակուած Մայիս 21-ի թուականը ցոյց տուաւ թէ «Արթիւր Ցակոբեանի կազմակերպած ձեռնարկը լուրջ աշխատանքի մը զմայլելի արդասիքն է» յայտնեց մեզի Պր. Վաղինակ Մխիթեան:

ՎԱՐԴԱՆ

(Շար. 32)

Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Պալեան,
Տէր եւ Տիկին Համբարձում Սեմերճեան,
Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պալեան,
յաւուղ կը ծանուցանեն իրենց եղբօր եւ հօրեղբօր՝

ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ Յունիս 1-ին, 88 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Հինգշաբթի, Յունիս 8-ին, ժամը 11-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին 15, rue Jean-Goujon, Paris 8e եւ մարմինը կը փոխադրուի Մոնփառնասի գերեզմանատունը:

«ՅԱՌԱՋ»- Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Ս. Պալեանի:

CHENE

L'Association *CHENE-FRANCE*
présente

Roupen
YEREVANTSI

accompagné de
DIKRAN DER-STEPANIAN

CONCERT

le Vendredi 9 Juin à 20 heures 30

au MUSEE GUIMET
6, Place d'Iéna, Paris 16e (M° IENA)

Réservations (répondeur) :
45 58 14 04 du Lundi au Mercredi
46 70 11 65 du Jeudi au Samedi

DATE A RETENIR

AAAS
ASSOCIATION ARMENIENNE
D'AIDE SOCIALE

Fête Champêtre traditionnelle

de la MAISON DE RETRAITE
95500 GONESSE

Dimanche 2 Juillet
à partir de 11 heures 30

(Շար. Ա. էջէն)

եւ դրամատնային համակարգի առընչուող հարցեր:

*
**

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ
ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՆ
ԱՌՔՆԶՈՒԹԵԱՄԲ

Յունիս 1-ին Միացեալ - Նահանգներու լիազօր դեսպանին Հ. Բագրատեանի կողմէ ընդունման ընթացքին քննարկուած են ամերիկեան կառավարութեան կողմէ Հայաստանին ցուցաբերուելիք օժանդակութեան առընչուող հարցեր: Դեսպանը յայտնած է թէ արդէն որոշուած է նուազագոյն 50 հազար թոն մազութի յատկացում մը, կը չարունակուի նաեւ քերոզէնի մատակարարումը, կը ծրագրուի նաեւ հացահատիկի եւ պարարտանիւթի առաքում:

*
**

ՀԱՅ ԵՒ ԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ
ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ
ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«Արմէնփրէս» Մայիս 30 թուակիր լրատուութեամբ մը կը հաղորդէ որ վերջերս Մոսկուա դումարուած ՀԱՊ-ի գլխավոր ներու խորհրդակցական նիստին հայկական եւ ադրբեջանական կողմերը չհամաձայնած են տնտեսական հարցերու շուրջ: Այս մասին գործակալութեան տեղեկութիւններ տուած է հայկական պատուիրակութեան անդամներէն մէկը եւ աւելցուցած է թէ մօտ առենէն կը սպասուին դրական քայլեր:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Տիկին Խօժէնի Յովսէփեան, զաւակներն ու թոռները իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր՝ Յովհ. Յովսէփեանի մահուան Գ. տարելիցին առթիւ կը նուիրեն 500 Ֆր. «Յառաջ»ի բարեսիրաման:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
12 14, rue Saint-Bazile, Marseille 1er

Հիմնադրութեան
19-րդ տարուան առթիւ

ՄԵԾ ՀԱՅԿԵՐՈՅԹ

Նախագահութեամբ՝
ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՏԻԳՐԱՆ ՀՐԱՉԵԱՆԻ

Շաբաթ, Յունիս 10,
ժամը՝ 20·30-էն սկսեալ

Հայկական նուագախումբ
Ճաշագին՝ 150 Ֆր.:

Սեղանները ապահովելու համար դիմել: Հայ Մշակոյթի Տան գրասենեակը:

Հեռաձայն.- 91 - 50 - 15 - 09

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB — MARSEILLE

FETE DES MERES

A l'occasion de la *Fête des Mères*, les Dames de l'UGAB vous invitent à passer un très agréable après-midi devant un buffet raffiné, préparé par leurs soins

le Jeudi 8 Juin à partir de 12 h à l'UGAB :

327, Bd Michelet, Marseille 9e
Participation : 70 F.
Renseignements et réservations :
UGAB: 91 22 10 45 (de 14h à 17h);
Mme Musiquian: 42 83 13 73.

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Journée à Fontainebleau

organisée
par la C.B.A.F
section de Bagneux - Cachan
le Dimanche 11 Juin

— Matin : Visite guidée du Château de Fontainebleau; repas dans un restaurant près du château.
— Après-midi : Promenade à Barbizon.
Prix : 250 F. (tout compris)
200 F. pour les enfants moins de 12 ans.
— Départ en autocar : 8 h 15 précises devant le supermarché *Casino* à Bagneux (Nationale 20).
— Retour : Vers 19h.
Inscriptions : 46 - 63 - 10 - 48 (après 18h)
— *Places limitées* —

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Արնուվիլի «Ատրիկ» մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.-

Մեսրոպ Ա. Քհնյ. Ժամկոչեան 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գալուստ Զատիկեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ֆէսճեան 400 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գորչիդեան 3·000 Ֆր., Օրիորդ Ժագլին Օհանեան (Նիս) 500 Ֆր.: Մասնաճիւղը շնորհակալութիւն կը յայտնէ նաեւ հետեւեալ անձերուն, Մայիս 6-ի պարահանդէսին իրենց բերած մասնակցութեան համար.- Տիկին Սիլվիան Յակոբեան, Տիկին Արաքսի Պոտուբեան, Տիկին Ժանին Մեննեճեան, Տիկին Արշալոյս Մխիթվէլեան, Տէր եւ Տիկին Պոչուճեան (Տաճիկ Ֆլոր - Սեվրան) Տէր եւ Տիկին Զոնքար, նպարավաճառ «Էնիք», Տէր եւ Տիկին Գորչիդեան, Օրիորդ Սանտրին Վերտէօն (Օլնէսու-Պուա):

L'ECOLE
TEBROTZASSERE
propose

un Cycle de Conférences-Débats

animées par
ONNIK JAMGOCYAN
Docteur en Histoire

La Puissance économique des Arméniens

du 17ème au 18ème siècle

- *Les financiers arméniens à Venise* le 9 Juin.

Les conférences ont lieu
à 21 heures
au YAN'S CLUB
5, avenue Reille, Paris 14e
Le débat sera suivi d'un cocktail.
Renseignements au : 43. 81. 01. 72.

LE CENTRE DE VACANCES DE LA CROIX ROUGE ARMENIENNE

5 Juillet - 27 Août

Pour les vacances d'été, le Centre Balnéaire de la Croix Rouge Arménienne en Normandie ouvre ses portes le 5 Juillet, pour nos compatriotes de tous âges. Les enfants seront accompagnés de leurs parents.

Pour louer les chambres avec un sans cuisine téléphoner au :

39 85 36 53 ou (16)- 31 21 77 63

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Ս. Զատկուան տօնին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է իւղագինի հետեւեալ նուէրները.-

Տիկին Արշալոյս Ճէնապեան 300, Տիկին Մատլէն Միքայէլեան 500, Տիկին Ֆլորիտա Տիւմա 500, Տէր եւ Տիկին Խաչատուրեան 200, Օր. Ալիս Գազազեան 350, Տիկին Սէլի Պապայեան 200, Պր. Մուրատ Ուսթա 200, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Հայրապետեան 1000, Օր. Մարկրիթ Փափազեան 100, Տէր եւ Տիկին Սերժ Պալեան 500, Տիկին Ժոսլին Զաքմաքճեան 500, Տէր եւ Տիկին Տէր - Դաւթեան 1000, Պր. Ժան Թորոսեան 100, Տէր եւ Տիկին Բիչար Ժերանեան 150, Զատէեան ընտանիք 100, Տիկին Ժանին Նոտէ 1500, Տիկին Նուարդ Ազապէյեան 200, Տէր եւ Տիկին Ժոզէֆ Պաղտասարեան 200, Տէր եւ Տիկին Հրայր Թորոսեան 200, Պր. Արիստակէս Պալեան 200, Տիկին Աշխէն Սվաճեան 250, Տիկին Հռիփսիմէ Մարկոսեան 100, Պր. Մկրտիչ Զարիկեան 200, Տիկին Արտաշէս Քարտաշեան 100, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տամլամեան 300, Տէր եւ Տիկին Ժոզէֆ Պարրմեան 500 Ֆրանք, Տիկին Վահրամ Քրմոզեան 300, Տէր եւ Տիկին Միհրան Շաքարճեան 300, Տիկին Ռոզ Սամուէլեան 100, Պր. Խոսրով Ազիմեան 1000, Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Գրիգորեան 300, Տէր եւ Տիկին Սերժ Յորէնեան 150, Օր. Միրէյ Ներսէսեան 500, Տէր եւ Տիկին Ժագ ճէնէթեան 350, Պր. Լեւոն Տուրսունեան 500, Տէր եւ Տիկին Ժերար Զալոյեան 300, Պր. Մուշեղ Զալոյեան 500, Տիկին Տիւմէճեան 100, Պր. Գ. Պարտիզպանեան 100, Պր. Սեպուհ Գարախանեան 400, Պր. Կարապիս Պէզեան 500, Պր. Անդրէ Պէքեարեան 300, Տէր եւ Տիկին Շնորհօքեան 500, Տիկին Մարի Քիւրքճեան 100, Տէր եւ Տիկին Խոմոն Աչըգեան 200, Տիկին Արմենուհի Գեւոնեան 100, Տիկին Տընիզ Կէչիլիկ 50, Պր. Գագիկ Յովակիմեան 300, Պր. Ժերար Ժամկոչեան 100, Տէր եւ Տիկին Փասքալ Գարմոն 200, Պր. Սիմոն Քէօսէեան 100, Տիկին Ասթրիտ Զաթալեան 250, Տիկին Այտա Թորոսեան 2000, Պր. Արամ Աչճեան 150, Տիկին Անժէլիք Հանըմեան 300, Տէր եւ Տիկին Խակար Շահվէկիլեան 250, Պր. Նուպար Մաղումեան 500, Տիկին Կիւմիւշէքրանեան 100, Պր. Խոսրով Տէր - Յակոբեան 200, Տիկին Վարդուհի Սարհատեան 200, Տոքթոր Ժանին Ձապուրով 100, Պր. Արման Եսիդարատչեան 200, Տէր եւ Տիկին Ս. Պարկիրճեան 300 Ֆր.:

(Շար.)

ՎԱԼԱՆՍ

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Վալանսի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ ընտրողական մարմնի եւ հոգաբարձութեան 1993 - 1995 տարուան նստաշրջանը լրացած ըլլալով, կը հրաւիրենք Վալանսի եւ Շրջանի հաւատացեալները ընտրելու նոր ընտրողական մարմին մը, նոր նստաշրջանի համար:

Ժողովը տեղի պիտի ունենայ Ս. Սահակ Եկեղեցին, Ուրբաթ, Յունիս 23, երեկոյեան ժամը 20·30-ին:

Օրակարգ.-
Բարոյական զեկուցում,
Նիւթական հաշուետուութիւն,
Ընտրութիւն ընտրողական մարմնին:

Ա.Յն հաւատացեալները, որոնք կը փափաքին ընտրողական մարմնին մաս կազմել, կրնան իրենց դիմումնագիրը նամակը քարտուղարութեան ղրկել, Կրօնական Կեդրոնական հասցէին, մինչեւ Յունիս 10 թուականը

Eglise St-Sahag, 12 rue de la Cécile, VALENCE.

Պայմաններ Ընտրողական Մարմնի Թեկնածուներուն՝

Ա. Վճարած ըլլալ իւղագին մոմապինը եկեղեցիս,
Բ. Ամբողջացուցած ըլլալ 21 տարեկանը,
Գ. Հաստատուած ըլլալ Վալանս կամ շրջանը առնուազն 5 տարի:

Պայմաններ Ընտրողական Մարմնի Քուէարկող Անդամներուն՝

Ա. Վճարած ըլլալ իւղագին մոմապինը եկեղեցիս,
Բ. Ամբողջացուցած ըլլալ 21 տարեկանը,
Գ. Հաստատուած ըլլալ Վալանս կամ շրջանը առնուազն 2 տարի:

Վստահելով ձեր ներկայութեան, եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը յայտնէ իր կանխայայտ շնորհակալութիւնը:

ՀԱՅՕՄՍՏԱՆԵԱՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

CITE INTERNATIONALE DES ARTS
Salle E. SANDOZ

Martin PETROSSIAN
Peintures
du 8 au 19 Juin
Vernissage le Jeudi 8 Juin
Ouvert tous les jours de 13h à 19h
CITE INTERNATIONALE DES ARTS
18, rue de l'Hôtel de Ville, Paris 4e
M° Pont-Marie

POUR INFORMATION

Varoujan Garabedian (de sa cellule de Clairvaux) nous prie d'informer nos lecteurs, que seule l'ASPA (Association de Soutien aux Patriotes Arméniens, BP 82, Charenton-Le-Pont 94223 Cedex) est habilitée à le représenter auprès de ceux qui souhaiteraient lui témoigner leur solidarité.

Cette association le suit, l'aide, sans discontinuer depuis près de 5 ans.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Camp itinérant en Grèce

La Croix Bleue des Arméniens de France ouvre son **Camp Itinérant en Grèce** du 4 au 25 Juillet pour les adolescents de 14 à 16 ans.

Au programme: *Randonnées, visites des sites et monuments historiques, rencontre avec La Croix Bleue de Grèce, etc...*

Prix : 5 000 F.

Pour tous renseignements complémentaires, contacter Mme ZABOUNIAN au: 49 77 76 15 (heures de bureau) 43 76 50 52 (le soir).

Imprimé sur les Presses du Journal «HA RATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55035 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 8
JEUDI
8 JUIN
1995

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·000 Ֆ· -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·300 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ· (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ·

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·608 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.608

ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԷՆ ԷՐ ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՉԷՐ

ՀԱՅԵՐԸ ՋԱՐԴՈՒԵՑԱ՞Ն Ո՛Չ, ՀԱՅԵՐԸ ՋԱՐԴԵՑԻՆ

Մայիս 26-ին, թրքական հեռատեսիլի ֆանալ 7 կայանը վիճարկում մը եուրիրած է հայկական եւ հրէական հարցերուն: Ինչ կը վերաբերի Հայերուն, ընդունիւ չկայ եւ թրքական մօտեցումը չի փոխուիր, մինչեւ իսկ երբ արտայայտուողը Ալաթոն մըն է, այսինքն՝ ծագումով հրեայ Թուրք մը: Անհերքելի ապացոյցներ ալ հոն կը հասնի որ ցեղասպանութիւն չէ եղած, Հայերը ջարդած են Թուրքերը, այսօր ալ փաստ կը բերէ որպէս շարունակութիւնը ԱՍԱԼԱ-ի կ'ուզէ Անատոլուն պարպել Թուրքերէն եւայլն, եւայլն:

Ստորեւ «Մարմարա»ի թղթակցութիւնը (Մայիս 27)· --

*
**

Մայիս 26-ին, «Քանալ - 7» հեռատեսիլի կայանը, որ աշակողմեան գաղափարախօսութեան ու կրօնական բովանդակութեամբ հաղորդումներ կ'ընէ, «Օտաք» անուն իր յայտագիրը նուիրած էր երկու նիւթերու քննարկումին: Նախ՝ Հայկական ցեղասպանութեան պնդումներն ու Լէուիսի դէմ Հայոց կողմէ բացուած դատը, ապա՝ հրէական հարցն ու սիոնականութիւնը: Յայտագրին հիւրերն էին հրեայ յայտնի գործարար՝ Իզաք Ալաթոն եւ «Ցնի Շափաֆ» թերթի աշխատակից Մուսթաֆա Խոզման: Այս երկրորդը մասնակցեցաւ միայն Հրեաներու հարցին նուիրուած երկրորդ մասին, որ յայտագրին աւելի երկար մասն էր: Իսկ առաջին մասը, որ յարաբերաբար կարճ էր զրոյցի ընթացքին հաղորդեց նաեւ գաղափարները «Թիւրքիյէ» թերթի աշխատակից Նէճաթի Խոզֆաթուրայի ու «Նոր Ժողովրդավար Շարժում» կուսակցութեան տեսարան՝ էթիէն Մահչուպեանի յայտարարութիւնները, որոնք նախապէս արձանագրուած էին:

Հանդիսավարը յիշեցուց որ Հայերը գոնէ մը բացած են ամերիկացի պատմաբան Լէուիսի դէմ, որովհետեւ այս վերջինը «Լը Մոնտ» թերթին մէջ գրած է որ Հայկական Ցեղասպանութեան հարցը Հայերու կողմէ պատմութեան մէկ մեկնաբանութիւնն է, թէ իրական իմաստով ցեղասպանութիւն մը տեղի չէ ունեցած: Հանդիսավարը դիտել տուաւ որ Լէուիսի այս ճշդիւտ ախտաճանաչումին դէմ եկող Հայերը միշտ կը մոռնան որ իրե՛նք են որ մեծ թիւով Թուրքեր սպաննած են: Այն այս խնդրին մէջ հարցուց կարծիքը հրեայ գործարար Իզաք Ալաթոնին: Ալաթոն պաշտպանեց սա տեսակէտը. Թուրքիա այս հարցին մէջ սխալ մը գործեց: Մերժեց այս նիւթը արծարծել: Թուրքիա իր ձեռքը անցած վերջին առիթներէն չկրցաւ օգտուիլ ու միշտ չուզեց վիճաբանիլ այս հարցին շուրջ: Իսկ երբ մէկը կը մերժէ վիճաբանիլ, այն ատաւորութիւնը կը թողու որ պահելիք բան մը ունի կամ տկար է: Եթէ ոչ, կառավարութիւնը, գոնէ քաղաքային կազմակերպութիւնները, այս նիւթին շուրջ վիճաբանութիւնը պէտք էր ընդունէին, որովհետեւ Թուրքիա այս խնդրին մէկ արդարացի է:

Իզաք Ալաթոն, որ Հայերը բաւական լաւ կը ճանչնայ եւ մօտիկ անցեալի մէջ բաւական դէմքեր եւս ունեցաւ ամերիկահայ յայտնի գործարար եւ քաղաքական գործիչ՝ Հրայր Ցովհաննէեանի հետ Տրապիզոնի մէջ նաւահանգիստ մը կառուցանելու ծրագրով, այն տեսակէտը պաշտպանեց թէ ցեղասպանութիւն ի գործ չէ դրուած:

Այս մասին իր կարծիքները յայտնեց նաեւ լրագրող Նէճաթի Խոզֆաթուրա, որուն դաշտավարները արդէն ծանօթ են մեր ընթերցողներուն: Ան խօսեցաւ Հայրու կողմէ նախապէս ի գործ դրուած սպանդներու մասին եւ ըսաւ որ Հայերու սպանդը այսօր ալ կը շարունակուի Աղըրբէյճանի ու Հարաւային Արեւելեան Անատոլուի մէջ: Միայն թէ այս երկրորդը այլեւս ի գործ կը դրուի փոքր-ասիական դիմակի տակ: փոքր, ՍՍՀՄ-ին չարունակութիւնն է: Հայերու նպատակն է Անատոլուն Թուրքերէն պարպել: Ատոր համար իրենց օգնելու պատրաստ է նաեւ Ամերիկեան Մրճային Ուժը, որ կը հիւրընկալուի Թուրքիոյ հողերուն վրայ: Ընդհանուր նպատակն է այդ հողատարածքին վրայ հիմնել Մեծն Հայաստան մը ու Քիւրտիստան մը:

Իր կարծիքը յայտնեց նաեւ տեսարան՝ էթիէն Մահչուպեան, ըսաւ որ այս խնդրին մէջ փնտռուածը ո՛չ թէ դէպքերու եղած ըլլալու կամ չըլլալու հարցն է, այլ այն՝ թէ ի՞նչ անուն պէտք է տրուի այդ դէպքերուն: Այդ թուականին ի՞նչ պատահած է պատմութեան մէջ, ատոր պատասխանը կախեալ է «ցեղասպանութիւն» բառին բացատրութենէն: Ցեղասպանութիւնը ամբողջ ցեղի մը հետեւողական կերպով բնաջնջումն է: Այս բառը կ'ենթադրէ որ բնաջնջուած ցեղը յանցանքներ ու թերութիւններ ալ ունի: Այս տեսակէտէն եթէ քննուի, կարելի չէ ըսել որ Իթթիհատականները այսպիսի ցեղասպանութիւն մը ի գործ դնել ուզեցին: Բայց իրականութիւն մըն ալ կայ որ այդ թուականին 1·500·000 Հայերու թիւը 500·000-ի իջաւ: Որքան ալ պատահածը ցեղասպանութիւն չըլլայ, ուրեմն դէպք մը կայ: Խնդիրն այն է որ այդ չրջանի դեկավարները ուզեցին մաքրագործել Հայերը (մաքրագործել բառը անպայման սպաննել չի նշանակեր): Անոնք Թուրքիայէն հեռացնել ուզեցին 1·500·000 Հայեր եւ 1·500·000 Յոյներ: Ցիշեցէք որ այդ չրջանի Թուրքիոյ բնակչութիւնը 15·000·000 էր եւ այդ 15·000·000 բնակչութեան մէջ 3·000·000 Հայերն ու Յոյները կարեւոր թիւ կը կազմէին: Ահա թէ ինչո՛ւ զանոնք աքսորել, տեղահանել կամ պարզապէս հեռացնել որոշեցին: 1·000·000 Հայերու կորուստ երբ կ'ըսուի, պէտք է նկատի առնել որ անոնց մօտաւորապէս կէսն ալ խոյս տուին դէպի Հայաստան եւ Ռուսաստան: Կարելի է ըսել նաեւ որ 250·000 հոգի կրօնափոխ եղաւ եւ մնաց երկրին մէջ:

Նէճաթի Խոզֆաթուրա կրկին խօսք առնելով, անգլիացի թղթակցի մը վկայութիւնները կարդաց: Անգլիացին կը բացատրէր թէ ի՛նչպէս խաբուած էր Հայկական քարոզչութենէն: Խոզֆաթուրա այս կերպով ըսաւ որ Հայերը չատ ուժեղ քարոզչութիւն մը ըրած են միշտ մեղի դէմ եւ այսօր ալ կը չարունակեն ընել:

Իսկ էթիէն Մահչուպեան իր երկրորդ ելոյթին մէջ անդրադարձաւ Լէուիսի դէմ բացուած դատին եւ ըսաւ որ չատ ալ հաւանական չէ որ Հայերը չահին այս դատը: Սակայն այստեղ ամբողջ խնդիրը այն է թէ պէտք է պատահած դէպքին անունը դնել ճշդիւտ կերպով:

Ի վերջոյ հանդիսավարը կրկին հարցուց Ալաթոնի կարծիքը այս նիւթի շուրջ: Ալաթոն ըսաւ որ ո՛չ ցեղասպանութիւն պատահած է, ոչ ալ այսքան մարդ մեռած է: Արդէն կարեւորը թիւը չէ: Հարցն այն է թէ մենք ինչո՞ւ այս հարցը ձեռք չառինք այսքան երկար տարիներէ ի վեր եւ այս նիւթին պաշտպանութիւնը թողուցինք ամերիկացի պատմաբաններու կամ ուրիշներու: Մինչդեռ մենք պէտք էր որ ցուլը կոտոչներէն բռնէինք եւ ուղղակի անոր դիմաց մեր դիրքը պաշտպանէինք: Հայերու մօտ ալ երկու հոսանք կայ: Հայաստանի Հայերը այսօր Թուրքիոյ հետ բարեկամանալ կ'ուզեն անտեսական պատճառներով եւ պատրաստ են պատմութիւնը մէկդի ընելու: Մինչդեռ «Սփիւռք» կոչուած հայութիւնը միշտ վառ կը պահէ ցեղասպանութեան պնդումները: Իրենք ալ կը խոստովանին որ այս պնդումը չատ կարեւոր է, որպէսզի սփիւռքահայը կարենայ պահել իր ազգային ինքնութիւնը եւ դիմադրէ ձուլման դէմ:

Ի վերջոյ յայտարդին հայկական նիւթին նուիրուած այս մասը հոս վերջացաւ եւ հանդիսավարը կրկնելով մասնակիցներու դաղափարները, ճշդեց թէ էթիէն Մահչուպեան չի ժխտեր պատահած դէպքերը, այլ պարզապէս կը յայտնէ թէ անունը ճիշդ պէտք է դնել:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԵՐԲԵՐԸ 108 պատանդ եւս ազատ արձակեցին Ցունիս 6-ի դիւերը· ատոնց մէջ չուրջ 30 Ֆրանսացի կայ: Ցոյս կայ որ մնացեալ 148 կապոյտ սաղաւարտաւորներն ալ ազատ արձակուէին անմիջականօրէն: Փարիզի մէջ, նախարարապետ՝ Ժիւպէ կրկին ձայն բարձրացուցած էր, չեչաելով թէ Սերբերը պատասխանատու կը նկատէ ամէն մէկ պատանդի կեանքէն:

ՆԱՆՍիի երդչախմբային երգի միջազգային փառատօնին, բացառիկ յաջողութիւն արձանագրող առաջին չորս խումբերու կարգին էր Հայաստանի ակադեմական երգչախումբը (միւս երեք խումբերն էին՝ Իսրայէլ, Սլովաքիա եւ Հնդկաստան):

ՎԱՐՋԱՊԵՏ ՔՈՀԼ խոնարհեցաւ Երուսաղէմի Եատ Վաշէմ յուշարձանին առջեւ, նուիրուած վեց միլիոն հրեայ զոհերուն եւ յայտարարեց· - «Ամօթով, կրնանք միայն հաստատել ինչ որ պատահեցաւ յանուն գերման ժողովուրդին: Ժողովուրդ մը որ չի գիտեր իր պատմութիւնը, ոչ ներկան կրնայ հասկնալ ոչ ալ ապագան կառուցանել»: Քոհլ նաեւ արտասանած է այն բոլոր քաղաքներուն անունները ուր Հրեաները սպաննուած են:

ԹԵՆԻՍի Ռոլան Կարոսի միջազգային հանդիպումներուն, Անդրէ Ագասի պարտուեցաւ քառորդ աւարտականին Կաֆելնիկովի դիմաց (6-4, 6-3, 7-5) եւ ուրեմն դուրս կը մնայ մրցաշարքէն: Ագասի, որու կը պակսէր Ռոլան Կարոսի չաղթանակը, այս անգամ ալ չկրցաւ այդ բացը գոցել:

ՍԹԵՖԱՆ ՔԵԼԵԱՆ 171 գործազրկութիւն որոշած է Ռոմանի եւ Պուրկ տը Փէաժի իր գործատուներուն մէջ: Լիւքս կօշիկի այս հաստատութիւնը իր որոշումը կը բացատրէ 1994-ին իր կրած 4 միլիոն Ֆր·ի կորուստով: Աչխատաւորները դէմ ըլլալով այս կարգադրութեան, յոյժ մը ըրին Ցունիս 7-ին, Ռոմանի փողոցները:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ ճամբաներուն վրայ, զոհերութեան տօնին (Պայրամ) ուր օրերու ընթացքին 230 հոգի մեռած է եւ 510 հոգի ալ վիրաւորուած են: Այս հաստատումը կ'ընէ ազատական Եէնի Եիւզըլ («Նոր Դար») օրաթերթը որ տարի մըն է, կը դրէ Լիպերասիոն, Թուրք ինտելիկենցիային վստահելի թերթը դարձած է: Թերթը նաեւ կը թուէ պատճառները, վարորդները կը նկատէ «իսկական ահաբեկիչներ» ճամբաներն ու կառուցները անբաւարար են, ոչ ոք կը յարգէ նուազագոյն կանոնները, եւ հետեւանքն այն է որ Թուրքիա ճամբու արկածներու մրցանիշը կը կոտրէ: 1994-ին 7347 հոգի մեռած է:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Շուրջ քառասուն մտաւորականներ ընդունք 1992-ին քաղաքական չարժում մը ստեղծած էին, որոշած են կուսակցութեան վերածուիլ: Շարժումը որ կը կրէր «ժողովրդավար Հանրապետութեան ծրագիր» անունը, վիճարկումի նիւթ կ'ընէր Թուրքիոյ հարցերը ու լուծումներ կ'առաջարկէր անոնց: Նոր կուսակցութիւնը կեդրոնէն դէպի ձախ հակում պիտի ունենայ: Հիմնադիրները անհրաժեշտ կը նկատեն սահմանադրութեան փոփոխութիւն մը. այդ նպատակով արդէն պատրաստած են օրինագի բանաձեւ մը:

Նոր կուսակցութեան նախաձեռնողները կարծիքով քրտական հարցին պէտք է մօտենալ ժողովրդավարութեան եւ մարդկային իրաւանց տեսանկիւնէն: Անոնք հարկաւոր կը նկատեն որ երկրին մէջ պարտադիր ըլլայ ութ տարուան նախակրթական ուսումը եւ ազատ ըլլայ ուսուցման լեզուին ընտրութիւնը:

Նոր կուսակցութեան գլխաւոր տասը սեղմունքներուն մէջ կան հետեւեալ կէտերը.

- Ոչ ոք պէտք է դատապարտուի իր գաղափարներուն եւ հաւատալիքներուն պատճառով: Պէտք չէ արգիլուին մտածումներու արտայայտութիւնն ու տարածումը:

- Հաւատքի ու պաշտամունքի ազատութիւնը պէտք չէ առընչուած ըլլայ պետական արտօնութեան, թելադրանքին կամ հակակչռին:

- Խաղաղ կեանքի մը համար հարկաւոր է որ պետութիւնը իր եւ գաղափարներու, հաւատալիքներու, անհատներու միջեւ հաւասար միջոց մը պահէ:

Նոր կուսակցութեան հիմնադիր անդամներուն տարիքի միջինը 45-ի չուրջ է: Զորսը միայն իգական սեռին կը պատկանին: Այս խումբին մէջ կայ նաեւ Հայ հարտարապետ մը՝ Դաւիթ Քէօչէտաւիթօղլու, 44 տարեկան:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Տե՛ս էջ 5 / 7)

ՍԵՐՊԻՈՑ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՑՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Երկօրեայ այցելութեան մը համար Ցունիս 3-ին Հայաստան գացած է Սերպիոյ պաշտօնական պատուիրակութիւն մը, գլխաւորութեամբ՝ Արտաքին նախարար Վ. Եովանովիչէ: Հիւր նախարարին Գ. Յարութիւնեանի, Հ. Բաղրատեանի եւ պաշտօնական այլ անձերու հետ ունեցած հանդիպումներու ընթացքին քննարկուած են գործակցութեան հնարաւոր բոլոր մարզերը եւ Ցունիս 4-ին Վ. Փափազեանի հետ անոր տեսակցութեան ընթացքին ալ ստորագրուած են չարք մը համաձայնագրեր:

*
**

«ԼՂՀ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ» ՌՈՒՍԵՐԷՆՈՎ՝ ՎԵՐՍՏԻՆ ԼՈՑՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

«ԼՂՀ Հանրապետութիւն» թերթի ռուսերէն տարբերակը երկար ընդմիջումէ մը հետ սկսած է վերստին լոյս տեսնել: Թերթի գլխաւոր խմբագիրն է Մաքսիմ Ցովհաննիսեան:

*
**

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԸ ՁՕՐԱՎԻԳ

Վերակառուցման եւ զարգացման եւրոպական Դրամատան տնօրէնները Ցորհուրդը Ցունիս 2-ի իր ժողովին հաւանութիւն տուած է Հայաստանի կառավարութեան վիւղատնտեսական բարեփոխումներու ծրագրին եւ որոշած է նիւթական աջակցութիւն բերել անոր իրագործման:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄՏԱԾՈՒՄԻ ՍԵՌԵՐԸ

ԽԱԶԻԿ ԹՔՕԼԼՕԼԵԱՆ

Գրական սեռերու զաղափարը ծանօթ է, -վէպ, վիպակ, տաղ, քառեակ: Ծանօթ է նաեւ կրթանքներու զաղափարը, -տընտեսագիտութիւն, պատմագրութիւն, փիլիսոփայութիւն, դրականագիտութիւն-, տեղաւորուած համալսարաններու մէջ՝ տխիփլիններով, ֆաքիւլթէներով: Կան արուեստի տեսակներ եւ սեռեր, -որոշ հակացողութեամբ մը՝ երաժշտութիւնը դեր-սեռ մըն է, որուն մէջ օփերան եւ սկնֆոնին սեռեր են: Կէօթէ բնորոշած է հինգ զրական «ձերսեռ» (անգլերէնով՝ «սուփըրժանր») - էպոս, թատրոն, բանաստեղծութիւն, վէպ եւ փորձագրութիւն, որոնցմէ իւրաքանչիւրը կարելի է ստորաբաժանել սեռերու, ինչպէս թատրոնը, իր հին ու նոր ողբերգական, կատակերգական եւ այլ տեսակներով: Կան արտայայտչական եւ կատարողական սեռեր՝ նկարչութիւնէն մինչեւ պալէ: Կան նաեւ չուկայի սեռեր, - պանտ տէսինէ, օրինակ: Եւ վերջապէս՝ կան խառնուրդներ, օրինակ՝ լուրջ մամուլի անձնական սիւնակագրութիւնը, որ փորձագրութիւնէն է, ենթարկուած՝ չուկայի պարտադրած յատուկ սեղմումներու:

«Սեռ»ը, ժանրը, կրնայ ըլլալ աւելի կամ նուազ խստապահանջ, ճկուն եւ թոյլատու: Սեռի հիմնական օրէնքը ոճի, ձեւի եւ կառոյցի օրէնք մըն է, ապա՝ զանոնք որոշ նիւթերու հետ զոդելու կանոն մը: Շատ վերացական է նման նկարագրութիւն մը, սակայն ճշգրիտ: Ամէն սեռ ունի իւրայատուկ պարտադրեալ եւ արգիլեալ նիւթեր, զգացումի եւ մտածումի մարզերուն մէջ, ապա նաեւ զանոնք արտայայտելու յատուկ ձեւ եւ կառոյց: Այս բոլորը կրնան փոխուիլ, կը փոխուի՛ն, երբ կը փոխուին թէքնիքներ, ճաշակ, հաւաքական մտածելակերպ: Դիմանկարը՝ օրինակ, նկարչական սեռ մըն է, Պէլլինիէն՝ Տա Վինչի, Ռամպրանթէն՝ Վան Կոկ, նիւթի եւ ձեւի իւրայատուկ զուգորդութիւն մը: Կը փոխուի, սակայն կը պահէ իր սեռական ինքնութիւնը:

«Մտածումի սեռ» արտայայտութիւնը կը թուի համեմատաբար խորթ կամ բռնազբօսիկ: Հասկնալի է այս: Ան կը բխի, արդիւնքն է ցանուցիր ընթերցումներու, եւ այդ՝ ոչ հայկական այլ անգլեւամերիկեան մամուլի, զրականագիտութեան եւ պատմութեան մարզերէն ներս:

Ընդունինք անմիջապէս, որ այս արտայայտութիւնը ունի խոցելի բազմաթիւ կողմեր: «Մտածում» բառը սովորաբար ունի «վերլուծական, տեսական» իմաստի երանգ: Դիտակցութեան, ինքնագիտակցութեան նուաճումը կը նկատուի սովորաբար: Մինչդեռ «մտածումի սեռ» արտայայտութիւնը կը թուի միեւնո՛յն մակարդակին վրայ դնել տեսական եւ արտայայտչական սեռեր: Ինչպէս այս հաստատումը: - «Ամերիկացի հարաւի խափչիկներու «ճազ»ը եւ «պլուզ» երգը, երաժշտական երկու սեռեր են, ափրեւամերիկեան մտածումի ամենահզօր սեռերն են, 1945-էն առաջ»: Հոս, յայտնօրէն, «մտածում» բառը կը կապուի երաժշտական ձեւի, զգացական նիւթի ու կատարողական որոշ պայմաններու հանդոյցի մը, եւ կը ստանայ նոր իմաստ մը, - «մտածում»ը, հոս, «աշխարհիմացութիւն» կը նշանակէ: Վերջին քսան տարիներու ընթացքին բաւական մանրամասն ուսումնասիրութիւններ ցոյց կու տան թէ այս երաժշտական սեռերը որքա՜ն ազդեցիկ եղած են անցեալին, ափրեւամերիկեան հաւաքականութեան մտածելակերպի կազմաւորման վրայ: Ռալֆ Էլիսընէն մինչեւ Թոնի Մորիսըն՝ բարձրորակ ափրեւամերիկեան վէպը որոշ չափով ընկալումը եւ վերամշակումն է աշխարհիմացութեան մը՝ որ կազմուած է երգով, երաժշտական սեռերով: Ուրեմն՝ երաժշտական որոշ սեռեր եղած են «հաւաքական մտածումի սեռեր»: Իսկ այդ արդէն մեզի կը վերադրձնէ այս գրութեան խորագրին՝ «ազգային (հաւաքական) մտածումի սեռ»ի վարկածին:

Նման հաստատում, ափրեւամերիկեան հաւաքականութեան մասին, ըոլորովին խորթ պէտք չէ թուի արեւմտահայ ընթերցողին, երբ՝ օրինակ, ան կը զգայ «մտածումի», մտածելակերպի, աշխարհիմացութեան տարբերութիւն մը՝ իր եւ Արեւելահայու մը միջեւ: Շատ մը զգալներու կարելի է վերագրել նման տարբերութիւն, - համայնավար կարգերու, օրինակ: Սակայն ես պիտի աւելցընէի, - հաւաքականութեան մը՝ որուն համար ունկնդրութեան, կատարողութեան եւ ընթերցումի նիւթ եղած է Սայեաթ Նովան եւ, ըսենք՝ Յովհաննէս Թումանեանը, չի՛ կրնար չտարբերիլ եղբայր հաւաքականութենէ մը, որուն համար կոմիտասը, հայդուկային երգը, Սիամանթոն եւ Վարուժանը եղած են «դասական»: Մէկ մշակոյթի երկու տարբեր համակարգեր կարելի է դնել պարզ հակադրութիւններու մէջ, երբեմն, - աշխարհիմացութեան, մտածելակերպի, մըտածումի տարբեր սեռեր:

Փակեմ այս հանդրուանը, յիշելով թէ ներկայիս անգլեւամերիկեան աշխարհի մէջ կը զրուին ուսումնասիրութիւններ, որոնք աշխարհիմացութեան կազմաւորման հիմնական ազդակները կը դնեն ուրիշ «սեռ»երու մէջ, - խաղերու մէջ: Օրինակ՝ լուրջ մարդիկ լուրջ գործեր զրած են, անգլիական «ֆրիֆէք» խաղի մրցումներու մասին, հաւաքական նկարագրի եւ մտածելակերպերու մասին: Ֆրիֆէքը անգլիական Կայսրութեան ամէնէն յաջող եւ զիմացկուն արտածումներէն մէկն է, - Փաքիստանէն եւ Հընդկաստանէն մինչեւ Ճամայիքա, Աբըտրալիա եւ Հարաւային Ափրիկէ, ան սպիտակ, սրճագոյն եւ սեւ բազմաթիւ ազգերու կիրքն է, կը զբաղեցնէ, կը կլանէ զանգուածը, եղած է բարոյականութեան զլրոց եւ նկարագրի փորձանօթ: Նման ուսումնասիրութիւններու սկըզբունքներէն մէկը այս է.. ո՞ւր կը կազմաւորուին միտքերը: Հոն՝ ուր մանուկ տարիքէն սկսած, ժամանակ, ուշադրութիւն, էներժի եւ սեւեռում կը յատկացուի «սեռ»ի մը, նիւթի եւ ձեւի յատակ զուգորդումի մը, որուն մէջ յաջողիլը մեծ նշանակութիւն կը ստանայ: Ամերիկայի մէջ՝ անցեալ հարիւրամեակին, պէյզպոլն ու փութպոլը ունէին «դաստիարակչական» այս դերը, աշխարհիմացութիւն մը կազմաւորելու կարողութիւնը: Նաեւ՝ 1918-էն 1948, չարժանկարը: 1948-էն 1988 մօտաւորապէս, հեռատեսիլը եւ 33 արագութեամբ նուագող ձայնապնակի երգերը եղան տիրապետող «մտածումի սեռ»եր, զանգուածին համար: Իսկ այսօր, դժբախտաբար, «վիտէօ»ի խաղերն են այս դերը զրաւողները, հեռատեսիլի եւ համակարգչի պաստառներու վրայ: Հընկայ զրամպլուխ եւ լուրջ տաղանդ կը սեւեռի նոր, բարդ, հրապուրիչ խաղեր ստեղծելու, խաղեր՝ որոնցմով օրական մի քանի ժամ կը զբաղին մանուկները, պատանիները եւ հիմա նոր երեւոյթ- հասուն մարդիկ:

Ամփոփենք: Հաւաքականութեան մը «մտածումի սեռերը» այն արուեստներն են, կրթանքները, արտայայտչական, կիրարական եւ նոյնիսկ «ժամանցային» կառոյցներն են, որոնք կը զբաղեցնեն միտքը, կը սեւեռեն եւ կը կլանեն զայն, կը ստեղծեն մտածելակերպ: Տարբեր խաւերու համար՝ տարբեր են անոնք: Սակայն կան ընտրանիին եւ զանգուածին յատուկ մտածումի սեռերու համակարգեր:

***

Երկու համեստ սկզբնաղբիւրներ. -

ա) Մի քանի տարի առաջ, Լոնտոն Թայմզ Լիթըրէրի Սափլիմընթը, որ շաբաթօրեայ յատելուած մը ըլլալէ անդին, անգլիախօս աշխարհի ամենամեծ զրախօսական բեմն է, տեղ տուած էր պատմագիտի մը: Ան, զրախօսելէ ետք Ֆրանսայի պատմագիտի մը երկը, կը նշէր որ Ֆրանսա ծնունդ տուած է իրեն յատուկ պատմագիտական մօտեցումի մը, որուն մեծերը՝ Մառք Պլօքէն մինչեւ Լբրուա Լատիւրի, թարգմանուած են նաեւ անգլերէնի եւ ընթացիկ ընթերցումի նիւթ են համալսարաններէ ներս: Այս յարգանքի տուրքէն ետք անգլիացի պատմագէտը իր ազգին յատուկ ինքնագոհութեան չէշտով կը դրէր (մօտաւորապէս). - «Հակառակ պատմագրական մտածումի այս մեծ նուաճումին, Ֆրանսա կը մնայ փիլիսոփայութեան երկիրը՝ ի վնաս իրեն: Ֆրանսայի ուսումնական եւ մտաւորական կեանքին մէջ պատմութիւնը չունի այն առանձնաշնորհեալ տեղը, որ ունի մե՛ր մօտ»:

Անկասկած ճշմարտութիւնը վիճելի է: Ձեմ գիտեր թէ պատմութեան ուսուցումը որքա՞ն կեդրոնական դեր ունի Ֆրանսական ընտրանիին համար, այսօր: Ճիշդ է որ ունի շատ կարեւոր դեր, անգլիական եւ նուազ չեշտուած կերպով՝ ամերիկեան ընտրանի խաւի մը համար: Ֆրանսայէն դուրս, մանաւանդ անգլիախօս աշխարհի մէջ, անսովոր կը թուի փիլիսոփայութեան դասաւանդութեան վիճակուած տեղն ու դերը՝ Ֆրանսայի մէջ: Ձեմ գիտեր, օրինակ, թէ ի՞նչ է նոյն նիւթին տեղը՝ դերմանական ընտրանիին համար: Աւ այժմ կը բաւականանամ մէջբերելով անգլիացի պատմագրին վարկածը՝ թէ Ֆրանսական ընտրանիի մտածելակերպը ձեւաւորող «մտածումի սեռ»ը, փիլիսոփայութիւնն է: (Կոպիտ իրականութիւնը այն է որ ամէն արեւմտեան երկրի մէջ տիրապետողը անտեսական - օրինական, դրամատիրական համակարգն է, բայց այդ տարբեր հարց է):

բ) Ռանըլտ Կրին, ամերիկացի քննադատ մը, վերջերս դրախօսեց Կրէկըրի Ճուստանիսի գիրքը, որուն նիւթն է դըրականութեան դերը, 1821-էն 1950, յոյն ազգ - պետութեան մտածումի կազմաւորման մէջ: Կրին կը զրէ հետեւեալը. - «Ճուստանիս կը թուի ենթադրել որ պատումը, իր վիպական ու պատմուճաճքային սեռերով, ապա նաեւ պատմելը (սթօրիթելլինկ) եղած են յունական ինքնագիտակցութիւնը եւ ազգայնականութիւնը մտածելու հիմնական սեռերը: Մինչդեռ ի՛նչ իսկ զրքին մէջ կրնանք գտնել ուրիշ հաստատում մը հիմնաւորող տուեալներ, թէ՝ յունական ազգայնականութեան մը տածումին համար նոյնքան եւ աւելի կարեւոր եղած է բանաստեղծութի՛ւնը: Նաեւ այսպանելի չէ Ճուստանիս, այս սպրթաքումին համար: Մեր օրերուն տարածուած է բանաստեղծութեան անտեսումը՝ իբր մտածում, իսկ ենթադրեալ մըն է պատումի (նարրաթիվ, ռէսի) սեռերու գերազանց դերը՝ ազգային մտածողութեան մէջ: Երբ կը վերլուծուի, օրինակ՝ անգլիական ազգ - պետութեան կերտումը, նորի՛ն առաջնահերթութիւն կը տրուի յետ - Ուոլթըը Սքոթեան վկայի, մինչդեռ՝ ինչպէս կը փաստէ Ուոլթըը Քոհըն, թէ՛ Անգլիոյ, թէ՛ Սպանիոյ մէջ, ազգային մտածողութեան հիմնաքարը զետեղուած է 16-րդ դարուն, թատրոնի սեռին միջոցաւ: Բանաստեղծութիւն, թատրոն, վէպ, էպոս, - իւրաքանչիւրը եղած է եւ կրնայ ըլլալ մտածումի հիմնական սեռը, ազգայնական ինքնութեան կերտումին համար»: (Թերեւս աւելորդ չէ զրել, որ կրին, այս տողերու հեղինակը, ծանօթ է խոալացի բանաստեղծ Փեթրարքին նուիրած իր ուսումնասիրութեամբ, ուր կը հաստատուի անոր հիմնական դերը՝ Իտալիոյ եւ «քրիստոնեայ Արեւմուտք»ի ինքնութեան կազմաւորման մէջ: Ներկայիս, կրկին կը հետազօտէ բանաստեղծութեան դերը, մեքսիքական - ամերիկեան էթնիքական ինքնութեան կերտումի մէջ: Այնպէս որ զարմանալի չեն իր հաստատումները: Հիմնաւորուած են ազգայնական ընտրանի խաւերու զրական, մանաւանդ բանաստեղծական նախընտրութիւններու ուսումնասիրութեանց վրայ):

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ԱՆՑԵԱԼԻ ՄԵՐ ՅԱՒԱԿՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՈՒ ՅՈՒՍԱԽԱԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Իէ·

Ճիշդ այդ օրերուն էր որ յանկարծ պայթեցաւ ուրիշ փոթորիկ մը, որ այս անգամ թէեւ կապ չունէր զրականութեան ու մշակոյթի հետ, եւ որ սակայն կուգար մօտէն ազդել զրական շրջանակներու վրայ: Ուսուցիչ ու զրաղէտ Վարդան Կոմիկեան մեր բարեկամը յանկարծ ծանր պայքար յայտարարեց Խաեան Սանուց Միութեան մէկ - երկու վարիչներուն դէմ, որոնք, ըստ տեղեկութեանց, Խաեան Սանուց Միութեան զրական աշխատանքներու շրջանակը կ'օգտագործէին աշակերտուհիներու հետ բարեկամութիւններ մշակելու համար: Խաեան Սանուց Միութեան ատենապետը այդ շրջանին Երուանդ Սեւանն էր եւ ան այս կերպով մաս կը կազմէր ամբաստանուածներու խումբին:

Վարդան Կոմիկեան, որ յամառ դիծ մը ունէր իր պայքարներուն ու համոզումներուն մէջ, սկզբնային հարց զարձուց այս խնդիրը եւ զնաց մինչեւ ծայրը: Խաեանի անօրէնուհի Օր. Հերմինէ Գալուստեանին դիմելով պահանջեց որ արդիլուի Խաեանի աշակերտուհիներուն Խաեան Սանուց Միութիւն մուտքը: Օր. Գալուստեան չանաց կացութիւնը փրկել որոշ կարգապահական որոշումներով: Բայց կարգապահութեան այդ միջոցները ուղղուեցան սխալ հասցէի: Տնօրէնուհին, փոխանակ իր պատժական սլաքները ուղղելու Խաեան Սանուց Միութեան վարիչներուն, ուղղեց իր աշակերտուհիներուն: Փորձեց պատասխանատու նկատել աշակերտուհիները: Մինչդեռ Վարդան Կոմիկեան կը պահանջէր որ Խաեան Սանուց Միութենէն երկու կամ երեք վարիչներ իրենց պաշտօնէն հրաժարին երկու չաբթուան ընթացքին:

Օ՛ այդ փոթորկալի օրերը, որոնք զրական շրջանակներէ ներս կը ստեղծէին նոր անձկութիւններ, նոր պայքարներ, քանի որ անոնք ծնունդ առած էին զրական երեկոյթներ ու հաւաքոյթներ կազմակերպելու նպատակով Խաեան Սանուց Միութեան մէջ կազմակերպուած հաւաքոյթներէն: Ուսուցիչ Վարդան Կոմիկեան անդրդուելի կը մնար իր պահանջներուն մէջ եւ կ'ըսէր որ թերթերու մէջ պարսաւագիրներ պիտի հրատարակէր եւ մեծ դայթակղութիւն պիտի յարուցէր: Գործակատարները իրերայաջորդ կերպով կուգային Վարդան Կոմիկեանին մօտ, կերպով մը չքմեղանք կը յայտնէին եւ կը խնդրէին որ հրաժարէր թերթերու մէջ խնդիրը յարուցանելէ:

Համայնապատկերի հրատարակութեան փոթորիկին յաջորդող այս նոր փոթորիկը զառնութիւններ ու յուսախաբութիւններ ստեղծեց մեր մէջ, բայց չվհատեցանք: Ընդհակառակն, գործունէութեան նոր դեհլիներ կը փնտռէինք մեզի համար: Երիտասարդական արիւն մը կ'եռեւեռէր մեր երակներուն մէջ, երիտասարդական խանդ մը մեզ կ'առաջնորդէր դէպի նորանոր հորիզոններ: Այսպէս է որ 1957-ի Նոյեմբերին զարձեալ Սրամեան Սանուց Միութեան հրաւէրով քանի մը ընկերներ քով քովի եկանք նոր հրատարակչական ընկերակցութիւն մը հիմնելու նպատակով: Կոմիկեանն էր որ մեզ կը հրաւիրէր այս նոր պարտականութեան: Հրաւիրուած էին Զահրատ, Մրահունի, ես, Սիրան Թանըելճեան, Տիգրան Պալեան, Անդան Իօղէր, Նուպար Ազարեան: Հրատարակչական ընկերակցութիւնը պիտի հիմնուէր Սրամեան Սանուց Միութեան անունով: Բայց հարկ էր նախ կանոնադիր մը պատրաստել: Առաջին երկու ժողովները նուիրուեցան կանոնադիրը պատրաստելու գործին: Համերաշխ մթնոլորտի մէջ կայացած այդ երկու ժողովներէն վերջ արդէն ճշդուած էր ընկերակցութեան նպատակը: Այդ նպատակը ուրիշ բան չէր եթէ ոչ հատորներու ձեւով հրատարակել ժամանակակից զրողներու գործերը: Իւրաքանչիւրս պիտի տրամադրէինք մօտաւորապէս երկու հարիւրական լիրա, այս դումարին վրայ պիտի աւելցուէր «Հանրապետական Շրջանի Պոլսահայ Գրականութեան Համայնապատկեր»ին վաճառքէն գոյանալիք դումար մը եւ այս կերպով պիտի կազմուէր փոքրիկ հիմնադրամ մը: Շատ խանդավառ էինք եւ որպէս զաղափարապաշտ երիտասարդներ, կ'ուզէինք գրողի ու մտաւորականի մեր ցուցմունքներն ու մեր գործերը տրամադրել այդ հրատարակչական ընկերակցութեան: Բայց երբորդ ժողովը եկաւ յուսախաբ զինք մեզ: Արամեան Սանուց Միութենէն Տիգրան Պալեան, որ նախորդ ժողովներուն ներկայ չէր գտնուած, այդ ժողովի ընթացքին հետ անգլիացի պատմագէտը իր ազգին յատուկ ինքնագոհութեան չեշտով կը դրէր (մօտաւորապէս). - «Հակառակ պատմագրական մտածումի այս մեծ նուաճումին, Ֆրանսա կը մնայ փիլիսոփայութեան երկիրը՝ ի վնաս իրեն: Ֆրանսայի ուսումնական եւ մտաւորական կեանքին մէջ պատմութիւնը չունի այն առանձնաշնորհեալ տեղը, որ ունի մե՛ր մօտ»:

Անկասկած ճշմարտութիւնը վիճելի է: Ձեմ գիտեր թէ պատմութեան ուսուցումը որքա՞ն կեդրոնական դեր ունի Ֆրանսական ընտրանիին համար, այսօր: Ճիշդ է որ ունի շատ կարեւոր դեր, անգլիական եւ նուազ չեշտուած կերպով՝ ամերիկեան ընտրանի խաւի մը համար: Ֆրանսայէն դուրս, մանաւանդ անգլիախօս աշխարհի մէջ, անսովոր կը թուի փիլիսոփայութեան դասաւանդութեան վիճակուած տեղն ու դերը՝ Ֆրանսայի մէջ: Ձեմ գիտեր, օրինակ, թէ ի՞նչ է նոյն նիւթին տեղը՝ դերմանական ընտրանիին համար: Աւ այժմ կը բաւականանամ մէկ քերելով անգլիացի պատմագրին վարկածը՝ թէ Ֆրանսական ընտրանիի մտածելակերպը ձեւաւորող «մտածումի սեռ»ը, փիլիսոփայութիւնն է: (Կոպիտ իրականութիւնը այն է որ ամէն արեւմտեան երկրի մէջ տիրապետողը անտեսական - օրինական, դրամատիրական համակարգն է, բայց այդ տարբեր հարց է):

բ) Ռանըլտ Կրին, ամերիկացի քննադատ մը, վերջերս դրախօսեց Կրէկըրի Ճուստանիսի գիրքը, որուն նիւթն է դըրականութեան դերը, 1821-էն 1950, յոյն ազգ - պետութեան մտածումի կազմաւորման մէջ: Կրին կը զրէ հետեւեալը. - «Ճուստանիս կը թուի ենթադրել որ պատումը, իր վիպական ու պատմուճաճքային սեռերով, ապա նաեւ պատմելը (սթօրիթելլինկ) եղած են յունական ինքնագիտակցութիւնը եւ ազգայնականութիւնը մտածելու հիմնական սեռերը: Մինչդեռ ի՛նչ իսկ զրքին մէջ կրնանք գտնել ուրիշ հաստատում մը հիմնաւորող տուեալներ, թէ՝ յունական ազգայնականութեան մը տածումին համար նոյնքան եւ աւելի կարեւոր եղած է բանաստեղծութի՛ւնը: Նաեւ այսպանելի չէ Ճուստանիս, այս սպրթաքումին համար: Մեր օրերուն տարածուած է բանաստեղծութեան անտեսումը՝ իբր մտածում, իսկ ենթադրեալ մըն է պատումի (նարրաթիվ, ռէսի) սեռերու գերազանց դերը՝ ազգային մտածողութեան մէջ: Երբ կը վերլուծուի, օրինակ՝ անգլիական ազգ - պետութեան կերտումը, նորի՛ն առաջնահերթութիւն կը տրուի յետ - Ուոլթըը Սքոթեան վկայի, մինչդեռ՝ ինչպէս կը փաստէ Ուոլթըը Քոհըն, թէ՛ Անգլիոյ, թէ՛ Սպանիոյ մէջ, ազգային մտածողութեան հիմնաքարը զետեղուած է 16-րդ դարուն, թատրոնի սեռին միջոցաւ: Բանաստեղծութիւն, թատրոն, վէպ, էպոս, - իւրաքանչիւրը եղած է եւ կրնայ ըլլալ մտածումի հիմնական սեռը, ազգայնական ինքնութեան կերտումին համար»: (Թերեւս աւելորդ չէ զրել, որ կրին, այս տողերու հեղինակը, ծանօթ է խոալացի բանաստեղծ Փեթրարքին նուիրած իր ուսումնասիրութեամբ, ուր կը հաստատուի անոր հիմնական դերը՝ Իտալիոյ եւ «քրիստոնեայ Արեւմուտք»ի ինքնութեան կազմաւորման մէջ: Ներկայիս, կրկին կը հետազօտէ բանաստեղծութեան դերը, մեքսիքական - ամերիկեան էթնիքական ինքնութեան կերտումի մէջ: Այնպէս որ զարմանալի չեն իր հաստատումները: Հիմնաւորուած են ազգայնական ընտրանի խաւերու զրական, մանաւանդ բանաստեղծական նախընտրութիւններու ուսումնասիրութեանց վրայ):

(Մնացեալը յաջորդով)

ԻՆՉ ԸՆԵԼ ԼԵՆԻՆԸ

1991-ին ի վեր ռուս քաղաքական ու կրօնական որոշ դէմքեր կ'ուզեն որ ներկայի մահաղամբանէն հանուի Լենինի զմռսուած մարմինը ու թաղուի: Վերջերս յայտնուած են երկու գիտնականներ - քիմիագէտ մը ու կենսաբոյրի պահպանման աշխատանոցի տնօրէն մը - որոնք սկսած են պնդել թէ թաղել բաւարար չէ, թէ Լենինի անչուչէ մարմինը չարաբոյծ ալիքներ կ'արձակէ եւ թէ պէտք է հրկիզել զայն: Երկու գաղափարակիցները կը յուսան որ այդ պարագային իրենց երկիրը կրնայ փրկուիլ ներկայի տառապանքներէն:

Բոլշեւիկեան յեղափոխութեան հօր մարմինը որ 71 տարիէ ի վեր կը հանդչի կարմիր կրանիթէ դամբանին մէջ, պատուոյ պահակախումբէն զրկուած է 1993 Հոկտեմբերէն ի վեր. բայց իր վայելած «խնամքը» կը չարունակուի: Պարբերաբար անոր կը ներարկուի փարաֆինի, գլիսէրինի եւ քարոթէնի խառնուրդ մը. իսկ 18 ամիսը անգամ մը Լենինի դիակը երեք ամիս տեւողութեամբ կը պահուի թացքին զգացուց որ բաներ մը ունէր լեզուին տակ: Ի վերջոյ յայտնի դարձաւ որ Արամեանցիներուն մեղմէ սպասածը ո՛չ այնքան մասնագիտական աշխատանք էր, որքան դիրքի սպառումը ապահովելիք յանձնախումբի մը կազմութիւնը: Պալեան կ'ուզէր որ մենք հիմնէինք ութ - տասը հոգիէ բաղկացեալ յանձնախումբ մը որ պիտի զբաղէր իրենց հրատարակելիք դիրքերուն սպառումով ու վաճառքով: Այսինքն ընկերակցութիւն եւայլն չկար: Պատրաստուած կանոնագիրն ալ կրնար դժբուդ նետուիլ: Արամեանցիները արդէն որոշած էին հրատարակուելիք առաջին դիրքը, որ էր Վարդան Կոմիկեանին պատմուածքներուն հաւաքածոն: Եւ աւելին, Արամեանցիները իրենց կը վերապահէին հրատարակուելիք յաջորդ դիրքերուն անունները ընտրելու իրաւասութեան մեծագոյն բաժինը:

Անշուշտ որ նպատակը զեղեցիկ էր, բայց ձեւը սխալ էր, քիչ մըն ալ վիրաւորական, որովհետեւ մենք թաղէ թաղ դիրք վաճառելու, դիրք սպառելու ի վիճակի չէինք: Ժողովի ընթացքին Պալեանին հարցուցի թէ ուրեմն ինչո՞ւ մեզի դիմած էր, եւ ո՛չ թէ աւելի նպատակայարմար մարդոց: Պալեան պատասխանեց որ դիրք ծախելը, դիրք մը տպելու համար դրամ գտնելը այնքան դժուար չէր, որքան դիրք սպառելը:

Իրաւունք ունէր, բայց դիմաց էր սխալ հասցէներու:

Այսպէս այդ ժողովն ալ յանկարծ մտաւ անկի մէջ:

Ռ. Հ.

կլիսէրոլի եւ ասէթաթ տը փոթասիումի լուծոյթի մը մէջ: Կենսակառոյցներու հետազօտութեան կեդրոնէն գիտնականներ ալ ամէն չաբաթ կը քննեն մարմինը: Այդ կեդրոնը չուրջ 150 հոգինոց անձնակազմ մը ունի. կապուած է հողմաչափութեան նախարարութեան: Իսկ այն պաչտօնեաները որոնք կը քննեն դամբանին ջերմութեան եւ խոնաւութեան աստիճանները, կը վճարուին կրեմլինի կողմէ:

Երիտասարդ ուսանող մը որ կարդացած է Լենինի մարմինը հրկիզելու առաջարկը, այցելած է դամբանը ու կը խոստովանի որ ապառողջ բան մը կայ մարմին մը յաւերժօրէն անթաղ պահելու երեւոյթին մէջ: Զմռսուած մարմնի մը հանդէպ այսօր ալ ցոյց տրուած պաչտումը հեթանոսութեան մը ծայրագոյն աստիճանը կը նկատէ ան, որուն չի գիտեր ի՛նչ անունն տալ:

Լենինի դիակը վերջապէս թաղելու կողմնակից ժողովրդավարներու քով որոնց խօսքը զրեթէ լսող չկայ, կան հմայնավարները որոնք քաղաքական արդիւնքներ ձեռք ձգելու մանակի ընտրութիւններուն. անոնք միշտ նոյն պաչտումը ունին իրենց առաջնորդին դամբանին հադէպ:

Թէր ու դէմ այս կեցուածքերուն հետ ամէնէն վճռականը ըլլալու կոչուած է սակայն հաւանաբար փրոֆիլէօրի մը յետմահու վկայութիւնը. ան երեսուն տարի խնամած է վիճայարոյց դիակը ու մահէն ամիս մը առաջ զրի առնուած անոր նամակը անցեալ Յունուարին լոյս տեսած է «Իզվեստիա»յի մէջ: Այս փրոֆիլէօրը կ'ըսէ որ Լենինի յետմահու կեանքը երկարաձգելու բոլոր ջանքերը եւ հնարքները ապարդիւն են: Աւորը համոզուելու համար, իր կարծիքով, կը բաւէ տեսնել մարմինը առանց քաուչուկէ պահպանակին: Ան մանրամասն կը բացատրէ մարմնին բջիջային հիւսուածքներուն վատթարացումը:

1944-ին, արդէն գաղտնի փաստաթուղթ մը ուշադրութիւնները հրաւիրած է Լենինի դէմքին, ականջներուն եւ դաստակներուն վրայ յառաջ եկած փոփոխութիւններուն: Ահազանգ հնչեցուցած է դեկավար դասուն մօտ, բայց Անդրոբովէն մինչեւ Գորբաչով, ոչ ոք համարձակած է ընդունիլ որ «յեղափոխութեան հայրը» վերջնական քայքայումի ճամբան բռնած է:

Համայնավար խմբակին պահանջին անսալով Դուման որոշած է քննել բանաձեւ մը որ կը վերաբերի Լենինի յիշատակը յաւերժացնող պատմական ու մշակութային առարկաներու պահպանութեան: Խօսքը չի վերաբերիր միայն Վլադիմիր Իլիչի արձաններուն ու անունը կրող թաղամասերուն. այլ նաեւ աշխարհի վրայ միակ այն փորձառութեան որով անոր մարմինը կը պահուի 71 տարիէ ի վեր. փորձառութեան որ տարեկան 60 հազար տոլար կ'արժէ Ռուսաստանի:

ՔԱՂՀԱՆ

ՀՕՂՎԱՐՏԻՔ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՄԱՐԱՇԼԵԱՆ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ. -- Մայիս 24-ին Թաղումը կատարուեցաւ գաղութիս ծանօթ դէմքերէն՝ Երուանդ Մարաչլեանին. հայկական հրջանակի մէջ շատ սիրուած եւ դնահատուած ընկեր մը:

Մանկութիւն չունեցող սերունդին կը պատկանէր: Ծնած 1913-ին Կիւրինի, երկու տարեկանին մօրը հետ մազապուրծ ազատած Ջարդէն, կը հաստատուին Պէյրութ ուր կը յաճախէ հայկական դպրոց:

Ֆրանսա կուգան 1930-ին, կ'աչխատի որպէս դերձակ, 1939-ին, պատերազմի հռչակուած տարին, Ֆրանսական բանակին մէջ կը ծառայէ, պելժիական սահմանը ոտքէն կը վիրաւորուի եւ դերի կ'իյնայ:

Կրընոպլը կը հաստատուի, 1948-ին կ'ամուսնանայ Շաքէ Պասմաճեանի հետ, կ'ունենան մանչ եւ երկու աղջիկ, ղբժ. բախտաբար Սեդրակ զոհ գնաց հրդեհի մը, 21 տարեկանին, որուն վէրքը երբեք չսպիացաւ:

Հայկանոյշը եւ Իսկուհին ամուսնացած են:

Շատ գնահատուած եւ փնտռուած էր ընկերային հրջանակներու մէջ. օժտուած էր քաղցր ձայնով եւ մեղմ բնաւորութեամբ մը, կնոջը հետ տարիներ կապոյտ Խաչի դպրոցը աւանդած է հայերէն լեզու:

Վերջին տարիներուն առողջութիւնը քայքայուած, հակառակ եղած խնամքներուն՝ գնաց միանալու տղուն եւ ուրիշ սիրելիներու. միշտ մնաց հաւատաւոր դաչնակցական. դադաղը ծածկուած էր Եռագոյնով իբր վերջին յարգանք:

Վ. Բ.

ԸՆԹԵՐՑԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

ՏՂՆԻ ՏՕՆԻԿԵԱՆԻ ՇԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ոչ ուղղակի նկարիչ է, ոչ արձանագործ Տղնի Տօնիկեան որ ինքզինք աւելի կը գետեղէ կերպընկալ արուեստներու մարզին մէջ: Այսուհանդերձ, այս մարզի գործերէն առաջ, գիրը գրաւած է զինք: Աբստրայտութեան երկու ձեւեր որոնք այսօր կը յօդաւորուին ռիթմերու եւ նայուածքներու փոխանակումով: Աւիկա թոյլ կուտայ նոյն թեման երկու տարածքով ներկայացնելու:

Տ. Տօնիկեանի համար յղումի անհրաժարելի կէտ կը մնայ Թիֆլիսի մէջ հանդիպումը, նոր ազատ արձակուած Պարաճանովի հետ որ անյապ ստեղծագործողն է ու ժապաւէններէն զատ կը ստեղծագործէ ձեռքը անցած ամէն բանով: Տօնիկեան fոլաժներուն մէջ ամէնէն աւանդականն ձեւէն կը դիմէ դէպի ամէնէն նորաբար թէքնիքները. անցնելով էյզկուած արուեստէ մը դէպի խոովքի ու բազմատարր դեղագիտութիւն մը, ան իր ստեղծագործութեան մէջ միշտ տեղ կուտայ ինքնակենսագրական մասնիկի մը, պատմական ակնարկութեան մը, կամ հոգեկան վրդովումի մը. իր գործերէն ոմանք անվիճելի եզականութիւն մը կ'արտայայտեն. այլ խօսքով՝ գուրկ են ճանաչելի դէմքէ:

«Շարժապրութիւններ» խորագրուած ամբողջութիւնը կը բաղկանայ 16 պաստառներու եւ 16 բնագիրներու միասնութենէ մը:

Ցուցահանդէսը կը տեւէ Յունիս 7 -- 17

Galerie Les Cent,
8, rue de Jouy, 75004 Paris
tél. 42 77 30 00

ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՅ

ԹՊԻՑ

Անգլիացին, Ֆրանսացին եւ Ռուսը վիճաբանում են, թէ ի՞նչ ազգութիւն ունէր Ադամը:

Անգլիացին՝

- Ի հարկէ, Ադամը Անգլիացի էր, միայն իսկական ջենտլմենը կարող էր միակ խնձորը կնոջ հետ կիսել:

Ֆրանսացին՝

- Ոչ, Ադամը ակնյայտ Ֆրանսացի էր, էլ ո՛վ կարող էր այդքան երկար եւ բեղնաւոր սիրով զբաղուել կնոջ հետ:

Ռուսը՝

- Դէ ոչ. Ադամը Ռուս էր: Միայն Ռուսը կարող էր չրջել բաց յետոյքով, ունենալ ընդամէնը մէկ խնձոր եւ կարծել, թէ ինքը դրախտում է:

***

Ցայտնի սոցիոլոգը դասախօսութիւն է կարդում սպաներին ընտանիքի եւ ամուսնութեան մասին.

- Ուսումնասիրութիւնները ցոյց են տալիս, որ ամուսնական անհաւատարմութեամբ առաջին տեղը գրաւում են արուեստագէտները, երկրորդ տեղում են սպաները:

Մի զինուոր բղդղքում է.

- Դուք վարկաբեկում էք բանակը: Ես քառասուն տարի է ամուսնացած եմ եւ ոչ մի անգամ կնոջս չեմ դաւաճանել:

Դահլիճից մի սպայ գոռում է.

- Նման սպուչների պատճառով մենք յայտնուել ենք երկրորդ տեղում:

ԼՕՐԸՆՏ ՏՐՈՒԷԼ

ՊՐՈՍՊԵՐՈՑԻ ԿՂԶԻՆ

Ներածական՝ Գորփու կղզիի բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլերէնէ Թարգմանեց՝
ՇԱՒՐԷ ՏԷՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Ցատակին հասնելու երեք ոտք մնացած՝ ջուրի պաղ հոսանք մը բաւական ուժգնօրէն ետ մղեց զիս: Այնքան պաղ էր, որ ակամայ բերանս բացի եւ ումպ մը ջուր կլլեցի: Անոյշ ջուր էր: Նոյն պահուն՝ հոսանքը մէկ կողմի վրայ պառկեցուց յատակի կանաչ խիտ բուսականութիւնը եւ տեսայ ջրհորի մը վերնամասը յատկանշող անկանոն քարերու կլորաձեւ շարուածքը, նաեւ աղօտած սպիտակ հետքեր, որոնք այնպէս թուեցան ինծի թէ պարտէզի մը քարածածկ անցքին կը նմանին: Այնքան ոգեւորուեցանք, եւ շարուած տափակ քարերը այնքան ակներեւ կերպով մարդկային չինուածք էին, որ Ն., Լ. եւ ես կէս ժամ աշխատեցանք տեսքը ծածկող բոյսերը մաքրելու կամ քարերէն մէկը տեղէն հանելու համար: Բայց արդիւնքի մը հասնելու համար հարկ էր ունենալ համապատասխան գործիքներ, վարժ սուզորդներ եւ հանդարտ ծով: Անոյշ ջուրի աղբիւրը դեռ հոն է, նաւախորշին մէկ ծայրը, Տիբերիուսի ծովամոյն ամարանոց -- պալատի պարտէզին մէջ: Ոչ ոք նշմարած էր զայն: Ո՛չ քահանան, ո՛չ ոստիկանը, ո՛չ ալ սափրիչը: Հետաքրքրուած ալ չէին: Իր մեծ ծօնախմբութեամբ զբաղած Քասսոպին այսպիսի անչնչեղ բաներու տրամադրելիք ժամանակ չունէր:

28 - 9 - 37

Զմոռնամ ըսելու որ Քասսոպի այնքան ալ կարեւորութիւն չի տար իր նաւանման քարաժայռին: Ըստ Պալէոպոլիսի սիրահարներուն՝ Մկան Կղզին այն վայրն է, ուր Իթակայէն վերադարձող յողնաբեկ նաւորդները ծովամոյն եղան առ ի հետեւանք Պոսէյտոնի քարացնող զայրոյթին: Մինչ Պալէոկաստրիցցայի բացերը ուրիշ ժայռ մը կայ, որ չատ աւելի կը նմանի այդ առասպելական նաւուն: Զարեան երբեք չի մոռնար Լակոնէսի ցից բարձունքը առաջնորդելու իր բարեկամները, որպէսզի այնտեղէն դիտեն պսպղացող ջուրին մէջ անչարժացած այդ նաւը: Իրեն համար՝ հարցը յաւելեալ վաստարկումի չի կարօտիր:

29 - 9 - 37

Այստեղ պարզուած ճոխ տեսարանները մեր յիշողութեան մէջ կը վերակենդանացընեն հին ու նոր բազմաթիւ անուններ, որոնք չօշափելին անչօշափելիին խառնած՝ դեռ կը չարունակեն պատրանք առթել ողջերուն:

Գորսիրայի պատմութիւնը կը նմանի ճատրակի խաղատախտակի: Այնքան ալ հետաքրքրական չէ, որովհետեւ մանրամասնութիւնները թէեւ չատ այլազան են, բայց ընդհանուր կաղապարը յարատեւօրէն կը մնայ անփոփոխ: Կորընթացիներու կողմէ ստեղծուած այս գաղութը իմաստութիւն ունեցած էր ինքզինք որպէս ծովային ուժ պարտադրելու 475-ին՝ Պարսից դէմ պատերազմի ընթացքին: Կղզիին ղաւաճանութեան վերաբերեալ Հերոդոտի արհամարհալի տեղեկագրութիւնը պատճառ դարձած է, որ Զարեան ցասկոտ ամբաստանութիւններով լի հայերէն բազմաթիւ յօդուածներ գրէ այս մասին: Մնասիպպուսի դեկավարած Սպարտական արշաւանքի տեղեկագրութեան մէջ, Քսենոփոն կղզին կը կոչէ հողմաչափութեան եւ առաւտութեան դրախտ: Աւարի տեսակէտէն այնքա՞ն խոստմնալի դրախտ, որ կերուխումով, եղներով, պտուղներով, արձաններով ու նշաձեւ աչքեր ունեցող Գորսիրուհիներով կը յղփացնէ արշաւողները:

Պատերազմի մը նախօրէին՝ այս վեհ նաւահանգիստին մէջ է որ Օգոստինոս կայսրը իր նաւատորմը համախմբեց, յաղթեց եւ աշխարհակալ դարձաւ:

Տանկրէդի տասներկու որդիներէն մին՝ Կիսկարդ, որ Տեւտոնական աստուածներու ահարկու երեւոյթը եւ համապատասխան քաշուքիւնը ունէր, Գորսիրան գրաւեց: Կիպպընդ՝ իր ուռուցիկ արձակով՝ կը գովաբանէ անոր «հանդարտ կորովը եւ վեհ հրամանատարութիւնը», մինչդոյն տեղեկացնելով թէ Ապուլեան բանաստեղծը զայն կը գովերգէր որպէս Ողիսեւսէն աւելի խորամանկ և կիկերոնէն աւելի պերճախօս անձ մը: Գալապրիոյ դուքս կը հռչակուի, բայց նաւով մը Սիկիլիա կը հասնի զոր կը գրաւէ աներեւակայելի դժուարութիւններ յաղթահարելով: Անոր կեանքին ու գործերուն հերոսական պատմութիւնը մինչեւ օրս կը սպասէ այնքան վեհ նիւթ մը արժանաւորելու ատակ պատմաբանի մը:

Առիւծասիրտն Ռիչըրդ հոս կանգ առած է Կիպրոսի զաւեչտական արկածախնդրութենէն վերադարձի ճամբուն վրայ:

Բռնապետն Միքայէլ հոս իշխած է, ապա՝ զահազուրկ եղած:

Վիլհարտուէն հետեւեալ համայիչ խօսքերով կը նկարագրէ դէպի Զորրորդ Խաչակրութիւն ուղեւորութեան միջոցին մեծ նաւահանգիստին մէջ պահ մը հանգչող իր յողնաբեկ վարձկանները. - «Հովը նպաստաւոր էր ,երկինքը՝ ջինջ ու հանդարտ, ջուրերուն վրայ խաղաղութիւն կը տիրէր: Տարբեր մեծութեամբ երեք հարիւր նաւեր՝ յետսամասին ծածանող իրենց դրօշներով՝ ընդարձակ տարածութիւն մը կը ծածկէին: 30·000 ռազմիկներու սաղաւարտներն ու զրահները կը ցոլացնէին արեւուն ճառագայթները: Եւ ահա՝ ջուրին վերեւ տարածուեցան երկնային օրհնութիւն հայցող կրօնաւորներու երգեցողութիւնը, ճամբորդութեան ձանձրոյթը ռազմական երգերով մեղմացընող զինուորներու բամբ ձայնը, փողերու հնչիւնը, ձիերու խրխնջիւնը, այս ամէնը՝ թիերու չափնին միախառնուած»: Հոդեզալատեան նախատօնանքի այդ գոռոզ հպարտանքը՝ ծոցի հայելիին վրայ անչարժացած այդ մեծ նաւատորմով: «Զեզի կը հաւաստիացնեմ, որ այսքան ներշնչող տեսարան երբեւիցէ գոյութիւն ունեցած չէ», - կը գոչէ: (Շար. 33)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Շահենիկ Ալչպահեանի *մահուան առթիւ՝ Սարգիս Ալչպահեանի զոհընկերները փոխան ծաղկեպսակի* 350 *ֆր.-ը նուիրեն «Յառաջ»ին :*

*
**

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Մելիոն Աստանալեանի *մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Վահան Յակոբեան կը նուիրեն* 100-*ական ֆրանք Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան եւ «Յառաջ»ին, Շալճեան ընտանիք* 100 *ֆրանք Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան, Տէր եւ Տիկին Ռուժէ Ժամկոչեան* 500 *ֆր. «Յառաջ»ին, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութեան անդամները* 500 *ֆր. «Յառաջ»ին, Տէր եւ Տիկին Ռուժէ Ժամկոչեան* 350 *ֆր. Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան :*

Խորէն Ուլուսուսեանի մահուան առթիւ՝ Շալճեան ընտանիք 200 *ֆր. Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութեան անդամները* 500 *ֆր. «Յառաջ»ին :*

L'ECOLE
TEBROTZASSERE
propose
un Cycle de Conférences-Débats
animées par
ONNIK JAMGOCYAN
Docteur en Histoire

La Puissance économique des Arméniens

du 17ème au 18ème siècle

- *Les financiers arméniens à Venise*
le 9 Juin.

Les conférences ont lieu
à 21 heures
au YAN'S CLUB
5, avenue Reille, Paris 14e
Le débat sera suivi d'un cocktail.
Renseignements au : 43. 81. 01. 72.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Repas

A l'occasion du 40e anniversaire de la Colonie de Bellefontaine et de la fin des travaux de l'aire de jeux, la Croix Bleue des Arméniens de France, section de Sevran-Livry «*D. Missakian*» organise

UN REPAS

le Dimanche 11 Juin à 13 heures

à la MCA, 17, rue Charles Péguy,
93190 Livry-Gargan

Pour tout renseignements et réservation:
Tél. : 43. 32. 47 20 (dans la journée)
ou 43. 83. 87. 68 le soir.

*
**

Journée à Fontainebleau

organisée
par la C.B.A.F
section de Bagneux - Cachan
le Dimanche 11 Juin

— Matin : Visite guidée du Château de Fontainebleau; repas dans un restaurant près du château.
— Après-midi : Promenade à Barbizon.
Prix : 250 F. (tout compris)
200 F. pour les enfants moins de 12 ans.
— Départ en autocar : 8 h 15 précises devant le supermarché *Casino* à Bagneux (Nationale 20).
— Retour : Vers 19h.
Inscriptions : 46 - 63 - 10 - 48 (après 18h)
— *Places limitées* —

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

Elections municipales

L'Association Culturelle Arménienne de Marne-la-Vallée (ACAM) informe ses adhérents et les membres de la communauté arménienne de Noisy-le-Grand, que dans le cadre des élections municipales des 11 et 18 Juin prochains, deux membres de l'Association se présentent dans la liste du Maire sortant de Noisy-le-Grand :

M. Antoine PONTONE
(UDF-RPR-Indépendants, Union de la majorité présidentielle)

à savoir :

Mme Jeanne GERBAUD, 8e place sur la liste (Indépendant, attachée de direction, membre du Conseil d'Administration de l'ACAM);

Mme Annie PILIBOSSIAN, 15e sur la liste (Indépendant, enseignante).

Noisy-le-Grand, le 6 Juin

LA CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE

COLONIE DE BELLEFONTAINE

La Croix Bleue des Arméniens de France vous informe que sa Colonie de Bellefontaine ouvre ses portes :

1ère SESSION
du 5 au 29 JUILLET

2ème SESSION
du 30 JUILLET au 23 AOUT

Nous invitons tous les colons à s'inscrire auprès des personnes suivantes:

- Arnouville :
Mme Yeranossian - Tél: 39 85 79 85
- Asnières :
Mme Danoux - Tél: 42 42 85 87
- Bagneux :
Mme Pekmezian - Tél: 46 63 10 48
- Chaville :
Mme Derkaloustian-Tél: 47 50 64 37
- Issy-les-Moulineaux :
Mme Papazian - Tél: 46 42 90 68
- Sevran :
Mme Papazian - Tél: 43 32 47 20
- Paris : Se rendre à la MCA :
17, rue Bleue, Paris 9e, le Samedi
- Alfortville : Inscription à la MCA
9, rue de Madrid, le Samedi
Tél: 43 76 55 89.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Ս. Զատիկան տօնին առթիւ ընծրհակալութեամբ ստացած է իւզադինի հետեւեալ նուէրները. -

Տիկին Պէաթրիս Փասմանեան 800, *Տէր եւ Տիկին Ս. Աչճեան* 300, *Տէր եւ Տիկին Ժան Մինասեան* 500, *Օր. Էլիզապէթ Մելտոնեան* 200, *Տէր եւ Տիկին Կղեմէս Ալեքսանեան* 100, *Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Պօղոսեան* 100, *Պր. Տիգրան Հէքիմեան* 200, *Օր. Սիլվիա Քիւրեան* 400, *Տէր եւ Տիկին Նուպար Փափազեան* 300 *ֆր.*, *Տիկին Մարգրիտ Ճէպէճեան* 100, *Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Ալթունեան* 200, *Տիկին Ռուբինա Սթէն* 150, *Տէր եւ Տիկին Թորոսեան* 200, *Պր. Ժան - Գառնիկ Գառզու* 500, *Տիկին Թագուհի Գալայճեան* 100, *Տէր եւ Տիկին Փիէռ Յակոբեան* 500, *Տիկին Տընիզ Պօյաճեան* 1000, *Պր. Արթիւր Մխիթարեան* 1000, *Տէր եւ Տիկին Ժակ Գարակէօզեան* 100, *Պր. Ալէն Սարաֆեան* 100, *Տէր եւ Տիկին Արչակ Բազումեան* 200, *Օրիորդ Վիրժինի Ասատուրեան* 200, *Տիկին Պերճուհի Մաղլամեան* 150, *Տէր եւ Տիկին Ժակ Պէրպէրեան* 250, *Տիկին Սրբուհի Տէր - Թորոսեան* 200, *Տիկին Հերմին Արապեան* 100, *Պր. Միշէլ Յակոբեան* 500, *Պր. Ճի Ֆրէնկեան* 300, *Պր. Սարգիս Սարգիսեան* 100, *Տէր եւ Տիկին Շաւարշ Մարտիրոսեան* 300, *Պր. Շառլ Կավարեան* 100, *Տէր և Տիկին Տինօ Զանտամէնկօ* 100, *Տէր և Տիկին Վահէ Պասմաճեան* 300, *Տիկին Զինա Վարդանեան* 100, *Տէր եւ Տիկին Վարժապետօղլու* 150, *Պր. Սիմոն Պէրպէրեան* 100, *Պր. Շառլ Ինճէյեան* 300, *Տէր եւ Տիկին Լուֆիկ Տէմիրճեան* 100, *Պր. Էմանուէլ Տէմուլեան* 200, *Տէր եւ Տիկին Փաթրիս Ճոլոլեան* 200, *Տէր եւ Տիկին Փէսէնթօղլու* 200 *ֆր.*:

(*Շար.*)

COOPERATION ARMENIE
rencontre
ARPI TOTOYAN, KRIKOR BELEDIAN, MARC NICHANIAN
sur le thème :

Diaspora - Arménie : Où en sommes-nous ?

le Vendredi 23 Juin
au YAN'S CLUB — 5, avenue Reille, PARIS 14e
19h30 : Accueil — 20h : Film de Coopération Arménie — 20h30 : Table ronde
22h : Repas sur réservation (Tél. Christine Papazian : 47. 36. 40. 78)
Soirée organisée par Coopération Arménie
50, rue Etienne-Marcel, 75002 Paris — Tél. : 42. 36. 06. 79

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
12 14, rue Saint-Bazile, Marseille 1er

Հիմնադրութեան
19-րդ տարուան առթիւ

ՄԵԾ ՀԱՅԿԵՐՈՅԹ

Նախագահութեամբ՝
ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՏԻԳՐԱՆ ՀՐԱՉԵԱՆԻ

Շաբաթ, Յունիս 10,
ժամը՝ 20·30-ին սկսեալ

Հայկական նուագախումբ
Ճաշկերոյթին՝ 150 *ֆր.*:

Սեղանները ապահովելու համար դիմել՝ Հայ Մշակոյթի Տան գրասենեակը:

Հեռաձայն. - 91 - 50 - 15 - 09

ԿԱՐՈՑՏ ԽՄԻՉ

— ՓՈՅՏ —

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը կը կազմակերպէ մէկ օրուան պտոյտ մը դէպի Վէրքոր:

Կիրակի, Յունիս 25, *առաւօտեան ժամը* 8-*ին, Վիլլէօրպանի Հայ Մշակոյթի Տան առջեւ*

126, avenue Roger Salengro,
69100 VILLEURBANNE

Ճամբորդութիւն եւ ճաշկերոյթ՝ 200 *ֆր.*:
Արձանագրութեան համար հեռաձայնել՝
72 - 35 - 15 - 86
թիւին:

CHENE
L'Association *CHENE-FRANCE*
présente
Roupen YEREVANTSI
accompagné de
DIKRAN DER-STEPANIAN

CONCERT

le Vendredi 9 Juin à 20 heures 30
au MUSEE GUIMET
6, Place d'Iéna, Paris 16e (M° IENA)
Réservations (répondeur) :
45 58 14 04 du Lundi au Mercredi
46 70 11 65 du Jeudi au Samedi

ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ

Հայաստանէն երեք տարի է փարիզեան երկու երիտասարդ ուսանողներ - styliste - աշխատանք կը փնտռեն արձակուրդի ամիսներուն (Յուլիս, Օգոստոս, Սեպտեմբեր) նախընտրաբար իրենց արհեստին կապակցութեամբ կամ ի պահանջեալ հարկին մանուկ կամ տարեց անձ խնամելու համար:

Հեռաձայնել՝ Վարդան Գէորգ Թումայեան

44 - 16 - 11 - 06
(*Առաւօտները՝* 8 - 12 *կամ* 20-*ին վերջ*):

L'ASSOCIATION SIPAN
organise un *Séjour de Vacances*
pour des enfants de 6 à 14 ans
dans son Centre de Vacances *Sipan*
à St-Gervais-Les-Bains
du 4 au 24 Juillet
— *Pour les inscriptions, téléphoner au :*
43. 26. 50. 43 de 9 heures à 18 heures.

UGAB — MARSEILLE

CAMP DE VACANCES ESTIVAL

L'U.G.A.B. de Marseille informe que cette année aussi, elle organise son 12ème *CAMP DE VACANCES* pour les enfants et les jeunes de 7 à 14 ans. du 8 au 30 Juillet

A VARS
(HAUTES-ALPES)
Participation 2.900 *F.* (de Marseille à Marseille)
Pour tous renseignements complémentaires :
Téléphoner à Mme *Anfisio-Duzian* (UGAB)
91 - 22 - 10 - 45 de 14 heures à 17 heures

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ 9
VENDREDI
9 JUIN
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ԵԱՒԱՐԴ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·000 Ֆ. — վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ. (շաբաթաթերթ առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·609
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
69e ANNEE — N° 18.609

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏ ՄԸ ԵՐԵՒԱՆ Կ'ԵՐԹԱՑ

Յունիս 8-ի «Հիւրրիյէթ»ին մէջ Թերթին մասյուն զրոնիկագիրներէն էրթուղրուլ խզքէօք կը տեղեկացնէ թէ Պոլսոյ արտարծանողէն մէկուն քաղաքապետը ծրագրած է Յունիս 26-ին Երեւան երթալ: Այս այցելութիւնը կը նկատուի սկիզբ մը, Թուրքիոյ եւ Հայաստանի միջեւ արտաքաղաքական յարաբերութիւններու:

Լրագրողը կը բացատրէ թէ ծրագրին նախաձեռնողը եղած է Թանէր Աքչամ որ հայկական չրջանակներու ծանօթ անուն մը եղաւ Հայերու Ցեղասպանութեան մասին «Թուրք ազգային ինքնութիւնը եւ հայկական հարցը» հատորով: Ան մասնակցած էր Ցեղասպանութեան 80-ամեակի երեւոյթին: Ի. Իօզքէօք կը գրէ թէ այդ օրերուն մեծապէս ազդուած է հանդիպում ունենալով տարեց Հայերու հետ որոնք մեծ սիրով արտայայտուած են դժուարին օրերու իրենց նեցուկ կանգնած Թուրք զրացիներու մասին: Կ'աւելցնէ նաեւ թէ այդ դիտաժողովին ընթացքին կարգ մը հայ ղեկավարներ Աքչամի օժանդակութիւնը խնդրած են որպէսզի կարելի ըլլայ Թուրքիոյ հետ նախնական յարաբերութիւններ հաստատել ու յետոյ զարգացնել զանոնք:

Աքչամ վերադարձին այս բոլորը կը հաղորդէ վերոնչեալ քաղաքապետին որ կ'ըսուի թէ ծնած է Հայաստանի սահմանակից Զըլտըրի մէջ. պապերը պատերազմ մղած են Հայերու դէմ, սակայն այսօր Զըլտըրի բնակչութիւնը կը փափաքի որ Հայաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ սահմանային անցքը բացուի որպէսզի առեւտուրը կենդանանայ:

Քաղաքապետը Երեւան երթալու ծրագիրը կը տեղեկացնէ նաեւ վարչապետ Չիլլերի որ համաձայն կը գտնուի: Կը մնայ ունենալ նաեւ Արտաքին նախարարութեան հաւանութիւնը:

Հետաքրքրական է նոյն գրութեան մէջ կարդալ որ այս օրերուն Ադրբեջանի Լոռոնի դեսպանը Կուվեյթ Ուաշինկթըն կը մեկնի. ան նաեւ Արտաքին փոխ - նախարարն է իր երկրին ու Ալիեւի փեսան: Ուաշինկթընի մէջ տեսակցութիւն պիտի ունենայ երկու ծերակուտականներու՝ Տոլի եւ Լէյքի հետ որոնց համար կ'ըսուի որ Հայաստանի վրայ ազդեցութեան տէր դէմքեր են: Տեսակցութեան նիւթը պիտի ըլլայ Թուրքիոյ, Հայաստանի ու Ադրբեջանի միջեւ մերձեցումը որուն կողմնակից կը նկատուին Միացեալ - Նահանգները:

Հետաքրքրական այլ կէտ մըն է այն տեղեկութիւնը որ ըստ Թուրք լրագրողին Հայկական համագումարը զօրավիդ կը կանգնի Կուվեյթ Ուաշինկթընի այցելութեան:

Ի. Իօզքէօքի գրութեան վերջին մասը կը չատագովէ Հայաստանի հետ Թուրքիոյ նաւ յարաբերութիւններու հոլովոյթը որ մեծապէս օգտակար կը նկատուի երկու երկիրներուն ալ:

ՓՈՒԹՊՈԼ

ԵՒՐՕ 96

ՍՊԱՆԻԱ - ՀԱՅԱՍՏԱՆ 1-0

Յունիս 7-ին, Շորեքշաբթի իրիկուն, Սեվիլլայի մարզադաշտին վրայ է, 17 հազար հանդիսատեսներու առջեւ, որ Հայաստանի խումբը աւելի քան պատուաբեր արդիւնք մը արձանագրեց 0 — 1 պարտուելով Սպանիայէն, որ այս Բ. խումբին դասաւորման գլուխն է, այժմ՝ 19 կէտով: Սպանիոյ յաղթական կէտը նշանակած է 64-րդ վայրկեանին Հիէրօ:

Հայաստան դասաւորման 6-րդ, այսինքն վերջին տեղը կը գրաւէ 2 կէտով:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ԹՈՒՐՔԻՈՑ համար խաչալ մըն է Եւրոպայի իր անդամակցութիւնը» յայտարարած է Թուրքիոյ Արտաքին նախարարը՝ Էրտալ Ինէօնիւ Պրիւսէլի մէջ «Լիպերասիոն»ի թղթակցին: Պատասխանելով այն հարցումին թէ Եւրոպական Խորհրդարանը որ նախապայման դրած է (մարդկային իրաւունք եւ կիպրոս) Թուրքիոյ մաքսային միութեան անդամակցութեան իր վաւերացման համար, դուրս չելլե՞ր իր լիազօրութենէն, Ինէօնիւ կ'ըսէ.. «Այլեւս, այն կարծիքը կայ եւ համաձայն եմ որ մարդկային իրաւանց յարգանքը չի կրնար ներքին հարց նկատուիլ: Ամէն պետութիւն պարտի մարդկային իրաւունքները յարգել իր քաղաքացիներուն համար, եմ չընէ, կրնայ քննադատուիլ ուրիշ պետութիւններու կողմէ: Կը խորհիմ որ հիմնական ազատութիւնները ընդլայնող բարենորոգումները կ'ընդունուին մինչեւ ամսուս վերջ: Բայց, պետութեան կառոյցը ժողովուրդին կողմէ կ'որոշուի եւ միայն անոր: Երբ Եւրոպական Խորհրդարանը մեզի կ'ըսէ որ պէտք է դաշնակցային կառոյց մը որդեգրենք (իմա՝ քրտական հարցին առընչութեամբ), զաղափար մըն է զոր կրնանք նկատի չառնել»: Կիպրոսի մասին, Ինէօնիւ, կողմնակից է վերջնական լուծումի մը զոր նպաստաւոր կը նկատէ Թուրքիոյ համար: Քիւրտերու առթիւ, Արտաքին նախարարը կը չեշտէ որ պէտք է զանազանել ահաբեկչութիւնը եւ ծագումով քիւրտ հայրենակիցներու արդար պահանջները:

ԱՆԳԱՐԱՑի հրեայ համայնքին պետը՝ Եուսա Եուրում ծանրօրէն վիրաւորուած է մահափորձի մը ընթացքին: Եուրում, 49 տարեկան, քիմիաբանութեան դասատու է Համեթթէփէի համալսարանը եւ կառքը ճամբայ հանել ուզած պահուն է որ ան պայթած է: Հիւանդանոցէն, ան յայտարարած է որ քանիցս ատիկանական պաշտպանութիւն խնդրած էր իշխանութիւններէն, որովհետեւ սպառնալիքներ ստացած էր «Շոահիայի համար Թուրքիոյ գաղափարապաշտ դուներու բանակ»ի մը կողմէ, ցարդ անծանօթ խմբակ մը:

ԱԼԺԵՐԻՈՑ մէջ ոճիր մը եւս գործուած է իսլամապաշտներու կողմէ, Յունիս 7-ին: Ֆրանսացի զոյգ մըն է, Ժուլիան ամուլը, 65 եւ 61 տարեկան որոնք սպանուած են Ալժէի բարձրունքները դտնուող Թաղամասի մը մէջ: Այս նոր ոճիրով 84-ի կը հասնի Ալժերիոյ մէջ սպանուածներու թիւը, ասոնց 30-ը Ֆրանսացի է:

ԼԻԲԱՆԱՆի նախագահը Էլիաս Հրաուի, եօթը նախարարներու պատուիրակութեան մը գլուխը, Փարիզ ժամանած է եւ կ'ընդունուի Շիրաքի կողմէ:

ՍԵՒԻՕՎԵԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ տնտեսական համագործակցութեան խորհրդարանականներու ժողովը որ հերթական նիստը դումարած է Յունիս 4-ին Մոսկուայի մէջ, որպէս 10-րդ լիակատար անդամ ընդունած է Յունաստանը: Այս անդամակցութեան Թուրքիոյ եւ Ադրբեջանի ընդդիմութիւնը արդիւնք չէ տուած ու Ռուսաստանի, Ռումանիոյ, Հայաստանի, Վրաստանի, Ուկրանիոյ, Մոլդովայի թեր քուէներով դրական պատասխան տրուած է Աթէնքի դիմումին:

ՄԱՄՈՒԼ

«LIBERATION» (8 Juin)

WERFEL
l'autre Franz

«Լիպերասիոն» Յունիս 8-ի իր թիւին դրական յաւելուածին մեծ մասը նուիրած է Ֆրանց Վերֆէլի, երկու դիրքերու հրատարակութեան առթիւ:

Կը յիշուի, անշուշտ, Մուսա լերան 40 օրերը, որու առթիւ, յօդուածին սկիզբը Մաթիէօ Լէնոտն կ'ըսէ.. «Տեսակ մը անհաւասարակշռութիւն կայ, հիմնական անհաւասարութիւն մը Ֆրանց Վերֆէլի գործին եւ կեանքին շուրջ: Կը թուի որ աւստրիացի Հրեային ընթերցողներէն ոչ մէկը կը սիրէ իր բերդուածներուն, վէպերուն, պատմուճներուն, թատերգութիւններուն ամբողջութիւնը: Եւ եթէ Մուսա տաղի 40 օրերը, Հայերու ցեղասպանութեան մասին վէպը, լոյս տեսած 1933-ին, գարմանալիօրէն մարգարէական բնագիր մըն է, կարելի չէ ըսել որ անոր հեղինակին բաղաքական վերլուծումները նոյն մակարդակին վրայ են, վերֆէլ բոլորովին թերագնահատած ըլլալով հիթլերական սպառնալիքը»:

Երկար յօդուածին մէջ, այլ տեղ մըն ալ կը խօսուի Մուսա տաղի հատորին մասին: Թերթին աշխատակիցը կը գրէ.. «1933-ի վերջերուն, Վերֆէլ կը հրատարակէ «Մուսա տաղի 40 օրերը» որ կը պատմէ հայ գիւղացիներու դիմադրութիւնը Էնվէր Փաշայի եւ իր Թուրքերուն ծրագրած ցեղասպանութեան դէմ» ու կը յիշէ Էլի Վիզէլի յառաջաբանէն հատուած մը:

Ցաւիլ կը յիշուի, անշուշտ, Մուսա լերան 40 օրերը, որու առթիւ, յօդուածին սկիզբը Մաթիէօ Լէնոտն կ'ըսէ.. «Տեսակ մը անհաւասարակշռութիւն կայ, հիմնական անհաւասարութիւն մը Ֆրանց Վերֆէլի գործին եւ կեանքին շուրջ: Կը թուի որ աւստրիացի Հրեային ընթերցողներէն ոչ մէկը կը սիրէ իր բերդուածներուն, վէպերուն, պատմուճներուն, թատերգութիւններուն ամբողջութիւնը: Եւ եթէ Մուսա տաղի 40 օրերը, Հայերու ցեղասպանութեան մասին վէպը, լոյս տեսած 1933-ին, գարմանալիօրէն մարգարէական բնագիր մըն է, կարելի չէ ըսել որ անոր հեղինակին բաղաքական վերլուծումները նոյն մակարդակին վրայ են, վերֆէլ բոլորովին թերագնահատած ըլլալով հիթլերական սպառնալիքը»:

Երկար յօդուածին մէջ, այլ տեղ մըն ալ կը խօսուի Մուսա տաղի հատորին մասին: Թերթին աշխատակիցը կը գրէ.. «1933-ի վերջերուն, Վերֆէլ կը հրատարակէ «Մուսա տաղի 40 օրերը» որ կը պատմէ հայ գիւղացիներու դիմադրութիւնը Էնվէր Փաշայի եւ իր Թուրքերուն ծրագրած ցեղասպանութեան դէմ» ու կը յիշէ Էլի Վիզէլի յառաջաբանէն հատուած մը:

Ցաւիլ կը յիշուի, անշուշտ, Մուսա լերան 40 օրերը, որու առթիւ, յօդուածին սկիզբը Մաթիէօ Լէնոտն կ'ըսէ.. «Տեսակ մը անհաւասարակշռութիւն կայ, հիմնական անհաւասարութիւն մը Ֆրանց Վերֆէլի գործին եւ կեանքին շուրջ: Կը թուի որ աւստրիացի Հրեային ընթերցողներէն ոչ մէկը կը սիրէ իր բերդուածներուն, վէպերուն, պատմուճներուն, թատերգութիւններուն ամբողջութիւնը: Եւ եթէ Մուսա տաղի 40 օրերը, Հայերու ցեղասպանութեան մասին վէպը, լոյս տեսած 1933-ին, գարմանալիօրէն մարգարէական բնագիր մըն է, կարելի չէ ըսել որ անոր հեղինակին բաղաքական վերլուծումները նոյն մակարդակին վրայ են, վերֆէլ բոլորովին թերագնահատած ըլլալով հիթլերական սպառնալիքը»:

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅՈՑ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթ 3 եւ կիրակի Յունիս 4-ին, Յովհաննէս - Պօղոս Բ. Սրբազան Պապը այցելութեան կ'երթար Պելժիա, Պրիւսէլի մէջ ԵՐԱՆԵԼԻ հռչակելու՝ Պելժիա ծնած, Հաւատի կղզիին Մոլոքօ քաղաքին մէջ բորոտներու մխիթարութեան նուիրուած եւ այդ հիւանդութեամբ մահացած՝ Հայր ՏԱՄԻԷՆ ՏԸ ՎԷՕՍԹԸՐԸ (1840 - 1889):

Այս առթիւ, յանուն Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ, Պելժիոյ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյն հրաւէրով՝ Եւրոպայի Հայոց Կաթողիկոսական Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ Բարձրաշնորհ Տ. Գիւտ Արք. Նագգաշեան ներկայ եղաւ Սրբազան Պապին կողմէ մատուցուած Սուրբ Պատարագին եւ Հայր Տամիէնի «ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ԵՐԱՆԵԼԻ» կոչումի տպաւորիչ եւ յուզիչ արարողութեան:

ԴԻՒԱՆ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ
ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

Յուցիս 5

ԵՐԵՒԱՆԻ ՓՈՓՈԽ

ՀԵՌԱՏԻՊ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 7 / 8)

ՍԵՄԻՆԱՐ՝ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՄԱՄՈՒԼԻ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ

Հայաստանի կառավարութեան չէնքին մէջ, Յունիս 5 - 6-ին տեղի ունեցած է միջազգային ԹԱՍԻՍ ծրագրի չրջանակին մէջ կազմակերպուած եւ մամուլի նուիրուած սեմինարը, որուն մասնակցած են թերթերու եւ մամուլի գործակալութեանց ներկայացուցիչներ, մամուլի սպասարկութեանց ղեկավարներ: Կառավարութեան եւ նախարարութիւններու մամուլի սպասարկութեանց փոխ-յարաբերութիւններու եւ լրատու գործակալութիւններու ու լրագրողներու համագործակցութեան հարցերու քննարկման նուիրուած այս սեմինարը վարած են ԹԱՍԻՍ-ի փորձագէտներ՝ Ֆրանսացի լրագրողներ Տոմինիք Ժորժ, Ժան - Գլօտ Լիւք եւ Հայաստանէն Վ. Մանոյեան:

***

ՕԴԱՑԻՆ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

ՀԱՊ-ի երկիրներու օգուժի միջպետական Կոմիտէի նախագահ Թաթիանա Անոթինայի եւ նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեանի հանդիպումին, որ տեղի ունեցած է Յունիս 6-ին, ուսումնասիրուած են օդային հաղորդակցութեան մարզին մէջ համագործակցութեան կարելիութիւնները: Տեսակցութեան ներկայ եղած է նաեւ կառավարութեան առընթեր Հայաստանի քաղաքացիական օգուժի ներկայացուցիչ Շահէն Պետրոսեան:

***

ԹԵՐԵԻՍ «ՍԻՄՊՆՍ»

Հայաստանի Առողջապահութեան նախարարութեան բարձրաստիճան երկու ներկայացուցիչներ այս օրերուն «Սիմպնս» ընկերութեան հրաւէրով Գերմանիա այցելած են: Այցելութեան նպատակն էր ծանօթանալ ընկերութեան արտադրութիւններուն, որոնք թերեւս պիտի օժտեն Հայաստանի առողջապահական համակարգը: Ընկերութիւնը երաշխաւորած է, համաձայնութիւն դոյանալու պարագային, Հայաստան ներկայացուցչութիւն մը բանալով ապահովել թէքնիք սպասարկութիւնը:

***

ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԵԱՆ ԲԱՐԵԼԱՒՈՒՄ

Հայաստանի վիճակագրութեան պետական Վարչութեան տուեալներով արդիւնաբերութիւնը այս տարուան Յունուար - Ապրիլ ժամանակահատուածին նախորդ տարուան բաղդատմամբ 22%-ի յաւելում մը արձանագրած է: 1995 Ապրիլը յատկապէս արդիւնաբեր եղած է. անցեալ տարուան նոյն ամսուն բաղդատմամբ յաւելումը 36,9% եղած է, իսկ նախորդ ամսուն՝ Մարտ 1995-ի բաղդատմամբ՝ 48,8%:

***

ԹԱՆԳԱՐԱՆԷՆ ՊԱՍՏԱՌ ՄԸ ԳՈՂՑՈՒԱԾ

Յունիս 5-ի առաւօտեան կանուխ ժամերուն Երեւանի «Փրոֆ. Ա. Աբրահամեանի հաւաքածոն» Թանգարանէն գողցուած է ռուս վարպետ Միխայիլ Վրուպէլի «Դեւը եւ հրեշտակը» կտաւը: Հետաքննութիւն բացուած է:

Ա Զ Գ Ա Յ Ի Ն Մ Տ Ա Ծ Ո Ւ Մ Ի Մ Ե Ռ Ե Ր Ը

ԽԱԶԻԿ ԹԻՕԼԻՕԼԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Նման հաստատումներ հետաքրքրական նոր երեւոյթ մըն են, անցեալ տասնամեակի մէջ: Մինչեւ 1930-ական թուականները կար ընդհանրացած մօտեցում մը՝ «ազգային նկարագրի» հարցին, ուր որոշ հիմնաւորուած ակնարկներ կը զուգորդուէին ցեղապաշտ, արհամարհական վարկածներու հետ: Օրինակ, կ'ըսուէր, - «Անգլիացի ժողովուրդին տաղանդներն են գրականութիւն ստեղծելը եւ կառավարելը, սակայն ոչ՝ երաժշտութիւնն ու նկարչութիւնը: Հոլանտացիին ազգային արուեստն է նկարչութիւնը՝ սակայն ոչ քանդակագործութիւնը»: Նման հաստատումներ, քիչ մը պարզամիտ են, նոյնիսկ քիչ մը ապուշիկ (ոչ Անգլիացին գիտէր, ոչ ալ ես գիտեմ թէ ո՞վ է Հոլանտացի Միքարենցը կամ Զարենցը, բայց մեր անգիտութիւնը վատ մը չէ որ չկան: Տարբերութիւնը այն է որ Փլաման -- Հոլանտական դպրոցի նկարչական ուսանդը՝ լեզուին նման միջնորդ -- թարգմանի պէտք չունի, մատչելի է աբեւմտեան նկարչական ճաշակով պատրաստուած ոեւէ անձի, եւ աւելին՝ կերտած է այդ ճաշակը):

1930-ական թուականներուն սկսած նացիական - Ֆաշիստական ցեղապաշտ արհաւիրքէն ետք, նման մտածելակերպ՝ ազգային արտայայտչական սեռերու մասին, լռութեան մատնուեցաւ: Ամերիկայի մէջ ալ, սեռերու ազատագրական պայքարը լռեցուց նմանօրինակ խօսքեր: Միշտ ալ ակնյայտ եղած է որ ամերիկացի սեռը (ափրօեւամերիկեան էթնիքական հաւաքականութիւնը) ունի իւրայատուկ, առինքնող, տպաւորիչ երգի եւ պարի մշակոյթ մը՝ որ ցեղային խառամատները կամբջելով եղած է նաեւ ապիտակամորթերուն ալ պատկանող եւ «ամերիկեան» քաղաքակրթութեան տիրապետող սեռ եւ մշակոյթ: Սակայն քանի որ ցեղապաշտները վարժ էին սեւամորթներու մտային կարողութիւնները անտեսել, փաղաքշական - արհամարհական խօսքով մը, - «աննկ nիքմ ունին», քաղաքավար եւ դիտակից շրջանակներու մէջ ինքնապարտադրուած արգելք մը գոյացաւ որոշ տեսակի ուսումնասիրութիւններու դէմ: Ընդգծել՝ որ սեւ զանգուածին եւ թերեւս նոյնիսկ սեւ ընտանիին մէկ կարեւոր խաւին ճաշակն ու մտածումը երգով կը դաստիարակուէր, կը նշանակէր ըսել, հազիւ - թաքուն արհամարհանքով, թէ «ոչ մաթեմաթիք կրնան ընել, ոչ ալ ուրիշ որեւէ լուրջ կրթանք»: Եւ այսպէս, մտածումի տարբեր սեռերու տիրապետող դերը ընդգծել՝ զանազան խաւերու կամ ազգերու մէջ, «թապու» մը եղաւ:

Այդ չէ եղած պարագան, մեր մօտ: Ճիշդ է, չենք ունեցանք յարատեւող համալսարանական կառոյց, ուր մասնագէտներ կրնային որոնել, որդեգրել կամ մերժել նման հաստատումներ: Սակայն ունինք մտաւորական աւանդ մը՝ շատ զօրաւոր, որ կը հաստատէ այս կամ այն մտածումի սեռի դերը՝ արդի հայ ազգայնականութեան կազմաւորման մէջ: Աւետիս Ահարոնեանէն մինչեւ Սերգէյ Սարինեան, ընդգծուած է, օրինակ՝ Բաֆֆիի վէպերուն դերը: Վահէ Օշական, Գէորգ Պարտաղեան ընդգծած են Զամչեանի պատմագրութեան դերը: Թէ՛ Վահէ Օշական, թէ՛ ալ արեւելահայ մտաւորական մը (որուն անունը դժբախտաբար չեմ յիշեր) հաստատած են Թումանեանի դերը (առաջինը զայն նկատելով, ի վերջոյ, ժբխտական, երկրորդը՝ դրական): Ես ալ նման քիչ մը յանդուգն հաստատումներ ըրած եմ, ըսելով՝ օրինակ, որ 1923 - 1975 թուականներու Միջին - Արեւելեան Դաշնակցութեան (Հ.Յ.Դ.-ի) միտքը կազմողներն են Բաֆֆիէն երկու վէպ, Ահարոնեանէն երեք - չորս պատմուածք, Ռուբէն Տէր - Մինասեանի յուշերէն մի քանի պրակ, եւ (այս՝ մեծ մոռցուածն է) Մալխասի Զարթօնքը, թերեւս նաեւ իրրեւ վերջաբան ու մահազրութիւն այս աւանդին՝ Համաստեղի «Սպիտակ Գիւտր»ը եւ Դաշտենցի «Ռանչպարները»: Ֆրանսահայ կամ ամերիկահայ երիտասարդին համար բոլորովին անիմաստ են այս անունները, սակայն 1923-էն 1975՝ մտածումի կանոն մըն էին, դաստիարակչական դպրոց մը, որ ոչ միայն ազգայնական բնազդներ այլ ամբողջ մտածելակերպ մը կը թրծուէր անոնց ազդեցութեան տակ:

Արդ՝ մեր մօտ «թապու» չէր, արգիլուած չէր նման հարցերու մասին արտայայտուիլ, քանի որ ազգի մը կերտումը անաւարտ գործ մըն էր մեզի համար: Արեւմտեան Եւրոպայի եւ հիւսիսային Ամերիկայի մէջ (ոչ միայն Միացեալ -- Նահանգներ, այլ նաեւ՝ Գանատա), ազգի գաղափարը ընդգծել ինքնին վտանգաւոր կը նկատուէր, եւ դեռ կը նկատուի, - ազգայնականութիւնը կը նկատուէր եւ կը նկատուի դէպի Փաշիզմ առաջին քայլը:

Բայց եւ այնպէս կը փոխուի ամէն ինչ, եւ այսօր անգլիախօս ընտրանին չուաբած է երկուութեան մը դէմ - յանդիման: Մէկ կողմէն կը դաստապարտէ «դուրս»ի փոքր ազգերու ազգայնականութիւնը, մանաւանդ երբ իր «զործին կուգայ»: Այսպէս՝ Սերպին, Խրուաթին, Արաբին, Քիւրտին եւ Հայուն ազգայնականութիւնը, «լաւ» չէ: Հրեայինը (Իսրայէլը «Հրեայ Պետութիւն» կը կոչուի), Զինայինը (որ խեղճ Թիպեթցի ազգը կը ճգմէ, սակայն 1·200·000·000-նոց չուկայ մըն է) չի դաստապարտուիր: Սակայն փոքրամասնութիւններու ներքին ազգայնականութիւն մըն ալ կայ որ ուրիշ պիտակներու տակ կը յարատեւէ, - Քէպէքի մէջ, ափրիկեան ծագում ունեցողներու մօտ, մեքսիքական ու մանաւանդ քուպայական ծագում ունեցողներու մօտ, եւայլն: Ամէն տեսակի ճիգ կը թափուի, հաւաքապաշտական այս հակումները որակելու «էթնիքական անվնաս, բազմերանգ տարբերութիւններ», սակայն ոչ ազգային:

Բայց եւ այնպէս կը զարգանայ, թափ կը ստանայ, կը վերանորոգուի ազգային հարցերու ուսումնասիրութիւնը: Այս թափը կը պարտինք, մասամբ, փրոֆէսէօր Պէնէտիքթ Անտէրսընի (ծագումով՝ անդլիացի, կը դասաւանդէ Ամերիկայի մէջ) կարեւոր աշխատանքին, որ կը հաստատէ տպագրութեան, մամուլի, վէպի չատ սերտ կապ, ազգակերտումի հետ, թէ՛ առաջին, թէ՛ երրորդ աշխարհին մէջ Հայուն համար նորութիւն չեն իր հաստատումները. սակայն վաթսուն տարուան թապու-էն ետք, նորութիւն են Ամերիկացիին համար:

Ազգային հարցերու, ապա նաեւ ազգերու եւ խաւերու մտածումի սեռերու ուսումնասիրութեան նոր աշխուժութիւնը կը պարտինք նաեւ տեսական ամբողջ համակարգի մը՝ որուն արմատները Ալթիւսէրի եւ Ֆուքոյի մի քանի գործերուն մէջ մխրճուած են, եւ որ կը ճիւղաւորուի ու կը ծաղկի ներկայիս, իբր «մշակութային ուսումնասիրութիւն» (քալչըրըլ սթաթիզ): Այս ճիւղի մասնագէտները կը պիտակեցին թէ անհատ կամ հաւաքական ենթակայի կազմաւորման մէջ մեծ դեր ունին «մտածումի սեռերը», ըլլան անոնք հեռատեսիլ կամ պատմագրութիւն, վիտէօ - խաղ կամ փիլիսոփայութիւն: Տարբեր ազգեր, տարբեր խաւեր՝ իւրաքանչիւր ազգի մէջ, կ'ենթարկուին տարբեր սեռերու ազդեցութեան, անշուշտ տակաւին անորոշ հետեւանքներով:

Ինչպէ՞ս կը կազմուէր հայ ժողովուրդի ընդհանուր միտքը, ապա նաեւ այս կամ այն հատուածին ու խաւին միտքը: Ո՞ր մտածումի սեռերու ազդեցութեան տակ պիտի կազմուի ան, այսօր ու վաղը: Կասկած չունիմ ես որ 1784-էն 1914, Զամչեան եւ Ալիշան, Րաֆֆի եւ Ահարոնեան, ունեցան իրենց դերը: Կ'ենթադրեմ որ չենք կրնար «չափել» եկեղեցւոյ հսկայ ազդեցութիւնը: Քահանայական դպրոցը, եկեղեցւոյ ծէսերը, մանաւանդ քարոզը, ի՞նչ ազդեցութիւն ունեցան, Տէր - Թոդիկէն՝ Տէր - Ցուսիկ, չեմ գիտեր: (Խօսքս կարմիր ժամուցի Ցուսիկին մասին է, ոչ՝ Ցուսիկ Սարգսեանին):

ՍՓԻԻՌՔ — ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԻՒՆ

Վերջերս հիւսիսային Ամերիկայի մէջ ստեղծուած է Ատամնաբուժական միջազգային հայկական ընկերակցութիւնը որ կը համախմբէ Միացեալ - Նահանգներու եւ Գանատայի ատամնաբոյժները եւ կ'ուզէ մասնագիտական գործունէութիւն ծաւալել թէ՛ Հայաստանի, թէ՛ հայ զաղութին մէջ: Ընկերակցութիւնը արդէն համագործակցութիւն հաստատած է Լիբանանի, Արժանթինի, Իտալիոյ, Պելժիոյ, Գերմանիոյ, Ֆրանսայի հետ: Ներկայիս կեդրոնատեղին կը գտնուի Գանատա. ներկայացուցիչ ունի Լոս - Անճըլըս, Նիւ - Եորք, Ուաշինկթըն, Պոսթըն, Մոնրէալ, Թորոնթօ, Փարիզ:

Այս Ընկերակցութեան կազմէն խումբ մը ատամնաբոյժներ Հայաստան գտնուեցան Ապրիլ 20-էն մինչեւ Մայիս 4· խումբը կը բաղկանար Կարօ Գէորգեան (Լոս - Անճըլըս), Վաչէ Սէրայտարեան (Պոսթըն), Գլարա Գույումճեան (Փարիզ), նաեւ Սեդրակ Տէյիրմէնճեանէ որ ատամնաբուժութիւն ուսանած է Երեւան եւ պատրաստուած այս խումբին կողմէ ու Սօսի Գէորգեանէ, որպէս օգնական:

Այցելութեան առաջին նպատակն էր հանդիպում ունենալ Երեւանի ատամնաբուժական համալսարանի տեսուչին եւ իր գործակիցներուն հետ: Հանդիպումներու ընթացքին մասնագիտական ուսուցումի ձեւին կերաբերող առաջարկներ եղան իրենց:

Երկրորդ նպատակն էր ամբողջացնել Գորիսի ատամնաբուժական մարզի կարիքները: Այդ նպատակը իրագործուեցաւ չնորհիւ Գորիսի հովիւ՝ Աբրահամ Վրդ. Մկրտչեանի աջակցութեան եւ Հայ Օգնութեան Ֆոնտին նեցուկին: Հաստատուեցանք քաղաքին սթոմաթոլոժիի բաժանմունքին մէջ ուր մեզի սենեակ մը յատկացուած էր. հոն զետեղեցինք մեր գործիքները, աթոռները, եւայլն ու աշխատեցանք չորս օր, օրական 12 ժամ:

Ընդհանրապէս այդ բաժանմունքին մէջ հազիւ նախնական բուժումներ կը կատարուին ու մնացածին համար ժողովուրդը յաճախ ստիպուած կ'ըլլայ Երեւան երթալու: Առողջապահութեան մարզը մեծ պակասներ ունի, բայց այդ տխուր վիճակը միայն Գորիսի յատուկ չէ:

Այդ մէկ շաբթուան ընթացքին 350 հոգի խնամեցինք -- չափահաս, երախայ, նաեւ պինուոր--: Պէտք է ըսել որ այդ ընթացքին չատ ջերմ յարաբերութիւն ստեղծուեցաւ մեր եւ տեղացիներուն միջեւ: Հանդիպում ունեցանք նաեւ Գորիսի դպրոցներու պատասխանատուներուն հետ, իրենց բացատրելու համար թէ ինչպէս կարելի է ատամներն ու լինտերը առողջ պահել, նոյնիսկ իրենց ապրած պայմաններուն մէջ: Այս նկատումով հեռատեսիլի հաղորդում մըն ալ կազմակերպուեցաւ, որուն ընթացքին առիթ ունեցանք ժողովուրդին հարցումներուն ուղղակի պատասխանելու:

Երեւան վերադարձին, մեր վերջին երեք օրը անցուցինք Էջմիածին ուր ընդունեցանք Գարեգին Ա.ի կողմէ. ան խնդրեց որ խնամենք Էջմիածնի կրօնաւորները ալ ատամները: Այդ երեք օրը աշխատեցանք վանքի հիւանդապահին սենեակը, բուժելով մօտաւորապէս 150 հոգի: Այդ ընթացքին յաճախ խօսակցելու առիթը ունեցանք Գարեգին Ա. Կաթողիկոսին հետ որ մտահոգ էր ժողովուրդի կեանքի պայմաններուն համար ու մեծ պէս կը փափաքէր մօտէն ծանօթանալ այդ ժողովուրդին, չիրմներ հաստատել, օգնել: Բոլորիս համար անմոռանալի յիշատակ պիտի մնան այն պահերը զրոյցներ անցուցինք այդ բացառիկ անձնաւորութեան հետ:

Ատամնաբուժական միջազգային հայկական Ընկերակցութիւնը պիտի չարունակէ նման ճամբորդութիւններ, միշտ պանազան երկիրներէ մասնակիցներով: Ան կը փորձէ զազափարներն ու կարելիութիւնները համադրել, առանց ժամանակ կորսնցնելու պարապ խօսակցութիւններով:

ԳԼԱՐԱ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ԱՆՑԵԱԼԻ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

ՉԻՐԻԻՔՑԻՇԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔԻ ՄԱՍԻՆ

Այս օրերուն Ֆրանսահայութիւնը պատուղ առիթներէն մէկն ալ Սէրժ Չիւրիւքի Alcatel. Alsthom-ի անօրէնութեան դէմ ընտրուիլն է, եւ այս պատկառելի նշանակումէն օգտուելով՝ պիտի փորձեմ անցեալի հակիրճ ծանօթութիւնս հաղորդել Չիւրիւքեան ընտանիքի մասին:

Նորակոչ անօրէնին հայրը, Մարսէյլի չուկային մէջ Georges անունով ծանօթ՝ իր կնոջը հետ Cours Julien-ի սկիզբը նպարեղէնի խանութ մը կը բանեցնէին, որուն ամէնօրեայ բացումը կը կատարէր վաղ առաւօտեան, որովհետեւ Հայրուն կողմէ մկրտուած կլոր ու երկար պագարներէն՝ պատուղներով եւ բանջարեղէններով բեռնաւորուելէ ետք, քաղաքին խանութպաններէն կանգ կ'առնէին երկար ու չեղ զատիվայրին առջեւ, չհասած՝ այսպէս կոչուած Monsieur Georges-ի խանութին առջեւ, սուրճ, չաքար եւ պատահան արմտիքներ տրմի - կո դնելու համար:

Պօմոնի մեր թաղային նպարավաճառատունը վարող Յարութիւն եղբայրս ալ 1931-էն սկսեալ, չաբթուան չուկայի երեք օրերու աւարտին կը հանդիպէր Ժորժին խանութը: Բայց անոր գինուորական չրջանին, 1938-էն մինչեւ 1942, ես ալ պատանի պախալ՝ հետեւեցայ եղբօրս ընթացքին առիթ ունեցանք ժողովուրդին հարցումներուն ուղղակի պատասխանելու:

Երեւան վերադարձին, մեր վերջին երեք օրը անցուցինք Էջմիածին ուր ընդունեցանք Գարեգին Ա.ի կողմէ. ան խնդրեց որ խնամենք Էջմիածնի կրօնաւորները ալ ատամները: Այդ երեք օրը աշխատեցանք վանքի հիւանդապահին սենեակը, բուժելով մօտաւորապէս 150 հոգի: Այդ ընթացքին յաճախ խօսակցելու առիթը ունեցանք Գարեգին Ա. Կաթողիկոսին հետ որ մտահոգ էր ժողովուրդի կեանքի պայմաններուն համար ու մեծ պէս կը փափաքէր մօտէն ծանօթանալ այդ ժողովուրդին, չիրմներ հաստատել, օգնել: Բոլորիս համար անմոռանալի յիշատակ պիտի մնան այն պահերը զրոյցներ անցուցինք այդ բացառիկ անձնաւորութեան հետ:

Ատամնաբուժական միջազգային հայկական Ընկերակցութիւնը պիտի չարունակէ նման ճամբորդութիւններ, միշտ պանազան երկիրներէ մասնակիցներով: Ան կը փորձէ զազափարներն ու կարելիութիւնները համադրել, առանց ժամանակ կորսնցնելու պարապ խօսակցութիւններով:

ԳԼԱՐԱ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

Հոլիվուտի Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Մայիս 13-ին, տօնուած է Մայրերու Օրը: Հանդիսութիւնը վարած է Ցասմիկ Զախալեան: Բացման խօսքը արտասանած է Մարի Զախարեան: Անահիտ Իշխանեան հանդէս եկած է Մայրերու Օրուան նուիրուած քերթուածներու արտասանութեամբ եւ երգով: Ցայտագրին մասնակցած են նաեւ աշակերտներ: Բանախօսած է Հելէն Չալէպլեան:

*
**

Փասատինայի Ժողովական Եկեղեցւոյ մէջ, Մայիս 12-ին, տեղի ունեցած է դասական համերգ մը: Հայ եւ օտար երաժիշտներէ բաղկացած Վիրքիւզներ նուագախումբը, ղեկավարութեամբ Արմէն Կարապետեանի, մեկնաբանած է Խպտլիտով - Իվանովի հայկական Ռապսոտին, Հայոցի թաւ Ջութակի քոնչերթօն եւ Բաբաջանեանի արիան: Երկրորդ բաժնին մեկնաբանուած են Պէթհովընի մկկ արիան, Ա. Տիգրանեանի «Անոյշ»ը օփերայէն արիա մը, Կոմիտասէն երկու երգ եւ օտար գործեր: Թաւ Ջութակով հանդէս եկած է Վահրամ Սարաջեան, ծնած Երեւան եւ դափնեկիր Զայքովսքի, Ժընեւի եւ Փրակայի միջազգային մրցանակներու: Երգերը մեկնաբանած է Էլլադա Զախոյեան, ծնած Հայաստան, ներկայիս հաստատուած Ամերիկա, դափնեկիր է Մարիա Գալաս մրցանակի: Ցիսուն հոգինոց նուագախումբին ղեկավարը՝ Արմէն Կարապետեան, որ իրրեւ Ջութակահար հանդէս եկած է նախկին Մորհրդային Միութեան գլխաւոր քաղաքներուն մէջ, եղած է Հոնոլուլուի սէնֆոնիք նուագախումբի Ա. Ջութակահար եւ դասախօս Հաուայիի համալսարանին մէջ: Համերգի դեղարուեստական ղեկավարը եղած է Խաչատուր Աբովեան:

*
**

Կլէնտէյլի Իրանահայ Միութեան սրահին մէջ, Մայիս 7-ին, տեղի ունեցած է հայ ընտանիքին կառոյցին եւ հայ մշակոյթի առանձնայատկութիւններուն նուիրուած սեմինար մը, կազմակերպութեամբ Հ.Օ.Մ.-ի Շրջանային Վարչութեան: «Հայ ընտանիքի կառոյցը եւ հայ կնոջ դերը իրրեւ մայր եւ կին» նիւթին չուրջ խօսած է Ալիս Պետրոսեան, բազդատական եզրեր ներկայացնելով ամերիկեան եւ հայ ընտանեկան կառոյցներու միջեւ: «Հայ մշակոյթի առանձնայատկութիւնները» նիւթը ներկայացուցած է փրոֆէսէօր Գէորգ Մրլոպեան, խօսելով պարարուեստի, երգարուեստի, նկարչութեան, ճարտարապետութեան, գրականութեան մասին: Սեմինարը վարած է Ռիթա Որբերեան: Հ.Օ.Մ.-ի խօսքը փոխանցած է կեդրոնական Վարչութեան ներկայացուցիչ՝ Մաքօ Մկրտիչեան:

*
**

Լոս - Անճըլըսի Ուիլշըր Իպէլ սրահին մէջ, Մայիս 7-ին, նշուած է Հոլիվուտի «Ռոզ եւ Ալեք Փիլիպոս» ազգային վարժարանի 25-ամեակը: Բացումը կատարած է դպրոցին տնօրէնը՝ Վիքէն Եադուլեան: Գործադրուած է դեղարուեստական յայտագիր մը, որու ընթացքին հանդէս եկած է դպրոցին երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Արա Մանաչի:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՎԵՀԱՆՈՅՇ ԹԵՔԵԱՆ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Փարիզէն եաք, Վեհանոյշ Թեքեանի նուիրուած երեկոյթ մըն ալ տեղի ունեցաւ Մայիս 26, Ուրբաթ երեկոյ Լոնտոնի Իսէքս Իւնիթէրըն եկեղեցիին սրահին մէջ, քանի մը տասնեակ անձերու ներկայութեամբ:

Հ.Օ.Մ.-ի Նախագահուհի Մաթիլտա Մկրտիչեանի ողջոյնի խօսքէն եաք Արմինէ Թամրազեան ներկայացուց բանաստեղծուհին: Ապա խօսք տրուեցաւ Վ. Թեքեանի:

Ան անդրադարձաւ «Հայ կնոջ դերը ժամանակակից պատմութեան մէջ» նիւթին չուրջ. սկսաւ Ե. դարէն, Եղնիկ Կողբացիով, հասնելու համար մինչեւ ներկայի Ղարաբաղի կռիւներուն ու հայ կնոջ անոնց բերած մասնակցութեան: Դասախօսութենէն եաք կարդաց իր բանաստեղծութիւններէն ու երեկոյթը աւարտեցաւ Հ.Օ.Մ.-ի տիկիններուն կողմէ պատրաստուած հիւրասիրութեամբ մը որուն ընթացքին Վ. Թեքեան նաեւ մակագրեց իր գիրքերը:

*
**

Կիրակի, Մայիս 28-ին, Սուրբ Պետրոս Եկեղեցիին սրահին մէջ, «Երկիր եւ մշակոյթ» կազմակերպած էր լուսապատկերներու ցուցադրութիւն մը Ժ.Թ. եւ Ի. դարու հայ նկարիչներու գործերուն վերաբերեալ: Իրաքանչիւրին մասին բացատրութիւններ տուաւ Շահէն Ալեքսանեան որ Հայաստանի ազգային պատկերասրահին անօրէնն է:

Մ. ՋԱՓԱՐԵԱՆ

թիւնները» նիւթը ներկայացուցած է փրոֆէսէօր Գէորգ Մրլոպեան, խօսելով պարարուեստի, երգարուեստի, նկարչութեան, ճարտարապետութեան, գրականութեան մասին: Սեմինարը վարած է Ռիթա Որբերեան: Հ.Օ.Մ.-ի խօսքը փոխանցած է կեդրոնական Վարչութեան ներկայացուցիչ՝ Մաքօ Մկրտիչեան:

*
**

Լոս - Անճըլըսի Ուիլշըր Իպէլ սրահին մէջ, Մայիս 7-ին, նշուած է Հոլիվուտի «Ռոզ եւ Ալեք Փիլիպոս» ազգային վարժարանի 25-ամեակը: Բացումը կատարած է դպրոցին տնօրէնը՝ Վիքէն Եադուլեան: Գործադրուած է դեղարուեստական յայտագիր մը, որու ընթացքին հանդէս եկած է դպրոցին երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Արա Մանաչի:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՇՈՒԱՔԻՆ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԽՄԲԱՎԱՐ ԺՈՐԺ ՓԷՀԼԻՎԱՆԵԱՆԻ ՆՈՐ ՍԿԱՒԱՌԱԿՆԵՐԸ

«Երաժշտական Համբորդութիւն Եւրոպայի մէջ» խորագրուած երկու սկաւառակ հրապարակ հանուած է «Արիա Մի-դիէզ»ի կողմէ: Ժ. Փէհլիվանեանի ղեկավարութեամբ Մոնթէ-Գառլոյի Փիլհարմոնիք նուագախումբը կը ներկայացնէ Փ. Տիւքասի, Ս. Ֆրանքի, Կ. Մալէրի, Մ. տը Ֆալլայի, Լ. Էլկարի (առաջին ձայնապնակ) եւ Է. Կրիկի, Նիլսընի, Ռոսինիի, Վէրտիի, Սիպելիուսի, Ռ. Շըթրաուսի (Բ. սկաւառակ) գործերէն բաղկացած երկու յայտագիր:

Ժ. Փէհլիվանեան գաւակն է ծանօթ երդչուհի Արփինէ Փէհլիվանեանի. ծնած է Պէյրութ, 1964-ին ու տասը տարեկանին փոխադրուած Միացեալ Նահանգներ: Վեց տարեկանին կը սկսի Ջութակի դասերու, ինը տարեկանին Լիբանանի ազգային առաջին մրցանակին կ'արժանանայ: Աւարտած է Գալիֆորնիոյ եւ Ինտիանայի համալսարանները: 19 տարեկանին ղեկավարած է առաջին անգամ ու որոշած հետեւիլ այդ մարզին: Կ'աշակերտի Լորին Մազէլի, Ցէրոմինաս Լէյթընըրի եւ Փիէռ Պուլէզի. այս վերջինը զինք կը նկատէ «տաղանդաւոր երիտասարդ ու խոստմնալից խմբավար մը»:

Ժ. Փէհլիվանեան երաժշտական միջազգային չրջանակին ուշադրութիւնը կը դրաւէ 1991-ին, երբ միաձայնութեամբ արժանի կը նկատուի երիտասարդ խմբավարներու Պըզանսոնի միջազգային մրցումին առաջին մրցանակին: Աւտր յաջորդող տարիներուն կը ղեկավարէ մեծ ճանաչում վայելող նուագախումբեր, ինչպէս՝ Կիրովի օփերայի նուագախումբը, Սիւիս Ռոմանտը, Ռատիօ Ֆրանսի, Մոնթէ - Գառլոյի Փիլհարմոնիք նուագախումբերը եւ շատ ուրիշներ:

Երիտասարդ խմբավարը ներկայիս կ'ապրի Փարիզ ուր 1994 Դեկտեմբերին «Փէյէլի»ի նուագահանդէսով մեծ դնահատանքի արժանացած էր:

Ժ. Փէհլիվանեանի Ֆրանսական արտադրութեան վերոյիշեալ երկու սկաւառակները կը վաճառուին «Ֆնաք»ի եւ «Վիրժին Մէկասթոր»ի մէջ:

ԼՕՐԸՆՆ ՏԸՌԵԼ

ՊՐՈՍՓԵՐՈՅԻ ԿՂԶԻՆ

ներածական՝ Գորփու կղզիի բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլերէնէ Թարգմանեց՝
ՇԱՒՐ ՏԷՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Ցետոյ կուգայ քաղաքագէտ ու անդուլ հնձողացի մեղրածոր վետրանօն, ըստ ոմանց՝ ծովահէնն, ըստ այլոց՝ ծովակալ: Ջարեանի նախասիրած անձնաւորութիւնը: «Վենետիկցիներու գործած մեծագոյն սխալը զայն սպանելը եղաւ», - կ'ըսէ Ջարեան:

Սը. Սպերլիտոնի պէս՝ Գորսիրան եւս որպէս օժիտ պատկանած է ողբերգական վախճան ունեցած զեղեցիկ կնոջ մը - Մինքայէլ Բ.ի դուստրը Հէլէնին, որ կղզիին հետու բանտի մը մէջ մահացաւ:

Արեւելքէն արշաւողներու ալիքները մինչեւ կղզին հասած են, բայց անոր կանչ հովիտներուն եւ պուրակներուն մէջ անէացած: Թրքական նուաճումի պատմութեան մէջ Գորսիրան կը ցցուի որպէս սահմանաքար, որովհետեւ յառաջխաղացքը հոս կանգ առաւ, փշրուեցաւ. հետեւաբար՝ Ադրիականի բանալին մնաց Վենետիկի ձեռքին:

Վենետիկեան իշխանութեան տակ կըզգին բարգաւաճած է, գոնէ անտառներու տեսակէտէն: Որովհետեւ Վենետիկցիները տասը ոսկի դրամ կը վճարէին իւրաքանչիւր մարիւր նորատունկ ձիթենիներու պուրակի համար: Կ'ըսեն թէ անոնց մեկնած պահուն մօտ երկու միլիոն ձիթենի կար կղզիին վրայ:

Ըստ 1632-ին Լայթզովի հրատարակած տեղեկագրութեան՝

«Գորֆուն որքան զեղեցիկ՝ նոյնքան եւ անառիկ կղզի մըն է: Խոնական ծովուն մէջ կը գտնուի. բնակիչները Յոյն են, կառավարողները՝ Վենետիկի: Հոմերոս գովերգած է կղզին՝ իր ատեն հոն գոյութիւն ունեցած Ալսինոյի սիրուն պարտէզներուն համար: Ալսինօս այն գորսիրացի բանաստեղծն է, որ Ոդեսեւսի նաւաբեկումէն եաք զայն աղնուաբար հիւրասիրեց եւ որուն մասին Օվիդիոս ըսած է.

Ինչո՞ւ կը սիրեմ Ալգոնոյի հողը բերրի
եւ ծառերը որոնք միշտ պտուղով են լի:

«1832-ին՝ Գորսիպացիները (sic) այս կղզին տուած են Վենետիկցիներուն, քանի ենթակայ էին աշխարհի բոլոր վտանգներուն: Արեւելքէն հիւսիս կ'երկարի կիսալուսնի կամ կէս շրջանակի ձեւով:

«Գորֆու քաղաքը, որմէ ալ կուգայ կղզիին անունը, կը տարածուի լերան մը սաորոտին ուր ժայռերով շրջապատուած անառիկ երկու ամրոց կայ. մէկը կը կոչուի Ֆորտէցցա Նովա, միւսը՝ Ֆորտէցցա Վէքքիա: Լաւ կառավարուած են եւ աչալուրջ հսկողութեան ենթակայ, որպէսզի չըլլայ թէ մէկուն հրամանատարին դրդումով՝ միւսը դաւաճանական արարք մը գործէ: Նոյն դիտումով ալ՝ զոյգ ամրոցներու կառավարիչները իրենց նշանակման պահուն Վենետիկի Մերակոյտին առջեւ կ'երդնուն, որ ո՛չ ծածուկ ո՛չ յայտնի խորհրդակցութիւն պիտի չունենան իրարու հետ եւ իրենց պաշտօնավարութեան երկու տարիներուն ընթացքին պիտի չթղթակցին իրարու հետ:

Ամրոցները անմատչելի ու անառիկ են, պայմանաւ որ զանոնք պահողները հաւատարիմ ըլլան եւ ուսեստեղէնի ու ռազմական պաշար ունենան: Ցոյն ժողովուրդը զանոնք կը կոչէ Քրիստոնէութեան Բերդերը: Սակայն աւելի ճիշդ պիտի ըլլար կոչել Վենետիկի Ուժը, քանզի եթէ այս ամրոցները Թուրքերուն կամ Սպանացիներուն ձեռքը իյնան, Վենետիկի վաճառականներուն գործունէութիւնը անընշան մակարդակի կ'իջնէ. իսկ ասիկա՝ նոյնինքն Վենետիկը տապալելու բուն միջոցն է»:

Իր պարունակած մի քանի անճշտութիւններով հանդերձ, Լայթզովի նկարագրութիւնը ջրաներկ նկարի մը պէս առինքնող ու թարմ է: Անշուշտ՝ Գորսիգացիներու հարցը երեւակայածին է. կրնայ պատահիլ սակայն, որ տպագրական վրիպակի արդիւնք ըլլայ - «Գորսիգացի»ի փոխարէն: Նաեւ՝ ոչ մէկ պարագայքը կարելի է լեռ կոչել այն բլրակը որուն վրայ կր բարձրանայ հին ամրոցը: Բայց իր ընդհանուր դիծերուն մէջ՝ տեղեկագրութիւնը կը համապատասխանէ տեղւոյն դրաւչութեան:

Լայթզովէն մօտաւորապէս տասնամեակ մը առաջ՝ Ջոյնզ Մորիսըն իր «Ուղեւորի ցօրեր»ուն մէջ կարճ հատուած մը նուիրած է կղզիին նկարագրութեան ,զոր կ'արժէ մէջբերել: 1596-ին գրուած է:

«Մայիս 5-ի կիրակի օրը՝ Գորֆու կըզգիէն երեք մղոն հեռու գտնուող Ֆանոն լեռը (եթէ լաւ կը յիշեմ՝ կղզին) տեսանք, եւ անկէ անդին յունական ցամաքին վրայ՝ Քիմերայի չատ բարձր լեռները, որոնք բնակուած են Ալպանացիներէ. ասոնք ո՛չ Թուրքերու հպատակ են, ո՛չ Վենետիկցիներու, ո՛չ ալ ուրիշներու. պատեհ առթիւ բոլորն ալ կը կողոպտեն: Վենետիկցիները եւ Ֆրանսայի ու մանաւանդ Սպանիոյ թագաւորները զանոնք որպէս զինուոր կը վարձեն իրենց պատերազմներուն առեն:

«Ցոյներէ բնակուած Գորֆու կղզին չատ բերրի է. առատ պտուղ, հացահատիկ, զինի, չամիչ կ'արտադրէ: Մէկը՝ հին, միւսը՝ նոր երկու ժայռափոր բերդեր նահանգիստը կը պաշտպանեն. երկուքն ալ հաստատուն եւ անառիկ են: Այնպէս որ կղզին իրաւամբ կը նկատուի Քրիստոնեայ աշխարհի գլխաւոր Բանալիներէն մին»:

(Շար. 34)

Մ· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

երկուշաբթի, Յունիս 12, ոսկի է Սրբոց կուսանացն Հռիփսիմեանց:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս· Յովհ·-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի:

L'INALCO et la Société des Etudes Arméniennes
ont le plaisir de vous convier
A LA QUATRIEME

JOURNEE ETUDES ARMENIENNES EN FRANCE

à l'occasion du
BICENTENAIRE DE L'ECOLE DES LANGUES ORIENTALES VIVANTES
le Lundi 12 Juin de 9h30* à 17h
dans les salons de l'INALCO,
2, rue de Lille, Paris 7e

- *Introduction*
  par André BOURGEY,
  Président de l'INALCO;
- *La chaire d'arménien à l'Ecole des Langues Orientales,*
  par Anaïd DONABEDIAN, INALCO;
- *Les «Arméniens de Colbert»,*
  par Anahide TER-MINASSIAN,
  Université de PARIS I;
- *Quelques correspondances inédites où il est question de Chahan de Cirbied, Napoléon I, Emile Benvéniste, Antoine Meillet et Haïg Berberian,*
  par Jean-Pierre MAHE,
  Ecole Pratique des Hautes Etudes;
- *Georges Dumézil et les études arméniennes,*
  par Georges CHARACHIDZE, INALCO;

Cocktail-lunch

- *De Villefroy : un des premiers arméniste français,*
  par Bernard OUTTIER,
  Université de Genève;
- *Sirarpie Der Nersessian et les arts arméniens,*
  par Sylvia AGEMIAN,
  Musée Nicolas Suisak, Beyrouth**;
- *Le rôle de l'arménien dans les études indo-européennes,*
  par Charles DE LAMBERTERIE,
  Ecole Pratique des Hautes Etudes;
- *L'école hellénophile dans les études arméniennes (en arménien),*
  par Erna CHIRINIAN,
  Matenadaran, Erevan.

* *En raison du nombre limité de places dans la salle, il est recommandé au public d'être présent dès l'ouverture de la journée.*

** *Sous réserve. Avec la contribution de la* Fondation en faveur des étudiants et chercheurs de la République d'Arménie pour l'Histoire de l'Art.

ՄԱՐՍԷԼԻ
ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
12 14, rue Saint-Bazile, Marseille 1er

Հիմնադրութեան
19-րդ տարուան առթիւ

ՄԵԾ ՀԱՅԿԵՐՈՑԹ

Նախագահութեամբ՝
ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՏԻԳՐԱՆ ՀՐԱՉԵԱՆԻ

Շաբաթ, Յունիս 10,
ժամը՝ 20·30-ին սկսեալ

Հայկական նուագախումբ
Ճաշակին՝ 150 ֆր·:

Սեղանները ապահովելու համար դիմել՝ Հայ Մշակոյթի Տան գրասենեակը:

Հեռաձայն·՝ 91 - 50 - 15 - 09

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Պոլսեցի տարեց հիւանդ կին մը իր համեստ քսակէն հետեւեալ նուէրները կ'ընէ·- Ռատիօ Ալյբ՝ 500 ֆր·, Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարան 2000 ֆր·, կապոյտ Խաչի Շրջ· վարչութիւն 2000 ֆր·, Անկէն - լէ - Պէնի Նարեկ վարժարան 1000 ֆր·, Մոնմորանսիի Տաթեւ վարժարան 1000 ֆր·, Անթոնիի հայերէնի դասընթացք 1000 ֆր·, Պանէեօ - Քաչանի Սիամանթօ դպրոց 1000 ֆր·, Ալֆորվիլի Ս· Մեսրոպ կրթարան 1000 ֆր·, (դրամարները ստանալ՝ «Յառաջ»էն փոխան ստացագրի) եւ 500 ֆրանք «Յառաջ»ին:

L'ECOLE
TEBROTZASSERE
propose

un Cycle de Conférences-Débats

animées par
ONNIK JAMGOCYAN
Docteur en Histoire

La Puissance économique des Arméniens

du 17ème au 18ème siècle

- *Les financiers arméniens à Venise*

le Vendredi 9 Juin à 21 heures
au YAN'S CLUB
5, avenue Reille, Paris 14e

Participation : 50 F.

Le débat sera suivi d'un cocktail

Renseignements au : 43. 81. 01. 72.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Repas

A l'occasion du 40e anniversaire de la Colonie de Bellefontaine et de la fin des travaux de l'aire de jeux, la Croix Bleue des Arméniens de France, section de Sevran-Livry «*D. Missakian*» organise

UN REPAS

le Dimanche 11 Juin à 13 heures

à la MCA, 17, rue Charles Péguy,
93190 Livry-Gargan

Pour tout renseignements et réservation:
Tél. : 43. 32. 47 20 (dans la journée)
ou 43. 83. 87. 68 le soir.

*
**

Journée à Fontainebleau

organisée
par la C.B.A.F
section de Bagneux - Cachan
le Dimanche 11 Juin

— Matin : Visite guidée du Château de Fontainebleau; repas dans un restaurant près du château.
— Après-midi : Promenade à Barbizon.
Prix : 250 F. (tout compris)
200 F. pour les enfants moins de 12 ans.
— Départ en autocar : 8 h 15 précises devant le supermarché *Casino* à Bagneux (Nationale 20).
— Retour : Vers 19h.
Inscriptions : 46 - 63 - 10 - 48 (après 18h)
— Places limitées —

*
**

La Section de Paris
«*Archalouïse TATHEOSSIAN*»
organise

LA FETE DE FIN D'ANNEE DE SON ECOLE

le Dimanche 18 Juin
Spectacle donné par les enfants à 15 heures
suivi d'un goûter
Nous vous attendons tous à la M.C.A. — 17, rue Bleue, Paris 9e

---

CITE INTERNATIONALE DES ARTS
Salle E. SANDOZ

Martin PETROSSIAN

Peintures

du 8 au 19 Juin

Ouvert tous les jours de 13h à 19h

CITE INTERNATIONALE DES ARTS
18, rue de l'Hôtel de Ville, Paris 4e
M° Pont-Marie

ՎԱՂՈՑՑ ՄԱՂԷ

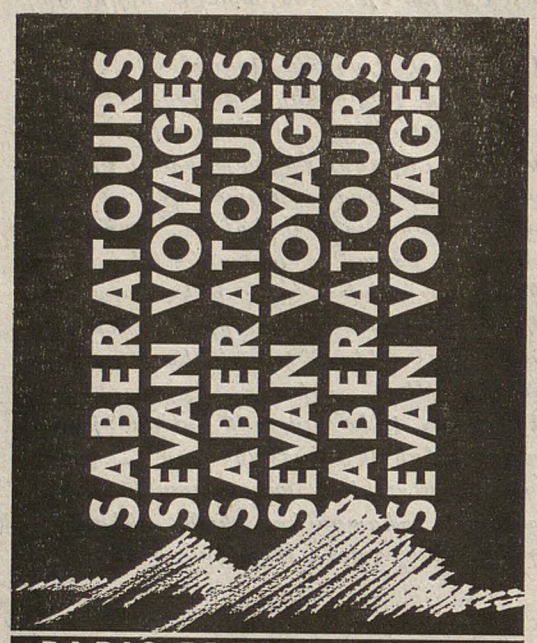
— ՊՏՈՅՏ —

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպանի «Արաքս» մանուճիւղը կը կազմակերպէ մէկ օրուան պտոյտ մը դէպի Վէրքոր:

Կիրակի, Յունիս 25, առաւօտեան ժամը 8-ին, Վիլէօրպանի Հայ Մշակոյթի Տան առջեւ

126, avenue Roger Salengro,
69100 VILLEURBANNE

Ճամբորդութիւն եւ ճաշադին՝ 200 ֆր·:
Արձանագրութեան համար հեռաձայնել՝
72 - 35 - 15 - 86
Թիւին:

PARIS·EREVAN·PARIS
VOLS HEBDOMADAIRES
- ASSISTANCE A L'AÉROPORT
- ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
- RÉSERVATION D'HÔTEL
- LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
- EXCURSIONS GUIDÉES
- VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE

PARIS·EREVAN
VOL CARGO MENSUEL

PRIX
PARIS-EREVAN-PARIS
3600 F
RENSEIGNEMENTS ET RÉSERVATIONS SUR SIMPLE APPEL

SABERATOURS
31, RUE D'ARGENTEUIL - 75001 PARIS
TEL 42 61 51 13 - FAX 42 61 94 53
SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON
TEL 78 60 13 66 - FAX 78 60 92 26
EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10
TEL 52 54 48 - 52 85 48 -
FAX 52 54 48

EN COLLABORATION AVEC
ARMENIAN AIRLINES

STUDIO VICKEN PARIS 1995

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Camp itinérant en Grèce

La Croix Bleue des Arméniens de France ouvre son **Camp Itinérant en Grèce** du 4 au 25 Juillet pour les adolescents de 14 à 16 ans.

Au programme: *Randonnées, visites des sites et monuments historiques, rencontre avec La Croix Bleue de Grèce, etc...*

Prix : 5 000 F.

Pour tous renseignements complémentaires, contacter Mme ZABOUNIAN au:
49 77 76 15 (heures de bureau)
43 76 50 52 (le soir).

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Արփինէ Աւետիսեան 1000 ֆր· կը նուիրէ «Յառաջ»ին ի յիշատակ իր սիրելի քրոջ՝ Արտեմ Ղարիպեանի եւ քեռորին՝ Զարեհ Ղարիպեանի:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ՓԱՐԻԶ

Հայ Կրթական
եւ
Մշակութային Միութիւն

ԴԻՄԱԿ

Թատերախումբը կը ներկայացնէ՝

ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻԼԸ

հեղինակութեամբ՝ Գրիգոր Վահանի
բեմադիրը՝ Վազգէն Մուրաֆեան

Կիրակի, Յունիս 11, ժամը՝ 17·30-ին:

MUSEE GUIMET
6, Place d'Iéna, Paris 16e (M° IENA)

ՎԱԼԱՆՍ

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Վալանսի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ ընտրողական մարմնի եւ հոգաբարձութեան 1993 - 1995 տարուան նստաշրջանը լրացած ըլլալով, կը հրաւիրենք Վալանսի եւ Շրջանի հաւատացեալները ընտրելու նոր ընտրողական մարմին մը, նոր նստաշրջանի համար:

Ժողովը տեղի պիտի ունենայ Ս· Սահակ Եկեղեցին, Ուրբաթ, Յունիս 23, երեկոյեան ժամը 20·30-ին:

Օրակարգ·-
Բարոյական վեկուցում,
Նիւթական հաշուետուութիւն,
Ընտրութիւն ընտրողական մարմնին:

Այն հաւատացեալները, որոնք կը փափաքին ընտրողական մարմնին մաս կազմել, կրնան իրենց դիմումնագիրը նամակ քարտուղարութեան ղրկել, կրօնական կեդրոնութեան հասցէին, մինչեւ Յունիս 10 թուականը

Eglise St-Sahag, 12 rue de la Cécile.
VALENCE

Պայմաններ Ընտրողական Մարմնի Թեկնածուութեան՝

Ա· Վճարած ըլլալ իւղագին մոմագիրը եկեղեցիս,
Բ· Ամբողջացուցած ըլլալ 21 տարեկանը,
Գ· Հաստատուած ըլլալ Վալանս կամ շրջանը առնուազն 5 տարի:

Պայմաններ Ընտրողական Մարմնի Քուէարկող Անդամներուն՝

Ա· Վճարած ըլլալ իւղագին մոմագիրը եկեղեցիս,
Բ· Ամբողջացուցած ըլլալ 21 տարեկանը,
Գ· Հաստատուած ըլլալ Վալանս կամ շրջանը առնուազն 2 տարի:

Վստահելով ձեր ներկայութեան, եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը յայտնէ իր կանխայայտ շնորհակալութիւնը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

RECHERCHE

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
recherche
pour son Centre de Vacances de BELLEFONTAINE

JUILLET 1995

1 ASSISTANT SANITAIRE
(médecin, étudiant en 2ème année de médecine ou infirmier)

Ecrire à CBAF :
17, rue Bleue, 75009 PARIS.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R.C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ 10-11
SAMEDI - DIMANCHE
10-11 JUIN
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·000 Ֆ. — Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ. (շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·610 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 69e ANNEE — N° 18.610

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆի վարչապետը՝ Ռաֆիք Հարիրիի նոր (ր) կառավարութիւնը կը բաղկանայ նոյնպէս 30 անդամներէ : Շահէ Պարասմեան Քարիւղի եւ Ճարտարարուեստի նախարար է, Ցակոբ Տէմիրճեան ալ Քաղաքապետական եւ դիւղապետական հարցերու :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՕԴԱԶՈՒՆ որու հետքը կորսուած էր իր օդանաւին վար առնուելէն ետք Պոսնիոյ մէջ, գտնուեցաւ 6 օր ետք (Ցունիս 8-ին) եւ Ամերիկա վերադարձաւ որպէս հերոս : Օդաչուն գտնուած է մահիզներու հետազօտական գործողութեան մը ընթացքին : Վեց օր ապրած է պահուրտած, երկու օրուան սնունդ ունէր միայն, ու մէկ չորս օրերն ալ մրջին եւ մարախ կերած է : Գլինթըն չատ հպարտ է եւ օդաչուն Սպիտակ Տուն հրաւիրած է :

ՆԱՒԱԳԱՀ ԳԼԻՆԹՐՆ, առաջին անգամ ըլլալով, գործածեց վէթոյի իր իրաւունքը ընդհմանալով Քոնկրէսին (Ներկայացուցչական ժողով եւ Ծերակոյտ) որոշումներուն պիւտճէի վերաբերեալ : Որոշումները 16,4 միլիառ տոլարի խնայողութիւն մը նախատեսած էին եւ Միացեալ - Նահանգներու նախագահը յայտարարեց թէ չի կրնար վաւերացնել նման որոշում մը : Կը մնայ Ներկայացուցչական Ժողովին եւ Ծերակոյտին (երկուքն ալ հանրապետական մեծամասնութիւն մը ունին) միջին ճամբայ մը գտնել : Այլ խօսքով, ժողովները պարտին պիւտճէի մը քուէարկել 2/3-ի մեծամասնութեամբ, որպէսզի կարենան հրաժարիլ նախագահական վէթոյէն :

ՄԻՇԷԼ ՌՈՔԱՐ որ, յայտնութիւն մաղած էր ընկերվարական նախկին երեսփոխան Միշէլ Փըղէի Մարսէյլի Թաղապետական ընտրութիւններուն (հերճուած ցանկի մը գլուխն է), գրաւոր իր զօրակցութիւնը բերած է Լիւսիէն Վէյկանի ու ներկայ թէ սկիզբը կարծած էր որ նախնական զոհ մը պիտի կատարուէր երկուքին միջեւ :

ԻՐԱՆի Արտաքին նախարարը՝ Ալի Վելայթի հարցազրոյց մը տուած է «Ֆիկարօ»ի ուր կը շեշտէ, գլխաւորաբար, որ կարելի չէ կղզիացնել Իրանի նման երկիր մը թէեւ հակառակ ամերիկեան ամպարիշտին Իրանի միջազգային դերը երբէք այսքան զօրաւոր չէ եղած :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ մէջ, գործազրկութիւնը նուազում մը արձանագրած է Մայիսին եւ համեմատութիւնը իջած է 9%-ի :

ՆՈՒԱՋԻ - ԼԸ - ԿՈՒԱՆի (փարիզեան արուարձան) մէջ, երկու գիշեր, յաջորդաբար (Ցունիս 7-էն 8 եւ 8-էն 9) չուրջ 100 երիտասարդներ խռովութիւններ ըստեղծեցին եւ բախումներ եղան ապահովութեան ուժերուն հետ : Ձերբակալումներ եղած են, գլխաւորաբար, ոստիկանատան վրայ, թալանի ենթած են վաճառատուներ, հրդեհուած տասնեակ կառքեր, ցուցափեղկեր ջարդուփշուր եղած եւայլն, եւայլն : Դրդապատճառն է պէօրի մը մահը, պատահած Զորեքշաբթի, երբ երիտասարդը զողցուած մոթոցով մը արտակարգ արագութեամբ կը քշուի խոյս տալ ոստիկաններէն ու իր զինք հետապնդող ոստիկաններէն ու իր ճամբան չարունակած է հակառակ ուղղութեամբ բախելով ազդալոյսի մը ու ծանրօրէն վիրաւորուած եւ մեռած :

ՄԱՄՈՒԼ

«LE NOUVEL OBSERVATEUR»

(8/14 Juin)

Un pari nommé Tchuruk

Շաբաթաթերթը այսպէս խորագրուած էջով մը կը ծանօթացնէ Ալքաթէլ - Ալսթոմի նոր գլխավորը որպէս «միակը որ կրնար յաջորդել Փ. Սիւարի» : Ի տես ընկերութեան տակարացումին, կ'ըսուի թէ անոր մեծագոյն բաժնետէրերէն Թոթալ նախագահն է որ ձայն բարձրացուցած է Ֆրանսացի վարիչներուն քով ու ան է որ առաջին անգամ առաջարկած է Սերժ Ձիւրիւքի անունը :

Գործի աշխարհին մէջ ամենազօր դէմք մը կը նկատուի ան : Հայ առեւտրականներու զաւակ Սերժ Ձիւրիւքտիչեան ծնած է Մարսէյլ, բայց «կեղծ մարսէյլց իմը» կը կոչուի լիսէի ու համալսարանի իր ընկերոջ կողմէ որ «Քրէտի Լիոնէ»ի նախագահն է : Կարճ կտրուած իր մազերով, ակնոցի կիսալուսնի ձեւ շրջանակներով ու խիստ դէմքով զոր երկչոտ ժպիտ մը կը լուսաւորէ, հարաւցիի մը բնաւ չի նմանիր : Ձարտարարուեստի մարզի դէմք մըն է որ երբեք մասնակցած չէ նախարարական աշխատակազմերու : Ձախողմեան մըն է որ գլխաւորելու կը կոչուի Էմ - փէ - Էմ հակումով ընկերութիւնը : Քսան տարի աշխատած է Մռպիլ ընկերութեան մէջ, յետոյ Ռոն - Փուլէնի եւ վերջապէս Թոթալի մէջ : Ղեկավարի իր անցեալը լեցուն է յաջողութեան էջերով :

Թէ ինչո՛ւ Թոթալի պատասխանատուները դիմքը կը լքէ, հարցումին մօտ չրջանակէն մէկը կը պատասխանէ.. «Եսը իր բաժինը ունի ատոր մէջ, բայց կայ նաեւ գիտակցութիւնը՝ պարտականութեան եւ պատասխանատուութիւններու, հանդէպ երկրի մը որ իրեն ընծայած է յաջողութեան նման առիթ մը» :

Ս. Ձիւրիւք պէտք է Ալքաթէլ - Ալսթոմի եւ Ցրանս Թելէքոմի միջեւ կապը վերահաստատէ ու ընկերութիւնը պատրաստէ վաղուան : Ալքաթէլ տեղեկատուութեան միջազգային ցանցերուն համեմատութեամբ այնքան յապաղում արձանագրած է որ ենթակայ է վաղը ներկայի իր յաճախորդներէն մէկուն ենթարկուելու վտանգին :

Ձիւրիւք որ իր գործի կեանքը անցուցած է տարբրանութեան ու քարիւղի մարզերուն մէջ, պիտի յաջողի՞ նոր չունչ տալ զեկավարելու կոչուած ընկերութեան : Ցարմարադոյն պայմաններով յաջորդութիւն մը նախատեսած չըլլալով Փ. Սիւարի, Ալքաթէլի վարչականները ընդունած են այս դրուը : Նոյնպէս եւ ընկերութեան 200 հազար հոգինոց պաշտօնէութիւնը :

ԵՐԵՒԱՏԻՊ ՓԱՐԻԶ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Ցունիս 7 / 9)

ՍԵՒ ԾՈՎԵԱՆ
Ե- ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Մոսկուայի մէջ Ցունիս 7-ին տեղի ունեցած է սեւծովեան Համագործակցութեան խորհրդարանական վեհաժողովին Ե. համագումարը, որուն Հայաստանի կողմէ մասնակցած է Բ. Ազարբեկեանի գլխաւորած պատուիրակութիւնը : Նիստին ելոյթ ունեցած է, ի շարս այլոց, վեհաժողովի հերթական նախագահը՝ Ալպանիոյ Ազգ. Ժողովի նախագահ Փիթէր Ամնոր, որ առիթէն օգտուելով շնորհաւորած է Հայաստանի Խորհրդարանին նախագահը, որ իրեն պիտի յաջորդէ ատանձնելով հերթական նախագահութիւնը վեց ամսուան չրջանի մը համար :

*
**

ԴԻՏԵՐՈՒ ՔՆՆԻՉ ԽՈՒՄԲԸ
ՀԱՑԱՍՏԱՆ ԹԱՄԱՆԱԾ

Ընդառաջելով Հայաստանի կառավարութեան հրաւէրին, ոուս, գուիցերացի եւ ամերիկացի ներկայացուցիչներէ բաղկացած դէտերու քննիչ խումբ մը արդէն հասած է Երեւան : Անոնք ուսումնասիրութիւններ կը կատարեն Երեւանի, Սպիտակի եւ Սիսիանի չրջաններուն մէջ Ցուլիս 5-ի երեսփոխանական ընտրութիւններուն կապակցութեամբ : Քննչական այլ խումբերու ժամանումը եւս կը սպասուի այս օրերուն. իսկ դէտերը Հայաստան կը հանին ընտրութեանց նախօրեակին :

*
**

Ընտրութիւններու նախօրեակին Հայաստանի քաղաքական կեանքին եւ մթնոլորտին ծանօթանալու նպատակաւ Երեւան գացած է նաեւ Միւնիխէն քաղաքագէտներու խումբ մը ընկերակցութեամբ Վրաստանի Խորհրդարանի արտաքին կապերու յանձնաժողովի անդամ Դաւիթ Պայճածէի :

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԹՈՒՐՔԻՈՑ ԴԷՄ

«Միլլիյէթ»ի Մոսկուայի թղթակիցը ձէնք Պաչլամըչ թերթին Ցունիս 8-ի թիւին մէջ այս խորագիրով ուշադրութեան կը յանձնէ Թուրքիոյ հանդէպ Ռուսաստանի վերջին օրերու կեցուածքը որ յանկարծ խստացած է :

Ան կ'ըսէ. «Մոսկուա ձեռնարկած է Թուրքիան ամբաստանելու եւ դժուարին կացութեան մատնելու արշաւի մը : Մոսկուա գրեթէ թշնամի յայտարարած է Անգարան : Այս պայթարին հեռաւոր նպատակն է քարիւղի եկամուտէն զրկուած, Միջին Ասիայէն ու Կովկասէն մերժուած, մեկուսացած երկրի մը վերածել Թուրքիան» :

Թուրքիոյ դէմ Մոսկուայի առաջին քայլը եղած է Ցունաստանի ու Պուլկարիոյ հետ գործակցութեան զարկ տալ, որպէսզի Ազրբեջանի քարիւղի արտադրութեան փոխադրութեան մէջ Թուրքիա չէզոքացուի :

Թշնամութեան երկրորդ կէտ մը եւս առընչուած է Ազրբեջանի քարիւղին. Ռուսաստանի Արտաքին նախարարութեան կողմէ կատարուած յայտարարութեամբ մը ակնարկութիւն եղած է Թուրքիոյ, դժգոհութիւն յայտնելով որ «կարգ մը երկիրներ» Կասպից ծովու իրավիճակին հարցով կը միջամտեն Ազրբեջանի ներքին խնդիրներուն ու «կը չանան հրահանգներ տալ» : Ծանօթ է որ Կասպից ծովու իրավիճակի վէճը Մոսկուան կը հակադրէ Բաքուի : Առաջինը կը պնդէ որ այդ չրջանէն ձեռք ձգուած քարիւղէն պէտք է բաժին ունենան Կասպիցը եզերող բոլոր երկիրները. Ռուսաստան, Ղազախստան, Թուրքմէնիստան եւ Իրան :

Ռուսաստան դժգոհ է նաեւ Պոլսոյ եւ Զանաքքալէի նեղուցներէն նաւերու անցքին վերաբերող նոր կանոնադրութենէն զոր Անգարա սկսաւ գործադրել 1994 Յուլիս 1-էն : Մոսկուա կը պնդէ որ այդ կարգադրութիւնը 500 միլիոն տոլարի վնաս պատճառած է իրեն ու այս մասին բողոքած Սեւծովեան տնտեսական համագործակցութեան անդամ երկիրներուն :

Չէչէնիոյ պատերազմն ալ պատճառ է որ Ռուսաստան դժգոհի Անգարայէն, Դուդայեւի համակիր ուժերուն զինամբարերքի օժանդակութեամբ ամբաստանելով զայն : Ռուս պաշտօնատար մը ըսած է թէ դէնքն ու զինամթերքը պարսկական նաւահանգիստներէ ձկնորսական նաւերով Ազրբեջան կը տարուին, անկէ կը փոխանցուին չէչէն ուժերու :

Մոսկուայի յայտարարութիւնը թէ ամբողջացուցած է Կովկասի 58-րդ բանակին կազմութիւնը, նոյնպէս Թուրքիոյ նեղուներուն պատճառելու ձեւ մը կը նկատուի Անգարայի կողմէ : Այս բոլորը ըսելէ ետք լրագրողը կ'եզրակացնէ.. «Ռուսաստան որ զանազան ճակատներու վրայ դիւանագիտական պայքար կը մղէ, այլեւս չի ծածկեր նաեւ բաղաքական, գիւղատնտեսական եւ տնտեսական մարգերուն մէջ Թուրքիոյ առջեւ պատուար կանգնելու իր քաջքը» :

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

«ՀԱՑԵՐԸ ՊԷՏՔ Է ՔԱՇՈՒԻՆ ԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ՀՈՂԵՐԷ, ԲԱՑԻ ՂԱՐԱԲԱՂԷՆ»

Ցունիս 8-ի «Հիւրրիյէթ»ի լրատուութենէն ետք, յաջորդ օրուան «Միլլիյէթ» օրաթերթն ալ կ'արձագանգէ Հայաստան - Ազրբեջան մօտալուտ հանդիպումներու որոնք Միացեալ - Նահանգներու նախաձեռնութեամբ տեղի կ'ունենան Ուաչինկթընի մէջ : Թերթին թղթակիցը կը տեղեկացնէ հիմնուելով ամերիկեան աղբիւրներու վրայ թէ յառաջիկայ օրերուն ամերիկեան մայրաքաղաքին մէջ հանդիպում մը ծրագրուած է Լ. Տէր - Պետրոսեանի խորհրդական Ժ. Էլպարիտեանի ու Ալիեւի խորհրդական Վ. Կուլիզադէի միջեւ. հանդիպումին ներկայ պիտի ըլլայ նաեւ Բաքուի Մեծն - Բրիտանիոյ դեսպան ու Արտաքին փոխ - նախարար Մ. Կուլիեւ : Ազրբեջանցի այս երկու դիւանագէտները կ'ըսուի որ Ապրիլին առաջին հանդիպում մը ունեցած են Հայկական կողմին հետ, տեսակցելով Երեւանի Միացեալ - Նահանգներու դեսպան Ռ. Շուգարեանի ու Հայկական համագումարի նախագահ Ռոս Վարդեանի հետ որ ծանօթ է որպէս Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի մօտ անձնաւորութիւն :

Միացեալ - Նահանգներու այս նախաձեռնութեան որպէս պատճառ կը ներկայացուի Ուաչինկթընի մտահոգութիւնը՝ Կովկասի կացութեան, Կասպից ծովու քարիւղին առընչուած հեռանկարներու, Ռուսաստանի անկայունութեան եւ Հայաստանի տնտեսական եւ ընկերային տագնապին մասին : Այս նախաձեռնութիւնը կը բացատրուի նաեւ Մինսկի խումբին անյաջողութեամբ. Միացեալ - Նահանգներ կ'ուզեն առիթներ ստեղծել հրադադարը օգտագործելու եւ լուծումի յանգելու համար : Այս իմաստով, Անգարայի կողմէ օդային տարածքին բացուելէն ետք, յաջորդ քայլը կը նկատուի բացի Ղարաբաղէն, մնացեալ ազրբեջանական հողերէն Հայերու ետ քաշուիլը :

Թերթին թղթակիցը կը գրէ թէ Թուրքիոյ եւ Հայաստանի յարաբերութիւններուն բնականոնացումին մեծագոյն արգելքը Ղարաբաղի հարցն է : Այսուհանդերձ, «Անգարա որ գոհ է Թուրքիոյ հետ բնականոն յարաբերութիւններու ընդդիմադիր Հ.Ց.Դ.-ի Լ. Տէր - Պետրոսեանի կողմէ փակումէն, կարեւոր կը նկատէ որ Հայաստանի Ցուլիս 5-ի ընտրութեան յաջորդէ հաշտութեան ու մեղմացումի կողմնակից կառավարութիւն մը» :

Ուաչինկթընի այս հանդիպումին օրակարգի նիւթերէն պիտի ըլլայ քարիւղի փոխադրութեան, ճամբու խնդիրն ալ : Տարեկան 100·000 տակառ նախնական արտադրութեան համար այնպէս կը թուի որ կարեւոր ազդակ է հայեւադրբեջանական յարաբերութիւններու մեղմացումը որ ապահովութեան երաշխիք մը պիտի ըլլայ կողմերուն համար :

ՍԱՐԵՐՆ ՈՒ ԱՆՈՆՑ ՏԷՐԵՐԸ

1992 Մայիս 9-ին Արցախի պատերազմը գլխաւոր անկիւնադարձը արձանագրեց երբ հայկական ուժերը վերստին տիրացան Շուշիի քաղաքին: Պատմական ժամանակներու հայկական մշակոյթի կեդրոն այդ ոստանը խորհրդային կարգերու վերջին տարիներուն կատարեալ փորձանքի մը վերածուած էր, յատկապէս մայրաքաղաք Ստեփանակերտի համար: Գրեթէ ամբողջովին ադրբեջանցի բնակչութեամբ քաղաքը ուրկէ ութսունական թուականներու սկիզբին վտարուած էին վերջին Հայերն ալ, իր բարձրադիր աշխարհագրական դիրքով, Ստեփանակերտի գլխուն թառած չարիքի տուփ մըն էր: Հոնկէ արձակուած ռումբերը, հրթիռները աւեր ու մահ կը ցանէին Ստեփանակերտցիին գլխուն, ամէն օր ու ամէն ժամ: Ու այնքան առեն որ վերջ չտրուէր այդ կացութեան, կարելի պիտի չըլլար խօսիլ Արցախի ամբողջականութեան մասին: Ու տրուեցաւ: Հայկական ուժերը 1992 Մայիս 9-ին մտան քաղաքը որ արդէն պարպուած էր իր բնակչութենէն ու վերածուած զինական պահեստի ու ռազմական կեդրոնի:

Ժամանակակից մեր պատմութեան այս կարեւոր թուականին Գ. տարեդարձին առթիւ «Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութիւն» թերթը Նուարդ Աւագեանի կողմէ ԼՂՀ Պաշտպանութեան բանակի փոխ - գնդապետ Արթիւր Աղաբեկեանի հետ հարցազրոյց մը հրատարակած է, խորագրուած՝ «Պիտի ասէինք մեր խօսքը եւ ասացինք»:

Փոխ - գնդապետը ռազմական հոլովոյթին կարեւոր մէկ օղակը կը նկատէ Յանձաձորի մարտը: Ատիկա նախապէս մըշակուած առաջին պատասխանն է ազգրբեջանական եւ խորհրդային գործակցութեամբ կիրարկուող «Օղակ» գործողութեան որուն նպատակը մեկուսացնել էր հայկական պաշտպանական ուժերը եւ վճռացնել զանոնք: Պատասխան - ծրագիրը կը պատրաստուի ԼՂՀ-ի ներկայի Պաշտպանութեան նախարար՝ Սամուէլ Բաբայեանի ցուցմունքով եւ կը գործադրուի անոր հրամանատարութեամբ: Ս. Աղաբեկեան զայն կը նկատէ իրենց կողմէ ժողովուրդին տրուած ապացոյցը թէ «մեր հողի ճակատագիրը մեր ձեռքն է»:

Այդ գործողութեան կը հետեւին Տողի, Խոջավենդի, Խոջալուի, ազատամարտերը: Ասոնք կը նախորդեն Շուշիին: Այդ վճռական քայլին յաջողութեան մասին փոխ - գնդապետը կ'ըսէ. - «Շուշին հաւաստեց որ ոչ հեռու անցեալում մեր պապերի, հայրերի կատարածը, հսկայ կայսրութեան կազմում Արցախի մի բուռ ժողովրդից երկու տասնեակ ճանաչուած հերոս տալը պատահականութիւն չէր»:

Երբ կը հարցուի թէ արցախեան կռիւներու տարիներուն որո՛նք են իրեն ամէնէն աւելի ուրախութիւն ու տխրութիւն պատճառած երկու պահերը, Ս. Աղաբեկեան առանց տատամսելու կը ներկայացնէ առաջինը. «Ես ամենաբիչը երկու տարի շարունակ երազում էի այն օրը երբ ոտբերս կը թրջեմ Աբաքսի ջրով: ... Եւ պատկերացրէի, վերցրել էինք Զանգելանի տարածքը, առգրաւել հսկայական ճակատախնիկա, կորցրել ընդամէնը մէկ տանկ, հասել Մայր գետին...»:

Իսկ երբ կ'ուզէ յիշել տխրութեան ամէնէն ցայտուն պահը, կը դժուարանայ, «Սկզբում դա այն օրն էր երբ Թուրքերը մտան Կարմիր շուկայ: Յետոյ 1992-ի Օգոստոսի 15-ն էր երբ Սարիշէնից մինչ Մելիքաշէն վերցրել, Հադրութն առել էին աճցանի մէջ: Իսկ հիմա հաստատ գիտեմ որ դա 1994-ի Ապրիլն է եղել»: Այդ Ապրիլին ազրբեջանական ուժերը ի դին ամէն բանի վճռած էին գոնէ քանի մը թիզ հող դրաւել: Քենդ - Հորադիզի ուղղութեամբ կը յաջողին այդ նպատակը իրագործել: Նահանջել անոնց դիմաց, պիտի նշանակէր Հադրութը ձեռքէ հանել. անհրաժեշտ էր եւ առնել կորսուած չրջանը: Փոխ - գնդապետը կոչ կ'ուղղէ ռատիօկապով. «Ով ուզում է Հադրութը պահել, թող գայ ինձ մօտ»: Շատեր կ'երթան. «Ցոյնիսկ այն ծառայութիւնների սպաները որոնք անմիջականօրէն չեն մասնակցում մարտերի: Սովորական զինուորի պէս ձեռքերն առաւ ինքնաձիգները եւ առաջ գնացին» կը պատմէ Ս. Աղաբեկեան, ապա կը շարունակէ. «Ձոհեր եղան: Ի՞նչ տղաների կորցրինք: Ինձ համար ամենածանր օրը դա էր, ա՛յո». ու կ'եզրակացնէ. «Եթէ այսօր մենք տապահաստանում ենք պահում մեր երկիրը (Թուրքը չկարողացաւ մեզ հարկադրել նորից քարձրանալ սարերը), հէնց դրանով է չափւում մեր յաղթանակի արժէքը»:

ԼՂՀ-ի բանակին փոխ - գնդապետը մարտական իրենց ամէնէն յաջող գործողութիւնը կը նկատէ Քելբաջարի ազատագրումը. այսինքն՝ այն պարագան ուր նպատակին կը հասնին նուազագոյն կորուստով: Քելբաջարը կ'ըլլայ նաեւ մարտավարութեան դպրոց. հոն կը սորվին երկու կողմերէն հարուածելով օղակի մէջ առնել թշնամին, միայն անցք մը ձգելով նահանջելու համար: Այդ նոյն մարտավարութիւնը յետագային կը կիրարկեն նաեւ Աղդամի, Ֆիզուլիի, Զանգելանի, Կուպաթլուի ազատագրման ընթացքին:

Հետաքրքրական է կարդալ տակաւին այս զինուորականին տուած բացատրութիւնը զինուորի հոգեբանութեան մասին. ան կ'ըսէ. «Երբ Ռուսների օգնութեամբ Թուրքերը վերցրին Շահումեանն ու Մարտակերտի մի մասը, իմ մէջ հեռուստատեսութեամբ բաւարին լսելու ուժ չէի գտնում...: Բայց երբ Ֆիզուլին գրաւեցինք, ռատիօընդունիչի ձայնը բարձրացրել՝ ժպիտով մուղամաք էինք լսում...: Ահա ես յաղթողի հոգեբանութիւն»:

Պատերազմին տաքէն ու պաղէն անցած այս փոխ - գնդապետը իր քաղաքներուն որպէս զերագոյնը կը ներկայացնէ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան պետական անկախութեան իրաւական ճանաչումը: Ինք կը հաւատայ որ կը հասնի այդ օրը. այդ հաւատքը կը թելադրէ նաեւ բոլոր Արցախցիներուն:

«Տարօրինա՛կ մարդիկ ու տարօրինակ մտայնութիւնները» ըլլայ չատ հաւանօրէն հակազդեցութիւնը՝ Հադրութէն, Քելբաջարէն, Ֆիզուլիէն, Շուշիէն հազարաւոր քիլոմեթր հեռու, աշխարհի հանդիսատ անկիւններուն բարիքներով ուռճացող մեր զանգուածներէն չատերուն: Անոնց որոնց առօրեային մէջ, պատմութեան դէրքերու բնակիչ են պատերազմները իրենց յաղթական հերոսներով ու կորուստներով. նաեւ հողի համար պայքարը, դերութիւնը, դերեվարութիւնը, զոհերը: Հանդիսատ աշխարհին բարքառով «տարօրինակ»էն ուրիշ ի՞նչ որակում տալ անոր որուն երբ զղոյշ ըլլալու, ինքն իրեն խնայելու թելադրանքը կ'ըլլայ թշնամիին կրակին տակ, կրնայ կատակել ու պատասխանել. «որ կենդանի մնանք, չե՛նք մեռնի»...:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԽՕՍՔ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԳՆԱՀԱՏԱՆՔԻ

Սիրելի՛ հոգեւոր եղբայրներ
եւ զաւակներ Հայ Եկեղեցւոյ,
Որդիք հայկագեան
որ ի Հայաստան եւ ի սփիւռս աշխարհի,

Ահաւասիկ չուրջ երկու ամիսներ անցան այն օրէն ասդին, երբ Աստուծոյ կամքով ու հայ ժողովուրդի ընտրութեամբ կոչուեցանք Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի նուիրական եւ բարձրագոյն ու ծանրագոյն պարտաւորութեան:

Մեր ընտրութեան եւ դահակալութեան օրէն (Ապրիլ 4 - 9) ասդին զգացինք եւ տեսանք մեր նուիրապետական Աթոռներու՝ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Երուսաղէմի Հայոց պատրիարքութեան եւ Կ. Պոլսոյ Պատրիարքութեան, Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ բոլոր թեմերու Առաջնորդներուն, ազգային - եկեղեցական բոլոր իշխանութիւններուն, ծխական եկեղեցիներուն եւ եկեղեցական կազմակերպութիւններուն սէրն ու յարգանքը, աղօթքն ու մաղթանքը մեր նոր առաքելութեան բեղնաւոր պտղաբերման համար ի հաճոյս Աստուծոյ, եւ ի վայելումն հայ հաւատացեալ ժողովրդեան:

Այստեղ, մայր հայրենիքին՝ Հայաստանի մէջ եւ Արցախի տարածքին անձամբ եղանք մեր հայրենի պետութեան՝ Հայաստանի Հանրապետութեան, Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան բոլոր պատասխանատուներու եւ սպասաւորներու սիրալիր վերաբերումին եւ անմիջական ու անվերապահ աջակցութեան բոլոր մակարդակներու վրայ անխտիր:

Մեր ժողովուրդի բարեսիրական, մշակութային, կրթական, ընկերային, ազգային - քաղաքական, երիտասարդական, հայրենակցական եւ այլ կարգի կազմակերպութիւններ ու միութիւններ, ընկերութիւններ, հաստատութիւններ, անհատ ազգայիններ, բարերարներ, մամուլի ներկայացուցիչներ արտայայտեցին իրենց բարեմաղթութիւնները այցելութիւններով, հեռագիրներով, նամակներով, հեռաձայնային խօսակցութեամբ, յօդուածներով եւ նաեւ որոշ նուիրատուութիւններով վասն բարգաւաճման Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի, վասն պայծառութեան Եկեղեցւոյս Հայաստանեայց եւ վասն ամրացման եւ զօրացման հայրենեաց մերոց:

Հայաստանէն եւ աշխարհի չորս ծագերէն՝ Ռուսիոյ Դաշնութեան Հանրապետութենէն, Վրաստանէն, Ուկրանիայէն, ՀԱՊ-ի այլ հանրապետութիւններէն, Իրանէն, Թուրքիայէն, Պալքեան երկիրներէն մինչեւ Արեւելեան եւ Արեւմտեան Եւրոպայի բոլոր երկիրները, Միջին - Արեւելքէն մինչեւ Ծայրագոյն Արեւելք, Հիւսիսային եւ Հարաւային Ամերիկաներէն մինչեւ Աւիրիկեան երկիրները հայ ժողովուրդի զաւակներ առանց խորութեան իրենց դաւանութիւնը, ուրախութիւնը, բոլի ցանկութիւններն ու չնորհաւորութիւնները յայտնելով՝ զգացուցին Մեզի մեր Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ եւ հայ ազգի ու հայրենիքի անքակտելի միութեան անսասանելի զօրութիւնը եւ զօտեպնդեցին Մեզ մեր առաքելութեան մէջ մանաւանդ մեր ժողովուրդի եւ հայրենիքի ու պետութեան այս ամենադժուարին կեանքի պայմաններուն ներքեւ:

Բնականօրէն կարելի չէ անձամբ ու առանձինն պատասխանել բոլոր չնորհաւորական եւ բարեմաղթական նամակներուն եւ հեռագիրներուն: Այսու հրով եւ հայ մամուլի միջոցաւ կ'ուզենք յայտնել բոլորին Մեր սիրալիր չնորհակալութիւնները եւ հայրապետական բարձրագոյն աստիճանի դնահատանքը համաեկեղեցական եւ համազգային միասնութեան արտայայտման այս սքանչելի ոգիին եւ քաջալերական երեւոյթին համար:

Իսկ՛ որ արտայայտութեանց մէջ Մենք խորագոյն ուրախութեամբ ու անսահման հրճուանքով կը տեսնենք ու կը հաստատենք ձեր բոլորի սէրն ու կապուածութիւնը հանդէպ Հայաստանեայց Սուրբ Եկեղեցւոյ, Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի Ամենայն Հայոց Հայրապետութեան, Հայ Ազգին ու Մայր Հայրենիքին հանդէպ:

Միաձնաչէջ այս սրբավայրին մէջ կ'աղօթենք առ Բարձրեալն Աստուած, որ ձեր բոլորին անխտիր պարգեւէ Իր երկնաձիր չնորհն ու օրհնութիւնը, զօրացնէ ձեզ բոլորդ, առաւել եւս ամրացնէ ձեր բոլորին մէջ սիրոյ, միութեան, եղբայրութեան, միասնականութեան ու զոհողութեան ոգին, որ գերադոյն հարստութիւնը կը կազմէ մեր ազգին ու Եկեղեցւոյ եւ միանգամայն գաղտնի ուժը՝ մեր յաղթանակին: Թող Սուրբ Լուսաւորչի կանթեղին լոյսը սրբութիւն ճառագայթէ եւ երջանկութիւն ցանէ ձեր բոլորի կեանքերուն մէջ, ո՛ւր ալ ըլլաք, ի՛նչ պայմաններու տակ ալ որ ապրիք:

***

Սիրելիք, բոլորդ ալ կը դիտակցիք որ անկիւնադարձային նշանակութիւն եւ պատմակերտական կարեւորութիւն ունեցող օրերու մէջ է որ կոչուեցանք Հայրապետական այս ամենադժուարին պարտաւորութեան: Հայրենիքի անկախացման ու այդ անկախութեան ամրացումի եւ զօրացումի հրամայականին տակ կը գտնուինք բոլորս: Հայոց Եկեղեցին այս օրերուն որպէս հոգեւոր սնուցման մայրը այդ ազգին՝ պէ՛տք ունի ներքնապէս բիւրեղանալու, եւ ուժեղանալու, որպէսզի կարենայ արտաքնապէս ճառագայթել եւ Աւետարանի, քրիստոնէական հաւատքի եւ մեր սուրբ հայրերու ազգային առողջ աւանդութեանց չունչը տարածել մեր ժողովուրդի կեանքին մէջ այդ ժողովուրդին բարոյական ուժականութիւնը լիցքաւորելու համար:

Խորհրդային բռնակալ իշխանութեան հօթանասուն տարիները հոգեւոր ու բարոյական աւեր գործեցին մեր ժողովուրդի ներքին կառոյցին, նկարագրին ու կեանքին մէջ: Քրիստոնէական հաւատքի ճշմարտութիւններու եւ բարոյական արժէքներու ուսուցումը վերականգնումի ամէնէն էական եւ ազդու եղանակն է: Ինչպէս Գարեգին Ա. Յովսէփեան Կաթողիկոս ըսած է այնքան խոր եւ ճշմարիտ հայեցողութեամբ. «Ազգերու վերակենդանութեան ճանապարհը կրօնական վերազարթօնքի ճանապարհն է:

- Հոգեւորական - եկեղեցական նոր սերունդի պատրաստութիւն արդի աշխարհի կեանքի տուեալներու չրջագծին մէջ դիտուած:

- Հին եւ վնասեալ եկեղեցիներու վերանորոգում եւ նոր ծխական եկեղեցիներու կառուցում քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ:

- Կրօնական առողջ դաստիարակութեան կազմակերպում եւ տարածում Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ աւանդութեան ոգիի կենդանի պահպանումով:

- Ընկերային ծառայութեան, ժողովուրդի կարօտեալ կարիքաւոր զանգուածներուն օգնելու գործին կազմակերպում, մանաւանդ Լենինականի աղէտին հարուածեալ չրջանին եւ պատերազմին վիրաւոր Արցախի չրջաններուն մէջ, զոր խաւորաբար ուժ տալով տնաշէնական, գործարանային մարզին, ժողովուրդը մղելով սեփական ճիգի ու արդիւնաբեր գործի:

Աստնք սոսկ ուրուագծային եւ մասնակի նչումներ են այն տարածուն եւ երկարաչունչ գործին, որուն կոչուած ենք մեր սպասը բերելու որպէս նորընծաներ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս:

Այս բոլոր պարտաւորութիւնները Հայրենիքի վերաչինութեան եւ պետութեան ամրացման, Արցախի ապահովութեան հետ առընչուած այլ պարտաւորութիւններու հետ, կրնան իրականանալ երբ գործենք որպէս մէկ եկեղեցիի, մէկ ազգի, մէկ հայրենիքի ոգիին, զաղափարին, կամքին ուժովը, եւ զոհողութեան դերասլան աստիճանովը:

Դէպի գործ:

Ահա այս տեսիլքով ու այս նչանաբանով Մենք կ'աղօթենք ձեզ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնէն եւ Մեր չնորհակալութիւնները հեղ մը եւս յայտնելով կը ցանկանք որ բոլորս լծուինք ներշնչակ պատանքի, որպէսզի մեր եկեղեցին ու ազգը, հայրենիքն ու պետութիւնը ըլլան այն ինչ որ կը հաւատանք որ Աստուած կ'ուզէ եւ պատմութիւնը կը պահանջէ որ ըլլան:

Թող Աստուած հարցն մերոց միշտ ըլլայ ձեր կեանքին ու գործին առաջնորդն ու պահակը:

Ողջ լերուք ի Տէր զօրացեալք չնորհօք Սուրբ Հոգւոյն եւ յաւէտ օրհնեալ ի Քէն:

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Մայիս 26, 1995
Ս. Էջմիածին

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՊԱՏՐԻԱՐՔՆԵՐՈՒ ՊԱՅՔԱՐԸ

Ժամանակէ մը ի վեր Պոլսոյ օրթոդոքս տիեզերական պատրիարքութիւնը փոփոխ խնդրի մը դէմ յանդիման է: Խաւսնելով եկեղեցին որ Մոսկուայի պատրիարքին հետ հարցեր ունի, դիմած է Պոլիս, պաշտօնապէս հոն կապուելու խնդրանքով: Այդ խնդրանքին վրայ Պոլսոյ Բարթուղիմէոս պատրիարքին պատուիրակները թալին զացած են հարցին տեղւոյն վրայ տեղեկանալու համար:

Լուծումը պէտք չէ դիւանագիտական մթնոլորտի պատճառ ըլլայ: Ճիշդ է որ պալքեան այդ փոքրիկ հանրապետութիւնը 40 հազարէ աւելի հաւատացեալ պէտք չէ ունենայ, բայց ունի պատրիարքին հետ իր վէճը կրնայ թէ՛ տնտեսական, թէ՛ քաղաքական կարեւոր հետեւանք ունենալ:

1923-ին երբ բոլշեւիկները սկսած էին ռուզլ աւանդութեանց չունչը տարածել մեր ժողովուրդի կեանքին մէջ այդ ժողովուրդին բարոյական ուժականութիւնը լիցքաւորելու համար:

Խորհրդային բռնակալ իշխանութեան հօթանասուն տարիները հոգեւոր ու բարոյական աւեր գործեցին մեր ժողովուրդի ներքին կառոյցին, նկարագրին ու կեանքին մէջ: Քրիստոնէական հաւատքի ճշմարտութիւններու եւ բարոյական արժէքներու ուսուցումը վերականգնումի ամէնէն էական եւ ազդու եղանակն է: Ինչպէս Գարեգին Ա. Յովսէփեան Կաթողիկոս ըսած է այնքան խոր եւ ճշմարիտ հայեցողութեամբ. «Ազգերու վերակենդանութեան ճանապարհը կրօնական վերազարթօնքի ճանապարհն է:

- Հոգեւորական - եկեղեցական նոր սերունդի պատրաստութիւն արդի աշխարհի կեանքի տուեալներու չրջագծին մէջ դիտուած:

- Հին եւ վնասեալ եկեղեցիներու վերանորոգում եւ նոր ծխական եկեղեցիներու կառուցում քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ:

- Կրօնական առողջ դաստիարակութեան կազմակերպում եւ տարածում Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ աւանդութեան ոգիի կենդանի պահպանումով:

- Ընկերային ծառայութեան, ժողովուրդի կարօտեալ կարիքաւոր զանգուածներուն օգնելու գործին կազմակերպում, մանաւանդ Լենինականի աղէտին հարուածեալ չրջանին եւ պատերազմին վիրաւոր Արցախի չրջաններուն մէջ, զոր խաւորաբար ուժ տալով տնաշէնական, գործարանային մարզին, ժողովուրդը մղելով սեփական ճիգի ու արդիւնաբեր գործի:

Աստնք սոսկ ուրուագծային եւ մասնակի նչումներ են այն տարածուն եւ երկարաչունչ գործին, որուն կոչուած ենք մեր սպասը բերելու որպէս նորընծաներ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս:

Այս բոլոր պարտաւորութիւնները Հայրենիքի վերաչինութեան եւ պետութեան ամրացման, Արցախի ապահովութեան հետ առընչուած այլ պարտաւորութիւններու հետ, կրնան իրականանալ երբ գործենք որպէս մէկ եկեղեցիի, մէկ ազգի, մէկ հայրենիքի ոգիին, զաղափարին, կամքին ուժովը, եւ զոհողութեան դերասլան աստիճանովը:

Դէպի գործ:

Ահա այս տեսիլքով ու այս նչանաբանով Մենք կ'աղօթենք ձեզ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնէն եւ Մեր չնորհակալութիւնները հեղ մը եւս յայտնելով կը ցանկանք որ բոլորս լծուինք ներշնչակ պատանքի, որպէսզի մեր եկեղեցին ու ազգը, հայրենիքն ու պետութիւնը ըլլան այն ինչ որ կը հաւատանք որ Աստուած կ'ուզէ եւ պատմութիւնը կը պահանջէ որ ըլլան:

Թող Աստուած հարցն մերոց միշտ ըլլայ ձեր կեանքին ու գործին առաջնորդն ու պահակը:

Ողջ լերուք ի Տէր զօրացեալք չնորհօք Սուրբ Հոգւոյն եւ յաւէտ օրհնեալ ի Քէն:

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Մայիս 26, 1995
Ս. Էջմիածին

հալածել ռուսական եկեղեցին, ժամանակի պատրիարքը առժամեայ ինքնավարութիւն մը շնորհած էր էստոնական եկեղեցիին: Այդ կարգավիճակը պահպանուեցաւ մինչեւ Բ. աշխարհամարտ երբ Ստալին նուաճեց պալթեան երկիրները:

1945-ին էստոնիոյ խորհրդայնացումով եկեղեցին ալ ենթարկուեցաւ Մոսկուայի: Պատասխանատուները հետապնդումի ենթակայ եղան ու մէկ մասը արտաքսուեցաւ որ Շուէտ հաստատուեցաւ ու հոն հիմնեց էստոնական Առաքելական Եկեղեցին, զայն ենթարկելով Շուէտի եկեղեցական իշխանութեան որ իր կարգին ենթակայ է Պոլսոյ տիեզերական պատրիարքութեան: 70-ական թուականներուն Պոլսոյ Տիմիթրիոս տիեզերական պատրիարքը էստոնական աքսորեալ եկեղեցիին պաշտօնական ճանաչումի բոլոր դիմումները կը մերժէ, պնդելով որ 1923-ի ինքնավարութիւնը ոչ մէկ արժէք կը ներկայացնէ: Յետոյ, Խորհրդային Միութեան քայքայումով ու էստոնիոյ անկախութեամբ կացութիւնը աւելի կը բարդանայ: Երկրին նոր Սահմանադրութեամբ միակ ուղղափառ եկեղեցի մը կըրնայ գոյութիւն ունենալ երկրին մէջ որ պիտի վերաիրանայ դրաւեալ ինչքերու: Այս պարագան չուտով կռուախնճոր կ'ըլլայ Շուէտի մէջ հիմնուած եկեղեցիին եւ Մոսկուայի մօտիկ էստոնական եկեղեցիին կողմնակիցներուն միջեւ:

Հարցը ունի նաեւ քաղաքական երեսակ մը. 1994-ին էստոնական կառավարութիւնը աքսորեալ եկեղեցին կը պաշտօնականացնէ, ինչ որ Մոսկուայի Ալեքսի պատրիարքին անմիջական հակազդեցութեան պատճառ կ'ըլլայ: Այս վերջինս էստոնիայէն է ու 25 տարի Թալլինի մետրոպոլիտ եղած է: 1994 Դեկտեմբերին ելոյթ մը ընդգծելով որ էստոնական կառավարութիւնը միջամուխ է Ռուսաստանի եկեղեցական հարցերուն: Այս վերջինս կնճիռին է որ լուծում պէտք է գտնէ ներկայի Պոլսոյ պատրիարքը:

Դժուար չէ տեսնել թէ այս բախումին մէջ երկու կողմերը ունին իրենց չափը. էստոնական պետութիւնը վճռակամ է ռուսական ազդեցութեան բոլոր հետքերը ջնջելու, այս մօտեցումով պաշտօնականացուած է աքսորեալ եկեղեցին: Իսկ Մոսկուայի պատրիարքը Ռուսաստանի ձեռքը մնացած ամէնէն ազդեցիկ միջոցն է ռուսական դերիշխանութիւնը պարտադրելու համար նախկին խորհրդային հանրապետութիւններուն:

ՔԱՂՀԱՆ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

«Հայաստան» փողոցին անուանակոչումը

Մայիս 29-ին կատարուեցաւ «Հայաստան» փողոցին անուանակոչութեան հանդիսութիւնը: Իօրօփօլի ճակատը կը ծածանէին Ֆրանսական եւ Հայկական Եռագոյնները ու հակառակ անձրեւին բազմութիւնը հաւաքուած էր հանդիսութեան վայրը. հոն էին երեսփոխաններ Ռիշար Գազընաւ, Միշել Տէսթօ, քաղաքապետի Ա. կարգ փիէռ Կասքօն, Իօրօփօլի նախագահ Ռընէ Միշալ, Ալփէքսփոյի տնօրէն Ժան Մատանճեան, քաղաքապետարանի խորհրդական Ժընեվիէվ Զիտեմեան, եւայլն:

Պաշտօնական անձնաւորութիւններու չքերթին կը հետեւէր ժողովուրդը մինչեւ քառուղին ուր Կրընոպլի դրօշով ծածկուած էր Rue de l'Arménie ցուցանակը որուն չղարչը հանուեցաւ ծափերու տարափի մը տակ:

Առաջին խօսք առնողը եղաւ փ. Կասքօն որ ըսաւ թէ ժ. Զիտեմեանի առաջարկը ընդունելով միաձայնութեամբ որոշած էին այսպէսով յաւերժացնել անունը երկրի մը որ յաճախ աւերուած էր, ժողովուրդը կոտորուած, բայց միշտ կանգուն մնացած էր, չնորհիւ յարատեւելու կամքին: Անոր յաջորդեց Հայ Մշակոյթի Տան տնօրէն՝ Սուրէն Աղէկեան. ան վարձատրութիւն մը նկատեց փողոցին «Հայաստան» անուանումը ժողովուրդի մը համար որ պատմութեան ամէն շրջանին մօտ եղած էր Ֆրանսայի: Ցիշեց «Ղարաբաղ Կոմիտէ»ի բանտարկութեան օրերը երբ Ֆրանսայի 11 քաղաքներ հովանաւոր կանգնած էին իւրաքանչիւր անդամի ու կրընոպլ ստանձնած էր Վազգէն Մանուկեանի ազատութիւնը. անոր որ յետագային անկախ Հայաստանի առաջին վարչապետը պիտի ըլլար: Ս. Աղէկեան յատուկ չնորհակալութիւն յայտնեց ժ. Զիտեմեանի որ մղիչ ուժը եղած էր այդ հանդիսութեան:

Այս առիթով ճոխ սեղան մըն ալ պատրաստուած էր ուր բաժակաճառերը իրարու յաջորդեցին, խաղաղութեան մաղթանքներով: Յաջորդ օրուան «Տօֆինէ լիպերէ» թերթը յատկացուցած էր հանդիսութեան, պաշտօնական անձնաւորութիւններու լուսանկարով:

Վ. Բ.

ԼՈՆՏՈՆ

Ա. ՄՈՒԹԱՖԵԱՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ ԿԻԼԻԿԻՈՑ ՄԱՍԻՆ

Հայաստանի Անգլիոյ դեսպանատունը բացումէն ի վեր դիւանագիտական աշխատանքին զուգահեռ, հետամուտ է նաեւ ձեռնարկներու որոնք կը ծառայեն հայութիւնը ծանօթացնելու: Այս նպատակով կազմակերպուած երրորդ դասախօսութիւնը տեղի ունեցաւ Մայիս 27, Շաբաթ երեկոյ Քէնսինկթընի քաղաքապետարանի սրահին մէջ: Հրաւիրուած էին Արմէն Մուրթաֆեան, փիէռ Սամսոն, ներկայացընելու համար Կիլիկիոյ վերջին թագաւորները: Երեկոյթին բացումը կատարեց Տիկին Նուրիճա Մաթոսեան որ կ'օժանդակէ դեսպանատան աշխատանքներուն: Նկատի առած ներկաները մէկ ոչ Հայերու կարեւոր թիւը, Ա. Մուրթաֆեան նախընտրեց անդլերէն դասախօսել:

Ան նախ բացատրեց Կիլիկիոյ աշխարհագրական դիրքը, թուեց թագաւորներու եւ իշխաններու անուններ: Ցիշեց Հեթում թագաւորը որպէս իր ժամանակին հեռատես դիւանագէտը: Բացատրեց Հայաստանի եւ Կիլիկիոյ մէջ երկու կաթողիկոսութիւններու գոյութիւնը, այս վերջինին Սիսէն Անթիլիաս փոխադրութիւնը: Ապա փ. Սամսոնի օժանդակութեամբ լուսապատկերներ ներկայացուեցան կիլիկեան բերդերու, տեսարաններու:

Երեկոյթը աւարտեցաւ հարցումներու բաժինով մը որուն ընթացքին նկատելի էր գլխաւորաբար ոչ հայ ներկաներու հետաքրքրութիւնը նիւթին հանդէպ: Ուրախալի էր նաեւ նոր սերունդի պատկանողներու խումբը նկատել բազմութեան մէջ:

Փակման խօսքը արտասանեց Հայաստանի դեսպանը Պր. Արմէն Սարգսեան չնորհակալութիւն յայտնելով Ա. Մուրթաֆեանի եւ ներկաներուն: Ապա դասախօսը մակադրեց իր հատորները:

Մ. ՋԱՓԱՐԵԱՆ

ԻՏԱԼԱՀԱՅ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՄԱՅԻՍ 28՝

ՏԱՐԵԴԱՐՁ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ

Շաբաթ, Մայիս 27, երեկոյեան Միլանոյի Հայ Տան սրահը լեցուած էր Միլանոյի Հայերով, որոնք ճանչնալով իրենց ազգային ու հայրենական պարտականութիւնները եկած էին մխանարար ոտնելու եւ յիշատակելու Մայիսի 28-ը, կազմակերպուած Իտալիոյ Հայոց Միութեան կողմէ: Սակն ազգ, մեծ կամ փոքր, կը ոտնէ իր անկախութեան օրը եւ վերջապէս Հայերն ալ 70 տարիներ վերջ, ի Հայաստան եւ ի սփիւռքս աշխարհի, անխտիր, առանց քաղաքական կամ գաղափարախօսական տարբերութեան կը ոտնեն իրենց ազատութեան օրը: Բացման խօսքով ելոյթ ունեցաւ Պր. Պերճ Օզնեան: Օրուան երկու բանախօսներն էին իտալերէն լեզուով փրոֆէսէօր Անթոնիա Արսլան, իսկ հայերէնով տոքթոր Սուրէն Մովիկեան:

Պր. Հրանդ Բամպակեանի բծախնդիր աշխատանքին արդիւնքն էր այդ ճոխ ու հարուստ գեղարուեստական բաժինը: Կարճ ժամանակի մէջ պատրաստուած էր դեղեցիկ երդչախումբ մը քառաձայն, իր դեկավարութեամբ: Երգեցին «Մեր Հայրենիք», «Սարդարապատ» եւ «Ցառագ Նահատակ» երգերը: Արտասանուեցան բանաստեղծութիւններ, հայերէնով Պր. Միրզոյեան արտասանեց «Ցարգանք քեզ» Աւետիս Ահարոնեանէն, «Կա՛նք, պիտի լինենք» Պարոյր Սեւակէն եւ մեներգեց «Հայաստան» Կոմիտասէն: Իտալերէնով արտասանեց Տիկին Մարիլու Զարմանեան «Ես իմ անոյշ Հայաստանի» եղիչէ Զարենցէն եւ ի անակնկալ բոլոր ներկաներուն երկու բանաստեղծութիւններ երկու տարբեր իտալացի գրողներէ: Առաջինը՝ Ճոզուէ Գարոուչչիէն «La Mietitura del Turco» (Թուրքին հունձքը), իսկ երկրորդը՝ Փարիսարտիէն «Per le stragi in Armenia» (Ջարդերուն համար Հայաստանի մէջ): Երկու կտորներն ալ կը նկարագրեն Թուրքին վայրագութիւնները Հայերու հանդէպ:

Հանդիսութիւնը փակուեցաւ դաղութիս հոգեւոր հովիւ՝ Սարգիս Քահանայ Սարգիսեանի չինիչ ու իմաստալից խօսքերով:

Եղաւ հիւրասիրութիւն եւ խմուեցաւ կենացը հայ ժողովուրդին եւ Նորակազմ ազատ անկախ Հայաստանին:

Ա. Ս.

ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՄԻՇԷԼ ՆՈՒԱՌԻ ՀԵՏ

Քաղաքապետական ընտրապայքարի ծիրին մէջ, Լիոնի Հ. Բ. Ը. Միութիւնը կազմակերպած էր հանդիպում մը քաղաքապետ Միշէլ Նուարի հետ: Ան տեղի ունեցաւ Երկուշաբթի, Մայիս 22-ին իր կեդրոնի Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ, յետմիջօրէի ժամը 6-ին: Միշէլ Նուարի ընկերացած էին իր տեղակալներէն մին՝ Հանրի Շապէր, իրրեւ ապագայ թեկնածու ու Վահէ Մուրատեան՝ Լիոն - Երեւան յարաբերութիւններու խորհրդական պատասխանատուն:

Հ. Բ. Ը. Միութեան նախագահը՝ Ժագ Էքմէքճեան կատարեց բացման խօսքը: Համառօտ կերպով ներկայացուց անոր պատմականը, ու մասնաւորեց յատկապէս աշխարհի տարածքին սփռուած բոլոր ճիւղաւորումները՝ «Միացնել առանց խըտրութեան» նշանաբանով: Քաղաքապետը մեծ համոզումով խօսեցաւ Լիոնի ու Երեւանի միջեւ ձեռք բերուած նուաճումներու մասին, առանց մոռնալու Վահէ Մուրատեանի գործօն դերը:

Մերձաւոր ապագայի ծրագիրներէն թուարկեց մէ քանին. ելեկտրական փոքր կեդրոնի մը կառուցումը, ու Երեւանի պետական նուագախումբի ժամանումը Լիոն՝ Դեկտեմբերին:

«Իրրեւ տարագրեալի զաւակ՝ ինքզինքս մօտիկ կը զգամ հայ ժողովուրդին», ըսաւ ան, ու տեսակ մը արհամարհանքով արտայայտուեցաւ Պ. Լէպուխի մասին, որակելով անոր արտայայտութիւնները՝ անպատկառ: Հանրի Շապէր՝ ապագայ թեկնածուն խոստացաւ իր կարգին «չարունակել Միշէլ Նուարի ճամբէն, մղուած համագործակցութեան ու մարդասիրական բարձր ոգիով: «Վստահ եղէք որ միշտ ունկնդիրն եմ ձեր ակնկալութիւններուն», յուսադրեց ան:

Վահէ Մուրատեան մանրամասնօրէն յիշեցուց՝ Միշէլ Նուարի օրերուն Երեւանի ի նպաստ կատարուած բոլոր աշխատանքները, ու քաղաքապետական կազմին անունով հաւաստիացուց. «ապագային մեր յարաբերութիւնները պիտի չարունակուին: Անճամբ ջանք պիտի թափեմ որպէսզի որեւէ ընդհատում տեղի չունենայ ու պիտի հսկեմ իրագործուած ծրագիրներու բարգաւաճումին»:

Հարցումներ ուղղուեցան քաղաքապետական յատկացումներու դիմով, մանաւանդ Լիոնի Ամէնօրեայ Հայկազեան դըպրոցին ի նպաստ ու հայ երիտասարդներու համար՝ մարզական կեդրոնի մը իրականացումին առընչութեամբ:

«Լաւ պատրաստուած եւ լուրջ թղթածրարները միշտ նկատի կ'առնուին ու գոհացում կը տոնան», պատասխանեց Միշէլ Նուար:

Հ. Բ. Ը. Միութեան վարչական անդամներէն մին փակեց հարց ու պատասխաններու վերաբերեալ բաժինը՝ սոյն սրամիտ խօսքերով «այն ատեն, կանխապէս շնորհակալութիւն ձեզի, երբ օր մը գանք ձեր դուռը բախելու»:

Բուական խնդուն մթնոլորտի մը մէջ, հանդիպումը չարունակուեցաւ ճոխ ընդունելութեամբ մինչեւ ուշ երեկոյ:

ՎԱՐԴԱՆ

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒ ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ

-94-

ԵԹԷ...

ԵԹԷ կարենաս համոզել դուն քեզ,
ԹԷ դիմացինդ անձ է քեզի պէս:
Միայն դուն չկաս մտածել գիտցող,
բարին ցանկացող, ցաւէն տառապող,
կոթող երազող, Մասիս սիրող...

ԵԹԷ կարենաս համոզել դուն քեզ,
ԹԷ երբ դրացիդ կը քննադատես,
կը պախարակես ու կ'ամբաստանես,
երբեմն միշտ անպատման դուն չես,
որ յանցանքը միշտ միւսին վերագրես...

ԵԹԷ կարենաս համոզել դուն քեզ,
ԹԷ ճշմարտութիւն պիտի պաշտպանես
մինչեւ անգամ երբ ան խոցոտէ քեզ,
այն ատեն, որդիս, հաւատա՛ խօսքիս,
քու կողքիդ կանգնած պիտի գտնես զիս...

ՇՐՋՈՒՆ ՄԱՆՐԱԴԷՏ

«ՄԱՇՏՈՑ»Ի ԵՐԿՈՅԹԸ

(Յապաղած)

Մեծ յաջողութիւն մըն էր Մայիս 4-ի իսկ Օսիթորիոմի չքեղ սրահին մէջ «Մաշտոց» Միութեան ներկայացուցած գեղարուեստական երեկոն, նուիրուած՝ Կոմիտասի եւ Երուանդ Օտեանի ծննդեան 125-ամեակներուն:

Բացման խօսքը արտասանեց Տիկ. Հիլտա Գալֆայեան - Փանոսեան, ան բացատրեց հակիրճ խօսքերով «Մաշտոց» Միութեան տարած գործունէութիւնը, իր հաստատած հայ լեզուի դասընթացքները, լեզուական ճամբորդութիւնները դէպի հայախօս գաղութներ, արտասանութեան մրցումները՝ փարիզ եւ Երեւան: Ապա ան չեշտը դրաւ հայ լեզուի վրայ. «... Օրէ օր քիչ մը աւելի կը հեռանանք մեր լեզուէն, մեր ինքնութենէն Հայու հոգեբանութենէն, Հայու մտածողութենէն: Գաղտնիք չէ որ մարդուս մտածողութիւնը կազմաւորողը, ազգային հոգեբանութիւն եւ վարուելակերպ յառաջացնողը լեզուն է եւ մշակոյթը: Օտար լեզուով եւ մշակոյթով դաստիարակուած երախան օտար մըն է ... Ի կրնար Հայու հոգեբանութիւն եւ ղգայողութիւն ունենալ ... Սկեպտիկ մըն է ան, որ օտարի նայուածքով կը դիտէ հայկական հարցերը...» ըսաւ ան:

Այս կացութեան մասամբ դարման բերելու համար, հիմքը դրուեցաւ «Մաշտոց» Միութեան՝ անոր նշանաբանը եղաւ. «Հայ լեզուի զարգացում ու պահպանում»:

Ապա բեմը թողուց «Մաշտոց»ի աշակերտներուն, որոնք գովելի յաջողութիւն մը ունեցան ներկայացնելով Ե. Օտեանի «Ընկերը Փանջունի Ծապլվարի մէջ» երկը, որ թատերախաղի վերածուած էր Ժիրայր Փափազեանի կողմէ: Բոլոր աշակերտները, մեծ ապրումով մարմնաւորեցին իրենց դերերը, ցոյց տուին իրենց դերասանական ճոխերանգ ձիրքերը ու երկարատեւ ծափեր խլեցին խանդավառ հասարակութենէն:

Ներկայացումի յաջողութեան համար արդարօրէն կրնան հպարտ ըլլալ Տիկին Հիլտա Գալֆայեան - Փանոսեան եւ Ժիրայր Փափազեան, որոնք մեծ համբերութեամբ, աշակերտներու պատանեկան խորը թափանցած, զանոնք առաջնորդեցին յաջողութեան: Այդ պատանիները այսօր վստահաբար եղած են հայ լեզուի մէյմէկ սիրահարներ:

Հոս ականատեսի մը վկայութեամբ կը պարտիմ երկու խօսք ընել Տիկին Հիլտայի զոհաբերութեան, համբերութեան եւ ժըրաջան աշխատանքին մասին, որ ամիսներ տեւեց:

Փոքր դադարէ մը վերջ, Պր. Արտաշէս Ոսկանեան եւ Երեւանի դպրոցներուն մէջ «Մաշտոց» Միութեան կողմէ կազմակերպուած արտասանութեան մրցանակակիր Իրինա Մկրտիչեան արտասանեցին Պարոյր Սեւակի «Անլռելի Զանգակատուն»էն հատուածներ: Ապա Նորա Արմանի եւ Ժիրայր Փափազեան ներկայացուցին մեր բանաստեղծներէն Ֆրանսերէնի թարգմանուած գործեր, ինչպէս նաեւ հայերէնով Ե. Օտեանի «Արագ դարմանում մը» երկը: Հանդիսականները ծափողջոյններով իրենց գնահատանքը եւ խանդավառութիւնը արտայայտեցին:

Հուսկ՝ կոմիտասեան երգերու փունջով մը «Տարօն» երգչախումբը, դեկավարութեամբ Ստեփան Եորկանճեանի, փակեց այս գեղարուեստական երեկոն:

Այլազան էր ներկայացման յայտագիրը եւ չատ հաճելի, ներկաները զոհ եւ ուրախ սրտով բաժնուեցան հանդիսասրահէն, գնահատելով «Մաշտոց» Միութեան ջանքն ու աշխատանքը:

ՄԵՍՐՈՊ ԱԴԱՄԵԱՆ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Յարութիւն Տաճլամեանի *թաղմ ի՛չատակին, Տիկին Հայկուհի Տաճլամեան եւ զաւակները 1000 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:*

*
**

Յակոբ Պալեանի *մահուան առթիւ, Ալեքսանեան ընտանիքը հազար Ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին:*

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Վասպուրական Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Վանիկ Հաչերեանին, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Հաչերեանին, Պր. Սամուէլ Ներկարարեանին ու բոլոր սգակիր հարազատներուն իրենց չատ սիրելի զաւկին, Թոռան, սանուկին ողբացեալ փոքրիկն Լուսի - Մաէվայի մահուան առթիւ: Այս տխուր առիթով Հայրենակցական Միութիւնը 200 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ» Թերթի բարգաւաճման, Պ. Սամուէլ Ներկարարեան 500 Ֆր. կը նուիրէ Վասպուրականն Միութեան, 500 Ֆր. Մարսէյլի Համազգային Պարոյին, 500 Ֆրանք Նիւթ Պարամֆան Պարոյին:

ՍՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Երկուշաբթի, Յունիս 12, տօն է Սրբոց Կուսանացն Հռիփսիմեանց:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ.-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Արտեմիս Թիւփէնճեանի (Շիքակօ), Տիկին Փայլածու Տէմիրճեանի (Պէյրութ) եւ Պ. Քատուրի (Շաւիլ) մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Վիզէն Պարբինեան 600 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La Section de Paris
«*Archalouïse TATHEOSSIAN*»
organise

LA FETE DE FIN D'ANNEE DE SON ECOLE

le Dimanche 18 Juin
Spectacle donné par les enfants
à 15 heures
suivi d'un goûter
Nous vous attendons tous à la M.C.A. — 17, rue Bleue, Paris 9e

*
**

Section de Vienne

GRANDE FETE CHAMPETRE

le Dimanche 18 Juin
de 10 heures jusqu'aux chandelles
Parc ombragé de *G é m e n s*
animée par l'*Orchestre N A ï R I* de Valence

- Buffet
- Ambiance arménienne
- Stands
- Tombola.

— Salle couverte en cas de pluie —

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻ'ՒՆ, ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻ'ՒՆ

Վալանսի Կրօնական Ընկերակցութեան ընդհանուր ժողովը, բանաւոր պատճառով մը, տեղի կ'ունենայ, Յունիս 22, Հինգշաբթի գիշեր ժամը 20·30-ին, Սուրբ Սահակ Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, եւ ոչ՝ Յունիս 23, Ուրբաթ, ինչպէս որ յայտարարուած էր:

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

MARSEILLE

l'UGAB - Jeunes
fête LA MUSIQUE
Soirée animée par S A K O

le Samedi 17 Juin
à partir de 22 h 30

P.A.F. : 80 F. + Conso
Membres : 50 F. + Conso

Réservations : Entre 14h et 17h :
Tél. : 91. 22. 10. 45

327, Bd Michelet, Marseille 9e

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

la M.C.A. vous invite à
RENCONTRE
avec
Martine HOVANESSIAN
Anthropologue - Chargée de recherche au CNRS
à l'occasion de la parution de son ouvrage :
« LES ARMENIENS ET LEURS TERRITOIRES »

le Vendredi 16 Juin à 20 heures 45
Présentation — Exposé — Débat — Dédicaces

Venez découvrir ou redécouvrir cette «Arménie des bords de Seine» : Alfortville — Issy-les-Moulineaux

L'ouvrage est d'ores et déjà disponible à la M.C.A.

Emissions M.C.A. sur AYP FM
les mercredis de 10h15 a 11h50

9, rue de Madrid. 94140 Alfortville
Tél.: 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

ՀԱՅԱՍՏԱՆԱՅՑ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը 1995 - 96 ուսումնական տարեշրջանի համար սահմանափակ թիւով ուսանողներու կրթաթոշակ պիտի յատկացնէ:

Ընկերակցութեանս կրթական յանձնախումբը այն ուսանողներուն դիմումները պիտի առնէ որոնք կը լրացնեն հետեւեալ պայմանները.

1. - *Կրթաթոշակ պիտի տրամադրուի այն հայ ուսանող - ուսանողուհիներուն որոնք Ֆրանսայի մէջ համալսարանական ուսում կ'ուզեն կատարել բայց նիւթական միջոցներէ զուրկ են:*

2. - *Նոր դիմում կատարող թեկնածուները եւ թէ նախապէս կրթաթոշակ ստացող ուսանողները ընկերակցութենս կեդրոնը անձնապէս եւ Ֆրանսերէն լեզուով կրնան իրենց դիմումը ներկայացնել հարցարանները ստանալու համար: Անոնք իրենց նամակին մէջ պարտին գրել թէ ո՞ր վարժարանը կամ համալսարանը կ'ուզեն շարունակել իրենց ուսումը եւ ո՞ր ճիւղին հետեւիլ:*

3. - *Նախապէս կրթաթոշակ ստացող ուսանողները որոնք կ'ուզեն վերսին դիմել պարտաւոր են նախորդ տարեշրջանի իրենց նիշերը կամ դասախօսէն հաստատագիր (attestation) մը ներկայացնել թէ յաջողութիւն արձանագրած են:*

4. - *Ուսանող մը որ նախորդ տարին կրցած յաջողութիւն մը արձանագրել այլեւս իրաւունք չունենար կրկին դիմում կատարելու:*

5. - *Հարցարանները ստանալու համար նորեկ թեկնածուները մինչեւ Յուլիս ամսու վերջը, իսկ նախկին ուսանողները մինչեւ Օգոստոս ամսու վերջը պարտաւոր են դիմելու:*

6. - *Վերոյիշեալ թուականներէն յետոյ ստացուած որեւէ դիմումնագիր նկատի պիտի չառնուի:*

7. - *Կրթական յանձնախումբը ազատ է թեկնածուներէն ընտրելու անոնք որոնք աւելի լաւագոյն կը նկատէ:*

A. A. A. S.
Commission des Bourses
77, rue La Fayette, 75009 Paris

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

ԻՍԻԻ
ՀԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՄԻՕՐԵԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Ելոյթ կ'ունենան 100-է մօտ աչակերտներ եւ պարախումբի անդամներ, երգով, արտասանութեամբ ու պարով Յունիս 18-ին կիրակի օր, ժամը 14·30
Centre Social et Culturel
44, route du Pavé Blanc, Clamart

Կը վաճառուին անուշեղէններ, պուցիչներ եւ սուրճ:

Ծնողներու, կրթասէր հասարակութեան ու շրջանի Հայերու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է աչակերտութիւնն ու պատասխանատուներս քաջալերելու համար:

ԿՈՉ

ԲՈԼՈՐ ՀԱՅԵՐՈՒՆ

Ներկայիս կոչ կ'ուղղենք բոլոր Հայերուն, որոնք իրենց ընտանեկան յարկէն ներս ունին Մեծ եղեռնէն վերապրողներ, եւ կամ իրենց զրացիներուն կամ բարեկամներուն շրջանակէն ներս կը ճանչնան այդպիսիները, որ հաճին անմիջապէս կապ հաստատել Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ դիւանատան հետ,

հեռաձայն. - 91 - 77 - 84 - 70

տալով վերապրողին անունը, մականունը, հասցէն եւ հեռաձայնի թիւը:

ԴԻՒԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

JEUX MONDIAUX de l'UGAB

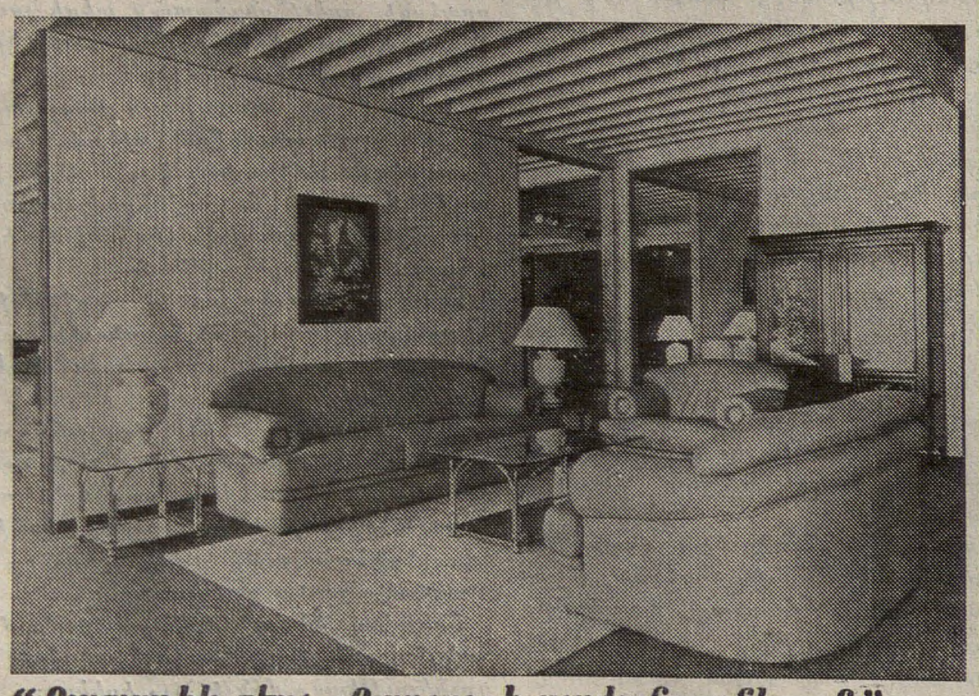
Les traditionnels Jeux Mondiaux de l'UGAB, qui se déroulent tous les trois ans, auront lieu cette année à Paris, du 10 au 15 Juillet. Plus de mille athlètes et dirigeants du monde entier sont attendus, au cours de la semaine du 14 Juillet, dans la «ville lumière».

Outre les activités sportives, une soirée «*disco-jeunes*» est prévue le soir du 12 Juillet; puis la participation, dans la nuit des 13 et 14, aux festivités du «14 Juillet».

Un dîner de gala clôturera les Jeux, le 15 Juillet, à la fin des épreuves sportives, pour la remise des coupes et médailles. Un spectacle, haut en couleurs, est prévu durant cette soirée de gala.

Renseignements et réservations auprès de Stéphanie Samuelian
au 40. 50. 60. 53.

Meubles Ghazarian
4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance
Z.I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՎԵՆԵՏԻԿ
ՅՈՒԼԻՍ 1-25 / 1995

Կ'ընդունուին տասնըվեց տարիքը բոլորած հայ երիտասարդ - երիտասարդուհիներ:

Պիտի դասաւանդուին Հայերէն լեզու, պատմութիւն եւ գրականութիւն, մասնակցողներու մակարդակին համաձայն:

Մասնակցութեան սակ՝ 6·000 Ֆ.Ֆ.: Այս գումարը կ'ընդգրկէ կեցութիւն, սնունդ, դասընթացք, մաքրութիւն, ապահովագրութիւն, մշակութային ըբօսապատյաններ:

Արձանագրութեան համար դիմել՝
Corsi Estivi di Lingua Armena
Collegio Armeno Moorat-Raphael
Ai Carmini, Dorsoduro 2596 — 30123 Venezia (Italia)
Tel.: (41) 5228770 — Fax: (41) 5203434.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 13
MARDI
13 JUIN
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ցրագնում : Տար. 1.000 Ֆ. — Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթաթերթ առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.611 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.611

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

33,77%
ՁԵՌՆՊԱՀՈՒԹԻՒՆ

ՁԱՒԸ ՉԻ ՏԿԱՐԱՆԱՐ, ԱԶԳ. ՃԱԿԱՏԸ ԿԸ ՅԱՌԱԶԴԻՄԷ

Թաղապետական ընտրութիւններու առաջին շրջանը (Յունիս 11) զօրակոչի չենթարկեց ժողովուրդը եւ ձեռնպահութիւնը զլալի (33,77%) համեմատութիւն մը արձանագրեց : Այդ համեմատութիւնը չատ աւելի մեծ եղաւ փարիզ քաղաքին մէջ իսկ, ուր մեծամասնութիւնը կրնայ նոյնիսկ կորսնցնել երկու թաղամասեր՝ 11 եւ 20-րդ, ուր զլուխը կը հասնին երկու ընկերվարականներ՝ Սառ եւ Շարզա : Տպաւորութիւնն այն է որ Շիրաք այլեւս փարիզի քաղաքապետը չըլլալով, կարելի չէր նոյն յոյսերը ունենալ եւ իւրացնել քանի թաղամասերը՝ ինչպէս՝ անցեալին : Այս առաջին շրջանին ընտրուեցան Թիպէրի (5-րդ թաղամաս), Քասփէրէթ (9-րդ), Հերմանժ (8-րդ), Գալտակ (առաջին), Գալտիւբ (15-րդ), Փոնս (17-րդ), Լըջոք (6-րդ), Թեթէնժէ (16-րդ) : Փարիզեան արուարձաններուն մէջ, Փ. Տէվէճեան համեմատականի մնացած է ձայներու 39%-ով : Պանէօյի մէջ Տիւկին ժամպիւ վերընտրուած է, ինչպէս նաեւ Իսիի մէջ՝ Սանթինի, Ալֆորվիլի մէջ՝ Ռուչէ, Նէոյիի մէջ՝ Սարքոզի : Սարսէլի մէջ Տոմինիք Սթրօս - Քահն համեմատականի մնացած է (48,62%) : Գաւառը պարզուած պատկերը մեծ անակնկալներ չբերաւ, եթէ նոյնիսկ զգալի փոփոխութիւններ արձանագրուեցան կարգ մը տեղեր ինչպէս՝ Լը Հավը, որ համայնավար բերդաքաղաք մըն է տասնամեակներէ ի վեր եւ ուր համայնավար եւ ալ թեկնածուն նոյնքան ձայն ստացած են 36,2% եւ ուրեմն համայնավարները կրնան կորսնցնել քաղաքը : Պորտոյի մէջ Ա. Ժիւպէ ընտրուեցաւ եւ կը յաջորդէ Շապան - Տէլմասի : Լիոնի մէջ պատ համեմատականի կը մնայ : Մարսէյլի մէջ, ինչպէս կը սպասուէր ժ. Գ. Կոտէն ձախի մի լութենէն առաջ կը հասնի (36%), բայց չի նշանակեր թէ քաղաքապետարանը ձեռք անցուցած է : Լիւսիէն Վէյկան դժգոհ չէ եւ յոյս ունի որ դալ կիրակի կրնայ յաղթել :

Գլերմոն - Ֆերանի մէջ, նախկին նախագահ՝ Ժիսքար տ'Էսթէն միայն 40,46% կը ստանայ, մինչ ընկերվարական՝ Քիյօ (ներկայ քաղաքապետը) 41,87%, մինչ որ կը նշանակէ թէ Բ. շրջանին պայքարը խիստ պիտի ըլլայ : 22 տարի է որ Օվերնեերի մայրաքաղաքը կայուն դիրք մը կը պահէ :

Յատկանշական է նաեւ որ քննութեան տակ առնուիլը բնաւ չվնասեց Գաննի քաղաքապետ՝ Մուլոյի, որ ձայներու 47,75%-ը կ'ապահովէ, մինչ Փ. Լըլուչ որ չունէը հոն առաջ էր հազիւ կրցած է 24,49% ձեռք ձգել : Նիսի մէջ ալ, ներկայ քաղաքապետը 26,23% կը ստանայ միայն, մինչ Ազգ. Ճակատէն հեռացած Փէյրա՝ 33,99% :

Ազգ. Ճակատը զգալի յառաջդիմութիւն մը կ'արձանագրէ եւ տեղ տեղ իրաւարարի դեր ալ կրնայ խաղալ Բ. շրջանին : Արդէն իսկ Թաղապետական խորհրդականներ ունի Փարիզի կարգ մը թաղամասերու մէջ :

Ընտրուած կամ վերընտրուած նախարարներուն մէջ, յիշենք՝ Տուսթ - Պլազի, Փիւէշ, Մաթըլէն, Պառօ, Հերվէ տը Շառէթ, Շ. Միյոն, Ռոմանի, Փոնս, կի Տրիւ : Համեմատականի կը մնան Պարուէն, Ժ. Լ. Տըպրէ, վերընտրուած են Ֆ. Սեկէն, Լ. Ֆապիւս, Ժ. Փ. Շեվէնըման, Քաթրին Թրօթման, Ֆ. Լէոթար, Մ. Փէրիքար, Տ. Պօսիս, Ռ. Հիւ, Պ. Լալոնտ եւայլն : Պարտուած է Առլէթ Լակիլիէ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆի երեք կէն երեսփոխանները, որոնց մէջ՝ Ֆրանսուազ Թաթրին Լալիմիէռ բողոք ներկայացուցած են Տիկին Թանսու Ջիլլէրի որու կառավարութեան մէկ անդամը՝ Այվազ Կէօքէմիր «պոռնիկ» որակած էր զիրենք : Արդարեւ, նախարարը քննադատելով երեք երեսփոխանուհիներու դիրքը Փիւտերու ազատ արձակման ի նպաստ, յայտարարած էր. - «Այդ զաւեճանները ազատ պիտի չարձակենք հաճոյք պատճառելու համար մեզի այցելութեան եկած եւրոպացի այդ պոռնիկիներուն» : Երեք երեսփոխանները կը պահանջեն որ Թանսու Ջիլլէր իր անհամաձայնութիւնը յայտնէ եւ նախարարն ալ ներողութիւն խնդրէ : Նախարարը կը հերքէ որ պոռնիկ որակած ըլլայ երեք երեսփոխան կիները : Յունիս 10-ին սակայն, թուրք բազմաթիւ թերթեր կը պահանջէին որ խնդրոյ առարկայ պատճառական նախարարը՝ Կէօքէմիր հրաժարի : Թ. Ջիլլէր եւ Արտաքին նախարար՝ Ինէօնիւ ներողութիւն խնդրած են երեք երեսփոխանուհիներէն : Նոյնը ըրած է նախարարը աւելցնելով թէ իր խօսքերը խեղաթիւրուած են :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ իշխանութեան զլուխ գըտնուող Տեփ (Արդարութեան Ուղի) կուսակցութեան Պոլսոյ ղրասենեակին դէմ գործուած ռմբափորձի մը ընթացքին, պահապան ոստիկան մը եւ ահաբեկիչ կին մը սպաննուած են :

ՄԵՏԼԻՆԻ մէջ (Գոլոմպիա) ռմբափորձ մը գործուած է Յունիս 10-էն 11 լուսնալիւք զիշերը, որու հետեւանքով 27 մեռեալ եւ 217 վիրաւոր կայ : Նախորդ օրը ձերբակալուած էր Թմրեցուցիչի առեւտուրի մեծերէն մէկը՝ Օրէխուէլա :

ՉԻՉԻՆԻՈՅ անկախապաշտներու նախագահը՝ Դուդայեւ հարցազրոյց մը տուած է Ռոյթըը գործակալութեան եւ սպառնալիք ըրած է Ռուսաստանի որ «գժոխքի մէջ պիտի այրի», Ձէչէնիոյ դէմ 6 ամիսէ ի վեր տարած իր արշաւանքին համար :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ, երկու սպանութիւն եւս գործուած է չարաթաւերջին : Մէկը Ֆութպոլի Ազգային խումբին զլխաւոր նեցուկն էր՝ Տիւմի, 33 տարեկան, միւսն ալ՝ Մշակոյթի եւ ժողովրդավարութեան համախմբման մէկ անդամը :

ՌՈԼԱՆ ԿԱՌՈՍի թենիսի միջազգային մրցումը վերջ գտաւ աւստրիացի Թոմաս Մըսթըրի յաղթանակով այրերուն համար եւ գերմանուհի՝ Շթեֆի Կռաֆի յաղթանակով՝ կիներու :

ՊԼՐԼՈՒՍՔՈՆի փրկեց հեռատեսիլի իր կայսրութիւնը, ժողովուրդը 57%-ով ոչ պատասխանած ըլլալով հանրաքուէին որ պիտի պարտադրէր նախկին վարչապետին որ հրաժարի 3-ի վրայ 2 կայսրներէ :

ԵՐԿՐԱՅԻՆ ՓԱՐԻԶ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յուճիս 9 / 12)

«ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ» ԸՆՏՐԱԿԱՆ ԽՄԲԱԻՈՐՄԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Յունիս 8-ին, Երեւանի Օփերայի զահլիճին մէջ տեղի ունեցած է «Հանրապետութիւն» ընտրական խմբաւորման ծրագիրներուն ներկայացման նուիրուած ժողովը : Ազգ. Ժողովի ընտրութիւններուն մասնակցելու համար Ընտրական Կեդր. Յանձնաժողով արձանագրուած այս խմբաւորման մաս կը կազմեն ՀՀՇ, Հայաստանի Հանրապետական Կուսակցութիւն (ՀՀԿ), Հայաստանի քրիստոնեայ - Դեմոկրատ Միութիւն (ՀՔԴՄ), ՍԴՀԿ, Մաւրորական Հայաստան Միութիւն (ՄՀՄ), ՌԱԼԴ-Կ, ինչպէս նաեւ անհատապր՝ զիտնականները, մտաւորականները, պետական գործիչները, արդիւնաբերութեան դէմքեր : Ընտրապայքարի, ծրագիրներուն եւ Սահմանադրութեան հանրաքուէին մասին զեկուցումներով ելոյթ ունեցած են վարչապետ Հ. Բագրատեան, Գ. Ա. նախագահի Ա. տեղակալ Ա. Սահակեան, Յանձնաժողովի նախագահ Ա. Ոսկանեան, Ա. Աբրահամեան (ՀՔԴՄ), Ե. Նահապետեան (ՍԴՀԿ), Վ. Խաչատրեան (ՌԱԼԴ-Կ), Ա. Նաւասարդեան (ՀՀԿ), Յ. Թոքմաճեան (ՄՀՄ), Տ. Լեւոնեան, Լ. Թուխիկեան եւ ուրիշներ : Եզրափակիչ խօսքը արտասանած է նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեան որ իր ելոյթին մէջ անդրադառնալով «Հանրապետութիւն» ընտրական խմբաւորման ծրագիրներուն, չնորհաւորած է զանոնք մշակողները, ըսելով որ իրապաշտ եւ առարկայական զաղափարներ եւ միտքեր են հոն տեղ զտածները եւ ոչ թէ «ազգափրկիչ դեղատոմսեր» եւայլն...

*
**

Ռուսաստանի դաշնակցային Ժողովի նախագահ Վ. Շումեյկօ Յունիս 7-ին Մոսկուայի մէջ իրեն հետ կատարուած հարցազրոյցի մը ընթացքին յայտնած է թէ Հայաստանի Ազգ. Ժողովի ընտրութիւններուն ինք զօրավիգ է Բ. Արարքչեանի գլխաւորած ցանկին :

*
**

ՄՈՍԿՈՒԱ - ԵՐԵՒԱՆ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Յունիս 9-ին երկօրեայ այցելութեամբ Երեւան զացած է Մոսկուայէն կառավարական պատուիրակութիւն մը, մայրաքաղաքի հիւսիս - արեւմտեան շրջանի կառավարիչ, կառավարութեան անդամ՝ Վ. Փարֆինովի զլխաւորութեամբ : Ռուս դիւանագէտները բազմաթիւ հանդիպումներ ունեցած են Հայաստանի Հանրապետութեան եւ մայրաքաղաքի զեկավարներուն հետ, որոնց ընթացքին չօշափուած են համագործակցութեան կարելիութիւնները :

*
**

ՍԱՀՄԱՆԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Յունիս 7-ին, ռուսական սահմանապահ զօրքերու հրամանատար զնդապետ Ա. Նիկոլայեւ Նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեանի կողմէ ընդունման ընթացքին քննարկուած են ՀԱՊ-ի արտաքին սահմաններու պաշտպանութեան եւ ընդհանրապէս սահմանապահութեան հարցեր :

ԴԱՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄ ԹԱՆԷՐ ԱՔՉԱՄԻ ԴԷՄ

Թանէր Աքչամ որ հայկական շրջանակներու ուշադրութիւնը գրաւեց Ցեղասպանութեան վերաբերեալ «Թուրք պզտիկ ինքնութիւնը եւ հայկական հարցը» հատորով եւ որ Ապրիլին ալ մասնակցութիւն բերաւ 80-ամեակին առթիւ Երեւանի գիտաժողովին, կը տեղեկանանք թէ դատական հետապնդումի ենթարկուած է Պոլսոյ Պետական ապահովութեան դատարանին կողմէ : Դատարանը զինք կ'ամբաստանէ ցեղապաշտութեան յանցանքով :

Ամբաստանութեան հիմ ծառայած են աւելի համայնքին պատկանող թերթի մը կողմէ անոր մէկ հատորէն կատարուած մէջբերումները ուր կ'ըսուի. - «Այսօր Անատոլուի մէջ ինչ որ կը կատարուի Բ. հաշուեյարդար մըն է» : Այս տողերը կ'ակնարկեն Քիւրտերու դէմ կիրարկուած հալածանքին, լռելեայն յիշեցնելով հայկական նախընթացը : Այս առաջին դատավարութիւնը տեղի կ'ունենայ Յունիս 22-ին :

Դատական երկրորդ հետապնդում մըն ալ Թ. Աքչամը կ'ամբաստանէ թուրք պետութիւնը անարդելու յանցանքով. այս ամբաստանութիւնն ալ հիմնուած է վերջերս թրքական պարբերականի մը մէջ լոյս տեսած անոր մէկ յօդուածին ուր ան զրած է թէ թուրք պետութիւնը լաւիք չէ, քանի որ անոր մաս կը կազմէ Կրօնական հարցերու տեսչութիւնը :

Թ. Աքչամ որպէս նախաձեռնարկ, կը պատրաստուէր Յունիս 26-ին ընկերանալ Պոլսոյ արուարձաններէն մէկուն քաղաքապետին որ զրած էինք (տե՛ս, Յունիս 9), թէ Երեւան կը մեկնէր որպէս երկու երկիրներու բարեկամական յարաբերութիւններու առաջին քայլ մը : Յուսալով մաս պիտի կազմէին մամուլի թղթակիցներ ու հետաքրքրի պատասխանատու մը :

ՄԱՄՈՒԼ

«FINANCIAL TIMES»

(7 Juin)

ARMENIA

Յունիս 7-ի թիւին մէջ, չորս ամբողջական էջեր կան նուիրուած Հայաստանի, ճոխացած նկարներով ու նաեւ ծանուցումներով (Հայաստանի զանազան ձեռնարկներու) :

Առաջին յօդուած մը կը ծանրանայ տնտեսական բարեփոխումներուն վրայ, մանրամասնօրէն բացատրելով կացութիւնը : Նոյն էջին վրայ քարտէսով մը հակիրճ տեղեկութիւններ կան Հանրապետութեան մասին :

Ցաջորդական էջերուն վրայ տեղ զտած են այլ յօդուածներ որոնք կը չօշափեն զանազան նիւթեր, գլխաւորաբար սակայն տնտեսական մարզի առընչութեամբ :

Այլ յօդուած մը կ'անդրադառնայ Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի «խիստ կեցուածք»ին Սփիւռքի կազմակերպութիւններու, ի մասնաւորի Հ. Ց. Դաշնակցութեան նկատմամբ ու կը վերլուծէ նախագահին դիրքին զրգռպատճառները : Կ'արձագանգէ Լ. Տէր - Պետրոսեանի գլխաւոր խորհրդականին՝ Ժիրայր Լիպարիտեանի մէկ արտայայտութեան. - «Դաշնակցականները այն զգացումն ունին որ աստուածատուր իրաւունքն ունին կառավարելու Հայաստանը : Կը խորհին որ ուրիշ ոչ ոք ձեռնհաս է Հայաստանի մէջ, ազգը առաջնորդելու» :

Գրութիւններ կան նաեւ նուիրուած Ղարաբաղի, Երեւանի, Սփիւռքի, կարգ մը կեդրոններու :

ՍՐՏԱԿԻՉԵԱԼ ԱՋԱՏՈՒՄ

(Շահան Շահնուրի «ՍԻՐՏ ՍՐՏԻ» ժողովածուն)

«Ծառաչ»ի մատենաշարով լոյս է տեսել Շահան Շահնուրի «Սիրտ Սրտի» ժողովածուն եւ ինչպէս նշուած է խմբագրութեան ծանուցման մէջ. «հատորը կը հրատարակուի Շահան Շահնուրի մահուան քսանամեակին առթիւ ակամայ յապաղումով»: Ցետ մահու հրատարակութեան պատճառը «Նահանջ»ի հեղինակի կամքն ու ցանկութիւնն էր՝ հատորը ներփակող որոշ ստեղծագործութիւններ, յօդուածներ եւ դրութիւններ չպէտք է հրատարակուէին, թէեւ դրանք պահպանումէին նրա թղթոններում եւ ի վերջոյ դրողի ժառանգութեան անկապտելի բաղադրատարրերից էին: Տպագրութեան դայթակղութիւնը եւ պատասխանատուութիւնն անկասկած հսկայական էին, որովհետեւ մի կողմից՝ Շահնուրի կամքը, միւս կողմից՝ նրա գրականութեան, մտքի վերազարձումի անհրաժեշտութիւնը, առաջադրում էին ինքնաբացառող մի վիճակ, երբ ընթերցման ամբողջութիւնն ու լիակատարութիւնն այս կամ այն պարագային արդէն ներկրում էր անցման յատկանիշներ, տուեալ դէպքում հրատարակչի սկզբունքային կեցուածքը՝ երբ պատասխանատուութիւնն ամբողջութեամբ պարագրկում է իր ուսերին, նախ ի՛ր համար է լուծում անցումի կամ-կամի հարցը, սակայն «Սիրտ Սրտի»ի մեռոնդիրն առարկայօրէն առթում է հայ գրականութեան պատմութեան պատասխանատուութիւնը «Նահանջ»ի հեղինակի հանդէպ եւ այստեղ է, որ կամ-կամը փոխաճեւում է եւ-եւ-ի, որովհետեւ վաւերաթղթի (բառը կիրարկւում է Շահնուրեան համատեքստով) էոյթը գործնականացրած դրողի ժառանգութեան որեւիցէ հիւլէի անտեսումն արդէն նահանջ է գրականութեան պատմութեան, ընթերցման համար, որտեղ անցումն ընդհանրապէս անխուսափ է, եւ կրկնակ ընթերցման զուգահեռներում գոյաւորում եւ առկայացնում չհնուրեան ստեղծումի ու մտքի վկայութիւնը, որտեղ ըստ ամենայնի տեսանելի է դառնում յետնահանջեան Շահնուրը, Արմէն Լիւպէնի եւ Շահան Շահնուրի միակցումը: Գրիգոր Պըլտեանի հեղինակած «Բանտարկուած թռչունը» ներածութիւնում ի չարս այս ժողովածուի տպագրութեան փաստարկման, խնդրադրութեան, ստեղծագործական պատմութեան եւ ազդակների, մեկնաբանում է նաեւ դրողը բոլորեքայնութեամբ «Նահանջ»ից յետոյ: Այս հատորն, ամէնից առաջ, ամբողջացնում է Հայոց պատկերազարդ պատմութեան հեղինակին՝ հասցնելով այն հանդրուանին, ուր ի՛նքը Շահնուրն է: Ժողովածուում ամփոփուած յօդուածներից, դրութիւններից տասներեքը տակաւին զետեղուել էին նրա երեւանեան հրատարակութեան երկրորդ հատորում (Շ. Շահնուր, Երկեր երկու դրքով, դրքք 2-րդ, Ե., 1985 թ.), սակայն, հանկանալի պատճառներով, չունէին ամբողջականացնող ընթերցման դերակատարութիւն առանց «Վաւերաթուղթ»ի, «Աւազ Ուրքաթ»ի, «Սիրտ Սրտի»ի: Այնպէս որ, նոյնիսկ ծանօթ, յայտնի գործերի վերահրատարակութիւնն այս ժողովածուով, ներքերում է Շահնուրի ժառանգութեան, նրա գործի, մեռաբնադրի նոր բաղադրատարրեր:

Շահնուրեան ըմբռռութիւնը՝ դերակայ եւ համապարփակ, հայ կեանքի, իրականութեան, ընկերքի, մշակոյթի եւ դրականութեան մասին առաջադրած տեսակէտներն ու կարծիքները յայտնի է որ հոգեւոր - իմացական կենսոլորտում ընկալուել եւ մեկնաբանուել են որպէս կանոն զանազան վերապահութիւններով. երբեմն դրանք տեղադրելով ինքնատպութեան, երբեմն՝ գարտուղութեան, երբեմն՝ մոլորութեան, երբեմն տարատեսակ հակազդեցութեան (դնահատող մեկնիչների դիտանկեամբ) տիրոյթներում: Այս պարագային անտեսուել է հիմնականը՝ ո՞րն էր Շահնուրի ելակէտը, թէեւ միշտ էլ չօշափելի է թաքուն եւ անթափանց հիացմունքը նրա ստեղծարանական անհատականութեան, տաղանդի հանդէպ, ինչո՞ւ տասնուերք տարի նա «իր դրիչը ճըրագած է Արմէն Լիւպէնի», «լռած է հայ դրագէտը»: Այս հարցումների ընդհանրական պատասխանը պարփակուած է «Սիրտ Սրտի» հատորում, որն, ըստ էութեան, ժողովածուի ամենակարեւոր մըչակութաբանական երեւութականութիւնը ցուցանող, կարեւորութիւնն ընդգծող իրողութիւններից է: Փաստ է, որ Շահնուրն է յետադէտեան հայ դրականութեան ամենասկզբունքային, հետեւողական սթափեցնողը եւ դեղարուեստական իրագործութիւններով եւ թէ մտքի աշխատանքով: Նա էր, որ համարձակօրէն պնաց, առաջին հայեացքից խելայեղ արկածախնդրութեան՝ միթոսների քանդման, հայկականութեան թապուների յաղթահարման, սրբացուած եւ անքննելի հիմերի վերանայման, քննադատման ուղիով: Ցարդ չլսուած ու չտեսնուած ճանապարհ, թէեւ առարկայաբար վաղուց անտի, հասունացած: Գնաց եւ իրագործեց՝ «Վաւերաթուղթը», «Դրախտ կորուսեալ», «Վէպի չուրջ», «Վերջին խօսքս՝ չափազանցութիւն է», «Մենք»: Սա հսկայական գերլարում էր, ջանք, յարակայ պրկուածութիւն, ներքին ուծացման բախումն անընդհատ ապրելն ու անընդհատ ցուցանելը, երբ չուրջբոլորը զրեթէ անտարբերութիւն էր եւ կամ՝ մանրախնդիր հակազդեցութիւն: Երբ նկատւում էր սոսկ «մեր պատուութեան» յանկերգը եւ զարմանալիօրէն անտեսւում «Աւի՛շ, աւիշ է պէտք մեղի»ի իրագործումը, երբ ինքնապարփակման ազէն անընդհատ անտարբեր էր մնում, երբ չէր ուրուագրւում երիտասարդանալու զոնէ մտահոգութիւնը, երբ անհազորդ էր զառնում նոյնիսկ միտք ունենալու եւ յաջողելու կենսական անհրաժեշտութիւնը, Շահնուրը պէտք է որ չարունակուէր իբրեւ Արմէն Լիւպէնն եւ յետոյ պիտի կրկին վերադառնար Շահան Շահնուր, որովհետեւ «պարտուեցանք նաեւ անոր համար որ մենք չէինք կրնար մեր մէջը իջնել: Այդ իսկ պատճառաւ այսօր սկսած է ինքնաճանաչման շրջան մը: Բան մը՝ որ եթէ աւելի կանուխ եղած ըլլար, թերեւս այս վիճակին չհասնէինք»: Վերազարձաւ, որովհետեւ «Նահանջն» ու «Ցարալէզներու դաւաճանութիւնը» չարունակւում էր ըղդասպառութեամբ՝ երբ «սրտին տեղ մըտքին դերակշռութիւնը ընդունելով կը զըսպենք մենք մեզ դիտնալով որ թոյն մըն էր ան: Աւելին կայ՝ կը պայքարինք անոր դէմ»: Վերազարձաւ, որպէսզի արդէն իր գրականութեամբ իրագործած վերաստեղծումը կրկին երրորդի. «Գրականութեան մէջ, ուր կեանքը պիտի վերստեղծուի, կեանքէն առնուած ճշմարիտը կը թուի անճշմարտանման, երբոր վերըստեղծումը չի յաջողիր»: Իսկ որի եւ ինչուի համապարփակ պատասխանը զրտնում ենք «Վաւերաթուղթ»ից անմիջապէս յետոյ զետեղուած Արփիկ Միսաքեանի «Որպէս վկայութիւն» չհնուրապիտութեան համար չատ կարեւոր հրապարակման մէջ, որ հատորի տեղադատութեամբ ոչ միայն խորհրդանշական է (այդ դրութեանը յաջորդում են Շահնուրի 1957-ից սկսեալ դործերը, այսինքն այսպէս կոչուած դարձի շրջանը), այլեւ՝ բնորոշ: Հարկ է նշել, որ այդօրինակ կառուցուածքը դասականների ժառանգութեան հրատարակութեան ասպարէզում մեր դէպքում նորոյթ է եւ միանդամայն ընդունելի, նամանաւանդ նկատենք, որ թէ Պըլտեանի, թէ Միսաքեանի դրութիւնները դիտելի են իբրեւ դրքի ամբողջական կառոյցին ներդաշնակած բաղադրատարրեր:

ԳՐԻԳՈՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Երեւան, Մայիս 1995

(Մնացեալը յաջորդով)

ՏԱՏԱՆԱ

ՄԱՂ ՄԸ ՋՈՒՐ

ՀԵՂԻՆԱԿ՝ ՋԱՀՐԱՏ

Հրատարակութիւն Ալեք եւ Մարի Մանուկեաց մշակութային հիմնադրամի.

Պոլիս, 1995

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ԱՆՑԵԱԼԻ ՄԵՐ ՅԱՒԱԿՆՈՒԹԻՒՆԵՐՈՒՆ ՈՒ ՅՈՒՍԱԽԱԲՈՒԹԻՒՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԻԼ.

Փոթորկալից պայքարներու, դաղափարապաշտ աշխատանքի որոնումի ու որոշ յուսախաբութիւններու ու դառնութիւններու մթնոլորտի մը մէջ էր որ կը վերջանար 1957-ն ալ եւ մենք նոր յոյսերով կ'ողջունէինք 1958-ը: Մարդիկ ե՞րբ է որ նոր տարին նոր յոյսերով ու նոր ակնկալութիւններով չեն ողջունած: Կը զգայինք որ բախտորոշ տարիներ էին անոնք մեր գրական ու մշակութային աշխատանքներուն համար եւ մենք անպայման պիտի ձեւաւորէինք այն խմորը, զոր ունէինք մեր ձեռքերուն մէջ եւ զոր կը շաղուէինք անդադար, երիտասարդական խանդով ու ապագայի նկատմամբ վստահութեամբ:

Աբրահամ Սանուց Միւրեհեան Գրական Յանձնախումբի անդամները, գլխաւորութեամբ Տիգրան Պալեանի, որքան ալ անելի մտածած ըլլային հրատարակչական անկախ ընկերակցութիւն մը հիմնելու մեր ծրագիրը, կը վախէին մեր համակերպանքը եւ կը զգայինք որ անոնք չօշափելի իրագործումներով բեմ պիտի դային յառաջիկայ օրերուն: Տիգրան Պալեան օրինակելի գրասէր էր, գիրքի ապագային ու ճակատագրին նկատմամբ անխարդախ հաւատացեալ մը, որ այդ թուականին արդէն սկսած էր դուռ դուռ չրջիլ եւ «Համայնապատկեր» վաճառել: Հիանալի աշխատանք կը տանէր: Շատեր յաճախ կը տեսնէին որ ան Պոլիսի փողոցներուն մէջ մարդ կուգար իրեն հետ քաշկռտելով ճամբորդական պայուսակ մը, որ լեցուն էր «Համայնապատկեր»ով: Անվհատ կամքով ու հիանալի նուիրումով կը զարնէր մեր հայրենակիցներուն դռները եւ գիրք կ'առաջարկէր անոնց: Իր այդ համբուրելի աշխատանքը պիտի չարունակուէր երբ Սանուց Միւրեհեան Մատենաշարը նոր գիրքեր հրապարակ պիտի հանէր իրերայաջորդ քանի մը տարիներու ընթացքին:

Այսպէս է որ 1958-ի ընթացքին Արամեանցիներու մատենաշարէն որպէս 2-րդ գիրք լոյս տեսաւ Վարդան Կոմիկեանի «Բարի եկար, Սէ՛ր» գիրքը: Կոմիկեանին անդրանիկ գիրքն էր այդ, կը բովանդակէր հեղինակին ցարդ հրատարակուած բոլոր պատմուածքները, որոնցմէ մասնաւորաբար երկու պատմուածքներ ընթերցողները չատ կը տպաւորէին ու ժողովրդականութիւն կը չահէին: Առաջինը Տվորժաքի «Նոր Աչխարհ» նչանաւոր համանուագէն ներչնչուած «Մասսա Տիր»ն էր: Իսկ երկրորդը, որ կը կոչուէր «Ձամբայ Շինողներ», գրուած մօտաւորապէս 15 տարի առաջ, կը ցոլացնէր Կոմիկեանին ընկերվարական ու մարդասիրական տեսակէտները, որոնք նորաձեւութիւն էին այդ չրջանին: Տիգրան Պալեան կը չարունակէր դուռ դուռ չրջիլ եւ սպառել այս երկրորդ գիրքն ալ: Ի՜նչ մեղք որ մեր հաւաքականութիւնը քանի մը Տիգրան Պալեաններ չունէր իր չարքերուն մէջ: Պալեան առանձին էր, բայց բնաւ չէր վհատեր: Ան եւ իր ընկերները արդէն ծրագրած էին հրատարակել Գրիգոր Զօհրապին գործերը, ամբողջական գործ մը որ պիտի հրատարակուէր տարի մը վերջ: Ինչ որ մենք երկար տարիներ երազած էինք եւ չէինք կրցած իրագործել, Արամեանցիները յաջողցուցած էին ահաւասիկ: Ցաջորդող քանի մը տարիներու ընթացքին անոնց աննկուն կամքը նոր հրաչքներ պիտի բերէր մեղի եւ Արամեանցիները կարդով պիտի հրատարակէին Եղիչէ Այվազեանի պատմուածքները, Ցակոբ Պարոնեանին գործերուն նուիրուած երկու հատորներ եւ վերջապէս Համաստեղին պատմուածքները ու գիրքերը: Շարքը պիտի չարունակուէր մինչեւ որ Պալեան եւ իր ընկերները յոգնէին, զրամները սպառէին եւ քչուէին յուսախաբութեան եւ սպառումի յորձանքէն: Բայց անկասկած Արամեանցիները իրենց անուրանալի բաժինը ունեցած պիտի ըլլային 1995-ին յաջորդող քանի մը տարիներու այդ զարթօնքին մէջ: Արդարեւ այդ զարթօնքն էր որ Պոլսահայութիւնը պիտի զօրացնէր վերանորոգուած գրական չարժումով մը: Գովելի էր Արամեանցիներուն աշխատանքը: Մէկ բան թերեւս քիչ մը քննադատել կրնար նկատուիլ: Անոնք Վարդան Կոմիկեանին եւ Եղիչէ Այվազեանին գործերը հրատարակելէ վերջ, պիտի խուսափէին պոլսահայ ժամանակակից գրողներու գործերը հրատարակելէ եւ պիտի նախընտրէին Զօհրապի, Համաստեղի, Պարոնեանի նման տիտաններու գործերը ծանօթացնել մեր ընթերցասէրներուն:

Ես աւելի քան խանդավառ էի: Այդ տարի Մխիթարեան Սանուց Միւրեհեան թատերական յանձնախումբին համար թարգմանեցի Ակաթա Քրիսթիին «Տասը Պզտիկ Անտառակ» թատերախաղը: Բայց իմ ամենամեծ փափաքս էր աւարտել այն կատակերգութիւնը զոր գրել սկսած էի: «Կեանքի Մը Երեք Կիրակիները»: Այս կատակերգութիւնը անկիւնադարձ մը կրնար ըլլալ իմ գրականութեան մէջ, քանի որ ես այդ գործը գրելով կ'ուզէի փաստել թէ կրնայի դուրս գալ պատմուածքներուս ծանր ու փիլիսոփայական մթնոլորտէն, եւ տալ իրական կեանքին վերցուած զուարթ ու համճելի պատկերներ, որոնք լեցուած պիտի ըլլային խոյժ խօսակցութիւններով ու որոշ սրամտութիւններով:

Տարի մը ետք պիտի համբերէի մինչեւ որ գործը աւարտէր ու յաջորդ տարի, Ապրիլի վերջին օրը, Մխիթարեան Սանուց Միւրեհեան բեմին վրայ բեմադրէր, Սիրարփի Աճէմեանի ու Արթօ Պէրպէրեանի ճարտար խաղարկութեամբ: Երկու հոգիի համար գրուած այս գործին բեմադրութիւնը գրական ու թատերական դէպք մը պիտի դառնար եւ լինել ապրիլ պիտի տար կեանքիս ամէնէն անմոռանալի ու ամէնէն երջանիկ չրջաններէն մէկը:

Բայց մինչեւ որ լինել համար այդ երջանիկ օրը հասնէր, մենք արդէն, Ցունիսի, Զահրատ, Ֆէրճեան, վերջացուցած էինք մեր պատրաստութիւնները եւ կը սկսէինք «Մարմարա»ի սիւնակներէն ներս բանալ Գրական - Գեղարուեստական էջերու նոր չրջան մը:

Այդ էջերը նախախնամական դեր պիտի խաղային մեր ապագայ պատմութեան համար: Բայց գիտէ՞ք:

Բ. Ֆ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՓՈՔՐԻԿ ԵՐԳԻՉՆԵՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԻՒՆԷՍԿՕ-ի հրաւէրով Հայաստանի պատանիներու երգչախումբը եւրոպական երկիրներու իր չրջապտոյտին առիթով եկաւ նաեւ Փարիզ ու երգեց նոյն կազմակերպութեան կեդրոնին մեծ սրահին մէջ, Ցունիս 1-ի երեկոյեան: Ընդարձակ սրահը գրեթէ ամբողջութեամբ լեցուած էր Փարիզէն ու չրջակայ արուարձաններէն ժամանած Հայերով որոնց համար հետաքրքրական էր մանկական այս երգչախումբը:

Ան կը բաղկանայ 31 աղջնակներէ ու 11 մանչերէ: Կը մարզուի ու կը դեկավարուի Տիգրան Հէքէքեանի կողմէ: Այս չրջապտոյտը որ կոչուած էր «Աչխարհին խաղաղութիւն», կազմակերպուած էր ԻՒՆԷՍԿՕ-ի եւ ՄԱԿ-ի հիմնադրութեան 50-րդ տարեդարձներուն առթիւ: Պատանիներուն երգեցիկ խումբը չուրջ երկու չաբաթ արդէն չրջած էր Լեհաստանի, Չուիցերիոյ, Գերմանիոյ քաղաքները, համերգներ տուած ու Փարիզէն յաջորդ օրն իսկ պիտի մեկնէր Պելժիա, անկէ Գանատա եւ Միացեալ-Նահանգներ: Ցումբին դեկավարը այս հակիրճ տեղեկատուութենէն եաք աւելցուց որ իրենք այս չրջապտոյտը կը ճօնեն նաեւ քրիստոնէութեան 1700-ամեակի նչումներուն:

Յայտագիրը այս պատճառով ալ, սկսաւ հոգեւոր երգերով, փոքրիկներու բազմաձայն խումբը երգեց Ցակոբ Կայեցիի (ԺԳ. դար) «Աչյօր ցնծա»ն, Մ. եկմալեանի պատարագէն Մարմին տէրունական, Քրիստոս ի մէջ եւ Օրհնեալ է Աստուած: Ցետոյ յայտագիրը չարունակուեցաւ հայ եւ օտար երաժիչտներու կատարներով որոնք ամէնէն դասականէն մինչեւ ամէնէն արդիականը, խոպոպ դող քանի մը տարիներու այդ զարթօնքին մէջ: Արդարեւ այդ զարթօնքն էր որ Պոլսահայութիւնը պիտի զօրացնէր վերանորոգուած գրական չարժումով մը: Գովելի էր Արամեանցիներուն աշխատանքը: Մէկ բան թերեւս քիչ մը քննադատել կրնար նկատուիլ: Անոնք Վարդան Կոմիկեանին եւ Եղիչէ Այվազեանին գործերը հրատարակելէ վերջ, պիտի խուսափէին պոլսահայ ժամանակակից գրողներու գործերը հրատարակելէ եւ պիտի նախընտրէին Զօհրապի, Համաստեղի, Պարոնեանի նման տիտաններու գործերը ծանօթացնել մեր ընթերցասէրներուն:

Ես աւելի քան խանդավառ էի: Այդ տարի Մխիթարեան Սանուց Միւրեհեան թատերական յանձնախումբին համար թարգմանեցի Ակաթա Քրիսթիին «Տասը Պզտիկ Անտառակ» թատերախաղը: Բայց իմ ամենամեծ փափաքս էր աւարտել այն կատակերգութիւնը զոր գրել սկսած էի: «Կեանքի Մը Երեք Կիրակիները»: Այս կատակերգութիւնը անկիւնադարձ մը կրնար ըլլալ իմ գրականութեան մէջ, քանի որ ես այդ գործը գրելով կ'ուզէի փաստել թէ կրնայի դուրս գալ պատմուածքներուս ծանր ու փիլիսոփայական մթնոլորտէն, եւ տալ իրական կեանքին վերցուած զուարթ ու համճելի պատկերներ, որոնք լեցուած պիտի ըլլային խոյժ խօսակցութիւններով ու որոշ սրամտութիւններով:

Տարի մը եւս պիտի համբերէի մինչեւ որ գործը աւարտէր ու յաջորդ տարի, Ապրիլի վերջին օրը, Մխիթարեան Սանուց Միւրեհեան բեմին վրայ բեմադրէր, Սիրարփի Աճէմեանի ու Արթօ Պէրպէրեանի ճարտար խաղարկութեամբ: Երկու հոգիի համար գրուած այս գործին բեմադրութիւնը գրական ու թատերական դէպք մը պիտի դառնար եւ լինել ապրիլ պիտի տար կեանքիս ամէնէն անմոռանալի ու ամէնէն երջանիկ չրջաններէն մէկը:

Բայց մինչեւ որ լինել համար այդ երջանիկ օրը հասնէր, մենք արդէն, Ցունիսի, Զահրատ, Ֆէրճեան, վերջացուցած էինք մեր պատրաստութիւնները եւ կը սկսէինք «Մարմարա»ի սիւնակներէն ներս բանալ Գրական - Գեղարուեստական էջերու նոր չրջան մը:

Այդ էջերը նախախնամական դեր պիտի խաղային մեր ապագայ պատմութեան համար: Բայց գիտէ՞ք:

Բ. Ֆ.

չատ լայն ու բազմազան երգացանկ մը կը կազմէին: Այսպէս, հորս տասնեակ այլ պատանիները որոնք իրենց բաց կանաչ ու սպիտակ զգեստաւորումով զարնանային նորաբողբոջ պարտէզի մը տպաւորութիւնը կ'ընէին, երգեցին Պախ, Ալ. Ցարութիւնեան, Ա. Ոսկանեան, Ռ. Ամիրխանեան, Զեմնոքով, Ռ. Պետրոսեան, Կոմիտաս, Տիւրոֆլէ, Կերշուին, եւայլն:

Հայերէնէն զատ, ռուսերէն, անգլերէն, ֆրանսերէն, լատիներէն ընտրերով կը տորները անոնք երգեցին նոյն մաքուր արտասանութեամբ ու դիւրութեամբ. ամէնէն դասական ոճի երգէ մը եօք առանց ընկրկելու անցան բոլորովին տարբեր մթնոլորտով ու ամանակով չատ արդիական կտորի մը, երգելով նոյն յաջողութեամբ:

Հայաստանի փոքրիկ երգիչներու այս խումբը որոշ է որ կազմուած է տեղին ընտրութեամբ մը որ քովէ քով բերած է ոչ միայն գեղեցիկ ձայն ու երգելու ձիրք ունեցող պատանիները, այլ նաեւ երաժշտութեան ու երգելու սիրով լեցուն աղջնակներ ու մանչեր. անոնցմէ չատ չատերուն դէմքին արտայայտութիւնը կը մատնէր այն հաճոյքը զոր կը զգային երգելով: Ատոր մէջ կարեւոր պէտք է ըլլայ Տ. Հէքէքեանի դերը որ պիտցած է երգն ու երգելը սիրցնել 8 - 12 տարեկան ազգ:

Ցայտագրին մեծ մասը տղաքը երգեցին առանց երաժշտութեան ընկերակցութեան, ինչ որ լայնօրէն նպաստեց անոնց յաջողութեան. դաշնակի ընկերակցութեամբ երգուածներուն մէջ խումբին մեղմ երգասացութիւնը երկրորդ մակարդակի ներկայ մը կ'ըլլար բեմին վրայ. այնքան դաշնակը համոզուած չէր ընկերացողի իր հանդամանքին. միակ բացառութիւնը եղաւ խումբէն Սրա Անթոյեանի դաշնակի ընկերակցութեամբ երգուած կերչուինի «Էյյտի պի կուտ»ը:

Յումբին ուշագրաւ մեներգչուհիներէն է Լիա Գաբրոյեան որ անցեալ տարի Մեծն Բրիտանիոյ մէջ երգի մրցումի մը մասնակցելով արժանացած է Բ. մրցանակի: Փոքրիկներու երգչախումբը ունի իր երգահանն ալ. ան կը կոչուի Մարինէ Մարգարեան: Յունիս 1-ի համերգը աւարտեցաւ անոր գրած ու եղանակած «Խաղաղութիւն աշխարհի» երգով:

Ինչ որ «տկար կէտը» կրնայ նկատուիլ խումբին, պատարագի երգերու - յատկապէս Եկմալեանի - մեկնաբանութիւնն էր: Ունկնդիրը այն տպաւորութիւնը կ'ունենար որ տղաքը չէին թափանցած այդ կտորներուն խմաստին ու իրենց մեկնաբանութենէն կը բացակայէր այդ երգերուն պահանջած չեչտը:

Նաւ ճոխ երգացանկին ալ մտածել կուտար որ բազմազանութիւնը արդիւնք էր խումբին կարողութիւնն ու վարպետութիւնը ցուցադրելու մարմաջի մը, ինչ որ բնական է հաւանօրէն բոլոր ղեկավարները ունենան: Ամէնէն աղուոր երգացանկը կրնայ ըլլալ այն որ ունի ներդաշնակ ընթացք մը, ուր ամէն երգ իր տեղը կը գտնէ ու կը հարստացնէ միւսերը: Ասոր համար ալ կարեւոր է որ ղեկավարը ունենայ ոչ միայն ճաշակ, այլ նաեւ տեսլական:

Ցայտագրին մեծ մասը տղաքը երգեցին առանց երաժշտութեան ընկերակցութեան, ինչ որ լայնօրէն նպաստեց անոնց յաջողութեան. դաշնակի ընկերակցութեամբ երգուածներուն մէջ խումբին մեղմ երգասացութիւնը երկրորդ մակարդակի ներկայ մը կ'ըլլար բեմին վրայ. այնքան դաշնակը համոզուած չէր ընկերացողի իր հանդամանքին. միակ բացառութիւնը եղաւ խումբէն Սրա Անթոյեանի դաշնակի ընկերակցութեամբ երգուած կերչուինի «Էյյտի պի կուտ»ը:

Յումբին ուշագրաւ մեներգչուհիներէն է Լիա Գաբրոյեան որ անցեալ տարի Մեծն Բրիտանիոյ մէջ երգի մրցումի մը մասնակցելով արժանացած է Բ. մրցանակի: Փոքրիկներու երգչախումբը ունի իր երգահանն ալ. ան կը կոչուի Մարինէ Մարգարեան: Յունիս 1-ի համերգը աւարտեցաւ անոր գրած ու եղանակած «Խաղաղութիւն աշխարհի» երգով:

Ինչ որ «տկար կէտը» կրնայ նկատուիլ խումբին, պատարագի երգերու - յատկապէս Եկմալեանի - մեկնաբանութիւնն էր: Ունկնդիրը այն տպաւորութիւնը կ'ունենար որ տղաքը չէին թափանցած այդ կտորներուն խմաստին ու իրենց մեկնաբանութենէն կը բացակայէր այդ երգերուն պահանջած չեչտը:

Նաւ ճոխ երգացանկին ալ մտածել կուտար որ բազմազանութիւնը արդիւնք էր խումբին կարողութիւնն ու վարպետութիւնը ցուցադրելու մարմաջի մը, ինչ որ բնական է հաւանօրէն բոլոր ղեկավարները ունենան: Ամէնէն աղուոր երգացանկը կրնայ ըլլալ այն որ ունի ներդաշնակ ընթացք մը, ուր ամէն երգ իր տեղը կը գտնէ ու կը հարստացնէ միւսերը: Ասոր համար ալ կարեւոր է որ ղեկավարը ունենայ ոչ միայն ճաշակ, այլ նաեւ տեսլական:

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԼԷՍԻ ՄԷՋ

Մոնթեվելլոյի «Թումանեան» սրահին մէջ, Մայիս 19-ին եւ 20-ին, գումարուած է Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Հիւսիսային - Ամերիկայի Արեւմտեան Թեմի 23-րդ Երեսփոխանական ժողովը, մասնակցութեամբ՝ իրաւասու ձայնով 44 երեսփոխաններու եւ խորհրդակցական ձայնով զանազան մարմիններու ներկայացուցիչներու: Կարդացուած են միամեայ գործունէութեանց տեղեկագիրները: Քննարկուած են եկեղեցական, դպրոցական, տնտեսական եւ կազմակերպչական հարցեր: Առաջարկներն ու թելադրանքները կեդրոնացած են օտար վարժարաններ յաճախող հայ աշակերտներուն հայեցի դաստիարակութիւն ջամբելու ծրագրի գործադրումը յանձնելով աշխատանքով չարունակելու եւ հայերէն լեզուի դասաւանդութիւնը օտար վարժարաններու մէջ կարելի զարձնելու անհրաժեշտութեան վրայ:

Ժողովը յատկապէս անդրադարձած է «Հայաստանէն ներս ժողովրդավարական կարգերու խախտումին, ձերբակալութիւններուն, սպանութիւններուն, Արտաւազդ Մանուկեանի ցաւալի մահուան եւ անոր նման այլ երիտասարդներու կրած տանջանքներուն, նախագահ Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի հայ ազգային կուսակցութեան՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ կատարած ընդվզեցուցիչ եւ նախատական նորագոյն յայտարարութիւններուն» եւ որոշած՝ դատապարտանքի նամակ ղրկել Նախագահին եւ նոյնիմաստ նամակ մըն ալ՝ Ամենայն Հայոց Գարեգին Ա. Կաթողիկոսին:

Տեղի ունեցած է ընտրութիւնը 30 պատգամաւորներու, որոնք Յունիս 28-ին պիտի մասնակցին Կիլիկիոյ Աթոռի նոր գահակալի ընտրութեան:

***

Փասատինայի «Ազատանեան» սրահին մէջ, Մայիս 13-ին, տեղի ունեցած է «Ալֆրէդ եւ Մարկրիթ Յովսէփեան» վարժարանի տարեկան ճաշը: Ցայտագիրը վարած է տոքթոր Սիմոն Սիմոնեան: Խօսք առած են հոգաբարձութեան ատենապետ Ռիչըրտ Մուշեղեան, Ասպետ Վրդ. Պալեան եւ անօրէնը՝ Յովսէփ Ինճէճիկեան, չեչտելով հայկական վարժարանի կարեւորութիւնը: Դպրոցը հիմնուած է 1984-ին՝ ներկայիս ունի 210 աշակերտ:

***

Լինսինոյի «Ֆերահեան» ազգային վարժարանի «Աւետիսեան» սրահին մէջ, Մայիս 20-ին, տօնուած է Հ.Օ.Մ.-ի 85-ամեակը: Բացումը կատարած է հանդիսավարը՝ Սեդա Գորուչեան: Հ. Օ. Մ.-ի կեդր. վարչութեան խօսքը փոխանցած է Մաքս Մկրտիչեան, անդրադառնալով Միութեան Հայրենիքի թէ Սփիւռքի մէջ ունեցած գործունէութեան: Արեւմտեան - Ամերիկայի Շրջ. վարչութեան կողմէ խօսք առած է Վիքի Քէլէքեան եւ Հ. Օ. Մ.-ի խորհրդանչանով պարգեւատրած բարերար Սարգիս Պօղոսեանը (Ֆրէզնոյէն): Բարերարը, որ 100.000 տոլար կտակած է Հ. Օ. Մ.-ին եւ 10.000 տոլար ալ նուիրած, յուշեր պատմած է իր անցեալէն: Բանախօսած է Րաֆֆի Յովհաննէսեան, վեր առնելով Հ. Օ. Մ.-ի 85-ամեայ վաստակը: Խօսք առած է նաեւ առաջնորդ Տաթեւ Արք. Սարգիսեան:

***

«Շարլոթ եւ Էլիզ Մերճինեան» Հայ Աւետարանական վարժարանի տարեկան ճաշը տեղի ունեցած է «Արարատ» Տան «Ձորճ Տէօքմէճեան» սրահին մէջ: Ցայտագիրը վարած է տոքթոր Աւօ Եփէնկեան: Խօսք առած են Նէնսի Համուտեան եւ տնօրէնը՝ տոքթոր Վահէ Տարագճեան: Ճաշէն ետք «Հայ դպրոցին դոյատեւումի» նիւթին չուրջ խօսած է տոքթոր Եփէնկեան: Ողջոյնի խօսք արտասանած են Սեպուհ Թաշճեան եւ Զաւէն Խանճեան:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

Աթինոյի Վրէթանիա թատերասրահին մէջ, Մայիս 28-ին տօնուած է Հայաստանի անկախութեան հռչակման 77-րդ տարեդարձը հոծ բազմութեան մը ներկայութեան: Բացումը կատարած է Համազգայինի «Յակոբ Փափազեան» երգչախումբը: Հանդիսութեան նախագահած է Յովսէփ Պարագեան եւ արտասանած բացման խօսքը: Իրմէ ետք, յաջորդաբար խօսք առած են Սրա Մանկոյեան (Ազգ. վարչութիւն), Պետօ Տէմիրճեան (Հ.Յ.Դ. Երիտասարդական Միութիւն): Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը ու Յ. Պարագեանի խօսքով փակուած է տոնակատարութիւնը:

***

ՊՈՂՈՍ Մաչքա Մասէն Ֆաքիւլթէի ամփիթեատրոնին մէջ, Մայիս 29-ին, Վարդանանց երգչախումբի կողմէ համերգ մը տրուած է նուիրուած Կոմիտասի ծնընդեան 125-ամեակին: Երգչախումբը վարած է Ասրուհի Հալաճեան եւ յայտագիրը դրեթէ ամբողջովին ա fափելլա գործադրուած է: Համերգի կողքին, ելոյթ ունեցած են Ռ. Հատտէճեան եւ Մեսրոպ Արք. անդրադառնալով Կոմիտասի գործին:

***

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Ագրմէն Քէպէք Հ.Բ.Ը.Մ. Ալեք Մանուկեան վարժարանի «Արշաւիր եւ Նատիա Կէօնճեան» սրահին մէջ, Մայիս 13-ին եւ 14-ին, տօնուած է դպրոցին հիմնադրութեան 25-ամեակը: Դպրոցը առաջին ամէնօրեայ վարժարանը եղած է Գանատայի մէջ: Ճաշէն անմիջապէս ետք, յանուն կազմակերպիչ յանձնախումբին, հանդիսութեան բացումը կատարած է Տիկին Անահիտ Օրջանեան - Պատմաճեան: Բեմ հրաւիրուած է վարժարանի երաժշտութեան երկարամեայ ուսուցիչ եւ խմբավար՝ Արթօ Միւհէնտիսեանը որ յաջողութեամբ երգած է Հ. Աւետիսեանի «Հայաստան»ը եւ ժողովրդական երգ մը: Խօսք առած է Հայաստանի դործավար՝ Գառնիկ Նանագուլեան եւ գնահատած վարժարանի 25 տարիներու ծառայութիւնը: Խօսք առած է նաեւ Արմէն - Քէպէք հիմնարկէն տոքթ. Արշաւիր Կէօնճեան, գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը:

***

ՊԻՑՐՈՒԹի Ցակոբ Տէր - Մելքոնեան սրահին մէջ, Մայիս 14-ին, տեղի ունեցած է «Կանաչեան Մրցանք»ը զոր հաստատած են Համազգայինի «Նիկոլ Աղբալեան» մանաճիւղը եւ գեղարուեստական յանձնախումբը: Ներկայ եղած է երաժշտին զաւակը՝ Տիկին Սեդա Թիւյսիւզեան - Կանաչեան: Բացման խօսքը արտասանած է Ցասմիկ Գէորգեան: 1995-ի մրցանակին կր մասնակցէին տասը վարժարաններ իրենց երգչախումբերով: Դատական կազմը բաղկացած է «Բարսեղ Կանաչեան» երաժշտական քոլէճի դասախօսներէն՝ Երուանդ Երկանեան, Սեդրակ Սեդրակեան, Նորա Սալմանեան, Թագուհի Թեքեան եւ Վահրամ Խմմիեան: Առաջին հանդիսացած են երկու վարժարանները՝ Սզդ. «Ցառաջ - Կիւլպէնկեան» եւ Հայ Աւետարանական Շամլեան - Թաթիկեան վարժարանները: Երգչախումբերը մեկնաբանած են մէկ պարտադիր երգ՝ Կանաչեանի «Ճախարակը» եւ մէկ ազատ երգ:

***

ԳՈՒՄԳԱՔՈՒԻ (Պոլիս) Ցարութիւն Ամիրա Պէդճեան սրահին մէջ, Մայիս 27-ին տեղի ունեցած է Պէդճեան Սանուց Միութեան նորահաստատ երգչախումբին անդրանիկ համերգը: Խումբը կը ղեկավարէ Էրվին Կալիպօղլու, որու կ'ընկերակցէր Միութեան նուագախումբը: Երգչախումբը կը բաղկանայ 30 հոգիէ (այր թէ կին) եւ այս առաջին համերգը մեծ յաջողութիւն արձանագրած է:

***

ԹՈՐՈՆԹՈՑի Հայ կեդրոնի Համազգայինի Ց. Մանուկեան գրադարանի սրահին մէջ, Մայիս 26-ին բացումը կատարուած է «Հորիզոն» չաբաթաթերթի նկարիչ՝ Հրայր Յաչերեանի գործերուն:

ԼՕՐԸՆՆ ՏԸՌԵԼ

ՊՐՈՍՊԵՐՈՅԻ ԿՂԶԻՆ

ներածական՝ Գորփու կղզիի բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլերէնէ Թարգմանեց՝ ՇԱՒՐՏ ՏԷՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

2 - 10 - 37

«Կաքաւ»ի գլուխ - բրոցներս բաւական ժամանակ յատկացուցած ենք «Գորֆու» բառի առուգաբանութեան հարցին: Զարմանն ի դոհանար առվորաբար տրուած բացատրութեամբ, ըստ որուն՝ բառը ձեւով մը կ'առընչուի բիւզանդերէնի մէջ գործածուած գօրուֆայքին (որ կը նշանակէ երկու կատար ունեցող), թէեւ Թէոդոր՝ իր առաւել ճշգրիտ բանգիտութեամբ՝ ըստ երեւոյթին կ'ընդունի այս միտքը: Ցունարէն որեւէ արդի բառարանի մէջ կը գտնէք գորֆոս, որ կը նշանակէ «ծոց»: Իսկ Գորսիրա բառին առուգաբանութիւնը հետեւեալ արդիւնքը կուտայ. - գերբոս (պոչ, կոթ, գերգուպոս (ձուկ մը), եւ գերգիս (կերպաս հիւսողի գործածած առնար, սրունքի ոսկոր, թելաւոր նուագարանի աղեղ):

Այս հրատապ հարցին մասին մեզմէ իւրաքանչիւրը իր նախասիրութիւնը ունի: Նիմիէց, որ յունական լեզուին ու նկարագրին վերաբերող բոլոր հարցերուն կապակցութեամբ աննկարագրելի վերապահութիւն մը կը ցուցաբերէ, ամէնէն հաւանականը կը նկատէ երրորդ բացատրութիւնը, որովհետեւ ամէնէն նուազ տրամաբանականն է: Ն. կ'ըսէ թէ պարզապէս «ծոց»ն է: Ես կը նախընտրեմ «պոչ»ի աւելի պատկերալի - տեսողական վարկածը, որովհետեւ կղզիին հարաւային մասը իրապէս կոթի ձեւով կը վերջանայ: Զարեան կաւչած կը մնայ ձկնային տարբերակին, քանդի, կ'ըսէ, կղզին հինէն ի վեր ճանչցուած է իր ձուկերու առատութեամբ. - ինդրեմ, նկատի ունեցէք թէ հոգեւորականները ինչ մեծ հոգածութեամբ ջրհորները կ'օրհնեն, ամառնային ցամքումէ զերծ պահելու համար զանոնք. երբեւիցէ տեսա՞ծ էք, որ ծովը օրհնեն:

Թէոդոր կը նախընտրէ ինքզինք վեր պահել այս բոլոր անճիշդ եւ աւելորդ խօսակցութիւններէն. գլուխը չարժելով եւ իր դեղին գինին ըմպելով կը բաւականանայ:

Ըստ Դիոդորուս Սիկիլիացիի, Ովկիանոս եւ Տէթիս չաստուածներու դուստրը Քերքուրան այս կղզին բերուեցաւ Նեպտոնի կողմէ, հոս ծնունդ տուաւ իր սիրելի Ցաէքսին, որ կղզին անուանեց Քորքուրա եւ իշխեց անոր վրայ:

Ըստ Պոխարտի, Սքերիա եւ Քերքիրա անուններըը կը սերին փիւնիկերէն «սպարա»յէն (որ կը նշանակէ «առեւտուր» եւ գարգարայէն կը նշանակէ «առատութիւն»):

Իր բերրիութեան չնորհիւ՝ կղզին դարձած է հողամշակութեան չաստուածուհի Դեմետրէի նախասիրած բնակավայրը: Ան հոս պահած էր գերանդին, որմով ալ ամուսնական կեանքի արուեստը սորվեցուցին առաջին Տիտաններուն: Ասկէ եկած է «Դրեպանի» չատ հին անունը, այսինքն՝ մանգաղ:

Կղզին կոչուած է նաեւ Մադրիա, ի յիշատակ գեղադէմ Մադրիսի, որ Հերայի զայրոյթէն խուսափելու համար հոս պատսպարած էր:

5 - 10 - 37

Մինչեւ Ք. Ա. երրորդ դարը՝ Եասոնի եւ Մեդէայի ամուսնութեան վայրը հանդիսացած քարանձաւ մը ցոյց կուտային. ինչպէս նաեւ՝ Ապաղոնի նուիրուած բակին մը:

Պօսանիասի կողմէ մէջբերուած Նօպակտիկեան ոտանաւորներուն մէջ կ'ըսուի թէ Եասոն եւ Մեդէա հոս վերադարձան, մինչ իրենց որդին - Մերմերաս - դիմացի ափին վրայ որսորդութեան մը ընթացքին սպանուեցաւ:

Քրիստոսէ ետք վեցերորդ դարուն՝ եբեւակայութենէ դուրկ Պրոկոպիուսին ցոյց տուին Ոդիսեւսի քարացած նաւը. բայց իր թերահաւատութիւնը պատճառ դարձաւ, որ հոնկէ անցնող վաճառական մը Արամազդ Կասիոսի անուան ձօնուած քարահանքի վերածէ զայն:

6 - 10 - 37

Դիոդորուս կ'ըսէ թէ, կղզիին առաջին բնակիչները եկած են աշխարհի մէկ չատ հեռաւոր վայրէն: Արդարեւ, Դրովադայի պատերազմին առեն Գորսիրան կը վայելէր խորհրդաւոր, կիսահէքեաթային կըղզիի մը համբաւը - մարդոց դիտցած աշխարհի ծայրագոյն մասին վրայ զետեղուած զեղեցիկ սահմանաքարի պէս բան մը: Երբ կղզիին հիւսիսը գտնուած Կալիպսէի քարայրը մտնէք, ցամաքը հարուածող ալիքներու խուլ ձայնը եւ տարմօրօր թռչուններու սուր կանչերը միայն կը լսէք:

(Շար. 35)

ՎԵՆԵՏԻԿ

Փառլա Միլտոնեան, Տէր եւ Տիկին Կարօ Միլտոնեան յաւուվ կը ծանուցանեն իրենց մօր՝

ՀԵՐՄԻՆԷ ՄԻԼՏՈՆԵԱՆԻ

(Ծնեալ՝ Թիւթիւնեան)

մահը որ պատահեցաւ Վենետիկ, Յունիս 9-ին:

(Յիշենք որ ողբացեալը գաւակն էր Սարգիս Թիւթիւնեանի, գրական ծածկանունով՝ Շարասան, որու գլխաւոր գործը նուիրուած էր հայ թեատերական դէմքերու):

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Յունիս 12-ին:

«ՅԱՌԱՋ». - Մեր ցաւակցութիւնները իր գաւակներուն:

ՕՈՒՇԱՏԵՍՐ

ԿԱՊՈՑՏ ՆԱՀԱՊԵՏԻ Պօմոնի Նայիրի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը, Երկուշաբթի, Յունիս 19, ժամը 17-ին սովորական հաւաքատեղին:

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

MARSEILLE

l'UGAB - Jeunes

fête LA MUSIQUE

Soirée animée par S A K O

le Samedi 17 Juin
à partir de 22 h 30

P.A.F. : 80 F. + Conso
Membres : 50 F. + Conso

Réservations : Entre 14h et 17h :
Tél. : 91. 22. 10. 45

327, Bd Michelet, Marseille 9e

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՇԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ. - Գեղամ Տէվէճեան 600 Ֆր.:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ՓԱՐԻԶ

ԳՐԱԿԱՆ - ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԿԱՐՕ ՍԵԴԱՆ

Մասնակցութեամբ՝
Սիլվա ՀԱՊՂԵԵԱՆ ԱՐԱՔՍ-ի
Նորա ԱՐՄԱՆ-ի
Վազգէն ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ-ի
Արտաշէս ՈՍԿԱՆԵԱՆ-ի
Նարեկ ՏՈՒՐԵԱՆ-ի
Ժիրայր ՓԱՓԱԶԵԱՆ-ի

Ջրուցավար՝ Յ. ՊԱԼԵԱՆ

կը քննուին հետեւեալ հարցերը.

1. Ժամանակակից թատրոնը Հայաստանի մէջ:
2. - Հայկական եւ հայերէն թատրոն կարելի՞ է սփիւռքեան պայմաններու մէջ:
3. - Սփիւռքի մէջ թատրոնը ընդհանրապէս սիրողական է, կարելի՞ է արհեստավարժ թատրոն ունենալ:
4. - Թատերական գրականութեան հարց:

Հանդիպումը տեղի կ'ունենայ Երկուշաբթի, Յունիս 19, երեկոյեան ժամը 20·30-ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Տէմիրեան սրահ
17, rue Bleue, Paris 9e

Հանդիպումը կը սկսի հշդուած ժամուն:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

COOPERATION ARMENIE

rencontre

ARPI TOTOYAN, KRIKOR BELEDIAN, MARC NICHANIAN

sur le thème :

Diaspora - Arménie :
Où en sommes-nous ?

le Vendredi 23 Juin

au Yan's Club — 5, avenue Reille, Paris 14e

19h30 : Accueil — 20h : Film de Coopération Arménie — 20h30 : Table ronde
22h : Repas sur réservation (Tél. Christine Papazian : 47. 36. 40. 78)

Soirée organisée par Coopération Arménie
50, rue Etienne-Marcel, 75002 Paris — Tél. : 42. 36. 06. 79

JEUX MONDIAUX de l'UGAB

A PARIS

Les traditionnels Jeux Mondiaux de l'UGAB, qui se déroulent tous les trois ans, auront lieu cette année à Paris,

du 10 au 15 Juillet

Plus de mille athlètes et dirigeants du monde entier sont attendus, au cours de la semaine du 14 Juillet, dans la «ville lumière».

Outre les activités sportives, une soirée «*disco jeunes*» est prévue le soir du 12 Juillet; puis la participation, dans la nuit des 13 et 14, aux festivités du «14 Juillet».

Un dîner de gala clôturera les Jeux, le 15 Juillet, à la fin des épreuves sportives, pour la remise des coupes et médailles. Un spectacle, haut en couleurs, est prévu durant cette soirée de gala.

Renseignements et réservations auprès de Stéphanie Samuelian
au 40. 50. 60. 53.

CHENE

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻԻՆ

ՇԷՆ - ՖՐԱՆՍԱ կազմակերպութիւնը, իր ընդհանուր ժողովի ընթացքին, մշակեց 1995 տարուան իր գործունէութեանց տեւելումը եւ որդեգրեց իր աշխատանքային ծրագիրը:

Կազմակերպութեան գործունէութեանց հիմնական առանցքը կը շարունակէ ըլլալ, ՇԷՆ - ՀԱՅԱՍՏԱՆ-ի խողովակով, սահմանամերձ շրջաններու քաղաքային եւ գիւղական կեանքի եւ հաղորդակցութեան միջոցներու զարգացման համար Հայաստանի եւ Արցախի յատկացուած օժանդակութիւնը:

Վերահաստատելով հանդերձ իր գործունէութեան անշահախնդիր ոչ անկողմնակալ նկարագիրը, ՇԷՆ - ՖՐԱՆՍԱ իր խոր մտահոգութիւնը կը յայտնէ Հայաստանի քաղաքական վերջին իրադարձութեանց ընթացքին ի դիմաց եւ կը մեղադրէ կարգ մը կազմակերպութիւններու, միութիւններու եւ թերթերու առկախումը:

Առ այդ, ՇԷՆ - ՖՐԱՆՍԱ կոչ կ'ընէ Հայաստանի իշխանութիւններուն, որպէսզի քաղաքական բնական ժողովրդավարութեան հարկ եղած որոշումները տրուին եւ որպէսզի վերահաստատուի վոխադարձ յարգանքի եւ վստահութեան մթնոլորտը:

Հայաստանի նորաստեղծ պետութիւնը, հայկական պետականութեան կառուցման համար, կարիքն ունի բոլոր հայկական կազմակերպութեանց գործակցութեան, եւ այս անկախ կարծիքներու բնական բոլոր տարբերութիւններէն:

Իր կարգին, ՇԷՆ - ՖՐԱՆՍԱ հաստատակամօրէն պիտի չարունակէ գործել ի շահ Հայաստանի եւ Արցախի:

ՇԷՆ - ՖՐԱՆՍԱ

CITE INTERNATIONALE DES ARTS
Salle E. SANDOZ

Martin PETROSSIAN

Peintures

du 8 au 19 Juin

Ouvert tous les jours de 13h à 19h

Cite Internationale des Arts
18, rue de l'Hôtel de Ville, Paris 4e
M° Pont-Marie

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը Ս. Զատկուան տօնին առիթով շնորհակալութեամբ ստացած է իւղագինի հետեւեալ նուէրները.-

Տիկին Լիա Փասփալիէռ 100, Տէր եւ Տիկին Գամիլ Լանտէ 250, Տիկին Ազատուհի Պատէմեան 300, Օր. Ժ. Քիւչիւքեան 200, Տիկին Հերմինէ Սարաճեան 500, Տիկին Իրմա Բարսեղեան 100, Տիկին Մարի Դերձակեան 200, Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Եողմայեան 100, Տիկին Մարի Սաաթճեան 100, Օր. Ժաքլին Մէսճեան 150, Տիկին Շահան Վահանեան 500, Տէր եւ Տիկին Հերվէ Նալպանա 100, Տէր եւ Տիկին Կ. Թուղլուեան 100, Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Երկանեան 200, Տէր եւ Տիկին Ժան Ճակոբեան 120, Պր. Ժան - Փիէռ Պիւրթէ 500, Պր. Դանիէլ Ֆալք 100, Պր. Լեւոն Փանոսեան 150, Տէր եւ Տիկին Կիրակոս Մէնէքճէ 50, Տէր եւ Տիկին Գլօռ Ռիվէ 1000, Տոքթոր Սեդա Խրիմեան 1000, Պր. Էլի Գուզարահլեան 1000, Տէր եւ Տիկին Միհրան Նոտարեան 100, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Կարապետեան 500, Պր. Կրկոռար Էփէնեան 100, Տիկին Գրիգոր Թեւանեան 500, Տիկին Մարի Ալվազեան 200:

(Շար.)

***

Կապոյտ Աշէն Փարիզի Ա. Թադէոսեան մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Արնուվիլի մասնաճիւղի անդամներէն 500 Ֆր. իր դպրոցին ի նպաստ Անժէլ Գանագեանի մահուան առթիւ:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻ՛ՆՆ, ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻ՛ՆՆ

Վալանսի Կրօնական Ընկերակցութեան ընդհանուր ժողովը, բանաւոր պատասխանատուի մը, տեղի կ'ունենայ, Յունիս 22, Հինգշաբթի գիշեր ժամը 20·30-ին, Սուրբ Սահակ Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, եւ ոչ՝ Յունիս 23, Ուրբաթ, ինչպէս որ յայտարարուած էր:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

la M.C.A. vous invite à
RENCONTRE
avec
Martine HOVANESSIAN
Anthropologue - Chargée de recherche au CNRS
à l'occasion de la parution de son ouvrage :
« LES ARMENIENS ET LEURS TERRITOIRES »
le Vendredi 16 Juin à 20 heures 45
Présentation — Exposé — Débat — Dédicaces

Venez découvrir ou redécouvrir cette «Arménie des bords de Seine» : Alfortville — Issy-les-Moulineaux

L'ouvrage est d'ores et déjà disponible à la M.C.A.

Emissions M.C.A. sur AYP FM
les mercredis de 10h15 a 11h50

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
Tél.: 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

ՊԱՐԱՇԱՆԴԷՄ ՅՈՒՆԻՍ 17

Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդութեան Հայ Քրիստոնեայ Երիտասարդական Կազմակերպութիւնը (Հ. Ք. Ե. Կ.) Յունիս 17, ժամը՝ 19-ին կը կազմակերպէ մեծ ճաշ - պարահանդէս մը, մասնակցութեամբ ճանչցուած եւ սիրուած երգիչ՝

ՓՕԼ ՊԱՂՏԱՏԼԵԱՆԻ

եւ իրեն ընկերացող Անի համոյթի:

Տոմսերու ապահովութեան եւ յաւելեալ մանրամասնութեանց համար կրնաք դիմել Պր. Պետրոս Էրզուրումօղլուին՝ հեռաձայնի հետեւեալ թիւով

49 221 / 311547

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La Section de Paris
«*Archalouïse TATHEOSSIAN*»
organise

LA FETE DE FIN D'ANNEE DE SON ECOLE

le Dimanche 18 Juin
Spectacle donné par les enfants à 15 heures
suivi d'un goûter
Nous vous attendons tous à la M.C.A. — 17, rue Bleue, Paris 9e

***

Section de Vienne

GRANDE FETE CHAMPETRE

le Dimanche 18 Juin
de 10 heures jusqu'aux chandelles
Parc ombragé de *Gémens*
animée par l'*Orchestre NAïRI* de Valence

- Buffet
- Ambiance arménienne
- Stands
- Tombola.

— *Salle couverte en cas de pluie* —

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԿԱԶՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

ՀԱՐԱՒ ԵՒ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԱՌԱՒՕՏԱՅԻՆ ԹԵՐԹ

ՀԱՅԿԱԶՆ

ՍՐՏԱԿԻՋԵՍԱԼ ԱԶԱՏՈՒՄ

(Շահան Շահնուրի «ՍԻՐՏ ՍՐՏԻ» ժողովածուն)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ժողովածուի գրական էջերը բաժինը ներառող երկու ստեղծագործութիւնները՝ «Աւազ Ուրբաթ» եւ «Պուլնուպլլները», կրկին վեր են հանում չահնուրեան գեղարուեստական համակարգի «երկբնակ» ներդաշնակութիւնն ու կենտրոնացումը: Նրա գրականութիւնը՝ ներփակ թէ համակցուած, ընթերցումների զուգահեռներում, բնագրային ինքնաստեղծաբանութիւն է, արուեստի յայտնութեան համամասնակցութիւն (ընթերցող/հեղինակ / բնագիր / համաբնագիր / ենթաբնագիր), բաց հոսք: «Պուլնուպլլուները» պատմուածքը Աղէտ / դիմադարձութեան յղացքի բիւրեղացումն է, միաժամանակ Աւետիս Ահարոնեան - Սուրէն Պարթեւեան-ական գրական մտայնութեան ստեղծագործական պատնէշումը (յիշենք «Վաւերաթուղթ»ում Պարթեւեանի «Սայքո»յի անզուգական վերլուծութիւնը), «Աւազ Ուրբաթը»՝ ինքնին «Նահանջ»ի միկրոտիեզերք է եւ նոյն «Նահանջ»ի իբ՝ազգործութեան մակրօաշխարհ, անցում եւ նորայայտնութիւն: Վերջին իմաստով, ըստ իս, առաւել կարեւոր ու արժէքաւոր, որովհետեւ միայն ստեղծումի սրբազնութեամբ էր հնարաւոր «Նահանջ»ի բացայայտ յիշողութեամբ անցնել վէպից. «Եւ եղաւ Հայը որ պարտուեցաւ եւ որ թերեւս անհետանայ, որովհետեւ ծոյլ էր ան, որովհետեւ մեծ ճամբուն եղերքը նստաւ համրիչ քաշելու եւ թողուց որ ժամանակը անցնի: Աստուա՛ծ իմ, ինչ անխնայ վատնում, ի՛նչ անխնայ սպառում ժամանակի, ինչ ոճրային մեղկութիւն»: «Աւազ Ուրբաթ»ը «Նահանջ»ի ժամանակային-պատմական խորքը լիովին վերացնում է, այն ոչ միայն անհետացումի վկայութիւնն է, այլեւ համընդհանուր ահազանգը, դուրս երկկուայ պարագծից, այսօրէականի, խիստ հրատապ, ուղղորդուած ապագային, որովհետեւ «Աւազ Ուրբաթ»ի իրացումըն ու յղացքը պարփակող ասելիքը հայ հոգեւոր - իմացական, հոգեբանական, առհասարակ հայկական ինքնութեան անխիղ բոլոր դրսեւորումների ներկայութիւնն է, բիւրեղացրած ու հաւաքականացրած: Սա ըստ էութեան նահանջները (բառը դիտելի է չահնուրեան խորքով) ահազանգող կանխարգելող գրութիւն է, զգօնութիւն, անցումի եւ իրագործութեան ամբողջութիւն, որը թէ՛ անցեալում, թէ՛ արդ եւ թէ՛ ապագայում կենսական անհրաժեշտութիւն է: Այս առումով եւս «Ցառաջ»ի ձեռնարկումը կարեւոր է, չահեկան, պարտադիր:

«Սիրտ Սրտի» ժողովածուն, կրկին օգտուելնք չահնուրեան հասկացութիւնից, իղացման պատնէշումն է: Հեղինակն արձանագրել-յայտարարելով, թէ խորշում է իղացեալ զգայնոտութիւնից, միաժամանակ եւ ցուցանում է համատարած իղութիւնը եւ պատնէշում այն («Թէոդիկ», «Մենք», «Վէպին չուրջ», «Վերջին խօսքս՝ չափազանցութիւն է», «Դրախտ կորուսեալ», «Վաւերաթուղթը», «Սիրտ Սրտի», «Մորհրդածութիւններ»): Շահնուրեան համաբնագրում «իղութիւն» հասկացութիւնը տարրղում է հայ գրականութիւնը միաժամանակ պատնէշում՝ մշակութային համատարած զառածումից, ընդգծում՝ ինքնաազատագրութեան կարելիութիւնները: Առաջ, հեռանկարային գրականութիւն եւ միտք ունենալու համար հարկ է կազմաքանդել, կործանել բոլոր թաղուններն ու կուռքերը, անհրաժեշտ է առնականանալ, դոյաւորել հայրական արուեստ, պէտք է անցնել «կընիկային գրականութիւնից»՝ ծեքծեքուն, չահարկող հայրենասիրութիւնից, հայրենաբաղձութիւնից, հրաժարուել մարդը պատկերազրելուց եւ անցնել մարդու մը գեղարուեստական սեւեռումին, ընդունել, որ «գրականութիւնը չպարիր միայն դիտումով, այլ նաեւ իրագործմամբ», ընդօրինակման եւ կրաւորականութեան վատնումների փոխարէն երկընքից իջնել եւ ամուր կանգնել հողին, որովհետեւ «Հրեշտակը պէտք է որ իջնայ երկրի վրայ եւ կոչուի սատանայ, որպէսզի ապրի գրականութիւնը», պէտք է յեղաբեկուի հայ գրականութեան հէքեաթագրութիւնը, չաղճատուի հայ վաւերաթուղթը եւ այսպէս կարելի է էլի թուարկել, բերել բազմաթիւ օրինակներ այս ժողովածուից, որտեղ Շահնուրն ամբողջացնում է իղական գրականութիւնը եւ ցուցանում գրանից պատնէշումն ու ազատագրութիւնը:

Անշուշտ կարելի է վիճարկել ինչ ինչ տեսակէտներ եւ դատումներ (օրինակ՝ Օշականի պարագային, որ իմ խորին համոզմամբ հայ գրականութիւնը պատնէշեց եւ ազատագրեց այդ նոյն «իղացումից» եւ Շահնուրի նման մնաց մենակ), սակայն էութիւնը, չահնուրեան հարցադրումը միանգամայն տեղին է եւ իրատեսչի: Աւելին՝ նոյնակերպ հրատապ ու այժմէական այսօր: Որովհետեւ Հայաստան եւ ի Սփիւռս նոյն չայողութեամբ չարունակւում է գրականութեան «իղացումը»: Կրկին բանադրւում են նրանք, ովքեր փորձում են հակազդել ծերուկ Աբարատին պատապարուած այսպէս կոչուած «հայրենասիրերգութեանը», աւանդների մէջ իրենց տարատեսութիւնը փրկող «լրագրային գրագէտներին», լաւագոյն դէպքում Արմէն Շիտանեանի կամ Բագրատ Ալվազեանին կապկող պատմավիպասաններին, քաղաքացիական ոտանաւորներով պահանջատիրութիւն տարփողող նախանձախնդիրներին: Կրկին բանդագուշանքի է ենթարկւում այն գործն ու իրացումը, որ գրականութիւնը դիտում է զանգուածային քիմքից ու ճաշակից անդին, կրկին հերձուածող են նրբանք, ովքեր վերանայում են հայ ժողովըրդի՝ իբրեւ գրական ազգ լինելու միթոսը: Այնպէս որ Շահնուրի այս հատորը հրաչալի առիթ է դժբախտաբար մըտայնութիւն «իղական» գրականութիւն իրականացնողների եւ դժբախտաբար պատահական պատնէշողների համար՝ կրկին խորհելու, ինքնագիտման:

Շահնուրի այս հատորի յօդուածների խորքը ընդգրկում է եւս մի կարեւոր առանձնայատկութիւն. անմիջապէս յառնում է մտաւորականը, հիմնաւոր եւ հիմնարար իմացականութեան տէր անհատականութիւնը, անզուգական բանաւիճողն ու հրապարակագիրը, հումորի ընտիր ղգացողութիւն ունեցող մարդը, որը քեզ չի ճնշում, խորտակում իւր հեղինակութեան պարունակներում, պարզապէս երկխօսում է, առանց սխալուելուց, թիւրիմացութիւնից սարսափելու, սատարում ընթերցողին ակտիվ, արդասաւոր ստեղծագործական աշխատանքի: Սա առաջ, բարդոյթներից ազատ հայ գրագէտի բացառիկ որակ է եւ այդ պատճառով նոյն ընթերցողի համար միշտ ըսպասուող, պարբերաբար նրա հետ մնալու վերջնական զգայնութեամբ: Այս առումով ո՞ւմ կարող ենք դնել Շահնուրի կողքին: Դասականներին չեմ ասում, որովհետեւ չկան, Յակոբ Օշականին, Նիկողոս Սարաֆեանին եւ թերեւս ուրիշ ոչ մէկի: «Սիրտ Սրտի»ն փաստեց չահնուրեան գործի ներկայութեան մէկ որակը եւս:

Աւարտելով իր «Սիրտ Սրտի» գրութիւնը վարպետը չեչտում է. «Եւ սիրտը որ կը կարծրանայ ամէն անգամ ծնունդ կու տայ սրտապինդ սերունդի մը որ ուզի կը կանգնի անպայման...»: Ժողովածուն կարդալու, վերընթերցելու ժամանակ, պարբերութիւնների ընդմիջարկումներում, դիրքը ըմբռչնելուց յետոյ ըմբռնում ես, որ չահնուրեան այս ընթերցումը սրտակիզեալ է եւ եթէ անցնում ես այդ կրակից ուրեմն մօտենում ես ազատումին: Սա է Շահան Շահնուրի այս հատորի ընթերցումի դաղարը՝ առանց դոյդն ինչ գրականութեան պահուճանքի եւ պարուրուածութեան, որովհետեւ սրտապնդուելն արդէն (սրտապնդումը կրկին չահնուրեան տարողութեամբ նկատի ունեմ) վերստեղծման գիւտուածութիւնն է:

ԳՐԻԳՈՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Երեւան, Մայիս 1995

ՄՈՆՐԷԱԼԻ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ 5-ՐԴ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԸ ԵՒ ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Մայիս 1-էն 5, Մոնրէալի մէջ տեղի ունեցաւ Հայ լեզուաբանութեան 5-րդ միջազգային գիտաժողովը (McGill համալսարանին մէջ): Ցաջորդելով Հայաստանի եւ Միացեալ - Նահանգներու մէջ կազմակերպուած նման գիտաժողովներու, Մոնրէալի հանդիպումը, Պր. Տորա Սաքայեանի ջանքերու չնորհիւ եւ Հայկական Եկեղեցւոյ օժանդակութեամբ, համախմբեց մօտ 40 հայագէտներ ամբողջ աշխարհէն: Լամոնտ Շուլց (Հունգարիա), Փիթըր Քոուլի (Միացեալ - Նահանգներ), Հ. Լէհման (Դանիա), Եոս Վայթնպերկ (Հոլանտա) եւ չատ ուրիչներ: Պր. Գ. Բ. Ջահուկեանի առողջութեան պատճառներով բացակայութեամբ հանդերձ, Հայաստանի Ակադեմիայի Լեզուի Ինստիտուտէն եւ Մատենադարանէն ներկայ էր կարեւոր պատուիրակութիւն մը: Ֆրանսայէն մասնակցողներն էին՝ Շառլ ալը Լամպեռթըրի, Անահիտ Տօնապետեան, Ադնէս Ուզունեան:

Այս համագումարը առիթ տուաւ լսելու խիստ հետաքրքրական աշխատանքներու արդիւնքները, եւ յատկապէս ծանօթանալու ժամանակակից հայերէնի լեզուաբանութեան փայլուն մասնագէտներու, Նաթալիա Քոզինցեւա (Ս. Պետերբուրգի տիպարանական խումբէն), Պէրթ Վոքս (Հարվարտ, հայերէնի հնչիւնաբանութեան եւ բարբառագիտութեան դասախօս), Միչէլ Ձիվլէր (այժմ Ֆրանսա ապրող եւ Պոսթընի M.I.T. թէզ մը պատրաստող արեւմտահայերէնի բայերու նոր դասաւորման հիմունքներու մասին), եւայլն...

Մոնրէալի գիտաժողովը առիթը եղաւ մտքերու փոխանակութեան եւ նոյնիսկ յետագայ միասնական ծրագիրներու, ինչ որ գիտաժողովի մը յաջողութեան փաստը կը նկատուի: Հայաստանի բազմանդամ պատուիրակութիւնը իր զեկուցումներով ապացուցանեց թէ ինչ որ ալ ըլլան առօրեայ դժուարութիւնները, Հայաստանը հայագիտութեան ամէնէն աշխոյժ օճախն է ու կը մնայ այսօր: Զեկուցումներէն մէկը սակայն պղտոր տպաւորութիւն թողուց ներկայ լեզուաբաններու մեծ մասին վրայ, ըլլա՞ն հայ կամ՝ ոչ: Հեղինակը՝ Յովհաննէս Ձաքարեան, Լեզուի Ինստիտուտի անդամ ըլլալով հանդերձ կ'ընդունի գիտութիւնը արհամարհող կեցուածքը որ տասնամեակներով յատկանշած է սովետական քարոզչութիւնը: Ըստ երեւոյթին փոխուած է միայն բովանդակութիւնը, մինչդեռ մէթոտները անփոփոխ մնացած են:

Հայերէնի երկու ճիւղերուն միաւորման հարցը կը բխի կարգ մը հաղորդակցութեան դժուարութիւններէ ու գործած է տեսակ մը մտասեւեռում որոշ շրջանակներու մէջ: Նախ՝ նշենք որ թերի է նոյն մակարդակի վրայ դնել ուղղագրական եւ բուն լեզուական հարցերը: Իրբեւ լեզուաբան, Յ. Ձաքարեան լաւ գիտէ թէ ուղղագրութիւնը պայմանագրական բնոյթ ունի, ուստի միշտ կարելի է իր վրայ ազդել օրէնքի միջոցաւ՝ անշուշտ յաշող կամ անյաշող կերպով. իսկ լեզուն, իր տարրական ներքով, իր ներքին կանոնները ունի, որոնց տէրն են խօսողները, եւ որուն վրայ կարելի է ազդել միայն անուղղակի կերպով. ո՛րքան աւելի սփիւռքի պայմաններու մէջ: Ի՞նչ ըսել արեւմտահայերէնի եւ արեւելահայերէնի հնչիւնային մերձեցման նպատակին մասին...

3. Վերջապէս, նշենք որ Սփիւռքը իբր կազմակերպուած հայ ընկերային դոյութիւն, այս ծրագրէն բացակայ է: Կան արտասահմանի Հայեր, որոնց ուժերը պէտք է համախմբուին հիմնադրամի մը չուրջ: Լաւ հասկցանք: Ինչո՞ւ չէ: Բայց ի՞նչպէս նկատի չունենալ որ Սփիւռքի եւ Հայաստանի լեզուական պայմանները բաղդատելի չեն, ի վերջոյ՝ ի՞նչպէս կերտել յաջողիլ համահայկական լեզուական քաղաքականութիւն մը, ուր Սփիւռքը պիտի ըլլայ ոչ թէ լիակատար մասնակից, այլ միայն նիւթական սպասարկող: Միթէ՞ սփիւռքը պէտք է սկսի պայքարիլ իր ինքնորոշման համար:

ԱԳՆԵՍ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ
ԱՆԱՀԻՏ ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆ

1. 5. Արտասահմանի հայապիտութեան ծաւալումը:

1. 6. Հայերէնի քարոզչութեան ծաւալումը: Կ'առաջարկուի ստեղծել ի միջի այլոց՝ բարձրագոյն հայախօսի, ամենալաւ քարոզչական պիտոյական աշխատանքի, հետազօտութեան, հայերէնի ուսուցչի (եւայլն) մրցանակներ, լեզուի ակումբները (language - building clubs), լեզուական կուսակցութիւնները, եւայլն:

2. Առաջարկներուն երկրորդ չարքը կը հետապնդէ զուտ լեզուական նպատակներ:

2. 1. Հաստատել հայերէնի մենաշնորհ Հայաստանի Հանրապետութեան մէջ:

2. 2. Նպաստել հայերէնի երկու ճիւղերու միաւորման: Կը նչուին բառապաշարի մասին գոյութիւն ունեցող ծրագիրներ, բայց նաեւ ձեւաբանական եւ հնչիւնային (sic) աստիճանաբար միաւորման նպատակը: Ուղղագրական միաւորման ծրագիրը մը մօտակային պիտի հրատարակուի Լեզուի Պետական Տեսչութեան կողմէ:

2. 3. Հայերէնը պաշտպանել օտար ազդեցութիւններէ:

Գուցէ ընթերցողը հասկցած ըլլայ ունկընդիրներու նեզ կացութիւնը: Անշուշտ ուրախալի է նչել թէ նոր եւ զործօն կազմակերպութիւն մը փոխարինած է տարիներով աւեր գործած Տերմինաբանական Կոմիտէն: Ուրախալի է նչել թէ նոր օրէնքին նպատակը Հայաստանի մէջ հայերէնի լիակատար դերը երաչխաւորելն է: Ուրախալի է նչել նաեւ թէ Հայաստանի կառավարութիւնը նպատակ ունի նպաստելու Սփիւռքի մէջ հայերէնի կացութեան բարելաւման, միջպետական յարաբերութիւններու միջոցաւ: Սակայն մեղի թոյլ տուուի Յ. Ձաքարեանի զեկուցումին վերաբերեալ կատարեալ քանի մը դիտողութիւններ.

1. Նոր լեզուական քաղաքականութիւնը վարելու միջոցներու չարքին, ամենայըստակ կերպով ներկայացուածը կը մնայ քարոզչութիւնը, ու Յ. Ձաքարեանին առաջարկած նախաձեռնութիւնները ծիծղելի պիտի թուէին եթէ չյիչեցնէին թախծալի օրեր: Առաւել՝ Յ. Ձաքարեան անձամբ պիտնական ըլլալով հանդերձ կ'ընդրէ պիտութիւնը արհամարհող կեցուածքը որ տասնամեակներով յատկանշած է սովետական քարոզչութիւնը: Ըստ երեւոյթին փոխուած է միայն բովանդակութիւնը, մինչդեռ մէթոտները անփոփոխ մնացած են:

2. Հայերէնի երկու ճիւղերուն միաւորման հարցը կը բխի կարգ մը հաղորդակցութեան դժուարութիւններէ ու գործած է տեսակ մը մտասեւեռում որոշ շրջանակներու մէջ: Նախ՝ նչենք որ թերի է նոյն մակարդակի վրայ դնել ուղղագրական եւ բուն լեզուական հարցերը: Իրբեւ լեզուաբան, Յ. Ձաքարեան լաւ գիտէ թէ ուղղագրութիւնը պայմանագրական բնոյթ ունի, ուստի միշտ կարելի է իր վրայ ազդել օրէնքի միջոցաւ՝ անշուշտ յաշող կամ անյաշող կերպով. իսկ լեզուն, իր տարրական ներքով, իր ներքին կանոնները ունի, որոնց տէրն են խօսողները, եւ որուն վրայ կարելի է ազդել միայն անուղղակի կերպով. ո՛րքան աւելի սփիւռքի պայմաններու մէջ: Ի՞նչ ըսել արեւմտահայերէնի եւ արեւելահայերէնի հնչիւնային մերձեցման նպատակին մասին...

3. Վերջապէս, նշենք որ Սփիւռքը իբր կազմակերպուած հայ ընկերային դոյութիւն, այս ծրագրէն բացակայ է: Կան արտասահմանի Հայեր, որոնց ուժերը պէտք է համախմբուին հիմնադրամի մը չուրջ: Լաւ հասկցանք: Ինչո՞ւ չէ: Բայց ի՞նչպէս նկատի չունենալ որ Սփիւռքի եւ Հայաստանի լեզուական պայմանները բաղդատելի չեն, ի վերջոյ՝ ի՞նչպէս կերտել յաջողիլ համահայկական լեզուական քաղաքականութիւն մը, ուր Սփիւռքը պիտի ըլլայ ոչ թէ լիակատար մասնակից, այլ միայն նիւթական սպասարկող: Միթէ՞ սփիւռքը պէտք է սկսի պայքարիլ իր ինքնորոշման համար:

ԱԳՆԵՍ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ
ԱՆԱՀԻՏ ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ՝ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ԱԿՆՈՑՈՎ

Շաբաթի երկու լիսէներէն հինգ աշակերտ իրենց երկու ուսուցիչներուն ընկերակցութեամբ Ապրիլ 20 - 27 դտնուած են Հայաստան: Այս երկու վարժարանները՝ Նոժան լը Ռուայի Ժան Մուլէն քոլէժը եւ Շարթրի Ժան տը Պօս լիսէն, զուգորդ հաստատութիւններ են Գիւմրիի ֆրանսական դպրոցին հետ: Զանազան ձեւի օժանդակութիւններէ ետք, փափաքը ծնած է աւելի ուղղակի յարաբերութիւն հաստատելու եւ ձեռնարկուած է այս համբորդութեան:

Շրջանի թերթերուն մէջ ուր լայն արձագանգ դտած են ֆրանսահայն եւ հայկական վարժարաններուն զուգորդութիւնն ու հինգ հոգինոց խմբակին այցելութիւնը, ընկերացող ուսուցիչներէն մէկը կ'ըսէ թէ «Հայաստանը ուրիշ աշխարհ մըն է: Սովորական փոխ - յարաբերութիւն մը դժուար էր: Որոշեցինք առաջատար խմբակ մը կազմել որպէսզի կեդրոնացի ներկայութիւն ունենանք այդ երկրին առօրեային ու ցեղասպանութեան 80-ամեակին մասին»: *Այս առաքելութեամբ կը մեկնին հինգ տղաքը որոնց լուսանկարները, թղթակցութիւնները ու օրագրութիւնները տեղ դտած են «Լ'Էքօ ռեփիւպլիէն» (Ապրիլ 20, 26, Մայիս 2, 5 եւ 21) թերթին մէջ: Տեղ տրուած է նաեւ Հայաստանի առօրեան ցոլացնող լուսանկարներու, դպրոցական տեսարաններու, երկրին ու պատմութեան մասին ընդհանուր տեղեկութիւններու:*

Թերթին Ապրիլ 26-ի թիւին մէջ Երեւանի ֆրանսայի դեսպանատան միջոցով ղրկուած հեռապատճէնի մը մէջ ուր աշակերտներէն մէկը իրենց ժամանումը կը նկարագրէ, կ'ըսուի. «ջերմ ընդունելութիւնը կը տպաւորէ մեզ. խանդավառութիւնն ու յուզումը անկեղծ են: Գիւմրիցիները մեծ ջանք կը թափեն բարեկամութեան կապեր հաստատելու համար: Քանի մը վայրկեանի մէջ շատ հանգիստ կը զգանք մեզի մեզ, գրեթէ Հայ»:

Ֆրանսացի երիտասարդները, երեք աղջիկ, երկու մանչ, իրենց նոթերուն մէջ ամէնէն լայն տեղը յատկացուցած են Գիւմրիի անմխիթար վիճակին. կը խօսին երկրաշարժին, անոր զոհերուն ու անով առեղծուած նիւթական ու հոգեկան ծանր պայմաններուն մասին: Հակառակ այդ բոլորին իրենց վայելած հիւրասիրութիւնը, անկեղծ ու ջերմ վերաբերումը դրել կուտայ անոնց. «նուէրներ, երաժշտութիւն, պար. Հայերը որոշապէս հիւրընկալութեան արքաներն են»:

Երեք օր Գիւմրի մնալէ ետք խումբը վերադարձած է Երեւան, մասնակցած Ապրիլ 24-ին դէպի Ծեծեռնակաբերդ զանգուածային երթին. այցելած է Էջմիածին, Մատենադարան, բնականաբար Ֆրանսայի դեսպանատունը եւ Արտաքին նախարարութիւն: Ներկայ եղած է նաեւ Ապրիլ 26-ի Հայաստան - Սպանիա Փութպոլի խաղին:

Շաբթուան մը այս այցելութեան ամբողջ ընթացքին իրենց կ'ընկերանայ Գիւմրիի Ֆրանսական դպրոցին տնօրէնը Մարթէն Փաչայեան որ նախաձեռնարկը եղած է թէ՛ աւերուած վարժարանին վերաշինութեան եւ թէ այս կարգի կապերու. հիւր խումբը զինք կը նկատէ իրենց «առաջնորդը եւ պահապան հրեշտակը»:

Նոյն առիթով Թերթը խնդրոյ առարկայ կ'ընէ Հայաստանի մէջ ժողովրդավարութեան դոյութիւնը. այս նիւթին նուիրուած դրութիւն մը խօսելէ ետք ընդդիմադիր ճակատին կրած հարուածներուն, խափանուած թերթերուն, ոստիկանական ամենազօր իշխանութեան ու զինուորական ծառայութենէ խուսափած երիտասարդներու բռնի հաւաքին մասին, տեղ կուտայ հետեւեալ տողերուն.

«Վերջապէս յուսախաբութիւն կը պատճառէ տեսնել վարուելակերպը հայ դեկավարներուն որոնք ժողովուրդին հետ միս ու ոսկոր բլլալէ, անկախութեան առաջին շրջանին անոր շատ մօտ գտնուելէ ետք, այսօր կը նախընտրեն ապրիլ նախագահական պալատին կամ նախարարութիւններու մէջ ամրացած, շրջիլ գունաւոր ապակիներով լիմուզիններով, ինչպէս նախորդ վարչակարգին, ապարատչիկներ եւ շրջապատուիլ ջղային թիկնապահներու տպաւորիչ պատնէշով մը. թիկնապահներ որոնք զինուած են մինչեւ ատամները»: *Այդ դրութիւնը կ'անդրադառնայ նաեւ ներկայի դժուար պայմաններէն ծնած կարօտին որ ամէն առիթով կը յիշէ, կը փնտռէ անցեալը, այնքան չէչուած հակասութիւն մը դծելով, էջը կ'աւարտի հարցախոյզի մը արդիւնքով. անոր համաձայն, քաղաքացիներու 60%-ը որոշած է մասնակցութիւն չբերել Յուլիս 5-ի երեսփոխանական ընտրութեան:*

Հին ու միջնադարեան Հայ Բանաստեղծութիւն, Նոր եւ Ժամանակակից Հայ Գրականութիւն, Հայ Գեղարուեստի Պատմութիւն, Հայ Փիլիսոփայութեան Պատմութիւն, Հայ Եկեղեցւոյ Պատմութիւն, Ազգային Սահմանադրութիւն, Հայ Միասկան Դիտելիքներ, Հայ Քաղաքական Մտքի Հոլովոյթ, եւայլն:

Հայ Իմացական Մշակոյթի Պատմութեան առընթեր, յատկանշական է, օրինակ, Հայ Նիւթական Մշակոյթի Պատմութեան պարագան: Հայ Գեղարուեստի Պատմութեան նուիրուած դասընթացքը, որ կ'ընդգրկէ հայկական ճարտարապետութիւն, մանրանկարչութիւն եւ ձեռագիր մատեաններու կազմ, ոսկերչութիւն, արծաթագործութիւն, պղնձագործութիւն, դորգագործութիւն, խեցեգործութիւն, դրամագիտութիւն, վայտափորագրութիւն, քանդակագործութիւն եւ սեղնագործութիւն, իր հարուստ նիւթը պիտի հետազօտէ անթիւ ու բացառիկ սահիկներու եւ իսկական առարկաներու ցուցադրութեամբ:

Պատմութեան եւ գրականութեան դասընթացքներով կ'ուսումնասիրուին հայ ժողովուրդի ծագումին, ինքնութեան, քաղաքական եւ ընդհանրապէս պզտային քաղաքակրթութեան հոլովոյթները, նշանակալից ու պատմականօրէն կարեւոր հանդրուանները, ինչպէս նաեւ անոր իմացական, կարեւորագոյն նուաճումներուն ներկայացուցիչները եւ արժէքները:

Իսկ Դասական եւ Աչխարհաբար հայերէնի դասընթացքները, աւելորդ է ըսել որ կը միտին լրջօրէն կարգաւորել եւ կատարելագործել ուսանողներու լեզուական հմտութիւնը, ինչպէս նաեւ անոնց գրաւոր թէ բերանացի արտայայտութեան ամբողջ կառոյցը: Վերջապէս, կարելի չէ մոռնալ, որ մեր լեզուն «Մեր ամէնէն մեծ առաքինութիւնը պէտք է ըլլայ» (Յակոբ Օշական):

Վարչութիւնս լիայոյս է, որ Մխիթարեան Հայագիտականի ծրագիրը, որ իր հինգերորդ տարին կը բոլորէ, պիտի առինքնէ նոր ուսանողներու բազմութիւն մը եւ արժանանայ պզտային պատկան մարմիններու անվերապահ ուշադրութեան:

Արձանագրութիւնները բացուած են: Աւելի տեղեկութիւններու համար կը խնդրուի կապ հաստատել Մխիթարեան Կրթական Հիմնարկի դրասենեակին հետ կլենտէյլ:

Հեռաձայն. - (818) 546 - 1967

ՎԱՐԶՈՒԹԻՒՆ
ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆԻ

ԼՈՍ_ԱՆՃԷԼԷՍԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆԻ Ա. ԿԻՍԱՄԵԱՆ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1995_ԻՆ

Մխիթարեան Կրթական Հիմնարկի Ուսումնական Խորհուրդը, աւելի դիւրացնելու նպատակով Լոս - Անճէլըսի ուսանողական կեանքի առօրեան, Մխիթարեան Հայագիտական Դասընթացքներու ծրագիրը ենթարկած է վերատեսութեան եւ յարմար փոփոխութիւններու:

«Մէկ ամսուան խտացեալ» բնոյթէն դուրս գալով, Մխիթարեան Հայագիտականի դասաւանդութիւնները վերածուած են Կիսամեայ Դրութեան (semestre), որոնք այս տարի տեղի պիտի ունենան Սեպտեմբեր - Դեկտեմբեր եւ Փետրուար - Մայիս ամիսներու ընթացքին, երեկոյեան ժամերուն (7 - 10-ին):

Այս նոր կարգադրութեամբ, Մխիթարեան Հայագիտական Դասընթացքներու ամբողջ ծրագրին աւարտումը կը տեւէ երկու տարիներու տեւողութիւն եւ չորս կիսամեայ (semestre) դրութիւն:

Հայագիտական Ուսումնները կարեւոր պատուհան մը կը կազմեն մօտէն եւ համապարփակ կերպով հայ ինքնութեան արմատներուն մօտենալու, քննարկելու, ճանչնալու եւ հարկ եղած գնահատումները կատարելու:

«Հայկական Ուսումները, կ'անդրադառնալ անցեալ դարու եւրոպացի հայագէտ՝ Տիւլորիէ, պատմական ու բանասիրական ուսումներու համար հարուստ եւ արգասալի րով մը կը բանան»:

Այսօր, աւելի քան անցեալին, Հայկական Բարձր Ուսումներու լուրջ պահանջ մը կայ, որուն կարեւորութիւնը զգալու եւ քաջալերելու են մեր ազգային հաստատութիւնները, ղեկավարող վարչութիւնները եւ պատասխանատուները: Պահանջի կողքին՝ ա՛յն հետաքրքրութիւնը, որ կը ցուցաբերուի Հայկական Բարձր Ուսումներու հանդէպ, արժանի է որ մասնայատուկ ուշադրութեան առարկայ դառնայ նաեւ կրթական հաստատութիւններու հոգաբարձութեան, տնօրէններու եւ ուսումնական խորհուրդներու կողմէ եւ անոր համաձայն ալ պահանջին ու քաջալերեն իրենց ենթակայ ուսանողներ, երիտասարդ ուսուցիչներ կամ ուսուցչուհիներ: Օգտուողը միշտ հայ ուսանողն է, ուսուցիչը կամ հայ վարժարանը:

Մխիթարեան Հայագիտականի ծրագիրը, այս տեսակէտով, ամբողջական եւ բաւարարող բնոյթ ունի: Համապարփակ է իր տեսակին մէջ, որովհետեւ կը բովանդակէ Հայերէն Լեզու՝ Աչխարհաբար եւ Դասական Հայերէն, Հայ Ինքնութեան Պատմութիւն, հին ու միջնադարեան Հայ Աչխարհիկ եւ Կրօնական Գրականութիւն, Հին ու միջնադարեան Հայ Բանաստեղծութիւն, Նոր եւ Ժամանակակից Հայ Գրականութիւն, Հայ Գեղարուեստի Պատմութիւն, Հայ Փիլիսոփայութեան Պատմութիւն, Հայ Եկեղեցւոյ Պատմութիւն, Ազգային Սահմանադրութիւն, Հայ Միասկան Դիտելիքներ, Հայ Քաղաքական Մտքի Հոլովոյթ, եւայլն:

Հայ Իմացական Մշակոյթի Պատմութեան առընթեր, յատկանշական է, օրինակ, Հայ Նիւթական Մշակոյթի Պատմութեան պարագան: Հայ Գեղարուեստի Պատմութեան նուիրուած դասընթացքը, որ կ'ընդգրկէ հայկական ճարտարապետութիւն, մանրանկարչութիւն եւ ձեռագիր մատեաններու կազմ, ոսկերչութիւն, արծաթագործութիւն, պղնձագործութիւն, դորգագործութիւն, խեցեգործութիւն, դրամագիտութիւն, վայտափորագրութիւն, քանդակագործութիւն եւ սեղնագործութիւն, իր հարուստ նիւթը պիտի հետազօտէ անթիւ ու բացառիկ սահիկներու եւ իսկական առարկաներու ցուցադրութեամբ:

Պատմութեան եւ գրականութեան դասընթացքներով կ'ուսումնասիրուին հայ ժողովուրդի ծագումին, ինքնութեան, քաղաքական եւ ընդհանրապէս պզտային քաղաքակրթութեան հոլովոյթները, նշանակալից ու պատմականօրէն կարեւոր հանդրուանները, ինչպէս նաեւ անոր իմացական, կարեւորագոյն նուաճումներուն ներկայացուցիչները եւ արժէքները:

Իսկ Դասական եւ Աչխարհաբար հայերէնի դասընթացքները, աւելորդ է ըսել որ կը միտին լրջօրէն կարգաւորել եւ կատարելագործել ուսանողներու լեզուական հմտութիւնը, ինչպէս նաեւ անոնց գրաւոր թէ բերանացի արտայայտութեան ամբողջ կառոյցը: Վերջապէս, կարելի չէ մոռնալ, որ մեր լեզուն «Մեր ամէնէն մեծ առաքինութիւնը պէտք է ըլլայ» (Յակոբ Օշական):

Վարչութիւնս լիայոյս է, որ Մխիթարեան Հայագիտականի ծրագիրը, որ իր հինգերորդ տարին կը բոլորէ, պիտի առինքնէ նոր ուսանողներու բազմութիւն մը եւ արժանանայ պզտային պատկան մարմիններու անվերապահ ուշադրութեան:

Արձանագրութիւնները բացուած են: Աւելի տեղեկութիւններու համար կը խնդրուի կապ հաստատել Մխիթարեան Կրթական Հիմնարկի դրասենեակին հետ կլենտէյլ:

Հեռաձայն. - (818) 546 - 1967

ՎԱՐԶՈՒԹԻՒՆ
ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆԻ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՂՍՈՑ Ս. Փրկիչ Հիւանդանոցի 163-րդ տարեդարձը եւ Համբարձման տօնը ոգեկոչուած են միաժամանակ Մայիս 28-ին, կրօնական եւ աչխարհական հանդիսութիւններով: Հիւանդանոցին վերանորոգուած եւ օծուած մատուռը փոքր եկած է ներկայ բազմութեան համար: Քարոզած է Գարեգին Պատրիարք: Եկեղեցական արարողութեան յայորդած է սիրոյ սեղան մը: Բացման խօսքը արտասանած է հիւանդանոցին հոգաբարձութեան վոխ - տեղեկապետը՝ Մելքոն Գարաքէօսէ: Առենադպիր՝ Գրիգոր Տէօշէմէճեան կարդացած է տարեկան տեղեկագիրը, որ կը բաղկանար երեք անկախ գլուխներէ՝ Ա.) վարչական, Բ.) բժշկական, Գ.) չինարարական: Գեղարուեստական բաժնի մը գործադրութենէն ետք, ելոյթ ունեցած է Մեսրոպ Արք.: Հուսկ բանքը արտասանած է Գարեգին պատրիարք:

***

ԳՈՒՒԻՆԻՈՑ (Յունաստան) Զաւարեան կեդրոնին մէջ, Մայիս 14-ին տեղի ունեցած է պատուոյ ճաչ մը նախաձեռնութեամբ Հ. Կ. Ռաչէ Շրջ. Վարչութեան ի պատիւ յոյն եւ հայ ամէն տեսակի մասնագէտ բժիշկներու եւ դեղագործներու որոնք զանազան առիթներով օգտակար հանդիսացած են հայ գաղթականներու եւ ի մասնաւորի վերջերս Հայաստանէն Յունաստան առաժամեայ կայք հաստատած Հայ ընտանիքներու: Ճօսք առած են Շրջ. Վարչութեան առենապետուհին՝ Տիկին Լուսի Շանկայեան, բժիշկ Արմէն Տէրեան, բժիշկ Օսիսէաս Վուտուրիս (Առանց սահմանի բժիշկներ), բժիշկ Կարպիս Վարդանեան:

ԼՕՐԸՆՆ ՏԸՌԵԼ

ՊՐՈՍՊԵՐՈՅԻ ԿՂԶԻՆ

ներածական՝ Գոլֆու կղզիի բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլերէնէ Թարգմանեց՝
ՇԱՒՂ ՏԷՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Կիկլոպեան հեռքեր չկան հոս. հետեւաբար չկայ նաեւ Տիրիններու նետած ժայռերուն արիւնածածկ յանգապարտութեան յիշատակը. ի տարբերութիւն Մխենէսի, ուր զերեզմանները դիակներով կը յորդին եւ Ագամեմնոնի մութ դամբարանին մէջ մեղուներու չչմեգնող տղզոցը ձեզ կը հալածէ: Հոս՝ լատինական աչխարհի մէջ եք տակաւին:

7 - 10 - 37

Առաւօք չատ մը տաճարներ գոյութիւն ունէին: Թուսիդիդէս կը յիշատակէ Դիոսկուրներու, Հերայի եւ Ալսինուսի տաճարները: Քասսոպիի հիւսիսը՝ Ադամագդ կասիուսը կը պաշտէին, զոհեր մատուցանելով:

9 - 10 - 37

Անյիչատակ ժամանակներէ ի վեր, ցոյները իրենք իրենց Թոյլատրած են պետութեան ամբողջ կառոյցը տակնուվրայ ընելու ուտակ մտային խանգարում մը ունենալ, որ քաղաքականութիւն կը կոչուի: Ոչ թէ վերացական եւ սկզբունքի հիմք ունեցող ամուլ քաղաքականութիւնը, այլ՝ սրտին բիսած ջերմ ու անդուլ քաղաքականութիւնը. - հերոսի պաշտամունքի, հատուածականն եւ անհատական չահի վրայ հիմնուած: Միայն այս երեւոյթով՝ արդէն զաղափար մը կրնաք կազմել զանոնք չարչարող, հալածող զգացական երկուութեան, հոգեկան անիչխանութեան մասին: Ձերվիսի դրութիւններուն մէջ մխրճուելէ ետք, անդրադարձայ ընդհանուր կաղապարի մը գոյութեան: Ըլլա՛յ հին, ըլլա՛յ արդի ժամանակներուն՝ հարցերը միեւնոյն մղումով կ'ընթանան. - վէճեր, մատեւեռումներ, հպարտանք, խուճապ, անհատական չահ:

«Մնասիպոլս՝ քաղաքը սովի մատնելով տիրացաւ անոր...»

«Իր մարդոց վճարելիք դրամ գոյացնելու համար՝ Իֆիկրատէս փրկազին պահանջեց իր բազմաթիւ ռազմագերիներէն...»

«Կոեսիկլէս փորձեց կարդ - կանոնը եւ միասնութիւնը վերահաստատել»:

Սա մէկ փոքրիկ կղզիին պատմութիւնն իսկ ի՛նչ ճոխ ու այլազան մանրամասնութիւններ կը պարունակէ:

14 - 10 - 37

Գորինթիոյ բռնապետը՝ Պերիանդեր, կղզին նուէր կուտայ իր քէչ մը պակասամիտ որդի Լիկոֆրոնին: Անցեալին՝ երկարատեւ բուռն խնդիրներ տեղի ունեցած էին հօր ու զաւկի միջեւ: Ի վերջոյ հաշտութիւն կը գոյանայ եւ այնքան մեծ կ'ըլլայ Պերիանդերի զգացած գոհունակութիւնը, որ իր որդւոյն յղած գրութեամբ մը կ'առաջարկէ փոխանակել իրենց դահերը: Երբ Գորսիրացիք կը տեղեկանան վախզդու եւ ատելի հօր ծրագրին, խուճապի կը մատնուին եւ կ'ելլեն, որդին կը սպաննեն, - յոռեգոյն բանը զոր կրնային ընել: Առ ի վրէժխնդրութիւն՝ Պերիանդեր կը ձերբակալէ իր հողերուն վրայ ապրող երեք հարիւր զորսիրացի ազնուականները եւ զանոնք որպէս ստրուկ կ'ուղարկէ չարաղէտ համբաւ ունեցած Ալիատտէս - 2 - աքսորավայրը: Բարեբախտաբար սակայն, այս անբախտները փոխադրող նաւը Սամոսի հիւսիս - արեւմտեան կողմը կ'ընկղմի: Ընդվզած Սամոսցիները՝ Պերիանդերի զայրոյթին հետեւանքները անտեսելով՝ զանոնք կ'ազատեն:

15 - 10 - 37

Ձերվիս կը դրէ. - «Այդ ժամանակաշրջանի դէպքերուն մասին չատ մասնակի չափի տեղեկութիւններ միայն կան: Դիոդորոս Սիկիլիացիի մէկ հատուածէն կը յայտնուի, թէ Իպսուսի պատերազմէն ոչ չատ ուշ՝ Կասանդր ծովու եւ ցամաքի կողմերէն պաշարեց Գորսիրան, բայց պաշարման վերջ տալու ստիպուեցաւ նոյնինքն Ագաթոկլէս Սիկիլիացիի միջամտութեամբ, որ հրկիզեց Մակեդոնական ամբողջ նաւատորմը. ապա կղզին որպէս օժիտ տուաւ իր աղջկան՝ Լանասային, որ ամուսնացաւ Եպիւռոսի թագաւոր Պիւրոսի հետ:

«Այսուհանդերձ, Արեւելքի հետ յարաբերութիւններու ի հեռեւանք՝ Յոյն իշխաններուն մօտ տարածուած էր բազմանկութեան սովորութիւնը: Պիւրոս արդէն իսկ երկու իշխանուհի կին ունէր, մէկը՝ Պոէնեացի, միւսը՝ Իլլիրիացի: Ասոնց նկատմամբ Պիւրոսի ցուցաբերած ուշադրութիւնը զրդռեց Սիկիլիացի տիկնոջ նախանձը: Լանասա՝ ի նշան բողոքի՝ Գորսիրա ապաստանեցաւ»:

(Շար. 36)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Արտեմ եւ Զարեհ Ղարիպեանի յիշատակին, Տիկին Մաուլէն Փափազեան 1·000 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ՓԱՐԻԶ

ԳՐԱԿԱՆ - ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԿԼՈՐ ՍԵՂԱՆ

Մասնակցութեամբ՝
Սիլվա ՀԱՊԷՇԵԱՆ ԱՐԱՔՍ-ի
Նորա ԱՐՄԱՆ-ի
Վազգէն ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ-ի
Արտաշէս ՈՍԿԱՆԵԱՆ-ի
Նարեկ ՏՈՒՐԵԱՆ-ի
Ժիրայր ՓԱՓԱԶԵԱՆ-ի

Ձրուցավար՝ Յ. ՊԱԼԵԱՆ

Կը քննուին հետեւեալ հարցերը.

1. Ժամանակակից թատրոնը Հայաստանի մէջ:
2. - Հայկական եւ հայերէն թատրոն կարելի՞ է սփիւռքեան պայմաններու մէջ:
3. - Սփիւռքի մէջ թատրոնը ընդհանրապէս սիրողական է, կարելի՞ է արհեստավարժ թատրոն ունենալ:
4. - Թատերական գրականութեան հարց:

Հանդիպումը տեղի կ'ունենայ երկուշաբթի, Յունիս 19, երեկոյեան ժամը 20·30-ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Տէմիրեան սրահ
17, rue Bleue, Paris 9e

Հանդիպումը կը սկսի ճշդուած ժամուն:

UMAF

Dîner Dansant

le Samedi 18 Novembre
au «MERIDIEN»

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Ս. Զատկուան առնին առթիւ շնորհակալութեամբ առացած է իւղաձիւի հետեւեալ նուէրները.-

Տէր եւ Տիկին Վահէ Մինասեան 100, Տիկին Ովսաննա Պիւլիւքզալէնեէր 250, Տէր եւ Տիկին Փանարմեթօ 300, Տէր եւ Տիկին Սերժ Երէսպազանեան 200, Տէր եւ Տիկին Եազուպեան 100, Պր. Մկրտիչ Հէքիմեան 100, Տէր եւ Տիկին Տարօն Սարհատեան 500, Տիկին Ալիս Զիթունի 500, Տէր եւ Տիկին Ալէն Համբարձումեան 200, Լապէլվաժ ընկերութիւն 200, Տիկին Մարիամ Թորոսն 100, Պր. Դանիէլ Տէր - Զաքարեան 100, Տէր եւ Տիկին Նուպար Եոնճալը 150, Տիկին Արսինէ Սիմոնեան 300, Պր. Արթիւր Մարտիրոսեան 200, Տէր եւ Տիկին Լուի Գարապետիքեան 200, Պր. Փիէռ Արզումանօֆ 300, Տէր եւ Տիկին Էտուար Ծառուկեան 300, Տիկին Մարկրիթ Ալթունեան 100, Տիկին Ռոզ Սէֆէրեան 500, Տէր եւ Տիկին Վազգէն Փէչիմէնեան 150, Տէր եւ Տիկին Անտրէ Սահաթճեան 200, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Թուֆանեան 100, Տէր եւ Տիկին Ալպէռ Փանոսեան 200, Պր. Ժերար Լորէնեան 50, Տէր եւ Տիկին Խաչկէնտէրեան 100 Ֆր.:

(Շար.)

***

Խմբ. Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին շնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները փոխանցադիւի Հրաչ Գրիգորեանի մահուան առթիւ, ի նպաստ Միսրեայ գպրոցին.-

Տիկին Լուիզ Գրիգորեան 500, Օրիորդներ՝ Մէթէրեան - Լալեզար - Սրբուհի 500, Տէր եւ Տիկին Ալթունեան 200, Տիկին Ռոզէթ Տէրվիշեան 100, Պր. Անրի Ռոժէ 250, Տէր եւ Տիկին Պաժան 200, Պր. Լեւոն Սերոբեան 500, Պր. Ալպէր Սերոբեան 300, Տէր եւ Տիկին Օհաննէսեան 500, Տիկին Հերմինէ Սահակեան 100, Պայծառութիւն Տիկնանց Մարմին 250 ֆրանք:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻ'ՒՆ, ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻ'ՒՆ

Վալանսի Կրօնական Ընկերակցութեան ընդհանուր ժողովը, բանաւոր պատճառով մը, տեղի կ'ունենայ, Յունիս 22, Հինդշաբթի դիչերը ժամը 20·30-ին, Սուրբ Սահակ Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, եւ ոչ՝ Յունիս 23, Ուրբաթ, ինչպէս որ յայտարարուած էր:

ՅՈՒՇԱՏԵՑՈՒՔ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի Նայիրի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը, երկուշաբթի, Յունիս 19, ժամը 17-ին սովորական հաւաքատեղին:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

la M.C.A. vous invite à
RENCONTRE
avec
Martine HOVANESSIAN
Anthropologue - Chargée de recherche au CNRS
à l'occasion de la parution
de son ouvrage :
« LES ARMENIENS ET LEURS TERRITOIRES »
le Vendredi 16 Juin à 20 heures 45
Présentation — Exposé — Débat — Dédicaces

Venez découvrir ou redécouvrir cette «Arménie des bords de Seine» : Alfortville — Issy-les-Moulineaux

L'ouvrage est d'ores et déjà disponible à la M.C.A.

EMISSIONS M.C.A. SUR AYP FM
LES MERCREDIS DE 10H15 A 11H50

9. rue de Madrid. 94140 ALFORTVILLE
Tél.: 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

ԻՍԻ
ՀԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՄԻՕՐԵԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Ելոյթ կ'ունենան 100-ի մօտ աշակերտներ եւ պարախումբի անդամներ. երգով, արտասանութեամբ ու պարով Յունիս 18-ին կիրակի օր, ժամը 14·30
CENTRE SOCIAL ET CULTUREL
44, route du Pavé Blanc, CLAMART

Կը վաճառուին անուշեղէններ, զովացուցիչներ եւ սուրճ:

Ծնողներու, կրթասէր հասարակութեան ու չրջանի Հայերու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է աշակերտութիւնն ու պատասխանատուները քաջալերելու համար:

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

MARSEILLE

l'UGAB - Jeunes
fête LA MUSIQUE
Soirée animée par S A K O
le Samedi 17 Juin
à partir de 22 h 30

P.A.F. : 80 F. + Conso
Membres : 50 F. + Conso

Réservations : Entre 14h et 17h :
Tél. : 91. 22. 10. 45

327, BD MICHELET, MARSEILLE 9e

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 17, տօն է Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Մերոյ՝ ելեւեջոյն ի վիրապէն:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի:

Կիրակի, Յունիս 18, տօն է կաթողիկէ եկեղեցւոյ Սրբոյ Էջմիածնի:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, առաւօտեան ժամը 10-ին, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Պատարագի ընթացքին ՄԱՂԹԱՆՔ կը կատարուի «ՎԱՄՆ Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ»:

ASSOCIATION SOURP KHATCH TEBREVANK
présente
le Jeudi 15 Juin à 20 heures 30

CHANT TRADITIONNEL ARMENIEN

Anna KARAKAYA — *Mezzo*
Garbis PELOUR — *Ténor*
Sayat ZAMAN — *Piano*
Philippe CHAHBAZIAN — *Doudouk*

présenté et animé par
GARABED DAKESSIAN

A
L'AUDITAURIUM
13, rue Danton, 92130 Issy-les-Moulineaux

Réservations : 30 21 15 15
46 38 15 17
43 76 35 21
43 78 26 26

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La Section de Paris
«*Archaloüse TATHEOSSIAN*»
organise
LA FETE DE FIN D'ANNEE DE SON ECOLE
le Dimanche 18 Juin
Spectacle donné par les enfants
à 15 heures
suivi d'un goûter
Nous vous attendons tous à la M.C.A. — 17, rue Bleue, Paris 9e

***

Section de VIENNE

GRANDE FETE CHAMPETRE
le Dimanche 18 Juin
de 10 heures jusqu'aux chandelles
Parc ombragé de *G é m e n s*
animée par l'*Orchestre N A ï R I* de Valence

- Buffet
- Ambiance arménienne
- Stands
- Tombola.

— Salle couverte en cas de pluie —

***

sortie annuelle
CHARTRES et *ORLEANS*
Section «Elen Puzant» d'Alfortville
organise sa sortie annuelle
à *CHARTRES* et à *ORLEANS*
le Dimanche 25 Juin

Matin: Visite de la Cathédrale de Chartres et ses environs.

Midi: Repas dans un restaurant.

Après-midi: Visite du parc floral à Orléans.

Prix de la sortie : 250 F. par personne, tout compris.

Les places étant limitées, pour les réservations, téléphoner à :
— Mme KABAYAN 43. 76. 10. 07;
— Mme PAPAZIAN 43. 76. 35. 68.

UGAB-JEUNES

Venez fêter les vacances avec *l'UGAB-JEUNES*
SOIREE DE L'ETE
le SAMEDI 1er JUILLET à partir de 22 heures 30

au CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
— 118, rue de Courcelles, PARIS 17e —

Prix unique : 80 F. (1 consommation comprise)

Tenue correcte exigée

Interdit aux mineurs

La direction se réserve le droit d'admission

KHANASSOR
DIMANCHE 2 JUILLET
La FRA Dachnagtsoutioun groupe Arghoutian de Chaville
avec la participation de la Croix Bleue des Arméniens de France
Section «Ter Davtian» de Chaville
organise une
grande fête champêtre
Buffet — Animation — Surprises — Ambiance
au *Parc B o n R e p o s à Viroflay*
Près de la Place Louis XIV — N 10 — Parcours flêché à partir de Chaville

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 15
JEUDI
15 JUIN
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·000 Ֆ· — Վեցամսեայ : 510 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·300 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ· (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·613 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.613

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա. ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

ԵՐԵՔ ԿՐՕՆԱՊԵՏՆԵՐՈՒ ՄԻԱՑԵԱԼ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ռուսաստանի պատրիարք Ալէքսի Բ.ի հրաւէրով Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Գարեգին Ա. Յունիս 12-ին Մոսկուա գացած է: Տեղւոյն օդակայանը զինքը անձամբ դիմաւորած է ռուս պատրիարքը, ինչպէս նաեւ Ռուսաստանի մօտ Հայաստանի դեսպան Ե. Մկրտումեան, Հայ Ա-ռաքելական Եկեղեցւոյ Ռուսաստանի եւ Նոր Նախիջեւանի Թեմի առաջնորդ Տիրան Աբգ. Կիւրեղեան, դեսպանատան աշխատակիցներ, Մոսկուայի հայ համայնքի ներկայացուցիչներ, լրագրողներ: Նոյն իրիկունը Գարեգին Ա. եւ Ալէքսի Բ. հանդիպում մը ունեցած են:

Այս այցելութեան առթիւ հրապարակած է հետեւեալ միացեալ յայտարարութիւնը:

Մենք՝ Մոսկուայի եւ համայն Ռուսիոյ պատրիարք Ալէքսի Բ., Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Գարեգին Ա. եւ Կովկասի ժողովուրդներու բարձրագոյն կրօնական Խորհուրդի նախագահ, Ադրբեջանի մահմեդականներու հոգեւոր Շէյխ ուլ իսլամ Ալլահշիւքիւր Փաշազադէ, հանդիպեցանք Մոսկուայի մէջ, որպէսզի քննարկենք զինուած առճակատումի յաղթահարման ուղիները, ինչպէս նաեւ միասին խորհրդածենք այն բանի շուրջ, թէ ինչպէս մենք՝ կրօնական գործիչներս, կընանք նպաստել Ղարաբաղի հիմնախնդրի պատճառով յառաջացած հակամարտութեան կարգաւորման:

Մեզի ուրախութիւն կը պատճառէ, որ մեր ժողովուրդներու հոգեւոր առաջնորդները արդէն չորրորդ անգամն է որ կը հանդիպին եւ որ 1988 Մայիս 5-ի, 1993 Նոյեմբեր 17-18-ի եւ 1994 Ապրիլ 15-ի հանդիպումներու ատեն, յայտնի հովուապետ եւ խաղաղարար, հանդուցեալ Վազգէն Ա.ի մասնակցութեամբ սկսած գործընթացը այսօր յաջողութեամբ կը շարունակուի:

Մենք կը պաշտպանենք նախապէս նշման հանդիպումներու ժամանակ արտայայտուած այն կարծիքը, որ հայ - ադրբեջանական հակամարտութիւնը զուրկ է կրօնական հողէն եւ մեզք չի պարունակեր քրիստոնէութեան ու իսլամի տեսակէտէն: Մենք կրկին կը դիմենք կռուող կողմերու պետական առաջնորդներուն՝ կոչ ընելով ամէն ինչ ընել գոյութիւն ունեցող վէճերու խաղաղ լուծման համար: Մենք նոյնպէս կոչ կ'ընենք հակամարտութեան շրջանի իրաւարձութիւններուն զարգացման վրայ պատմականօրէն զգալի ազդեցութիւն ունեցող Ռուսաստանի ղեկավարութեան՝ կարելի բոլոր ջանքերը գործադրել հոն կայուն խաղաղութեան հաստատման եւ քաղաքական մեծ համաձայնագրի ստորագրման համար: Աւետ հասնելու համար կրնայ օգնել նաեւ ամբողջ համաշխարհային հանրութիւնը, եւ մենք իրմէ կը խնդրենք չմոռնալ կործանարար անմխիթարանութեան հետեւանքով տառապողներուն ցաւը:

Այժմ, երբ շրջանի իրավիճակը որոշ չափով կայունացած է, բայց հակամարտութիւնը կրնայ որեւէ պահու վերսկսիլ, անհրաժեշտ է խաղաղութիւնը իրօք կայուն եւ արդարացի դարձնել՝ մարդոց հնարաւորութիւն ընձեռելու համար վերադառնալու այն վայրերը, ուրկէ ստիպուած արտաքսուած են պատերազմի պատճառով: Ընդհանրապէս բռնագաղթածներու հարցի լուծումը, որ խաղաղութեան հիմնական պայմաններէն է, պէտք է դառնայ բանակցութիւններու գլխաւոր թեմաներէն մէկը: Առաձին ուշադրութիւն կը պահանջէ գերիներու եւ պատանդներու ծանր ճակատագիրը, որոնց մէջ կան շատ կիներ եւ երախաներ:

Մենք կ'ողջունենք կողմերու վարի կեցուղութեան քայլերը՝ գերիներու եւ պատանդներու ազատ արձակումը, եւ կոչ կ'ընենք ինչպէս քաղաքական, այնպէս ալ կրօնական գործիչներուն՝ աշխուժացնել ջանքերը մարդասիրական այս ազնիւ գործընթացին մէջ՝ մինչեւ վերջին գերիի ազատ արձակումը:

Կրօնական գործիչները, քրիստոնէութեան եւ իսլամի բոլոր հետեւորդները ի վերուստ կոչուած են աշխուժացնելու իրենց մասնակցութիւնը խաղաղարար գործընթացին: Ձիշդ ատոր համար ալ մենք հանդէս կու գանք հայ - ադրբեջանական յարաբերութիւններու հիմնական հարցերուն նուիրուած հաչտութեան խորհրդաժողովի չուտափոյթ կազմակերպման նախաձեռնութեամբ, որպէսզի միասնօրէն մարդոց ի լուր աւետենք հաչտութեան խօսքը: Ամենաբարձրեալը օգնութեան կանչելով այս գործին մէջ, կը խնդրենք այս շրջաններուն մէջ ապրող բոլոր հաւատացեալներէն՝ աջակցիլ մեր խաղաղարար առաքելութեան: Կոչ կ'ընենք նաեւ իշխանութիւններուն անսալ մեզի՝ ի բարօրութիւն իրենց կողմէ առաջնորդուող ժողովուրդներու:

Համոզուած ենք, որ Աստուած կ'օգնէ իր հաւատացեալներուն վերականգնելու խաղաղութիւնն ու հաչտութիւնը: Չէ որ անոնց քարի, արդարացի խօսքը, սիրոյն եւ դիմաստութեան ծառայելը, նուիրուածութիւնը՝ խաղաղութեան ու ճշմարտութեան կրնան շատ աւելին ընել, քան քաղաքական գործիչներու վէճերն ու զինուորականներու առճակատումը: Իսկական խաղաղութիւնը կը սկսի մարդու սրտին մէջ: Մենք կը հաւատանք որ, մեր խոնարհ ազօթքները եւ ջանքերը կ'օգնեն մարդիկ հեռու վանելու չարին ծառայելէ եւ իրենց սիրտերը նուիրելու՝ մեզի խաղաղութիւն, սէր եւ հաչտութիւն պարգեւող Ամենաբարձրեալին:

Ամենաբարձրեալ Աբարիչը օգնական է մեզի: Ամէն:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԵՒ ՀԱՄԱՅՆ ՌՈՒՍԻՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔ
ԾԱՓՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

ԿՈՎԿԱՍԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ
ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ
ՆԱԽԱԳԱՀ ՇԷՅԽ ՈՒԼ ԻՍԼԱՄ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ԵՒ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐԸ

Եւրոպայի Միութեան Արտաքին նախարարներու խորհուրդը Յունիս 12-ի նիստին որուն նախագահած են Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը Հերվէ տը Շարէթ և Եւրոպական հարցերու նախարարը Միշել Պառնիէ, օրակարգի վրայ ունեցած է նախկին խորհրդային ոլորտի երկիրներուն հետ յարաբերութիւններու հարցը: Ներկայացած են վեց Տէն Պրէօքի երեք տեղեկագիրները, Ռուսաստանի, Կովկասի երեք հանրապետութիւններուն եւ Կեդր. Ասիոյ հանրապետութիւններու հետ յարաբերութիւններուն վերաբերեալ: Որոշուած է որ Մոնայուն ներկայացուցիչներու յանձնախումբը եւ Աչխատանքի խմբակը քննարկեն այդ տեղեկագիրները:

Վիճաբանութիւններու ընթացքին Խորհուրդը յատուկ ուշադրութեան առարկայ դարձուցած է Հայաստանի, Վրաստանի եւ Ադրբեջանի հետ յարաբերութիւնները. փափաք յայտնուած է այդ յարաբերութիւնները սերտացնելու: Ցանձնախումբը կրնայ բանակցութիւններու սկսիլ գործակցութեան համաձայնագրերու հեռանկարով. այդ բանակցութիւններուն ընթացքին յանձնախումբը լիազօրութիւն պիտի ունենայ անդամ երկիրներուն հետ խորհրդակցաբար այդ երկիրներուն իրայատուկ կացութեան յարմար գործակցութեան ձեւեր փնտռելու:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՇԻՐԱՔԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՌԱՋԻՆ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

ՖՐԱՆՍԱ ՊԻՏԻ ՎԵՐՍԿՍԻ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՓՈՐՁԵՐԸ

Յունիս 13-ին, նախագահ Շիրաք անակնկալ մամուլի ասուլիս մը տուաւ Էլիզէի պալատին այն լրագրողներուն որոնք լիազօրուած են նախագահութեան մօտ: Սկիզբէն յայտարարեց թէ յարմար նկատած էր մամուլի ասուլիս մը տալ Միացեալ - Նահանգներ մեկնումին նախօրեակին եւ անոր մեծ նշանակութիւն ալ տալ Էլիզէի Թզուկներուն:

Շիրաք, ըստ հարցումներու կարգին, նախ խօսեցաւ Հանրային ծախքերու մասին: Ճիղեր պէտք է թափուին, նախ կառավարութեան, վարչական մեքենային, ամէնէն նպաստաւորուածներուն, հուսկ՝ բոլորին կողմէ: Պոսնիոյ մասին, կը կրկնէ վճռականութեան անհրաժեշտութիւնը, ՄԱԿ-ի ուժերու զինուորները պիտի չունենան որոշումներն ալ գործադրելու: Անընդունելի է զինուորներուն նուաստացուցիչ կացութիւնը: Կ'անդրադառնայ Հակազդեցութեան Արագ Ուժին որու պաշտօնն է անմիջապէս հակազդել եթէ հարկ ըլլայ, բայց, կը յուսայ որ առիթը չունենար ընելու:

Բայց, Շիրաքի գլխաւոր ըսելիքը կը վերաբերէր հիւլէական փորձերու վերըսկսումին Ֆրանսայի կողմէ: Խորհրդակցելէ ետք մասնագէտներու հետ, Շիրաք որոշած է որ Ֆրանսա հիւլէական ութ փորձեր ընէ մինչեւ 1996 Մայիս: Միթերան այդ փորձերը դադրեցնել տուած էր 1992 Ապրիլին, ինչ որ, ըստ Շիրաքի, կանխահաս էր: Նախագահը չի խորհիր որ այդ փորձերը վնասակար ըլլան բնապահպանութեան գետնի վրայ, չի խորհիր նաեւ որ Ֆրանսայի որոշումը խոտոր համեմատի միջազգային յանձնառութեանց հետ, ոչ ալ քաջալերական ըլլայ այլ Պետութեանց: Ըստ իրեն տարհամոզման միակ քաղաքականութիւնն է:

Հակազդեցութիւնը, ներսը թէ դուրսը, նպաստաւոր չէ սակայն: Ֆրանսայի մէջ, ընդդիմութիւնը դէմ է: Ընկերվարականներու կողմէ Լ. Ֆապիւս յայտարարեց թէ նման որոշում մը ապտակ մըն է այն երկիրներուն որոնք Ֆրանսայի հետ ստորագրած են հիւլէական ոչ - տարածման դաշինքը: Նոր - Զելանտայի Արտաքին նախարարը ուղղակի վռնտած է Ֆրանսայի դեսպանը, մինչ Ուաշինկթըն միայն յաւ յայտնած է:

Նոր - Զելանտա եւ Աւստրալիա որոշեցին խզել Ֆրանսայի հետ իրենց զինուրական գործակցութիւնը: Ինտոնեզիա ալ Ֆրանսայի դիմեց որ ջնջէ իր այդ որոշումը:

Աւելցնենք որ Շիրաք Ամերիկա երթալու նախօրեակին «ամերիկատիպ» ասուլիս մը տուաւ, ուրկէ եւ դրօշակներով շրջապատուած:

ԿԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՄՆԻՈՅ Սերպերու պարագլուխը՝ Գարատժիք յայտարարած էր Յունիս 13-ին թէ բոլոր կապոյտ սաղաւարտաւորները ազատ պիտի արձակէ, բայց միայն մաս մը ազատ արձակած է, որոնց մէջ բոլոր Ֆրանսացիները: Կը թուի որ Գարատժիք կ'ուզէ որոշ թիւով (15) կապոյտ սաղաւարտաւորներ պահել, այն մտավախութեամբ որ Պոսնիոյ մահմետականները մեծ յարձակում մը կը պատրաստեն եւ կրնայ ՄԱԿ-ի այդ զինուորները որպէս վահան գործածել:

ՄՈՍԿՈՒԱ յայտարարեց թէ չէչէն վերջին բերդն ալ ինկած է: Արդարեւ, ըստ ռուսական աղբիւրներու Շատոյ քաղաքը այլեւս Ռուսերուն ձեռքն անցած է:

ԹՈՒՆՃԷԼիի մէջ ՓՔՔ-ի ուժերուն կողմէ 18 զինուորի սպանութենէն ետք, Թուրքիոյ սպայակոյտի նախագահին հրահանգով զինուրական լայնածաւալ գործողութիւններու ձեռնարկուած է: Շարժման անցած է երրորդ բանակը ու շրջան փոխադրուած զինուորներու թիւը 20-էն 50 հազարի բարձրացած է: Գործողութեան կը մասնակցին լեռնային համազէնների խումբեր եւ օդային ուժերու միաւորներ:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՂԱԶԱԽԱԿԱՆ ՔԱՐԻՒՂԸ, ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Թուրքիոյ նախագահը Ս. Տէմիրէլ Ղազախստան այցելութեան ընթացքին ղազախ պաշտօնակիցին հետ տեսակցութեան նիւթ ըրած է այդ երկրին քարիւղի արտադրութիւնը ամէնէն յարմար պայմաններով արեւմուտք փոխադրելու հարցը: Նախագահ Նազարբայեւ իրեն ըսելէ ետք թէ երեք կարելիութիւն գոյութիւն ունի, յարմարագոյնը կը նկատէ Ադրբեջան - Հայաստան - Թուրքիա ճամբան: Կ'աւելցնէ սակայն թէ իրենք զօրավիղ կը կանգնին այն ծրագրին որ յարմարագոյնը կը նկատուի Անգարայի կողմէ:

Ս. Տէմիրէլ կը պատասխանէ. - «Մեզի համար կարեւորը այն է որ Թուրքիոյ տարածքէն անցնի քարիւղատար խողովակաշարը եւ հասնի Միջերկրականի ափը: Մենք ալ այն կարծիքը ունինք որ ղազախական քարիւղին փոխադրութեան համար ամէնէն խնայողական կարգադրութիւնը կ'ըլլայ Ադրբեջան - Հայաստան - Թուրքիա ճամբուն ընտրութիւնը: Այս հարցումին մասին մեզի հետ համաձայնութիւն մը կրնայ դեր ունենալ Հայաստանը համոզելու որ գրաւեալ հողերէն ետ քաշուի...»:

Տէմիրէլ եւ Նազարբայեւ համաձայնած են որ Ռուսաստան եւս մասնակից ըլլայ ղազախական քարիւղի ֆոնտրսիոմ-ին:

***

ՊՈԼՍՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ 534-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔ ԼՐԱԳՐՈՂԸ

Պոլսոյ պատրիարքարանին Ֆաթիհ Սուլթան Մէհմէտի հրովարտակով հիմնադրութեան (1461) 534-րդ տարեդարձի նչումին հանդիսութեան ընթացքին Թուրք լրագրող մը Այտըն Արըճօղլու Գարեգին պատրիարքին կը հարցնէ թէ հիմնադրութեան օրէն ինչ տեսակի յարաբերութիւններ ունեցած է պատրիարքարանը Օսմանեան կայսրերու հետ: Պատրիարքը կը պատասխանէ թէ Ֆաթիհի օրէն չատ լաւ եղած են այդ յարաբերութիւնները, մինչեւ 1915: Կը յիշէ Արտաքին նախարար Գ. Նորատունկեանը, Թղթատարութեան նախարարը, Աբրիկ Ունճեան Էֆէնտին, եւայլն:

Զրոյցի վերջին մասին Թուրք լրագրողը հարց կու տայ թէ անցեալի լայնախոհութիւնը այսօր եւս կը շարունակուի՞: «Դժբախտաբար...» կը պատասխանէ Գարեգին պատրիարք եւ երբ իր խօսակիցը կ'ուզէ պատճառը իմանալ, կը բացատրէ.

«Տամ միակ օրինակ մը...: Ազգային մեծ ժողովը անցեալ շաբաթ որոշեց որ մզկիթներու կատարուած նուիրատուութիւնները տուրքէ զերծ պիտի դրյան: Միւնդեր Այեւիներ իրենց հաւաքատեղիներ ունին այս երկրին մէջ, մենք մեր եկեղեցիներ եւ սինագոգները...: Այս բոլորը մոռցուեցան...»:

ԳՐԱԿԱՆ ԿԱՑԾԵՐ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Ժամէ ժամ, օրէ օր ապրող ժողովուրդ եղած ենք ու մեր ապագայի յոյսերն ու անցեալի յիշատակները չատ չեն հեռացած մեր ոտքի չուրջի ներկայէն: Ժամանակի արկածախնդրութիւնը մեզ իր փորձութեան իր կախարդանքին չէ ենթարկած: Մեր միակ յափշտանքը երազանքն ու կոթողը եղած են, երկու անել ճամբաներ՝ որոնք դրեթէ ամէն գրագէտ փորձած է:

Զորս մեծ, եղերական եղելութիւնները ցնցած են մեր ազգին դիմակցութիւնը, վերջին հարիւր տարիներու ընթացքին, զոտ քաղաքական պարունակով - 1895-ի եւ 1915-ի եղեռնները, 1930-ական թուականներու ստալինեան մաքրագործումները եւ 1940-ական տարիներու հայկական դուլպաները: Հաւանաբար ասոնց վրայ կրնանք աւելցնել դարակիսուն Միջին -- Արեւելեան մեր զաղութներու ներքին երկրաչարժները, եւ 90-ական տարիներու Հայաստանի խաղաղ յեղափոխութիւնն ու Անկախ Հայաստանի ստեղծումը:

1895-ի Ջարդերուն արձագանգը դեռ կը չարունակուի մեր գրական մշակոյթին մէջ չնորհիւ քանի մը տիրական գրողներու գործերուն - Դ. Վարուժան, Սիամանթօ, Զ. Եսայեան, Ց. Օշական: 1915-ի աղէտին աղեցութիւնը կը ցոլարկէ վերջին 70 տարիներու մեր գրականութեան ու ընկերային կեանքին մէջ ամէն քայլափոխի, սակայն Աղէտը, ինքը, գրեթէ բացակայ է, եթէ զանց առնենք Վ. Թէքէեանի քանի մը քերթուածները, Ս. Պարթեւեանի եւ Ա. Անտոնեանի պատմուածքները: Ինչ կը վերաբերի մեր ժողովուրդին ունեցած դառն փորձառութեան համայնավար վարչակարգին հետ, պէտք է ընդունինք թէ չատ կցկտուր են արձանագրութիւնները այդ տասնամեակներուն, ըլլա՛յ 1937-ի սպանութիւններուն, ըլլա՛յ աւելի ուշ, 1940-ական տարիներուն «ախպարներու» սերունդին ժամանակ: Անթոնինա Մահարիին վկայութիւնը, Ֆրանսահայ Ալպեռ Անտոնեանի «Histoire d'un Akhbar» (Խթռուա տ'էօն Ախպար) ինքնակենսագրական հատորը դրեթէ միակն էին որ ցարդ կը բանային այդ ողբերգական շրջանի պատմութեան վարագոյրը: Այս տեսակէտէն, հրեայ միտքը ողբի ու վրէժի զգացումներէն կրցած է ազատագրուիլ եւ գրական կարեւոր երկեր ստեղծել իր տառապանքէն ներշնչուած: Էլի Վայզել, Անդրէ Շուարցպարթ, Քրիսթիան Ռոչֆոր, Սօլ Պելօ անունները կուգան գրչիս ծայրը այս վայրկեանին, բայց հաւանաբար տասնեակներ դեռ կան ուրոնք երբայերէն արտայայտուած են ու վառ պահած ոգեկան պատգամը հրեայ ժողովուրդին հարիւր տարուան տառապանքին:

Այս քիչ մը երկար ներածականը՝ դրելու համար հատորի մը մասին որ տարիէ մը աւելի կր սպասէ սեղանիս վրայ: Հեղինակն է Սուրէն Բուրսալեան ու գիրքը կը կոչուի «Ամորձատուած Սերունդ» հրատարակուած 1991-ին Երեւան Յուշագրութիւն անուան տակ ու կրկին լոյս տեսած Լոս - Անճըլըս՝ 1992-ին: Եթէ այսօրուան գրական չափանիշերով պիտի դատենք, գործը գրական իրագործում ըլլալէ աւելի յուշագրական արձանագրութիւն մըն է, ինչպէս ան ընորոշուած է Հայաստանի հրատարակութեան մէջ: Սակայն խորհելու է թէ խորհրդային շրջանի քանի մը տիրական գրագէտները -- Վ. Խեչումեան, Ս. Զօրեան, Դ. Դեմիրճեան, Ց. Շիրազ, Վ. Պետրոսեան, Պ. Սեւակ - խարուած չէին պաշտօնական փրոփականտէն եւ բոլորէն գաղտնի վաւերական գործեր արտադրեցին, այսինքն ճշմարտութեան ձայնը եղան բայց մէկ-տեղ չհանեցին իրենց արտադրութիւնը, որ այսօր տեղ մը, գաղտնի անկիւն մը, կը սպասէ յարմար ժամին ի լոյս գալու...: Վատահօրէն հայկական սամիզտատ գրականութիւն մը եղած ըլլալու է, ինչպէս եղած է ծածուկ թատերական գործունէութիւն մը գաղտնի ոստիկանութեան քիթին տակ...: Ի պատիւ Բուրսալեանին, պէտք է ընդունինք թէ հատուածներէն եղած է որոնք կրցած են բարձրանալ, ազատագրուիլ կեանքի կապանքներէն ու մտնել բառերու աշխարհը՝ որուն կապանքները չատ աւելի անդութ եւ բռնակալ են քան ինչ որ առօրեայ խոհանոցը ապրելու եւ դիմանալու՝ կըրնայ պարտադրել մարդու վրայ: Սակայն ըսել թէ «Ամորձատուած Սերունդը» արուեստի գործ չէ՝ կը նշանակէ չգնահատել անոր իւրայատուկ որակը որ գիրքի մը ընթացիկ նկարագրէն անդին կ'անցնի ու կ'ըլլայ սրտէն փրթած անկեղծ խոստովանանք մը, մտերիմ խօսակցութիւն մը, իրական սամիզտատ մը...: Եւ այդ իմաստով է որ այս գիրքը հայ գրականութեան մէջ կը մտնէ ու կը գրաւէ իր յատուկ տեղը իբրեւ վկայագրութիւն: Ահա բարակրաճ մը իր ոճէն ու աշխարհէն որ խորհրդային բռնատիրական վարչակարգին մէկ մանրանկարն է, Հայաստանի մէջ, նկարագրուած ներգաղթող Հայու մը կողմէ:

«Հաներակացարանում չեմ ֆնում, պառկում եմ ֆնելու, բայց չեմ ֆնում, գիշերային լռութեան մէջ ականջս դրսի ձայներին. ահա ինչ որ մեքենայ կանգ առաւ ... ահա ինչ որ ոտնաձայներ ... շունչս պահած, սրտիս զարկերն եմ լսում...

Ֆնիս մէջ լսում եմ. «վեր կաց, էեզ են հարցնում, վեր կաց, հիւրեր ունես...»: Աչքերս բացեցի, երկու հոգի դրան մօտ կանգնած ինձ են նայում ... ուրեմն սրանք գերեկներն էլ են գալիս:

- Դուրս գանք մի ֆիչ խօսենք, - հանգիստ ասաց նրանցից մէկը՝ այն որ երկարահասակ էր ու քեղեր ունէր:

- Հագնուիր, - նոյնպէս հանգիստ ասաց միւսը՝ կարծես իրօք խօսելու բան կայ:

Շորերով եմ պառկած տեղաշորի վրայ: Միայն կօշիկներս հագիս չեն: Կօշիկներս եմ փնտռում ու չեմ գտնում ... Ահա, դու մի ասա աչքիս առաջ են: Այս հագել - կապել եմ, ձախ կօշիկիս կապը չի ենթարկուում, մատներիս դողը մի կերպ զսպելով, ֆանդում եմ, նորից եմ կապում: Մահճասեղանիս գզրոցը բացում - փակում եմ եւ նորից եմ բացում՝ չգիտեմ ինչ եմ փնտռում. ատամի խոզանակ եմ դնում գրպանս ու հանում, ետ, տեղը դնում: Լուռ է սենեակում: Հիւրերս չեն խօսում, համբերութեամբ սպասում են: Ընկերներս լուռ սենեակի միւս անկիւնում կանգնած, կարծես հասկանում ու չեն հասկանում կատարուածը: Ես նրանց կողմը չեմ նայում, թէեւ այդ երկուսը ինձ ոչինչ չասացին՝ որեւէ կողմ նայելու կամ չնայելու մասին»:

Հատորին անուրանալի արժանիքներէն մին իր ոճի ժուժկալ, զուսպ նկարագիրն է ուր կեանքի ծանր տրամները, ողբերգական պահերը կը ներկայացուին նուազագոյն ու պարզագոյն լեզուով: Ատաւած գիտէ ինչ աղէխարշ ու չափազանցուած նկարագրութիւններու պիտի դիմէր Բուսալեանէն նուազ լուրջ, պարկեշտ եւ, վերջին հաշուով՝ նուազ օժտեալ գրող մը Սիբիրեան կամ Երեւանեան բանտային պայմաններու եւ մարդոց պատկերացումին մէջ: Գիրքը հեռուէն հեռու կը յիշեցնէ Սոլժենիցինին ոճը որ ածականներու եւ բաղդատականներու նուազագոյն գործածութեամբ առաւելագոյն եղերականութիւնը կրցած է տալ իր վէպերուն մէջ, յատկապէս Իվան Դէնիզովիչի Մէկ Օրուան Կեանքին մէջ: Իր տառապանքին մէկ քովընտի արձագանգը կը տանանք իր այրիին գրած «Նախաբանին» մէջ ուր կը կարդանք՝

«Համարեա ամէն օր շարադրանքի երկու տարիների ընթացքում սիբիրեան մղձաւանջների մթնոլորտում էր փոխադրուած Սուրէնը: Բայց եւ միաժամանակ տագնապում էր, անհանգստանում, ամէն կերպ շտապում էր՝ արհամարհելով ցաւը, տառապանքը, սրտի ահազանգումները՝ միշտ կրկնելով ինձ երկիւղալի

- Գիրքս մնաց, գիրքս մնաց, գիրքս մնաց...:

Հիւանդանոցում, երբ առանձին պահերին գիտակցութիւնը պայծառանում էր, միայն թուղթ էր պահանջում ինձանից եւ գրէր..., ապա գիտակցութիւնը մթագնում էր նորից ու նորից..., եւ այս անգամ՝ յաւիտենականօրէն...

ՔԱ - կէ - Պէ-ական հոգելկիչ իր վերապրումները շատ թանկ ճատեցին իր առողջութեան վրայ, հիւծեցին իր ուժերը, լկեցին ու ահաւոր ուժգնութեամբ շահարեցին տապալեցին նրան կաթուածային յաջորդական հարուածներով, դեռեւս 60 տարեկան հասակում...»:

Հեղինակ - երկ այս օրկանական ու մտերիմ կապը որ կեանքի մինչեւ վերջին վայրկեանը չի թուլնար՝ այս խղճամիտ ու նախանձախնդիր վերաբերումը գործին կատարելութեան եւ ամբողջացումի նկատմամբ՝ իրական արուեստագէտներու մօտ կը տեսնենք, չատ յաճախ, ինչպէս Ե. Պօյաճեանի, Ց. Օշականի, Վ. Թէքէեանի մօտ: Ս. Բուսալեան եւս այդ մեծ ընտանիքին մաս կը կազմէ, ու մարդ կը ցաւի որ արուեստագէտի իր տաղանդն ու ճակատագիրը չկրցաւ իրենց լիութեան ու վերջնական կազմաւորին հասցնել: Ինծի կը թուի թէ Սուրէն Բուրսալեանի հատորը հրատարակողներուն բաւական յստակ պէտք էր ըլլային իր անձին ու գործին արժանիքները որպէսզի զգային թէ այդ քանի մօտ վկայութիւնները որոնք հրատարակուած են հատորին աւարտին դրքին ու գրողին մասին ոչ միայն անտեղի էին այլ կը տկարացնէին հատորին ներքին ուժին զօրաւոր տպաւորութիւնը: Այս տպաւորութիւնն է գործին հիմնական ուժը, այսինքն՝ թէ այդքան տառապանք ու վիշտ՝ գրողին սրտին մէջ ոչ մէկ դառնութիւն, աւելութիւն կամ վրէժ ցանած են, լեզուն ու ոճը մնացած են ջինջ, պղնիւ եւ խմաստուն:

Գիրք մը, որ մինչ թարմ պիտի մնայ ու այժմէական՝ նոյնիսկ երբ անցնին այն փոթորկոտ օրերը մեր ազգին գլխուն վրայէն եւ մարդիկ հարց տան թէ ինչպէ՞ս ապրեցանք ու տոկացինք համայնավար վարչակարգին դժոխային պայմաններուն տակ:

Փիլլարա, Աւստրալիա

ԴԻՒԱՆՆԵՐՈՒ ԼԵՆԻՆԸ

Դիմիտրի Վոլկոգոնով Ռուսաստանի Զինուորական պատմութեան հիմնարկին նախկին տնօրէնն է. 1991-ին նախագահած է խորհրդարանական այն յանձնախումբին որուն պարտականութիւնն էր բանալ խորհրդային դիւանները: Այդ պաշտօնը առիթ կուտայ իրեն առաջին յայտնաբերողներէն ըլլալու այնպիսի փաստաթուղթերու որոնք ամենախիստ պահպանութիւնը վայելած են խորհրդային կարգերու տասնամեակներուն: Այդ յայտնաբերումին չնորհիւ կը թափանցէ ամէնէն բիրտ ու ամէնէն անհատատալի գաղտնիքներու, զլխաւորաբար Լենինի կեանքին ու գործունէութեան վերաբերեալ:

Վոլկոգոնովի գլխաւորած յանձնախումբը երկու տարուան մէջ չուրջ 78 միլիոն թղթածրար կը դասաւորէ. անոնց մէջ կան այնպիսիներ որոնք ամէնէն գաղտնի փաստաթուղթերը կը պարունակեն, ինչպէս օրինակ, Մոլոտով - Ռիպէնթրոփ ուխտին արարողակարգը, Քաթինի ջարդին կամ Աֆղանիստան ներխուժումին մանրամասնութիւնները:

Լենինի պատկանող թղթածրարներուն մէջ գտնուած են մօտ չորս հազար նոթ, նամակ կամ ձեռագիր հրահանգներ, ուղղուած՝ յեղափոխութեան գլխաւոր դէմքերուն, մտերիմներուն որոնց մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւէ սիրուհին Ինէսսա Արմանտի գրուածները:

Այդ գիւաններուն որպէս ծայրագոյն գաղտնիք պահպանումը, պատմաբանը կը բացատրէ անով որ անոնց ամէն մէկ էջը ապացոյց մըն է թէ երկրին պաշտօնական պատմագրութիւնը սուտերու ամբողջութիւն մըն էր միայն: Այդ փաստաթուղթերուն քննութիւնը ցոյց տուած է որ ամբողջ 70 տարի որպէս կիսատուած մը պաշտամունքի առարկայ դարձած Լենինը իրականութեան մէջ նենգամիտ բռնակալ մըն էր եւ ոչ առասպելական առաջնորդ մը: «Ինչ կ'ուզեն ըսեն անցեալի կարօտով ապրողները, արիւնալի ահաբեկչութեան իսկական հայրը ան էր եւ ոչ Ստալինը» կ'ըսէ ռուս պատմաբանը որ կը խոստովանի որ անցեալին ինք ալ անոր հիացողներէն եղած է:

Վոլկոգոնով, օրինակ, տասն անգամ կարդացած է Լենինի մէկ հրամանը որ կը կրէ 1918 թուականը. ան ուղղուած է բոլշեւիկներուն որոնք պէտք է գրաւումներու դէմ գուլպաներու (հարուստ նկատուած գիւղացիները) ապստամբութիւն մը ճնշէին: Հրամանագիրը կ'ըսէ.- «կախաղան հանել (այնպէս որ մարդիկ տեսնեն) առնուազն 100 գուլպագներ, մեծահարուստներ, արիւն խմողներ...: Ընել այնպէս որ շրջապատի հարիւրաւոր վայրերու մարդիկը սարսափին»:

Ուրիշ տեղ մը կը բացատրէ թէ երկրին մէջ ծաւալած սովէն պէտք է օգտուիլ, եկեղեցական սուացուածքը գրաւելու համար: «Սովահարներով որոնիք մարդկային միսով կը սնանին, ճամբաներուն վրայ դիզուած հազարաւոր դիակներով ճիշդ ժամանակն է եկեղեցիին ուսեցածը գրաւելու»:

Այս կարգի գրութիւններուն դրեթէ բոլորը կը կրեն «գաղտնի», «չընդօրինակել» կամ «ինծի վերադարձնել» մակագրութիւնները:

Ռուս պատմաբանը ըսելով հանդերձ թէ վիճակագրութիւններ չկային, 1918 - 24, մինչեւ Լենինի մահը զուլպ ղրկուածներու որպէս թիւ կուտայ մէկ միլիոն: Իսկ Ստալինի պարագային, հաւաքականացումին սկիզբէն (1929) մինչեւ անոր մահը (1953) 21,5 միլիոն մարդ ճնշումներու ենթարկուած է: Մէկ երրորդը դնդակահարուած է, նոյնքան մըն ալ կորուսած մատնուած է գուլպաներուն մէջ:

Լենին կը նկատուի քաղաքական այն դէմքը որ սկիզբ դրած է քաղաքացիական կռիւներուն որոնք 1918 - 1923-ի միջեւ 13 միլիոն մարդու մահուան պատճառ եղած են:

Լենին յեղափոխութեան նախորդած տարիներուն կարեւոր նիւթական նեցուկ ստացած է Գերմանիայէն. նոյնիսկ 1917-ին հեռապնդումի ենթարկուած է որպէս Գերմանիայի գործակից մէկը: Փրկուած է, ապաստանելով Ֆինլանտիա: Եւ երբ յեղափոխական ընկերուհի մըն էր անոր համար: Իրականութեան մէջ ան եղած է Լենինի մեծ սէրը 1909-ի իրենց հանդիպումէն մինչեւ Ինէսսայի մահը (1920): Բայց հասարակութիւնը այս մասին ոչինչ պէտք է գիտնար, որովհետեւ Լենին ամուսնացած էր: Իրենց թղթակցութենէն մաս մը լոյս տեսած է Լենինի ամբողջական գործին մէջ բայց «սրբագրուած» ձեւով: Սիրային արտայայտութիւններով լեցուն նամակները գաղտնի պահուած են, կուսակցութեան չահերուն նկատումով:

Հետաքրքրական է նաեւ Լենինի վերջին տարիներու առողջական վիճակին մասին տրուած լուսաբանութիւնը. ջղային ծայր աստիճան ծանր հիւանդութիւն մը ունէր որ արգելք էր երկար տեւող աշխատանքի ու հետզհետէ մէկդի ձգուեցաւ Պոլիտբիւրոյի իշխանութենէն: 1922-ի ամրան իսկ իր բժիշկը կ'արձանագրէ իր օրագրութեան մէջ թէ անկարող է թուարանական ամենապարզ գործողութեան մը անգամ ու չի կրնար քանի մը կարճ նախադասութիւն միտքը պահել: 1923 Մարտի սուր տագնապէն ետք բառամթերքը կը զեղչուի քանի մը բացագանչութեան: Մահամերձ կը մնայ մինչեւ 1924 Յունուար 21:

Հոդեբեկումը սպանած է զինք. գիւրին չէ երեւակայել մէկը որ մինչեւ 47 տարեկան ոչ մէկ լուրջ աշխատանք կատարած է, երկար արձակուրդներ ունեցած ու յաճախ հանգստացած: Ու առանց որեւէ փորձառութեան կամ պատրաստութեան մէկ օրէն միւսը ձեռք առած է Ռուսաստանի նման երկրի մը ղեկը: Ահռելի կարեւոր բախտ մը եղած է մէկուն համար որ արդէն տարիներէ ի վեր ջղային հարցերու

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԼԼԸՍԻ ՄԷՋ

Մոնթեվելլոյի Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Մայիս 18-ին, տեղի ունեցած է հրապարակային զրոյց մը, կազմակերպութեամբ Հ. Ց. Դ. «Դրօ» կոմիտէութեան: Բացումը կատարած է Սերժ Սամոնեանց: Դասախօսած է Տարօն Տէր - Խաչատուրեան՝ «Սփիւռքի կառոյցներուն նպաստը Հայաստանին» նիւթին շուրջ: Ան մատնանշած է Սփիւռքի դրական եւ բացասական կէտերը: Դրական կէտերէն յիշած է անոր կարողականութիւնը, կազմակերպուած ըլլալը՝ կուսակցութիւն, կաթողիկոսութիւն, պարբերքութիւններ, հսկայական կալուածներ եւայլն, իսկ բացասական կէտերէն՝ 1920-էն ի վեր երկփեղկումներ ազդային, եկեղեցական տասպրէդներու մէջ, ճուլման սպառնալիք եւայլն: Դասախօսը դիտել տուած է թէ Հայաստանին կատարուած օգնութիւնը պէտք է հիմնաւորել, դուրս բերել օժանդակութեան սահմանէն եւ ենթակառուցային արմատական միջոցառումներու վերածել:

*
**

Կլէնտէյլի Իրանահայ Միութեան սրահին մէջ, Մայիս 19-ին, տեղի ունեցած է Զօրա Սպիւռեանի նուիրուած յիշատակի երեկոյթ մը: Բացումը կատարած է Լիլիթ Բաղդասարեան: Անահիտ Նազարեան տուած է Զօրա Սպիւռեանի կենսագրականը: Ծնած՝ 1883-ին, Թաւրիզ: 1910-ին աւարտած է ժընեւի համալսարանի դիւանագիտական ճիւղը եւ վերադառնալով Թեհրան պաշտօնավարած է քաղաքական ուսմանց բարձրագոյն դպրոցին մէջ: Զօրա Սպիւռեան 1924-ին ընտրուած է Իրանի Խորհրդարանի երեսփոխան եւ հինգ անգամ վերընտրուած: Իր մահկանացուն կնքած է 1970-ին, Թողլով 18 դրական եւ հասարակագիտական անտիպ աշխատութիւններ: Նոր լոյս տեսած՝ Զ. Սպիւռեանի «Հանդիսատեսները» գիրքը ներկայացուցած է պատմաբան Սամուէլ Մեսրոպեան:

*
**

Կլէնտէյլի Հայ Սքաուլի սրահին մէջ, Մայիս 21-ին, տեղի ունեցած է Իրանահայ Միութեան երգչախումբին տարեկան համերգը, ղեկավարութեամբ՝ Ալֆրէդ Մարդոյեանի: Շուրջ հարիւր հոգիէ բաղկացած երգչախումբը յայտագրի առաջին բաժինին մեկնաբանած է ռուսմանական, պարսկական, չինական, ճափոնական, ամերիկեան, ռուսական երգեր, իսկ երկրորդ բաժինին ներկայացուած են Կոմիտասի, Ս. Մելիքեանի, Ա. Սաթեանի, Դ. Ղազարեանի, Է. Յովհաննիսեանի երգերը: Երգչախումբին դաշնակով ընկերացած է Գ. Մարտիրոսեան:

*
**

Քրեսենթա Հովիտի Հայ Կեդրոնին մէջ, Մայիս 18-ին, տեղի ունեցած է գրական ազատ բեմ, նուիրուած Ց. Կարապետեանին: Խօսք առած է Օշին Քէշիշեան եւ նշած՝ թէ «Ց. Կարապետեց հայ ընթացիկ վիպագրութեան ոչ թէ հսկաներէն մէկն է, այլ ամենահսկան: Ան լաւագոյնս ճանչցած է հայկական Սփիւռքը եւ իր գրականութեամբ պատկերացուցած անոր դժուարութիւններն ու հակասութիւնները»: Ստեփան Թոփչեան չհլատած է այն պարագան, թէ «կարապետեցը հմտօրէն է ընտրել իր կերպարները ու գրել է խիստ կազմակերպուած ու ճպատակադրուած ձեւով. երբ կերպարները աղերս ունեն միջազգային դէպքերի ու դէմքերի, ինչպէս նաեւ դիցաբանութեան հետ»:

*
**

Կլէնտէյլի Միացեալ Համայնական Եկեղեցւոյ մէջ, Մայիս 26-ին, տեղի ունեցած է Աւետիք Իսահակեանի ծննդեան 120-ամեակին նուիրուած գեղարուեստական հանդիսութիւն մը, որուն ընթացքին Անահիտ Իշխանեան արտասանած է բանաստեղծին «Արու Լալա Մահարի» պոէմի դլխաւոր հատուածները, մէջընդմէջ հրաժարելով նաեւ Իսահակեանի քերթուածներէն նմոյշներ եւ մեկնաբանելով անոր բառերով յօրինուած երգեր: Գեղարուեստական բեմադրութեան ընթացքին հանդէս եկած է նաեւ «Հայրենիք» պարախումբը, որուն գեղարուեստական ղեկավարն է Սերժ Պոտոյեան, իսկ պարուսոյցը՝ Էլիոնորա Զիլեան: Բեմադրութեան երաժշտական մասը վարած է Անդրանիկ Մուրադեան:

*
**

Կլէնտէյլի Իրանահայ Միութեան սրահին մէջ, Մայիս 10-ին, նշուած է Մայրերու Օրը եւ տեղի ունեցած է Ստեփան Թոփչեանի նկարչական ցուցահանդէսը: Լեւոն Զուքասզեան խօսած է «Հայ կնոջ դերը մշակոյթի մէջ» նիւթին շուրջ: Ցուցադրուած են Ստեփան Թոփչեանի գծադրական եւ իւղաներկ վերացական գործերը:

*
**

Կլէնտէյլի կեդրոնական դրադարանի հանդիսասրահին մէջ, Մայիս 26-ին, տեղի ունեցած է հանդիպում մը Երեւանի Ռազմավարական եւ Ազգային Հետազօտութիւններու Հայկական Կեդրոնի անօրէն Րաֆֆի Յովհաննէսեանի հետ, կազմակերպութեամբ Հ.Օ.Մ.-ի Շրջ. Վարչութեան: Բացումը կատարած է Սիրուն Տարագճեան, ներկայացնելով Րաֆֆի Յովհաննէսեանի կենսագրականը: Խօսք առնելով Ր. Յովհաննէսեան բացատրութիւններ տուած է կեդրոնի ընթացիկ աշխատանքներուն եւ յետագայ ծրագիրներուն մասին, նշելով որ կեդրոնը ունի իրանագէտներ, թրքագէտներ, աշխարհագրագէտներ եւ այլ մարզի պատկանող չուրջ քսան մասնագէտներ, որոնք մէկտեղելով եւ քննարկման ենթարկելով իրենց տարբեր եւ վիճելի տեսակէտները, ուղիներ կը նշեն տնտեսական անկում եւ այլ կարգի դժուարութիւններ դիմագրաւող հայրենի ժողովուրդի ազդային հզօր վերելքին համար:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՅԱՒԻՒԼԻ ՀԱՄԵՐԳԸ

Ամիս մը առաջ, Մայիս 6-ին ներկայ գտնուեցայ համերգ - ներկայացումի մը, որ տեղի ունեցաւ Շաւիլի Աթրիումի չքեղ սրահին մէջ: Երեկոն այնքան յաջող էր եւ տպաւորիչ որ մինչեւ այսօր զարմացած եմ որ այդ երեւոյթը մնացած է առանց արձագանգի: Թէեւ դժուար է գեղարուեստական ձեռնարկի մը մասին ամիս մը վերջ արտայայտուիլ, սակայն պիտի փորձեմ հակիրճ կերպով տալ անոր նկարագրականը հիմնական դիծերու մէջ:

Իր հիմնադրութեան 60-ամեակի հանդիսութիւններու ծիրէն ներս է որ Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Շաւիլի Տէր Դաւթեան մասնաճիւղը կազմակերպած էր վերոյիշեալ համերգ - ներկայացումը, եւ ամէն ինչ ըրած ապահովելու համար սոյն ձեռնարկին յաջողութիւնը, անոր տալով բացառիկ փայլ: (Օրինակ աչքի կը զարնէին, ի միջի այլոց, ճաշակով եւ վարպետութեամբ պատրաստուած ծանուցումները, օրուան յայտագիրը եւ պաստառը):

Տիկիններ Պարոնեանի եւ Դարբինեանի բարի դալուստի եւ բացման խօսքերէն վերջ սկսաւ դեղարուեստական յայտագրի դործադրութիւնը:

Առաջին ելոյթ ունեցողն էր «Անի» Լարային Քառեակը հետեւեալ կազմով՝ Ժան - Գլօտ Զէօրէքճեան՝ առաջին ջութակ, Սօնա Խօշաֆեան՝ երկրորդ ջութակ, Ժագ Շերխինեան՝ ջութակ (ալթօ) եւ Շահան Տինանեան՝ թաւջութակ: Դաղութի երաժշտական կեանքի դրական եւ կարեւոր երեւոյթներու շարքին դասուելիք սոյն քառեակի դոյութիւնը արդիւնք է ֆրանսահայ տաղանդաւոր չորս երաժիշտ-կատարողներու համագործակցութեան:

Արուեստագէտները մեկնարանեցին Կոմիտաս - Ասլամազեանի սիմֆ - չարաններգը:

Լայն ճանաչում եւ ժողովրդականութիւն վայելող կոմիտասեան երգերու այս շարքի քառեակին մշակման հեղինակն է թաւջութակահար Սարգիս Ասլամազեան (1897 - 1978), Հայաստանի եւ ամբողջ նախկին Խորհրդային Միութեան արուեստի աշխարհի մէջ յայտնի եւ յարգուած անուն մը. ի դէպ, դեռ 20-ական թուականներու կէսերուն Մոսկուայի երաժշտանոցի իր դասընկերներ՝ Ա. Գարբիէլեանի, Լ. Օհանջանեանի եւ Մ. Տէրեանի հետ ան հիմնեց եւ երկար տարիներ մաս կազմեց աշխարհահռչակ «Կոմիտաս» քառեակի, որու 70-րդ տարեդարձն է այս տարի, 1995-ին:

Կատարողներէն նախ եւ առաջ բարձր դեղարուեստական ճաշակ պահանջող վերոյիշեալ չարանուագի մեկնաբանութիւնը որոշ բիւրեղացման կարօտելով հանդերձ հարազատ էր իր ոճին. կարգ մը կտորներու մէջ նշմարելի էր նաեւ դասական նուագարաններէն մեր ժողովրդային գործիքներու՝ թառի կամ քամանչայի յատուկ հնչողութիւն արտահանելու միտումը (ձգտումը): (Նպատակ մը որ հետապընդած է նոյն ինքն Ս. Ասլամազեան իր մշակումներուն ընդմէջէն):

Քառեակին յաջորդեց Վիդէնի ելոյթը. ան բեմ եկլելով հանդիսականները ողջունեց իւրայատուկ կերպով մը ... իր յօրինումներէն «Բարեւ» երգը մեկնաբանելով:

«Անի» Քառեակի եւ դաշնակահար Փաթրիս Փէրիէռայի ընկերակցութեամբ երկու երգ կատարելէ վերջ, Վիդէն, միայն դաշնակի ընկերակցութեամբ, մօտ 25-30 վայրկեան տեւող վայելքի բարձր պահեր չնորհեց մեզ, առանձնայատուկ ոճով տաղանդաւոր մը հայերէն եւ անգլերէն երկու երգ մեկնաբանելով. Վիդէնի փայլուն ելոյթը եզրափակեց յայտագրի առաջին մասը:

Ժամանակակից պարարուեստի ինքնատիպ մէկ նմոյշի ներկայացումով սկսաւ համերգի երկրորդ բաժինը: Արդարեւ, Սարգիս Պառաճանեանի «Նոան Գոյնը» յայտնի չարժանկարէն ներշնչուած պարուհի Լօրան, որ կը ներկայացնէր Քոնփաճեների Ռիշար Մուրատեան, 10 - 11 վայրկեան տեւողութեամբ մենապար - մենախաղով մը հանդէս գալով մեզ չատերուս համար բաւական յանդուգն տեսքով, չարժուձեւերով, եւ դոյներով ներկայացուց արդի պարարուեստի եւ «Աղդային»ի համադրման մէկ հետաքրքրական նմոյշ մը:

Այս երեկոյթի հաճելի անակնկալներէն էր Մարսէյլ քաղաքէն յատուկ հրաւիրուած «Գեղամ» հայկական ժողովրդային երաժշտութեան համոյթի յայտնութիւնը: Իրենց, աւելի քան երեսուն վայրկեան տեւող ելոյթով մարսէյլցի երաժիշտները, որոնցմէ իւրաքանչիւրը լաւագոյնս կր տիրապետէր ժողովրդային նուագարանի մը, խումբի չնորհալի ղոյդ մեներգիչներու «մեղսակցութեամբ» առաւել եւս չիկացուցին սրահին մէջ արդէն տիրող տօնական եւ խանդավառ մթնոլորտը:

Երբ համերգի վերջին ելոյթ ունեցողները, «Ախթամար» պարախումբի տղաները եւ աղջիկները բեմ կր թարձրանային, կէս գիշերի մօտ էր արդէն. անոնց ներկայացուցած դեղեցիկ պարեփունջի հմայքի տակ ներկայ բազմահարիւր հանդիսականները ապրեցան մայիսեան այս անմոռանալի երեկոյի վայելքի իրենց վերջին պահերը:

Կ. Գ.

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՅՕՂԵՐ ՈՒ ՅՈՂՔԵՐ

Հեղինակ՝ ԱԼԱԳԵԱԶ

Լոս - Անճըլըս

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ ՀԱՑ ԼԵԶՈՒԻ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՄՊԻՈՆ

ՀԱՑ ԼԵԶՈՒԻ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԱՄԱՌՆԱՑԱՆ ԽՏԱՑԵԱԼ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1995

ՎԵՐՋԻՆ ԱԶԴ

Վենետիկի Համալսարանին հայ լեզուի եւ մշակոյթի ամառնային խտացեալ դասընթացքը տեղի կ'ունենայ Օգոստոս 3-26: Ժամանումի օրերն են Օգոստոս 1 - 2, մեկնում՝ Օգոստոս 27:

Արձանագրութիւնները բաց են մինչեւ Յունիս 30:

Դասերը տեղի կ'ունենան հինգ մակարդակներով, օրական հինգ ժամ: Մակարդակներ կ'ընդգրկեն բացարձակ սկսնակներէն մինչեւ զարգացածներ:

Ուսուցչական կազմին մաս կը կազմեն՝ Անահիտ Աբրահամեան (Վենետիկ), Ժիրայր Փափազեան (Փարիզ), Ալիս Գուլումճեան (Հալէպ), Օննիկ Ժամկոչեան (Փարիզ), Ենովք Լազեան (Երեւան), Թորգոմ Ճանան (Պէյրութ), Պարէտ Մանուք (Փարիզ), Սեդա Մելքոնեան (Երեւան), Ռուբէն Նաճարեան (Փարիզ), Հռիփսիմէ Սարգիսեան (Թորոնթօ), Րաֆֆի Սեթեան (Կալիֆորնիա), Պայքար Սվազլեան (Վենետիկ), Մարօ Քիւրքճեան (Աթէնք): Դասընթացքի տնօրէնն է՝ Հ. Լեւոն Զէքիեան:

Դասերէն դուրս կը կատարուին բանախօսութիւններ, կլոր սեղաններ, այցելութիւններ Վենետիկի եւ շրջակայքի տեսարժան վայրերը:

Օգոստոս 16 - 18 տեղի պիտի ունենայ գիտաժողով (սեմինար) մը՝ «ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ՍՓԻՒՌՔ. ՀԱՐՑԵՐ ԵՒ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐ» նիւթին շուրջ: Բացի ուսուցչական կազմէն եւ ուսանողութենէն՝ նախատեսուած է ներկայութիւնը, Փարիզէն՝ Արփի Թոթոյեանի, Գրիգոր Պըլտեանի, Կարապետ Տաքէսեանի, ինչպէս նաեւ մամուլի ներկայացուցիչներու Հայաստանէն եւ Ֆրանսայէն: Մասնակցութիւնը ազատ է:

Դասընթացքի արձանագրութեան սակն է՝ իտալական 990·000 (ինը հարիւր իննսուն հազար) լիրեթ, որու 500·000-ը (հինգ հարիւր հազար) պէտք է կանխաւ վճարուի: Կեցութեան ծախքն է՝ ղոյդ սենեակի մէջ ամսական 470·000 (չորս հարիւր եօթանասուն հազար), առանձին՝ 760·000 (եօթը հարիւր վաթսուն հազար) լիրեթ:

Դիմել գրաւոր հետեւեալ հասցէին՝ Corso intensivo di lingua armena - Università di Venezia -.

S. Polo 2035 - 30125 Venezia (Italia), եւ կամ հեռաձայնել՝

(41) 52 - 07 - 737-ին

Բացակայութեան պարագային՝ լուր մը թողուլ նշելով անուն, մականուն եւ հեռաձայնի թիւ: Կարելի է նոյն թիւին հեռապատճէն (ֆաքս) ալ ուղարկել:

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ ՀԱՑ ԼԵԶՈՒԻ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՄՊԻՈՆ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Նուարդ Գուլումճեան եւ զաւակները 500 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին իրենց խնամիին՝ Յովհ. Յովսէփեանի մահուան գ. տարելիցին ի յիշատակ։

Association d'Aide au Karabagh Autodéterminé

B.P. 103 — 94140 ALFORTVILLE

BILAN DE L'A.A.K.A.
(Association d'Aide au Karabagh Autodéterminé)

Association à but non-lucratif (Loi de 1901), A.A.K.A., basée à Alfortville, en France, existe depuis mai 1990 et a pour but le soutien matériel, moral et financier à la population arménienne du Haut Karabagh.

Après avoir acheminé les aides qui lui sont confiées, directement à la population locale et aux combattants, l'A.A.K.A. a signé un contrat de coopération avec le *Ministère de la Défense de la République du Haut Karabagh* qui entre autres autorise l'A.A.K.A. à collecter des fonds pour le Karabagh. L'A.A.K.A. est chargée d'acheminer jusqu'à Erevan ce qui est sollicité par le Ministère du Haut Karabagh.

Depuis sa création jusqu'à fin mars 1995, les fonds collectés par l'A.A.K.A. s'élèvent à 1.677.168 FF. De plus, l'A.A.K.A. a pu acheminer au Karabagh 165.439 FF. d'aide alimentaire et médicale qui lui a été confiée grâcieusement par des sociétés et commerçants bienfaiteurs.

L'essentiel des fonds collectés par l'A.A.K.A. proviennent des virements bancaires mensuels de ses Membres Bienfaiteurs et du produit des soirées et des ventes organisées par l'Association.

Le bilan financier 1994/95 de l'A.A.K.A. vient d'être rendu public. Pour de plus amples informations et / ou pour vos contributions, vous adresser à :

A.A.K.A. —
B.P. 103
94140 ALFORTVILLE

(du 1. 04. 94 au 31. 03. 95)

RECETTES	
Prélèvements	116.750
Cotisation des Membres Actifs	2.400
Ventes de produits de l'A.A.K.A.	131.025
Revente de produits	24.867
Dons	17.757
Total recettes	292.799
Solde créd. le 31. 03. 94	210.078
TOTAL	502.877
DEPENSES	
Aide en matériels	244.643
Aide numéraire	35.040
Frais de transport	5.735
Achat de produits	14.753
Frais d'annonces	4.500
Dons aux autres associations	1.970
Frais divers	9.513
Total dépenses	316.154
le 31. 03. 95	186.723
TOTAL	502.877

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Ծաչի Լիոն — Վիլէօրպան Արաքս մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուիրատուութիւններր հոգեճաշի առիթով.-

Տիկին Լ. Մանուկեան իր զաւկին՝ Կ. Մանուկեանի յիշատակին, Տիկին Հ. Մամմաս, Տէր եւ Տիկին Ժ. Պէրպէրեան, Տէր եւ Տիկին Օ. Սարի - Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Գիսկանեան, Տէր եւ Տիկին Նալպանտեան, Տէր եւ Տիկին Թորիկեան 200-ական Ֆր., Տիկին Ժօֆրէ 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Մ. Արապաղեան 150 Ֆրանք, Տիկին Հարէլեան, Տիկին Ա. Գասպարեան, Տէր եւ Տիկին Ն. Ոսկիեան, Տէր եւ Տիկին Թորիկեան, Պր. Բարթամեան, Տիկին Ա. Կէնճեան, Տիկին Ա. Միքայէլեան 100-ական Ֆր., Տիկին Պօղոսեան, Տիկին Մ. Թադէոսեան 50ական Ֆրանք։

ՎԱԼԱՆՆ

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Վալանսի Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցւոյ ընտրողական մարմնի եւ հոգաբարձութեան 1993 - 1995 տարուան նստաշրջանը լրացած ըլլալով, կը հրաւիրենք Վալանսի եւ Շրջանի հաւատացեալները ընտրելու նոր ընտրողական մարմին մը, նոր նստաշրջանի համար։

Ժողովը տեղի պիտի ունենայ Ս. Սահակ եկեղեցին, ՀԻՆԳՇԱՔԻ, Յունիս 22, երեկոյեան ժամը 20·30-ին։

Օրակարգ.-
Բարոյական զեկուցում,
Նիւթական հաշուետուութիւն,
Ընտրութիւն ընտրողական մարմնին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Ս. Զատկուան տօնին առթիւ չնորհակալութեամբ ստացած է իւզպէկի հետեւեալ նուէրները.-

Պ. Արակիրակոս Յովհաննէսեան 1000, Պ. Մեսրոպ Մարթայեան 150, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Հրաչեան 300, Պ. Վիգէն Տէր - Ղուկասեան 200, Տիկին Եպրաքսի Զաքմաքեան 100, Օր. Հայկուհի Դաւիթեան 500, Տէր եւ Տիկին Ներսէս Պետրոսեան 200, Պ. Սեբէոն Սաթըճեան 100, Տէր եւ Տիկին Պերճ Պետրոսեան 500, Տէր եւ Տիկին Կ. Շէրպէթճեան 200, Տէր եւ Տիկին Լորիս Մատթէոսեան 250, Տէր եւ Տիկին Մարտիկ Պալիոզեան 2000, Տիկին Ժ. Տէր - Սարգիսեան 200, Պր. Կ. Սարգիսեան 200, Օր. Օսէթ Օհան 100, Տիկին Սերժ Քալանթարեան 2000 Ֆրանք, Տիկին Ալիս Ատանալը 100, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Աչըգեան 200, Տէր եւ Տիկին Ժապ Ալվազեան 100, Տիկին Ազնիւ Գրիգորեան 100, Տիկին Լուիզ Մէրիկօ 100, Պր. Պօղոս Ճէտճեան 100, Տիկին Արմենուհի Ղոտիկեան 200, Տիկին Մարիէթ Աւագեան 200, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Փալատեան 200, Տէր եւ Տիկին Հրաչ Սիսեռեան 1000, Տիկին Ժ. Արսլանեան 50, Տիկին Ալիս Խաթչէեան 1000, Տէր եւ Տիկին Աբրահամ 200, Տիկին Արաքսի Թերճանեան 300, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Տէմիրճեան 1000, Տէր եւ Տիկին Անարէ Թապուրեան 1000, Տէր եւ Տիկին Գամէր Գոչեան 250, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Դատուրեան 100, Տէր եւ Տիկին Անարէ Եսիգարատչեան 300, Պր. Խմանուէլ Ոսկերիչեան 300, Տիկին Իսկուհի Գրիգորեան 200, Տիկին Լիւսի Շերոյեան 300, Տիկին Գեղամ Ալնճեան 100, Տէր եւ Տիկին Ա. Հալվաճեան 100, Տիկին Աննիճա Արեքսանեան 2500, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Գալաֆեան 200, Տէր եւ Տիկին Պերճ Համբար 200, Օր. Վիրժինի Մանուկեան 100, Օր. Ժաննի Պալեան - Զատիկեան 300, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Պաղտասարեան 500, Տէր եւ Տիկին Ա. Սինանեան 100 Ֆր.։

(Շար.)

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 17, տօն է Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Մերոյ՝ ելանելոյն ի վիրապէն։

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի։

Կիրակի, Յունիս 18, տօն է կաթողիկէ եկեղեցւոյ Սրբոյ Էջմիածնի։

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, առաւօտեան ժամը 10-ին, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի։

Պատարագի ընթացքին ՄԱՂԹԱՆՔ կը կատարուի «ՎԱՆ Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ»։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի Նայիրի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը, երկուշաբթի, Յունիս 19, ժամը 17-ին սովորական հաւաքատեղին։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

la M.C.A. vous invite à
RENCONTRE
avec
Martine HOVANESSIAN
Anthropologue - Chargée de recherche au CNRS
à l'occasion de la parution de son ouvrage :
« LES ARMENIENS ET LEURS TERRITOIRES »
le Vendredi 16 Juin à 20 heures 45
Présentation — Exposé — Débat — Dédicaces

Venez découvrir ou redécouvrir cette «Arménie des bords de Seine» : Alfortville — Issy-les-Moulineaux

L'ouvrage est d'ores et déjà disponible à la M.C.A.

EMISSIONS M.C.A. SUR AYP FM
LES MERCREDIS DE 10H15 A 11H50

9, rue de Madrid. 94140 ALFORTVILLE
Tél.: 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

ՎՃՈՅՏ ԽԱՉ

— ՊՏՈՅՏ —

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը կը կազմակերպէ մէկ օրուան պտոյտ մը դէպի Վէրքոր։

Կիրակի, Յունիս 25, առաւօտեան ժամը 8-ին, Վիլէօրպանի Հայ Մշակոյթի Տան առջեւ

126, avenue Roger Salengro,
69100 VILLEURBANNE

Ճամբորդութիւն եւ ճաշ ապին՝ 200 Ֆր.։ Արձանագրութեան համար հեռաձայնել՝
72 - 35 - 15 - 86
թիւին։

CITE INTERNATIONALE DES ARTS
Salle E. SANDOZ

Martin PETROSSIAN
Peintures
du 8 au 19 Juin
Ouvert tous les jours de 13h à 19h
CITE INTERNATIONALE DES ARTS
18, rue de l'Hôtel de Ville, Paris 4e
M° Pont-Marie

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La Section de Paris
«*Archalouïse TATHEOSSIAN*»
organise
LA FETE DE FIN D'ANNEE DE SON ECOLE
le Dimanche 18 Juin
Spectacle donné par les enfants à 15 *heures*
suivi d'un goûter
Nous vous attendons tous à la M.C.A. — 17, rue Bleue, Paris 9e

⁂

Section de VIENNE

GRANDE FETE CHAMPETRE
le Dimanche 18 Juin
de 10 heures jusqu'aux chandelles
Parc ombragé de *Gémens*
animée par l'*Orchestre NAïRI* de Valence
- Buffet
- Ambiance arménienne
- Stands
- Tombola.

— Salle couverte en cas de pluie —

⁂

sortie annuelle

CHARTRES et *ORLEANS*

Section «Elen Puzant» d'Alfortville
organise sa sortie annuelle
à *CHARTRES* et à *ORLEANS*
le Dimanche 25 Juin

Matin: Visite de la Cathédrale de Chartres et ses environs.

Midi: Repas dans un restaurant.

Après-midi: Visite du parc floral à Orléans.

Prix de la sortie : 250 F. par personne, tout compris.

Les places étant limitées, pour les réservations, téléphoner à :
— Mme KABAYAN 43. 76. 10. 07;
— Mme PAPAZIAN 43. 76. 35. 68.

JEUX MONDIAUX de l'UGAB
A PARIS

Les traditionnels Jeux Mondiaux de l'UGAB, qui se déroulent tous les trois ans, auront lieu cette année à Paris,

du 10 au 15 Juillet

Plus de mille athlètes et dirigeants du monde entier sont attendus, au cours de la semaine du 14 Juillet, dans la «ville lumière».

Outre les activités sportives, une soirée «*disco jeunes*» est prévue le soir du 12 Juillet; puis la participation, dans la nuit des 13 et 14, aux festivités du «14 Juillet».

Un dîner de gala clôturera les Jeux, le 15 Juillet, à la fin des épreuves sportives, pour la remise des coupes et médailles. Un spectacle, haut en couleurs, est prévu durant cette soirée de gala.

Renseignements et réservations auprès de Stéphanie Samuelian
au 40. 50. 60. 53.

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

MARSEILLE

l'UGAB - Jeunes
fête LA MUSIQUE
Soirée animée par SAKO
le Samedi 17 Juin
à partir de 22 h 30
P.A.F. : 80 F. + Conso
Membres : 50 F. + Conso
Réservations : Entre 14h et 17h :
Tél. : 91. 22. 10. 45

327, BD MICHELET, MARSEILLE 9e

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ 16
VENDREDI
16 JUIN
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋԱԳ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·000 Ֆ· — Վեցամսեայ : 510 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·300 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ· (շաբաթաթերթ առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·614 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 69e ANNEE — N° 18.614

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԻՐԱՔ ՈՒԱՇԻՆԿԹՐԸՆ հասաւ Յունիս 14-ին եւ տեսնուեցաւ Գլինթընի հետ: Իրենց խօսակցութիւնը կեդրոնացած է Պոսնիոյ վրայ: Ֆրանսայի նախագահը համեստ պայմաններու մէջ ճամբորդած է, այսինքն՝ անձնական Գոնգորտ չէ օգտագործած այլ՝ ընթացիկ դիծերու դոնգորը, ապա Նիւ - Եորքէն Ուաշինկթըն ալ ծալքօն 900-ով մը գացած է եւ զգալապէս զեղչած է իրեն ընկերացողներու թիւը, ներառեալ թիկնապահները:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ Թանսու Չիլլէր Յունիս 20-ին, Արեւմտեան Եւրոպայի Միութեան ընդհանուր ժողովին խօսք առնելու համար Փարիզ պիտի գտնուի: Ան հանդիպում պիտի ունենայ Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահին ու վարչապետին հետ: Տեսակցութեան նիւթ պիտի ըլլան Ֆրանքեւթուրք յարաբերութիւնները, Թուրքիոյ անդամակցութիւնը Եւրոպայի Միութեան եւ Թուրքիոյ ներկայի կացութիւնը:

ԵԼՑԻՆ «ազատ արձակած է» զօրավար Լեբեդը իր պաշտօնէն մասնաւոր հրամանագրով: Լեբեդ 14-րդ բանակի հրամանատարն էր. իր պաշտօնին նշանակուած է զօրավար Լեվնէվիչ:

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՓՈՔՐԻԿ ԲՈՒԴԵՆՈՎՍԿ քաղաքին մէջ, դինեալ քանի մը տասնեակ անձեր, զոռս, Ռուսերը չէչէն կը նկատեն, պաշտօնական քանի մը չէնքեր գրաւած են, չէչէն դրօշը պարզած քաղաքապետարանին վրայ եւ բազմաթիւ պատանդներ բռնած: Բախումներ ալ եղած են: Արտակարգ վիճակ հռչակուած է կովկասեան չրջանը եւ Ռուսաստանի Ներքին նախարարն ալ տեղւոյն վրայ փոխթացած:

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ հարաւ - արեւելեան չրջանը առնուազն 150 Քիւրտեր սպաննուած են հինգ օրուան ընթացքին:

ՊԱՂՏԱՏԻ մօտ դինուորական ապստամբութիւն մը պատահած է իբրեւ հետեւանք այն խիստ հակազդեցութեանց որոնք տեղի ունեցած էին Մայիս 18-ին վերջ գնելու համար Անպարի (Պաղտատի արուարձանեան չրջան) խռովութեանց: Ապըստամբները չրջապատուած են Սատտամ Հիւսէյնի ուժերուն կողմէ:

ԱՐԱՖԱԹ նեղ կացութեան մատնուած է իր երկու թիկնապահերու սպանութենէն ետք իսրայէլացի ոստիկաններու կողմէ: Մինչդեռ պատահած է Ռաֆահի մօտ (Եգիպտոսի եւ Կազայի գօտիին միջեւ) երբ Պաղեստինցի եւ Իսրայէլացի իրարու վրայ կրակել սկսած են:

ՊԵՂՈՊՈՆԷՍԻ (Յունաստան) չրջանը բաւական զօրաւոր երկրաշարժ մը պատահած է Հինգշաբթի, Յունիս 15-ին, վաղ առաւօտեան: Ցնչումին ուժը 6,1 եղած է Ռիխտէրի աստիճանաչափին վրայ (9): Առաջին տեղեկութիւններու համաձայն 8 մեռեալ կար, աւելի քան 20 վիրաւոր եւ աւերակներու տակ գտնուողները: Հերու մէջ զբօսաշրջիկներ կան, նաեւ Ֆրանսացի:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ամէնէն զէր մարդը՝ 450 քիլօ մեռած է եւ հարկ եղած է 20 հրշէջ եւ վերամբարձ մեքենայ մը մարմինը փոխադրելու համար:

«ՔԱՆԱՌ - ԱՆՇԷՆԷ» կը չարունակէ իր հետազօտութիւնները Փարիզ քաղաքին պատկանող չարկաբաժիններու օգտագործման թաղապետութեան անդամներուն կողմէ, ինամքական կարգադրութիւններով: Այսպէս, Յունիս 14-ին, կը յայտնաբերէ որ նոր քաղաքապետ՝ Ժ· Թիպէրիէ երկու զետակները (34 եւ 35 տարեկան) չատ նպաստաւոր վարձքերով կը բնակին Փարիզի 5-րդ թաղամասի չքեղ չարկաբաժինները, մինչ իրենք սեփականատէր են 2 նոյնքան չքեղ չարկաբաժիններու զոռս նուէր ստացած են իրենց ծնողքէն եւ զոռս վարձու տուած սուղ վարձքերով...: Երդիծական չաբաթաթերթը ցանկ մը հրատարակած է այն բոլոր անձերուն որոնք կ'օգտուին աժան - աժան վարձքերով չարկաբաժիններէն իրենց, իրենց զաւակներուն կամ բարեկամուհիներուն համար: Թիպէրի բուռն կերպով հակազդած է «անընդունելի եւ անհանդուրժելի» գտնելով որ չարձակում ըլլայ իր ընտանիքին վրայ: Հերքում չկայ սակայն, արդէն Փարիզ - Քաղաքն ալ հաստատած էր երդիծաթերթին չայտնութիւնները:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՐՑԻՆ ՀԱՆԴԷՊ ՅԱՏՈՒԿ ՀԵՏԱՔՐՔՐՈՒԹԻՒՆ

«Միլլիյէթ»ի Յունիս 14-ի թիւին մէջ քաղաքական մեկնաբան Սամի Քոհէն այս խորագիրով իր յօդուածին մէջ կ'ըսէ թէ Ռուսաստանի, Միացեալ - Նահանգներու, Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի նման Թուրքիա եւս այսուհետեւ յատուկ ներկայացուցիչ մը ունի Ղարաբաղի հարցին համար: Այդ ներկայացուցիչին պաշտօնական անուանումն է «Հայաստանի ու Ադրբեջանի ամիսաձայնութեան լուծումին համար յատուկ պարտականութեամբ ատագ դեսպան»: Այս անուանումին մէջ խմաստալից կը նկատուի Լեռնային Ղարաբաղի անունին չրջանցումը: Խօսակից կը նկատուի Հայաստանը եւ ոչ Ղարաբաղի Հայերը:

Այդ պաշտօնին կոչուած է փորձառու դիւանագէտ Ալֆան Քամէլ որ պաշտօնավարած է որպէս Մոսկուայի դեսպան ու քանի ծանօթ է Ռուսաստանի ու անոր մօտաւոր չրջանակին, այս կարգին նաեւ հայեւադրբեջանական հարցերուն:

Այս «չրջուն» ներկայացուցիչին պաշտօնն է չրջիլ խնդրին առընչուած մայրաքաղաքները ու ներկայացնել Թուրքիոյ նախաձեռնութիւնները: Ան պիտի մասնակցի նաեւ Մինսքի խմբակին ժողովներուն:

Ս. Քոհէն կը դրէ թէ այդ ժողովները յառաջիկայ չաբաթ պիտի վերսկսին: Կարգ մը ժողովներու հայ եւ ադրբեջանցի ներկայացուցիչներ ալ պիտի մասնակցին:

Թուրքիոյ կողմէ յատուկ ներկայացուցչի մը նչանակումը Թուրք լրագրողը կը մեկնաբանէ որպէս հայեւադրբեջանական մերձեցումին եւ Ղարաբաղի հարցին լուծումին աւելի գործօն մասնակցութիւն բերելու Թուրքիոյ վճռակամութիւնը:

Գրելէ ետք թէ Հայերը իրենց գրաւումին տակ կը պահեն Ադրբեջանի տարածքին 20%-ը, իսկ Բաքու հարկաւոր զինուորական ուժը չունի եւ առնելու այդ հողերը եւ յոյսերը կապած է դիւանագիտական միջազգային զարգացումներու, Ս. Քոհէն կ'ըսէ. - «Լուծումի համար կարեւոր ազդակը Երեւանի կեցուածքն է: Եթէ Լ· Տէր - Պետրոսեանի իշխանութիւնը Ղարաբաղի Հայերուն վրայ ճնշում բանեցնէ եւ ետ բաշուելու համոզէ գաւնիճ, մեծ խոչընդոտ մը հարթուած կ'ըլլայ: Վերջերս կը տեսնենք որ Տէր - Պետրոսեան աւելի ճկուն կը շարժի լուծումի խնդիրին մէջ: Ներկայիս Երեւան իր կարելիութիւններով Ղարաբաղի հայկական իշխանութեան ուղղութիւն տալու դիրքին վրայ է: Դիւրին չէ այդ բանը, բայց կարելի է: Յաւելեալ, նաեւ կենսական է դիտելով Երեւանի շահերուն տեսանկիւնէն»:

Թուրք լրագրողը իր դրութիւնը կ'աւարտէ համոզում յայտնելով որ Յուլիս 5-ի ընտրութենէն ետք, ամբան ընթացքին լուծումի հոլովոյթը պիտի արագանայ եւ Թրքական դիւանագիտութիւնը այդ փուլին աւելի գործօն դեր պիտի ստանձնէ:

ՀԱՑԱՍՏԱՆ

ՄԵԾԱՄՕՐԻ ՀԻԻԼԷԱԿԱՅԱՆԸ ԿԸ ԲԱՑՕՒԻ

Ինչպէս կը սպասուէր, քանի մը օրէն կը բացուի (հաւանաբար գալ չաբթու ընթացքին, Յունիս 19-ին կամ 22-ին) Մեծամօրի հիւլէակայանը: Այս առընչութեամբ բոլոր քննութիւնները կատարուած են եւ հիւլէական հսկողութեան վարչութիւնը յայտարարութիւն մը կատարած է ուր կ'ըսէ ի մէջ այլոց. - «Հսկողութեան վարչութիւնը պիտի ձգտի հիւլէական ուժանիւթ գործածող հաստատութիւնները հետեւողական բարձրացմամբ հասցնել ապահովութեան մակարդակի այնպէս ինչպէս ընդունուած է միջազգային ասպարէզին մէջ»:

Պաշտօնական բացման հրաւիրուած է նաեւ Ռուսաստանի վարչապետը՝ Չերնոմիրդին:

***

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 12 / 15)

ԳԻՒՄՈՒՇԻ ՋՐԵԼԵԿՏՐԱԿԱՅԱՆԸ ԿՐ ՆՈՐՈԳՈՒԻ

Ամէն աւելի քան ամիս մը առաջ Գիւմուշի Ջրելեկտրակայանը գոհ գացած էր խանդարումի մը եւ անոր չորս ենթաժիններն ալ գադրած էին ուժանիւթ արտադրելէ:

Յունիս 10-ին վարչապետ Հ. Բագրատեան այցելած է Ջրելեկտրակայանը մօտէն ծանօթանալու համար նորոգութեանց աշխատանքներուն, որոնց մասին իրեն տեղեկութիւններ տուած են Ուժանիւթի եւ Վառելանիւթի նախարար Մ. Շիշմանեան եւ «Հայհիդրօ» պետական ընկերութեան գլխաւոր տնօրէն Մ. Յակոբեան: Անոնց տուած բացատրութիւններէն պարզուած է որ առաջին հերթին կը վերսկսին բանիլ մէյ մէկ երկու ենթաժիններ, արտադրելով կայանին ընդհ. կարողութեան՝ 224 մեկավաթին միայն կէսը եւ աւելի ուշ անոնց կը միանան մնացեալ երկուքը:

Մինչ կողմէն, Հայաստանի մօտ Համաչխարհային Դրամատան ներկայացուցիչ Վ. Ներսիսեանց յայտնած է որ Դրամատունը հաւանութիւն տուած է, որ ուժանիւթի ծրագիրներու պիւտճէէն 3 միլիոն տոլար վարկ յատկացուի Հայաստանին, Ջրելեկտրակայանը նորոգելու համար:

***

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Յունիս 13-ին, փոխ - վարչապետ Վիգէն Ձիտէչեան Մոսկուա այցելութիւն մը կատարած է, որուն նպատակն էր տեսակցութեան մը ընթացքին Ռուսաստանի Հիւլէական ուժանիւթի նախարարին հետ քննարկել Մեծամօրի հիւլէակայանին Բ. ենթաժիններուն վերաբացման առընչուող հարցեր:

***

ԼՂՀ-ի Գ.Ի.Մ.-ի նախագահ պաշտօնակատար Կարէն Բարսեղեան արտայայտուելով Սահմանադրութեան հարցին մասին, ըսած է թէ ան Հանրապետութեան մը ամէնէն կարեւոր բաղադրիչն է եւ այսօր ԼՂՀ-ն որքան ալ անկախ համարուի, առանց Սահմանադրութեան կարելի չէ զայն որպէս այդ նկատել: Կ. Բարսեղեան յիշած է նաեւ Հայաստանի պարագան, ըսելով որ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒՐՈՊԱՑԻ ՀԱՅՈՑ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Համաձայն կանխաւ առնուած ժամադրութեան, երկուչաբթի, Յունիս 12-ին, Եւրոպայի Հայոց Կաթողիկոսական Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ՝ Բարձրաչնորհ Գիւտ Արք. Նագգաշեան հանդիպում ունեցաւ ԻՆՆԷՍՓՕ-ի Ընդհանուր տնօրէն Պր. Ֆէտէրիքօ Մայորի հետ:

Սրբազանն ու Պր. Ընդհ. տնօրէնը ընդհանրապէս խօսեցան եւ կարծիքներու փոխանակութիւն կատարեցին Անթի վերականգնման, Հայաստանին՝ համալսարանի ծիրէն ներս դիտութեան եւ կրթութեան մարզերուն մէջ ԻՆՆԷՍՓՕ-ի ներդրումին անհրաժեչտութեան, ինչպէս նաեւ ԻՆՆԷՍՓՕ-ի մէջ հայերէն լեզուի լիսանևի բաժին մը հաստատելու կարելիութեանց չուրջ:

ԴԻՒԱՆ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ
ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

Փարիզ, Յունիս 14, 1995

անհրաժեչտութիւն է, համաչխարհային կարծիքին նկատմամբ, արագօրէն հաստատել Հայաստանի Սահմանադրութիւնը:

***

ՕԹԱՆ-ի Պաշտպանութեան նախարարներու համագործակցութեան հարցերու նուիրուած Պրիւսէլի ժողովին մասնակցած է նաեւ հայկական պատուիրակութիւնը Պաշտպանութեան նախարարի պաշտօնակատար Մ. Յարութիւնեանի գլխաւորութեամբ: Ան հանդիպումներ ունեցած է Թուրք իր պաշտօնակիցին, Յունաստանի գլխաւոր չտապի պետին եւ այլ պատասխանատուներու հետ:

***

Երեւանի համալսարանի գլխաւոր տեսուչ Ռ. Մարտիրոսեանի գլխաւորած համալսարանական պատուիրակութեան Մոսկուա այցելութեան առթիւ ստորագրուած է համագործակցութեան համաձայնագիր մը, որու համաձայն Մոսկուայի եւ Երեւանի պետական համալսարանները կը գործակցին գիտական, փիլիսոփայութեան, ընկերային, մաթեմատիքի, ֆիզիքի եւ այլ մարզերու մէջ:

***

ՊԱՐԷՆԻ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Դամասկոսի մէջ, Յունիս 8-ին, Սուրիոյ եւ Հայաստանի միջեւ պարէնի փոխանակութեան հարցերու առընչուող համաձայնագիր մը կնքուած է: Զայն ստորագրած են երկու երկիրներու Պարէնի նախարարները:

***

ՀԱՑԱՍՏԱՆ - ՄԵԾՆ - ԲՐԻՏԱՆԻԱ ՀԱՌԱՋԱՑՆԻ ՈՒՂՂԱԿԻ ԳԻԾ

Անգլիական «Պրիթիչ Թելէքոմ» եւ հայկական «Հայհեռախօս» ընկերութիւններու միջեւ կնքուած պայմանագրութեան մը շնորհիւ հեռաճայնի արբանեակային ուղղակի գիծ հաստատուած է Հայաստանի եւ Մեծն - Բրիտանիոյ միջեւ:

ՊԱՓԱԼՕՐԷԱ 1995

ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ
ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՓՆՆՈՒԹԵԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԻՉ՝
ԱՆԱՀԻՏ ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆԻ
ՀԵՏ

Ֆրանսական պաքալօրէայի լեզուներու ցանկէն հայերէնին դուրս ձգուելու տարաձայնութիւնները բաւական աղմուկ - աղաղակ ստեղծեցին: Պատկան իշխանութեան զիմումնագիրը յղելու, խնդրագիրը, նամակ ղրկելու առաջարկները եղան, վերնատուն ազդային արժանապատուութեան, բողոքի ձայները բարձրացան: Անշուշտ մը եւս զայրոյթի, ընդվզումի ազդային ոգեմաթերքը չղթայազերծուած էր «իրաւունք» նկատուածի մը յափշտակութեան վտանգին դէմ: Ցետոյ, ամէն բան կարգադրուեցաւ ու աղմուկն ալ լռեց:

Այսօր բացուած է արդէն պաքալօրէայի չրջանը ու հայերէնի որպէս ընտրովի լեզու արեւելահայերէն ու արեւմտահայերէն տարբերակներով առաջին քննութիւն մը կատարուած: Այդ քննութեան պարագաները սակայն, հարց տալու կը մղեն թէ պաքալօրէայէն հայերէնը ջնջելու հեռանկա՞րը թէ տրուած իրաւունքին գործածութեան պարագաները աւելի արժանի են ընդվզումի, զայրոյթի նման հակազդեցութիւններու:

Քննութիւնը կատարուած է Ֆրանսայէն զատ նաեւ Լիբանանի մայրաքաղաքին մէջ ուր Ֆրանսական պաքալօրէա տուող լիսէները կան: Ըստ Տիկին Անահիտ Տօնապետեանի որ Կրթական նախարարութենէն պաշտօն ստացած է պաքալօրէայի հայերէնի քննութիւնները պատրաստելու եւ որ նաեւ ղեկավարն է Փարիզի Արեւելեան լեզուներու հիմնարկին հայերէնի ամպիոնին, առաջին քննութեան համար 173 լիսէական արձանագրուած է. բայց երբ յայտնի դարձած է որ ան ղրաւոր պիտի ըլլայ, միայն 113 հոգի մասնակցած է, որոնց 20-ը Պէյրութէն:

Հայերէնին ընջումի հեռանկարին փըրցուած աղմուկ - աղաղակին հետ 350 հայարնոց գաղութի մը համար այս թիւին համեմատութիւնը հարցականներու առաջին տեղը կր ղրաւէ: Սակայն ամէնէն ծանրակշիռը այս կէտը չէ:

Այդ յատկանիշով կը ներկայանան որպէս քննութեան նիւթ տրուած բնագիրը ու անոր առընչուած կարգ մը պարագաները: Այս մասին առաջին ակնարկութիւն մը կար Կ. Յովսէփեանի «Պաքալօրէա 1995» խորագրուած գրութեան մէջ (Ցունիս 2), ինչ որ պատճառ եղաւ որ այդ բնագիրը խնդրենք իրմէ:

17 տողնոց արձակ այդ բնագիրը կը պատկանի Ա. Իսահակեանի (թէեւ հեղինակի անուն չէ նշուած) եւ խորագրուած է «Աչխարհի դառնութիւնը»: Վերջին ծայր հետաքրքրութենէ զուրկ ու տափակ էջ մըն է, սանկ, «փիլիսոփայական» ըլլալու ապարդիւն ու գրեթէ ծիծաղելի ջանքով: Այսուհանդերձ, չնայած խարհիկ այդ էջը ներկայացուած է նաեւ որպէս արեւմտահայերէնի քննութեան նիւթ, ապիկար վերածումով մը որուն մէջ կան ուղղագրական երեք սխալներ, լեզուական ու քերականական անճշդութիւններ: Իսկ արեւելահայերէնն տարբերակը գրուած է «սովետական» կամ «նոր» ուղղագրութեամբ. աւելի ճիշդ, հայերէնի ուղղագրութիւն կոչուածէն 20-ականն թուականներու սկիզբը Մոսկուայի կողմէ Հայաստանին ձգուած խամաճիկէն: «Ուղղագրութիւն» որուն արդէն անկախ Հայաստանի մէջ մինչեւ այսօր պահպանումը անընդունելի երեւոյթ է. ասիկա՝ բոլոր անոնց որոնց համար ազիւութիւնը չէ դադրած ամօթ ըլլալէ եւ բոլոր անոնց՝ որոնք ազգային արժէքներու նախանձախնդրութեան նման ժամանակավրէպ զգացումներ ունին տակաւին:

Պաքալօրէայի հայերէնի այս քննութեան մասին ըսենք նաեւ որ աշակերտը պարտէր այդ բնագրէն չորս տող Ֆրանսերէնի թարգմանել ու հայերէն պատասխանել երեք հարցումի: Եւ այդ 17 տողերուն տակ, դժուար նկատուած 12 բառի ալ Ֆրանսերէն հոմանիշները տրուած էին երբ էջին ճակատը զետեղուած էր «L'usage des dictionnaires est interdit»:

Այս քննութեան ու բնագրին կապուած հարցերուն մասին լուսաբանութիւն ունենալու համար դիմեցինք քննութեան կազմակերպիչ Տիկին Ա. Տօնապետեանի:

*
**

«ՅԱՌԱՋ». – Ըսիք թէ 17 հոգի գոհացուցիչ արդիւնք չունեցաւ. բնութեան այդ բնագիրը ո՞վ ընտրած ու պատրաստած էր. ի՞նչ կարելիութիւններու ընդմէջէն եղած էր ընտրութիւնը:

Ա. Տ. – Պաքալէօրէայի հայերէնի քննութիւններուն համար 24 բնագիր պատրաստել պէտք էր, մէկ ամառան նման կարճ ժամանակի մը մէջ, նախապարութիւնը ուշ տեղեկացուցած ըլլալով քննութեան պայմանները: Դասագիրքերէ քաղուած բնագիրները բացառուած էին, քանի որ աշակերտները կրնային կարդացած ըլլալ. կամ այդ դասագիրքը դործածող ուսուցիչի մը աշակերտները աւելի նպաստաւոր դիրք պիտի ունենային:

Այս մասին միասնաբար աշխատեցանք Ինալքօ-ի (Արեւելեան լեզուներու ազգային հիմնարկ) ուսուցիչներս. ամէն մէկը բերաւ ինչ բնագիր որ ձեռքի տակ ունէր: Նպատակը ընտրել էր էջեր որոնք յարմար ըլլային նախարարութեան կանոններուն ու մեծ աշխատանք չպահանջէին ներկայացուելու համար: Ընտրութիւնը կատարեցինք, դասաւորեցինք ըստ մակարդակի, թարգմանեցինք, քանի որ նախօրօք ես յայտարարած էի որ քննութիւնը արեւելահայերէն եւ արեւմտահայերէն պիտի ըլլայ:

«ՅԱՌԱՋ». – Արդեօք կարելի չէ՞ր ճոյն մակարդակի ուղղակի արեւմտահայերէն գրուած բնագիր մը տալ ու խուսափիլ վերածումի անպատահութենէն:

Ա. Տ. – Շատ դժուար էր որ երկու բնագիրները նոյն մակարդակով ըլլային, նոյն դժուարութեամբ: Դժուար պիտի ըլլար բաղդատել: Գիտեմ որ դժուար բան է թարգմանելը, բայց ամէն մէկս կարդացինք մեր բնագրերը:

«ՅԱՌԱՋ». – Հարցումը կ'ուղղեմ որովհետեւ արեւելահայերէնի բնագրին արեւմտահայերէնի վերածումը առնուազն տարօրինակ է, ինչպէս պիտի ըլլար ատոր փոխադարձը: Որպէս արեւմտահայերէնի բնութեան ճիւք ներկայացուած այդ էջը հագիւ կը նմանի արեւմտահայերէն գրրուած տողերու: Ընդունելի՞ է որ տղոց գիտութիւնը չափելու կոչուած պետական բնութիւն մը կատարուի սխալ հիմերով: Որպէս արեւմտահայերէն ներկայացուած տարբերակին մէջ կան ուղղագրական, բերականական, լեզուական սխալներ. ի՞նչպէս կր բացատրէք այս պարագան:

Ա. Տ. – Ուղղագրութեան սխալները վրիպակներ են, որովհետեւ երկու օրինակներն ալ համակարգիչով գրուած են: Շատ պարզ է բացատրել այդ երեք սխալները. ցաւալի է, բայց այդպէս եղաւ, հակառակ որ բնագիրը կարդացուեցաւ: Երբ ժամանակը կարճ է եւ տարուած ես համակարգիչին առջեւ, երբ պէտք է յայտնուիդ օրը յանձնել...:

«ՅԱՌԱՋ». – Կրնա՞յ ժամանակին անբաւարարութիւնը արդարացում, կամ պատճառաբանութիւն ըլլալ լեզուական սխալներու:

Ա. Տ. – Ճիշդ է որ ժամանակին անբաւարարութիւնը արդարացում չէ. ես ալ տեսայ սխալները...: Յաջորդ տարի աւելի լաւ պէտք է պատրաստուիլ:

«ՅԱՌԱՋ». – Տղոց պատասխանագիրներուն մէջ ուղղագրական սխալները նկատի առնուեցա՞ն արժեւորումի ընթացքին:

Ա. Տ. – Այս տարի բնաւ նկատի չառինք:

«ՅԱՌԱՋ». – Իսկ բերականականնե՞րը:

Ա. Տ. – Բերականական սխալները արդէն կը ցոլացնեն աշակերտին արտայայտուելու ունակութիւնը: Այնպէս որ այդ սխալները ազդեցին արդիւնքին: Աւելի, ամէն մէկ պատասխանի ընդհանուր տպաւորութեան համաձայն նիշ մը տուինք: Ով որ դոնէ երեք - չորս ճիշդ նախադասութեամբ պատասխանած էր, ունեցաւ հարցումին համապատասխան թիւը:

«ՅԱՌԱՋ». – Գալով արեւելահայերէնի բնագրին. ի՞նչպէս կը բացատրէք նոր ուղղագրութեան գործածութիւնը բնութեան մը մէջ որ Ֆրանսա տեղի կ'ունենայ:

Ա. Տ. – Եթէ նոր ուղղագրութիւնը չըլլար, պիտի կարենայինք բաւարարուիլ արեւմտահայերէնի բնագիրով:

«ՅԱՌԱՋ». – Ի՞նչպէս: Հարցումը լեզուին մասին չէր. ըսենք, տրամաբանական է որ բնութիւնը տեղի ունենայ թէ՛ արեւմտահայերէնով, թէ՛ արեւելահայերէնով: Հարցը նոր ուղղագրութեան գործածութեան կը վերաբերի:

Ա. Տ. – Հայերէնը պաքալօրէայի 14 լեզուներու ցանկին աւելցնելու պատճառները մէկը եղած է Հայաստանի եւ Ֆրանսայի միջեւ մշակութային համագործակցութեան համաձայնագիրը: Իմ կարծիքով, կարելի չէր անտեսել լեզուական առաւրութիւնները որոնք Հայաստանինն են, մանաւանդ որ երթալով աւելի չատ են Հայաստանէն եկած երիտասարդները. անոնք Ֆրանսերէնի ժժուարութիւն ունին եւ ժժուարութեամբ կը կարդան մեր պատական ուղղագրութիւնը: Հարկաւ, ոչ մէկ պատճառով պէտք է նոր ուղղագրութիւնը դասաւանդել Սփիւռքի մէջ. բնա՛ւ: Բայց, ի՞նչ ընել, հոն դպրոց գացած են եւ ատիկա տրված...:

«ՅԱՌԱՋ». – Դուք կը շփոթէք բնութիւնը կատարողին ու դասաւանդողին կեցուածքները: Ես կ'ուզէի խօսակից ունենալ բնութիւնը պատրաստող եւ կատարողը: Իսկ Հայաստան – Ֆրանսա համաձայնագրով բացատրել պաքալօրէայի հայերէնը, ճիշդ չէ: Շատ երկիրներ նման համաձայնագրեր կը ստորագրեն: Բայց եթէ Ֆրանսայի մէջ հայ գաղութ մը գոյութիւն չունենար որ այդ բնութեան աշակերտ հայթայթէր, պարզ է որ պաքալօրէային մէջ հայերէնին ետ տեղ տալու ոչ իսկ մտածումը պիտի ըլլար: Մնաց որ, եթէ ճոյնիսկ ընդունինք թէ այդ համաձայնութիւնը որոշ դեր մը ունեցած է դրական կարգադրութեան մէջ, եթէ ընդունինք նաեւ Հայաստանէն կատարեալ թիւով աշակերտներու ներկայութիւնը, ճորէն համոզիչ պատճառ չկայ ճոր ուղղագրութեան գործածութեան, բանի որ ըսիք թէ ուղղագրական սխալներու համար թիւ չկորսնցուցին: Մեսրոպեան ուղղագրութեամբ բնութեան մը պարագային այդ տղաքը շատ շատ բանի մը ուղղագրական սխալ պիտի ընէին իրենց պատասխաններուն մէջ. ուստի անտեղի էր իրենց մասին մտահոգութիւնը: Այս պարագաներուն մէջ ճոր ուղղագրութեան հոս, արեւմտեան Սփիւռքին մէջ գործածութիւնը կը նշանակէ շարունակել սխալ մը զոր Հայաստան կը մերժէ սրբագրել, ինչ որ իր գիտնալիքն է. բայց այդ սխալը հոս փոխադրելու ոչ մէկ պատճառ կամ արդարացում կրնայ ըլլալ: Ի վերջոյ բնութեան ներկայացող 113 երիտասարդներուն բանի՞ն Հայաստանցիներ էին. հաւանաբար մէկ երրորդէն ճուազ էր անոնց հարեմատութիւնը:

Ա. Տ. – Չէինք հաշուած ճիշդ թիւը: Թերեւս մէկ երրորդի մօտ ըլլայ:

«ՅԱՌԱՋ». – Ցետոյ կայ պարսկահայ աշակերտներու պարագան. անոնք ո՞ր մէկ բնագիրը պիտի ընտրէին: Արեւելահայերէ՞նը որուն համար գործածուած ուղղագրութիւնը իրենց խորթ էր, թէ արեւմտահայերէնը որ իրենց լեզուն չէր:

Ա. Տ. – Կարելի չէր բնագրի երեք տարբերակ պատրաստել: Ու ժամանակին ալ Հայաստանցի աշակերտները բերանացի քննութեան կը ներկայանային նոր ուղղագրութեամբ գրուած էջերով:

«ՅԱՌԱՋ». – Ասիկա մշակութային բազմակողմանութեան հարց մըն է. քննութեան թեկնածուներուն պէտք է ըսուած ըլլար որ այս բնութիւնը տեղի կ'ունենայ միայն դասական ուղղագրութեամբ: Գալ տարի եթէ նախապէս ըսուի, անոնք ալ ըստ այնմ կը պատրաստուին:

Ա. Տ. – Կ'ըսուի որ ԻՆԱԼՔՕ-ի Հայաստանցի ուսանողները երկու տարի պէտք է աշխատին որպէսզի դասական ուղղագրութեամբ կարենան գրել:

«ՅԱՌԱՋ». – Իսկապէս չափազանցուած ու տարօրինակ կը թուի ատիկա. հայաստանցի տղաք երբ վեց ամիսէն սորված կ'ըլլայ ֆրանսերէնը որ իրեն օտար է թէ՛ որպէս լեզու, թէ՛ որպէս ճոյնիսկ այբուբեն, ի՞նչպէս երկու տարուան աշխատանքի պէտք կ'ունենայ մեսրոպեան ուղղագրութիւնը սորվելու համար: Եւ ի վերջոյ, ճոյնիսկ ընդունելով այդ տղոց դըժուարութիւնները, այս երեւոյթին մէջ կայ աւելի ծանրակշիռ պարագայ մը. արեւմտեան Սփիւռքի մէջ ճոր ուղղագրութեան գործածութեամբ անոնց տրուելիք օգտակէն շատ աւելի մեծ է վնասը կամ անպատեհութիւնը որ նման ընթացքներով կրնայ կրել արեւմտահայ մշակոյթը:

Ա. Տ. – Կարծեմ այս բոլոր հարցերը որոնք այնքան մեծաձայնեցուիր, սխալ մեկնակէտ մը ունին: Պաքալօրէան ազգային հարց դարձած է: Եթէ բաղդատուի միւս լեզուներուն հետ, ո՞վ պիտի թէ ով է այս բնագիրը գրողը: Յաջորդ տարիներուն պիտի առաջարկենք որ հայերէնի ուսուցիչները իրենք բնագիրներ ղրկեն, քանի որ լաւ գիտեն աշակերտներուն մակարդակը:

«ՅԱՌԱՋ». – Ազգ. հարց է անով որ կը վերաբերի պետական քննութեան մը եւ ժողովուրդի մը մշակութային արտայայտութեան:

Ա. Տ. – Գաղափարական դեռնի վրայ կարելի է ըսել որ նոր ուղղագրութիւնը սխալ է. բայց ի՞նչպէս կարելի է ժխտել հայութեան կէսին գործածած ուղղագրութիւնը:

«ՅԱՌԱՋ». – Ժխտելու հարց չկայ. անշուշտ ճիշդ է որ ժողովուրդին կէսը այդ ուղղագրութիւնը կը գործածէ: Եթէ այս քննութիւնը Հայաստանի մէջ կատարուէր հարց պիտի չըլլար. ընդվզեցնող է երբ այս ձեւով տեղի կ'ունենայ դասական ուղղագրութեան գործածութեան գոտիին՝ արեւմտահայ Սփիւռքին մէջ:

Ա. Տ. – Կ'ուզեմ ըսել որ ուղղագրութեան մասին իմ կարծիքս կապ չունի այս քննութեան հետ: Ես որպէս լեզուաբան, դուրսէն նայելով կրնամ ըսել որ երկու սքաւնտարտ դոյութիւն ունի: Ընտրեցի ամէնէն տարածուած սքաւնտարտները:

*
**

Տխուր նիւթով տխուր գրոյց մըն էր այս մէկը: Միակ մխիթարութիւնը պիտի ըլլայ մտածել որ անվտանգութեան, անուշադրութեան հետեւանք էին ժխտականները: Եւ միակ մաղթելին ալ այն է որ առաջին այս փորձը չվրկնուի ու պաքալօրէայի հայերէնի յաջորդ քննութիւնը խոցելի նման կէտերէ զերծ ըլլայ:

Տեսակցեցաւ՝
ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՃԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐ

ՓԱՐԻԶԻ ՆՈՐ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԸ

Ժ. Շիրաքի ընտրական յաջողութենէն եաք ուշադրութիւնները կեդրոնացան Փարիզի քաղաքապետարանին վրայ: Հասնական թեկնածու կը նկատուէին Ժ. Թուպոն, Մշակոյթի նախկին նախարարը, եւ Ժ. Թիպէռի, Ժ. Շիրաքի օգնականը: Եւ այս վերջինը այսօր կը դրաւէ Փարիզի քաղաքապետին աթոռը, անոր առաւելութիւններով ու նաեւ անպատեհութիւններով:

Այս ընտրութեան առթիւ մամուլը բաւական տեղ տուաւ նոր քաղաքապետին Ժ. Շիրաքի հետ մտերմութեան, մօտիկութեան պարագային: Շատերու համար այդ մօտիկութիւնը սկսած է նոյնիսկ անոնց ծնունդէն. երկուքն ալ ծնած են մայրաքաղաքին հիւսիսերորդ թաղամասին նոյն ծննդատան մէջ, ինչ որ գրեթէ կաթնեղբայրներ նկատել կուտայ զիրենք, հակառակ տարիքի երկու տարուան տարբերութեան: Աւելի զատ, Թիպէռի եւս կօլիսթ մըն է հօրմէն փոխանցուած աւանդութեամբ:

Այն, քաղաքապետի աթոռը չէ գրաւած, մինչեւ որ յայտնի չէ եղած քուէարկութեան յստակ արդիւնքը, հակառակ որ Մայիս 22-ին քաղաքային խորհուրդը արդէն որպէս քաղաքապետ իր ընտրութիւնը կեդրոնացուցած էր իր վրայ: Ասիկա, հակառակ անոր որ վերջին տարիներուն ինք Փարիզի իսկական քաղաքապետը կը նկատուէր, քանի որ Ժ. Շիրաք ունէր ուրիշ մտահոգութիւններ:

Թիպէռիի զլխաւոր տարբերութիւնը իր նախորդէն, ժողովրդականութեան պակասն է որուն համաձայն է ինք եւս: Շիրաք կրցած էր գրաւել զանգուածներու ուշադրութիւնը ու Փարիզցիները հպարտ էին իրմով:

Այսօր անոր յաջորդը հակառակ որ կարեւոր վաստակ ունի քաղաքին համբաւին մէջ, պէտք է յաջողի նոյն ժողովրդականութիւնը չահիլ ու նոյն հպարտութիւնը

ՀՈՒՐԵՐ ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

(Յապաղած, թղթատարական անկանոնութեան պատճառաւ)

ՍՈՒՐ ՏԱԳՆԱՊ

Պրիմեան Կրթական Հիմնարկութեան չուրջ 150 ծնող ու օժանդակ ներկայացնող յանձնախումբ մը հաղորդագրութիւն մը հրապարակած է, ուր կ'ըսուի, թէ փետրուար 27-ին Արմենիա Մշակոյթի Ընկերակցութեան կեդր. վարչութիւնը (իմա՝ Հ. Ց. Դ. կեդր. Կոմիտէն), նոտարի մը ներկայութեամբ, լուծարքի ենթարկած է դպրոցի վարչութիւնը ու յանձնախումբերը եւ նշանակած՝ լիազօր ներկայացուիչ մը, պատճառաբանելով՝ հաստատութեան նիւթական դժուարութիւնները։ Մերժուած են այս վերջին կէսին չուրջ արուած բացատրութիւնները եւ պահանջուած՝ դպրոցին իրաւական անջատումը Արմենիա Մշակոյթի Ընկերակցութենէն («Արտարարապատ», Մարտ 22)։ Միւս կողմէ, յիշեալ կեդր. վարչութիւնը պատասխան հաղորդագրութիւն մը հրապարակած է, ուր կը հաստատէ թէ քայլը առնուած է Պրիմեանի վարչական - ելեւմտական հարցերը լուծելու համար, թէ դպրոցը իրաւականօրէն գոյութիւն չունի այլ մաս մըն է Ընկերակցութեան, թէ անոր վարչութիւնը ինքնակոչ կերպով նշանակուած է միշտ եւ թէ ծնողքողները կամ «այլախոհները» կընան, եթէ կը փափաքին, ուրիշ ընկերութիւն եւ դպրոց հիմնել («Արմենիա», Մարտ 29)։

Համայնքին ամէնէն հեղինակաւոր դէմքերէն մէկուն՝ Պրիմեանի չուրջ զարգացող այս քաշքշուքը, որ դաղութին մէջ իրարանցում պատճառած է, խոր արմատներ ունի եւ կը սպառնայ երկար ժամանակի վրայ տարածուիլ՝ դպրոցին գոյութիւնը վտանգելով, ըստ էութեան կուսակցական - քաղաքական հարց մըն է, որ Ֆինանսական ու իրաւական քօղին տակ հեռաղնաց ծալքեր կը մատնէ։

Միւս կողմէ, Վ. Տէր - Գալուստեան նամակ մը տարածուած է, քննադատելով դպրոցներուն մէջ տեղի ունեցող հայերէնի պահերու անհարկի եւ անխորհուրդ կրճատումը, ինչպէս եւ զանոնք օտար ներքնել։ Այս տեսանկիւնէն, դործը պիտի չգիւրացնեն այն խնդիրները որոնք ընտրութեան նախօրեակին ու վաղորդայնին առընչուեցան Փարիզի քաղաքապետարանին։ Կայ ԱՇ - Լվ - Լիմ-ներու հարցը որով ամբաստանուած է Շինարարութեան հանրային դրասենեակին պետը, կաշառք ընդունած ըլլալու յանցանքով։ Իսկ Փարիզի խորհուրդին ընկերվարական խմբակին պետը ուղղակի Թիպէդրէն կ'ամբաստանէ, ըսելով որ յամառօրէն մերժած է ներարկիչներու ցրուիչ մեքենաներ գնուդել, ինչ որ աղդակ մը կը նկատէ ինք, սիտայի դէմ պայքարին մէջ։ Կ'աւելցնէ թէ յաղոդած էր համոդել Ժ. Շիրաքը։

«Նոր Աթէնքը» խորագրուած իր հատորին մէջ Թիպէդրէ կը պանծացնէ օտար բոլոր այն արուեստագէտները որոնք Փարիզի փառքը աւելցուցած են. շատեր հետաքրքիր են տեսնելու թէ ինչպէս դիրէն դործնականի պիտի վերածէ չափազանց հիւրընկալ իր տրամադրութիւնները օտար մտաւորականներու հանդէպ որոնք Փարքուայի օրինքին հետ բաւական հակասական զոյդ մը կը կազմեն։

Իւ - Տի - Լֆ-էն խորհրդական մըն ալ իր կարգին հարց կուտայ թէ Թիպէդրէ Շիրաքի կողմէ հաստատուած պահապա՞նը պիտի ըլլայ Փարիզի քաղաքապետարանին, թէ պիտի փորձէ ինք ալ իր դերը մը ձդել հոն։ Նոյն խորհրդականը խոհեմութիւն կը թելադրէ նորընտիր նախագահին, քաղաքապետ իր յաջորդին կոյր հաւատարմութեան դիմաց. թելադրելով նաեւ չմոռնալ որ Թիպէդրէ կը կրէ անունը եւ նաեւ անթափանցելի դիմակը, հոտը մէացի կայսրի մը։

ՔԱՂՀԱՆ

նեցուն բացուելու պատրուակով արտայայտուղ անհեթեթ կարծիքներ։ Նամակադիրը կ'եդրակացնէ. --

«Ինչի՞ կը ծառայէ միայն անունով հայկական դպրոց մը։

Ի՞նչ է հայկական դպրոց մը արհեստադէտի (technocrate) պէս վարելու նպատակը։

Ինչպէ՞ս կարելի է հայկական դպրոց մը վարել եւ մոռնալ որ թիւերուն ետին անցեալ մը կայ, ներկայ մը կայ, ապագայ մը կայ։

Անցեալը մերժել կը նշանակէ ներկան դրաւի դնել։ Ներկան դրաւի դնել կը նշանակէ ապագայէն հրաժարիլ։ Ապագայէն հրաժարիլ պիտի նշանակէր մեռած ապրիլ։

Եւ չհասկցողին համար ըսենք, որ մեռած ապրիլ պիտի նշանակէր որ Հայաստանի ի խնդիր մեր բոլոր յայտարարութիւնները պարապ բան են, որ հայ ժողովուրդի յաւերժութեան համար մեր բոլոր ճառերը աժան ամբոխավարութիւն են, որ հայերէնն լեզուին ի խնդիր մեր բոլոր արտայայտութիւնները սուտերուն ամէնէն այպանելին են,

Իսկ եթէ այդպէս չէ, եթէ այս խօսքերը սխալ են, մեր արարքներով փաստենք ատիկա» («Արտարապատ», Մարտ 15)։

ՉԱՆԱՉԱՆՔ

Փետրուար 15-ին, Գորտոպայի մէջ, 89 տարեկանին իր մահկանացուն կնքած է Տիկին Գոհար Մարդարեան - Երամեան՝ Հ.Օ.Մ.-ի տեղւոյն մասնաճիւղին (հիմնուած՝ 1933-ին) առաջին տեւողութեան, որ նաեւ ընկերային ծառայութեան մեծ վաստակ ունեցած է, յատկապէս Լա Գալերայի երբեմնի «Ազնաւուրեան» ապաքինարանի չրջանին, երբ տասնեակներով հայ հիւծախտաւորներ կուգային Գորտոպա՝ հիւանդութեան դարման դտնելու («Արմենիա», Մարտ 15)։

Փետրուար 15 - 18-ին, Ալթա Կրասիա (Գորտոպա նահանդ) քաղաքին մէջ տեղի ունեցած է համայնքներու դեղարուեստական 8-րդ փառատօնը, որուն մասնակցած են Հայեր եւս, քանըչորս ազդութիւններու չարքին, ՀՑԴ -- ԱԵՄ-ի եւ ՀՄԸՄ-ի նախաձեռնութեամբ։ Տեղի ունեցած է ազդային տարազներու եւ դրօշակներու տողանցք, ազդային կերակուրներու վաճառք։ Փակման հանդիսութեան, քան հազար հոդիի ներկայութեան, ելոյթ ունեցած է «Նոր Երազ» նուագախումբը («Արմենիա», Մարտ 8)։

Մարտ 22-ին, Պուէնոս - Այրէսի ՀՕՄ-ի «Աչխէն» մասնաճիւղը Միջինքի ճաշ մը կազմակերպած է, չուրջ հարիւր տիկիններու ներկայութեամբ, «էլ Արքա» ճաչարանին մէջ։ Առաջնորդական տեղապահ Արշամ Ա. Քահանայ Պոդոյեան դասախօսած է օրուան խորհուրդին նշանակութեան մասին («Արմենիա», Մարտ 29)։

*
**

Ապրիլ 4 - 24-ին, տեղի ունեցաւ Պուէնոս - Այրէսի Գրքի Միջազդային 21-րդ ցուցահանդէսը, չուրջ 900·000 այցելուներով։ Մօտ 500 տաղաւարներու չարքին, ներկայ էր Հայաստանը, տեղւոյն դեսպանատան հովանաւորութեամբ եւ Հայ Կեդրոնի կազմակերպութեամբ։ 1981-1993-ին, հայկական տաղաւարը կազմակերպած էր Պրիմեան Կրթական Հիմնարկութեան «Ձէրվէճեան» գրադարանը. 1994-ին ընդհատուած ըլլալով այդ աւանդութիւնը՝ նիւթական պատճառներով, Հայ Կեդրոնը ստանձնած է այս աչխատանքը, որ արժանթինեան մակարդակի վրայ հայկական ներկայութեան կարեւոր փաստ մըն է։

Տաղաւարին կից, Ապրիլ 17-ին նչուեցաւ «Հայաստանի Օր»ը ցուցահանդէսի գլխաւոր սրահին մէջ, գեղարուեստական յայտագրով մը։ Շուրջ 200 հոդի ներկայ եղած են հանդիսութեան, որուն մասնակցած են Հ. Բ. Ը. Մ.-ի «Շնորհալի» երդչախումբը, Ազդային Առաջնորդարանի հովանաւորած «Մասիս» պարախումբը եւ Ռոստոմ Աբրիկեան (արտասանութիւն)։

Աւելի ուշ Ապրիլ 12-ին նչուեցաւ «Հայ Հեղինակի Օր»ը որուն ընթացքին կատարուեցաւ 1994 - 95-ին Արժանթինի եւ Ուրուկուայ հրատարակուած ութ հայերէն եւ սպաներէն հատորներու ներկայացումը։ Գրական, պատմական, հոդեբանական եւ եկեղեցական նիւթով այս գիրքերուն անդրադարձան Յակոբ Կիւլլիւճեան (հայերէն) եւ Ատոլֆօ Գուրեւճեան (սպաներէն)։

Վերջապէս, Ապրիլ 23-ին ներկայացուեցաւ Գերմ. Նեստոր Վիլլայի «Կրօնական

ԼՈՓՈՏԱ ԱՐՁԱՆԱԳՐՔ

ՎԱՆԱՏՈՒՐ

Այս օրերուն Միլանոյի Հայ Տան մէջ վերջ դտաւ հայ նկարիչ՝ Վանատուրի ստեղծագործութիւններու ցուցադրութիւնը։ Վանատուր՝ տոքթոր երուանդ Մոսիկեան սկզբնական մօտեցումը արուեստի հետ կ'ունենայ 17 տարեկանին երբ դեռ կը յաճախէր Վենետիկի Մուրատ - Ռաֆայէլեան վարժարանը։ Նկարչութեան մէջ առաջին ուղղութիւնները կը ստանայ նկարիչ Թրույէն, որ դինք կը քաջալերէ իր բնածին արժէքներուն համար։ Դառնալով բժիչկ, կ'աչխատի իր մասնագիտութեամբ առանց ձդելու նկարչութիւնը։

Կ'այցելէ աչխարհի տարբեր ցուցահանդէսներն ու թանգարանները խորացնելով իր դիտելիքները արուեստի մէջ։ Սկզբնական Էնփրէսիոնիզմէն անցած է փոսթ Էնփրէսիոնիզմի եւ վերջերս ալ կ'ուղղուի դէպի Էքսփրէսիոնիզմ միշտ դիմանկարչութեան մէջ։

80 տարեկան է եւ դեռ կը չարունակէ նկարել երիտասարդական եռանդով եւ հայկական յամառութեամբ։ Մասնակցած է բազմաթիւ հաւաքական ցուցահանդէսներու եւ պարգեւատրուած՝ մրցանակներով։

Շատ մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծեց այցելուներուն մօտ Վանատուրի կտաւները, որոնք կ'արտացոլեն նկարչի բացառիկ զգայնութիւնն ու բարձր ճաչակը, որ դժուար է հանդիպիլ այս օրերուն։ Ոչ ճնչիչ գոյները եւ բնական համադրութիւնը կ'արտայայտեն իր ունեցած նկարչական ընդունակութիւն եւ որ անտարբեր չի կրնար ձդել ամէնէն անուչադիր դիտողն իսկ։

Վանատուրի հոդեկան բարդոյթը կը միանայ իր նկարչական աչխատանքի դատողութեան հետ, առանց ուրանալու իր արմատները եւ նոյնիսկ կը չարունակէ հպարտօրէն իր հետազօտութիւնները որոնք արուեստի ասպարէդին մէջ անվերջանալի են, ինչպէս անվերջանալի են իր կատուներուն մէջ լոյսի եւ ստուերի խաղերը։

Նկարչական կոչումը Վանատուրի քով չատ յայտնի է եւ դիտէ պատն փոխանցել իր աչխատանքներուն, առատօրէն եւ կամ չափուած, այնպէս որ կ'իրագործէ երեւելի եւ ազդեցիկ արդիւնքներ։

Նկարչական կտաւներուն կողքին կային նաեւ կաւով եւ փայտով պատրաստուած եկեղեցիներու մաքէթներ։

Ա. Ս.

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՆՈՐ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԻՆ՝ ՆՈՐ ԴՊՐՈՑՈՒՄ

Եղէգնուտ գիւղի կենտրոնում մի զեղեցիկ չէնք է վեր խոյանում։ Դա Ֆրանսական «Արմէնի վիլաժ» միութեան միջոցներով կառուցուող 192 աչակերտ տեղով դպրոցն է, որի չինարարութիւնը իրականացնում են «Հայկրչին» բալահովտի արտադրական - չինարարական Գուդարքի թիւ 27 չարժական մեքենայացուած չարասեան չինարարները։ Շինարարները պարտաւորուել են դպրոցը չահադործման յանձնել նոր ուսումնական տարուայ սկզբին՝ Սեպտեմբերի 1ին։

Շինարարական հրապարակում աչխուժութիւն էր տիրում։ Կառուցողների ջանքերով չուտով կ'աւարտուի առաջին յարկի քարային աչխատանքները։ Մի տեղ պատ են չարում, եռակցման ու մոնտաժման աչխատանք կատարում, միւսում՝ պէիոն չաղախում, չինանիւթերով բեռնուած մեքենաներն են բեռնաթափում։

- Մի քանի խօսք չէ՞ք ասի ձեր չինարարների մասին, - դիմում եմ չարասեան պետ Ա. Դանիէլեանին։

- Դէ, ինչ ասեմ, համերաչխ, աչխատասէր տղաներ են, մէմեանց յաջողութիւններով ուրախացող։ Չնայած ստեղծուած դժուարութիւններին, գործերը վատ չեն ընթանում, այն բանի չնորհիւ, որ իւրաքանչիւր աչխատող տիրապետում է մի քանի մասնագիտութեան, բարձր պահում չինարարի պատիւը։

Չարասեան պետը սիրով է տալիս առաջատար չինարարներ Գառնիկ Թումանեանի, Յաչիկ Վարդանեանի, Սուրէն Մացակեանի, Աչոտ Մացակեանի, Աչոտ Աբրահամեանի, Կարլէն Շահինեանի, Մերուժան Կոստանդեանի, զօդող Դերենիկ Կիրակոսեանի, աւտօվարորդ Գագիկ Սարգսեանի անունները։

Չարասեան պետը չէր մոռանում նչել նաեւ այն մասին, որ չինարարութեան հսկողութիւնը դտնուում է ինչպէս Գուդարքի չրջխորհրդի գործկոմի, եւ ժողկրթբաժնի, այնպէս էլ Ֆրանսայի հայ համայնքի Երեւանում դտնուող «Արմէնի վիլաժ» դրասենեակի ուչադրութեան կենտրոնում, որի ներկայացուիչ Գ. Սալմանեանը յաճախ է այցելում չինարարներին, խորհուրդներ տալիս։

...Եղած դժուարութիւնները չեն մեռահոդում չինարարներին, նրանք իրենց խօսքի տէր մարդիկ են, աչխատում են այնպէս, որ պարտաւորուած ժամկէտում այս կարեւոր օբյեկտը չահադործման յանձնուի։ Կ'անցնեն աչխատանքային առօրեայով լեցուն եւս մի քանի ամիս եւ չինարարի մուրճի զնդոցի եւ վերամբարձ կռունկի ճոինչի փոխարէն այս դեղեցիկ կառոյցի կամարների տակ կը լսուեն երեխաների երգն ու երաժչտութիւնը, ծափն ու ծիծաղը...

Ս. ԱՍՈՒԼԵԱՆ

«Գուգարք», Մայիս 17

ազատութիւն Թուրքիոյ մէջ» դիրքը, որ լոյս տեսած էր անցեալ տարի։ Այս հատորը, որուն յառաջաբանը դրած է Արժանթինահայոց Առաջնորդ Գիւսակ Եպիսկոպոս Մուրատեանը, սպաներէնով քիչ չօչափուած նիւթի մը կ'անդրադառնայ։ Գիրքը ներկայացուցին Վարդան Մատթէոսեան եւ Նարսիս Պինայեան։ Երկու ձեռնարկներն ալ տեղի ունեցան լեցուն սրահներու մէջ։

Գորտոպայի մէջ, Ապրիլ 30-ին կատարուեցաւ «Հայաստանի Հանրապետութիւն» հրապարակին բացումը, մօտ 500 հոդիի ներկայութեամբ։ Ան կը դտնուի քաղաքի հայահոդ Փուէյռեռոն թաղամասը, ուր հաստատուած են զոյդ եկեղեցիները (Առաքելական եւ Աւետարանական), «Սահակ - Մեսրոպ» վարժարանը եւ երկու ակումբները (Հ. Ց. Դ. «Անդրանիկ» եւ Հ. Բ. Ը. Մ.)։

Բացումը կատարեց քաղաքապետ Ռուպէն Մարթի, որ նչեց թէ այս արարողութիւնը կը խորհրդանչէ եղբայրութեան եւ խաղաղութեան այն փափաքը, որ իրենց հետ բերին ցեղասպանութենէն վերապրողները։ Այնուհետեւ խօսք առին Գաղութային Միութեան առենապետ Էտուարտօ Կէտիկեան եւ Արժանթինի մօտ Հայաստանի դործակալ Արա Ցակոբեան։ Թեմիս առաջնորդ Գիւսակ Եպիսկոպոսի օրհնութենէն ետք, Հայաստանէն բերուած որթատունկ մը եւ ծիրանի ծառ մը տնկուեցան։

Միւս կողմէ, պէտք է նչել, որ Ապրիլ 25-ի իր նիստին, Գորտոպայի նահանգային Ծերակոյտը վաւերացուց Ֆերնանտօ Մոնթոժայի (արմատական) ներկայացուցած մէկ բանաձեւը, որով կը յայտնուի այդ մարմինին զօրակցութիւնը Հայ Դատին եւ Մեծ Եղեռնի ոգեկոչումին։

Ապրիլ 29-ին, «Սերխիօ Քարտոսօ» թատերասրահին մէջ տեղի ունեցաւ համերդ մը, մասնակցութեամբ Սան - Փաւլոյի պետական սէնֆոնիք նուագախումբին։ Բացումը կատարեց Հ.Օ.Մ.-ի ներկայացուիչ՝ Տիկին Վիքթորիա Բանչարճեան, իսկ չնորհակալութեան խօսք յայտնեց «Արմենիա»յի Թղթակից Համբարձում Քիւլահեան։

Նչելի է, որ ոգեկոչումին առիթով Թըղթատարական Նախարարութիւնը, դրոչմակնիք հանեց, որ չրջանառութեան մէջ դրուեցաւ չաբաթ մը, ու ապա՝ յանձնուեցաւ թանգարան։

Միւս կողմէ Ռիօ տէ Ենէյրոյի փոքրաթիւ համայնքին «Արարատ Լեռ» դաղութային կազմակերպութիւնը վերաչխուժացած է ու ընտրած՝ վարչութիւն մը։ Տեղի ունեցած է Մեծ Եղեռնի ոգեկոչում, կրօնական արարողութեամբ եւ հոգեճաչով։

ԹՂԹԱԿԻՑ

Հարազատներն ու ընտանեկան բոլոր պարագաները

ցաւով կը ծանուցանեն

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՆԻՒՌԱԼԱ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ

(Ծնեալ՝ Արմենուհի Պետրոսեան)

մահը որ պատահեցաւ Յունիս 14-ին, 85 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Յունիս 15-ին ընտանեկան մաերիմ շրջանակի մէջ։

«ՅԱՌԱՋ». - Մեր ցաւակցութիւնները Փափազեան, Քոչարեան եւ Պետրոսեան ընտանիքներուն։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Եւդինէ Պօղոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արա Աբէլեան - Պօղոսեան իրենց սիրելի զարմիկին՝ Յարութիւն Տամլամեանի *յիշատակին կը նուիրեն՝* 500 Ֆր. «Հայաստան» *հիմնադրամին,* 500 Ֆրանք *Իսիի նորակառոյց դպրոցին (ստանալ՝ «Յառաջ»էն) եւ* 200 Ֆր. «Յառաջ»*ին։*

***

Տիկին Դարբինեան իր ամուսնոյն՝ Նշան Դարբինեանի *մահուան 24-րդ տարելիցին ի յիշատակ* 500 Ֆր. *կը նուիրէ Իսիի նոր շինուելիք դպրոցին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ* 200 Ֆր. «Յառաջ»*ին։*

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB — PARIS :

La Fête de la Musique de l'UGAB

Le Comité de Paris — Ile-de-France de l'UGAB
présente
la FETE DE LA MUSIQUE
le Mercredi 21 Juin à 20 heures 30
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e
Avec :
— La Chorale *Koghtan* de l'UGAB
— Le Duo *Zepur*/C. Nazarian (flûte)
— A. Aharonian (piano) et H. Davtian (violon)
— Le groupe *Navassart* (musique traditionnelle et chants)

— Entrée libre —

■

Sport arménien : Journée d'information

L'Association Internationale du Sport pour l'Arménie (AISA)
créée en 1993
organise
UNE SOIREE D'INFORMATION
le Vendredi 23 Juin à 20 heurès 30
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e
Avec :
— *M. Pascal Ezguilian*, président - fondateur, membre du CNO arménien
— *M. Arthur Magakian*, vice-président de l'AISA, vice-président délégué de la Fédération Française de Gymnastique
— *M. Jacques Haïrabedian*, vice-président, ex-champion d'Europe de boxe, poids mi-lourd.

■

UGAB - Paris : Théâtre

La troupe de théâtre de l'UGAB
présente
«CAHIER DE VIE»
le Samedi 24 Juin à 20 heures 30
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e
Enfants: 30 F. — Membres: 50 F.
Non-membres: 70 F.

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

MARSEILLE

l'UGAB - Jeunes
fête LA MUSIQUE
Soirée animée par S A K O
le Samedi 17 Juin
à partir de 22 h 30
P.A.F. : 80 F. + Conso
Membres : 50 F. + Conso
Réservations : Entre 14h et 17h :
Tél. : 91. 22. 10. 45

327, Bd Michelet, Marseille 9e

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

l'Ecole Tebrotzassère

RECHERCHE

Un(e) RESPONSABLE ADMINISTRATIF(VE)

LE RAINCY (93)

Rattaché(e) à l'administrateur en charge des affaires administratives, Vous assurerez :
— la gestion administrative, comptable et budgétaire de l'Ecole;
— la gestion logistique nécessaire au bon fonctionnement de l'Ecole.

Vous animerez les équipes administrative et logistique.
De formation BAC + 2 (ou niveau), vous justifiez d'une expérience professionnelle de 3 à 7 ans. Vous parlez arménien de manière courante et aimez le contact avec les enfants. La rigueur, le sérieux, un excellent contact relationnel, un esprit d'initiative sont des atouts pour réussir dans cette fonction.

Rémunération : selon expérience et compétence.

Merci de contacter B. KOUZOUYAN au 39 89 42 28 (entre 10h et 19h).

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

ԻՍԻԻ
ՀԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՄԻՕՐԵՍՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Ելոյթ կ'ունենան 100-*ի մօտ աշակերտներ եւ պարախումբի անդամներ. երգով, արտասանութեամբ ու պարով Յունիս* 18-*ին Կիրակի օր, ժամը* 14·30
CENTRE SOCIAL ET CULTUREL
44, route du Pavé Blanc, CLAMART

Կը վաճառուին անուշեղէններ, զովացուցիչներ եւ սուրճ։

Ծնողներու, կրթասէր հասարակութեան ու շրջանի Հայերու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է աշակերտութիւնն ու պատասխանատուները քաջալերելու համար։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La Section de Paris
«*Archalouïse TATHEOSSIAN*»
organise
LA FETE DE FIN D'ANNEE DE SON ECOLE
le Dimanche 18 Juin
Spectacle donné par les enfants à 15 *heures*
suivi d'un goûter
Nous vous attendons tous à la M.C.A. — 17, rue Bleue, Paris 9e

***

Section de VIENNE

GRANDE FETE CHAMPETRE

le Dimanche 18 Juin
de 10 heures jusqu'aux chandelles
Parc ombragé de *G é m e n s*
animée par l'*Orchestre N A ï R I* de Valence
- Buffet
- Ambiance arménienne
- Stands
- Tombola.

— Salle couverte en cas de pluie —

RENCONTRE avec Ragip ZARAKOLU

COMMUNIQUE

L'Organisation Arménienne Démocrate Libérale (Club Archag Tchobanian) et l'Union Arménienne de Bienfaisance organisent une conférence - débat

le Samedi 17 Juin à 20 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

avec la participation de :
M. RAGIP ZARAKOLU
Intellectuel turc, éditeur avec son épouse, du livre d'Yves Ternon
«Les Arméniens : Histoire d'un Génocide»
en version turque «Ermeni Tabusu»

Son épouse, Mme Aysenur ZARAKOLU a subi des peines de prison, parce qu'elle a publié ce livre et qu'elle lutte avec son époux et ses amis pour les droits de l'Homme et la justice.

— Entrée libre —

ՎԱԼԱՆՍ

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Վալանսի Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցւոյ ընտրողական մարմնի եւ հոգաբարձութեան 1993 - 1995 *տարուան նստաշրջանը լրացած ըլլալով, կը հրաւիրենք Վալանսի եւ Շրջանի հաւատացեալները ընտրելու նոր ընտրողական մարմին մը, նոր նստաշրջանի համար։*

Ժողովը տեղի պիտի ունենայ Ս. Սահակ եկեղեցին, ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունիս 22, *երեկոյեան ժամը* 20·30-*ին։*

Օրակարգ. -
Բարոյական վեհուցում,
Նիւթական հաշուետուութիւն,
Ընտրութիւն ընտրողական մարմնին։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Ծովի Լիոն - Վիլէօրպան «Արաքս մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը՝ Հոկտեմբերը 21, *պազինօ Շարպոնիէռ սրահը։*

Մանրամասնութիւնները յետագային։

Ս· ԾՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 17, ժօղ է Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Մերոյ՝ ելաւելոյն ի վիրապէն։

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Ծովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-*ին, պատարագ կը մատուցուի։*

Կիրակի, Յունիս 18, ժօղ է կաթողիկէ եկեղեցւոյ Սրբոյ Էջմիածնի։

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Ծովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, առաւօտեան ժամը 10-*ին, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի։*

Պատարագի ընթացքին ՄԱՂԹԱՆՔ *կը կատարուի «ՎԱՍՆ Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ»։*

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ՓԱՐԻԶ

ԳՐԱԿԱՆ - ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԿԼՈՐ ՍԵԴԱՆ

Մասնակցութեամբ՝
Սիլվա ՀԱՊԻՇԵԱՆ ԱՐԱՔՍ-ի
Նորա ԱՐՄԱՆ-ի
Վարդէն ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ-ի
Արտաշէս ՈՍԿԱՆԵԱՆ-ի
Նարեկ ՏՈՒՐԵԱՆ-ի
Ժիրայր ՓԱՓԱԶԵԱՆ-ի

Ջրուցավար՝ Յ· ՊԱԼԵԱՆ

Կը քննուին հետեւեալ հարցերը.

1· *Ժամանակակից թատրոնը Հայաստանի մէջ։*

2· - *Հայկական եւ հայերէն թատրոն կարելի՞ է սփիւռքեան պայմաններու մէջ։*

3· - *Սփիւռքի մէջ թատրոնը ընդհանրապէս սիրողական է, կարելի՞ է արհեստավարժ թատրոն ունենալ։*

4· - *Թատերական գրականութեան հարց։*

Հանդիպումը տեղի կ'ունենայ երկուշաբթի, Յունիս 19, *երեկոյեան ժամը* 20·30-*ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Տէմբրեան սրահ*
17, rue Bleue, Paris 9e

Հանդիպումը կը սկսի ճշդուած ժամուն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԾՈՎԻ Պօմոնի Նայիրի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը, երկուշաբթի, Յունիս 19, *ժամը* 17-*ին սովրական հաւաքատեղին։*

XIVèmes JEUX MONDIAUX DE L'UGAB

A PARIS

du 10 au 15 Juillet

Comme nous l'avons annoncé précédemment, près de mille athlètes sont attendus à Paris (*). Les jeux se dérouleront à la Halle Carpentier, qui abrite cinq terrains de basket et de volley, ainsi qu'une annexe pour le football. Tous les athlètes et leurs dirigeants seront hébergés à l'Hôtel Méridien-Montparnasse. Trois bus de la RATP feront la navette entre l'hôtel et la Halle Carpentier.

La plus imposante délégation sera celle des Etats-Unis, avec 162 personnes venant de cinq villes différentes : Detroit, Los Angeles, Fresno, Boston et Oakland.

Outre les activités sportives, une soirée «*disco jeunes*» est prévue le soir du 12 Juillet; puis la participation, dans la nuit des 13 et 14, aux festivités du «14 Juillet».

Un dîner de gala clôturera les Jeux, le 15 Juillet, à la fin des épreuves sportives, pour la remise des coupes et médailles. Un spectacle, haut en couleurs, est prévu durant cette soirée de gala.

(*) Pour toute information complémentaire, veuillez contacter :
Stéphanie SAMUELIAN : 40. 50. 60. 53.

Imprimé sur les Presses du Journal «HAYRATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ 17-18
SAMEDI - DIMANCHE
17-18 JUIN
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ցրաւոտ : Տար· 1·000 Ֆ· — Վեցամսեայ : 510 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·300 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ· (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

69ՐԴ ՏԱՐԻ. ԹԻՒ 18·615 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 69e ANNEE — N° 18.615

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՐԱՅԵՒՈՅԻ հիւսիսը բուռն կռիւներ սկսած են ինչպէս կը նախատեսուէր պոռնիական ուժերու համախմբումներու ի տես: Մահմետականները կ'ուզեն անպայման վերջ տալ քաղաքին չրջափակումին: Պարագլուխը՝ Իզեթպեկովիչ յայտարարած է որ բանակին հրահանգուած է միջոցներ ձեռք առնել արգելք հանդիսանալու համար որ քաղաքը խեղդուի: Հալիֆաքսէն (Գանատա) ուր կը մասնակցի եօթը ամէնէն հարուստ երկիրներու ժողովին, Շիրաք զգուշացուցած է Պոսնիացիք նման նախաձեռնութենէ մը: Ժողովն ալ, դեկուցումով մը զոր կարդացած է Գանատայի վարչապետը՝ Քրէթիէն կոչ ըրած է անմիջական հրադադարի մը Պոսնիոյ մէջ եւ բանակցութեանց վերսկսումին: Տեղւոյն վրայ կռիւները չատ բուռն էին Ուրբաթ առտու (Յունիս 16) եւ Սերպերն ալ սկսած էին ռմբակոծել, մինչ Պոսնիացիք ծանր հրետանւով յարձակման անցած են:

ՊԼՂՈՊՈՆԷՍԻ երկրաչարժի զոհերու թիւը կը բարձրանայ ինչպէս կը նախատեսուէր: Նոր հաշուեկշիռի մը համաձայն, որ վերջնական չէ, 17 մեռեալ կայ որոնց մէջ 5 Ֆրանսացի զբօսաշրջիկներ: Հինգ ուրիշ Ֆրանսացիներ ալ անհետացած են: Բաւական ծանր վիրաւորներ ալ կան եւ նիւթական վնասներն ալ չատ են: Վալիմիթիքայի մէջ, վլած է Էլիքի պանդոկը ուր կային բազմաթիւ զբօսաշրջիկներ: Կը յիշուի այս առթիւ որ պանդոկին անունը անունն է գիւղի մը որ երկրաչարժէ մը բոլորովին անհետացած է 373-ին Ն. Ք.: Այդ չրջանը մանաւանդ երկրաչարժի չրջան մըն է եւ ամէնէն ենթական Եւրոպայի: Ֆրանսա օգնութեան մասնագիտացած հրշէջներու խումբ մը ղրկեց, նաեւ Զուիցերացիք:

ԲՈՒԴԵՆՈՎՍԿԻ պատանդներու հարցը ղրերդական բնոյթ ստացած էր Յունիս 15-ին իսկ եւ վախ կար որ կացութիւնը չատ աւելի ծանրակշիռ դառնայ: Ծանօթ է որ Չէչէններու ղինեալ դունդ մը գրաւած էր քանի մը պաշտօնական չէնքեր եւ պատանդ կը պահէր բազմաթիւ անձեր: Յունիս 14-էն ի վեր, չուրջ 50 Չէչէններ գրաւած են տեղւոյն հիւանդանոցը ուր 300-էն 1500 հոգի պատանդ բռնած են եւ կը սպառնան սպաննել: Հիւանդանոցն ալ ականած են ու վառելանիւթ թափած: Կը սպառնան դնդակահարել անձնակազմի անդամները, եթէ իրենց վիրաւորուած պետը որ դործողութեան ենթարկուած է, մեռնի: Հիւանդապահուհի մը յայտարարած է թէ արդէն երախաներ եւ ռուս դինուորներ ջարդուած են: Հինդ սպաներ ալ դնդակահարուած են: Ահաբեկիչներու խումբը կը պահանջէ որ անմիջական բանակցութիւններ սկսին հրադադարի մը համար: Բանակցութեան դացած է Ռուսաստանի փոխ-վարչապետը որ յայտարարած է սակայն թէ ի մօտոյ «աւազակներու խումբը պիտի բնաջնջուի»: Ելցին ալ ըսած է թէ «նախընթաց չունեցող այս անողոք գործողութիւնը ցոյց կուտայ որ ազատագրման եւ անկախութեան համար մղուած պայքարը արդարացում մըն էր ոճրագործներու համար»:

ՇԻՐԱՔ Նիւ - Եորքէն եւս, Հալիֆաքս ժամանեց ուր կը դումարուէր Թ. 7-է ժողովը, որու կը մասնակցի նաեւ Ելցին, որպէս դէտ: Ցիշենք որ եօթը ամէնէն հարուստ արդիւնաբերական երկիրներն են. - Միացեալ - Նահանգներ, Գերմանիա, Ճափոն, Ֆրանսա, Գանատա, Իտալիա, Մեծն - Բրիտանիա:

ՊԱՂՏԱՏԻ դինուորական ապստամբութիւնը վերջ դտաւ Յունիս 15-ին և չարժումին պետն ալ անձնասպան եղաւ: Շրջապատուելէն եւս, 14-րդ ապստամբ դունդը ամբողջութեամբ բնաջնջուած է:

ՓԱՐԻԶԻ Արքեպիսկոպոսը՝ կարդինալ Ժան - Մարի Լիւսթիժէ, Յունիս 15-ին, Ֆրանսական կաճառի անդամ ընտրուեցաւ, առաջին չրջանի իսկ քուէարկութեամբ 31-ի վրայ 29 ձայնով: Ծիրանաւոր Լիւսթիժէ կը դրաւէ կարդինալ Տըքուրթրէի աթոռը: Նոր ակադեմականը, ծագումով հրեայ, 68 տարեկան է, դաւանափոխ եղած է 14 տարեկանին, այսինքն դրաման չրջանին:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Գոնկրէսը չուզեր որ Միացեալ - Նահանգներ նիւթապէս մասնակցին Պոսնիոյ «Արագ Հակազդեցութեան Ուժ»ին ծախքերուն, եւ այս առթիւ չուէթեմբ երկու ժողովներու զեկուցները դրած են նախագահ Գլինթընի: Ընդհանուր ծախքը 380 միլիոն տոլար նախատեսուած է վեց ամսուան համար որու 118 միլիոն Ուաչինկթընի բաժինն է:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԲԱՓՈՒ ԵՒՍ ԿԸ ՆԱԽԸՆՏՐԷ ԱԴՐԲԵՋԱՆ - ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՐԹՈՒՂԻՆ

Թրքական թերթերէ քաղելով լուրը Յունիս 10 — 11-ին հաղորդած էինք թէ հանդիպումներ ծրագրուած էին Հայաստանի ու Ադրբեջանի ներկայացուցիչներուն մէջեւ, Ուաչինկթընի մէջ: Յունիս 15-ի «Միլլիյէթ»ը առաջին տեղեկութիւնները կուտայ ադրբեջանցի դիւանագէտներու չփումներուն մասին:

Ուաչինկթընի դացած են նախագահ Ալիեւի խորհրդական Կուլիզադէ եւ Արտաքին փոխ - նախարար եւ Ադրբեջանի Լոնտոնի դեսպան Կուլիեւ: Միացեալ - Նահանգներու Արտաքին նախարարութեան ու Պաղմավարական հետազօտութիւններու միջազդային կեդրոնին մէջ տեղի ունեցած ժողովներու ընթացքին անոնք յայտարարած են որ կը հաւատան թէ Ղարաբաղի հարցին լուծումին համար աւելի յարմար չրջան մը բացուած է, այսուհանդերձ, պէտք է չկորցնել այն ուժերը որոնք կը ջանան խաղաղութիւնը խոչընդոտել:

Երկու դիւանագէտները մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին ըսած են թէ Ուաչինկթընի մէջ բանակցութիւն պիտի չունենան հայ ներկայացուցիչներու հետ, այլ հաւանական է որ երթան Հելսինքիի ժողովին մասնակցելու:

Մամուլի ասուլիսին կուլիզադէ եւ Կուլիեւ հարցումներու պատասխանելով ըսած են թէ իրենք դէմ չեն Թուրքիոյ եւ Հայաստանի միջեւ յարաբերութիւններու բնականոնացման եւ սահմանային անցքերուն բացուելուն:

Արտայայտուելով քարիւղատարին երթուղիին մասին, կուլիզադէ ըսած է որ ամէնէն կարճն ու խնայողականն է Ադրբեջան - Հայաստան - Թուրքիա ճամբան որ տնտեսական մեծ օգուտ պիտի տայ Հայաստանի. անոր չնորհիւ երկիրը պիտի փրկուի ուժանիւթի ծանր տագնապէն ու ստիպուած պիտի չըլլայ բանեցնելու աթոմակայանը որ միշտ Չեռնոբիլի աղէտին սպառնալիքը ունի: Ալիեւի խորհրդականը ըսած է որ այդ ծրագիրը իրագործելու պարագային Հայերը կրնան իրենց նաւթազտարաններն ալ ունենալ. ան աւելցուցած է որ այդ իրագործումին համար անհրաժեշտ է խաղաղութեան վերահաստատումը:

Թերթը կը տեղեկացնէ նաեւ թէ նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեանի խորհրդականը Ժ. Լիպարիտեան ալ նոյն օրերուն հանդիպումներ ունեցած է Միացեալ - Նահանգներու Արտաքին նախարարութեան պատասխանատուներուն հետ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՅՕՐԱՆՋ ԹԷ ՔՈՒՆ

Հայաստանի «*Լրագիր*» օրաթերթը Յունիս 7-ի թիւով կ'արձագանգէ որ երեւանի մէջ, պաշտօնական մամուլի կեդրոնները եւ բազմապիւռներու փոխ-յարաբերութիւններուն ցուիրուած երկօրեայ գիտաժողով մը տեղի ունեցած է: Օտար նախաձեռնող (TASIC ծրագրին Հայաստանի ներկայացուցիչը) կազմակերպած գիտաժողովը գլխաւոր նպատակ ունեցած է վարչապետին մամուլի սպասարկութիւնը զօրացնել եւ առիթ ստեղծել որ այդ սպասարկութիւնը ոչ թէ դեկավարէ նախարարութիւններու եւ գերատեսչութիւններու լրատուական կեդրոններուն աշխատանքը, այլ համակարգէ զանոնք: Քիչ մը դժուար է հասկնալ որ նման նախաձեռնութենէ մը: Ժողովն ալ, դեկուցումով մը զոր կարդացած է Գանատայի վարչապետը՝ Քրէթիէն կոչ ըրած է անմիջական հրադադարի մը Պոսնիոյ մէջ եւ բանակցութեանց վերսկսումին: Տեղւոյն վրայ կռիւները չատ բուռն էին Ուրբաթ առտու (Յունիս 16) եւ Սերպերն ալ սկսած էին ռմբակոծել, մինչ Պոսնիացիք ծանր հրետանւով յարձակման անցած են:

ՊԼՂՈՊՈՆԷՍԻ երկրաչարժի զոհերու թիւը կը բարձրանայ ինչպէս կը նախատեսուէր: Նոր հաշուեկշիռի մը համաձայն, որ վերջնական չէ, 17 մեռեալ կայ որոնց մէջ 5 Ֆրանսացի զբօսաշրջիկներ: Հինգ ուրիշ Ֆրանսացիներ ալ անհետացած են: Բաւական ծանր վիրաւորներ ալ կան եւ նիւթական վնասներն ալ չատ են: Վալիմիթիքայի մէջ, վլած է Էլիքի պանդոկը ուր կային բազմաթիւ զբօսաշրջիկներ: Կը յիշուի այս առթիւ որ պանդոկին անունը անունն է գիւղի մը որ երկրաչարժէ մը բոլորովին անհետացած է 373-ին Ն. Ք.: Այդ չրջանը մանաւանդ երկրաչարժի չրջան մըն է եւ ամէնէն ենթական Եւրոպայի: Ֆրանսա օգնութեան մասնագիտացած հրշէջներու խումբ մը ղրկեց, նաեւ Զուիցերացիք:

ԲՈՒԴԵՆՈՎՍԿԻ պատանդներու հարցը ղրերդական բնոյթ ստացած էր Յունիս 15-ին իսկ եւ վախ կար որ կացութիւնը չատ աւելի ծանրակշիռ դառնայ: Ծանօթ է որ Չէչէններու ղինեալ դունդ մը գրաւած էր քանի մը պաշտօնական չէնքեր եւ պատանդ կը պահէր բազմաթիւ անձեր: Յունիս 14-էն ի վեր, չուրջ 50 Չէչէններ գրաւած են տեղւոյն հիւանդանոցը ուր 300-էն 1500 հոգի պատանդ բռնած են եւ կը սպառնան սպաննել: Հիւանդանոցն ալ ականած են ու վառելանիւթ թափած: Կը սպառնան դնդակահարել անձնակազմի անդամները, եթէ իրենց վիրաւորուած պետը որ դործողութեան ենթարկուած է, մեռնի: Հիւանդապահուհի մը յայտարարած է թէ արդէն երախաներ եւ ռուս դինուորներ ջարդուած են: Հինդ սպաներ ալ դնդակահարուած են: Ահաբեկիչներու խումբը կը պահանջէ որ անմիջական բանակցութիւններ սկսին հրադադարի մը համար: Բանակցութեան դացած է Ռուսաստանի փոխ-վարչապետը որ յայտարարած է սակայն թէ ի մօտոյ «աւազակներու խումբը պիտի բնաջնջուի»: Ելցին ալ ըսած է թէ «նախընթաց չունեցող այս անողոք գործողութիւնը ցոյց կուտայ որ ազատագրման եւ անկախութեան համար մղուած պայքարը արդարացում մըն էր ոճրագործներու համար»:

ՇԻՐԱՔ Նիւ - Եորքէն եւս, Հալիֆաքս ժամանեց ուր կը դումարուէր Թ. 7-է ժողովը, որու կը մասնակցի նաեւ Ելցին, որպէս դէտ: Ցիշենք որ եօթը ամէնէն հարուստ արդիւնաբերական երկիրներն են. - Միացեալ - Նահանգներ, Գերմանիա, Ճափոն, Ֆրանսա, Գանատա, Իտալիա, Մեծն - Բրիտանիա:

ՊԱՂՏԱՏԻ դինուորական ապստամբութիւնը վերջ դտաւ Յունիս 15-ին և չարժումին պետն ալ անձնասպան եղաւ: Շրջապատուելէն եւս, 14-րդ ապստամբ դունդը ամբողջութեամբ բնաջնջուած է:

ՓԱՐԻԶԻ Արքեպիսկոպոսը՝ կարդինալ Ժան - Մարի Լիւսթիժէ, Յունիս 15-ին, Ֆրանսական կաճառի անդամ ընտրուեցաւ, առաջին չրջանի իսկ քուէարկութեամբ 31-ի վրայ 29 ձայնով: Ծիրանաւոր Լիւսթիժէ կը դրաւէ կարդինալ Տըքուրթրէի աթոռը: Նոր ակադեմականը, ծագումով հրեայ, 68 տարեկան է, դաւանափոխ եղած է 14 տարեկանին, այսինքն դրաման չրջանին:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Գոնկրէսը չուզեր որ Միացեալ - Նահանգներ նիւթապէս մասնակցին Պոսնիոյ «Արագ Հակազդեցութեան Ուժ»ին ծախքերուն, եւ այս առթիւ չուէթեմբ երկու ժողովներու զեկուցները դրած են նախագահ Գլինթընի: Ընդհանուր ծախքը 380 միլիոն տոլար նախատեսուած է վեց ամսուան համար որու 118 միլիոն Ուաչինկթընի բաժինն է:

SOCOF

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Կը յիշեցնենք, թէ երկուշաբթի, 1995 Մայիս 29-ին տեղի ունեցաւ Հայաստանի Հանրապետութեան Փարիզի դեսպանատան բացումը:

Այս առթիւ՝ տեղեկութիւնները ամբողջացնելով՝ կը կատարենք հետեւեալ ճըշդումները.

ՍՕՓՕՖ Ընկերութիւնը տէրն էր չուրջ 10 (տասը) միլիոն Ֆրանքի, որ կը ներկայացնէր Ռիւ տը Թրէվիզ-ի «Ազգային Տան» վաճառումէն գոյացած դումարն ու անոր տոկոսները:

Համաձայն իր վարչութեան որոշման եւ Փարիզի եւ Շրջակայից Հայասատանեայց՝ Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան հաւանութեան, ՍՕՓՕՖ Ընկերութիւնը այդ դումարով դնեց չէնք մը Փարիզի 17-րդ թաղամասին մէջ, Վիէթ Փողոց, թիւ 9:

Ծանօթ է, թէ ՍՕՓՕՖ Ընկերութեան դլխաւոր բաժնետէրն է «Ազգային Տուն»ը (Sté. M.N.A.) իր կարդին, Հայոց Եկեղեցւոյ կը պատկանի (1945-էն) «Ազգային Տան» Ընկերութեան (Sté. M.N.A.) բաժնետոմսերուն մեծամասնութիւնը:

Նոր դնուած այս չէնքը տրամադրուեցաւ Հայաստանի Հանրապետութեան պայմանագիրով մը, 30 տարուան համար, տարին 1 Ֆր. վարձքով, որպէսզի Հայաստան ունենայ իր դեսպանատունը Փարիզի մէջ:

Շէնքը բաղկացած է 18 գրասենեակներէ եւ ժողովասրահէ մը, ընդամէնը՝ 644 քառակուսի մեթր, առանձ պարտէդ մը՝ 150 քառակուսի մեթր:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
ՍՕՓՕՖ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՐՑԱԽԻ ՀԱՐՑԸ ԵՒ ԵՐԿՈՒ ՆՈՐ ՀԱՏՈՐՆԵՐ

Հակառակ բոլոր եղերերգներուն, դիրքերը կը շարունակեն լոյս տեսնել Երեւանի մէջ: Ո՛չ անցեալի թափով ու տպաքանակով, ի հարկէ, եւ յաճախ Սփիւռքի այս կամ այն անհատին թէ կազմակերպութեան նիւթական աջակցութեամբ, բայց եւ այնպէս՝ կը հրատարակուին:

Արցախեան չարժումին սկիզբը նաեւ պատճառ եղաւ որ կարճ ժամանակի մէջ շրջանի անցեալին ու ներկային մասին բաւական ծաւալուն մատենագիտութիւն մը ստեղծուէր՝ հայերէն, ռուսերէն, ֆրանսերէն, անգլերէն, իտալերէն, սպաներէն, եւայլն: Հայաստանի մէջ, սակայն, հայերէն գիրքերը չարաբերաբար քիչ եղան: 1994-ին, այդ ցանկը ճոխացաւ երկու անուններով:

Առաջինը, լոյս տեսած՝ դասական ուղղագրութեամբ, իրանցի պատմաբան Ինաթոլլահ Ռէզայի «Ազարբայջան եւ Առան (Կովկասեան Ալբանիա)» խորագրով ուսումնասիրութիւնն է, որ հայացուած է Ֆրանսաբնակ իրաւաբան եւ թարգմանիչ՝ Երուանդ Փափազեանի կողմէ (1): Բնագիրը 1982-ին լոյս տեսած էր, հետեւաբար հոն հետք չկայ հայ - ադրբեջանական այժմու կնճիռէն:

Պատմաբան Ի. Ռէզա նաեւ քաղաքական գործիչ է, որ իր գործունէութեան բերումով 22 տարի (1946 -- 1968) տարագրութեան մէջ ապրած է առաւելաբար՝ Մորհրդային Միութիւն, նաեւ՝ Չինաստան եւ Ֆրանսա: Համալսարանի դասախօս, բազմաթիւ գիրքերու հեղինակ ու թարգմանիչ, Ռէզա վստանդաւոր հողի վրայ կոխած է. Իրանի եւ Ադրբեջանի յարաբերութիւնները:

Արաքս գետով բաժնուած երկու երկիրներուն միջեւ միշտ դոյութիւն ունեցած է լարուածութիւն մը, որուն տարողութիւնը բարձրացաւ զարթաղեան դէպքերէն եւ Մորհրդային Միութեան փլուզումէն ետք: Ինչպէս յայտնի է, Ադրբեջանի մերօրեայ հանրապետութեան վարիչները բացայայտ թէ թաքուն կերպով իրենց ախորժակները սրած են Արաքսի միւս ափին նկատմամբ, զոր մաս կը նկատեն պատմական Ադրբեջանի: Իսկ միւս կողմէ, իրենց երկրին ու ժողովուրդին յաջորդականութիւնը վաւեր կերպով հիմնաւորելու նպատակով, Ազերիները միշտ իրենք զիրենք աղուաններու ուղղակի շառաւիղները կը սեպեն:

Պէտք չէ մոռնալ այն իրողութիւնը, որ 1918 թուականէն առաջ Արաքսի հիւսիսը «Ադրբեջան» երկիր ու «ազերի» ժողովուրդ չունէր: Արաքսի հարաւն էր, որ այդ անունը կը կրէր: Գիրքին մէջ այս է «Ազարբայջան» կոչուածը, իսկ միւսը՝ հիւսիսայինը, կ'երեւի որպէս «Ազէրբայջան»:

Դիտելի է, որ հեղինակը մատենագիտական հարուստ աղբիւր մը օգտագործած է, զոր չէ մոռցած պէտք եղած ձեւով վկայակոչել: Հոն աչքի կը զարնեն Պարսիկ աղբիւրները, թէ՛ սկզբնաղբիւր եւ թէ երկրորդական դրականութիւն: Սակայն ինքնին հայ ընթերցողին քիչ ծանօթ պատուհան մը կը բանայ խնդրին մէջ: Ակնկ զատ, անհրաժեշտ է նշել չարադրանքին պարզ ու սահուն ընթացքը -- թարգմանիչը յաջողած է ընդհանրապէս ճշդութօրէն պահել այդ սկզբունքը, թէեւ կան մանր վրիպումներ--:

Առաջին գլուխները կը ներկայացնեն երկու երկրամասերու իրավիճակը հին դարերուն: Դասական շրջանի պատմիչները համաձայն են իրարմէ զատելու «Ատրպատական» եւ «Ալբանիա» կոչուած երկիրները: Որոշ չափով եղած է ալաններու եւ աղուաններու միջեւ, անուններու մօտիկութեան պատճառով, բայց պարզ է որ աշխարհագրական տարբեր միջավայրերու եւ ժողովուրդներու մասին կը խօսինք. ալանները (օսերը) իրանալեզու են, իսկ աղուանները կովկասեան ընտանիքին կը պատկանէին (Ռէզա Նիկոլայ Մառէն վերս կ'առնէ «յաբեթական» եզրը, որ այլեւս ժամանակավրէպ է): Պարզ են նաեւ Ալբանիոյ (Աղուանքի) եւ Ատրպատականի սահմանները:

Չորրորդ գլուխին մէջ, հեղինակը կ'անդրադառնայ համաթրքական զգալափարներէ անցած թուրք պատմաբաններուն, որոնք փորձած են հաստատել. ա) Միջին Ասիոյ թրքական նախահայրենիքի դոյութիւնը, բ) «Թուրան»ի եւ Թուրքերու դոյութիւնը, գ) Առաջաւոր Ասիոյ ոչ -- հնդեւրոպական եւ ոչ -- սեմական ցեղերու թրքական բնոյթը: Ի. Ռէզա հիմնաւոր կերպով կը հակաճառէ, նշելով խնդրին քաղաքական խորքը եւ ցոյց տալով որ. -- ա) Թուրքերը եկուոր էին Միջին Ասիա, ուր մտած են Ք.Ե. Զ. դարուն, տիրապետելով բնիկ իրանական ցեղերուն վրայ, բ) Թուրանը եւ Թուրանցիները Իրանի եւ Իրանցիներու հետ ցեղակից էին, գ) Ցիչեալ ցեղերէն ո՛չ մէկը Թուրքերու հետ աղերս ունի:

Ցաջորդ երկու գլուխներուն մէջ ցոյց կը տրուի Կովկասեան Ալբանիոյ (Աղուանք) եւ Ազարբայջանի բնակիչներու ցեղային եւ լեզուական տարբերութեան յստակ դոյութիւնը, որ կը ժխտէ Արաքսի երկու ափերուն ազգացեղային միեւնոյն միաւորին պատկանած ըլլալու գաղափարը: Իրանական Ադրբեջանը իրանալեզու եղած է, աւելին՝ շրջանը արիական (հնդիրանական) լեզուն կրողներու առաջին օրրաններէն եղած է իրանական սարահարթին մէջ:

Երկրորդ գլուխը յատկապէս կարեւոր է. քննարկուող խնդիրը Թուրքերու եւ Թրքերէնի Ազարբայջան ներթափանցումի պատմութիւնն է: Հեղինակը կ'ապացուցանէ, որ Արաքսի հարաւը գտնուղ «Ազերիները» միայն լեզուով Թուրք են, բայց մշակոյթով՝ իրանցի. հետեւաբար, հիւսիսին հետ «միացում» ստեղծելու հիմք դոյութիւն չունի:

Վերջին՝ ութերորդ գլուխը, արդի ժամանակներու մասին է. հոս կը նկարագրուի Կովկասի Թաթարներու պետութեան «Ադրբայջան» անունին որդեգրումը 1918-ին, հատանաբար ներխուժող Թուրքերու դրդումով: Ռէզա կը յիշէ, որ խորհրդային հեղինակները դիտակից էին այս իրողութեան եւ սկիզբը չէին անտեսեր անոր նշումը, բայց յետագային, քաղաքական պատճառներով, ստիպուեցան «մոռնալ» Թաթարական Ադրբեջանի անունին նորաթուխ ըլլալը: Սակայն Սակայն, ուշ նշանաւոր արեւելագէտ՝ վ. Պարթոլտ, Մոսկուա հրատարակուած իր ամբողջական երկերուն մէջ արձանագրած է հետեւեալը (ցաւօք, Ռէզա Թուականը չի յայտներ). --

«Ազէրբայջան անունը Ազէրբայջանի Հանրապետութեան համար այն նպատակով ընտրուեց, որ կարծուում էր, թէ Ազէրբայջանի Հանրապետութեան հատատումով Իրանի Ազարբայջանն ու Ազէրբայջանի Հանրապետութիւնը կը միաձուլուեն ... Ահա այս նպատակով ընտրուեց Ազէրբայջան անունը»:

Ռէզա վերջին էջերուն մէջ կ'աւելցնէ կարգ մը փաստաթուղթեր, որոնք 1945 -- 1946--ին Իրանի հիւսիսային մասին մէջ Ազարբայջանի համայնավար վարչակարգ հաստատելու փորձին հետ կապուած են: Այսպէս, այդ չարժումը գլխաւորող Ազարբայջանի Դեմոկրատական Կուսակցութեան պարագլուխները սկիզբը ծածկած են չրջանը Իրանէն անջատելու եւ Մորհրդային Միութեան կցելու իրենց մտադրութիւնը: Բայց 1948-ին եւ 1950-ին Ազրբեջանի համայնավար կուսակցութեան Ա. քարտուղար՝ Միր Ջաֆար Բաղիրովին ուղարկուած երկու հեռագիրներու մէջ (օրին հրապարակուած Բաքու ու հոս մէկ էջերուած՝ բնագրով ու թարգմանութեամբ), կ'ըսուի, օրինակ, թէ «Հարաւային Ազարբայջանի ժողովուրդը, որ անանջատելի մասն է Հիւսիսային Ազարբայջանի...», եւայլն: Այս եւ այլ օրինակներ պերճախօս փաստեր են, եւ վերջին տարիներուն նման նկրտումներ կրկնուած են, յատկապէս՝ Արաքսի հիւսիսային ափին:

Հոս կ'արժէ վեր առնել հեղինակին առարկայական ոճը: Հակառակ որ ամբողջ խնդիրը քաղաքական զօրաւոր երանգներ ունի, ընթերցողը պիտի չհանդիպի ոչ - ակադեմական բնոյթի, հռետորական բանաձեւումներու, որոնք զործին լրջութիւնը կը պակասեցնեն: Թարգմանիչ Ե. Փափազեանի հաստատումով, այս հրատարակութիւնը հարազատօրէն պահպանած է այդ ընթացքը եւ նախապատրաստութիւնն է անգլերէն կամ ֆրանսերէն թարգմանութիւններու համար, որոնց իրագործումը փափաքելի է:

Երեւանէն եկող երկրորդ գիրքը բնագրային է, գործն է Արցախի պատմութեան բազմավաստակ հեղինակութիւններէն մէկուն՝ Բագրատ Ուլուբաբեանի, եւ նոյնպէս հրատարակուած է Ֆրանսա-հայ մասնակցութեամբ (Իսի - լէ - Մուլինոյի Հայ Մշակոյթի Տունը): Հատորը կը կոչուի «Արցախի պատմութիւն սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը» (2):

Գիրքը Հ. Ց. Դաշնակցութեան Բիւրոյի տարագրութեամբ կէս էջնոց նախաբան մը ունի, ուր կը նշուի թէ հատորը նախատեսուած է բարձր դասարանի ղեկավարներու եւ համալսարանի ուսանողներու համար: Անշուշտ, նման գործ մը պէտք է հետաքրքրէ նաեւ սովորական ընթերցողն ու մինչեւ իսկ մասնագէտը: 1987 -- 88-ին, հեղինակը լոյս ընծայած էր երկհատոր «Զրուցարան»ը, ուղղուած՝ նոյն ընթերցողներուն, որ հակառակ որոշ վրիպումներու, ինչպէս եւ պատմութեան «սպիտակ բիծերու» պարտադրած զանցումներուն, Հայոց պատմութեան ու մշակոյթի ժողովրդականացումի ուշագրաւ փորձ մըն էր:

Արցախի պատմութեան ամբողջական ուրուագիծ մը, հայերէնով, ցարդ գոյութիւն չունէր: Ասոր պէտք է աւելցնենք այն իրողութիւնը որ, նախ, Բագրատ Ուլուբաբեան նիւթին ահվիրաներէն մէկը եղած է վերջին երեսուն տարիներու ընթացքին, իր դիրքերով եւ բազմաթիւ յօդուածներով: Ապա, ան Բրեժնեւին ուղղուած 1966-ի բողոքագիրը առորագրողներէն ու ապմա մաքէրներէն էր, որ սահպուեցաւ մեկնիլ Երեւան, ազերի հալածանքէն խոյս տալու, ուրեմն, արդի պատմութեան բաժինը կրնար օգտակիլ անոր ականատեսի վաւերաւորութենէն:

Գիրքը կը բաժնուի եօթը մասերու. «Նախապատմութիւն», «Մինչնաղարեան Արցախ -- Խաչէնը», «Ազգային -- ազատագրական պայքարի չրջանը (17-րդ - 18-րդ դդ.)», «Ցարական Ռուսաստանի տիրապետութեան ներքոյ (1805 -- 1917)», «Հայաստանի Հանրապետութեան կողքին, բայց նրանից բաժան», «Սոցիալիզմը եւ Արցախը», «Գոյապայքարի նոր պոռթկումը»: Ունի միշտ անհրաժեշտ անձնանունները եւ տեղանունները, ցանկեր, ինչպէս եւ երկու քարտէսներ՝ Արցախը ըստ «Աչխարհացոյց»ի եւ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութիւնը:

Առաջին երեք մասերը 180 էջի մէջ կը խտացնեն Արցախի հին եւ միջնադարեան պատմութիւնը. հոն կը փայլի Ուլուբաբեան, հանրագումարի բերելով երեսուն տարիներու իր հետազօտութիւններուն արդիւնքը, աղբիւրներու անհրաժեշտ վկայակոչումներով եւ կենդանի ոճով:

Գիրքին երկրորդ կէսն է, որ կարծես ուրիչ հեղինակի գործը ըլլար: Այսինքն, պատմաբանը համեմատաբար առարկայական ոճէ մը տակաւ կը հրաժարի եւ պատմական վերլուծումը հետզհետէ կը ծանրանայ հռետորական դարձուած-դիներով: Որքան աւելի կը մօտենայ Արցախի վիճակը վերջին երկու դարերուն՝ ցարական կառավարութեան հայահալած քաղաքականութիւն, հանրապետական շրջանի ազերի սադրանքներ, խորհրդային շրջանի «եղբայրական» վերաբերում, վերակառուցման թուացեալ արդարութիւն, Սումգայիթէն ասդին արձանագրուած վայրագութիւնները, այնքան աւելի հռետորական կը դառնայ չարադրանքը, մինչեւ որ նախավերջին էջը, Ադրբեջանի 1994-ի ձմրան մեծածաւալ յարձակումին պարտութեան իրրեւ հետեւանք, կը կարդանք. -

«Այնեւ, խոսուացած հանդիսաւոր նիստը Ֆիզուլիում անցկացնելու փոխարէն, ստիպուած եղաւ տիեզերական նոր վայնասուն բարձրացնել, հայ բռնագրաւիչներից իր երկիրն ազատագրելու աղերսանքով դիմել միջազգային կազմակերպութիւններին, ՀԱՊ-ի ատրութիւնների ղեկավարներին»:

Բայց, մինչ այդ, նոյնքան պեղեցիկ որքան անբովանդակ քանի մը պարբերութիւններ ալ կը կարդայ, ընթերցողը, որոնց չարքին հետեւեալը՝ 1992-ին Շուշիի ազատագրումէն ետք. --

«Արցախի բարեկամները ցնծութեան մէջ էին աչխարհի բոլոր ծագերում: Ներանք, որ չարժման առաջին իսկ օրերից հետեւում էին անհատապէս պայքարի ուղին բռնած լեռնաստանի կռուին եւ չանում էին սատարել իրենց նիւթական ու բարոյական օժանդակութեամբ, ազօթքներով...

Հակառակորդ բանակում խլրտում էր ու վայրենի դղրդոց: Փորձում էին իրենց ձախորդութիւնները բացատրել դաւաճանութեամբ, ծախու հոդինների սադրանքներով: Հայաստանի ոտքի հանած համաչխարհային կարծիքն ու օժանդակութիւնն էին դատապարտում՝ նրա վրայ բարդելով մեղքեր ու ենթադրութիւններ, որոնց ճանաչուած վարպետները իրենք էին դոնէ վերջին այս չորս տարիներին»:

Անհրաժե՞շտ են նման փքուռոյց խօսքեր պատմագիտական ուսումնասիրութեան մը մէջ, որ կը յաւակնի ուղղուիլ պատանիներու եւ համալսարանականներու: Անոնց սովոր ենք, հայրենի թէ Սփիւռքի բազմաթիւ պատմաբաններու էջերէն, բայց այլեւս ժամանակը չէ՞ ատոնցմէ հրաժարելու:

Այլ հարց, որ 1918-էն ասդին հեղինակը Արցախի պատմութիւնը կը զրէ ենթադրելով որ ընթերցողը տեղեակ է չրջանային ու միջազգային ամբողջ չրջադիկին. այսպէսով, մարդ ո՛չ Անգլիացիներու հակահայ դիրքը լիովին կ'ըմբռնէ, ո՛չ խորհրդային կրաւորական կեցուածքը եւ ոչ ալ ներկայի Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան յաջողութեան դաղտնիքը:

Մանաւանդ վերջին եօթնամեակի դէպքերը չարադրուած են խառնիխուռն կերպով, հիմնական ու երկրորդական երեւոյթներու աւելորդ յիչեցումներով եւ անպատեհ մոռացումներով: Հայաստանի Հանրապետութեան դերը զարթաղեան խնդիրին մէջ ուղղակի անտեսուած է, կամ աւելի ճիշդը՝ փորձ մը կայ 1990-1992-ի Արցախի կրած ձախողութիւնները ու ողբերգութիւնները անոր վերադրելու, իբրեւ թէ 1918 -- 1920-ի Հանրապետութիւնը անզօր էր Ղարաբաղին օգնելու, իսկ նոր Հանրապետութիւնը՝ զօրաւոր, բայց կրաւորական: Մեր համեստ կարծիքով, այս տեսակէտը ըստ էութեան վիճելի է:

Թէեւ այս գործը ակադեմական նպատակ չունի, սակայն առաջին կէսին մէջ գրեթէ ամէն էջի կը հանդիպինք մատենագիտական յղումներու, ինչ որ, վերջապէս, անհրաժեշտ է, յատկապէս երբ բառացի մէջբերումներ կ'ըլլան: Էջ 180-ին ետք, ունինք ընդամէնը քանի յղում, այն պատճառաբանութեամբ, որ փաստաթուղթերը բազմիցս հրատարակուած են: Սակայն, դժուար է որ պատանի ու համալսարանական, եթէ պատմագիտական յատուկ հետաքրքրութիւն մը չունին, փաստաթուղթերու ժողովածու կարդալով իրենց ժամանակը անցընեն:

Հակառակ յիչեալ վերապահումներուն, Ուլուբաբեանի այս հատորը պէտք է կարդալ, մաղթելով որ ապագային ան կարենայ իրարմէ զանազանել պատմագիտութիւնն ու ազգասիրութիւն -- հայրենասիրութիւնը:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԻՈՍԵԱՆ

Պուէնոս - Այրէս

(1) - Ենաեթոլլահ Ռէզա, *Ազարբայջան եւ Առան (Կովկասեան Ալբանիա)*, «Փիւնիկ» հրատարակչատուն, Երեւան, 1994, 160 էջ:

(2) - Բագրատ Ուլուբաբեան, *Արցախի պատմութիւնը սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը*, «Միհայէլ Վարանդեան» հրատարակչատուն, Երեւան, 1994, 376 էջ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹԵՐ

(Է.)

Հայաստանի Հանրապետութեան (կապի) նախարարութիւնը կը չարունակէ դրոչմաթուղթերու հերթական իր թողարկումները եւ պէտք է ըսել որ արդիւնքը չափէն աւելի տպաւորիչ է: Այսօր, ամէն Հայ արդար պարծանքով կրնայ այս նամականիշերը ներկայացնել որեւէ փիլաթելիւք բարեկամի, որովհետեւ խնամքով ու ճաշակով պատրաստուած այս դրոչմաթուղթերը իրենց որակով հաւասար են, իրօ՛ք, Եւրոպայի կամ Ամերիկայի մէջ հրատարակուած միւս դրոչմաթուղթերուն: Ասոր ապացոյցը կը կազմեն վերջերս հրատարակուած 13 նոր դրոչմաթուղթերը (բոլորն ալ կը կրեն 1994 թուականը, սակայն չատ հետաքրքրական է որ 1995-ին տպուած ըլլան...): Այս նոր թողարկումը կատարուած է երեք դիտուոր նիւթերու չուրջ.

- Մարզային, միջազգային ոլորտ:
- Աղգային ոգեկոչումներ:
- Հայաստանի քրիստոնէացման 1700-ամեակ:

Առաջին խումբին մէջ տեղ գտած են

երկու դրոշմաթուղթեր՝ մէկը, 30 Դրամի արժողութեամբ կ'ոգեկոչէ «Հայաստանի Ազգային Ողիմպիական Կոմիտէ»ն: Երեւանի «Հրազդան» մարզադաշտին նկարին վրայ դեհեղուած է Կոմիտէին զինանշանը՝ Հայաստանի Հանրապետութեան դերբը, բոլորուած՝ թաւնիլի կամ ձիթենիի ճիւղերով, զազաթին ունենալով Ողիմպիական հինգ հինգ օղակները եւ տառրոտը «Հայաստան» մակագրութիւնը: Միւսը, արժէքով 40 Դրամ, կը հրատարակուի Միջազգային Ողիմպիական Կոմիտէին հիմնադրութեան 100-ամեակին առթիւ: Այս տեղ եւս նախապատրաստութիւնը տրուած է ողիմպիական խորհրդանիշին որուն օղակները կը դրաւեն ամբողջ դրոշմաթուղթը:

Երկրորդ խումբը կազմուած է հինգ դրոշմանիշներէ, նուիրուած՝ ազգային, մշակութային համբաւաւոր դէմքերու կամ կարեւոր իրադարձութիւններու: Առաջինը, արժէքը 16 Դրամ, կը նշէ հայկական «առաջին նամականիշին 75-ամեակը»: Ակնարկ մը անշուշտ 1918 - 1920-ի առաջին հանրապետութեան ժամանակ հրատարակուած դրոշմաթուղթերուն: Պէտք է յիշել այստեղ որ քաղաքական վերիվայրումները չէին արտօնած որ շրջանառութեան մէջ դրուէին հայկական կառավարութեան պատուէրով Եւրոպայի մէջ պատրաստուած դրոշմաթուղթերը: Այդ պատճառով, ոգեկոչումի այս դրոշմաթուղթին վրայ կ'երեւայ այդ շրջանին կայսերական Ռուսաստանին մէջ գործածուղ մէկ կոբեկնոց դրոշմաթուղթը: Ռուսական այս դրոշմանիշներուն վրայ սեւ կամ կապոյտ մելանով տպուած էին դիմագիր Հ եւ Ֆ դիրերը, «Հայաստանի փոստ»ի փոխարէն:

Հայկական մամուլը նոյնպէս ի պատուի է: Երեսուն դրամնոց նամականիշով մը այս անգամ, Հաղորդակցութեան նախարարութիւնը իր հերթին կ'ոգեկոչէ «Ազդարար»ի հիմնադրութեան 200-ամեակը ինչպէս նաեւ հիմնադիրը եւ խմբագրապետ Յարութիւն Քահանայ Շմաւոնեանի մահուան 170-րդ տարելիցը: Այստեղ օգտագործուած է, հատուածաբար հնատիպ դիրքէ մը արտատպուած, Շմաւոնեան Քահանան ներկայացնող փորագիր պատկեր մը: Պատկերին չուրջ կան հայերէն եւ անգլերէն հետեւեալ մակագրութիւնները՝ «Հայկական առաջին պարբերական - The First Armenian periodical», «Ազդարար - Մատրաս - AZTARAR MADRAS 1794» -- «Հարութիւն ՇՄԱՒՈՆԵԱՆ Haroutune SHMAVONIAN + 1824):

Շարքին մէջ երեք դրոշմաթուղթերը նուիրուած են Լեւոն Շանթի, Երուանդ Օտեանի եւ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսին:

Վազգէն Ա.ի յատկացուած դրոշմանիշին համար ընտրուած է իր գահակալութեան առաջին տասնամեակին ընթացքին քաշուած պաշտօնական նկար մը:

Մոխրագոյն, սեւ ու սպիտակ դրոշմանիշը բաւական յաջող է եւ չատ գուսպ տպաւորութիւն մը կը ձգէ: Նամականիշին արժէքն է 150 դրամ (մինչեւ 1993, առաւելագոյնը 50 դրամնոց դրոշմանիշն էր...) Լեւոն Շանթին եւ Երուանդ Օտեանին նուիրուած դրոշմաթուղթերը բաւական ինքնատիպ են քանի որ երկուքն ալ կազմուած են երկու մասերէ կամ երկու եզրապատկերէ (վինեէթ): Առաջինին ձախակողմեան մասին վրայ՝ Լեւոն Շանթի մէկ դիմանկարը (լուսանկար), անունն ու մականունը հայերէն եւ անգլերէն, ծննդեան եւ մահուան թուականներով, ՀԱՅԱՍՏԱՆ եւ ARMENIA արձանագրութիւններով (արժէքը՝ 50 դրամ): Աջակողմեան մասին վրայ՝ Ց. Թումանեանին չուրջ ստեղծուած «Վերնատուն» գրական խմբակին նկարը, 1904-ի կազմով (Լ. Շանթ ոտքի կանգնած է Ց. Թումանեանի քով):

Երուանդ Օտեանի նամականիշին համար եւս օգտագործուած են երկու դիմանկարներ: Առաջինը (ձախ կողմը), գծագրութիւն մըն է. այստեղ դրողը ներկայացուած է գրեթէ կեանքին աւարտին: Նկարին տակը տեղ գտած են իր ստորագրութիւնը, ծննդեան (1869) եւ մահուան (1926) թուականները: Երկրորդ, աջակողմեան մասին համար լուսանկար մը՝ Երուանդ Օտեան քսան տարեկանին, Պոլսոյ մէջ նկարուած: Մէկ ամբողջութիւն մը կազմող այս երկու եզրապատկերներուն արժէքն է 50 դրամ:

Վերջին չարքը՝ հինգ տարբեր դրոշմանիշեր եւ մէկ յուշաթերթ (Bloc souvenir) կ'ուեւէք Հայաստանի քրիստոնէացման 1700-ամեակը որ պիտի տօնուի անշուշտ 2001 թուականին: Այս չարքին համար օգտագործուած են ազգային մշակոյթին պատկանող քանի մը դէմքեր: Առաջինը (արժէքը 60 դրամ) կը ներկայացնէ Ժ. դարուն նկարագրուած մագաղաթ մը, երկրորդ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ (Ժ. դարու անյայտ նկարիչի մը գործն է), արժէքը՝ 80 դրամ եւ երրորդը Այվազովսկիի «Հայ ժողովուրդին Մկրտութիւնը» պատառը:

Այս վերջինին արժէքն է 90 դրամ: Շարքին վերջին երկու դրոշմանիշերը աւելի մեծ են՝ առաջինին վրայ տեղ գտած են Ցուշնաթան Ցուշնաթանեանի 1780-ական թուականներուն նկարած Թադէոս եւ Բարթուղիմէոս առաքեալներուն դիմանկարները (պահպանուած՝ Ս. Էջմիածնի մէջ) եւ երկրորդին վրայ Մկրտում Ցուշնաթանեանին կողմէ, 1836-ին, գծուած՝ Տրդատ եւ Աբգար թագաւորներուն պատկերները: Այս երկու դրոշմաթուղթերուն արժէքը՝ 70 դրամ է:

Թողարկումին փառապսակը կը կազմէ դեղեցիկ յուշաթերթ մը (Bloc souvenir) որուն արժէքն է 400 դրամ: Ցուշաթերթին կեդրոնը կր գտնուի Ս. Էջմիածնի տաճարը եւ վանքը ներկայացնող փորագրութիւն մը զոր Թադոպ Փեթերսի (1660 թ.): Ցուշաթերթը իրականութեան մէջ երեք տարբեր նկարներով մոնթաժ մըն է: Առաջին դիմին վրայ Փեթերսի փորագրութիւնը կը ներկայացնէ Էջմիածնի վանքն ու շրջապատը, երկրորդ եւ երրորդ դիմին վրայ քով քովի դետեղուած են Մոր Վէրապի եւ Արարատ լերան պատկերները: Երեքը միասին կը կազմեն բաւական ներդաշնակ -- բայց երեւակայական -- տեսարան մը: Ցուշաթերթին վերի մասը կը կրէ «Քրիստոնէութիւնը Հայաստանում 301-2001 -- CHRISTIANITY IN ARMENIA» դիտապիր արձանագրութիւնը: Այս չարքին պատկանող բոլոր դրոշմանիշերուն վրայ կը գտնուի Հայաստանին քրիստոնէացման 1700-ամեակի խորհրդանիշը:

Ուրեմն ընդհանուր առմամբ յաջող թողարկում մը որուն մասին պիտի ուզէինք աւելի լայն տեղեկութիւններ առանալ մանաւանդ մանրապիտական մամուլին: Յաւօք պէտք ըսել որ եթէ Timbroscopie-ի նման լուրջ եւ հեղինակաւոր հանդէս մը յաճախ կ'անդրադառնայ նախկին Խորհրդային Միութեան բոլոր երկիրներուն կատարած դրոշմաթուղթային թողարկումներուն, ներառեալ Ադրբեջանը, նոյնը չի կատարուիր Հայաստանի պարագային: Ո՞վ է «յանցաւորը»:

ՍԱՀԱԿ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ

Լ ի ո ն

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒ ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ

-95-

ԱԼՖԱ_ՕՄԷԿԱ

Մեր մօտ ամէն ոք ամենագէտ է: Բաւ է որ դիմնայ ցանկացած հարցի սկզբնատառը առաջին թառի: Օրինակ՝ հմուտ «քաղաքագէտ» է երբ այբուբենի «ք» տառը գիտէ: «Մ»-ի չնորհիւ ան մանկավարժ է: Հոդեբանութեան կը տիրապետէ քանզի «հ» տառին եւս ծանօթ է: Ուրիշ տեսակէտ լսել կը մերժէ, նամանաւանդ երբ հարցը կը դիտէ քաղաքական վեհ տեսանկիւնէրէ:

Սփիւռքահայ մեր բոլոր կրթական հաստատութեանց մէջ՝ մանկավարժական այլեւ մանկական հոդեբանութեան իւրաքանչիւր հարց այնքա՛ն դրական ձեւով լուծած ենք: Համապատասխան նախարարները որ կան Հայաստան, պէտք է հետեւին մեր փորձառութեան, առանց որեւէ մէկ առարկութեան: Քանզի միայն մե՛նք մանրապիտական պաշարը ունինք տառաճանաչման: Մենք ենք հարցերու «ալֆա»ն, «օմէկա»ն:

ՇԻՋՈՒՆ ՄԱՆՐԱԴԷՏ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ Հայ կեդրոնի սրահին մէջ, Մայիս 27-ին տօնուած է Հայաստանի անկախութեան հռչակման 77-րդ տարեդարձը նախաձեռնութեամբ Հ. Ց. Դ. Սողոմոն Թէհլիրեան կոմիտէութեան: Հանդիսութիւնը վարած է Ցակոբ Զաքմաքեան, ապա ազգային եւ յեղափոխական երգերով ստեղծուած է ջերմ մթնոլորտ մը: Մայիս 28-ին ալ տեղի ունեցած է պաշտօնական տօնակատարութիւն մը:

***

ՊՈՒՐՃ - ՀԱՄՈՒՏԻ (Պէլճուիք) քաղաքապետարանի դահլիճին մէջ, Մայիս 28-ին տեղի ունեցած է Հ. Մ. Ը. Մ.-ի մայիսեան վառատօնը նախաձեռնութեամբ Շրջ. Վարչութեան: Ներկայ եղած են պետական, յարանուանական, ազգային, կուսակցական անձնաւորութիւններ եւ հոծ բազմութիւն մը: Փառատօնը սկսած է Ջահակիր ուխտ սկաուտներու եւ արենոյշներու տողանցքով: Բացման խօսքը արտասանած է (արաբերէն) եղբ. Միչէլ Զէյթունեան որ հակիրճ կերպով անդրադարձած է Հ. Մ. Ը. Մ.-ի լիբանանեան գործունէութեան 1924էն սկսեալ: Հ.Ց.Դ. Լիբանանի Կ. Կոմիտէի անունով խօսած է Մկրտիչ Մկրտիչեան, ապա տեղի ունեցած է տողանցքը Հ. Մ. Ը. Մ.-ական սկաուտական եւ մարզական դունդերու: Տողանցքին յաջորդած է Լիբանանահայոց առաջնորդին՝ Արամ Արք.ի խօսքը: Փառատօնը փակուած է «Ցառաջ Նահատակ»ով:

***

ՄՈՆՐԻԱԼԻ մէջ, Մայիս 27-ին եւ 28-ին նշուած է Հայաստանի անկախութեան հռչակման 77-րդ տարեդարձը տարբեր բնոյթի ձեռնարկներով: Նախ խրախճանքով, յաջորդ օրն ալ՝ պաշտօնական:

***

ՄՈՆՐԻԱԼԻ Պոլսահայ Միութեան Մնակեան թատերախումբը Մայիս 27-ին եւ 28-ին ներկայացուցած է Գրիգոր Վահանի «Խախտին անիւ»ը, երեք արարնոց թատերգութիւնը, բեմադրութեամբ՝ Օննիկ Եավրուի:

***

ՆԱՒԼԸԳԱԲՈՒԻ (Պոլիս) Սանուց Միութեան սրահին մէջ, Մայիս 23-ին, երգահանդէս մը տուած են Ծովինար եւ Տիրան Լօքմակէօզեան: Բացման խօսքը արտասանած է Դպրեվանքի Սանուց Միութեան երաժշտական յանձնախումբի կողմէ Եսայի Գարթունն: Ցայտագրին մաս կազմած են օտար եւ հայ յօրինողներու գործեր:

***

ՄՈՆՐԻԱԼԻ Ս. Ցակոբ Ազգային վարժարանի մէկ սրահին մէջ, Մայիս 27-ին տեղի ունեցած է սեմինար մը նիւթ ունենալով. - «Հայոց լեզուի ու պատմութեան դասաւանդումը դարձնել միջոց ապագայի յանճնառու սփիւռքահայուն տիպարը կերտելու»: Օրուան դեկուցաբերը եղած է Լոս - Անճըլըսէն՝ տոքթ. Ռուբինա Փիրումեան:

***

ՆԻԿՈՍԻՈՑ (Կիպրոս) Զրէխլ պանդոկի սրահին մէջ, Մայիս 27-ին նշուած է Հայաստանի անկախութեան հռչակման 77-րդ տարեդարձը նախաձեռնութեամբ Հ.Ց.Դ. «Ապատամարտ» Երիտասարդական Կեդրոնին: Օրուան գլխաւոր բանախօսը եղած է Հ. Ց. Դ. Բիւրոյի անդամ՝ Տիգրան Ճինպաշեան: Բացումը կատարած է Հերայր Գէորգեան: Գործադրուած է գեղարուեստական փոքր յայտագիր մը: Նոյն առթիւ, այլ ձեռնարկ մըն ալ տեղի ունեցած է Մայիս 28-ին, «Ամերիքըն Ակատեմի»ի հանդիսասրահին մէջ: Օրուան բանախօսը եղած է Աթէնքէն յատկապէս ժամանած Հայաստանի դեսպանը՝ Սրմակ Կիրակոսեան:

ԼՕՐԸՆՍ ՏՐՈՒԷԼ

ՊՐՈՍՊԵՐՈՑԻ ԿՂԶԻՆ

Ներածական՝ Գորփու կղզիի բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլերէնէ Թարգմանեց՝
ՇԱՒՐԷ ՏԷՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Կղզիին բնութիւնը նախանձ մնուցանելու յատկութիւնը չունի: Արդարեւ, Լանսասայի վիշտը չուտով սպիացած ըլլալու է, քանի որ ամուսնութեան առաջարկ մը կը յղէ նոյնինքն մեծն Դեմեթրիուս Պոլիորսեաէսին: Կ'ըսեն թէ այս իշխանը այնքան գեղադէմ էր, որ իր ամբողջական գեղեցկութիւնը վերարտադրելու արժանի արձանագործ մը դեռ չէր գտնուած: Որպէս պատշաճութեան գիտակից եւ քաղաքգէտ իշխան՝ իրեն ներկայացուած առաջարկին հանդէպ կ'որդեդրէ անմիջականօրէն խմաստուն եւ լուրջ կեցուածք մը: Նկատելով որ դեռ վերջերս ոչ - յարձակման դաշինք կնքած էր Լանսասայի սարսափելի հօր՝ Ադաթոկլէսի հետ, յարմար կը դատէ դաշինքը ամրապնդել սրտաբեկ աղջկան հետ ամուսնանալով: Բարոյախօսի վայել պատմութիւն:

Հռովմէացիներու օրով, աղնուական Գերմանիկուսի ճախիները պարունակող անօթը Ասիայէն Իտալիա փոխադրելու արտմալի ճամբորդութեան ընթացքին՝ Ադրիպպինա պահ մը կանգ առած է հոս: Փառասիրութեամբ եւ հպարտանքով եւ նկարագրի վեհութեամբ բեղուն ամբողջ կեանք մը՝ սա բուռն մը մոխիրին վերածուած: Ադրիպպինա կարճ առեն մը միայն մնացած է հոս՝ «մինչեւ էութեան խորքը վիրաւոր իր մաքին տպնապը հանդարտեցնելու համար»:

17 - 10 - 37

Շուար եւ իրարու միջեւ արդէն անհամաձայն Անթոնիուս եւ Օկտավիա կայսերական ցոկանաւով հասած են կղզին, մին՝ դէպի Սուրիա մեկնելու համար, միւսը դանդաղ ընթացքով դէպի Հռոմ՝ հոն վերադառնելու համար իրենց պարպըւած սիրոյն պէս սին փառքերով կեանք մը:

Գորսիրայէն անցած յայտնի անձերու մասին դրութեան մը մէջ, Զարեան կ'ըսէ. - «Կարեւոր որոշումներու եւ բաժանումներու թատերաբեմ մը, որ կը փութացնէ դեռ եւս ամբողջովին չհայտնաբերուած տաղնապներու պոռթկումը»: Մէջբերումը առնուած է այն հատուածէն, որ կը նկարագրէ Կիկերոնի եւ Կատոնի հանդիպումը, ամրոցի չուքին, Ք. Ա. 48 թուականին: Առաջինը՝ կեսարի ներողամտութիւնը խնդրելու համար Հըռոմ մեկնելու կը պատրաստուէր: Երկրորդը՝ «յոյսը դեռ բոլորովին կտրած չըլլալով կայսրութենէն», Պոմպէի ընկերակցութեամբ դէպի Աֆրիկէ պիտի ուղեւորուէր:

19 - 10 - 37

Մակեդոնիոյ եւ Հռոմի միջեւ մղուած պատերազմներու առեն Կոնսիւլները հոս կը ձմեռէին: Պալէոպոլիսի չարչարուած ժայռոտ ափերը կը սպիտակին հովէն, որուն սուլոցը կը զալարուի Պերամայի ձիթենեաց պուրակներուն ընդմէջէն: Հիւսիսային կողմը՝ ծովը կը հարուածէ Պերիստերին (Տատրակներու կղզին), իսկ Պուտրինայի գետաբերանը սպիտակ - դեղնաւուն կը գունաւորուի յատակի աւազով: Ցօրանջող պաշտօնեաներ փայտ սպառող վառարաններու մօտ կ'անցընեն ձմեռը, յարդի դէզերու եւ նաւային առաքումներու ցուցակագրումը կատարելով: «Պոմպէի եւ Ցուլիոս Կեսարի միջեւ տեղի ունեցած վերջին մարտնչումին՝ Պոմպէ իր նաւատորմիղը բազմացուց կղզիին նաւերով եւ Բիբուլուսի հրամանատարութեան յանձնած իր բո՛ւն նաւատորմով՝ կղզին դրաւեց»:

Հոս Վեսպասիանոսի որդի Տիտոսը ակնածեւ անհամբերութեամբ դիտած ըլլալու է իրեն ի պատիւ կազմակերպուած խաղերը:

20 - 10 - 37

Զարեան կ'ըսէ, թէ Ատիլլայի դաշնակից Գենեսերիկը միշտ ալ հաւատացած էր որ «բարեբաստիկ հովեր պինք պիտի առաջնորդեն վայր մը, որու բնակիչները աստուածներու զայրոյթը զրգռած են»: Իր դրօշազարդ նաւատորմով ան յաճախ անձամբ կ'այցելէր այս կտրատուած ափերը: Վանդալներէն ետք՝ Գոթացիք եկան անպարկեշտ Տոտիլայի օրով, կողոպտեցին, հրկիզեցին:

(Շար. 37)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԼՔՍ - ԱՆ - ՓՐՈՎԱՆՍ - Մխրէյ Տօնապետեան իր մօր՝ Այրի Տիկին Պապիկ Տօնապետեանի (ծննալ՝ Աբաֆսի Տէրտէրեան) մահուան տարելիցին (17 - 6 - 1994) յիշատակին հազար ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՑՍԱԿԻ

Իգիտար Տէրվիշեան (*Ապրիլ 6*) մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի եղած են հետեւեալ նուէրները. – Ֆրանսահայ Բժիշկներու Միութեան (ԻՒՄԱՖ). - Եան'ց քէօշ 500, Տոքթոր Ս. Սիմոնեան 1000, Շառլ Անդրէասեան 500, Լեւոն Քէչէեան եւ ընտանիք 1000, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Ամէմեան 500, Տոքթոր ժապ Երանդ 1000, Տէր եւ Տիկին Թէրզեան 500, Տէր եւ Տիկին Ալթունեան 150, Տէր եւ Կին Սայրիմ 250, Ալիս Գորտոնեան 200։

Պ. Անարէ Եսիզարտաչեան 300 Ֆր. Աղքատախնամին, Տիկին Սիլվա Գուլումճեան 500 Ֆր. Խսիի Եկեղեցիին, Եկեղեցւոյ Տիկնանց մարմինը 250 Ֆր.։

Փոխան շնորհակալութեան Տոքթոր Մ. Տէրվիշեան 1000 Ֆր. ԻՒՄԱՖ-ին։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Յարութիւն Տահլամեանի *թարմ յիշատակին «Հայաստան» հիմնադրամին կը նուիրեն. - Տիկին Հայկուհի Տամլամեան 1000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Տորք Տէր - Յակոբեան 1000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան - Ժակ Տամլամեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ալէն Տամլամեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տամլամեան 500 Ֆր.* (ստանալ՝ «Յառաջ»էն)։

Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տամլամեան նաեւ 500 Ֆր. «Յառաջ»ին նոյն տխուր առթիւ։

grande kermesse

de l'école ABOVIAN

organisée par le Conseil d'Administration et les professeurs de l'Ecole de Langue et Culture Arméniennes ABOVIAN

DIMANCHE 25 JUIN
à partir de 14 h

dans la cour de la Cathédrale du Prado
339, av. du Prado, 13008 Marseille

Vous trouverez de nombreux stands de jeux, des rafraîchissements, des spécialités arméniennes à déguster sur place ou à emporter !

TIRAGE DE LA TOMBOLA POUR UN MAGNIFIQUE VOYAGE et de très nombreux autres lots

Animation par
Jiraïr YESSEYAN et son Orchestre

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

1977 - 1995
18 ans d'Activités Permanentes à la M.C.A.
Une action culturelle sur le long terme

Vous voulez encourager la M.C.A.
Vous êtes convaincus de la nécessité d'enseigner la Culture Arménienne
Vous voulez applaudir les connaissances arméniennes de nos enfants et adolescents
Et le travail de leurs enseignants

Venez très nombreux à notre

GALA DE FIN D'ANNEE

placé sous la présidence de
Monsieur RENE ROUQUET
Maire d'Alfortville

SAMEDI 24 JUIN
à 20 h 30 très précises

Salle des Fêtes,
rue Voltaire, Alfortville

Participation aux frais

9, rue de Madrid. 94140 ALFORTVILLE
Tél.: 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՅՈՒԼԻՍ 5 - ՕԳՈՍՏՈՍ 27

Ամառնային արձակուրդներուն Նորմանտիի Ծովեզերեայ Մանկանց Բոյնը կը բացուի Յուլիս 5-ին, ամէն տարիքի հայրենակիցներու համար։

Մանուկները ընկերակցութեամբ իրենց Ծնողներուն։

Վարձելու համար սենեակները, խոհանոցով կամ առանց։

Հեռաձայնել. -
39 - 85 - 36 - 53
16 - 31 - 21 - 77 - 63

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Camp itinérant en Grèce

La Croix Bleue des Arméniens de France ouvre son **Camp Itinérant en Grèce** du 4 au 25 Juillet pour les adolescents de 14 à 16 ans.

Au programme: *Randonnées, visites des sites et monuments historiques, rencontre avec La Croix Bleue de Grèce, etc...*

Prix : 5 000 F.

Pour tous renseignements complémentaires, contacter Mme ZABOUNIAN au:
49 77 76 15 (heures de bureau)
43 76 50 52 (le soir).

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Վ.-ան. Վերջնի «Սաթենիկ» մանուճիւղի մեծ պարահանդէսը՝ Սեպտեմբեր 16-ին մասնակցութեամբ ծանօթ երգիչ՝
Փօլ Պաղտատլեանի

COOPERATION ARMENIE

rencontre
ARPI TOTOYAN, KRIKOR BELEDIAN, MARC NICHANIAN
sur le thème :

Diaspora - Arménie : Où en sommes-nous ?

le Vendredi 23 Juin

au YAN'S CLUB — 5, avenue Reille, PARIS 14e

19h30 : Accueil — 20h : Film de Coopération Arménie — 20h30 : Table ronde
22h : Repas sur réservation (Tél. Christine Papazian : 47. 36. 40. 78)

Soirée organisée par Coopération Arménie
50, rue Etienne-Marcel, 75002 Paris — Tél. : 42. 36. 06. 79

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՎԵՆԵՏԻԿ
ՅՈՒԼԻՍ 1 - 25 / 1995

Կ'ընդունուին տասնըվեց տարիքը բոլորած հայ երիտասարդ - երիտասարդուհիներ։

Պիտի դասաւանդուին Հայերէն լեզու, պատմութիւն եւ գրականութիւն, մասնակցողներու մակարդակին համաձայն։

Մասնակցութեան սակ՝ 6·000 Ֆ·Ֆ։ Այս գումարը կ'ընդգրկէ կեցութիւն, սնունդ, դասընթացք, մաքրութիւն, ապահովագրութիւն, մշակութային ըրթօպատրոյտներ։

Ագճանագրութեան համար դիմել՝
Corsi Estivi di Lingua Armena
Collegio Armeno Moorat-Raphael
Ai Carmini, Dorsoduro 2596 — 30123 Venezia (ITALIA)
Tel.: (41) 5228770 — Fax: (41) 5203434.

UGAB - JEUNES

Venez fêter les vacances avec *l'UGAB-JEUNES*

SOIREE DE L'ETE

le SAMEDI 1er JUILLET à partir de 22 heures 30

au CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
— 118, rue de Courcelles, PARIS 17e —

Prix unique : 80 *F.* (1 *consommation comprise*)

Tenue correcte exigée

Interdit aux mineurs

La direction se réserve le droit d'admission

KHANASSOR

DIMANCHE 2 JUILLET

La FRA Dachnagtsoutioun groupe Arghoutian de Chaville
avec la participation de la Croix Bleue des Arméniens de France
Section «Ter Davtian» de Chaville

organise une

grande fête champêtre

Buffet — Animation — Surprises — Ambiance

au *Parc Bon Repos à Viroflay*
Près de la Place Louis XIV — N 10 — Parcours flêché à partir de Chaville

Imprimé sur les Presses du Journal «HAYRATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 20
MARDI
20 JUIN
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·000 Ֆ·. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·300 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ· (շաբաթաթերթ առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ·

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·616 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 69e ANNEE — N° 18.616

ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ

ՀԻՒՍԻՍԷՆ ՀԱՐԱՒ՝ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆԸ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՎԵՑ ԹԱՂԱՄԱՍ ԿԸ ԿՈՐՍՆՑՆԷ

Պատմական թուական մըն է Յունիս 18: Անցեալին պարտութեան մը (Ուաթերլօ, 1815), ապա՝ 1940 տը Կօլի կոչը, հուսկ 1995, երբ տակնուվրայ կ'ըլլայ Ֆրանսայի թաղաքական պատկերը հիւսիսէն հարաւ, մանաւանդ Փարիզ եւ Մարսէյլ: (Կրնանք աւելցնել թէ պատմական թուական մըն է նաեւ մեզի համար, քանի 1987, Յունիս 18-էն էր որ Եւրոպական Խորհրդարանը կը ճանչնար Հայոց ցեղասպանութիւնը):

Նախարարութիւններու եւ քաղաքարաններու համաձայն վտանգուած էին Փարիզի երկու թաղամասերը՝ 11 եւ 20, որոնք կրնային ձախէ ձեռքն անցնիլ, այսինքն խախտել Փարիզի հիրաքեան տիրապետութիւնը: Բայց, պարզուեցաւ որ նման վարկած մը լաւատեսութեան արդիւնք էր, քանի այը կորսնցուց 6 թաղամաս, վարկած մը լաւատեսութեան արդիւնք էր, քանի այը կորսնցուց 6 թաղամաս, այսինքն ոչ միայն՝ 11 եւ 20, այլեւ 3-րդ, 10-րդ, 18-րդ եւ 19-րդ: 18-րդ թաղամասը կը պարտուէր Ներքին նախարարը՝ Ժան -Լուի Տըպրէ ձայներու 43,02%-ով ընդդէմ ընկերվարական՝ Վայանի 46,36%: Մեծ պարտութիւն մըն էր նաեւ 3-րդ թաղամասին մէջ Տոմինաթիի նման դէմքի մը պարտութիւնը (49,28%) մինչ ընկերվարական Խրինպաում 50,72%-ով ձեռք կը ձգէր քաղաքապետութիւնը: Կը թուի որ Թիկէրի չունի Շիրաքի կերպարը եւ Էմ-փէ. Էմ-ի վերջին գործառնութիւնները, Ա՛ն-էլ-Էմ-ի պատմութիւնները իրենց դերը խաղացին, ինչ որ բնական էր եւ ի վերջոյ լաւ է որ Փարիզ աւելի այլազան դիմագիծ մը ունենայ եւ մենաշնորհը չունայ կուսակցութեան մը: Հիմնական փոփոխութիւններու կարգին յիշենք որ համայնավար բերդը՝ Լը Հավր անցաւ աջի ձեռքը, բայց, աջին ալ համայնավարներու ձեռքը անցաւ. Նիմ քաղաքը: Շատ յատկանշական է նաեւ Մարսէյլի պարագան, 1953-էն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով Կ. Տէֆէռի քաղաքը կ'անցնի աջի ձեռքը: Երեք փորձերէ ետք, Ժան - Կլօտ Կոմէն վերջապէս կը յաջողի իր նպատակին մէջ եւ ձեռք կ'առնէ քաղաքապետութիւնը: Իր ցանկին վրայ ընտրուած են նաեւ Ժան - Փիէր Պէրպէրեան եւ Փիլիպէր Գրպրեան: Մարսէյլի 7-րդ չրջանի ընկերվարական ցանկին գլուխն էր Լիւսիէն Վէյկան որ ընտրուեցաւ 45,72-ով: Իր ցանկին 5-րդ անունն էր «Յառաջ»ի աշխատակից՝ կարօ Յովսէփեան որ կը դառնայ Մարսէյլի քաղաքապետութեան թաղապետական խորհրդատու:

Բոլորը իրար անցած էին եւ իրենց ուժերը կեդրոնացուցած Վիթրոլի վրայ (հարաւային Ֆրանսայի մէկ կարեւոր քաղաքը, Մարսէյլի քով) որ կրնար Ազգ. Ճակատի ձեռքն անցնիլ քանի Պրիւնօ Մեկրէ, Ա. չրջանին ստացած էր 43%: Ժոսփէն, Հիւ, Թաւիթ եւ ուրիշներ փութացին, մարզական միութիւններ սպառնացին եւ ի վերջոյ, ինչ որ «Հանրապետական Ճակատ» մկրտուած էր յաղթեց ու վերընտրուեցաւ տեղւոյն ընկերվարական քաղաքապետը՝ Անկլատ: Մեկրէ դատական հետապնդման դիմած է սակայն, այսպանելով այն, բոլոր սպառնալիքները, ճնշումները եւսյլն, եւսյլն, որոնք գործուած են չաբթուան մը ընթացքին որպէսզի չընտրուի: Բայց, հարցը հոն է որ բոլոր ուժերը կեդրոնացնելով Վիթրոլի վրայ, որ չաբթուան մը ընթացքին Ֆրանսայի մայրաքաղաքը ըլլալու տպաւորութիւնը թողուց, անտեսեցան ուրիչ 3 քաղաքներ՝ Թուլոն, Մարսինեան եւ Օռանժ ուր Ազգ. Ճակատը յաղթեց եւ տէր դարձաւ քաղաքներու, ինչ որ «Լիպերասիոն»ի խորագրել կուտայ՝ «Երեք արատ Ֆրանսայի մէջ»: Աւելցընենք որ Նիսի մէջ ալ յաղթեց Ազգ. Ճակատէն հեռացած, բայց, ոչ հաւանաբար անոր գաղափարներէն՝ Ժագ Փէյրա: Վիթրոլէն զատ, Ազգ. Ճակատը չյաղթեց նաեւ Միւլհուզ եւ Տրէօ: Հետեւեալ քաղաքները ուրեմն կ'անցնին աջին ձեռք. -- Մարսէյլ, Լը Հավր, Պուրժ, Ավինեոն, Վալանս, Պէզիէ, Առաս, Սէն - Քանթէն, Սէն - Լօ, Այալի, Մօպէօժ, Թիոնվիլ Շալոն - Սիւր - Մառն, Վըդուլ, Սէն - Տիվիէ եւ Պառ - ըը - Տիւք: Ձախին ձեռքը կ'անցնին. -- Ռուան, Նիմ, Կրընոպլը, Գասթր, Պուռ - ան - Պրէս: Ռեմոն Պառ յաջողեցաւ, բայց փոքր մեծամասնութեամբ մը տէր դառնալ Լիոնի քաղաքապետի աթոռին դոր Միշէլ Նուառ պարտաւորուեցաւ թողուլ: Լր Վալուա -- Փեռէի մէջ պարտուեցաւ Փաթրիք Պալքանի (պալատիւրեան) եւ իր տեղը ընտրուեցաւ չիրաքեան՝ Օլիվիէ տը Շազօ: Անթոնիի մէջ, Փաթրիք Տէվէճեան վերընտրուեցաւ:

Գլերմոն - Ֆերանի մէջ, պարտուեցաւ Հանրապետութեան նախկին նախագահը՝ Վ. Ժիսքար տ'Էսթէնը որ յայտարարեց թէ չի գոյներ որ ներկայացած է: Ընկերվարական քաղաքապետը վերընտրուեցաւ 50,90%:

Ինչպէս բոլոր ընտրութիւններէն ետք, ամէն կողմէ միայն գոհունակութիւն կայ, պարտութիւնները կը բացատրուին այլ յաղթանակներով, իսկ Ազգ. Ճակատը չի կրնար գոհ չըլլալ, առաջին անգամն է որ տէր կը դառնայ երեք քաղաքներու, մէկը Թուլոն, աւելի քան 100 հազար բնակիչ եւ զգալի թիւով աթոռներ ալ կ'ապահովէ բազմաթիւ քաղաքներու մէջ:

Ձեռնպահութիւնը բաւական կարեւոր համեմատութիւն մը արձանագրած է այս Բ. չրջանին ալ, մօտ 33%:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՑԵԱԴԱՐՁԵՋԱՆԱԿԱՆ ԼՈՒՌ ԵՐԿՄՕՏՈՒԹԻՒՆ

«Միլլիյէթ»ի Յունիս 18-ի թիւին մէջ Թերթին Ուաշինկթընի թղթակիցը կը տեղեկացնէ թէ Յունիս 14 եւ 15-ին հանդիպում ունեցած են Լ. Տէր - Պետրոսեանի եւ Հ. Ալիեւի խորհրդականները՝ Ժ. Լիպարիտեան եւ Վ. Կուլիզադէ: Տեղեկատուութիւնը կ'ըսէ թէ կողմերը համաձայն դառնած են որ հրադադարին պահպանումը ամէնէն կարեւոր գործօնն է խաղաղութեան հոլովոյթին: Հայաստանի Յուլիս 5-ի ընտրութենէն ետք փոխադարձ վստահութեան որպէս արտայայտութեան, պատերազմական գերիները պիտի փոխանակուին: Հայեւադրբեջանական երկխօսութիւնը պիտի չարունակուի Մինսկի խումբին աշխատանքին զուգահեռ:

Նոյն տեսակցութիւններուն կ'անդրադառնայ Թերթին մէկ քրոնիկագիրն ալ (Յունիս 19), ի միջի այլոց դրելով. «Երեւանի մէջ ամերիկեան դեկավարութիւնը կը չանայ Սիփիւռքի Հայերը գործածել Արեւմուտքի հետ սերտ գործակցութեան մը համար: Խստութեան կողմնակից դաշնակցականներու անհօգստացումը դիւրացուց այդ նպատակը»:

«Մարդիկ ամէն օր կը հարցնեն ինծի թէ ինչո՞ւ ես կը մնամ Թուրքիոյ մէջ, ինչո՞ւ չեմ հեռանար, ինչո՞ւ չեմ ապրիր Ամերիկա կամ Եւրոպա, ինչո՞ւ չեմ ապրիր Ստամբուլէն դուրս: Ես կը մնամ, որովհետեւ ես կ'ուզեմ որ Թուրքիոյ մէջ ալ ըլլայ իր զաւակը ղրկելու այն դպրոցը զոր կ'ընտրէ: Այս տրամաբանութեամբ, Ռ. Զարաքօլու չատ փնական կը նկատէ որ եթէ Թուրքեր վախնան, կարենան իրենց զաւակները օր. հայկ. վարժարան մը արձանագրել...:

Հետաքրքրական է դիտել որ վերջին մէկ-երկու տարուան ընթացքին հայկական հարցին հանդէպ հետաքրքրութիւն մը ու երեւութապէս այդ թափուն բեկնելու չարժում մը ծայր առած է Թուրքիոյ մէջ: Այս չարժումին առաջատարներէն է նաեւ Թ. Աքչամ: Երբ տարց տրուեցաւ թէ ինչո՛ւ անոր «Թուրքիոյ ազգ. ինքնութիւնը եւ հայկ. հարցը» հատորը որ նոյնպէս կը չօշափէ նոյն թափուն, չենթարկուեցաւ նոյն ճնշումին ու հալածանքին, Ռ. Զարաքօլու չանաց բացատրել թէ ան աւելի անուղղակի կերպով արտայայտուած է հարցին մասին, յետոյ այդ հատորին հրատարակիչը երկրին մեծագոյններէն մէկն է, եւլն.:

Նոյն երեկոյեան հանդիպում մըն ալ կազմակերպուած էր Հ. Բ. Ը. Մ.-ի եւ Ռ.Ա.Կ.-ի կողմէ, Ալեք Մանուկեան սրահը ուր մեծ մասով նախկին Պոլսեցիներէ բաղկացած չուրջ հարիւր հոգինոց լսարանի մը խօսեցաւ Ռ. Զարաքօլու նոյն նկատիւներուն մասին: Շեչտեց թէ պետութիւն մը այնքան ատեն որ չէ հաշտուած իր անցեալին հետ, միշտ կրնայ կրկնել նոյն ընթացքը. այսպէս, Հայերու կատարուածին մերժումը այսօր թոյլ կու տար նոյն հալածանքին դիմելու Քիւրտերուն դէմ:

Իր խօսքէն ետք, օրուան հիւրը պատասխանեց բազմաթիւ հարցումներու: Երեկոյթին թարգմանութեան գործը ըստանձնած էր ՀԲԸՄ-ի Փարիզի Ցանճնախումբին նախագահը Ա. Կէօվճեան որ նաեւ արտասանած էր բացման խօսքը ու Ռ. Զարաքօլուն ներկայացուցած:

*
**

Կարեւոր է այս տեղեկատուութեան աւելցնել որ Թուրքիոյ մէջ Հայկ. հարցին թափուն չախչախելու նպատակով ստեղծուած իշած առաջին անունին՝ Թ. Աքչամի պարագային արձնցուցած հարցականներէն ետք, Ռ. Զարաքօլու ալ յաճախ հեռու կը մնայ ձեռնարկուած պայքարին վճռակամութեան տէր մէկը ըլլալէ: Շատ յաճախ մակերեսային էին իր արտայայտութիւններն ու պատասխանները: Դժուար էր համոզուիլ որ ընտրուած գործին հետ ուղիղ համեմատական էին անոր կեցուածքը, մեկնաբանութիւնները, յանձնառութեան եղանակը:

Ինչ որ ալ ըլլայ պարագան, մեզի համար նոր հանդրուան մը կը ներկայանայ Թուրք նման մտաւորականներու քայլերով. անհրաժեշտ է ճիշդ դիտարկումէ ու գատումէ մեկնիլ, չսխալելու համար հեռեւելի յետագայ ճամբուն ընտրութեան մէջ:

ԱՐՓԻ ԹՈՒՐՈՑԵԱՆ

ՓՈՔՐԱՄԱՆՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՄԸ ԶԱՒԱԿ ԱՐԺԱՆԱՊՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԵԼԱՒ...

ԹԷՐՈՆԻ ԵՒ ՏԱՏՐԵԱՆԻ ԹՈՒՐՔ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉԸ՝ ՌԱԿԼՓ ՉԱՐԱՓՕԼՈՒ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթավերջին փարիզ կը գտնուէր Թուրք մտաւորական Ռ. Զարաքօլու որ տէրն է Պոլսոյ «Պէյկէ» հրատարակչատան. այս հրատարակչատան անօրէնը Այչէ Նուր Զարաքօլու որուն մասին լուրերու քանիցս արձագանգեց հայ մամուլը, դատական հետապնդումի ենթակայ է Հայերու ցեղասպանութեան մասին Ի. Թէրոնոնի եւ Վ. Տատրեանի հատորները լոյս ընծայած ըլլալուն համար: Ան արդէն չորս ամիս բանտը մնացած է ու ներկայիս կը սպասէ վճռաբեկին վճիռին որ պիտի վաւերացնէ կամ բեկանէ 2 տարուան բանտարկութեան նոր պատիժ մը:

Յունիս 17, Շաբաթ առաւօտ Ռ. Զարաքօլու մամուլի ասուլիս մը տուաւ Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ չուրջ տասնեակ մը թղթակիցներու եւ Հայ Դատի Ցանճնախումբէն ներկայացուցիչներու: Նախ տեղեկութիւններ տուաւ կնոջը դէմ ձեռնարկուած դատական հետապնդումներուն մասին. ըսաւ թէ նախապէս պատիժը նիւթական կ'ըլլար, բայց այսօր կ'ըլլայ նաեւ բանտարկութեամբ: Թէրոնոնի դիրքին առթիւ Ա. Ն. Զարաքօլու ամբաստանուած է ահաբեկչութեան դէմ պայքարի օրէնքով, որպէս ահաբեկիչ, իսկ Տատրեանի պարագային՝ որպէս ցեղապաշտ:

Ռ. Զարաքօլու ըսաւ թէ այս ճամբորդութեան ձեռնարկած է որպէսզի փորձէ արեւմտեան հանրային կարծիքին ուշադրութիւնը հրաւիրել կնոջը եւ իր դէմ գործադրուած ճնշումներուն վրայ: Իրենք հաւատացած են որ Թուրքիոյ ժողովրդավարացման իսկական հոլովոյթը կը պահանջէ անցեալի սխալներու ճանաչումը: Ատոնց գլխաւորը կը նկատեն Հայերու ցեղասպանութեան հարցը որ երկրին մեծագոյն թափուն է: Ռ. Զարաքօլու որպէս Մարդկային Իրաւանց Թուրքիոյ Միութեան ղեկավար, կ'ըսէ թէ անկարելի է առանց այդ թափուին ջնջումին, Թուրքիոյ մէջ խօսիլ մարդկային իրաւունքներու յարգանքի մասին:

Ռ. Զարաքօլու խորականութեան արտայայտութիւն կը նկատէ Թուրքիոյ քաղաքացիներուն անձնագիրներուն մէջ տեղ դատ կրօնական պատկանելիութեան նշումը: Կ'ըսէ թէ իրենց նպատակներուն մաս կը կազմէ այդ նշումին ջնջումը ու նաեւ Սպանիոյ օրինակով քաղաքացիութեան իրաւունքի վերադարձը բոլոր այն Հայերուն որոնք վերապրողներ են ցեղասպանութեան ու անոնց չառաւիղներուն որոնք կ'ապրին ցրուած աշխարհով մէկ:

Երբ դիտել տրուեցաւ որ կրօնքի պատկանելիութեան ջնջումը իր անպատեհութիւնը կրնայ ունենալ փոքրամանուԹիւններու համար, քանի որ անոնք իրենց ծագումը փաստելու ոչ մէկ ուրիչ տուեալ կ'ունենան, ու ատիկա կարեւոր է օրինակ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԲՈՒԴԵՆՈՎՍԿԻ մէջ, Յունիս 19-ի առաւօտը կացութիւնը դեռ չէր բարելաւած, հակառակ անոր որ Ռուսերը սկսած էին բանակցիլ: Զերնոմիրդին հեռաձայնով ապահովութիւն տուած էր Չէչէններու դունդին պետին՝ Բասայեւի որ Ռուսերը կը դադրեցնեն իրենց յարձակումները Չէչէնիա, բայց, համաձայնութիւն չէր գոյանար եւ կ'ըսուէր թէ բանակցութիւնները ձախողած էին: Միչա 100-է աւելի պատանդ կար եւ ռուսական զօրքին երկու յաջորդական յարձակումներէն ոուս պատանդներ մեռած էին, ինչ որ աւելի դառնացուցած էր ընտանիքները:

ՊՈՄՆԻՈՑ մէջ, կապոյտ սաղաւարտաւորները ազատ արձակուած են, կռիւները սակայն կը չարունակուին դէպի Թուղա:

ԼԷՈՒԻՍԻ ԴԱՏԻՆ ԱՌԸՆՉՈՒԹԵԱՄԲ

ԹՈՒՐՔ ԼՐԱԳՐՈՂԸ ԵՒ ՓԱԹՐԻՔ ՏԷՎԷՃԵԱՆԻՆ ՈՒՂՂՈՒԱԾ ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ

Ծանօթ է որ թրքական «Ջաման» թերթի աշխատակիցը՝ Իլհաճ Պարտաճը անցեալ ամիս կոչ ըրած էր իր ընթերցողներուն որ բողոքի ճամակներով ողողեն Փ. Լէուիսի դէմ բացուած դատին փաստաբանը՝ Փաթրիք Տէվէճեան:

Յունիս 9-ին, լրագրողը կրկին կ'անդ-

(Շար.ը Դ· էջ)

Ի՛ՆՉ Կ'ԸՆԷ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Անկախ հանրապետութեան հռչակումի օրէն (1991, Սեպտեմբեր 2) սկսած, Արցախ քայլ առ քայլ կ'իրականացնէ պետականութեան հաստատման նպատակը: Այդ հոլովոյթին նորագոյն կարեւոր թուականն էր Ապրիլ 30-ը, խորհրդարանական ընտրութեան օրը: Այդ ընտրութեամբ, անկախութեան չորրորդ տարեդարձի նախօրեակին, Արցախ ունեցաւ կառավարական կանոնաւոր կազմ, իրաւունքներն ու պարտականութիւնները իրարմէ զանազանուած իշխանութեան բաղադրիչներ:

Կառավարական կազմը կը գլխաւորէ վարչապետ Լէոնարտ Պետրոսեան, որ այդ պաշտօնին կոչուած էր 1994 Դեկտեմբեր 27-ին, նախագահ Ռ. Քոչարեանի հրամանագրով: Ծնած է 1953-ին Մարտունի: Տնտեսագէտ է. անկուսակցական: Ունի առաջին տեղակալ մը եւ երկու տեղակալներ. կառավարութիւնը կը բաղկանայ պաշտպանութեան, ներքին, արտաքին, տնտեսութեան, առողջապահութեան եւ կրթական -- մշակոյթի -- գիտութեան -- մարզական նախարարութիւններէն: Պատրաստութիւն կը տեսնուի արդիւնաբերութեան նախարարութիւն ստեղծելու:

Մայիս 25-ի «Հայէ» օրաթերթը վարչապետ Լ. Պետրոսեանի հետ հարցազրոյցով մը որպիսութիւնը հարցուցած է Լեռնային Ղարաբաղի հանրապետութեան:

Որպէս կառավարութեան պետ ան կը գանգատի պետական կառավարման կառոյցներուն համար հարկաւոր ղեկավար տարրը պատրաստելու անկարելիութենէն որ հետեւանքն է պատերազմին: Կառավարութեան կազմութեան մէջոգին առաջնորդուած են երկու սկզբունքով. ընտրած են չարժումին դաղափարներուն նուիրուած եւ արհեստավարժ պատրաստութեան տէր անձնաւորութիւններ: Ամէն գաս, ջանացած են կարելի չափով սահմանափակել նախարարութիւններու եւ վարչութիւններու թիւը:

Ինչպէս կ'ըսէ գրուցավար Ալվարդ Բարխուդարեան, ԼՂՀ տարբերելով Հայաստանէն, ազատ չուկայի տնտեսութեան անմիջական անցքին տեղ, ընտրած է «Թաչըեայ բարեփոխումներ»ու ճամբան: Առար եւս պատճառ ցոյց կը տրուի պատերազմը: «Կարեւոր հանգամանք է հասարակութեաց հոգեբանական պատրաստութիւնը՝ հանրային սեփականացումից դէպի մասնաւորի անցմանը» կ'ըսէ Լ. Պետրոսեան, ապա կը բացատրէ թէ կառավարական կառոյցներու աշխատողներէն խումբեր կը կազմեն ու 15 - 20 օրով դիւղերը կը ղրկեն որպէսզի ժողովուրդին պարզաբանեն կատարուածը, բարեփոխումներու ծրագիրը, հեռանկարները, եւայլն:

Հայաստանէն կը տարբերի նաեւ անոնց մօտեցումը հողին հանդէպ որ մեծագոյն հարստութիւնն է: Հողը հոն ալ գիւղացիին կը տրուի ցմահ, որպէս ժառանգելի ստացուածք, բայց ոչ վաճառելի:

Ցեւտագային սեփականաշնորհումի չբրջանակին մէջ պիտի առնուին արդիւնաբերական ձեռնարկութիւնները որոնք բազմաթիւ չեն. կան մեռաքսի, կարասիի, էլեկտրաթէքնիք գործատունները: Ինչ կը վերաբերի առողջապահութեան եւ կրթական մարզերուն, հոս սեփականաշնորհման ծրագիր տակաւին չկայ: Բարձր ուսման վճարովի հաստատութիւն չունի Ղարաբաղը. ուսումի համար դուրս ղրկուած երիտասարդները կը պարտադրուին վերադառնալ, որովհետեւ անոնց վկայականները Ղարաբաղի նախարարութիւնը կուտայ եւ պէտք է հինգ տարի աշխատին Ղարաբաղի մէջ եթէ չեն ուզեր պետութեան վճարել իրենց ուսման փոխարժէքը:

Լ. Պետրոսեան որ երիտասարդ հանրապետութեան պայմաններուն լաւագոյն ծանօթ անձերէն մէկն է, պատասխանելով «ինչպիսի՞ երկիր էք պատկերացնում Լեռնային Ղարաբաղը ապագայում» հարցումին, կ'ըսէ. «Մեր պատկերացմամբ, Ղարաբաղը զարգացած հողամշակութեան երկիր կը դառնայ: Մօտակայ հինգ տարիի մէջ, յամենայնդէպս, զարգացնելու ենք նաեւ արդիւնաբերութիւնը»:

Այսօրուան համար Ղարաբաղէն գիւղատնտեսական ապրանքի արտածումի եկամըտարեր չի նկատուիր: Ցեւտագային կը նախատեսուի Հայաստան արտածել հողային արտադրութեան որոշ տեսակներ, ինչպէս նուռ, արքայախնձոր եւ նաեւ անասնային որոշ մթերքներ: Ինք իրեն հարց տալով թէ ուրիշ ի՞նչ կարելի է արտածել Ղարաբաղէն, Լ. Պետրոսեան կը թուէ քարը, մարմարը, փայտը. կ'ըսէ թէ ուսումնասիրութեան առարկայ է հանածոներուն հարցը, ինչպէս Դմբռնի ոսկիի հանքերը: Կ'աւելցնէ թէ եթէ թէքնիք կարելիութիւններ արուէին իրենց, կըրնային Ղարաբաղի մէջ արտադրել չոր պտուղը որ այսօր Հայաստան կը ներածէ Իրանէն, Թուրքիայէն:

Զրուցավարը կը հետաքրքրուի նաեւ ճամբաներու կացութեամբ: Ի՞նչ են ծրագիրները. կը նախատեսուի՞ երկաթուղիի կառուցում. նոր ուղիներ կը մտածո՞ւն Ղարաբաղը Հայաստանին կապելու համար: Լ. Պետրոսեան կը խօսի հաստատուեալներով. Վարդենիսէն Մարտակերտ երկաթուղին կառուցումը մօտաւորապէս 300 միլիոն ռուբլիի կը կարօտի. այսօրուան համար հաւանական բան չէ: Դեռ երկար ժամանակ Ղարաբաղ արտադրին աշխարհին պիտի կապուի Հայաստանի միջոցով: «Հայաստան» հիմնադրամի միջոցներով սկսած է Գորիս -- Լաչին -- Մարտակերտ ճամբուն նորոգութիւնը: Կը ծրագրուի օդային նոր գիծեր հաստատել Մարտակերտէն Մոսկուա ու Մինվոդի, նպատակ ունենալով դիւրացնել Ռուսաստանի հիւսիսային շրջանը հաստատուած ղարաբաղցի գաղթականներու վերադարձը:

Կարեւոր խնդիր է բնակչութեան ընկերային վիճակը որուն բարելաւման յատկացուած է պիւտճէին 51%-ը. իսկ պիւտճէն 1 միլիառ 750 միլիոն դրամ (չուրջ՝ 4,5 միլիոն ռուբլի) բաց ունի: Պատերազմին պատճառած վնասը այնքան մեծ է որ Լ. Պետրոսեան կ'ըսէ. - «կենսամակարդակի էլ աւելի անկում Ղարաբաղում դժուար է պատկերացնել»: Առվ հանդերձ, վարչապետը վստահ է թէ երկու -- երեք տարիէն կարելի կ'ըլլայ արտադրութիւնը աւելցնել ու անով բնակչութեան կեանքի պայմանները բարելաւել, ինչ որ կը դիւրացնէ ընկերային հարցերու լուծումն ալ:

Զրոյցին վերջին նիւթը կը կազմէ Հայաստանի իշխանութիւններուն հետ յարաբերութիւններու հարցը: «Ինձ համար Հայաստանի նախագահը, վարչապետը, Գերագոյն խորհուրդի նախագահ հայ ժողովրդի, Հայոց աշխարհի ղեկավարներն են» կ'ըսէ Լ. Պետրոսեան: Իր կարծիքով որքան սերտ ըլլան երկու պետութիւններու ղեկավարներուն յարաբերութիւնները, այնքան աւելի ամուր կ'ըլլան թէ՛ Ղարաբաղը, թէ՛ Հայաստանը: «Այսօր միանշանակ կարելի է ասել որ Ղարաբաղը երբեք չի վերադառնալու Ադրբեջանի ենթակայութեան տակ» կը յայտարարէ ԼՂՀ-ի վարչապետը, աւելցնելով. - «Այս առումով տարածայնութիւններ Հայաստանի ու Ղարաբաղի միջեւ լինել չեն կարող եւ դա ամենակարեւորն է մեր յարաբերութիւնների մէջ»:

ԱՐՓԻ ԹՈՒՐՈՑԵԱՆ

Publications Reçues

UNITED STATES
OFFICIAL DOCUMENTS
ON THE
ARMENIAN GENOCIDE

Compiled and introduced by
ARA SARAFIAN

Volume III
The Central lands

Ed : Armenian Review,
Watertown (U.S.A.), 1995.

Օրուան Հարցեր

ՄԱՐԴ ԱՐԱՐԱԾՔ ՄԱՔՍԱՆԵՆԳՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔ

Որքան կը ջժուարանան կեանքի պայմանները Արեւելեան Եւրոպայի ու Մերձաւոր - Արեւելքի երկիրներուն մէջ, այնքան կը չեշտուի մաքսանենգութեան դործունէութիւն մը որ որպէս ղրամագլուխ ունի մարդ արարածը: Ալպանացիները, Քոսովացիները, Քիւրտեր գլխաւոր տոկոսը կը կազմեն այդ դրամագլուխին: Անոնց աննչան մէկ մասը ինք գտնելով միջոցները կը յաջողի գաղտագողի անցնիլ իր ու իր նմաններուն դէմ փակուած սահմանները, միշտ աւելի բարօր կեանքի մը հեռանկարով: Իսկ մեծագոյն մասը որսը կ'ըլլայ կազմակերպուած մաքսանենգութեան: Անոր կազմակերպիչները բնակութիւն, փոխադրամիջոց, ապօրինի աշխատանք կը հայթայթեն այդ որսին որ բոլորը պէտք է հատուցանէ տարիներու իր վաստակով:

Գլխաւորաբար իտալական եւ ռուսական մաֆիաները ու նաեւ Զինացիներու խմբակները կը զբաղին այս գործունէութեամբ: Կ'ենթադրուի որ այս ճամբով ապահովուած դումարը ամբողջ աշխարհի մէջ 5 -- 7 միլիառ տոլար եղած է 1994-ին:

Այս գործունէութեան համար թիրախ առնուած երկիրները մտահոգ են. մանաւանդ որ մարդու մաքսանենգութեամբ ղբաղողները կը գործակցին թմրեցուցիչի մաքսանենգութեան եւ պոռնկութեան մէջ մանրապիտացած ճբաղագործ շրջանակներու հետ:

Ապօրինի այս «ապրանք»ին մէկ մասը կը հասնի Գերմանիա. Քոսովացիները կը գաղթեն դէպի Մոնթէնէկրօ, անկէ կը բերուին Միլանօ, ապա անցնելու համար Ֆրանսայի սահմանը: Հոն իրենց ապատողները ղիրենք կ'առաջնորդեն Միւլհուզ ուրկէ կը բռնեն Գերմանիոյ ճամբան: Վերադարձի ճամբուն վրայ մաֆիան այս երկրէն դինք կը գնէ, Ալժերիոյ կրօնամոլ չարժումները միշտ վառ պահելու համար:

Մաղրէպեան երկիրներէն կատարուած մաքսանենգութիւնը հեռանկար ունի Իտալիան, որովհետեւ Մարոքի եւ Ալժերիոյ սահմանը փակ ըլլալով փակուած է նաեւ Ձիպրալթարի ճամբան. մնաց որ Սպանիա Շէնկէնի համաձայնագրին տակին ամբողջական հաւատարմութեամբ, խիստ հակակշռի տակ կը պահէ իր սահմանները: Իսկ Ֆրանսա այլեւս մուտքի անցագիր չի տար Ալժերացիներու: Առանց արդիւնքը այն կ'ըլլայ որ ապօրինի անցքերու դինը կը բարձրանայ: Թունուզէն Սիկիլիա փոխադրութիւն մը կ'արժէ 4 -- 15 հազար Ֆրանք: Այս ճամբով հայթայթուած եկամուտը այնքան հմայիչ է որ նոյնիսկ «գերիներու չեմարաններ» ստեղծուած են Արեւելեան Եւրոպայի, նախկին խորհրդային երկիրներուն ու մինչեւ իսկ Զինաստանի մէջ: Միւս կողմէ, եւրոպական սահմաններու ամբափակ վիճակը, նաեւ քաղաքական ապաստանեալի կարգավիճակին տիրանալու դժուարութիւնները պահանջքը ստեղծած են արհեստավարժ մաքսանենգներու որոնց առաջին զոհը կ'ըլլայ դաղթականը:

Ապաստանեալներու բարձրադոյն դրամենեակին մամուլի ապատարկութենէն յայտնած են թէ Իրաքէն ու Թուրքիայէն բազմաթիւ Քիւրտեր մինչեւ Մոսկուա կ'երթան, անկէ Պալթեան երկիրներու ճամբով Եւրոպա անցնելու համար: Ու այդ ճամբորդութիւնը կրնայ արժել մինչեւ 100 հազար Ֆրանք: Դաղթականէն կը պահանջուի վճարել ճամբորդութեան ամէն մէկ հանդրուանին: Ու անդամ մը ճամբայ ելլելէ ետք, ան փախուստ չունի. միշտ ենթակայ է ապառնալիքներու թէ դինք կը մատնեն իշխանութիւններու, եւայլն:

Զուիցերիոյ մէջ այս մարդին պատասխանատուները կ'ըսեն թէ անկարելի է ենթադրել երկիրը մուտք գործած այս կարգի օտարականներուն թիւը: Ֆրանսա, Գերմանիա ու եւրոպական այլ երկիրներ անճրկած են ու ճնշումի որ կը կիրարկուի, աւելի թիրախ կ'առնէ գաղթողները, քան մաքսանենգները: Ինթէրփոլը կ'ըսէ թէ խնդրոյ առարկայ ցանցերուն մասին ոչինչ գիտէ, իսկ միջազգային կամ շրջանային համագործակցութեան կեդրոն մը գոյութիւն չունի:

Այսուհանդերձ, մարդու մաքսանենգութիւնը չատ աւելի նուազ վտանգաւոր է, քան թմրեցուցիչի մաքսանենգութիւնը: Ամէնէն ցայտուն օրինակը այն է որ մինչեւ 1994, Հոլանտայի մէջ այդ գործով ղբաղողներուն ոչ իսկ պատիժ սահմանած էր. հազիւ տարիէ մը ի վեր անոնք տարուան մը քանտարկութեան կը դատապարտուին:

ՔԱՂՀԱՆ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՀՈԻՆՁԸ

ՅԱՍՄԻԿ ՄԱՀՏԷՍԵԱՆ
13 ՏԱՐԵԿԱՆ, ԼԻՍԷԱԿԱՆ

Աւարտելով Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի միջնակարգի (գոլէժ) բաժինը, տասնեւերեք աշակերտներ յառաջիկայ տարեշրջանին իրենց ուսումը պիտի շարունակեն այլ կրթական հաստատութիւններու մէջ:

Զեռք բերուած արդիւնքներով՝ 1994 - 1995 տարեշրջանի հունձքը պէտք է որակել բացառիկ. քանի՝ անոնցմէ ութը յաջողած են միջնակարգի համար պատրաստուած ուսումնական չորս տարուան ծրագիրը իւրացնել երեք տարիէն եւ լիակատար դասնալու իրաւունքը ձեռք բերել:

Անոնք Մայիս 22--ին մասնակցած են Սէն - Սէն - Տընիի (93) Աքադէմիոյ կողմէ կազմակերպուած լիսէ մուտքի քննութեան: Յաջողութիւնը դրեթէ ամբողջութեամբ կրկնուած է նաեւ Վալ՝Ուազի (95) Աքադէմիոյ Յունիս 1-ի քննութեան: Այս երկրորդ քննութեան մասնակցութիւնը պարտադիր չէր նախկին քննութիւնը արդէն յաջողածներուն համար: Բայց ուսուցչական կազմը վախեցաւ որ անոնք մասնակցին նաեւ երկրորդ քննութեան, անոնց պատրաստութեան մակարդակին մասին աւելի հաստատ դաղափար մը ունենալու նպատակով:

Արդիւնքները ապահովութիւն կը ներշնչեն անոնց ուսման ապագայ ընթացքին կապակցութեամբ: Մանաւանդ որ անոնք իրենց դասարանակիցներէն մէկ տարի փոքր ըլլալով հնարաւորութիւնը պիտի ունենան իրենց նախասիրած ուղղութեամբ ընտրութիւն կատարել:

Քննելով ստացուած նիւթերը, կը նկատուին հետեւեալները: Առաջին՝ աշակերտները լաւագոյն արդիւնքները ձեռք ձգած են ուսուցութեան (մաթեմաթիք) մէջ: Զորս աշակերտներ ստացած են 17 նիշը: Երկրորդ՝ յառաջիկայ տարիներուն իրենց աշխատանքը առաւելաբար պէտք է կեդրոնանայ Ֆրանսերէն գրաւոր արտայայտութեան կատարելագործման համար:

Յաջողութիւններու չարքին հոս մասնաւորաբար պիտի չեշտենք Յասմիկ Մահտէսեանի յաջողութիւնը: Ան 13 տարեկան է դեռ: Ան կը դառնայ լիսէական, մինչդեռ իր տարեկիցները յառաջիկայ տարեշրջանին պիտի յաճախեն 4-րդ դասարանը: Յասմիկ Մահտէսեան մասնակցած է երկու քննութիւններու եւ բոլոր նիւթերու համար ստացած է բարձր նիշեր:

Վերոյիշեալ երկու Աքադէմիներու լիսէ մուտքի քննութիւններուն մասնակցած են այլ միջնակարգերէ ընդամէնը 53 աշակերտներ: Յաջող նկատուած քննութիւններուն թիւը եղած է 13, որոնցմէ 11-ը Դպրոցասէրի աշակերտութեան յաջողութիւնն է:

Իսկ ինչ կը վերաբերի հինգ միւս աշակերտներուն, անոնք իրենց ուսումը պիտի չարունակեն բնական ընթացքի մէջ, պիտի դառնան երրորդ դասարանի աշակերտներ:

Կրկնող աշակերտ չէ եղած:

Վարժարանիս միջնակարգ բաժինը, դժբախտաբար, պայմանագրով (fonctionnaire) կապուած չէ նախարարութեան: Հակառակառար ան նիւթական նպաստներ չի ստանար:

Նոյն ժամանակ՝ իւրաքանչիւր աշակերտ Դպրոցասէրի շրջանը աւարտելէ ետք պարտի յաջողիլ Աքադէմիներու լիսէ մուտքի քննութիւնը, իր ուսումը հանրակրթական վարժարանի մէջ չարունակելու համար: Ինչ որ պարագան չէ այլ դպրոցներու մէջ ուր աշակերտի լիսէ մուտքին եւ կամ ուսումնական յեռադայ

ՓԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑԸ

Այսօր, Յունիս 11, Մայր Եկեղեցւոյ «Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահին մէջ, տեղի ունեցաւ կիրակնօրեայ դպրոցի ամավերջի հանդէսը:

Ուսուցիչները, Սիլվա Էլմաճեան, Ճոյս եւ Քնար, ոչ մէկ ջանք խնայած էին իրենց յանձնուած մատաղ սերունդին ջամբելու ազգային կրթութիւն եւ մշակոյթ:

Հայերէն այբուբենի քառորդ թիւէ ա-չակերտներուն խմբական «Մեր Հայրենիք» քայլերգով բացուեցաւ օրուան հանդէսը, յոտնկայս:

Ի լուր եւ ի տես այս իրականութեան, նախքան յայտագրի դործադրութիւնը, ներկաները հաղորդակից դարձուցի հայրենի ուսանողուհիի մը կողմէ ինծի յանձնուած գրութեան:

Վարչութեան ատենապետ՝ Պր. Համազասպ Մոմճեան, իր գոհունակութիւնը յայտնելով հանդերձ բաւ չհամարեցաւ տարուած աշխատանքին դիմաց աշակերտներու քանակը, հրաւիրեց ներկանները օժանդակ մարմինով մը օժտելու դպրոցը եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան եւ տիկնանց մարմիններով ներդաշնակ երկրորդութիւն մը կազմելով:

Աշակերտները, իրենց յատուկ անհատականութեամբ, ուղերձով, արտասանութիւններով եւ խմբական երգերով ծաղկեցուցին իրենց դպրոցական հանդէսին յայտագիրը:

Գնահատելի էր, Կոմիտաս Վրդ.-ին հետ իրենց ունեցած գրոյցին ներկայացումը, կենդանի պատկերով:

Հուսկ, տեղի ունեցաւ մրցանակներու բաշխում, Տիկնանց Մարմնին նուիրատուութեամբ:

Օրուան հովանաւոր՝ Կաթ. Պատուիրակը եւս իր գոհունակութիւնը եւ օրհնութիւնը տալով, հրաւիրեց ներկաները աչքէ չվեռացնելու այն պահը, որ իրենց ներկայացած «գրոյց»ին, որ ինքնին կը բացայայտ մեր մտահոգութիւններուն պատասխանատուութիւնը ունենալու, ներդաշնակ գործակցութեամբ եւ անչահախնդիր նախանձախնդրութեամբ, սերունդներու իրամատներէն զգեզ հեռու պահելով:

Ապա, ներկաները վայելեցին «Տիկնանց Մարմնին» կիրակնօրեայ հիւրասիրութիւնը:

ԺԻՐԱՑՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹՈՇՃԵԱՆ

ԼՕՐԸՆՍ ՏՐՈՒԷԼ

ՊՐՈՍՊԵՐՈՅԻ ԿՂԶԻՆ

Ներածական՝ Գորփու կղզիի բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլերէնէ Թարգմանեց՝
ՇԱՒՔ ՏԷՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Հոմը գրաւելէ ետք, Տոմիլա Գոթա-ցիներով լեցուած 300 ռազմանաւ ուղարկեց որ Յունաստանը գրաւեն ու աւերեն: Ասոնց դիմաց՝ Յուստինիանոս միայն 50 առագաստանաւ եւ 5000 մարդ կրցաւ հանել: Բելիսարիոս եւ Նարսէս մեծ արիութեամբ դիմադրեցին թէեւ, բայց փորձանքէն խուսափումը անհնարին էր:

21 - 10 - 37

Տիռոպայի հովիտին մէջ տեղ մը՝ փոքրիկ մատուռով հոդաթումբ մը կայ, որ կը բնորոշուի վրան բուսած երկու աքանչելի նոճիներով: Ձախին կը ցցուի Պելեքայի ամբողջ կանաչ տարածութեան մէջ դանուած միակ սրածայր ժայռը: Աջին՝ անտառի եղին գրեթէ անտեսանելի՝ երկար կոր ծառուղի մը կայ, որ կ'առաջնորդէ դէպի ներկը ճաթռտած կանաչ վեղկերով տուն մը: Ուղին եզերող ասպիները կղզիին ամէնէն հին ծառերն են թերեւս, իրենց վարի մասի գրեթէ սեւցած տերեւներով, որոնց վրայ աշնանային ոսկեզօծ բարակ փոշի մը նըստած է: Սգաւոր եւ անխնամ երեւոյթով տունը գլխաւոր ճամբայէն չի տեսնուիր:

ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ Հայ կեդրոնի սրահին մէջ, Յունիս 3-ին տեղի ունեցած է «Ուրֆայի տոհմիկ օր»ուան ճաշ -- խրախճանքը: Բացման խօսքը ըրած է Հուրի Նաճարեան, որմէ ետք սրահ մուտք գործած են արքայական տարազով Աբգար Թագաւորն ու Թագուհին, նաժիշտներն ու պալատականները, ապա՝ ամուսնացող զոյգ մը, ընկերակցութեամբ հարսնեւորներու որոնք ներկայացուցած են Ուրֆայական հարսանիք մը: ՀՕՄ-ի Ռուբինա մասնաճիւղին կազմակերպած այս հաւաքոյթին խօսք առած է վարչութեան ատենապետ՝ Մարկրիթ Տէտէեան: Սոնա Սարդիսեան սահիկներով ներկայացուցած է Ուրֆայի անցեալն ու ներկան: Արչօ Պօյաճեան - Սոլաքեան կարդացած է Ուրֆայի բարբառով ատացուածքներ, առածներ, առակներ: Այս առթիւ, կազմակերպիչ յանձնախումբը հրատարակած է «Ուրֆայի տոհմիկ օր» խորագրուած գրքոյկ մը, ուր տեղ գտած են Ուրֆայի պատմութիւնն ու այլ նիւթեր:

*
**

ՆԻՏԼՄԻ (Միոցեալ - Նահանգներ) իր բնակարանին մէջ, Մայիս 31-ին, մահացած է տոքթոր Վիգէն Պապայեան: Ծնած էր Հայաստան 1913-ին եւ զաւակն էր Հայաստանի Ա. Հանրապետութեան Խորհրդարանի անդամ՝ Յոսրով Պապայեանի: Քիմիաբանութեան իր տոքթորան ստացած է Նիւ - Եորքի համալսարանէն: Ունի երկու դուստր եւ մէկ որդի:

34, Boulevard du Roi René
13100 Aix-en-Provence
Հեռաձայն. -
42 - 26 - 98 - 71
Հեռապատճէն. -
42 - 26 - 78 - 43

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊՈՒԼՈՒՈՑ Մաչքա Մատէն Ֆաքիւլթէի ամփիթատրոնին մէջ, Յունիս 5-ին, համերգ մը տուած է Եչիւկիւզի Սահակ -- Մեսրոպ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Արէտ Պէքճեանի: Բացման խօսքը արտասանած է ուսուցչուհի Անի Ներսէսեան եւ բացատրութիւններ տուած երգչախումբին աշխատանքներուն մասին:

*
**

ՊՈՒԼՈՒՈՑ Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցւոյ մէջ, ապա՝ Մատենադարանի պատմական սրահին, աւանդական չուքով ծեծուած է Հոգեգալուստի օրը եկեղեցական եւ աշխարհական յօրինուածներով: Առաւօտեան, Պատրիարքին ձեռամբ կատարուած է Եկեղեցւոյ խորանին նոր սրբանկարին օծումը: Ապա, օրուան պատարագը մատուցանած է Հայեցակ Քահանայ Տունտեան ու քարոզած է Գարեգին պատրիարք: Եկեղեցական ատենաբողութենէն ետք, Մատենադարանին սրահը սարքուած է աւանդական սեղանը: Թաղային Խորհուրդի տեղեկագիրը կարդացած է Նշան Պահապան բացատրութիւններ տալով յարակից մարմիններու գործունէութեան մասին: Թաղային Խորհուրդը որոշած է այս տարի Խտեան վարժարանի չեռուցման դրութիւնը դարձընել բնական կազի: Պիտի նորոգուին նաեւ Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցին ու Թոքմաճեան խանի տանիքները: Խօսք առած են «Մարմարա»ի խմբագրապետը՝ Ռոպէր Հատտէճեան, Վարդ Շիկահեր, Տոքթոր Արամ Ծընողք, Բարսեղ Թուղլաճեան: Հաւաքոյթը փակուած է Պատրիարքին Հուսկ Բանքով:

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻԻՆ ՀՕԹ ՓՐՈՎԱՆՍԻ ՓԱՌԱՏՕՆԻՆ

Դասական երաժշտութեան այս վառատօնը այս տարի տեղի կ'ունենայ Յուլիս 15-էն Օգոստոս 2-: Նախատեսուած է Հայաստանէն կարեւոր մասնակցութիւն մը: Նախ Յուլիս 22-ին Էմին Խաչատրեան պիտի ղեկավարէ Երեւանի սենեակի նուագախումբը որ պիտի ընկերանայ Թաւջութեակահար Ժերոմ Փերնոյի: Յայտագիրը բաղկացած է Մենդելսոնի, Հայտընի, Զօհրապեանի գործերէն: Այս նուագախումբը հիմնուած է 1979-ին, ժամանակակից գործեր նուագելու առաջադրանքով ու իր լայն երաժշտացանկով մեծ յաջողութիւն արձանագրած Եւրոպայի մէջ: Յունիսին տնօրէնն է ծանօթ երգահան Արամ Սաթեան: Ան 1968-ին Մոսկուայի յօրինումի միջազգային մրցումին առաջին մրցանակը ստացած է. կը դասաւանդէ Երեւանի Կոմիտաս երաժշտանոցին մէջ: Յմբաւար է է. Խաչատրեան Մոսկուայի երաժշտանոցին դասընկեր եւ նուագախումբի ղեկավարութեան ճիւղերուն աշակերտած է, ապա ղեկավարած Պալշոյի նուագախումբը. աշխատած է չեխ, լեհ, գերմանացի եւ մեքսիքացի արուեստագէտներու եւ նուագախումբերու հետ: 1991-էն ի վեր կը ղեկավարէ Երեւանի սենեակի նուագախումբը ու երաժշտանոցի դասախօս է: Ժ. Փերնօ դասական երաժշտութեան շրջանակներուն ծանօթ անուն է Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի մէջ: Նուագած է մեծ նուագախումբերու ընկերակցութեամբ: 1991-ին սենեակի երաժշտութեան առաջին մրցանակին եւ 1992-ին թաւջութակի առաջին մրցանակը չահած է: 1994-ին Փարիզի Ռոսթրոփովիչ մրցումին Գ. տեղը գրաւած է: 1989-ին հիմնած է լարաւոր նուագարաններու երբեակ մը:

Փառատօնին փակումի համերգն ալ պիտի տայ Հայաստանի Ֆիլհարմոնիք նուագախումբը Լորիս Ճգնաւորեանի ղեկավարութեամբ: Խաչատրեանի, Զայքովսքիի, Պրահմսի գործերով կազմուած յայտագիրը որպէս մենակատար ունի Ջուլիարտհար Ռընօ Գափիւսոնը եւ թաւջուլիարտհար Անթոնաս Լեսերլէնը: Առաջինը չատ երիտասարդ տարիքէն ծանօթ անուն մըն է երաժշտական փառատօնները: Իսկ Ա. Լեսերլէնն 1989-ին արժանացած է թաւջութակի եւ սենեակի երաժշտութեան ոսկէ մետալին:

Հօթ Փրովանսի փառատօնին հասցէն է.

34, Boulevard du Roi René
13100 Aix-en-Provence
Հեռաձայն. -
42 - 26 - 98 - 71
Հեռապատճէն. -
42 - 26 - 78 - 43

Ասիկա Կոմս Դ.-ի տունն է, ուր քաշուած կեանք մը կ'ապրի ան: Ձարեան օր մը դիս հոս բերաւ որպէսզի ծանօթացնէ դասական դաստիարակութեան հետեւանքով բոլորովին սկեպտիկ դարձած այս համբաւաւոր մենակեացին: Վաթսունի մօտ, կարճահասակ եւ ծանրամարմին, քիչ մը խոշոր գլխուն վրայ զոյգ մը ուշադրաւ աչքերով, բայց իր փոքր ձեռքերուն եւ ոտքերուն պատճառաւ պայըընեան տիպի մէկը ըլլալու տպաւորութիւնը կը ձգէր առաջին առթիւ: Մեր ծանօթացումէն հինգ - վեց տարի առաջ, քաղաքի ընկերային կեանքը լքելով եկած էր իր այս կալուածին հանդարտութեան մէջ ապրելու: Այս կղզիին մէջ ուր չատախօսութիւնն ու չափազանցուած հիւրասիրութիւնը ընդհանուր օրէնքի կարգ անցած են, պարզ է որ Կոմսը անուն պիտի հանէր որպէս Մենակեաց ու արտառոց անձ: Ձարեան Կոմսին ծանօթացած էր քաղաքին մէջ անոր պատկանած տուն մը վարձելու բանակցութեանց առթիւ: Իր մտածելակերպին մէջ բան մը (Ձարեան բնաւ գործի մարդ չէր) հաճոյ թուացած ըլլալու է Կոմսին, քանի որ անմիջապէս բարեկամացած էին: Իսկ այժմ՝ ամառնային հերթականութիւն առանալիք մեր առաջին չաբաթավերջը կ'անցընենք որպէս այս հին տան հիւրերը:

27 - 10 - 37

Կոմս Դ. հետաքրքրական մարդ է: Ի տարբերութիւն մենակեացներու մեծամասնութեան՝ հիւրասէր է: Հանդստութիւն պայմաններ ունի, գինիի իր մառանը եւ հսկայական դրադարանը կը սիրէ, գոհ կը զգայ որ ամառն ու ձմեռը կ'անցընէ քաղաքի սահմանափակ հաճոյքներէն ու բամբասանքներէն հեռու: Որսի կ'երթայ, ձիաթափուղի քաղի կը մասնակցի, մանուկներ կը մկրտէ, մինչ իր կալուածին գինիի արտադրութիւնը իր տեւական ու հաճելի մտահոգութեան առարկան կը հանդիսանայ: Տունը եւ պարտէզները իտալացի ճարտարապետի մը գործն են. այնպէս որ՝ թէեւ պարտէզին արահետներն ու ծառերը անխնամ մնացած են, բայց եւ այնպէս ամբողջ կալուածը դեռ կը պահէ իտալական գիւղական տուներու մարդկայնական տեսքին հմայքը:

Մեր ժամանակը կ'անցընենք անվերջանալի խօսակցութիւններով: Եւ Ձարեան մասնաւոր ճիգ կ'ընէ լուսաբացին արթընալու համար, որպէսզի ճշդէ թէ արդեօ՞ք Կոմսը իրաւացի է երբ կը պնդէ որ ամբողջ դրականութեան ճշդրտագոյն եւ ամէնէն յուզիչ ածականը «վարդագոյն մատներով»ն է: Բազմաթիւ լուսաբացերէ ետք՝ Ձարեան այս հարցին չուրջ դեռ չէ համաձայնած իր բարեկամին հետ:

Կոմսը փելիսոփայ մըն է: Ինչպէս ինք բողոքելով կը բացատրէ անսխալ անգլերէնով կամ կոտրտած ֆրանսերէնով՝ «փելիսոփայ մը որ միայն կը նստի եւ կ'անկնդրէ»: Իր գրաւիչ սեւ աչքերը խօսակիցներուն յառած՝ ամենապարզ անկեղծութեամբ կ'արտայայտուի իր կեանքին կամ դինք հետաքրքրող նիւթերու մասին: Ըստ Ձարեանի (որ ի ծնէ հերոսապաշտ է եւ ամէն քարի տակ փելիսոփայ մը կը դանէ) Կոմսը «հայեցողական հանդարտութեամբ» առ լի է: Աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել, որ դժուարին փորձառութիւններու հետեւանքով իր ներքին իրականութիւնը գտած եւ ամէն վիպապաշտութիւն կորնդուցած անձ մը հանդարտութիւնը ունի: Չնայած իր մեղմութեան եւ հանդարտութեան՝ ան ենթակայ է միայն արուեստագէտի հոգի ունեցողներուն բաժին ընկած բնազանցական հարցադրումներու: Աթիկա կարելի է կռահել իր ննջասենեակին պատերը ծածկող եւրոպայի փիլիսոփաներու դեղեցիկ բայց մաշած հատորներու չարքերէն:

(Շար. 38)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՆՈՐՇԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

Տոքթոր Միշէլ Տէրվիշեան 500 ֆր. իր հօր յիշատակին։

(Շար. Ա. էջէն)

բադատնայ այս հարցին, չի հաշուիր իսկ խոստովանիլէ թէ ի՛նչ խաբեբայութիւններու դիմած է տեղեկութիւններ կորզելու համար փաստաբանին հարտուղարուհիէն։

Ստորեւ Յունիս 9-ի «*Մարմարա*»ի տեղեկատուութիւնը այդ մասին. –

*
**

«Զաման» *թերթի քրոնիկագիրը Իլհան Պարտաքճը զբաղեալ կանգ կ'առնէ Փաթրիք Տէվէճեանի դէմ ղրկուելիք նամակներու հարցին վրայ։ Ինչպէս կը յիշուի, Իլհան Պարտաքճը թերթին մէջ հրատարակած էր թրքերէն եւ ֆրանսերէն պատճէններ եւ խնդրած էր որ ընթերցողները այդ նամակներէն հազարաւոր օրինակներ ղրկեն Փաթրիք Տէվէճեանի հասցէին։*

Յօդուածագիրը այսօր կ'ըսէ թէ չատ հետաքրքրուեցաւ թէ ի՞նչ եղաւ իր այդ նախաձեռնութեան արդիւնքը եւ աոիկա առուղելու համար ինք կը դրէ թէ հեռաձայնով կապ հաստատած է Փաթրիք Տէվէճեանի գրասենեակին հետ եւ խօսած է քարտուղարուհի Ժիւլիէթ Սիմոն Պէրնարի հետ։ Միայն թէ ան իր անունը չէ տուած եւ ինքզինք ձեւացուցած է որպէս հայկական հիմնարկութեան մը ներկայացուցիչը եւ ըսած է որ ինք ալ բաղդի նամակ ստացած է Թուրքերու կողմէ եւ թէ այս նամակներուն մասին ի՞նչ կը խորհի Փաթրիք Տէվէճեան։ Քարտուղարուհին չդայթացած է եւ պատասխանած է։

«Մինչեւ այսօր աւելի քան 3000 նամակներ եւ թերթի կտրօններ ստացանք Թուրքերէ։ Կ'երեւի թէ այս Թուրքերը դործ - բան չունին։ Տակաւին հին թշնամութեամբ կ'ապրին։ Պր. Տէվէճեանը չատ չզայնացաւ։ Կը կարծեմ որ այս նիւթին համար ան պիտի դիմէ Ֆրանսայի մօտ Թուրքիոյ դեսպանատան։ Սա պահուն կացութիւնը քննելով զրպած ենք։ Ներկայիս դեռ նամակներ կը ստանանք»։

Յօդուածագիրը կը նշէ որ իրեն համար դոհացուցիչ էր այս պատասխանը, թէ «Զաման» թերթը Տէվէճեանի աչխարհին մէջ դրեթէ երկրաչարժ մը յառաջացուցած էր։ Յօդուածագիրը այս բոլորէն վերջ երախտագիտութիւն կը յայտնէ «Զաման» թերթի իր ընթերցողներուն եւ այն կարծիքը կը յայտնէ թէ միշտ միասնութեան արդիւնքը կարելի կ'ըլլայ քաղել որքան ատեն որ ժողովուրդը կը փրկուի սխալածութենէ եւ կը վճռուէ իր իրաւունքը։

Ապա յօդուածագիրը օրինակներ կը նշէ իր ընթերցողներէն։ Ոմանք իրեն ալ նամակներ գրած են եւ յայտնած են թէ խմբովին դիմած են Փաթրիք Տէվէճեանին։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB — PARIS :

La Fête de la Musique de l'UGAB

Le Comité de Paris — Ile-de-France
de l'UGAB
présente
la FETE DE LA MUSIQUE
le Mercredi 21 Juin à 20 heures 30
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e
Avec :
— La Chorale *Koghtan* de l'UGAB
— Le Duo *Zepur*/C. Nazarian (flûte)
— A. Aharonian (piano) et
H. Davtian (violon)
— Le groupe *Navassart* (musique traditionnelle et chants)

— Entrée libre —

■

Sport arménien : Journée d'information

L'Association Internationale du Sport
pour l'Arménie (AISA)
créée en 1993
organise
UNE SOIREE D'INFORMATION
le Vendredi 23 Juin à 20 heures 30
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e
Avec :
— *M. Pascal Ezguilian*, président - fondateur, membre du CNO arménien
— *M. Arthur Magakian*, vice-président de l'AISA, vice-président délégué de la Fédération Française de Gymnastique
— *M. Jacques Haïrabedian*, vice-président, ex-champion d'Europe de boxe, poids mi-lourd.

■

UGAB - Paris : Théâtre

La troupe de théâtre
de l'UGAB
présente
«CAHIER DE VIE»
le Samedi 24 Juin à 20 heures 30
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e
Enfants: 30 F. — Membres: 50 F.
Non-membres: 70 F.

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

ԱԼՈՑՆ ԽԱՉ

— ՊՏՈՅՏ —

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպանի «Արաքս» մանուճիւղը կը կազմակերպէ մէկ օրուան պտոյտ մը դէպի Վէրքոր։

Կիրակի, Յունիս 25, առաւօտեան ժամը 8-ին, Վիլէօրպանի Հայ Մշակոյթի Տան առջեւ

126, avenue Roger Salengro,
69100 VILLEURBANNE

Ճամբորդութիւն եւ ճաշկերոյթ՝ 200 Ֆր.։ Արձանագրութեան համար հեռաձայնել՝ 72 - 35 - 15 - 86 Թիւին։

ՇԱՒԻՒ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Շաւիւղ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւն ու հոգաբարձութիւնը ուրախութեամբ կը հրաւիրեն յառաջիկայ Յունիս 25-ին կիրակի օր, եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տօնախմբութեան։ Հանդիսաւոր պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Արեւմտեան Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ եւ Առաջնորդ Փարիզի Հայոց՝

ԳԻՒՏ ՍԱՐԿ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի տեղի կ'ունենայ Հոգեհանգստեան պաշտօն եկեղեցւոյ հանգուցեալ հիմնադիրներու, բարերարներու եւ հոգաբարձուներու հոգիներուն ի հանգիստ, եւ ապա յետոյ սեղաններու շուրջ կը բոլորուին ներկաները։

RECHERCHE

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
recherche
pour son Centre de Vacances
de BELLEFONTAINE
JUILLET 1995
1 ASSISTANT SANITAIRE
(médecin, étudiant en 2ème année de médecine ou infirmier)
Ecrire à CBAF :
17, rue Bleue, 75009 PARIS.

COOPERATION ARMENIE

rencontre
ARPI TOTOYAN, KRIKOR BELEDIAN, MARC NICHANIAN
sur le thème :

Diaspora - Arménie : Où en sommes-nous ?

le Vendredi 23 Juin

au YAN'S CLUB — 5, avenue Reille, PARIS 14e

19h30 : Accueil — 20h : Film de Coopération Arménie — 20h30 : Table ronde
22h : Repas sur réservation (Tél. Christine Papazian : 47. 36. 40. 78)

Soirée organisée par Coopération Arménie
50, rue Etienne-Marcel, 75002 Paris — Tél. : 42. 36. 06. 79

XIVèmes JEUX MONDIAUX DE L'UGAB

A PARIS
du 10 au 15 Juillet

Comme nous l'avons annoncé précédemment, près de mille athlètes sont attendus à Paris (*). Les jeux se dérouleront à la Halle Carpentier, qui abrite cinq terrains de basket et de volley, ainsi qu'une annexe pour le football. Tous les athlètes et leurs dirigeants seront hébergés à l'Hôtel Méridien-Montparnasse. Trois bus de la RATP feront la navette entre l'hôtel et la Halle Carpentier.

La plus imposante délégation sera celle des Etats-Unis, avec 162 personnes venant de cinq villes différentes : Detroit, Los Angeles, Fresno, Boston et Oakland.

Outre les activités sportives, une soirée «*disco jeunes*» est prévue le soir du 12 Juillet; puis la participation, dans la nuit des 13 et 14, aux festivités du «14 Juillet».

Un dîner de gala clôturera les Jeux, le 15 Juillet, à la fin des épreuves sportives, pour la remise des coupes et médailles. Un spectacle, haut en couleurs, est prévu durant cette soirée de gala.

(*) Pour toute information complémentaire, veuillez contacter :
Stéphanie SAMUELIAN : 40. 50. 60. 53.

FETE CHAMPETRE

TRADITIONNELLE
à la *MAISON DE RETRAITE de GONESSE*
— 7, rue de l'Eglantier —
le **Dimanche 2 Juillet** à partir de 11 heures

Partie Artistique
BEDIK
et son Orchestre SEVAN
Ensemble de danse EREBOUNI de l'AVAG

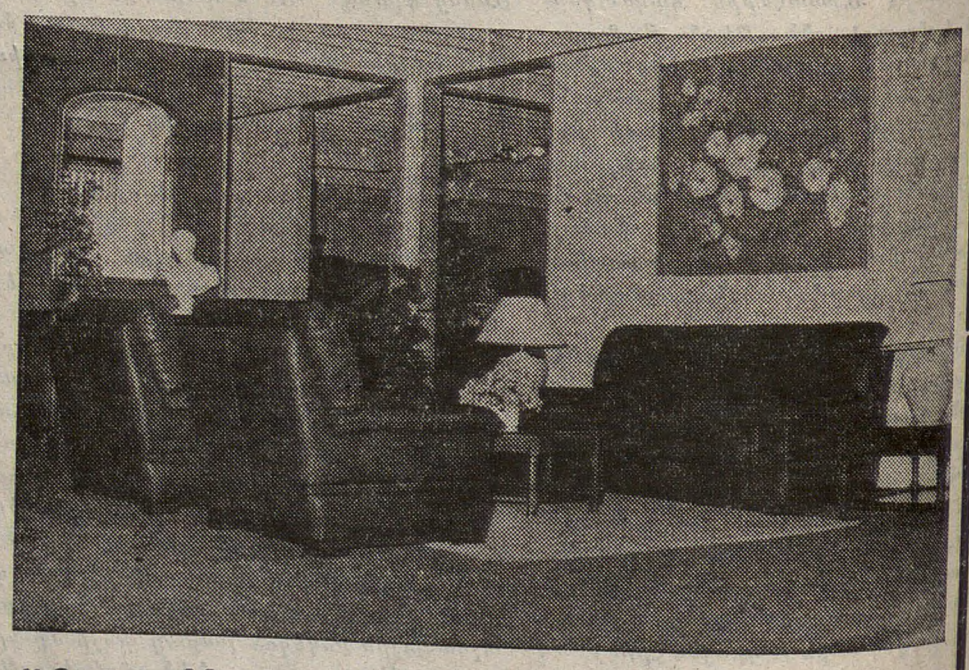
BAR ● BUFFET ARMENIEN

Réservations : 39. 85. 24. 24 — 48. 78. 02. 99

Toutes les dispositions sont prévues en cas de mauvais temps.

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance
Z. I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

«Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն»

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ
ՄԱՄՈՒԼ

ՄՂՁԱՒԱՆՁԻ ՏԱՐԻՆԵՐ

ԿՐՏՍԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿՑԻ ՅՈՒԺ-ՊԱՏԱՌԻԿՆԵՐ

1931 թ. Սեպտեմբերին Զարենցի յորդորմամբ եւ Յանկեանի միջամտմամբ մայրս՝ Աշխէնի Մեսրոպեանը, Թիֆլիսից ընտանիքով տեղափոխուեց Երեւան: Կոստանդնուպոլսում, Լոնտոնում, ապա Թիֆլիսում ունեցած իր բազմաբեղուն գործունէութիւնից յետոյ ճանաչուած արուեստագիտուհին հանդրուանեց իր համար բոլորովին նոր եւ անչափ հետաքրքրքիր մի չրջապատում: Ճիրաւի, 30-ականների Երեւանում ժողովուել էր, մէկ կողմից տեղարնակ եւ միւս կողմից Անդրկովկասից ու Ռուսաստանից, հիմնականում Աբգանաց Մռաւեանի ջանքերով հրաւիրուած նշանաւոր արուեստագէտների ու երեւելի մտաւորականների մի աստղաբոյլ:

Շատ չանցած Մեսրոպեանն էլ սկսեց իր մասնակցութիւնը բերել մայրաքաղաքի մշակութային կեանքին եւ չուտով իր չուրջը ժողովեց արուեստապաշտ բազմաթիւ մարդկանց:

«Տիկին Աղաւնու սալոնի» մասնակիցները (որոնց հաւաքներին իր ներկայութեամբ առանձնակի չուք էր տալիս Զարենցը) քաջածանօթ լինելով Մեսրոպեանի եւ Յանկեանի անկաշկանդ յարաբերութիւններին, մէկ անգամ չէ, որ ակնարկել էին տանտիրուհուն՝ որեւէ առիթով կուսակենակոմի արուեստասէր ղեկավարին եւս մասնակից դարձնելու հոգեպարար երեկոյթներին: Մայրս բազմիցս նման փորձեր արեց, սակայն ապարդիւն: Ճիշտ եմ, ինչպէս Զարենցն այդ առիթով յաճախ կրկնում էր.

-Աղասին չի պայ, համոզուած եմ: Ես էլ եմ հրաւիրել, չի եկել: Երբեք չեմ յիշում, որ ով էլ ուզում է լինի, իրեն տուն հրաւիրի եւ նա պայ: Էդ մարդն էլ էդպիսի բնաւորութիւն ունի: Ինչ կարող ես անել, - եզրափակում էր բանաստեղծը: Ինձ էլ իր տուն չի հրաւիրել:

Մինչդեռ մի փոքր այլ կազմով, նման մի երեկոյթ տեղի ունեցաւ:

Ճիշդ է, այս անգամ Զանգուլի ձորի արեւմտեան ափին գտնուող Յանկեանի երկյարկանի առանձնատանը, երբ դրեթէ ողջ երեկոյի թեման Զարենցն էր, իսկ բանաստեղծը... բացակայ էր ...

Մեր ընտանիքին քաջածանօթ «ուստա Աւոմը» (Յանկեանի անձնական վարորդը) մի դեղեցիկ օր ներկայանալով Մեսրոպեանին, հաղորդեց Ա. Յանկեանի խնդրանքը՝ յայտնի, ոչ աշխատանքային օրը «Տիկին Աղաւնուն, Արուս Ոսկանեանի հետ միասին լինել ընկեր Աղասու տանը...»:

Թերեւս հասել է այն պահը, երբ պիտի կրկին երախտապարտ լինեմ մօրս, նախ եւ առաջ հայազգի նշանաւոր մարդկանց մօտիկից ճանաչելու համար. այդ անգամ եւս ես ուղեկցում էի նրան:

Յանկեանի տան համեստ թէյասեղանի չուրջ ծաւալուած աշխոյժ պրոյեկ (որին ի դէպ ներկայ էր սովորաբար քչախօս տիկին Ռոզան՝ տանտիրոջ կինը) առանցքը երեկոյից բացակայող Զարենցն էր:

Ամէն ինչ սկսուեց մայրիկիս ուղղուած Յանկեանի հարցից.

- Տիկին Աղաւնի, այսօր էլ Զարենցին ըմբոշխնենք հեռակայ...

Ոսկանեանը, նախ ցածրաձայն (դրեթէ չշնջալով), ապա հետզհետէ աւելի լսելի արտասանեց բանաստեղծի քնարական փոքրիկ մի ոտանաւոր (կարծեմ՝ տրիոլետներից):

Տիրեց համակ լռութիւն: Մի պահ տանտիրոջ սաստող հայեացքն ուղղուեց թէյասեղանը սպասարկող ազգութեամբ ռուս աղախնու (կարծեմ մալական էր) դուրս գալուն: Ապա տանտէրն ասաց.

- Այսպիսի Զարենց իմացողների թիւը քիչ է: - Ապա դառնալով Արուսին, աւելացրեց, - Ինչո՞ւ մի ամբողջ երեկոյ չես ամոնգքում Զարենցի բացառապէս քնարական մանրակերտները: Դա էլ հոգեկան սնունդ է մարդկանց համար:

Հոգեպարար, առանձին պահերին էլ էմոցիոնալ պոռթկումներով լեցուն երեկոն աւարտուեց տանտիրոջ խնդրանքով՝ Մեսրոպեանի կատարմամբ Կոմիտասի դաշնամուրային պարերի ըմբոշխնմամբ:

*
**

- Գիտեմ, որ Զարենցի կողմից անչափ սիրուած ու յարգուած մարդ էք, - մի առիթով դիմել էր մօրս Յանկեանը, - միայն այն, որ նաեւ Կոմիտասի սանուհին էք եղել, այդ հանճարին մօտիկից ճանաչելու առիթ էք ունեցել, եւ նա բաւական պատկառանքով է վերաբերուել ձեզ: Բայց չնեղանաք՝ Եղիշէի հանդէպ, լսել եմ, ամենաթող էք, հաշտ, չառարկող... Դուք եւ Արուսը, Զարենցի երկու մտերմուհիները, այնքան կարող էք մեզ օգնել...

- Իսկ ի՞նչպէս, բնականաբար կը հարցնի ընթերցողը: Ի՞նչ կարող եմ վերյիշել, այդ բաւական երկարած զրոյցից, երբ տղերքիս հեղինակն ընդամէնը տասներեք տարեկան էր, իսկ յիշատակուած զրոյցում անընդմէջ արծարծուում էին՝ «ըմբոստ եւ անուղղելի Զարենցի» առօրեայ վայրիվերումները:

Տէրեան եւ ներկայիս Կիրովի (երեւանաբնակների կողմից Շերլանային մկրտուած) փողոցների անկիւնում հիմք էր դրուում դրապալատին: Կարմիր պատառներով պատած փայտէ տրիբունայից հանդիսութեանը ներկայ Հայաստանի «ծայրագոյն մագիստրոսը» քայլեց դէպի կառոյցի հիմքը:

Շատ չանցած Յանկեանը իր գլխարկը մխրճեց կառոյցի հիմքում վայրկեաններ առաջ թափուած պեթոնէ չաղափի մէջ: Ներկաների բուռն ծափահարութիւնների տակ բացագանչեց (այսօրուայ պէս յիշում եմ այդ պահը).

- Ապրենք եւ տեսնենք այս կառոյցի աւարտը...

Աւա՛ղ...

1933-ի Յունուարին ներկայիս Ստանիսլաւսկու անուան ռուսական թատրոնի չէնքում, բացառիկ հանդիսաւոր մթնոլորտում բացուեց ԱՇԽԱՐՀՈՒՄ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՊԵՐԱՅԻՆ ԹԱՏՐՈՆԻ վարագոյրը: Լեփ-լեցուն հանդիսասրահի փոթորկալի ծափահարութիւններին յաջորդեց ... անակնկալ բեմահարթակին յայտնուած վտիտ մարմնով մի հասակաւոր մարդ (հաւանաբար հին բոլշեւիկ), որ խռպոտ ձայնով երգեց «Ինտերնացիոնալը». դահլիճը ձայնակցեց նրան: Տեղնուտեղը երկնեց զաւեշտական մի իրավիճակ, երբ բեմի վրայ յայտնուած «Պարսից շահի զօրքը» (ներկայացում էր Ա. Լեքքանդը Սպենդիարեանի «Ալմաստ» օփերան) Արեւելքի հզօր տիրակալ Նատիր շահի դէմ մարտնչութեամբ մխացաւ... պրոլետարական հիմնին:

Ինքնին հասկանալի է, որ ներկաների հայեացքները յաճախ ուղղուում էին կառավարական օթեակին: Յանդավառ ու ոգեւորուած Յանկեանի կողքին նստած Աբրամյիս Երզնկեանը ներկաներից չէր թաքցնում յուզմունքից արտասուալից աչքերը:

Ընդմիջմանը մայրիկիս հետ մտնում ենք թատրոնի առաջին յարկի գրասենեակը: Ա. Յանկեանի գրասենեակում բացի Մեսրոպեանից եւ Յանկեանից, կային նաեւ Գրիգոր Զոհրապի եւ Ռուբէն Զարդարեանի կանայք՝ Զապել Եսայեան եւ Սիրանոյշ Զարդարեան: Ներկաների ընդհանուր տրամադրութիւնը ոգեւորիչ էր: Ամէն ինչ ակնարկում էր, որ Յանկեանի ձեռնարկը ունի ամուր հիմքեր: Ներկաները ոգեւորուած քննարկում էին ներկայացումը, ներկայացուածի մակարդակը, ներկայացման ընթացքում ի յայտ եկած թերութիւնները, ապագայ ծրագրերը: Ներկայացուածի մակարդակը, ինչպէս նաեւ ներկայացման ընթացքում ի յայտ եկած թերութիւնները, ապագայ ծրագրերը: Ներկայացուածի մակարդակը, ինչպէս նաեւ ներկայացման ընթացքում ի յայտ եկած թերութիւնները, ապագայ ծրագրերը:

ՊՈԼԻՍ 1958 1960
ԱՐՏԱՍԱՆՈՂԻ ՄԸ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ԻԴ.

ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Մեր չրջապատէն կատարելութեան ի խնդիր, հարկ էր բաժին մըն ալ տրամադրել քննադատութեան փորձերուն: Առաջին համբորդութեանս, հակառակ ամբողջ ամսուան ընթացքին աւելի քան տասնեակ մը ռէսիթալ տուած ըլլալուս, ամէնուրեք գոհունակութեան եւ համակրանքի արտայայտութիւններ միայն լսուեցան ու գրուեցան: Այնպէս որ «Կավոշ»ի Փոլանթի տուտուն իսկ զարմանքով կը գրէր. - «Ժամանակ»ը իւէ «Մարմարա»ն պիւէ աս Սարգիսի ֆասըլին մէջ հէմֆիհիր են թէ՝ մէկուն ճաճըմ ըսածին միւսը ճաճըն չըհսըն չըսեր կոր»:

Բայց դեռ ամէնը իր լրումին չհասած՝ Ապրիլ 28 եւ 29-ին, Յաչիկ Ամիրեան «Ժամանակ»ի մէջ սոսրագրեց երկարատեւ քննադատական մը հետեւեալ չորնդալից վերնագիրով. «Խաթանպուլահայ համայնքը եւ «Հեռուի սուրբը»ը, որուն սկիզբի կարեւոր մասը յատկացուած էր «տեղական սուրբերուն» անարդար անտեսումին, վայնասուն յարուցանող. «Ոչ-խարամիտ ժողովուրդը կը նմանէր այն ճանճին որ թարմ մեղրին վրայ կը թառի: Միամիտ բազմութիւնը ռէքլամներուն եռեւէն վազեց. գնաց հոն՝ ուր կը քչէին պինքը»: Յօդուածագրիրի սրտին ցաւը այն էր որ մուտքի տոմսակներուն արագ սպառումին պատճառաւ, յաճախ «guichet fermé»ի դրութիւնը կը ստեղծուէր: Եւ վերջապէս ան իր ընդվզումը գառն հեծեծանքով մը կը թափէր. «Մեր արժէքներուն վարժուած ենք փիւմէ ակնոցներով նայիլ վերէն վար եւ զանոնք նսեմացնել եւ յուսախաբութեան մատնել»:

Պոլսահայութեան ուղղուած այս փիլիսպականքէն ետք, Յ. Ամիրեան, կեդրոնականի նստարաններէն սկսեալ համամարդկային եւ ըմբոստաչունչ ոգիով բանաստեղծելու մարմաջէն տարուած՝ սկսաւ իր բնածին մեկնաբանութիւններով ողողել արտասանած կտորներս, ամէն բանի մէջ միայն փոթորկաչունչ դրսեւորումներ տեսնելով: Օրինակ, Պետրոս Դուրեանի «Իմ մահը»ին մէջ «հոգեկան պայքարի, անհուն ընդվզումի եւ ըմբոստութեան» չունչ պարունակող քերթուած մը ըլլալով, անպայման կը սպասէր որ բռունցքս բարձրացնէի եւ աչ ոտքս խրոխտ բախէի յատակին: Իսկ վահան Թէքէեանի «Կ'անձրեւէ տղաս»ի առեն՝ եղեր «կը պակսէր հայրական թաւ չեչտը եւ փորձառութիւնը ցմրուր ճաշակած հօր մը կեանքի փիլիսոփայութիւնը»:

Եւ նման «կէլիչի կիւզէլ» վերլուծական դաղափարներ բաշխելէ ետք իբրեւ թէ ան կ'ուզէ հասնիլ թէմիհ հարցերուն, ինչպէս, «Պ. Պօղոսեանի խոչափողը չէ մարզուած»: Բայց ի՞նչպէս հաւատք ընծայել անգէտի մը այս տարապարտ եւ դըրդռիչ յերիւրանքին երբ խնդրոյ առարկայ այդ խոչափողը քնաւ միքրօ չէ՛ գործածած քառասուն տարիէ ի վեր, արտասանուած խօսքը հասկնալի դարձնելու համար, ինչպէս գոնէ Փարիզի հայութեան ծանօթ երկու սրահներուն մէջ, Սալ Փլէյէլ, 1956 Նոյեմբեր 6, Բարեգործականի յիսնամեակին եւ Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնը, 1983 Նոյեմբեր 6, Ֆր. Ֆէյտիի յոբելեանին օրը:

Սակայն, Յաչիկ Ամիրեան իր ալէծուփ քննադատութիւնը կ'ուզէ վերջացնել նըպաստաւոր հաստատումով մը. «Այլ հարց որ Սարգիս Պօղոսեան դիտէ գոց ընել տասնեակներով բանաստեղծութիւնները»: կ'արժէ՞ հաստատել Ֆրանսական երաժըշտանոցի այս չատ բնական եւ մեքենական երեւոյթը - հիմնական պահանջը անցընելու գուտ մեկնաբանութեան աչխատանքին - կը մնայ անմարսելի՝ 4 կտոր եղող յուչարարի չրթներուն անձնատուր հայ բեմի յանպատրաստից ծառայողներուն համար: Այս գրութեան վրայ, ալչէն ձախէն գրգռումները եղան որպէսզի ես ինքս պատասխանեմ Ամիրեանին թերեւս խաոտուտիկ վիճաբանութեան մը հանդիսատես ըլլալու հաճոյքէն տարուած: Բայց, հասկըցուցի անոնց որ բեմ բարձրացող մը պարտաւոր ըլլալու է ամէն ինչ լսելու եւ կարդալու, քննադատութիւն, պարսաւ, դովասանք...

Բայց ահա՛, հինգ օր ետք մէյմը, նոյն «Ժամանակ»ին էջերուն վրայ, Տիկին Արմենուհի Իօզէր, Ամիրեանի օգտագործած ծաւալով, հրապարակ հանեց յօդուածաշարք մը հետեւեալ վերնագրով. «Հեռուի սուրբը» մը ... որ մեր ալ սուրբն է»: Նախապէս ընդվզեցաւ ան հայկական հնչըմնկալութեան դէմ եղած մեղանչումին համար «Մտաւորական Յաչիկ Ամիրեանի կողմէ Իսթանպուլահայութեան երեսին նետուած չառաչուն ապտակը՝ ոչխարամիտ, ռէքլամներուն եռեւէն վազող ածամկանները անընդունելի են: Ի՞նչ այդքան նեղմիտ եւ մոլեռանդ ենք մենք, Պոլսահայերս, որ արհամարհենք մեր արժէքները մէկ զաւակը վանդլի մեր մէջ չսլրբր ան, որովհետեւ կեանքի փոթորկոտ հովերը տարեր նետեր են զինքը օտար ոստանի մը մէջ»: Ապա Արմենուհի Իօզէր երկարօրէն ծանրացաւ Ամիրեանի բրնաստեղծութեան դհոարներուն վերաբերեալ, ինչպէս «Իմ մահը», «Կ'անձրեւէ տղաս», եւայլն:

Եւ կարծես բաւական չըլլար գործդիւղցի Տիկին Իօզէրի պաշտպանողական, Մայիս 13, 14 եւ 15-ին, դարձեալ «Ժամանակ»ի մէջ «Այգեկու» ծածկանունին տակ երեւցան երեք գրութիւններ հետեւեալ երկար վերնագիրներով. «Ուր դիտողութիւններն ու փաստաւորումները իրենց դոյնը դուրս կուտան», «Հեռուի սուրբը եւ մեր տեղական արժէքները», վերջապէս, «Քննադատութեան դիմակին տակ չարախօսութիւն մը»:

Այլեւս «զորս դու պատուիրեցեր»ի եղանակով, տասնեւերեք երկար սիւնակներու վրայ իսկական լուրջ բանավէճ մը, սեղծ պալատահայութեան հետաքրքրութիւնը գրաւող: Կարծես տարիներէ ի վեր նման բանակռիւի մը մարմաջը սնուցանող դրոց - բրոցներ առիթը հնարած էին իրենց դիտելիքները մէկդեղ թափելու, կամ ալ Յ. Ամիրեանի դէմ տարիներով կուտակուած հաշիւները մաքրելու պարզ հասած ըլլալս այլեւս:

Բանաստեղծութիւն, արտասանութիւն, քննադատութիւն, իրենց ստորաբաժան հարցերով, «լիէզօնի կամ ոչ լիէզօնի» կանոններ, դրական սեռերու մասնայատկութիւններ, մինչեւ իսկ բարոյագիտութիւն, կենցաղագիտութիւն ... Այսօրուան դրական հաչուեյարդարը մի միայն «Ժամանակ»ի մէջ, լրագրական կենցաղ տեսակէտով՝ բոլորովին եզակի երեւոյթ մը: Խոր համոզումով եւ վճռականութեամբ «Անգելուն» կը չնար Ամիրեանի մէն մի քննադատութիւնը ջրել: Միայն օրինակ մը խնդրոյ առարկայ խոչափողի ուղղութեամբ: «Այլեւս պէտք չէ զարմանալ որ առոգանութեան անիրական սխալներու առընթեր, մեր նախավճիռ քննադատին ականջին եկեր էն նաեւ «խորթ արճագանգ» տուող ձայներ՝ արտասանողին ըստ իրեն «չի մարզուած» խոչափողէն. մինչդեռ այդ խոչափողը, ընդհակառակն, այնքան մարզուած է որ մենամեղմ արտաբերումներն անգամ լսելի կ'ընէ սրահին ամէն կողմէն, վարպետ երգիչի մը ձայնի ամենանուրբ ելեւէջներուն նման»:

Ժողովրդական հում ասացուածքի՝ «Թրիքին տակ կը մնայ, խօսքի տակ չի՛ մնար»ի հետեւողութեամբ, անդրդուելի Ամիրեան Մայիս 17-ին փորձեց ընդդիմախօսել պատկառելի Տիկին Իօզէրին հետեւեալ վերնագրով, «Հեռուի սուրբ»ին յաւելուածաբար», ուր չքմեղանքի խօսքերու աւարտին, ընթերցողներուն կը ցաւարէր «գրաչարական վրէպ»ի մը գոնէ դարձած ըլլալը: Այսպէս իր գրած «Փրանսայիները» վերածուած էր «Փրանսայիները» եւ կ'աւելցնէր որ. «Թող երթան ատուգէն «Ժամանակ»ի խմբագրատունէն եւ իմ մօտ գտնուող ճեռագրի ընդօրինակութենէն»: Արդեօք եղա՞ն ատուգողներ: Մ'իս, այս գրաչարները հապա...

Ամիրեան չէր կրնար նաեւ չպատասխանել «Այգեկու»ին: Հարկ կա՞յ կրկնել «Ժամանակ»ի մէջ, Մայիս 23, 24, 25, ինը երկար սիւնակներ յատկացուց անոր, հետեւեալ վերնագրով՝ «Հեռուի սուրբը, Այգեկուն եւ Բ. յաւելուած»: Արդէն Սարգիս Պօղոսեանին արուեստէն աւելի՝ անկը մտահոգուի Այգեկուի բառերակին 120 զարնուելուն եւ անոր չերմաստիճանին 40-ի բարձրանալուն, եզրակացնելով որ «ան դիմակով ասպարէզ կ'իջնէ պարզապէս մաղձ թափելու համար, փայտ փամփուշտներ արձակելով»:

Սակայն, Ամիրեանի այս երկարապա-

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԵԼԷՍԻ ՄԷՋ

Օրէնք Քաւութիւն մէջ, Մայիս 23-ին, տեղի ունեցած է Համազգայինի նորակազմ երգչախումբին համերգը: Ցայտադրի առաջին բաժինն խօսք առնելով Վարչութեան առենապետը՝ Կարօ Ծակոբեան, ներկայացուցած է Համազգայինի տեղւոյն մասնաճիւղին աշխատանքները՝ փոքրու յառուկ դասընթացքներ, մշակութային ձեռնարկներ եւայլն: 19 կիներէ բաղկացած երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Էլիզապէթ Փեհլիվանեանի եւ դաշնակի ընկերակցութեամբ Կլորիա Միքայէլեանի, մեկնաբանած է (երկձայն) ազգային եւ ժողովրդական երգեր:

***

Ուըլլընա Հիլզ քաղաքի Մարիոթ պանդոկին մէջ, Մայիս 27-ին, տեղի ունեցած է կեսարիոյ եւ Շրջանի Հայրենակցական Միութեան տարեկան ճաշ – պարահանդէսը: Բացումը կատարած է հանդիսավար Գէորգ Խոլրեան: Վարչութեան առենապետուհին՝ Մարի Սիւլահեան, ներկայացուցած է միութեան օժանդակութիւնը հայրենիքին եւ տարած աշխատանքները շրջանի կրթական մարզին մէջ: Եղած են պատարուխ նուէրներ:

***

Լինճոյի Ֆերահեան վարժարանի Նորթ Հիլզի մասնաշէնքի շրջափակին մէջ, Մայիս 28-ին, տեղի ունեցած է դաշտահանդէս մը, նուիրուած՝ Մայիս 28-ի անկախութեան տօնին: Ներկայ եղած են տում կրկնութիւններու աւարտին, խընդիրը անուշով կապելու համար, «Ժամանակ»ի խմբագրութիւնը կ'աւետէ. «Այլեւս փակուած կը նկատենք համակրելի արտասանող Պր. Սարգիս Պօղոսեանի արտասանութիւններուն մասին յայտնուած թեր ու դէմ կարծիքները, որոնք բոլորն ալ անտարակոյս ծնունդ են անկեղծ զգացումներու»: Ակն աւելի՝ պէտք կը վնտռենք...:

Բայց չորս օր ետք, ո՛վ գիտէ ինչպիսի ճնշումի տակ, թերթը կը ստիպուի երկու անգամով հրատարակել Այգելուսին «Բացնամակ մեծայարդ խմբագրութիւն «Ժամանակ» օրաթերթի»: Այլեւս կատարեալ բանավէճ մըն էր, մանուածապատ, ծեծկռտուն, ասդիէն անդիէն իր ջաղացքին ջուր բերելու ջանասիրութեամբ, բարոյապէս անարգուածի մը պաշտպանութիւնը ամրացնելու համար:

Ախ մը տեւող այս ճակատամարտին, (որուն բուն էութիւնը պիտի լուսաբանուի վերջաւորութեան), «Ժամանակ»ի ամէնօրեայ քրոնիկագիրը Զարաճճին չէր կըրնար անշուշտ իր աղն ու պղպեղը չաւելցնել Յունիս 4-ին, երկու կողմերը հաշտեցնելու ցանկութեամբ: «Բնաւ մի՛ զարմանաք եթէ պատահի որ, մօտիկ օր մը թերթերու մէջ հանդիպիք սա տեսակ ազդարարութեան մը. «Խաչիկ Ամիրեան յառաջիկայ Կիրակի, ժամը 4-ին պիտի մենամարտի Այգելուսին հետ «Ժամանակ»ի խմբագրատան առջեւ: Իրաւարարութիւնն ալ պիտի կատարէ Արմենուհի Էօզէր, ընկերակցութեամբ երկու անկողմնակալ վկաներու, որոնց համար կ'առաջարկեմ «Ժամանակ»ի խմբագրութեան Թիւտաւէրտեան եւ Զինար»:

Շաբաթ մը ետք, ընթերցող մը, ծանօթանալով Ասպետ «Կը բողոքեմ» դռռալով՝ դրաւեց քրոնիկագիրին տեղը: «Այգելուի եւ Ամիրեանի միջեւ նախատեսուած մենամարտին դէմ բողոք կը բարձրացնեմ: Տիկին Արմէնուհի Էօզէր անկողմնակալ չէ, քանի որ ան միջամուխ եղաւ այս բանավէճին եւ վկաներ Թիւտավերտեան ու Զինար արտայայտուեցան Պօղոսեանի արտասանական ելոյթներու մասին: Մնաց որ խնդրոյ առարկայ երեք վկաներն ալ մարզական կանոններու հմուտ անձեր չըլլալուն՝ կարող չեն մնաչառութեամբ վարել այս կարեւոր մենամարտը: Արդ, կ'առաջարկեմ իբր դատաւոր Օննիկ Մուրթաֆեան եւ իբրեւ վկաներ՝ մարզական շրջանակներուն ծանօթ եւ հեղինակաւոր Թղթակից Սարգիս Խուպկէրեանի եւ մարզական, աշխատակից՝ Արտաշէս Հիւսիսեան: Ցաղթողին տալիք ոսկեծիր բաժակն ալ իմ կողմէ»: Պոլսեցիները ալ ի՞նչ կ'ուզեն:

Ս. Պ.

(Մնացեալը յաջորդով)

բազմահարիւր Հայեր, որոնք ընկերական ջերմ մթնոլորտի մէջ անցուցած են ամբողջ օր մը: Ձեռնարկը կազմակերպած է Հայ Երիտասարդաց Դաշնակցութեան Սան Ֆերնանտօ Հովիտի «Սարդարապատ» Ուխտը: Հանդէս եկած է երգիչ Ցարուէթ Փամպուքճեան:

***

Պըրպէնքի Ճոն Պորօ վարժարանի սրահին մէջ, Մայիս 27-ին, տեղի ունեցած է Թատերադիր – բեմադիր Հայկ Ցակոբեանի «Լեռնային կակաչներ» Թատերախաղի ներկայացումը, Լոս – Անճելըսի «Վահրամ Փափազեան» Թատերախումբին կողմէ: Գլխաւոր դերերով հանդէս եկած են Աւետիս Օհանեան, Արշակ Պօղոսեան, Անահիտ Սահակեան, Մարինէ Մանուկեան: Ի դէպ, այս Թատերախաղը երկու տարի է կը ներկայացուի Երեւանի Համազգայինի Թատրոնին մէջ, Սօս Սարգսեանի ղեկավարութեամբ:

***

Փասատինայի Սիվիք Օփերիումին մէջ, Յունիս 4-ին, տօնուած է Մայիս 28-ը: Ներկայ եղած են չուրջ 2500 հոգի: Բացումը կատարած է հանդիսավարը՝ Ցովհան Թաշճեան: Խօսք առած է (անգլերէն) Հայ Դատի Ցանձնախումբի անդամ Րաֆֆի Համբարեան, անդրադառնալով Սփիւռքը պահելու կարեւորութեան: Հ. Ց. Դ. կեդր. Կոմիտէի խօսքը փոխանցած է Սեզօ Պոյաճեան, քացատրելով անկախութեան իմաստը: Ելոյթ ունեցած է Փասատինայի քաղաքապետ՝ Պիլ Փափարեան: Օրուան գլխաւոր բանախօսը Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութեան անդամ եւ Արցախի Ցանձնաժողովի նախագահ՝ Սէյրան Բաղդասարեան, բացատրած է Մայիս 28-ի տարբեր խորհուրդները՝ պետականութեան պահպանումը, զայն միակ դերինդիրը չդարձնելու խոհեմութիւնը, անոր ազգային դիմագիծի պահպանումը, օտարի օգնութեան չդիմելու կարեւորութիւնը, ներքին հարցերու պարագային՝ գլխաւորը երկրորդականէն զատորոշելու կարողութիւնը: Ներկայացնելով Հ. Ց. Դ.-ի հայաստանեան գործունէութիւնը, բանախօսը քննադատած է տիրող լարուած իրավիճակը, անհանդուրժողութիւնը եւ կոչ ուղղած համագործակցելու, յանուն պետութեան եւ յանուն ազատ ու անկախ Հայաստանի: Գեղարուեստական բաժինին հանդէս եկած են Իրանահայ Միութեան երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Ալֆրէդ Մարդոյեանի, երգիչներ՝ Արաքսեայ Վարդերեսեան, Ցովիկ Գրիգորեան եւ Ներսիկ Խսկիրեան: Ցուցադրուած է Հ. Ե. Դ.-ի կողմէ պատրաստուած տեսերիզ մը:

***

Փաչատինայի Հայ կեդրոնին մէջ, Յունիս 3-ին, տեղի ունեցած է երդման արարողութիւնը 33 նորագիրներու, որոնք մտած են Հ. Ց. Դ.-ի շարքերը: Ներկայ եղած եւ խօսք առած է Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութեան անդամ՝ Սէյրան Բաղդասարեան: Հ. Ց. Դ. Արեւմտեան - Ամերիկայի կեդր. Կոմիտէի ներկանացուցիչ Նշան Փիրումեան խօսք առնելով ըսած է, թէ նորագիրները այսուհետեւ իրենց բոլոր կարողութիւնները ի սպաս պիտի դնեն այս կազմակերպութեան միջոցով մեր ժողովուրդին ծառայելու գործին: Նորագիրներուն կնքահայրը՝ Խաչիկ Ուշտունի, չեշտած է թէ «Դաշնակցականի երդում տալով անոնք պատրաստակամութիւն կը յայտնեն տանելու հայութեան եւ Հայաստանի չահերուն պաշտպանութեան դժուար լուծը եւ այդ ճամբուն վրայ պատրաստ ըլլալու ամենաթանկագինը՝ իրենց կեանքը զոհաբերելու հայութեան ազատագրութեան դատի զոհասեղանին»: Նորագիրներու այս սերունդը մկրտուած է Աբրաւազդ Մանուկեանի անունով:

Արարողութենէն ետք, տեղի ունեցած է խրախճանք մը, որուն մասնակցած են 650 հոգի: Երեկոյթը խանդավառած է երգիչ Գառնիկ Սարգիսեան:

***

Գանոկա Փարքի Հ. Ը. Ը. Մ. Մանուկեան – Տէմիրճեան վարժարանի «Նազարեան» սրահին մէջ, Մայիս 27-ին, տեղի ունեցած է Պոլսահայ Միութեան Մխիթարեան Սանուց Ցանձնախումբին կազմակերպած ճաշը, «Զկնորսներու երեկոյթ» անուան տակ: Ներկայ եղած են 400 հոգի, որոնք սրահի մուտքին դիմաւորուած են ձկնորսի դգեստ հագած յանձնախումբի անդամներուն կողմէ: Ողջոյնի խօսքով երեկոյթը բացած են Արամ Գոչումեան եւ Կարօ Հաթուն: Ելոյթ ունեցած է Պոլսէն հրաւիրուած երգիչ Պարթեւ:

***

Լոս - Անճելըսի Արարատ Տան «Ճորճ Տէօքմէճեան սրահին մէջ, Յունիս 2-ին, տօնուած է «Վահան եւ Անոյշ Շամլեան» Ազգային վարժարանի, Ս. Աստուածածինի Եկեղեցւոյ եւ «Թիւֆէնքճեան» մանկամարզսուրի 20-ամեակը: Հանդիսութիւնը վարած է Նովա Հինտայեան: Ալինա Ղարաբէկեան կարդացած է (անգլերէն) շրջաբերականներու սրտի խօսքը ուղղուած վարժարանին: Ազգային Վարչութեան առենապետ Խաժակ Տիքիճեան իր խօսքին մէջ նշած է, թէ «Ազգային վարժարաններու ուսումնական ծրագիրը դարձած է աւելի կատարելագործուած» եւ չեշտած՝ թէ «ազգային դաստիարակութիւնը այսօր յաւելեալ թափ ստացած է»: Տնօրէնը՝ Վաղդէն Մատէնլեան, ըսած է թէ «Շամլեան» վարժարանը «ո՛չ միայն լաւ ընթացքի մէջ է, այլեւ սկսած է նախանձելի նուաճումներ արձանագրել»: Խօսք առած է առաջնորդ Տաթեւ Արք. Սարգիսեան եւ դրուատած եկեղեցւոյ եւ վարժարանի վերելքին սատարած անձերը: Հոգաբարձութեան առենապետը՝ Ստեփան Գապամաճեան պատմականը ըրած է եկեղեցւոյ եւ դպրոցին: Այս առթիւ եղած նուիրատուութիւններէն դոյացած է 150 հազար տոլար:

***

Քրեսենթա Հովիտի Հայ Կեդրոնին մէջ, Մայիս 26-ին, տեղի ունեցած է ազգային – յեղափոխական երգերու մեկնաբանութեան երեկոյթ մը: Բացման խօսքը արտասանած է Վարդան Խամայիլեան: Սեդա Գրիգորեան, Կարպիս Տադէսեան, եւ Արա Սահակեան երգած են 8 երգեր, որոնցմէ իւրաքանչիւրի մասին բացատրութիւններ տուած է Ցակոբ Մանճիկեան, խօսելով անոնց ստեղծումին եւ որո՞ն ճօնուած ըլլալուն մասին:

***

Կլէնտէյլի «Շամլեան» Ազգային վարժարանի սրահին մէջ, Մայիս 21-ին, տեղի ունեցած է Հ. Մ. Ը. Մ.-ի «Շանթ» մասնաճիւղի սկաուտական խոստման արարողութիւնը: Գործադրուած է սկաուտական յայտագիր մը, բաղկացած՝ երգերէ, արտասանութիւններէ եւ խաղերէ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Վարչական Խորհուրդը բացառիկ զոհողութեամբ կուգայ յայտնել մեր ազնիւ եւ բարեպաշտ ժողովուրդին թէ՝ համաձայն հանգուցեալ Ասրինէ Սիմիթեանի կտակին, ու պետական ճեւակերպութիւններէ յետոյ, սեփականատէր դարձած է ողբացեալին Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ կտակած իր ամբողջ ունեցուածքին, այսինքն չուրջ մէկ միլիոն 100 հազար ֆրանքի:

Համաձայն կտակի կանխատեսութեանց, այս գումարը պիտի յատկացուի Մայր Եկեղեցւոյ չինութեան եւ նորոգութեան համար որդեգրուելիք մասնաւոր ծրագիրներուն, որոնց մասին պիտի անդրադառնանք յետագային:

Մինչ այդ, օրհնեալ ըլլայ անմահ յիշատակը եկեղեցասէր եւ աղնուասիրտ բարերարուհիին, եւ թող բարի օրինակ ըլլայ բոլորին:

ԴԻՒԱՆ
ՎԱՐՁԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ

ԼՕՐԸՆՆ ՏԸՌԻԼ

ՊՐՈՍՊԵՐՈՅԻ ԿՂԶԻՆ

ներածական՝ գործու կղզիի բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլերէնէ Թարգմանեց՝
ՇԱՒՔԷ ՏԷՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

- Փիլիոսոփայութիւնը, - ըսաւ ան օր մը, - կասկած մըն է որ տղրուկի պէս մարդուս ներսիդին կ'ապրի ժժդունութիւնն պատճառելով եւ ախորժակը կտրելով: Օր մըն ալ յանկարծ կ'արթննաս այն հասատատ համոզումով, թէ քու պատկանած մարդկային ցեղի գործունէութիւններուն իննսուն հինգ տոկոսը բնաւ չի հետաքրքրեր քեզ: Ի՞նչ կ'ընես:

Ուրիշ առիթով մը ըսաւ.

- Ըստ ի զօրու եղած ենթադրութեանց, կնոջս մահուան պատճառով է որ հոս քաշուած կ'ապրիմ: Պատշաճ բացատրութիւն է, բայց ճիշդ չէ: Իր մահէն երկու տարի առաջ առտու մը արթնցայ, աճապարանքով հագուեցայ եւ սենեակիս պատուհանէն վարի նաւահանգիստը դիտեցի: Անսովոր մտածում մը տեղաւորուած էր մէջս: Ես լինդի կ'ըսէի թէ իմ ցանկացած բոլոր կիները ունեցած եւ տանելի բոլոր հնարաւոր հաճոյքները վայելած եմ: Փոխուած բան մը կայ: Չէի կրնար ճշդել որ փոփոխութեան պատճառը ե՞ս եմ, թէ՝ դիս շրջապատող աշխարհի դասաւորումը: Տեսակ մը անջատում էր - ոչ թէ յղացքային բնոյթ ունեցող, այլ՝ նոյնինքն ջղային դրութեանս մէջ հաստատուած: Որպէս անձ փոխուած էի: Ուրիշներ կ'երթան եւ այդ մասին գիրք կը գրեն: Բայց ես չուզեցի անձնական այդ դիտոս յղացքային մակարդակի իջեցնել եւ դիտակցաբար աղաւաղել: Ճիշդ է, առանձնացայ, բայց ինչպէս կը տեսնէք վարած կեանքս, անյայտ Սկզբունք մը մեկնաբանելու հետամուտ չեմ. այլ կը փափաքիմ նախաճշդուած հաստատմութիւններու կամ որսալու, պահակելու, քանալու պէս պարզ արարքներու սովորական իրականութիւնը հասկնալ: Ի վերջոյ՝ պղտոնական հուրը զարտուղի խաղերու ենթարկելով է որ բուն իրականութեան կը դաւաճանեն: Հետեւաբար, եթէ Զարեանին պէս հարց տաք ինծի, թէ ինչո՞ւ գրի չեմ առներ այս դիտոսերը, կրնամ միայն պատասխանել որ ինծի համար՝ փիլիսոփայութիւնը այդ չէ: Կը համբերեմ. արդէն ինքնին մեծ բան է:

Այս նշանակելի վէճերուն համար է որ Զարեան այնքան մեծ համարում ունի անոր վրայ, լինչպէս նաեւ անոր լրջութեան ու խօսքերու ղրաւչութեան համար:

- Միայն թէ գրէր, արդիւնքը հանճարեղ գործ մը կ'ըլլար, - կ'ըսէ ղրականութեան սիրահար Զարեան: Ապա կ'աւելցնէ աւելի դանդաղօրէն. - Պայմանաւ որ ապրի առանց անձնասպանութեան մասին մտածելու...

Սակայն Կոմսը ինքնատիպ չրջանցումով մը խուսափած է անելէն, որուն մէջ կը թակարդուին նրբազգածութեամբ օժտուած կամ զայն արտայայտելու պահանջը զգացող անձինք: Վենետիկեան ընտանեկան դիմանկարներով եւ սեւցած արծաթներով լեցուն հին տունը ամբողջական հանդարտութեան մէջ կը լողայ: Փոշուտ պահարաններուն մէջ իրարու վրայ դիզուած են այս թերրի հովիտին պեղումներէն գտնուած յունական բրածոյ անօթներու եւ արուակներու մասնիկներ:

Մոմի լոյսով կ'ընթերցենք ուշ ժամու: Ճաշասրահին մեծ պատուհաններէն տեսնուող լուսնին չափ գրեթէ դեղին լոյս: Պատերէն կախուած չրջանակներու մէջէն՝ վենետիկցի նախահայրերու դիմանկարները մեր վրայ սեւեռած են իրենց տըժգոյն հայեացքը: Սալայատակը չորցած աղտեղութեամբ ծածկուած է:

Ընթրիքի աւարտին՝ Կոմսը բազմաչք մոմակալ մը կ'առնէ եւ եղերելով հարաւային սպիտակ պատը ուր լուսնի լոյսին տակ անչարժ տերեւները կը տեսնուին, մեզ կ'առաջնորդէ որթատունկով ծածկուած դարատափը: Այստեղ նստած խօսակցելով կ'անցընենք դիշերուան մեծ մասը: Խօսքերու միջեւ լռութեանց պահուն կը լսենք պաղանոցի ծառերէն յատակի խոտին վրայ ինկած նարինջներու խուլ ձայնը: Մարմարէ սեղանը ցօղէն խոնաւցած է: Բու մը կը վայէ, տնակին մէջի պահապան չուները կը մրթմրթան եւ իրենց չղթաները կը ցնգեն:

Կոմսը իր ուղրած գլանիկները կը ծխէ նիկոտինէն դոյն փոխած ոսկրեայ կարճ գլանակալով: Կը տեղաւորուի, ձեռքերը լուսնի լոյսին պարզած՝ անոր սպիտակ հուրով ջերմանալ ուզողի պէս՝ կը սկսի խօսիլ: Կոմսը նկարագրող բոլոր բառերս ի զուր վատնած էի յուսալով որ իր մէջ պիտի առանձնացնեմ գինքը հիացմունքի արժանի եւ ինքնատիպ դարձնող յատկութիւնը: Երբ խօսիլ կը սկսի, անմիջապէս կ'ըմբռնեմ թէ ի՞նչն էր այդ: Կոմսը տէր է գրական մտքի մը որ բոլորովին զերծ մնացած է արհեստավարժութեան համար թափուած ճիգի վարակումէն: Ներկայացման ձեւի կեղծ ու եղծանող ախտը չունի: Միտք մը, որուն վրայի բեղմնափոշին թարմ մնացած է:

(Շար. 39)

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 24, տօն է Սրբոցն Ներսիսի Մեծի Հայրապետին եւ Խաթայ Եպիսկոպոսին:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը՝ 10-ին, պատարագ կը մատուցուի:

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB — PARIS :

Sport arménien : Journée d'information

L'Association Internationale du Sport pour l'Arménie (AISA) créée en 1993 organise UNE SOIREE D'INFORMATION le Vendredi 23 Juin à 20 heures 30 au Centre Culturel Alex Manoogian 118, rue de Courcelles, Paris 17e

Avec :

— *M. Pascal Ezguilian*, président - fondateur, membre du CNO arménien

— *M. Arthur Magakian*, vice-président de l'AISA, vice-président délégué de la Fédération Française de Gymnastique

— *M. Jacques Haïrabedian*, vice-président, ex-champion d'Europe de boxe, poids mi-lourd.

UGAB - Paris : Théâtre

La troupe de théâtre de l'UGAB présente «CAHIER DE VIE» le Samedi 24 Juin à 20 heures 30 au Centre Culturel Alex Manoogian 118, rue de Courcelles, Paris 17e

Enfants: 30 F. — Membres: 50 F. Non-membres: 70 F.

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱԶԻ Փարիզի «Ս. Թադէոսեան» մասնաճիւղը իր բոլոր անդամուհիները կը հրաւիրէ ընդհանուր ժողովի, որ տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, Յունիս 24, առաւօտեան ժամը 10-ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ՝

17, rue Bleue, Paris 9e

Բոլոր ընկերուհիներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՄԷԶԸ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Վարչական Խորհուրդը 1995 - 1996 ուսումնական տարեշրջանէն սկսեալ կրթաթոշակ մը կը հաստատէ յաւերժացնելու համար յիշատակը Մայր Եկեղեցւոյ բարերարուհի՝ Աւրինէ Սիմիթեանի:

Այս կրթաթոշակը կը յատկացուի Նիս կամ մօտերը բնակող այն հայ ընտանիքին, որ կը փափաքի իր զաւակը ուղարկել Նիսի Պարասմեան Ազգային Վարժարանը, բայց նիւթական միջոցներ չունի:

Կրթաթոշակը մնայուն է մինչեւ դպրոցի աւարտը պայմանաւ որ՝ աշակերտը լաւ աշխատի եւ դասարան չկրկնէ: Կրթաթոշակի համար դիմում կատարող թեկնածուները Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Վարչական Խորհուրդին պէտք է ուղարկեն իրենց խնդրանքը, որմէ յետոյ Պարասմեան դպրոցի տնօրէնութեան հաւանութիւնը առնելով կը կատարուին անհրաժեշտ ձեւակերպութիւնները:

Խնդրագրերը ուղարկել Մայր Եկեղեցի, 339, Աւրնիւ տիւ Փրատօ 13008, Մարսէյլ ամէնէն ուշը մինչեւ Յուլիս 31:

Վարչութիւնս ազատ է իրեն համար լաւագոյնը նկատած թեկնածուն ընտրելու:

ԴԻՒԱՆ
ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

«Մայրերու Օր»ուան տօնին առիթով եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները Վալանսի Կապոյտ Խաչի «Աղուիթա» մասնաճիւղին. -

Տիկին Ժանէթ Քիւլիւեան 50 Ֆր., Տիկին Լուսին Մուխթար 100 Ֆր., Տիկին Անժէլ Ձէրանեան 100 Ֆր., Տիկին Մարի Յովսէփեան 500 Ֆր., Մարգարեան ընտանիք 500 Ֆր., Տիկին Մազաքեան 100 Ֆր., Տիկին Մարմինէ Գասեան 400 Ֆր., Տիկին Էպիքեան, Տիկին Աստղիկ Մխեան, Տիկին Ենթեր Սարգիսեան 50-ական Ֆր., Տիկին Շահինեան 100 Ֆր.:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

LE CENTRE DE VACANCES DE LA CROIX ROUGE ARMENIENNE

5 Juillet - 27 Août

Pour les vacances d'été, le Centre Balnéaire de la Croix Rouge Arménienne en Normandie ouvre ses portes le 5 Juillet, pour nos compatriotes de tous âges. Les enfants seront accompagnés de leurs parents.

Pour louer les chambres avec un sans cuisine téléphoner au :

39 85 36 53 ou (16)- 31 21 77 63

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

1977 - 1995
18 ans d'Activités Permanentes à la M.C.A.
Une action culturelle sur le long terme

Vous voulez encourager la M.C.A.
Vous êtes convaincus de la nécessité d'enseigner la Culture Arménienne
Vous voulez applaudir les connaissances arméniennes de nos enfants et adolescents
Et le travail de leurs enseignants

Venez très nombreux à notre

GALA DE FIN D'ANNEE

placé sous la présidence de
Monsieur RENE ROUQUET
Maire d'Alfortville

SAMEDI 24 JUIN
à 20 h 30 très précises
Salle des Fêtes,
rue Voltaire, Alfortville

Participation aux frais

9, rue de Madrid, 94140 ALFORTVILLE
Tél.: 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

sortie annuelle

CHARTRES et *ORLEANS*

Section «Elen Puzant» d'Alfortville

organise sa sortie annuelle à *CHARTRES* et à *ORLEANS*

le Dimanche 25 Juin

Matin: Visite de la Cathédrale de Chartres et ses environs.

Midi: Repas dans un restaurant.

Après-midi: Visite du parc floral à Orléans.

Prix de la sortie : 250 F. par personne, tout compris.

Les places étant limitées, pour les réservations, téléphoner à :

— Mme KABAYAN 43. 76. 10. 07;
— Mme PAPAZIAN 43. 76. 35. 68.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Camp itinérant en Grèce

La Croix Bleue des Arméniens de France ouvre son **Camp Itinérant en Grèce** du 4 au 25 Juillet pour les adolescents de 14 à 16 ans.

Au programme: *Randonnées, visites des sites et monuments historiques, rencontre avec La Croix Bleue de Grèce, etc...*

Prix : 5 000 F.

Pour tous renseignements complémentaires, contacter Mme ZABOUNIAN au:
49 77 76 15 (heures de bureau)
43 76 50 52 (le soir).

ԿԱՊՈՑՑ ԽԱԶ

— ՓՈՅՏ —

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոն. Վերլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը կը կազմակերպէ մէկ օրուան պտոյտ մը դէպի Վէրքոր:

Կիրակի, Յունիս 25, առաւօտեան ժամը 8-ին, Վիլլէօրպանի Հայ Մշակոյթի Տան առջեւ

126, avenue Roger Salengro,
69100 VILLEURBANNE

Ճամբորդութիւն եւ ճաշադին՝ 200 Ֆր.:
Արձանագրութեան համար հեռաձայնել՝
72 - 35 - 15 - 86 *թիւին:*

grande kermesse

de l'école ABOVIAN

organisée par le Conseil d'Administration et les professeurs de l'Ecole de Langue et Culture Arméniennes ABOVIAN

DIMANCHE 25 JUIN
à partir de 14 h

dans la cour de la Cathédrale du Prado 339, av. du Prado, 13008 Marseille

Vous trouverez de nombreux stands de jeux, des rafraîchissements, des spécialités arméniennes à déguster sur place ou à emporter !

TIRAGE DE LA TOMBOLA POUR UN MAGNIFIQUE VOYAGE et de très nombreux autres lots

Animation par
Jiraïr YESSEYAN et son Orchestre

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Ս. Զատկուան տոներուն առթիւ չնորհակալութեամբ ստացած է իւղագինի հետեւեալ նուէրները. -

Տիկին Զապէլ Գարիպեան 150, Պր. Արմէն Մուրատեան 200, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկեան - Ֆէրմանեան 200, Տէր եւ Տիկին Միհրան Տէրտէրեան 200, Տէր եւ Տիկին Արթին Գալանճեան 100, Տիկին Աննիկ Ափրիկեան 150, Տէր եւ Տիկին Պերճ Միքայէլեան 300, Պր. Միհրան Աւագեան 200, Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Տիւհանեան 200, Գարագոչ Ընկ. 1000, Պր. Սամուէլ Տէմիրճեան 200, Տէր եւ Տիկին Կրկկոսար Օհանեան 2000, Օր. Վերոնիկ Օհանեան 50, Տիկին Մարի Պօղոսեան 500, Պր. Սարգիս Տէյիրմէնճեան 200, Պր. Յովսէփ Երկանեան 300, Տէր եւ Տիկին Կ. Միքայէլեան 100, Տէր եւ Տիկին Լիւսիէն Գարայեան 200, Տիկին Վարդուհի Պաղտասարեան 100, Տէր եւ Տիկին Միհրան Տատեան 500, Տէր եւ Տիկին Եղիսեան 300, Տէր եւ Տիկին Անտրէ Պուրժէ 250, Յովսէփեան Ընտանիք 5000, Տիկին Վ. Պարտիզպանեան 100, Տիկին Ազնիւ Անդրէասեան 150, Պր. Սերժ Զապալեան 150, Տէր եւ Տիկին Հերմոն Գայա 250, Պր. Կարապետ Խաչատուրեան 150, Պր. Ֆիլիփ Սէմէրճեան 300, Տէր եւ Տիկին Ֆիլիփ Լասիր 520, Տիկին Հռիփսիմէ Մարկոսեան 300, Տիկին Աննա Գարաթէփէ 500, Օր. Վերոնիկ Փափազեան 300, Օրիորդներ Մարի եւ Թոզիք Խաչեան 200, Տէր եւ Տիկին Ռաֆայէլ Ադամազարեան 500, Տէր եւ Տիկին Հարրի Պալօն 200, Տիկին Վալանթին Մուրատեան 250, Պր. Յորժ Յակոբեան 500, Երուանդ Պալըգճեան 1000, Պր. Սերժ Փելֆանեան 500, Տէր եւ Տիկին Մխչէ Թորոսեանէրեան 100, Տիկին Արփինէ Աւետիսեան 500, Տիկին Անն Տէվէճեան 150, Տէր եւ Տիկին Մ. Մարտիրոսեան 100, Տիկին Ա. Խաչատուրեան 200, Պր. Գէորգ Մօրուքեան 100, Տիկին Անդինէ Լէնկրան 500, Տէր եւ Տիկին Տէր-Գալուստեան 100, Տէր եւ Տիկին Գարլոս Սահակեան 150, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Սարգիսեան 1500, Տէր եւ Տիկին Վահէ Թորոսեան, Տիկին Անահիտ Գափըճան 250, Պր. Գէորգ Թէքէեան 100 եւ Տիկին Մարիլէն Պասմաճեան 200 Ֆր.:

Տէր եւ Տիկին Ժերար Ջերահեան Ջ. Թաշճեանի յիշատակին 1000 Ֆր.:

Տէր եւ Տիկին Ֆրանսիս եւ Մխիթէն Փուլէն իրենց աղջկան Անահիտ Սիւռմէի մկրտութեան առթիւ՝ 10.000 Ֆր.:

(Շար.)

KHANASSOR

DIMANCHE 2 JUILLET

La FRA Dachnagtsoutioun groupe Arghoutian de Chaville
avec la participation de la Croix Bleue des Arméniens de France
Section «Ter Davtian» de Chaville

organise une

grande fête champêtre

Buffet — Animation — Surprises — Ambiance

au *Parc Bon Repos à Viroflay*
Près de la Place Louis XIV — N 10 — Parcours flêché à partir de Chaville

COOPERATION ARMENIE

rencontre

ARPI TOTOYAN, KRIKOR BELEDIAN, MARC NICHANIAN

sur le thème :

Diaspora - Arménie : Où en sommes-nous ?

le Vendredi 23 Juin

au YAN'S CLUB — 5, avenue Reille, PARIS 14e

19h30 : Accueil — 20h : Film de Coopération Arménie — 20h30 : Table ronde
22h : Repas sur réservation (Tél. Christine Papazian : 47. 36. 40. 78)

Soirée organisée par Coopération Arménie
50, rue Etienne-Marcel, 75002 Paris — Tél. : 42. 36. 06. 79

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 22
JEUDI
22 JUIN
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·000 Ֆ· -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·300 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ· (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ·

ՅԳՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·618 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.618

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԲՐԵՒԱՆ ՀԵՌԱՏԻՊ ՓԱՐԻԶ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԶԳ. ՁԱԿԱՏԻ ձեռք ձգած երեք քաղաքներու դէմ -- Թուլոն, Օռանժ, Մարսիլեան -- պօյքոթի կոչեր կ'ըլլան զանազան կողմերէ : Լօռան Ֆապիւս կը հրաւիրէ արուեստագէտները որ եաք չկոխեն հոն եւ ձեռնարկներն ալ որ երթան այլ տեղ հաստատուին : Այս առընչութեամբ, հաւատարիմ մնալու համար իր «համոզումներուն եւ յանձնառութեանց» Փարիզի Պրիւէլ Ընձած է իր երկու երգահանդէսները՝ Թուլոն եւ Օռանժ : Ֆրանսայի մեծ ռաբունապետը տարբեր մօտեցում ունի եւ յայտարարած է (Փրովանսալ) «Պէտք է դադրիլ Ազգային ճակատի մասին խօսելէ եւ այժմէականութեան նիւթ չդարձնել. նման ընթացք մը վնասակար նպատակին չի ծառայեր, ընդհակառակն» : Ամէն պարագայի մէջ, ժողովրդավարութեան չատագովներու կողմէ, առնուազն տարօրինակ ըմբռնում մըն է ժողովրդավարութեան, չընդունիլ ժողովուրդին քուէն եւ այս առընչութեամբ չատ յատկանշական էր Ֆէկանի ծաղրանկարը («Ֆիկարօ», Յունիս 21) ուր Ֆապիւս կ'ըսէր Մարիանին (խորհրդանիշ Ֆրանսայի Հանրապետութեան). -- «Ժողովրդավարներու միջեւ, պարզ խօսինք՝ ինչի՞ կը վերածուէր մեր հանրային ժողովրդավար քուէն եթէ անպատիժ ձգէինք որ մարդիկ քուէ տան ժողովրդավարօրէն արձանագրուած կուսակցութեան մը համար, բայց, դուր չենք սիրել»... : Ազգային ճակատ այս երեք անդամներուն յաջողութեան նպաստած են, անկասկած, բան վայրերու, այլ թէ ձախ կուսակցութիւնները չբաչելով իրենց թեկնածուն Բ. Շերջանին : Այս առընչութեամբ, ընկերվարականները չատ կը մեղադրուին Թուլոնի համար : Իմմանիւէլի պատճառաբանութիւնն այն էր որ կարելի չէ քաչուիլ՝ «ուէյ քաղաքապետի» համար, ակնարկելով Թրիւսիի :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ լայնածաւալ հետապնդումներու ճեռնարկեց ամբողջ երկրին խլամապաչտ շրջանակներուն մէջ, գլխաւորաբար ալժերացի եւ Թունուզցի ծայրայեղական զինուորեալներ ձերբակալելով : 140 հոգի դիպաշ են : Գրաւուած են զէնքեր, պայթուցիկներ, վաստաթուղթեր եւայլն :

ՉԻՉԵՆՆԵՐՈՒ դունդը եւ 139 համաւոր պատանդները հասան Չէչէնիա, ուր ազատ ճգուեցան պատանդները, (այս համարները կը բաղկանային Բուդենովսկէն 114 բնակիչէ, 9 երեսփոխանէ եւ 16 ռուս լրագրողէ) : Ըստ ռուսական աղբիւրներու Ռուսերը եւ Չէչէնները հրաղադարի մը շուրջ համաձայնած են, նաեւ ռուսական զօրքի հետզհետէ քաչուելուն : Բուդենովսկի մէջ սակայն, բնակիչներու դառնութիւնը մեծ է : 114 մեռեալ կայ, առանց հաչուելու հիւանդանոցը գտնուղ դիակները : Ռուս հիւանդապահուհի մը կ'ըսէ. -- «Մերիններն էին որ մեր վրայ կը կրակէին, մեղ կը սպաննէին» : Բժիչկ մըն ալ կ'աւելցնէ. -- «Հարկ եղաւ վեց օր սպասել եւ այս սպանդը որպէսզի սկսին բանակցիլ : Դեռ ոչ ոք ալ կը խոստովանի թէ ո՞վ յարձակման անցաւ» :

ԹԱՆՍՈՒ ՉԻԼԼԷՐ զգուչացուցած է եւրոպացիները իր երկրին մաքսային Միութեան անդամակցութեան համաձայնագրին վաւերացումին մերժումին դէմ : Թուրքիոյ վարչապետը Փարիզ էր Յունիս 20-ին եւ Եւրոպայի Միութեան Ժողովին առջեւ է որ ելոյթ ունեցած է, չեչտելով թէ բացասական դիրք մը կ'ամրապնդէ Թուրքիոյ ծայրայեղականները :

ՍԻՈՐԱՆ, ծագումով Ռումանացի, մեծ փիլիսոփան մեռաւ Փարիզ 84 տարեկանին : Առաջին դիրքը՝ «Յուսահատութեան կատարներուն վրայ» գրուած է իր մայրենի լեզուով, ապա գրած է դասական Ֆրանսերէն լեզուով. եւ երբեք չէ դադրած խորհրդածելէ ձանձրոյթին, յուսախաբութեան, ձախողութեան, ցաւին, պարապին եւ անէութեան վրայ : Իրեն համար գրականութեան գլխաւոր դերն էր՝ փաստել որ «մարդը կ'ատէ մարդը» : Վարած է համեստ կեանք մը, միչտ մերժելով պատիւները, փախուստ տալով մետիաներէն, բայց եւ այնպէս ան էր հսկայ գործի մը որ համաչխարհային ճանաչում ունի :

ՄԵԾՆ -- ԲՐԻՏԱՆԻՈՑ պատերազմական հերոսներէն մէկը՝ Փիթեր Թաունսէնտ մեռաւ Փարիզ 80 տարեկանին : Այս օդաչու հերոսը սակայն իր համբաւը կը պարտէր ոչ այնքան իր հերոսական գործողութիւններուն, այլ Անգլիոյ թագուհիին քրոջ՝ իչխանուհի Մարկարէթի հետ ունեցած իր սիրային պատմութեան : Ամուսնալուծուած ըլլալով, թագուհին արգելք հանդիսացաւ ամուսնութեան եւ իչխանուհին տեղի տուաւ : Տարիներ ետք սակայն, իչխանուհին կ'ամուսնալուծուէր : Օդաչուն, ապա (1955) Ֆրանսա քաչուեցաւ եւ ամուսնացաւ :

ԱՄՆ-ՈՒ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ԲԱՆԲԵՐԸ ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻՈՑ ՄԱՍԻՆ

Միացեալ - Նահանգներու Արտաքին Նախարարութեան բանբերը Պարնս, Ուաչինկթընի մէջ Յունիս 16-ին յայտնած է թէ Գլինթընի վարչակազմութիւնը չանք չի խնայեր օգնելու համար Ադրբեջանի ուր Ղարաբաղի պատերազմին պատճառով մէկ միլիոն ապաստանեալ կայ : Պարնս աւելցուցած է թէ երկուուկէս տարիէ ի վեր կ'աչխատին Քոնկրէսին հետ Ադրբեջանի լայն օժանդակութիւն ապահովելու : Ան ուրախութեամբ յայտնած է թէ Յունիս 15-ին մերժուած է Ադրբեջանի կառավարութեան կատարելի օժանդակութիւնը զեղչելու առաջարկ մը :

Ան Ադրբեջանը ահմանած է որպէս «բարեկամ երկիր մը» որուն հետ Միացեալ -- Նահանգներ սերտ յարաբերութիւն ունի : Աւելցուցած է թէ քարիւղի ամերիկեան մեծագոյն ընկերութիւնը վերջերս գործել սկսած է Կասպից ծովուն մէջ ուր կան ԻՒ. դարու մեծագոյն քարիւղի պաչարները :

Բանբերը խօսած է նաեւ Թուրքիոյ մասին, նոյնպէս ուրախութեամբ յայտնելով որ Յունիս 15-ին մերժուած է այդ երկրին օժանդակութիւնը կրճատելու առաջարկ մը : Ըսած է թէ Միացեալ -- Նահանգներ զօրակից են այդ երկրին :

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յուներ 19 / 21)

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԻԾԻ ԿՈՆԱՐԿՈՒՄԸ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Գ·Ի·-ի նախագահ Բ. Ալարքցեան Յունիս 17-ին մանակցած է Երեւանի պետական համալսարանի այն նիստին, որու ընթացքին կը քննարկուէր Սահմանադրութեան նախագիծը : Համալսարանի պետական խորհուրդը ունկնդրելէ ետք Խորհրդարանի նախագահին ելոյթը, միասին մէկ ձեռնպահութեամբ, որոչած է թելադրել թէր՝ «այո» քուէարկել հանրաքուէին :

*
**

ՀԱՅ ԳԵՐԻՆԵՐՈՒ ՃԱԿԱՏԱԳՐԻՆ ՄԱՍԻՆ

Վարչապետ Հ. Բագրատեան Յունիս 14-ին տեսակցութիւն մը ունեցած է Կարմիր Խաչի միջազգային Կոմիտէի Արեւելեան Եւրոպայի եւ Կեդր. Ասիոյ դլխաւոր պատասխանատու՝ Ժ. - Մ. Պոռնէի հետ : Յօսակցութեան նիւթը եղած է Ադրբեջանի արգելափակուած հայ պատանդներու եւ գերիներու ճակատագիրը : Հայկական կողմին գերիները վերադարձնելու քայլին դէմ ադրբեջանական կողմէ նման որեւէ նախաձեռնութեան բացակայութեան առընչուղ Հ. Բագրատեանի ակնարկումին ի պատասխան Կարմիր Խաչի ներկայացուցիչը խոստացած է ընել ինչ որ անհրաժեչտ է :

*
**

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա·-Ի ՄՈՍԿՈՎԵԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵՆԷՆ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը որ Մոսկուա կը գտնուէր, Յունիս 15-ին այցելեց եաք մայրաքաղաքի հայկական եկեղեցին, կէսօրէ եաք ալ հանդիպում մը ունեցած է Մոսկուայի քաղաքապետ Ա. տեղակալ Վլ. Ռէսինի հետ : Անոնք քննարկած են հայկական եկեղեցիի կառուցման առընչուող հարցեր : Ապա, Գարեգին Ա. եւ իր չքախումբը ընդունուած են պետական Դումայի նախագահ Ի. Բլիքինի կողմէ :

*
**

«ԿՈՎԿԱՍԻ ԷՆԷՐԳԵՏԻԿԱՑԻ ԼՐԱՏՈՒ»

Վերոյիչեալ խորագրով լոյս տեսնող այս նոր պարբերականին ներկայացումը կատարուած է Յունիս 14-ին : Երեւանի Ամերիկեան համալսարանէն խումբ մը չրջանաւարտներու չանքերով հայերէն, անգլերէն եւ ռուսերէն լեզուներով հրատարակուող թերթը կ'անդրադառնայ չրջանին մէջ եւ միջազգային գետնի վրայ ուժանիւթի հարցերու :

*
**

ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ

Հայաստանի Գ. Ա·-ի իրաւաբանական սպասարկութեան պետ, իրաւաբան Հենրիկ Խաչատրեան միաձայնութեամբ ընտրուած է Ռուսաստանի անտեսական, եմատական եւ իրաւաբանական կաճառի լիազօր անդամ :

*
**

Շարժարուեստի 100-ամեակին առթիւ Երեւանի մէջ Յունիս 15-ին սկսած է հայկական լաւագոյն ժապաւէններէ բաղկացած ծաղկաքաղի մը ցուցադրութիւնը : Ի պատուի են, ի մէջ այլոց «Պէպօ»ն, «Նռան գոյնը», «Բարեւ ես եմ», «Եռանկիւնի»ն եւ ուրիչներ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԴՈՒՐՍԷՆ ԴԻՏՈՒԱԾ

Ա. Ժիւփէ պաչտօնի կոչուած օրուընէ սկսաւ յայտարարել թէ դլխաւոր թիրախներէն մէկը պիտի ըլլայ գործազրկութեան դէմ պայքարը. տակաւին մեծ հետաքրքրութիւն առեղծեց տնտեսական իր ծրագրին հանդէպ որ անդլեւսաքսոն մամուլին յուսախաբութիւն պատճառած է այսօր : Լոնտոնի «Ֆայնէնչըլ Թայմզ»ը կը դրէ թէ տեղին էր որոչուած պայքարը երկրի մը մէջ ուր գործազուրկներու համեմատութիւնը 12·2%-ի հասած էր Մարտին : Սակայն, կ'աւելցնէ անմիջապէս որ Ժիւփէ բաւարար ոչ մէկ ճար ունի առաջարկելիք : Գլխաւոր միջոցը երկու տարուան յատկացում մըն է այն ձեռնարկութիւններուն որոնք առնուազն տարիէ մը ի վեր անգործ մնացած մէկը գործի կ'առնեն. այդ ձեռնարկութիւնները ընկերային տուրքէ ալ զերծ պիտի ըլլան : Ատոր հետ, նուազագոյն աչխատավարձը աւելցնելու խոստումը պիտի չլսէ գործատէրերը :

Առկէ պատ, Ժիւփէ կ'ուզէ վարել տնտեսական քաղաքականութիւն մը որ կայունութիւն ու տոկունութիւն պիտի ապահովէ Ֆրանսական դրամանիչին, Ֆրանսան 1999-ի դրամական միութեան պատրաստելու նպատակով : Առիկա կը նչանակէ որ նոր ծախքեր դիմադրաւելու համար յաւելեալ տուրքեր պիտի սահմանուին : Սակայն ընկերային տուրքերու զեղչը աւելի արմատական պէտք է ըլլայ որպէսզի այս միջոցները գործի կարելիութիւններու վրայ աւելի զգալի ազդեցութիւն ունենան :

Ընտրապայքարի չրջանին Շիրաքի կարգ մը պատեհապաչտ արտայայտութիւնները կասկած կը ներչնչեն թէ Ֆրանքը հզօրացնելու քաղաքականութիւն մը կրնայ խնդրոյ առարկայ ըլլալ : Մինչդեռ, Ֆրանսա ոչ կրնայ իր դրամին կայունութեան վստահիլ, ոչ ալ հաւանական արժեզրկումի մը : Հակառակը աւելի հաւանական է. պէտք է քայլ յարմարցնէ այլ դրամանիչներու արժեզրկումին հետ ու տոկոսներու սակերը աւելի բարձր բռնէ քան գերմանականները :

Առաջին կարելիութիւն մը կրնայ ըլլալ Ֆրանքը հզօրացնելու քաղաքականութեան հրաժարիլ, ինչ որ հաւանօրէն ընտրուածը պիտի չըլլայ : Երկրորդը որ Ֆրանքին հզօրացումն է, պիտի պարտադրէ պիւտճէի խոակեաց քաղաքականութիւն մը : 1994-ին, հանրային ծախքը Գերմանիայէն հինգ կէտ աւելի էին, մինչեւ եկամուտներու համեմատութեամբ երբ Ֆրանսա նախկին Արեւելեան Գերմանիոյ մը բեռը չունի իր ուսերուն : Ատիկա կը նչանակէ թէ կարելի է նուազեցնել ծախքը :

Բրիտանական թերթին կարծիքով, Ալէն Ժիւփէ վստահելի ոչ մէկ միջոց կ'առաջարկէ Ֆրանսայի այս մեծագոյն ախտին համար : Ոչ իսկ կեղծ դեղահատ մը : Տուրքերը եւ նուազագոյն աչխատավարձը աւելցնել վերքը բուժելէ աւելի զայն քօղարկել կը նչանակէ : Նորակազմ կառավարութիւնը պարտի լաւ մտածել այս մասին :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ
ՄԱՄՈՒԼ

ՄՂԶԱՒԱՆԶԻ ՏԱՐԻՆԵՐ

ԿՐՏՍԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿՑԻ ՅՈՒԶ - ՊԱՏԱՌԻԿՆԵՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

1936 Թ. յուլիսեան չնչահեղձ մի երեկոյ դէպի Կոնդ, դէպի սրբատաշ, սեւ տուֆից կառուցուած Աղասի Խանջեանի երկյարկանի առանձնատան համբաններն էր բռնել տասնեակ հազարաւոր երեւանցիներ ու մայրաքաղաքի մերձակայ շրջանների եկած աշխատաւորների անվերջանալի հոսքը: Ոմ ասես չէիր տեսնում այդ խուռներամ ամբոխում՝ ահել ու ջահել բանուորներ, կոլտնտեսականներ, մտաւորականներ:

Հոգեհանգստին համատեղ գնալու մասին մայրս եւ խանջեանապատ Զարենցը պայմանաւորուել էին նախօրէին: Բնական է, որ ես պէտք է ուղեկցէի մօրս՝ վերջին անգամ մեր ընտանիքին ընդամէնը հինգ տարիների ընթացքում անդրնահատելի ծառայութիւններ մատուցած մարդու հարազատ դիմագծերը յիշողութեանս մէջ յաւերժ պահելու համար:

Զարենցը մռայլ էր, հոգեառնջ տեսքով: Դէպի Կոնդ բարձրացող հազարաւոր իրեն ծանօթ-անծանօթ մարդկանցից չաւերի կողմից բանաստեղծին հասցէագրուած բարձրաձայն ողջոյնները զրեթէ չէին արձագանգւում յանաստեղծի կողմից:

Մայրս ու Զարենցը քայլում էին անխօս, երբեմն հառուկենտ բառեր փոխանակելով:

- Երէկ երեկոյեան մեր տուն եկաւ Փափազը (Վահրամ Փափազեանը - Ծ. Հ.), - տեւական լռութիւնը խախտելով ասաց մայրս:

- Աղասին, չհաւատաս, Աղասին անճնասպան չէ եղած, դէօղիկլի չունը (նկատի ունի Բերիային - Ծ. Հ.) գլուխը կերաւ:

Զարենցը կարծես չլսելու տալով հրաւիրակաւոր դերասանի յայտնութիւնը (որի բարձրաձայն արտասանումն իսկ այդ եւ յետագայ օրերին հաւասարազօր էր կամովին սեփական մահավճիռ ստորագրելուն), որոշ ժամանակ լուռ մնալուց յետոյ կիսաձայն, կարծես մեկուսի ասաց.

- Իսկ միւս գլուխնե՞րը:

Խանջեանի դաշտը դրուած էր իր առանձնատան երկրորդ յարկի ընդարձակ ճաշասենեակում, կարմիր կերպասով ծածկած սեղանի վրայ: Դաշտը սովորական, չատ աւելի անչուք էր, քան այդ տարիներին մեծապատիւ հանդուցեալների համար Երեւանում պատրաստուող դաշտերը:

Ընկղմուած ծաղիկների մէջ, կարծես անխռով քնի մէջ, քունքի վրայի մահացու վէրքը բոլորի աչքից քօղարկուում էր մի քանի արնագոյն վարդերով:

Առանձնատան ճեմասրահում տեղաւորուած Երեւանի օփերային թատրոնի սինֆոնիկ նուագախումբը փրոֆ. Սարաջեւի ղեկավարութեամբ փոխեփոխ նուագում էր մերթ Պէթհովէնի երրորդ սինֆոնիայի մահերգը, մերթ Կուիկի «Փէռ Կիւնթ»ից Ազայի մահը:

Հոգեհանգստի ժամանակ Խանջեանի ռուս աղախինը, եթէ յիշողութիւնը լինճ չի դաւաճանում Քսենիա անունով, մօտեցաւ հանդուցեալի գլխավերեւին եւ սկսեց օծանելիքի սրուակը պարպել գլխի այն մասին, որտեղ մահացու վէրքն էր:

Դագաղի շուրջը ժողովուածների մէջ ընդհանուր չփոթութիւն առաջացաւ. երբ Քսենիայի ձեռքից օծանելիքի սրուակը ուժով խլեց վրայ հասած Զարենցն ու չպրտեց պատուհանից դուրս: Երբ աղախինը փորձեց զարձրաձայն բողոքել Զարենցի արարքի դէմ, վերջինս զայրագին ծղրտաց.

- Մի պղծէք այս սուրբ մարմինը:

Մի քանի րոպէ չարունակ ներկաներից մի քանիսը փորձում էին հանդստացնել Քսենիային, անընդհատ կրկնելով.

- Լաւ, մի ազմկիր, սա Զարենցն է:

*
**

Դագաղից ոչ չատ հեռու, վշտահար դէմքով ներկայ էր Խանջեանի անձնական բժիշկ, յայտնի թոքաբոյժ Գրիգոր Սաղեանը: Ցիշում եմ՝ նրան մօտենալով, Զարենցը բարձրաձայն ասաց.

- Աղասուն բուժում էին տուբերկիւլոզից, իսկ նրան սպանեց ատրճանակի գնդակը:

Մերթ ընդ մերթ մօտենալով մայրիկս կիս, բանաստեղծը կրկնում էր.

- Աղասի, էս ի՞նչ եղաւ... գոնէ մէկին սրտի մրմունջը պատմէր:

Հոգեհանգստի ժամանակ հասաւ մի պահ, երբ հանդուցեալի սենեակում տասնիկ տօթից մարդիկ բառացիօրէն սկսեցին չնչահեղձ լինել: Մայրիկիս հետ դուրս եկանք առանձնատան մերձակայ դաղտրիկ այգին, ուր միայնակ, մի մամռոտած քարի վրայ նստած, երեխայի պէս հեկեկում էր լուսժողկոմ Արթօ Եղիազարեանը: Մայրս ձեռքը մեղմօրէն դնելով վշտացեալի ուսին, ասաց.

- Բոլորս ալ չանթահարուած ենք: Ուժերդ հաւաքէ եւ արիացիր:

Շատ չանցած Արթոյին մօտեցաւ Զարենցը.

- Ուշ է, Արթօ, ուշ է, չեմ հաւատում: կեղծիք է: Չեմ հաւատում: Մէրզան էլ նոյնն է ասում: Մէրզան, հօ գիտես, չի սխալւում: (Մօսքը վերաբերում է նշանաւոր վիրաբոյժ, փրոֆ. Մէրզա Աւագեանին, որը, ինչպէս յայտնի է, հրաժարուեց ստորագրել Խանջեանի ինքնասպանութիւնը հաստատող ակտը):

Խանջեանի առանձնատան պարտէզում մայրիկս նշմարեց նաեւ Վանիա Սանոյեանին, հանդուցեալի կեանքի օրօք «մենամարտ հաւատարմութեամբ կենտկոմի քարտուղարին ծառայած» թիկնապահին՝ երիտասարդ չեկիստին: Դիմելով վերջինիս, մայրիկս թախանձեց.

- Վանիա, սիրելիս, կ'աղաչեմ, գոնէ դու երկու խօսք ըսէ՝ ինչպէս եղաւ այս ահաւոր դիպուածը:

- Տիկին Աղասի, էս բոլորը ինձ համար երազի նման էր: Յուլիսի 9-ի երեկոյեան, երբ չոֆերի հետ Խանջեանի ննջասենեակի կողքի սենեակում նարտի էինք խաղում, մի պահ մտածեցի, թէ էս քանի ժամ քնել ա ու չի զարթնում: Որոշեցի իրեն չանհանգստացնել: Մէկ էլ իր մօտի հեռախօսը սկսեց անընդհատ զնգալ: Զարմացայ, որ տրուրկան չի վերցնում: Մտայ սենեակ, լոյսը հանգցրած էր, վերցրի տրուբկան, - պուչայու... Զանգ տուողը Բերիան էր.

- Գդէ՞ Խանջեան:

Պատասխանեցի, որ քնած է: Լաւրենտի Պաւլովիչը կարզադրեց, որ Խանջեանը զարթնելուց անմիջապէս յետոյ իրեն զանգ տայ: Հաշիւ էի պատրաստում սենեակից անձայն դուրս գալ, երբ ականջիս հասաւ Աղասու խռխռոցը: Մօտեցայ մահճակալին, ձեռքս մեկնեցի ուսին եւ էն է, ուզում էի զարթնեցնել, մտածելով, որ մի քանի ժամ է, ինչ քնով է ընկել (երեկոյեան դեռ ժամը ութն էր), երբ յանկարծ մատներս խոնաւացան... Լոյսը վառեցի, տեսայ աչքերը կիսաբաց, բարձը՝ արունի մէջ: Անմիջապէս ձէն տուի չոֆերին: Երկուսով փորձեցինք Խանջեանին բարձրացնել: Մէկ էլ մի բան թրմփաց մեր ոտքերի առաջ: Դա իրա դամոկի «Պրաունինգ»ն էր: Կրակելուց համարեա ձայնը չէր լսում:

- Քեզի բան մը չըսա՞ւ, գոնէ մէկ բառ, - հարցրեց մայրս:

- Ոչ, մենակ մի քանի վայրկեան աչքերը բաց արեց ու պղտոր հայեացքով նայեց ինձ:

Վանիա Սանոյեանի եւ մայրիկիս միջեւ տեղի ունեցող զրոյցի ժամանակ անհանդիստ քայլերով մօտեցաւ Զարենցը եւ ուղղակի դիմեց չեկիստին.

- Այ տղայ, աչքերիս մէջ նայիր: Ի՞նչ ինքնասպանութիւն: Ի՞նչ էք խօսքերդ մէկ արել, ո՞ւմ էք խաբում:

Երբ Սանոյեանը չկանգ պատասխանել բանաստեղծին, մայրիկս ընդմիջեց.

- Ինչո՞ւ այդպէս կ'ըսես, Եղիշէ: Այս մարդը ներկայ է եղած Աղասիին կեանքի վերջին րոպէներուն:

Յաջորդ օրը, երբ Կոնդի դերեզմանատանը տասնեակ հազարաւոր մարդկանց ներկայութեամբ կատարուեց Խանջեանի յուղարկաւորութիւնը, հոծ բազմութեան մէջ չկարողացանք նշմարել Զարենցին: Միայն տասնեակ տարիներ յետոյ հրապարակուեցին մեծ բանաստեղծի այդ վշտահար օրերին գրուած նուիրական տողերը:

ԾՈՎԱԿ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

«Ազանգարդ», Մայիս 25

ՊՈԼԻՍ 1958 1960

ԱՐՏԱՍԱՆՈՂԻ ՄԸ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

Իդ.

ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Դեռ այս դերիրապաշտ բաղձանքէն տարի մը հեռ ալ, 1959-ին Պոլսոյ մէջ Ա. Տէր - Մինասեանի կողմէ լոյս տեսած «Այսօրուան մարդիկ» հատորին մէջ, հեղինակը կէս կատակ, կէս լիտակ ոճով մը կը նկարագրէ 1958 Օգոստոս 15 տօթակէզ օրը Գուրթուլուչի հանրակառքին ամէնէն վերջին կայարանին դիմացը զբոնուող Եանի-ին բացօթեայ դարեկրատան պարտէզը, ուր կը ծեծուին ազգային, հանրային, ընկերային եւ զրական հարցերը, թեր ու դէմ կարծիքներով: Բազմութեան մաս կը կազմեն Զահրատ, Զաւէն Պիպէռեան, Ատրինէ Տատրեան, Կարպիս Մուրատեան, Սօնա Թանտրեան, Գէորգ Գապառաճեան, Վ. Խուտավերտեան, Խաչիկ Ամիրեան, Վ. Թորգոմ, Զարեհ Խրախունի, Տօքթոր Վասիլեան, Օննիկ Բալուեան, Արա Կիւլէր, Ռ. Հատաճեան, Վարդան Ադիլիւլ, Աչոտ Մատթեան, Սիրվարդ Կիւլպէնկեան, Արա Գոչունեան, Վարդան Օզինեան (վակադիծի մէջ աւելցուած է՝ Դեմոկրատ), Օննիկ Կիւմգէզեան, Վարդան Կոմիկեան, Գուրգէն Թրենց, Ա. Նանասօֆ, Ռուբէն Մաշոյեան, Յակոբ Մնձուրի, Տիգրան Պալեան, Պ. Շապոյեան, Երուանդ Երեցեան...

Այս ի՛նչ համասեղութիւն, Աստուա՛ծ իմ, հեղինակին երեւակայած «Հայ գրականութեան բարձրացման Միութեան» անդամներուն ալեկոծեալ համախմբումը մարմնաւորող զով ու փրփրադէզ գարեջուրի արագօրէն պարպուած գաւաթներուն առջեւ: Ըսէ՛ք, նմանատիպ հաւաքոյթ Պոլսէն դուրս ուրիշ ո՞ւր հնարաւոր է տեսնել:

Վիճաբանութեան նիւթերը անհատնում են բայց վերջաւորութեան, Երուանդ Երեցեանի ձայնը զօրեղ կը հնչէ.

- Խաչիկ Ամիրեան անպատասխանատու ելոյթ մը ունեցաք ես այս ամրան ընթացքին, փարիզէն հիւր եկող արուեստագէտ Պ. Պօղոսեանի հանդէպ: Կ'առաջարկեմ որ ինձի Ցանձնաժողովի մը կողմէ բացատրութիւն պահանջուի եւ գոհացում տրուի դայթակղեալ միտքերուն անոր գործած կաթիճն պատճառաւ:

Ձայն մը. - Իրաւունք ունի Պ. Երեցեանը:

Տիլէթանթ մը. - Այո՛, անոր արուեստը անարդեց: Էքօլ մըն է ան, որուն երբեք մասնակցութիւն չէ ունեցած Պ. Ամիրեան, ո՛չ ալ համաութիւն:

Ամիրեան իսկոյն ոտքի կանգնելով.

-- Ես այդ մասին պէտք եղած բացատրութիւնները տուած եմ այն տեղն քննադատներուն եւ պատրաստ եմ տալու նաեւ ինձի Ցանձնաժողովի մը առջեւ:

Կարպիս Մուրատեան. -- Գոհացուցիչ չէին ձեր այդ բացատրութիւնները:

Ձայներ. -- Ո՛չ, գոհացուցիչ չէին:

-- Հիւրասիրութեան դէմ էր եղածը:

-- Անքաղաքավարութիւն:

-- Կոպտութիւն:

-- Վռնտելու պէս բան մը:

Ամիրեան չուարած. - Քաւ լիցի. ես ո՞վ եմ որ...

-- Հա՛ չունես պիլէխիին:

Այժմ անդրադառնանք Խ. Ամիրեանի այս ազմկալից ցոյցի միակ դրդապատճառին: Պոլսոյ բեմերուն վրայ երեւումէս հինգ չաբթ եառ, «Ժամանակ»ի մէջ Մայիս 5-ին երեւցաւ հետեւեալ յայտարարութիւնը. «Գրական երեկոյթ եւ համերգ Մեսրոպեան եւ Պէշճեան Սանուց Միութիւններու մշակութային յանձնախումբերու կողմէ -- արտասանութիւններ՝ Պէշճեանցիներու, Մեսրոպեանցիներու ևս հրաւիրեալ ծանօթ արուեստագէտներու կողմէ. համերգ «Գողթան» երգչախումբին կողմէ, վարիչ՝ Յովհաննէս Չէքիչ, 1958, Մայիս 9, Ուրբաթ գիշեր, ժամը՝ 21-ին Պէշճեան Սանուց Միութեան մէջ»: «Հրաւիրեալ ծանօթ»ներուն անուններէն ի զուր փնտռեցինք:

Ակնյայտ էր որ կազմակերպիչներուն միակ զաղափարն էր ասպարէզ կարդալ «Հեռուի սուրբ»ին որ «տեղական սուրբեր» ալ գոյութիւն ունին, թէկուզ անանուն: Ուստի անհրաժեշտ էր որ իմ ներկայութեամբ հաստատէի անոնց արժէքը, ես որ արտասանութեան մարզին վաւերական ներկայացուցիչն էի համարուած: Աուտափուճա իսկ կրնար այսպիսի համարուիլ դաղութին կողմէ: Հայտէ՛, կ'երթանք կոր, ըսի ինքնիրենս:

Համբերատար ընթերցողները, այսեղ հարկ է միայն համառօտակի ճշդել ու անցնիլ որ եւրոպական երկիրներու conservatoire-ներուն մէջ, ամէն տեսակի նուագարանիներու ուսուցումը բազմաթիւ տարիներ կը կատարուի ստիճանաւոր մէթոտով մանաւանդ վարպետներու կողմէ, որոնց չարքին երգը, թատրոնը եւ արտասանութիւնը, այս վերջինը իբրեւ հիմ ծառայելով երգին եւ թատրոնին, վերոյիշեալ մրցումի եւ վկայականի: Բայց չես պիտեր ինչո՞ւ այս վերջինները, մանաւանդ արտասանութիւնը, մեր «օրիորդ»ներուն եւ վարժապետներուն «ընդոծին» երեւակայութեան մինչեւնոյն հետ համարուած...: Պիտի արժէր ուրիշ անգամ մ'ալ այս հարցով զբաղիլ:

Այժմ վերադառնանք մեր հաւաքոյթին որուն համար հրաւէրը չէի ստացած. հանդարտաբար անոնք չէին ալ բաղձար ներկայութիւնս, հանդիսականներուն դիւրութեամբ կուլ տալու համար իրենց միայն երկու չաբաթով յանպատրաստի ապարարութիւնները improvisé արտասանողներուն: Ներկայութիւնս անհրաժեշտ էր: Որոշեալ Ուրբաթի կէսօրէ ետք անցուցի Կէտիկ Փաշա, Արաբկիրցի ընտանիքի մը սէտիրին վրայ հայրենի քաղցր յուշեր վերապրելով եւ լուր պրկեցի կազմակերպիչներուն որ ես այ ներկայ պիտի գտնուիմ: Հօրեղբայրս ալ, նախկին Կէտիկ փաշացի, եկաւ դիս դրաւնել, իր եուրթը վերադարձող ոչխարի մը հաւէսով:

Նման անակնկալ լուրի առաջ, կրնայ երեւակայել կազմակերպիչներուն խոր չուարումը եւ ելոյթները «բարեփոխելու» յետին փորձը, անոնք որ նախընտրած եւ պատրաստուած էին համակիրներու չքնաղ մը մէջ թխել ու եփել իրենց խմորը: Որոշեալ ժամէն տասը վայրկեան առաջ հօրեղբօրս ընկերակցութեամբ հասանք սրահ եւ ծափահարութիւններու տարափին տակ առաջնորդուեցանք առաջին կարգը եւ ճիշդ մէջտեղը: Ծիծղուն հօրեղբայրս աչ ու ձախ նետուելով իր վաղեմի Կէտիկ փաշայիներուն առօրեայ ձեռքի չարժումներ բաչխեց, ինչ դինքը պատուաց զգալով այս ընդունելութենէն:

Մեր նստելէն ետք, կարծես բեմին դուռ վարագոյրը ենթարկուեցաւ անսովոր վէրվէրումներու եւ սկսայ աչք մը նետել ինծի հրամցուած յայտագիրի երկու նիրքին էջերուն վրայ: Մէկ քանի հեղինակներ անցեալէն: Սայաթ Նովա, Թումանեան, Դ. Վարուժան, Իսահակեան, Ն. Զարեան, Ա. Վշտունի: Պոլսոյ նորերը իրենց ստեղծագործութիւններով. երկու անգամ ներկայ Խաչիկ Ամիրեան, (տե՛ս ո՞ք ինչպէս եկանք գտանք), երուանդ Կոպէլեան, եւս երկու անգամ, մնացեալները մէկական կտորներով, Աղամեան, Ա. Շաւարշ, Կ. Ճանճիկեան, Հ. Գալուստեան, Զահրատ, Ա. Խոզէր, Զ. Ֆ. Զանգու:

Ահա՛ թէ ի՛նչպէս կը բացատրուի պարքառը Խ. Ամիրեանի: Մարտ 31-ին Գալաքսիեսարանի սրահին մէջ տուած առաջին ռեսիթալիս, Զահրատը իր «Մարդու մխս»ով անսպասելի յաջողութիւն մը ունեցաւ: Մինչ այդ միայն դրասէր երիտասարդութեան մը -- մասնաւորաբար Մխիթարեան -- ծանօթ քերթողը՝ մէկ օրէն միւսը լայն ժողովրդականութիւն մը ստանալէ ետք, Զահրատ անունը երբ լսուէր՝ իսկոյն «Մարդու մխս» բառերը կ'աւելցուէին, այն աստիճան որ՝ անխորհեցաւ «Մարդու մխս» վերնագիրը տալ իմ պատճառովս կեդրոնական Անուցի կողմէ հրատարակելիք հատորին: Վերջնական վերնագիրը եղաւ «Մեծ գաղաքը»:

Խ. Ամիրեան այս լեզի հասը ի՞նչպէս կ'ըսէր, ան որ վարդագոյն երազներով համամարդկային երբեմն ալ բողոքական էջեր առենօք դրի առած էր: Զահրատի բարձրացումը գինք չուքի մէջ կը ձգէր եւ ան փորձեց իր դոյութիւնը մատնանշել: Բնական թիւրախն ես էի: Մնացեալը ինքնին կը խօսի առանց մեկնաբանութեան:

Երեկոյթի որոշուած ժամէն երեսուն վայրկեան անցած էր երբ վարագոյրը

ծանրօրէն բացուեցաւ։ Բեմին մէջտեղը դրուած փոքրիկ սեղանի մը եռեակը նըստած էր ... ո՛վ զարմանք, ինքը՝ Խ. Ա-միրեան, առջեւը դէզ մը թուղթ, եւ ամէն մէկ դրուածքի համար, զիս կապկելով, քանի մը վայրկեաններ վերլուծական մը կուտար, որմէ եռք քուլիսէն երիտասարդներ, մասնաւորաբար կեդրոնականի չրջանաւարտ կամ ուսանող, կուգային ընտրուածը արտասանելու համար, երբեմն դող, երբեմն կարդալով եւ կը վերադառնային քուլիս։

Ժամ մը տեւող առաջին մասը ընթացաւ անդոյն, անեռանդ, միօրինակ եղանակով մը։ կարծես ամէնքին մաղթանքը էր առաջին մասի ուարտին հասնիլ. երկար օ՛ֆ մը քաշելու համար։ Ինչո՞ւ այս պարզունակ տպաքը գործածել յօդուտ անհատական քմահաճոյքի մը։ Անտարակոյս իմ ներկայութիւնս ալ առաջին կարգին վրայ անոնց համարձակութեան չէր նպաստեր։ Բայց ես զանոնք ծափահարելով՝ կ'ուզէի անոնց կրծովը բռմպապատկել։ Ի՞նչով էին մեղաւոր այս թերխաչ տղաքը, երբ քանի մը տարեցներ յծած էին զանոնք՝ արտասանութեան մարզին մէջ մենամարտելու Սարգիս Պօղոսեանի հետ։ Զախաւեր մարզանք մը չ՛ո քանի մը օրուան մէջ հապճեպով յայտագիր մը պատրաստել, փորձեր կատարել, մէկ օրուան ըսածը միւս օր ժըխտել, ուղղութիւններ տալ, առանց որ ցուցադրող թէչնիք հիմքերուն տիրապետած ըլլայ։ Իսկական եւ խղճմտիկ մանկավարժ մը ի՞նչպէս չի դայթակղիր նման անօրէն ձեռնարկի մը դէմ։

Օրուան խօսնակը, արտասանական մասի վերջաւորութեան, նախապէս հաւաքութիւն չառած՝ ներկայութեանս համար գոհունակութիւն յայտնելէ եռք, զիս բեմ հրաւիրեց, կատարուած իրողութեան մը առջեւ դնելով զիս։ Բեմի առաւ-փախաններուն միակ ղէնքն է այս։ Հանդիսականները սկսան ծափահարել բայց ես տեղս չէի չարժէր։ Հրաւէրը բեմէն կրկնուեցաւ, ծափերը չարունակուեցան աւելի ուժգին. մթնոլորտը ելեկտրականացած էր եւ ես կը մնայի անդրդուելի։ Կողքս հօրեղբայրս կը միջամտէր թեւէս քաշելով։ Ես պինդ կառչած էի աթոռիս։

-- Ծո տղայ, ի՞նչու չես ելլեր, ասոնք ամէնքն ալ կէսիկ փաշայի մեր հայրենակիցի բարեկամներն են։ Հայտէ՛ բեմ ելլէ, երկու խօսք ըրէ։ Աթօթ է, մի մերժեր։

-- Հօրեղբայր, ըսի, դուն չե՛ս հասկնար եղածը։ Ես դիտեմ թէ ի՛նչ կ'ընեմ։ Զգէ՛ պիս հանդիսատ։

Միամիտ մարդուն գլխուն մէջ ուրիշ հաշիւ կար։

Բնականաբար անոր սիրտը նեղուած էր եւ իմ դէմ կը մռլտար։

Տօրամանկ Ամիրեանին թաքթիքն էր, առաջուց հաւանութիւն չառած՝ որպէսզի ըղդիկնայ, անունս ամբոխին երախը տեսել, ճնշում բանեցնել վրաս որպէսզի բեմ ելլեմ եւ ինք ճերմակերես դուրս դայ ստեղծուած փորձանքէն։

Մէս կողմէ սրահը իր ծափերը կը կրկնապատկէ. եւ որպէսզի մթնոլորտը հանդարտի, ոտքի ելայ, հրճուանքի ընդհանուր ճիչերը արձակուեցան, հօրեղբօրս մռայլ դէմքը պայծառեցաւ եւ ես ալ աղելի ասոիճաններէն բեմ բարձրացայ։ Հիմա ամէնքն ալ վարէն ու վերէն բերնէս են կախուած։

-- Սիրելի՛ հանդիսականներ, ըսի, այս իրիկուն իմ օրս չէ՛, ես ալ ձեզի նման եկած եմ՝ առաջուց պատրաստուած յայտագիր մը մտիկ ընելու։ Ինչպէս ուրիշներ չեն մասնակցիր լինձի վերապահուած երեկոյթի մը, այնպէս ալ պատճառ չկայ որ ես մասնակցիմ հաւաքոյթի մը որուն առաջուց մաս չեմ կազմած։ Բայց եթէ դիս մտիկ ընել կ'ուզէք, գալ չարթ իրիկուն ձեզմէ ոչ շատ հեռու, Սամաթիոյ Սահակեան Սանուցի սրահին մէջ ելոյթ պիտի ունենամ, եթէ կը փափաքիք, հրամմեցէ՛ք այնտեղ։

Այս կարուկ խօսքի աւարտին՝ վերադարձայ սրահ։ Վա՛յ վա՛յ, վա՛խ, վա՛խ, լսուեցան աչքէն ու ձախէն եւ մթնոլորտը հանդարտեցաւ։

Ահա ի՛նչպէս Խաչիկ Ամիրեանի կողմէ մոպիլիզացիայի ենթարկուած «տեղական ուժերը»ուն այս պատմական համախմբումէն ոչ իսկ նչոյլ մը արձագանգի չեռնեցաւ պոլսահայ մամուլին մէջ յաջորդ օրուընէ մինչեւ ... այսօր։

Եւ լեռն ալ ծնաւ մկնիկ մը չնչին։

Ս. Պ.

փ ար ի զ
Մայիս 29, 1995

ԱՆՀԱՉՑ ՈՒ ՍԻՐԵԼԻ ՌՈՒԲԷՆԸ

«Շէն» կազմակերպութիւնը երգահանդէսի մը հրաւիրելով Ռուբէն Երեւանցին, առիթ տուաւ որ անոր երգին Փարիզի սիրահարները նոր կարելիութիւն մը ունենան զինք ունկնդրելու։ Յունիս 9-ի երեկոյեան «Կիմէ» սրահը ոչ իսկ ամբողջովին լեցուցած բազմութեան համար ան հայ երգի դրեթէ համատարած միջակութեան համայնապատկերէն վեր սլացող քիչ բացառութիւններէն մէկն էր, ամէն ժամանակի համար հում իրապաշտութեամբ մը արտիական իր երգերով։

Երեկոյթին նախաձեռնող կազմակերպութեան կողմէ բացման խօսք արտասանեց Սօսի Յակոբեան անդրադառնալով «Շէն»ի ու Ռուբէնի սերտ կապին, ծանօթացնելով կիթառահար Տիգրան Տէր-Ստեփանեանը, որ պիտի ընկերանար անոր։ Ապա ոգեկոչեց յիշատակը «Շէն»ի յաւէտ բաժնուած անդամներուն՝ գլխաւորաբար Արցախի Գերագոյն Խորհուրդի Ա. նախագահ Արթուր Մկրտչեանի ու բոլոր այն տեսլապաշտներուն որոնք լինլած էին պայքարի ճամբուն վրայ։ Ըսաւ թէ անոնց յիշատակին կը ձօնուի երգահանդէսը, այն մաղթանքով որ համերաշխութեան կանչ մը ըլլայ ան։

Ռուբէնին երգացանկը կազմուած էր չատ ծանօթ կտորներէ ու աւելի նորերէ որոնք նորութիւն էին ունկնդիրներէ չատերուն համար։

Շուրջ երկու տասնեակ այդ երգերուն մէջ Ռուբէն մանկութեան յուշերուն կապուած, երէկուան փոչոտած ձեղնայարկէն խաղալիկներու տեղ յուշի պատկերներ մէկ-մէկ քաշող, հանող երգիչն է։ Նաեւ այն անհանդարտ, անհաչտ ընկերը որ այսօր սրտի մորմոքով կ'երգէ «Հեռացող լաւագոյնները»։ Երկի անոնք կը հեռանային լաւագոյն բախտերու ակնկալութեամբ, այսօր «կը հեռանան» հողին համար տրուած երդումը իրենց արեամբ վճարելով։ Այսօրուան հեռացողները անոնք է նորոնք կ'իյնան, որպէսզի «սարերը մեր չմնան անտէր»։

Կ'երգէ անոնց նուիրումը, յիշատակը, առանց պահ մը իսկ իյնալու հայրենապաշտական տափակութիւններու մէջ որոնք կը վխտան ամէն անկիւն. իր երգին տուն տուողը որպէս լաւ ընկեր ու մարդ ու նաեւ որպէս հայր, ինկողներու կորուստին ցաւն է։ Ո՞վ այդ ցաւը զգաց իրեն չափ, որքացած մանուկներու սրտով, երգելու համար «սպասում եմ քեզ հայրիկ»ը ուր ցաւին գիտցած է ընկերացնել անկարելի, դառն լաւատեսութիւն մը։

Իշխանութիւններու հետ անհաչտին երգն է իրը. այդպէս էր երէկ երբ կ'երգէր «Ուրուականին եւ ոսոխականին երգը», կամ «Շները». այսօր եւս, դժբախտաբարբ չհինցող այդ երգերուն ջով, նոյն անհաչտն է որ կ'ըսէ. «Ձոր տէրերը խաղում են հին դերեր»...։

Այս խումբի իր կտորներուն մէջ զգուշաւոր հասանելի հանդրուան մը կը նչէ «Նախագահական ընտրութիւններ»ը։ Խոցող, հատու իր ոճը Ռուբէն հոն կը հասցնէ ծայրագոյն ասոիճանի մը։ Առաւելագոյն խտացումով ու սպանիչ դիծերով կը գծէ «նոր տէրեր»ու դիմանկարները որոնք չանթերու տարափի մը պէս կը յաջորդեն իրարու։ Այդ երգը, վերտահաբար, գլխաւոր մէկ պատճառն է հեղինակին փուչ մը նկատուելուն։ Ան պէտք է ըլլայ նոյնպէս իր առջեւ հեռատեսիլի պատասխանատու փակող «յանցաւոր»ը։

Ասիկա ,երբ չորս հազար հոգինոց սրահի մը մէջ տեղի ունենալիք անոր երգահանդէսին, մուտքին, հացին, ջուրին մատհոգութիւնը յաջողելով մոռնալ, եօթը հազարնոց բազմութեամբ մը ներկայ կ'ըլլայ երգահանդէսին։ Ներկայ կ'ըլլայ, յամառելով անտեսել նոյնիսկ ապահովութեան չափանիշներ, զդոյշ ըլլալու հրահանգներ։

Ոչ այդ խուռներամ բազմութենէն, ոչ անոր հետ առաջին նոթերէն ու տողերէն հաստատուած տաք երկխօսութենէն նչոյլ մը կար անչուշտ փարիզեան սրահին մէջ։ Ցաճախ, խիտ այլ վերջին ծայր պատկերաւոր խօսքին հետ հաղորդակցելու պատեար կանդնեցաւ, մէկ կողմէն՝ այնքան ճկունութեամբ ու վարպետութեամբ դրծածուած անոր լեզուն, միւս կողմէ ներկաներու կարեւոր տոկոսի մը «սիրողական» հայերէնը։ Ու հաղորդակցութեան՝ այդ կարեւոր գործօնին բացակայութիւնը, տեղ տեղ պարզապէս երգողի մը վերածեց Ռուբէնը որ անկասկած չկայ ողեւորելու ընդունակ։ Ան ինքզինքը կը տեսնէ ինչպէս կայ, ինչպէս կ'ապրի, ինչպէս կ'երգէ։ Ինչպէս կ'ուզէ որ ուրիշները տեսնեն զինք։ Ինչպէս կ'ուզէ որ ուրիշները լսեն զինք։ Ինչպէս կ'ուզէ որ ուրիշները ընդունին

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 24, տօն է Սրբոց Ներսիսի Մեծի Հայրապետին եւ Խաթայ Եպիսկոպոսին:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱԶԻ Փարիզի «Ա. Թադէոսեան» մասնաճիւղը իր բոլոր անդամուհիները կը հրաւիրէ ընդհանուր ժողովի, որ տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, Յունիս 24, առաւօտեան ժամը 10-ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ՝

17, rue Bleue, Paris 9e

Բոլոր ընկերուհիներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

sortie annuelle

CHARTRES et *ORLEANS*

Section «Elen Puzant» d'Alfortville

organise sa sortie annuelle
à *CHARTRES* et à *ORLEANS*

le Dimanche 25 Juin

Matin: Visite de la Cathédrale de Chartres et ses environs.

Midi: Repas dans un restaurant.

Après-midi: Visite du parc floral à Orléans.

Prix de la sortie : 250 F. par personne, tout compris.

Les places étant limitées, pour les réservations, téléphoner à :

— Mme KABAYAN 43. 76. 10. 07;
— Mme PAPAZIAN 43. 76. 35. 68.

ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ ՀԱՅ ԹԵՐԹԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆԵՐ

Հայկական թերթերու հաւաքածոները կը նուիրուին ուեէ հետաքրքրուող կազմակերպութեան կամ անձի -- 1989 -- 1993 տարեշրջան. «Ցառաջ» France-Arménie, Աշխարհ, Էրեբունի (Լոնտոն), Ազդ եւայլն:

Դիմել Ն. Դաւիթեանի
(1) 46 - 05 - 65 - 04

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB — PARIS :

Sport arménien : Journée d'information

L'Association Internationale du Sport pour l'Arménie (AISA)
créée en 1993
organise
UNE SOIREE D'INFORMATION
le Vendredi 23 Juin à 20 heures 30
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e
Avec :

— *M. Pascal Ezguilian*, président - fondateur, membre du CNO arménien
— *M. Arthur Magakian*, vice-président de l'AISA, vice-président délégué de la Fédération Française de Gymnastique
— *M. Jacques Haïrabedian*, vice-président, ex-champion d'Europe de boxe, poids mi-lourd.

UGAB - Paris : Théâtre

La troupe de théâtre
de l'UGAB
présente
«CAHIER DE VIE»
le Samedi 24 Juin à 20 heures 30
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e
Enfants: 30 F. — Membres: 50 F.
Non-membres: 70 F.

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

ՇԱՒԻՒԼ Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Շաբիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւն ու հոգաբարձութիւնը ուրախութեամբ կը հրաւիրեն յառաջիկայ Յունիս 25-ին կիրակի օր, եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տօնախմբութեան: Հանդիսաւոր պատարագը կը մատուցանէ եւ կր քարոզէ Արեւմտեան - Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ եւ Առաջնորդ Փարիզի Հայոց՝

ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ

Ցաւարտ պատարագի տեղի կ'ունենայ Հոգեհանգստեան պաշտօն եկեղեցւոյս հանգուցեալ հիմնադիրներու, բարերարներու եւ հոգաբարձուներու հոգիներուն ի հանգիստ, եւ ապա յետոյ սեղաններու շուրջ կը բոլորուին ներկաները:

ԿԱՊՈՑ ԽԱԶ

— ՓՈՅՏ —

Թրանսահայ կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը կը կազմակերպէ մէկ օրուան պատյա մը դէպի Վէրքոր:

Կիրակի, Յունիս 25, առաւօտեան ժամը 8-ին, Վիլէօրպանի Հայ Մշակոյթի Տան առջեւ

126, avenue Roger Salengro,
69100 VILLEURBANNE

Ճամբորդութիւն եւ հաշիւին՝ 200 Ֆր.:
Արձանագրութեան համար հեռաձայնել՝
72 - 35 - 15 - 86 *թիւին:*

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆ MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

1977 - 1995
18 ans d'Activités Permanentes
à la M.C.A.
Une action culturelle sur le long terme

Vous voulez encourager la M.C.A.
Vous êtes convaincus de la nécessité d'enseigner la Culture Arménienne
Vous voulez applaudir les connaissances arméniennes de nos enfants et adolescents
Et le travail de leurs enseignants

Venez très nombreux à notre

GALA DE FIN D'ANNEE

placé sous la présidence de
Monsieur RENE ROUQUET
Maire d'Alfortville
SAMEDI 24 JUIN
à 20 h 30 très précises
Salle des Fêtes,
rue Voltaire, Alfortville
Participation aux frais

9, rue de Madrid. 94140 ALFORTVILLE
Tél.: 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

COOPERATION ARMENIE

rencontre
ARPI TOTOYAN, KRIKOR BELEDIAN, MARC NICHANIAN
sur le thème :

Diaspora - Arménie : Où en sommes-nous ?

le Vendredi 23 Juin
au YAN'S CLUB — 5, avenue Reille, PARIS 14e

19h30 : Accueil — 20h : Film de Coopération Arménie — 20h30 : Table ronde
22h : Repas sur réservation (Tél. Christine Papazian : 47. 36. 40. 78)

Soirée organisée par Coopération Arménie
50, rue Etienne-Marcel, 75002 Paris — Tél. : 42. 36. 06. 79

XIVèmes JEUX MONDIAUX DE L'UGAB

A PARIS
du 10 au 15 Juillet

Comme nous l'avons annoncé précédemment, près de mille athlètes sont attendus à Paris (*). Les jeux se dérouleront à la Halle Carpentier, qui abrite cinq terrains de basket et de volley, ainsi qu'une annexe pour le football. Tous les athlètes et leurs dirigeants seront hébergés à l'Hôtel Méridien-Montparnasse. Trois bus de la RATP feront la navette entre l'hôtel et la Halle Carpentier.

La plus imposante délégation sera celle des Etats-Unis, avec 162 personnes venant de cinq villes différentes : Detroit, Los Angeles, Fresno, Boston et Oakland.

Outre les activités sportives, une soirée «*disco-jeunes*» est prévue le soir du 12 Juillet; puis la participation, dans la nuit des 13 et 14, aux festivités du «14 Juillet».

Un dîner de gala clôturera les Jeux, le 15 Juillet, à la fin des épreuves sportives, pour la remise des coupes et médailles. Un spectacle, haut en couleurs, est prévu durant cette soirée de gala.

(*) Pour toute information complémentaire, veuillez contacter :
Stéphanie SAMUELIAN : 40. 50. 60. 53.

FETE CHAMPETRE

TRADITIONNELLE
à la *MAISON DE RETRAITE de GONESSE*
— 7, rue de l'Eglantier —
le **Dimanche 2 Juillet** à partir de 11 heures

Partie Artistique

BEDIK

et son Orchestre SEVAN
Ensemble de danse EREBOUNI de l'AVAG

BAR ● BUFFET ARMENIEN

Réservations : 39. 85. 24. 24 — 48. 78. 02. 99

Toutes les dispositions sont prévues en cas de mauvais temps.

UGAB—MARSEILLE

CAMP DE VACANCES ESTIVAL

L'U.G.A.B. de Marseille informe que cette année aussi, elle organise son 12ème *CAMP DE VACANCES* pour les enfants et les jeunes de 7 à 14 ans, du 8 au 30 Juillet

A VARS
(HAUTES-ALPES)

Participation 2.900 *F.* (de Marseille à Marseille)

Pour tous renseignements complémentaires :
Téléphoner à Mme *Anfisio-Duzian* (UGAB)
91 - 22 - 10 - 45 de 14 heures à 17 heures

UGAB-JEUNES

Venez fêter les vacances avec *l'UGAB-JEUNES*

SOIREE DE L'ETE

le SAMEDI 1er JUILLET à partir de 22 heures 30

au CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
— 118, rue de Courcelles, PARIS 17e —

Prix unique : 80 *F.* (1 *consommation comprise*)

Tenue correcte exigée

Interdit aux mineurs

La direction se réserve le droit d'admission

Imprimé sur les Presses du Journal «HAYRATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ 23
VENDREDI
23 JUIN
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթաթերթ առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻՒ 18.619

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

69e ANNEE — N° 18.619

Պ. ԼԷՈՒԻՍ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱԻ

ԴԱՏԱՐԱՆԸ Կ'ԸՍԷ ԹԷ ԱՆ ՊԷՏՔ ՉԷ ԱՆԳԻՏԱՆԱՐ ՁԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԻՐՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՍՏԱՏՈՂ ՏԱՐՐԵՐԸ

Չորեքշաբթի, Յունիս 21, ժամը՝ 13.30-ին է որ Փարիզի դատարանին Ա. Սենեակը (1ère Chambre du Tribunal de Grande Instance) տուաւ իր վճիռը, այն դատին համար զոր հայկական միութեանց ֆորումը բացած էր, կողքին ունենալով ԼԻԻՐԱ-ն (Հակահրէութեան եւ Ցեղապաշտութեան դէմ Միջազգային Լիկա) եւ որու դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ Մայիս 17-ին (տե՛ս «Յառաջ», Մայիս 19)։

Դատարանին նախագահուհին Տիկին Գոչար կը կարդար վճիռը որու եղրակացութեամբ կը դատապարտուէր Պերնար Լէուիս։

Ի՞նչ կ'ըսէ այդ եղրակացութիւնը. -- «Դատարանը ընդունելի կը գտնէ դիմումը. կը դատապարտէ Պ. Լէուիսը ամէն մէկ դիմողին՝ մէկ կողմէ Ֆորումը, միւս կողմէ՝ Լիկան, վճարելու մէկ ֆրանք որպէս վնասուց հատուցում։

«Կը հրահանգէ հրատարակութիւնը հատուածներով ներկայ վճիռին «Մոնտ»ի ամէնէն մեծ թերթաւոր մէկ թիւին մէջ, այն օրէն երբ վճիռը վերջնական ըլլայ, պաշտպանուղին ծախքերով, բայց որու գինը պէտք է 20 հազար ֆրանքը չանցնի։ Կ'ըսէ թէ առժամեայ գործադրութիւն չկայ։

«Կը դատապարտէ Պէրնար Լէուիսը վճարելու, հաղաքային դատախնութեան նոր օրինագիրքին թիւ 700 յօդուածին վրայ հիմնուելով, 10 հազար ֆրանք Ֆորումին եւ 4000 Ֆր. Լիբրայիի»։

Դատական դիմումին մէջ, Ֆորումը իրաքանչիւր կազմակերպութեան համար 100 հազար կը պահանջէր որպէս վնասուց հատուցում եւ 10 հազար թիւ 700 յօդուածին հիման վրայ, վճիռին հրատարակութիւնը Ֆրանսայի 5 ազգային օրաթերթերու եւ 5 ազգային շաբաթաթերթերու մէջ, ինչպէս նաեւ առժամեայ գործադրութիւնը։

Վճիռը անշուշտ շատ երկար է եւ վերը տուինք միայն եզրակացութիւնը որ կենսական է, անշուշտ։ Լէուիս դատապարտուեցաւ եւ անկասկած նախընթաց մըն է որ կրնայ դաս ծառայել շատերու կամ այլ ուրացողներու։ Յունիս 22-ին մեր տեսած թուրք թերթերը (Ֆրանսիֆուրթ կը հրատարակուին եւ լուրերու մէջ յապաղում ունին) դեռ չէին կրցած արձագանգել։ Տարբեր էր պարագան Թուրքիա լոյս տեսնող մամուլին, որ որոշ հեղնանքով կ'անդրադառնար, ինչպէս պիտի տեսնուի քիչ անդին։

Ուրեմն եզրակացութեան յանդելէ առաջ, դատարանը հակիրճ պատմականը կ'ընէ դէպքերուն, չեշտելով մանաւորաբար դաւին տուն տուող զրպարտաճառը, որ Պ. Լէուիսի մէկ պատասխանն էր «Մոնտի» լրագրողին (1993, Նոյեմբեր 16) եւ ուր ամերիկացի պատմաբանը «պատմութեան հայկական տարբերակը» որակած էր Հայերու ցեղասպանութիւնը։

Դատարանը կ'ընէ, ուրեմն, բազմաթիւ նկատողութիւնները իր վճիռին։ Կ'ըսէ թէ դիմողներուն պնդումներուն հակառակ՝ «դատարանին չի պատկանիր գնահատում ընել եւ ըսել թէ 1915-էն 1917 Հայերու դէմ գործուած ջարդերը ցեղասպանութիւն են կամ ոչ, ըստ ներկայիս տրուած սահմանումին Պատժական նոր օրինագիրքին թիւ 211-1 յօդուածին։ Պատմութեան վերաբերող դէպքերուն մասին, դատարանները պաշտօն չունին իրաւարար ըլլալու եւ վճռելու բանավէճերը»...

Քիչ անդին, դատարանը կը հաստատէ որ պատմաբանը «ամէն ազատութիւն ունի դէպքերը ներկայացնելու ըստ իր անմնակից տեսակէտներուն», բայց եթէ ամէն ազատութիւն ունի խնդրոյ առարկայ ընելու, ըստ իր հայեցողութեան, վկայութիւնները, չի կրնար խուսափիլ հասարակաց կանոնէն որ ազատութեան գործելակերպը կ'ենթարկէ պատասխանատուութեան մը անհրաժեշտ ընդունման։ Այդ պատասխանատուութիւնը կր տակակ պատմաբանը որ առարկայական ըլլայ, քանի պատասխանատու է խնդրոյ առարկայ անձերուն առջեւ, երբ կը ներկայացնէ սխալ տուեալներ կամ կ'անտեսէ այլ վկայութիւններ։ Նոյեմբեր 16, 1993-ի իր պատասխանը այն գաղափարը կը ստեղծէ որ ցեղասպանութեան իրողութիւնը հայ ժողովուրդի երեւակայութեան արդիւնքն է եւ միայն ինք է որ կը պնդէ պատրաստուած ծրագրի մը մասին։ Դատարանը կը նկատէ որ այս տեսակէտին դէմ են ներկայացուած փաստաթուղթերը եւ թէ 1985 Օգոստոս 29-ին ՄԱԿ-ի Ենթայանձնախումբին ուսումնասիրութեան մէջ Հայերու ջարդերը կը դասուին 20-րդ դարու թուարկուած ցեղասպանութեանց պատճառներու կարգին, որ «Ժողովուրդներու մնայուն դատարանը» փարիզ դումարուած 1984, Օգոստոս 29-ին («Յառաջ» ի դէպ ճշդենք որ թուականը Օգոստոս 29 չէ, այլ՝ Ապրիլ 13 / 16)։ Հաստատած է ցեղասպանութեան բնոյթը, որ 1987 Յունիս 18-ին, Եւրոպական Խորհրդարանը ընդունած է ցեղասպանութեան իրականութիւնը։

Նկատի առնելով այս բոլորը դատարանը կ'ըսէ. -- «Եթէ նոյնիսկ հաստատուած չէ որ Պ. Լէուիս հետապնդած ըլլայ պատմաբանի իր պաշտօնէն ուրիշ պաշտօն մը եւ եթէ նոյնիսկ կարելի չէ ուրանալ որ այս հարցին մասին կրնայ դիմող միութիւններէն տարբեր կարծիք մը ունենալ, կը մնայ որ իր տեսակէտին դէմ տարրերը անտեսելով է, որ ան կրցած է հաստատել որ հայկական ցեղասպանութեան "լուրջ փաստ,, չկայ, այս ընելով առարկայութեան եւ խոհեմութեան իր պարտականութիւններէն թերացած է, եւ հայ համայնքին ցաւը, անարդարօրէն, վերարծարծող իր խօսքերը յանցանք են»։

Ու կը յաջորդէ եղրակացութիւնը։

***

Ինչպէս ըսինք թուրք թերթեր չատ կարեւորութիւն չեն տար (կամ՝ այդպէս կը ձեւանան)։

«Մարմարա» Յունիս 22-ին կ'արձագանգէր անոնց հետեւեալ տողերով, վճիռին մանրամասնութիւնները տալէ եւք. -

«Դատարանին որոշումը ճամբայ բացած է զանազան մեկնաբանութիւններու։ Լէուիսի վաստաբաղ Թիէրի Լեւի յայտնեց թէ ինք ծայր ասիճան մեղմ գտած է այս վճիռը։ Մն աւելցուց որ վերաքննութեան դիմել կարելի է, սակայն ինք եւ Լէուիս տակաւին չեն որոշած վերաքննութեան դիմելու կամ չդիմելու մասին։ Դատարանին վճիռը չատ մեղմ եւ ներողութիւններով լեցուն վճիռ մըն է, ըսաւ Լեւի եւ յիշեցուց որ Հայերը 100.000 Ֆրանք հատուցում պահանջած էին եւ ատոր փոխարէն միայն մէկ Ֆրանք հատուցում պիտի վճարուի։ Փաստաբան Լեւի յայտնեց տակաւին որ դատարանին վճիռը հարցի պատմական բովանդակութեան հետ կապ չունի, այլոինքն այդ վճիռը ցեղասպանութեան հաստատում եւ արձանագրութիւն պիտի չնշանակէ։ Լէուիս կը պատժուի պարզապէս հայ ժողովուրդին զգացումները վիրաւորած ըլլալուն համար։

«"Միլլիյէթ" թերթը այսօր այս լուրը կու տայ "Ֆրանսական արդարադատութենէն հայկական պահիժներ տեղային" խորագրով։ "Ենի Եիւզըլ" թերթն ալ կ'ես հեղնական սա խորագիրը գործածած է. "Հայերը մէկ Ֆրանքի չափ իրաւացի նկատուեցան"»։

***

Լիպերասիոն, նոյն օրը (Յունիս 22) լայն տեղ կուտար, նախ վճիռին, սա խորագրով՝

GENOCIDE ARMENIEN :
B. LEWIS CONDAMNÉ

ապա, հարցազրոյցով մը Վահագն Տատրեանի հետ, նկար մըն ալ չարդերէն։ Թերթը կը յիշէ որ դատարանը կը մերժէ դիրք ճշդել պատմական իրողութեան վրայ, բայց կը հաստատէ որ պատմաբանը առարկայական չէ եղած։

***

Ֆորումը այս առթիւ զեկոյց մը հրատարակած է զոր լոյս կ'ընծայենք մեր յաջորդ թիւով։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Լը Փէն մամուլի ասուլիս մը տուած է, Յունիս 21-ին եւ այդ առթիւ չեչտած է թէ Ազգ. Ձակատի ընտրեալ քաղաքապետները ազգային նախապատուութեան սկզբունքը պիտի կիրարկեն, օրէնքին յարդանքին սահմաններուն մէջ։ Անդրադառնալով Լօրան Ֆապիուսի կոչին (պօյքոթի ենթարկել երեք քաղաքները), Լը Փէն յայտարարած է որ ենթական «մեղաւորուած է սպանութեամբ եւ թունաւորմամբ, ինչ որ արդեօք չէ որ բարոյականի դասեր տայ» (ակնարկութիւն վարակուած արիւնի դէպքակղութեան, երբ Ֆապիուս նախարարապետ էր)։ Ընկերվարական կուսակցութիւնը համաձայն չէ որ արուեստագէտները պօյքոթի ենթարկեն այդ քաղաքները։ Այս նոյն նիւթին առընչութեամբ Ազնաւուր չատ դիպուկ հակադրեցութիւն մը ունեցաւ, ճշդելով թէ ինք պիտի երթայ երգելու, թէ քաղաքականութիւն եւ արուեստ պէտք չէ խառնել։ Ինչո՞ւ, այդ պարագային, նոյնը չընել երբ քաղաքապետ մը համայնավար է։ Պէտք չէ՞, ուրեմն, Ջէնիթ երգել, այն պատճառով որ 12-րդ թաղամասը Ազգ. Ձակատի անդամ մը կայ քաղաքապետութեան մէջ։

ԵԼՑԻՆ չնորհաւորած էր իր նախարարապետը՝ Ջերոմիրզինը, էէէնական դրօծողութեան բերած իր «քայ մատակարարութեան» համար, մինչ Դուման (երեսփոխանական ժողով) ճիշդ հակառակ իմաստով բանաձեւ մը քուէարկեց վարչապետին դէմ։ Միւս կողմէ, Յունիս 22-ին, կ'ըսուէր թէ Զէէէնները ընդունած են ռուսական վերջնագիրը՝ դնել եւ յանձնել այն Զէէէնները որոնք առեւանգումի դործողութեան հեղինակներն են։

ԱՆԳԱՐԱՑԻ համաձայն քիւրտ աչխատաւորներու կուսակցութիւնը (ՓՔԿ) «ապատան կը հանէ թուրք - պարսկական սահմանին երկու կողմերը»։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ԿՆՃԻՌՆԵՐ

Կեդրոնական ընտրական յանձնաժողովը Յունիս 9-ի նիստին օրակարգին վրայ ունեցած է քանի մը կարեւոր կազմակերպութիւններու արձանագրութեան հարցը։ Քննարկումներէ ետք, յանձնաժողովը մերժած է արձանագրել «Ազգ. դաչինք -- Դաշնակցութիւն» խմբաւորումը որուն մաս կը կազմեն հանրային -- քաղաքական չորս կազմակերպութիւններ. ՍԻՄ-ը (Սահմանադրական Իրաւունքի Միութիւն), Մտաւորականների Միութիւնը, Արցախ -- Հայաստան Միութիւնը, «Ժառանգ» Արեւելահայկական ազգային պահպանողական ակումբը։

Այս կազմակերպութիւնները արձանագրելու մերժումը հիմնուած է ներկայացուած սաորագրութեան ցանկերուն մէջ նչմարուած անվաւեր եւ կասկածելի սաորագրութիւններու վրայ։ Մերժումը եղած է 7 թեր քուէի դէմ 14 դէմ քուէով։

Նոյն օրը առանց քուէարկութեան արձանագրուած են Ազգային պետութիւնը, ԱԺՄ-ը (Ազգային Ժողովրդավար Միութիւն), Ժողովրդավարական կազմակերպութիւնը, Շամիրամ կազմակերպութիւնը։

«Ազգ» այս լրատուութեան կ'աւելցնէ Ռուսաստանի Ազատական -- ժողովրդավարական կուսակցութեան նախագահ Վլ. Ժիրինովսկիի կոչը հայ ժողովուրդին որ քուէները տայ «Ազգային դաչինք -- Դաշնակցութեան» որ «ազգ. բուն գաղափարախօսութեան տէրը է ու հայ ժողովուրդին արմատական շահերուն եւ նուիրական յոյսերուն արտայայտիչը»։ Ժիրինովսկի կոչ ըրած է նաեւ պահպանելու Դաշնակցութիւնը, անոր գաղափարականը, ազգային սրբութիւնները, առանց որոնց «ազգը խամաճիկ կ'ըլլայ օտար գաղափարականի, օտար շահերու սարդոստայնին մէջ»։

***

Այս հարցերուն կապակցութեամբ է որ երեքշաբթի, Յունիս 20-ին, ցոյց մը տեղի ունեցած է Երեւան, համախմբելով ըստ ԱՖՓ-ի («Լը Մոնտ», Յունիս 22) 40 հազար հոգի եւ որու նպատակը եղած է ձեռք ձգել ընդդիմութեան կուսակցութեանց իրաւունքը մասնակցելու Յուլիս 5-ի ընտրութիւններուն։ «Լը Մոնտ» ալ կը գրէ թէ ընտրական յանձնաժողովը մերժած էր արձանագրել քանի մը կուսակցութիւններ, մասնաւորաբար Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որոնք սակայն կրցած էին հաւաքել անհրաժեշտ սաորագրութիւններու քանակը։ Մերժուած կուսակցութիւններուն մէկացած են, զօրակցութեան համար, արձանագրուած կուսակցութիւններ ինչպէս՝ համամյնավար եւ դեմոկրատ կուսակցութիւնները։

***

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕԴԱՑԻՆ ԳԻՆԵՐՈՒ ԴԻԳՈՂՆԵՐԸ

Շուրջ հինգ ամիսէ ի վեր բողոքի եւ դժգոհութեան չարժուձի մը ծայր տուած է հայկական օդային դիծերու աչխատակազմին միջեւ. չարժումին առաջնատարները օդանաւաչիններն են որոնք կը բողոքեն անարդար գործադրումներու եւ անօրէն Շահէն Պետրոսեանի կամայական դեկավարութեան դէմ։ Յունիս 8-ին օդանաւաչիները նստացոյց մը ըրած են Հանրապետութեան նախագահին պաչտօնավայրին առջեւ, սպառնալով հացադուլի դիմել եթէ նախագահը լուծ իրենց պահանջներուն դիմաց։

ԱԶՐԲԵՋԱՆՑԻ ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐՆ ԱՀ ՆՈՅՆ ԱՂԲԻՒՐԷՆ ԿԸ ԽՄԷ

Ազրբեջանի ընդդիմադիր ճակատէն սոսկալ - դեմոկրատ կուսակցութեան ղեկավար Զարդուշտ Ալիզադէ Հելսինքիի ժողովին միջազգային պատուիրակութեան մաս կազմելով վերջերս դանուած է Ստեփանակերտ, ինչպէս կը տեղեկացնէ «Ազգ» օրաթերթը, Յունիս 7-ի թիւով: Հոն Նաբինէ Գարբրիէլեան զրոյց մը ունեցած է անոր հետ, չօշափելով Ղարաբաղի հարցին լուծումի պարագաները:

Ալիզադէ այդ լուծումին համար պայման կը նկատէ որ քաղաքագէտները, դիտակին իրողութիւններու, միջազգային օրէնքները պահպանելու անհրաժեշտութեան, մարդկային կեանքի արժէքին ու խաղաղութեան մէջ ժողովուրդներու, երկիրներու զարգացման կարեւորութեան:

Այս նախապայմանէն եառ, երբ կը հարցուի թէ Ալիեւի կառավարութիւնը պատրա՞ստ է արդեօք Լ.Ղ.Հ-ի հետ ուղղակի չփումներու, ընդդիմադիր պարագլուխը կ'ըսէ. - «Ալիեւի կառավարութիւնը կը հիմնուի միջազգային օրէնքներու վրայ: Ուղղակի շփում կարելի է միայն այն պարագային երբ Ղարաբաղցիները հրաժարին անկախ պետութիւն կառուցելու գաղափարէն եւ յոյս չդնեն ուժի, զօրբերու, սպառազինութեան եւ արտաքին աջակցութեան վրայ: Եթէ Ղարաբաղի անկախութեան հարցը հանուի օրակարգէն եւ առաջին գծի վրայ դրուի ղարաբաղցի Հայերու ապահովութեան, մարդկային ու ազգային իրաւունքներուն խնդիրը, կը կարծեմ որ ադրբեջանական կողմը կը բանակցի Ղարաբաղի հետ»:

Որպէս ընդդիմադիր ներկայացուած Ալիզադէի այս մօտեցումը, անկախ՝ հարցին մասին ունեցած կամ չունեցած արժէքէն, շատ յատկանշական է ցոյց տալու համար թէ արտաքին «թշնամի»ին դէմ ի՛նչ դիւրութեամբ մէկ ճակատ կը կազմեն ոմանք: Ալիզադէ նաեւ Լեռնային Ղարաբաղի Հայերուն կը թելադրէ մեծ խնամքով ուսումնասիրել համաշխարհային փորձը: Ցետոյ կ'աւելցնէ թէ Ազրբեջանցիներուն ալ կ'ուղղէ նոյն յորդորը. եթէ ըսածը ընեն, պիտի հասկնան որ Ղարաբաղը անկախացնելու ձգտումը այն ճամբան է որ կը տանի դէպի երկարատեւ ու ապարդիւն դիմադրութիւն: Եւ երբ կը տեսնէ որ իր խօսակիցը աւելի երդիծանքի չեշտով մը, քան լուրջ, կը վերաբերի ըսուածին, հարկ կը տեսնէ խօսանալու. «գիտցէք որ եթէ Ազրբեջանը չհայհոյուի որպէս պետութիւն, Ղարաբաղը երբեմ անկախութիւն չի կրնար ունենալ»:

Ն. Գարբրիէլեան դիտել կուտայ որ Ալիզադէ ինք պետն է կուսակցութեան մը որ կը դաւանի եւ կը քարոզէ ժողովրդավարութեան, մարդասիրութեան սկզբունքներ. այդ կեցուածքով ի՞նչպէս Ղարաբաղի ժողովուրդին կը մերժուի ինքնորոշման իրաւունքը որմէ օգտուեցան Ազրբեջանցիներ, Խատոնացիներ ու այլ ժողովուրդներ: Պատասխանը պարզ է. Ղարաբաղի ժողովուրդ մը գոյութիւն չունի: Անոնք մաս կը կազմեն հայ ժողովուրդին որ արդէն ինքնորոշումի հասած է Հայաստանի մէջ: Պատճառ ալ չի գըտներ որ իւրաքանչիւր հայկական փոքրամասնութիւն դիմէ անկախ հայկական պետութիւն մը ստեղծելու նպատակին: Իր կարծիքով ճիշդ ընելիքը այլ բան է. պէտք էր Ղարաբաղի Հայերն ու Ազրբեջանցիները համագործակցէին, միասին պայքարէին ընկերային պայմաններու, օրէնքներու, երկրին անտեսութեան բարելաւման համար որպէսզի երաշխաւորուէին Ազրբեջանի բոլոր քաղաքացիներուն իրաւունքները: Իր կուսակցութիւնը միակ ելքը կը տեսնէ ատոր մէջ:

Երբ զրուցավարը նոյն սկզբունքէն մեկնելով Ազրբեջանցիներն ալ Թուրքերու մասնիկը կը նկատէ խնդրականացնելով անջատ Ազրբեջանի մը գոյութիւնը, Ալիզադէ այն առեն կը յիշէ պատմաբանները. այդ մասին անոնց ուսումնասիրութիւնները պիտի վճռեն:

Միակ հետաքրքրականը ընդդիմադիր այս Ազրբեջանցիին մօտ, ժողովուրդներու ինքնորոշման եւ հողային ամբողջականութեան սկզբունքները հաւասարազօր նկատողի մօտեցումն է: Կ'ըսէ նաեւ որ առաւել քաղաքակիրթ երկիրները գտած են երկու սկզբունքները համաձայնացնելու ձեւը: Կ'աւելցնէ թէ ինքնորոշման իրաւունքը պարտադիր չի դարձներ որ Ղարաբաղի Հայերը անկախ պետականութիւն ստեղծեն: Ինչո՞ւ անպայման անկախութիւն. թող ինքնորոշումի իրաւունքը գործածեն մշակութային, ինքնակառավարման, կրօնական կամ տնտեսական առումով, ինչ որ անխախտ կը պահէ Ազրբեջանի հողային ամբողջականութիւնը:

Ահա թէ ի՛նչպէս կը հասկնայ ու կը մեկնաբանէ Ազրբեջանցին, սկզբունքներու հաւասարութիւն ու ինքնորոշումի իրաւունք կոչուածները, երբ նոյնիսկ ընդդիմադիր Ազրբեջանցի մըն է: Ան այնքան վճռակամ է իր կեցուածքին մէջ որ լսել իսկ չի փափաքիր յիշեցումը թէ բազմազգ պետութիւնները, ինչպէս՝ Խորհրդային Միութիւնը, Եուկոսլաւիան, երկար կեանք չեն ունեցած: Մինչեւ իսկ այդ երկիրներուն կործանումը դրական դործօն չի համարեր անոնց ժողովուրդներուն համար, որոնցմէ մէկը իրն է:

Հաւանաբար չէր արժէր այսքան տեղ տալ մէկու մը արտայայտութեան որ ոչ մէկ նորութիւն կը բերէ չօշափուած հարցին. ի վերջոյ, Ղարաբաղի ժողովուրդը չատոնց որոշած է ընելիքը ու չատ ժամանակ ու սիրտ չունի նոյնիսկ նորութիւններ մտիկ ընելու: Բայց Ալիզադէի օրինակը կրնայ բանի մը ծառայել անոնց համար որոնք պէտք ունին տեսնելու իշխանութեան մը ու «անհաշտ» կոչուած անոր ընդդիմութեան անխառն միաճայնութիւնը, արտաքին ճակատի մը դիմաց...:

ՍԻՓԻ ԹՈՓՈՁԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՓՈԽ-ՆԱԽԱԴԱՀԸ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄԷՋ

Ա.

Մուրատ-Ռափայէլեան Վարժարանին մէջ

ՎԵՆԵՏԻԿ. - («Ցառաջ»). -

Հայաստանի Փոխ - Նախագահ Գ. Ցարութիւնեան Վենետիկի Մարքօ Փօլօ օդակայանը կը ժամանէր Հինդշաբթի, Յունիս 8, երեկոյեան ժամը 18·30-ին՝ նախագահելու համար Պիէննալէի հայկական բաժնին: Օդանաւէն էջքին զայն կը դիմաւորէին Պիէննալէի կազմակերպիչ յանձնախումբին կողմէ Պր. Պալասանեան եւ Մ. Լուռեան: Փոխ - Նախագահը, ապա, ընկերակցութեամբ իր կնոջ եւ Հայաստանի Մշակոյթի նախարարի տեղակալ Տիկին Ա. Գրիգորեանի, կ'առաջնորդուէր պատուոյ սրահ, ուր ծափողջոյններով կը դիմաւորուէ Մխիթարեան Միարանութեան ներկայացուցիչ Հ. Գրիգորիս Սեբէնեանի, Մուրատ Ռափայէլեան Վարժարանի Տեսուչ՝ Հ. Վահան Օհանեանի, Մխլանոյի Հոգեւոր Հովիւ Սարգիս Քհնյ. Սարգիսեանի, վարժարանի աշակերտութեան եւ այլ ազգայիններու կողմէ:

Անհրաժեշտ ծանօթութիւններէ եւ փոխանակուած խօսքերէ ետք, պատուոյ սրահին մէջ ծայր կուտար մտերիմ խօսակցութիւն մը՝ որ կը տեւէր մօտ կէս ժամ: Գ. Ցարութիւնեան փափաք յայտնելէ ետք Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանը այցելու եւ աշակերտութեան հետ անպայման հանդիպելու, պաշտօնական չոգեմակոյկով մը կը մեկնէր պանդոկ, ուր խմբուած էին արդէն զանազան երկիրներէ ժամանած հայրենակիցներ:

Գ. Ցարութիւնեան Մուրատ Ռափայէլեան կը ժամանէր յաջորդ օրը, Ուրբաթ, երեկոյեան ժամը 18-ին, ընկերակցութեամբ իր կնոջ, Մշակոյթի նախարարի տեղակալ, Տիկին Ա. Գրիգորեանի եւ Պիէննալէի կազմակերպիչ Ցանձնախումբի նախագահ՝ Տիկին Ց. Ցովնանեանի: Հիւրերը ծափողջոյններով կ'առաջնորդէին Թէոփոլեան սրահ, ուր կը հնչէր մեր Ազգային Փառերգը՝ երգեցողութեամբ աշակերտներու երգչախումբին: Ներկայ էին, առահասարակ, մէկ հարիւր աշակերտներ:

Բացման խօսքը կ'արտասանէր վարժարանի Տեսուչ՝ Հ. Վահան Օհանեան, որ բարի գալուստ արտայայտութիւններէ ետք՝ կ'ըսէր. - «Մեզի համար մեծ պատիւ է, որ Վենետիկի մէջ պաշտօնական ձեր առաջին այցելութիւնը մեր վարժարանին էք յատկացուցած: Եկած էք Վենետիկ՝ նախագահելու համար Պիէննալէի հարիւրամեակի հայկական բաժնին, զոր այս տարի պատիւը ունինք մեր Վարժարանի յարկին տակ, Թեմանցայի զեղեցիկ սրահներուն մէջ հիւրընկալելու: Ինչպէս կը տեսնէք հոս, այս սրահին մէջ հաւաքուած են գրեթէ միայն աշակերտներ, չուրջ 70 հոգի, եկած տարբեր գաղութներէ»: Ապա Տեսուչ Վարդապետը, հիմնուելէն (1836) մինչեւ օրս Վարժարանի պատմութեան, խաղացած դերին եւ հասցուցած սերունդին անդրադառնալէ ետք՝ եզրակացուց. «Ուրախ ենք որ վերջին երեք տարիները վարժարանս կ'ապրի նոր իրականութիւն մը: Մինչ այդ, հոս կրնային յաճախել միայն Սփիւռքահայ աշակերտներ: Բայց այսօր նոր իրականութիւն մը կ'ապրինք. մեր պետութիւնը անկախ է: Հայրենիքի դռները բաց են եւ կարելիութիւնը ունինք հիւրընկալելու նաեւ Հայրենիքէն պատանիներ: Հայաստանէն ունինք, մօտաւորապէս, 35 աշակերտ: Վստահ ենք որ անոնք ամէնքն ալ, հայկականին կողքին եւրոպական մշակոյթն ու դիւտութիւնները եւս իւրացուցած պիտի վերադառնան Հայրենիք, ծառայելու համար հայ ժողովուրդին՝ ինչպէս ըրած են վարժարանիս սաները անցեալին»:

Դժուար պիտի ըլլար թղթակցութեամբ ներկայացնել մեր փոխ - նախագահին խօսքին միտք քանին: Նման հանդիպումներու կամ ընդունելութիւններու առիթով արտասանուած պաշտօնական խօսքերէ աւելի՝ ներկայ մեր իրականութիւնը վերլուծող եւ երիտասարդութեան վերապահուած դերին մասին ընկերային - ազգային - քաղաքական նիւթով դասախօսութիւն մըն էր տուածը՝ ուղղուած, այս առիթով, յատկապէս հայ աշակերտութեան, վաղուան սերունդին: Պիտի բաւականանք այդ դասախօսութենէն հատուածներ ներկայացնելով միայն՝ առանց աւելորդ մեկնաբանութիւններու:

«Սիրելի աշակերտներ: Ես մեծ ցանկութիւն ունեցայ ձեզ հանդիպելէ, եւ այս հոյակերտ կամարներէ տակ ձեզ հետ անցկացնել մի փոքրիկ դաս: Դուք արդէն մօտենում էք հասուն տարիքի, այստեղ ճշմարտութեան դասեր էք առնում, պատրաստւում էք մեծ կեանքի: Հաւաքուել էք աշխարհի տարբեր ծայրերից, այդ թւում նաեւ Հայաստանից: Ես չէի կարող առիթը բաց թողնել, չհանդիպել ձեզ եւ մէկ ժամ չնուիրել մեր իրականութեան դասին, ձեզ չփորձել հաղորդակից դարձնել այսօրուայ մեր հայկական իրականութեանը այն ձեւով, այն աչքերով՝ ինչպէս որ մենք ենք տեսնում, մենք ենք ապրում, մենք ենք խմաստաւորում, որպէսզի դուք կարողանաք նաեւ այսօրուայ ժամանակի իրողութիւնները գնահատելով եւ ծանօթանալով պատմութեան անցուդարձերին՝ փորձէք նաեւ այս տեսանկիւնից, այս պարագայի հաշուառմամբ ձեզ հարց տալ, թէ ինչո՞ւմն է վերջապէս կեանքի իմաստը, ինչո՞ւ էք ապրում, մենք ունե՞նք արդեօք որեւէ առաքելութիւն այս կեանքում: Եւ արդեօք մեր Հայ լինելը, մեր ինքնութեան որոշակի ինքնագիտակցութիւնը մեզ տալիս է նաեւ այլ պարտականութիւն՝ որը թերեւս չի կարող հասկանալ այս ջրանցքներով երթեւեկ անող մի օտար քաղաքացի: Մենք պէտք է կարողանանք ճիշդ հասկանալ մեր ժամանակը, այդ ժամանակի մէջ հասկանալ ինքներս մեզ եւ փորձել հէնց այդ ժամանակի մէջ դնել մեր ապրելու նպատակը, իմաստաւորել մեր դոյը: Մենք հսկայական մի ջղթայի ոլքերիկ մի օղակն ենք եւ մեզնից իւրաքանչիւրի կեանքը մի փոքրիկ ակնթարթ է: Մենք պէտք է այդ ակնթարթի միջոցով կեանքի անընդհատութիւնը, այս յաւերժական շղթան պահել: Պէտք է կարողանանք պահպանել մարդկային այն արժէքները, որը այս ազգը սերնդէ սերունդ ժառանգել է, մե՛ր միջոցաւ անցկացնել, կատարել մեր կողմից դրա յաւելումը եւ տալ միւս սերնդներին:

«Եթէ դուք փորձէք ձեր ժամանակը դնահատել, ձեր ժամանակի մէջ ճշմարտութիւնները հասկանալ, դուք կը տեսնէք որ մեր սերունդը մի զարմանալի հրաշքի հանդիպեց: Դարեր եառ Հայը դատ, կորցրեց, բայց նորից այս սերնդի բախտը վիճակուեց իր ազգին պետութիւնն ու պետականութիւնը վերակերտել: Սա նշանակում է որ այս սերունդը խոպան հազարամեակներ սպասուած իդէալի, նպատակների, ցանկութիւնների իրականացնող է դառնում: Դառնում է պատմութիւն կերտող, պատմական նոր մեր իրականութեան հիմնաքարը դնող սերունդ: Պատկերացրէք՝ եթէ մենք չհասկանանք այս իրականութիւնը...: Մենք պարտաւորուած ենք այլ ձեւի կամ այլ դոյի մէջ ապրելու: Այսօր մեզանից իւրաքանչիւրը, յատկապէս դուք՝ երբ վաղն էք այս պատկերը ամբողջացնելու, այս հիմնաքարն ամրացնելու, մեր ազգային արժէքներին նոր որակ տալու, պէտք է հասկանաք, որ այն սերունդը որն այժմ աճում է եւ վաղը պէտք է կեանք մտնի, դա յատուկ առաքելութիւն ունի, դա յատուկ դեր ունի կատարելու մեր ազգի եւ ժողովրդի կեանքում: Եւ Աստուած մի՛ արասցէ՝ որ ձեզանից ոեւէ մէկը այդ դերը չկարողանայ կատարել: Ամէն մէկիս թեւերացումով մենք կարող ենք վերանդել մեր ամբողջ ժողովրդի ապագան: Մենք ամէն մէկս գինուոր ենք, այսօր մեր ամբողջ ազգը կազմուած է գինուորներից. ո՛չ միայն նրանք են գինուոր՝ որ Արցախում մարտնչում են: Եթէ մեզանից ոեւէ մէկը լքի իր խրամատը՝ այս ազգը յաջողութիւն չի ունենայ: Մենք պէտք է կարողանանք բոլորս էլ ընկալել ու հասկանալ որ մեր պետականութիւնը մե՛ր մէջ է, որ մեր գոյութիւնը մեզանից իւրաքանչիւրի մէջ է: Ամէն մէկը եթէ այդպիսի մտածութեամբ գործի չգնայ՝ ոչ մի Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահ, փոխ-նախագահ, նախարարներ, եւ այլն, որեւէ յաջողութիւն ունենալ չեն կարող:

«Հայաստանից չատեր կան ձեր մէջ սիրելի աշակերտներ, բայց թերեւս ձեր մէջ ներկաների մեծ մասը Հայաստանում չի եղել: Ձեր տարիներ Հայաստանը ապրեց չափազանց դժուար ժամանակներ, ինչ է ժառանգութիւնը, դրկանքը, ինչպէ՞ս կարելի է ամբողջ չգեռուցուած բնակարաններում ապրել, գործել, դոյատեւել եւ միաժամանակ մղել պատերազմներ: Երեք ու կէս միլիոն մարդ ունեցող մի պետութեան 850·000 բնակիչը չունի օթեւան, փողոցում է, դրսում է, ապրում է անակնների մէջ, եւ ա՛յս պայմաններում այդ ժողովուրդը յաղթում է պատերազմում, յաղթում է դժուարութիւններին, յաղթում է բնութեան արհաւիրքներին եւ պետութիւն է կերտում:

«Այս բոլորի եառեւում քրտինքն է, այս բոլորի եառեւում անքուն գիշերներ են, նեարդներ, էներգիա եւ նպատակադրում: Այլ ելք չունենք, մենք պարտաւոր ենք լինել գինուոր: Եւ վայ ձեզ, եթէ այս պատերի տակից դուրս կը գաք ժամանակը վատնած, օգտագործել չկարողացած: Դուք պէտք է յաւելէք բաց թողուածը, հարիւրաւոր տարիներ չարունակ բաց թողուածը: Հարիւրաւոր տարիներ մոտծել ենք փրկելու, պահպանելու մասին, դուք պարտաւոր էք նորը ստեղծել, պարտաւոր էք բացը լրացնել»:

Փոխ - Նախագահի խօսքերուն յաջորդեց յուշարձուէրներու փոխանակում եւ մտերիմ զրոյց՝ ոգքի, աշակերտութեան հետ: Ապա, Մխիթարեան Միարանութեան Աբբահայր Հ. Գէորգ Պալեանի եւ Տեսչութեան առաջնորդութեամբ վարժարանը այցելելէ ետք Պ. Գ. Ցարութիւնեան, իր չքախումբով, առաջնորդուեցաւ Թեմանցա պալատը՝ նախագահելու համար Պիէննալէի հայկ. բաժնի բացման հանդիսութեան, որու յաջորդեց ընդունելութիւն մը՝ վարժարանի չրջափակին մէջ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԴՊՐԵՎԱՆՔՑԻՆԵՐՈՒ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Յունիս 15, Հինգշաբթի, Իսիի Օուէթոլիոմի սրահին մէջ երաժշտական երեկոյ մը կազմակերպած էր Պոլսոյ Դպրեվանքի Սանուց Փարիզի Մխիթարեանը: Շուրջ 250 ներկաներու հրամցուեցաւ հայկական երգերէ բաղկացած յայտագիր մը, երկու երկիններով: Առաջինը մեծծօ սոփրանօ Անա Գարագեան էր, երկրորդը թենոր Կարլոս Բլուրը: Անոնց կ'ընկերանային երիտասարդ դաշնակահար Սայաթ Զաման եւ դուդուկահար Ֆիլիփ Շահպազեան:

Երեկոյթը բացուեցաւ Կարապետ Տաքսեանի խօսքով. ան ողջունեց յիշատակը երկու լուսաւոր դէմքերու՝ Պոլսոյ Գարեգին Խաչատուրեան եւ Շնորհք Գալուստեան պատրիարքներուն որոնց հանդէպ անխառն յարգանք եւ երախտապիտութիւն ունէր ամէն դպրեվանքցի: «Ասնիճ, ըսաւ Կ. Տաքսեան, իրենց հօտին տուին նոր աւիշ, նոր կեանք: Գացին հոն ուր կը կարծուէր թէ ամէն բան վերջացած էր. հոն ուր հազիւ խաչ հանողներ, «Հայր Մեր» մը ըսողներ կային. զանոնք թերին Դպրեվանք ուր նպարավաճառի աշկերտը դարձաւ ուսուցիչ, դարձաւ բժիշկ, մանուկ հովիւը եղաւ ճարտարապետ: Անոնք փոխեցին ամբողջ գաղութի մը դիմագիծը. նոր ուժականութիւն տրին: Այդ անսպասելին եկաւ կորսուած կարծուած հողէն: Այսօր այդ հողին կը վերադառնանք մեր երգով ու նուագով»:

Ցետոյ սկսաւ յայտագրին գործադրութիւնը ժողովրդական երգերով, Սայաթ Նովային առնուած կտորներով ու հայատառեան նոր երգերով որոնք յաջորդեցին իրարու: Հետաքրքրական էին Ս. Բլուրի ընտրութիւնները որոնցմով ան կազմած էր մեծ մասով քիչ լսուած երգերու փունջ մը: երկու մենակատարներուն համար ալ ոչ այնքան յաճոյ արդիւնք տուաւ միջոցի գործածութիւնը որուն պէտք չունէին ընաւ սրահին հասնելու համար: Ուշադրաւ ու շատ հաճելի իր նուագով չափերու համար նորութիւն մըն էր Ֆ. Շահպազեան թէ՛ որպէս մենակատար, թէ՛ որպէս ընկերացող:

Կարելի է ըսել որ ձիրքերու որոշ չափով «մախուա»ի պատճառ եղաւ պատրաստուած յայտագիրը: Սայաթ Նովայի ու ժողովրդական հետաքրքրական կտորներու քով, հայատառեան նորելուկ թեթեւութիւններու ստեղծած անհաւասարութիւնը չատ հաճելի չէր, որքան ալ ծափերը նոյն թափով յաջորդէին ամէն կտորի: Ակռ զատ այդ «մախուա»ը լայնօրէն ղալի եղաւ Ս. Զամանի ու Ֆ. Շահպազեանի պարագաներուն համար: Երկուքին ալ որպէս մենակատար անջատ բաժիններով ունկնդրութիւնը, օրինակ՝ հատուածներ երգերով անհարկի կերպով երկարած յայտագրին մէջ, թէ՛ պիտի նպաստէր անոնց որակին, թէ՛ զոհացում տար չատերու սպասումին. արդարեւ, չատեր դատելով յայտարարուած անուանացանկէն, կը սպասէին որպէս դաշնակահար եւ դուդուկահար ունկնդրել երկու երիտասարդները եւ ոչ որպէս միասին ընկերացող:

Ցայտագրին երգի, նուագի կտորները տեղ-տեղ ընդմիջուեցան չորս պատանուհիներու Դ. Վարուժանի «Հայկին երգ»էն կատարած արտասանութիւններու ձայնագրութիւններով:

Այս առթիւ Դպրեվանքի Սանուց Միութիւնը պատրաստած էր յայտագիր - ըրջոյկ մը ուր եւս տեղ տրուած էր Գարեգին եւ Շնորհք պատրիարքներու արտայայտութիւններուն, լուսանկարներուն, եւայլն:

Ուրախալի է տեսնել որ Դպրեվանքի նախկին սաները որոշած ըլլալ կը թուին աւելի յաճախակի մասնակցութիւն բերել դպրոցին մշակութային կեանքին: Ամէնէն կարեւորը այս պարագան է որ ունի նաեւ անհործաթեան հետեւանք այսօրուան վէրքերը սրբագրելու կարողականութիւնը:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ («Ցառաջ»).-

Վաստուրական սրահը լեցուն էր սեղաններու չուրջ հաւաքուած անձնաւորութիւններով՝ եկեղեցական եւ աշխարհական, մխիթարիններու ներկայացուցիչներով, բարեկամներով, նշելու, ոգեւորուելու համար Յունիս 10-ին, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Հրաչեանի նախագահութեան ներքեւ, ուրախ մթնոլորտի մը մէջ ճոխացած հայկական նուագախումբի երաժշտութեամբ եւ երգերով, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան տարեդարձը, 19-րդ տարեդարձը 1976 - 1995:

Վարչութեան անունով կարօ Յովսէփեան չնորհակալութիւն յայտնեց ներկաներուն ամբողջ տարուան ընթացքին եւ դանազան ձեռնարկներու առիթով իրենց ցուցաբերած հետաքրքրութեան, յայտնած վստահութեան եւ նեցուկին համար: Շեշտեց Հայ Մշակոյթի Տան դաղութային բնոյթն ու նկարագիրը: Կարեւոր է, ըսաւ, դուրգուրալ մեր ինքնութիւնը բնորոշող, կազմող եւ պահող հաստատութիւններուն վրայ՝ դպրոց, եկեղեցի, մշակոյթի տուն կամ կեդրոն, մամուլ եւլն... որովհետեւ մեր դոյապայքարը երէկէն աւելի դժուար է, քանի Հայաստանի անկախութիւնը նոր հրամայականներու եւ պարտաւորութիւններու առջեւ կը դնէ Սփիւռքի մեր դաղութները: Կարօ Յովսէփեան ընդդծեց Հայ Մշակոյթի Տան վարչութեան անդամներուն յարդանքը դէպի բարոյական արժէքները որպէս դրամադլուխ ու ոդեկոչեց յիշատակը եւ վաստակը հիմնադիր անդամ՝ Զաւէն Մխլոռնեանի, որ տարուան սկիզբը կնքեց իր մահկանացուն: Մշակոյթի Տան վարչութիւնը մեծարեց երկու անձեր իրենց երկարամեայ ծառայութիւններուն համար դաղութին ներս: Կարապետ Տէրմէրեան՝ ծաղումով հայ նախկին ռազմիկներու եւ դիմադրականներու Միութեան հիմնադիր նախագահը որ հակառակ իր 85 տարիներուն միշտ ներկայ եւ գործօն է դաղութին ներս եւ Վարդավառ Գամպերեան՝ ծանօթ ազդային եւ դինուորական դէմք մը իր ազդին որ եղաւ առաջին նուիրատուն Հայ Մշակոյթի Տան գնման համաձայնագրի ստորագրութեան: Երկուքին ալ յանձնուեցաւ յուշանուէր մը: Կարօ Յովսէփեան իր խօսքը փակեց վեր առնելով օրուան նախագահին՝ Տէր եւ Տիկին Տիգրան Հրաչեանին վայելած յարգանքը դաղութին ներս որպէս հայեցի չունչով դաստիարակուած Հայեր, որոնք դիտեն ներկայ ըլլալ հոն ուր ազդային չահերը, արժանապատուութիւնը կը պահանջեն: Նաեւ ժամադրութիւն տուաւ 20-ամեակին որ պիտի նշուի արժանավայել չուքով:

Ձաշի ընթացքին, նուագախումբի երգիչը՝ Պօղոս Տէմէեան իր ջերմ եւ հաւասարակշռուած ձայնով միշտ ուրախութեան, տօնախմբութեան մթնոլորտը դեղեցկացուց եւ հարստացուց: Ներկաները հաճոյքով ունկնդրեցին Սիմոն Ասլանեանի «Տըլէ Եաման»ը առանց որուն Հայ Մշակոյթի Տան տարեդարձ չկայ, տեսակ մը խորհրդանիշ: Արմենուհի Բալուեան՝ փարիզաբնակ Հայերու ամէնէն Մարսէյլցին, անցեալի յուշերով եւ յուզումներով լեցուն սիրոյ իր խօսքը ըսաւ արտասանելով տողեր նուիրուած մեր ազգանուէր գործերը ճոխացնող թամամդային:

Շահան Ա. Քհնյ. Տէմէեան չնորհաւորեց Հայ Մշակոյթի Տան տարեդարձը, եւ մասնաւորապէս ծանրացաւ վարչութեան կատարած ձեռնարկներուն որակին վրայ, յիշեցնելով յատկապէս Մարսէյլի միջազդային Տօնավաճառին հայկական տաղաւարին ներկայութիւնը, յուցահանդէսը՝ նուիրուած Հայաստանի արհեստաւորներու ստեղծագործութիւններուն, դասախօսութիւններու եւ հրատարակուած դասախօսներու մակարդակը: Շահան Ա. Քհնյ. դնահատեց Մշակոյթի Տան վարչութեան անդամներու դիտակից նուիրումը ի սպաս դաղութի հայեցի դիմադիծի պահպանման:

Տարօն Եպիսկ. Ձէրէճեան՝ Հարաւային Ֆրանսայի համար Աբեմատեան Երոպայի Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդը եւ Առաջնորդական տեղապահը, դնահատեց Մշակոյթի Տան չէնքին ներս կատարուած աշխատանքը: Նմանցուց լապտերի մը որուն սիրած ջերմութիւնը տարուած գործունէութիւններն են եւ պատրոյգին բերուած լուսը, պատասխանատուներուն բարոյական եւ նիւթական նուիրումն է: Եպիսկոպոսը չէշտեց կարեւորութիւնը նման հաստատութիւններուն, որոնք մշտավառ եւ մշտաբորբոք ճամբարներ են մեր լեզուին, մշակոյթին, ազդային արժէքներուն: Կոչ մը ըրաւ պահել զանոնք միշտ իրենց առնաղարտ դիմադիծով եւ պիտնալ հետաքրքրել երիտասարդները, որպէսզի ժամանակի ընթացքին չնչահ փոխանցուի նոր սերունդներուն:

Տեղի ունեցան նուիրատուութիւններ, միութիւններու եւ անհատներու կողմէ, որոնց գումարը հասաւ չիսուն հօթը հազար ուլթ հարիւր Ֆրանքի (ցանկը կու տանք առանձին):

Հացկերոյթը չարունակուեցաւ մինչեւ առաւօտեան ժամը 1·30, հայկական երաժշտութեամբ եւ պարերով:

Դնահատանքի արժանի է Մշակոյթի Տան Տիկնանց Յանձնախումբը որ ամէն տարի կը վերցնէ այս ձեռնարկին պատրաստութեան ծանր բեռը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՄԱՄՈՒԼԻ ՆՈՐ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

ՍՏԱՅԱՆՔ

«ԵՒԱԳՕՅՆ ԴՐՕՇԱԿ»

ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹ Հ. Ց. Դ. ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՈՒՄԻ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ

Յունիսին սկսած է լոյս տեսնել Հ.Ց.Դ. Վերականգնումի Շարժումի պարբերականը՝ Եռագոյն Դրօշակ: Մամռագրականով մը հրատարակիչները կը բացատրեն թերթին նպատակը. ... «...Հ. Ց. Դաշնակցութեան վերականգնումի Շարժումին նպատակն է կուսակցութիւնը մաքրել բոլոր անհարագատ տարրերէն եւ Քրիստափորներու, Ռոստոմներու եւ Զաւարեաններու հայրենանուէր գործունէութեամբ կեանքի կոչուած մեր աւելի քան հարիւրամեայ կազմակերպութիւնը վերադարձնել իր սրբազան առաքելութեան, Հայաստանի ու հայ ժողովուրդի ծառայութեան կոչումին»:

12 էջնոց այս նոր պարբերականին աշխատակցած են Հրաչ Թուրիկեան, Ձորճ Աբէլեան, Նահապետ Մելքոնեան: Հրատարակուած է նաեւ Շարժումին յայտարարագիրը, խմբագրուած Լոս-Անճըլըս, 1994 Դեկտեմբեր 17-ին, ուր երկարօրէն կը բացատրուին՝ «Շարժումին ստեղծման պատճառները» եւ «Շարժումին հետապնդած նպատակները»:

A. R. F. Revival Movement
P. O. Box 232,
Oradell, NJ 07649
U. S. A.

⁂

«LE COURRIER»

DU FONDS ARMENIEN DE FRANCE

Եռամսեայ այս ֆրանսերէն «Նամակը» սկսած է լոյս տեսնել Յունիսէն ի վեր: Նախաձեռնողն է Ֆրանսայի «Հայաստան» հիմնադրամը: Զորս էջնոց այս պարբերականին մէջ տեղ գտած են Հիմնադրամի ծրագիրներուն, աշխատանքներուն իրագործումներուն վերաբերեալ յօդուածներ եւ նկարներ:

Մամռագրականով մը Պետրոս Թերզեան (Ֆրանսայի «Հիմնադրամին» նախագահը) կը ծանրանայ դլխաւորաբար Հայաստանի անկախութեան բերած հիմնական փոփոխութիւններու վրայ Հայաստանի թէ Սփիւռքի մէջ: Յարդ, կը դրէ Պետրոս Թերզեան, Սփիւռքի մէջ Հայ ըլլալ տեղադրուած արարք մըն էր «Համայնք մը, կուսակցութիւն մը, եկեղեցի մը կամ անհատական ներքին արարք մը: Այսօր, կ'աւելնայ նոր տարողութիւնը՝ ամրողջական եւ հաւաքական», ու կ'աւելցնէ, այն գործունէութիւնը որու կը հրաւիրէ Հայաստան Հիմնադրամը մէկն է անոնցմէ որոնք կը մասնակցին այս նոր հաւաքական տարողութեան:

Յօդուածները, ինչպէս ըսինք, կը վերաբերին առաւելաբար հիմնադրամին իրագործումներուն Հայաստան եւ Ղարաբադ ու մշակութային հարցերու:

Le Courrier
B. P. 12
75660 Paris Cedex 14.

Փոխանորդը եւ Առաջնորդական տեղապահը, դնահատեց Մշակոյթի Տան չէնքին ներս կատարուած աշխատանքը: Նմանցուց լապտերի մը որուն սիրած ջերմութիւնը տարուած գործունէութիւններն են եւ պատրոյգին բերուած լուսը, պատասխանատուներուն բարոյական եւ նիւթական նուիրումն է: Եպիսկոպոսը չէշտեց կարեւորութիւնը նման հաստատութիւններուն, որոնք մշտավառ եւ մշտաբորբոք ճամբարներ են մեր լեզուին, մշակոյթին, ազդային արժէքներուն: Կոչ մը ըրաւ պահել զանոնք միշտ իրենց առնաղարտ դիմադիծով եւ պիտնալ հետաքրքրել երիտասարդները, որպէսզի ժամանակի ընթացքին չահը փոխանցուի նոր սերունդներուն:

Տեղի ունեցան նուիրատուութիւններ, միութիւններու եւ անհատներու կողմէ, որոնց գումարը հասաւ չիսուն հօթը հազար ուլթ հարիւր Ֆրանքի (ցանկը կու տանք առանձին):

Հացկերոյթը չարունակուեցաւ մինչեւ առաւօտեան ժամը 1·30, հայկական երաժշտութեամբ եւ պարերով:

Դնահատանքի արժանի է Մշակոյթի Տան Տիկնանց Յանձնախումբը որ ամէն տարի կը վերցնէ այս ձեռնարկին պատրաստութեան ծանր բեռը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ԸՆԴՀ. ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐՈՒ ՄՐՑՈՒՄ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՍՐԱՀԸ

Շաբաթ, Յունիս 17-ին, Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ «Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Առաջնորդարանիս հովանաւորութեան տակ դանուող քաղաքիս եւ արուարձաններու եօթը միօրեայ վարժարաններու աշակերտներու ընդհանուր գիտելիքներու մրցումը:

Յետ դրաւոր քննութեան, մեծերու եւ փոքրերու լաւագոյն նիշ ստացողները յիշատակի նուէրներ ստացան ի ներկայութեան Առաջնորդ եւ Կաթողիկոսական Պատուիրակ Գիւտ Արք. Նալպաչեանի, Կրօնական Ընկերակցութեան Վարչական Խորհուրդի ատենապետ՝ Պ. Համազասպ Մումճեանի, մշակութային յանձնախումբի պատասխանատուները՝ Տէր եւ Տիկին Եդուարդ եւ Աբրինէ Տաճեանի եւ Պ. Արթիւր Պէյլէրեանի, որ յանուն վարչութեան խօսք առնելով աշակերտներուն յաջողութիւն եւ յարատեւութիւն մաղթեց:

Գիւտ Արք. Նալպաչեան կրկին յիշեցուց հայ լեզուին անհրաժեշտութիւնը ազդային դիմագծի պահպանման համար ու հաւաքոյթը վերջ դուաւ:

ՆԵՐԿԱՑ ՄԸ

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԻՐԱՔԵԱՆ ՔԱՐԻՒՂՈՎ ԿԱԶՄՈՒԱԾ ԵՒԱՆԿԻՒՆԸ

Թրքական զօրքին հիւսիսային Իրաք ներխուժման վնթացքին միջոց մը խանդարուեցաւ եռանկիւնային այն դրութիւնը որ հաստատուած էր չրջանցելու համար ՄԱԿ-ի կողմէ Իրաքի պարտադրուած «պատիժ»ները: Անոնք կը կեդրոնանային Իրաքեան քարիւղին արտածումի արդիլքին վրայ, նպատակ ունենալով պաղատանք պրկել այդ միջոցով տիրանալիք տարադրամէն:

Այսօր, քարիւղի այդ «ապօրինի» արտածումը, որ օրական մինչեւ 150 միլիոն լիթրի կը հասնի, վերսկսած է: Սնոր նախաձեռնարկ են տեղացի Քիւրտեր: Շրջանին մէջ ամերիկեան ներկայութիւնը աչք կը փակէ այս առեւտուրին, իսկ տեղական քիւրտ «կառավարութիւնը» որ կը տնօրինէ ինքնավար մարդը, տուրքերու իր բաժինը կը դանձէ արտածուած քարիւղէն:

Արեւմտեան կարդ մը դիւանագէտներու համաձայն, Միացեալ - Նահանգները որոշ թղթակ մը ներկայացուցած են Անդարայի, այսուհանդերձ առեւտուրը կը չարունակուի: Փետրուարին Թուրքիա որոշ սահմանափակում մը պարտադրած է արտածումի քանակութեան:

Պէտք է ըսել որ բոլոր կողմերը որոշ չահեր ունին այս առեւտուրին մէջ. Թուրքիա գոհ է որ ան որոշ ազդակ մը կ'ըլլայ երկրին հարաւային չրջանին բարգաւաճման: Իրաքի հիւսիսային գօտիի Քիւրտերն ալ գոհ են իրենց դանձած տուրքերու եկամուտէն որով կը մատակարարեն 1991-ին 2·5 միլիոն Քիւրտի համար ստեղծուած ինքնավար չրջանը:

Իրաքի համար կենսական է այս ճամբով ապահովուած տարադրամը. Մուսուլի բեռնակառքերու վարորդները 8·500 լիթր քարիւղ կը տանան Թուրքիայէն բերուած իւրաքանչիւր 1,5 Թոն ցորենի փոխարէն: Բաւական իւղուտ չահեր կ'ապահովեն նաեւ Թուրք վարորդները. անոնք Մուսուլէն չատ դան գինով գնուած քարիւղը տանտապատիկ արժէքով ծախելով Թուրքիոյ մէջ, ամէն մէկ անցքի չուրջ 3 հազար տոլար կը գրպանեն:

Երթեւեկին աչխուժացումով, Իրաքի հիւսիսային գօտին իրենց հակաչիւն ենթարկած Քիւրտերը սկսած են հարկ դանձել Թուրքիա անցնող բեռնատարներէն. կ'ըսուի թէ Պարզանիի ղեկավարած Քիւրտիստանի ժողովրդավար կուսակցութիւնը որ այդ հարկերը կը դանձէ, չուրջ երկու ամսուան ընթացքին 4·5 միլիոն տոլարի եկամուտ ապահոված է:

Այս գիւրին չահը ունեցած է սակայն ներքրտական ժխտական ազդեցութիւններ ալ. օրինակ, 1994-ին քրտական միւս կարեւոր կուսակցութիւնը՝ Թալապանիի ղեկավարած Քիւրտիստանի Հայրենակցական Միութիւնը բաժին ուզած է քարիւղի եկամուտէն, ինչ որ մերժուած է Պարզանիի կողմէ. հետեւանքը այն եղած է որ երկու կազմակերպութիւնները դէնք բարձրացուցին իրարու դէմ:

ՔԱՂՀԱՆ

ՓՍԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ԵՒ
ՃԱՇ

Ս. Դ. Հնչակեան Կուսակցութեան Ֆըրանսայի Շրջանի վարիչ Մարմինը, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ 1915 Յունիս 15-ին Պոլսոյ Սուլթան Պայազիտ հրապարակին վրայ կախաղան հանուած քանի հնչակեան անմահ հերոսներու յիշատակին, կիրակի, Յունիս 25-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ, ինչպէս նաեւ Իսիի եւ Ալֆորվիլի առաքելական եկեղեցիներուն մէջ:

Հոգեհանգստեան արարողութենէն ետք, Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ սրահին մէջ հոգեճաշ կը տրուի Ս.Դ.Հ.Կ. Նաղարբէկ երիտասարդական Միութեան կողմէ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Ս. Ջատկուան տօնին առթիւ չնորհակալութեամբ ստացած է իւզաձիւի հետեւեալ նուէրները.-

Տիկին Սէլլա Ալթըփարմաքեան 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Պէրլէքեան Գալաթրաքօղլու 200 Ֆր., Պր. Կի Պալապանեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Վահան Գրիգորեան 100, Տիկին Անի Տիւպիւղ 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Համազասպ Մումճեան 1000 Ֆր., Տիկին Գաթրին Խայինեան 100, Պր. Միշէլ Բազումեան 300 Ֆր., Պր. Հանրի Գոզիք 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Փօլ Արթինեան 200 Ֆր., Պր. Էմանուէլ Զէրքէզեան 500, Պր. Փօլ Կարապետեան 300 Ֆր., Նաթին Լէյլոզեան 500 Ֆր.:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Նազելի Ապունեանեան, Պր. Պաթիւթ Ապունեանեան, Պր. Ժան Ապունեան, Օր. Մարի Ապունեանեան, Տէր եւ Տիկին Զիւղէ, Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Ապունեան եւ զաւակները կը յանձնարարեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի կիրակի, Յունիս 25-ին, Իսիի Սուրբ Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ - հօր՝

ԳԱՍՊԱՐ ԱՊՈՒՆԱՑԵԱՆԻ

մահուան 14-րդ տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Այս առթիւ Տիկին Ն. Ապունեան 600 Ֆրանք կը նուիրէ «Ծառաչ»ին:

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉ

ՃԱՇ

Պօմոնի Նայիլի մասնաճիւղը կազմակերպած է ճաշ մը, Շաբաթ, Յուլիս 1, ժամը 20-ին եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ: Մուտքը ազատ է:

ԳԱՇԵՏԱՀԱՆԳԷՍ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԻՔ Հայ Ընտանիքին նուիրուած՝ Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Վարչական Խորհուրդի կողմէ կազմակերպուած

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

Կիրակի, Յուլիս 23

ամբողջ օրը Ֆոպուրկուլի պարտէզին մէջ, ՍԵՓԹԵՄ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 24, տօն է Սրբոցն Ներսիսի Մեծի Հայրապետին եւ Խաթայ Եպիսկոպոսին:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը՝ 10-ին, պատարագ կը մատուցուի:

ՅՈՒՇԱՑԵՏԻՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Փարիզի «Ա. Թադէոսեան» մասնաճիւղը իր բոլոր անդամուհիները կը հրաւիրէ ընդհանուր ժողովի, որ տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, Յունիս 24, առաւօտեան ժամը 10-ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ՝

17, rue Bleue, Paris 9e

Բոլոր ընկերուհիներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

grande kermesse

de l'école ABOVIAN

organisée par le Conseil d'Administration et les professeurs de l'Ecole de Langue et Culture Arméniennes ABOVIAN

DIMANCHE 25 JUIN
à partir de 14 h

dans la cour de la Cathédrale du Prado
339, av. du Prado, 13008 Marseille

Vous trouverez de nombreux stands de jeux, des rafraîchissements, des spécialités arméniennes à déguster sur place ou à emporter !

TIRAGE DE LA TOMBOLA POUR UN MAGNIFIQUE VOYAGE et de très nombreux autres lots

Animation par
Jiraïr YESSEYAN et son Orchestre

ՇԱՀԻՒ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Շաւիւղի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւն ու հոգաբարձութիւնը ուրախութեամբ կը հրաւիրեն յառաջիկայ Յունիս 25-ին կիրակի օր, եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տօնախմբութեան: Հանդիսաւոր պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Արեւմտեան Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ եւ Առաջնորդ Փարիզի Հայոց՝

ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ

Ցաւարտ պատարագի տեղի կ'ունենայ Հոգեհանգստեան պաշտօն եկեղեցւոյ հանգուցեալ հիմնադիրներու, բարերարներու եւ հոգաբարձուներու հոգիներուն ի հանգիստ, եւ ապա յետոյ սեղաններու շուրջ կը բոլորուին ներկաները:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

sortie annuelle

CHARTRES et *ORLEANS*

Section «Elen Puzant» d'Alfortville

organise sa sortie annuelle
à *CHARTRES* et à *ORLEANS*

le Dimanche 25 Juin

Matin: Visite de la Cathédrale de Chartres et ses environs.

Midi: Repas dans un restaurant.

Après-midi: Visite du parc floral à Orléans.

Prix de la sortie : 250 F. par personne, tout compris.

Les places étant limitées, pour les réservations, téléphoner à :

— Mme KABAYAN 43. 76. 10. 07;
— Mme PAPAZIAN 43. 76. 35. 68.

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB — PARIS :

UGAB - Paris : Théâtre

La troupe de théâtre
de l'UGAB
présente
«CAHIER DE VIE»

le Samedi 24 Juin à 20 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

Enfants: 30 F. — Membres: 50 F.
Non-membres: 70 F.

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

FETE DE FIN D'ANNEE SCOLAIRE

de l'Ecole Tebrotzassère

Dimanche 25 Juin

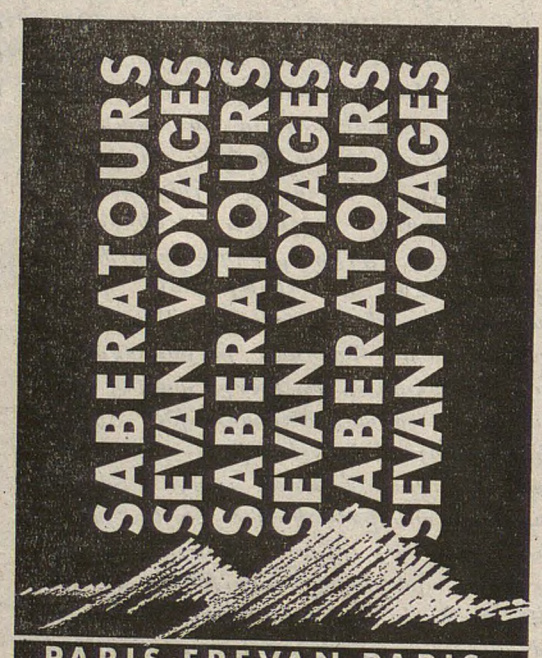
dès 11 heures

SPECTACLE DE DANSES ARMENIENNES; THEATRE;
LA CHORALE TEBROTZASSERE; REMISE DE PRIX

Buffet — Spécialités arméniennes

Ambiance — Tombola — Jeux divers

1, Bd du Nord, 93340 Le Raincy
Tél. : 43. 81. 01. 72.

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

1977 - 1995
18 ans d'Activités Permanentes
à la M.C.A.
Une action culturelle sur le long terme

Vous voulez encourager la M.C.A.
Vous êtes convaincus de la nécessité d'enseigner la Culture Arménienne
Vous voulez applaudir les connaissances arméniennes de nos enfants et adolescents
Et le travail de leurs enseignants

Venez très nombreux à notre

GALA DE FIN D'ANNEE

placé sous la présidence de
Monsieur RENE ROUQUET
Maire d'Alfortville

SAMEDI 24 JUIN
à 20 h 30 très précises

Salle des Fêtes,
rue Voltaire, Alfortville

Participation aux frais

9, rue de Madrid, 94140 ALFORTVILLE
Tél.: 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԽՏԱՑԵԱԼ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ, ՕԳՈՍՏՈՍ 1 - 26

Որակաւոր ուսուցչական կազմ, հրաւիրեալ դասախօսներ, պտոյտներ դէպի շրջակայ տեսարժան վայրերը
Գինն՝ 6.200 Ֆրանս. Ֆր. - Հեռաձայնել՝
39 / 41 / 520.7737 *Թիւին*: Բացակայութեան պարագային թողուլ հեռաձայնի թիւ մը:

COURS INTENSIF DE LANGUE ET CULTURE ARMENIENNES

UNIVERSITE DE VENISE, 1-26 AOUT

Enseignants qualifiés, conférences, séminaires,
excursions et visites culturelles.
Prix : 6.200 FF. — Pour tous renseignements appeler le :
39 / 41 / 520.7737 — laisser un message avec le numéro de téléphone

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ 24-25
SAMEDI - DIMANCHE
24-25 JUIN
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·620 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.620

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԺԻՒՓԷՒ ԾՐԱԳԻՐԸ ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Յունիս 22-ին, ինչպէս յայտարարուած էր, նախարարապետ՝ Ալէն Ժիւփէ Ապ· ծողովին առջեւ ներկայացուց իր ծրագիրը պայքարելու համար գործազրկութեան դէմ: Ընդհ. տպաւորութիւնն այն է որ ամէն ոք պիտի վճարէ, որպէսզի կառավարութիւնը, ինչպէս կ'ուզէ, 700 հազար աշխատանք ստեղծած ըլլայ մինչեւ 1996-ի վերջ: Ծրագրին մէջ կան ուրեմն երկար տեւողութեան գործազուրկերու համար «նախաձեռնութիւն - աշխատանք պայմանագիր» մը, օժանդակութիւն մը երիտասարդներու աշխատանքին համար եւ մանաւանդ ընկերային տուրքերու թեթեւացում մը ցած աշխատավարձքերու վրայ (7500 ֆրանքէն վար), ինչ որ կը վերաբերի 3-ուկէս միլիոն աշխատաւորներու: Բնակարաններու ի նպաստ ճիզը 5 միլիառ ֆրանքի նոր ծախք կը նախատեսէ: ՍՄԻՒԸ (նուազագոյն աշխատավարձ) 4% յաւելում պիտի կրէ Յուլիս 1-էն, ծերութեան թոշակը՝ 2,8%: Այս ամբողջին եւ այլ ծախքերու համար, հարկ է մուծք ապահովել: Ուրեմն կառավարութիւնը որոշած է 2 կէտով աւելցնել ԹԿ - ՎԱ - Ա-ն (արժէքին վրայ դրուած տուրք) եւ զայն 18,60%-էն բարձրացնել 20,60%-ի Օգոստոս 1-էն: Ընկերութիւններու վրայ տուրքը 10% յաւելում պիտի կրէ, նոր յաւելեալ տուրք մը (10%-ի) հարստութեանց վրայ եւայլն, եւայլն: Այս կարգադրութիւնները ըսել կուտան ամանց թէ Ժիւփէ մէկ ձեռքով տուածը, միւս ձեռքով եա կ'առնէ:

Գործատիրութիւնը գոհ է որոշումներէն: Նոյնը չէ սենտիքաններու պարագան: Սէ - Ժէ - Թէ-ին համար՝ մէկ ձեռքով արուածը, միւս ձեռքով կ'առնուի, Սէ -- Էֆ -- Տէ -- Թէ-էն կը խորհի որ ամէն մարդու համար նոյն ձեւով ծանր չէ եղածը, բանուորական Ուժը (Էֆ -- Օ) դրական կը գտնէ կառավարութեան որոշումը ամիքը բարձրացնելու:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՑի փողոցները լքած են թուրք պետական պաշտօնեաները պահանջելու համար գործադուլի իրաւունք եւ բանակցութիւններ: Ցուցարարները պարած են փողոցներուն մէջ հսկայ խճողումներ առեղծելով:

ՓԱՐԻԶի թաղապետութեան մէկ պատասխանատուն նոր յայտնութիւններ ըրած է («Լիպերասիոն», Յունիս 23) քաղաքապետութեան կողմէ մատչելի վարձքերով չքեղ յարկաթաժիններու բաշխումին գործելակերպին մասին: Յանկն ալ կայ «Շերաքթաուն»ի վարձակալներուն, ուր պաշտօնական անձնաւորութիւններէն զատ, ընտանեկան պարագաներն ալ յատկացուած են: Այս պատմութիւնները կրնան պատճառ ըլլալ որ Թիպերի դիւրութեամբ քաղաքապետ չընտրուի:

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԳՈՆԿԱՐ, որ ոտնվիրան եղած է Վատիկան Բ. Ժողովին եւ մեծ աստուածաբան մըն էր վախճանեցաւ 91 տարեկանին;

ՍԵՐԺ ՉԻՒՐԻՒՔ պաշտօնապէս անցաւ Ալքաթէլ -- Ալսթոմի կլուխը, Յունիս 22-ին եւ այս առթիւ, Յունիս 23-ի թերթերը կրկին լայն սիւնակներ կը նուիրէին նոր նախագահին: Ջիւրիւք ի'ուզէ վստահութիւն ներշնչել եւ խոստացած է որ ամէն ինչ «թափանցիկ» պիտի ըլլայ:

ՀՌՈՄի պատմական չրջափոխին մէջ, Վատիկանէն 3 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ, բարձրացած է Եւրոպայի մեծագոյն մզկիթը, որու բացումը կատարուած է Յունիս 21-ին, ներկայութեամբ Հանրապետութեան նախագահ Լուիճի Սքալֆարոյի: Այսքան մեծ մզկիթի մը անհրաժեշտութիւնն ալ զարմացուցած է շատեր, քանի մխայն 35 հազար մահմետական կայ յատիտենական քաղաքին մէջ: Ընդհ. ծախքը 50 միլիոն տոլար կը դնահատուի, որու գլխաւոր մասը հայթայթած է Սաուտի Արաբիա (35 միլիոն): Պապը նոյն ատեն ունկնդրութիւն մը կուտար, որու վերջաւորութեան ըսած է. -- «Այսօր, մեծ մզկիթ մը բացումը կը կատարուի Հռոմի մէջ: Նման դէպք մը խօսուն փաստն է ամէն մէկուն կրօնական ազատութեան: Նշանակալից է որ քրիստոնէութեան կեդրոնին եւ Պետրոսի յաջորդին վայրը մահմետականները իրենց հարազատ աղօթատեղին ունենան խղճի ազատութեան ամբողջական յարգանքով»: Յոլհ. Պօղոս Բ. աւելցուցած է սակայն, որ դժբախտաբար կարգ մը իսլամական երկիրներու մէջ այդ ազատութեան նշանները չկան:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՍԱՍՏԻԿ ՓՈԹՈՐԻԿ

Յունիս 21-ին կէսօրէ ետք, զօրաւոր փոթորիկ մը Արագածի չրջանին մէջ պատճառ եղած է Նորաչէն գիւղի բնակիչի մը մահուան. եօթը հոգի ալ վիրաւորուած են: Փոթորիկէն ու կարկուտէն վնասուած են տուներու մեծ մասին տանիքները: Վնաս կրած են նաեւ Վարդաբլուր եւ Գեղադիր գիւղերը:

*
**

Ներքին նախարարութիւնը, ի վերջոյ, զեկոյցով մը կը հաղորդէր որ բանտապահ մը՝ Եուրի Գրիգորեան, 30 տարեկան, անձնասպան եղած է եւ թէ իր ձգած մէկ երկտողով կը ճշդէր որ անձնասպան կ'ըլլայ «առողջական» պատճառներով: Եթէ յիշենք որ ենթական բանտապահներու պետն էր Երեւանի Թիւ 1 բանտին, ուր արգելափակուած էր ու մեռաւ, կասկածելի նկատուած պայմաններու մէջ, Արտաւազդ Մանուկեան, անդամ Հ. Ց. Դ. եւ ամբաստանեալներէն մէկը «Դրօ» խումբին, հարցումները անխուսափելի կը դառնան: Արդարեւ Գրիգորեան չկայ այլեւս որպէսզի, ի հարկին, տեղեկութիւններ հաղորդէ Մանուկեանի մահուան պատճառներուն մասին, դիւաւորաբար կրած չարչարանքներուն:

*
**

Դրօ խումբի դատավարութիւնը կը բացուի Յուլիս 7-ին:

*
**

Յունիս 20-ի գոյցը, որու մասին գրած էինք մեր նախորդ թիւով, բաւական արձագանգ գտած է նաեւ արտասահմանի մէջ: 40·000 ցուցարարներէն 15 հազարը հաւաքէն ետք գացած են Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի նախագահական պալատին առջեւ, բայց, կարելի չէ եղած տեսակցութիւն մը ունենալ: Նախապէս Օփէրայի հրապարակը խօսք առած են Վազգէն Մանուկեան, Աչոտ Մանուչարեան, Դաւիթ Վարդանեան եւ ուրիչներ:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 22 / 23)

Բ. ԱՐԱՐՔՑԵԱՆԻ
ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ
կառավարութեան ընդունելութիւններու

Տան մէջ Յունիս 21-ին օտար դիւանագէտներու եւ կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներու հետ ունեցած հանդիպումի ընթացքին Գ. Ա.-ի նախագահը խօսած է յառաջիկայ ընտրութիւններուն եւ հանրաքուէին մասին: Բ. Ազարքեան անդրադարձած է նաեւ ընտրապայքարին ընթացած լարուած մթնոլորտին եւ ըսած է թէ քաղաքական որոչ ուժերու դործելակերպը եւ որոչ ցոյցերու մասնակիցներու կարգ մը արարքները Հանրապետութեան դլխաւոր դատախազին կողմէ ուրակուած են որպէս քրէական եւ դատապարտելի են քրէական օրէնսդրքին թիւ 65 եւ թիւ 206 (3-րդ մաս) յօդուածներով: Նորհրդարանի նախագահը վերջին իրադարձութիւնները եւ անկարդութիւնները համարելով քաղաքական ներքին մթնոլորտը լարելու չնչտուած միտումներ, հետեւեալը ըսած է. - «Մենք կը լինենք առաւելագոյնս համբերատար, բայց ի հարկէ անհրաժեշտութեան դէպքում կը ցուցաբերենք վճռակամութիւն: Մենք թոյլ չենք տայ, որպէսզի Յուլիսի 5-ը՝ ընտրութեան օրը, լինի պատանդ արկածախնդիրների ձեռքում»:

*
**

ՀՈՂԵՐԸ Կ'ՈՐՈՈՂՈՒԻ

Աբա դիւղին մէջ գործածութեան դրուած է ոռոգումի համակարգ մը որով կրնայ պիտի ըլլայ ջրել 400 հեկտար սեփականաշնորհուած հող եւ այլ տարածքներ: Այս առթիւ կատարուած հանդիսութեան ներկայ գտնուած է վարչապետ Հ. Բագրատեան: Ան յայտնած է թէ պետութիւնը ծրագրած է այլ չրջաններու մէջ եւս ոռոգման ցանցերու չինութիւն, գարկ տալու համար տնտեսութեան:

*
**

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՄՕՏ

Յունաստանի մօտ Հայաստանի լիազօր դեսպան Արմէն Կիրակոսեանի Յունիս 21-ին նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեանի կողմէ ընդունման ժամանակ քննարկուած են հայ - յունական յարաբերութիւնները, ինչպէս նաեւ դեսպանատան գործունէութիւնը:

*
**

Նախագահը նոյն օրը ընդունած է Հայաստան նոր հաստատուած «Մխալընտ» դրամատան դեկավարներու պատուիրակութիւնը:

ՄԱՄՈՒԼ

«LE MONDE» (23 Juin)

B. Lewis condamné pour avoir nié la réalité du génocide arménien

SELON LE TRIBUNAL, L'HISTORIEN A COMMIS UNE «FAUTE»

Վերոյիշեալ խորագրերով է որ «Լը Մոնտ» արձագանգ կը հանդիսանար Լէուիսի դատին վճիռին: Կը յիշէր դէպքերը, «Մոնտ»ի հարցազրոյցի ընթացքին Լէուիսի պատասխանը որ պատճառ եղած էր դատավարութեան: Անդրադառնալով Յունիս 21-ի նիստին, կը յիշէր որ դատավարութիւնը տեղի ունեցած էր լեցուն սրահի մը եւ լարուած մթնոլորտի մը մէջ, մինչ վճիռը «կ'ընդունուէր ամենայն հանդարտութեամբ վեցեակ մը հայ զինուորեալներու կողմէ: Քանի մը ծափահարութիւններ, հոլին մէջ քանի մը ողջագուրումներ այդքան: Դիրք մը որ կը համապատասխանէր պատկերին վճիռի մը, որ եթէ նոյնիսկ նախընթաց մըն է, շատ մեղմ կը մնայ»:

Դատաւորները, կը դրէ թերթին աշխատակիցը, զգուշացած են Պատմութեան դատաւորներն ըլլալէ ու կը մէջբերէ վճիռին այն հատուածը որ կը վերաբերի այդ կէտին (թարգմանաբար տուած էինք այդ տողերը երէկուան մեր թիւով, Ա. էջ, Ա. սիւնակի վերջին պարբերութիւն):

Թղթակցութեան եղրակացութեան մէջ, Նաթանիէլ Հերցպերկ, կը դրէ. -- «Նուազագոյն հատուցում մը (մօտ 1 խորհրդարանական ֆրանքը) շատ աւելի քիչ բան ինչ որ կ'ուզէր Ցորեֆ: Բայց, Ցորեֆ-շարքի, ոչ մէկ գինուորեալ կը խորհէր հաշիւի նստիլ: Անոնք կ'ուզէին միայն սկզբունքը տեսնել»:

*
**

Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 22·20-ի չուրջ ալ ճայնասփիւռի Եւրոպա Մէկ կայանը կարճ հարցազրոյց մը կ'ընէր փաստաբան Փաթրիք Տէվէճեանի հետ որ կը չեչտէր վճիռին կարեւորութիւնը որպէս նախընթաց:

FORUM DES ASSOCIATIONS ARMENIENNES DE FRANCE

COMMUNIQUE DE PRESSE

Bernard Lewis condamné par la Justice française

La Ière Chambre du Tribunal de Grande Instance de Paris a rendu, le 21 Juin 1995, son jugement dans le procès intenté à Bernard LEWIS par le Forum des associations arméniennes de France et par la LICRA.

Par la voix de sa présidente, Madame J. COCHARD, le Tribunal a condamné Bernard LEWIS jugé coupable d'avoir manqué au devoir d'objectivité de l'historien dans les propos qu'il a tenus dans le journal «Le Monde» le 16 Novembre 1993. Il estime que «Bernard LEWIS, en répondant à la question «Pourquoi les Turcs refusent-ils toujours de reconnaître le génocide arménien?» par l'observation «vous voulez dire la version arménienne de cette histoire?», accrédite l'idée selon laquelle la réalité du génocide ne résulterait que de l'imagination du peuple arménien qui

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԵԼՍԻՆՔԻ

ԼԱՒԱՏԵՍՈՒԹԻՒՆ՝ ՀԱՑԵՒԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԱԻԱՐՏԻՆ

Ռուսաստանի եւ Ֆինլանտայի ներկայացուցիչները՝ Հելսինքիի մէջ կայացած հաշտազերի բանակցութիւններուն միացեալ յայտարարութիւն մը հրատարակած են ուր լաւատեսութեամբ արտայայտուած են ժողովի արդիւնքներու ու յառաջիկայ հանդրուաններուն վերաբերեալ: «Ներախուհիչ մթնոլորտը (բանակցութիւններուն) մտածել կուտայ որ խօսակցութիւններու գործելակերպը պիտի չարունակուի անվերադարձ» ըսած են երկու ներկայացուցիչները այս միացեալ յայտարարութեան մէջ: Ըստ այս հաղորդագրութեան, «գլխաւոր հարցեր» քննուած են Հելսինքիի մէջ եւ խօսակցութիւնները պիտի չարունակուին Մոսկուայի ապա կրկին Հելսինքիի մէջ: Ըսուած է նաեւ որ այս խրախուսիչ արդիւնքը (որուն մասին մանրամասնութիւն չի տրուիր)՝ ձեռք բերուած է չնորհիւ այն բանակցութիւններուն որոնք վերջերս կայացան Ուաշինկթընի մէջ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԱԽԱՆԵՐԸ Ի՛ՆՉ ԳՈՐԾ ՈՒՆԻՆ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ

Շուրջ երկու տարի առաջ հայաստանեան մամուլը տեղեկացուցած էր թէ զբաղխաւորաբար աղէտի գօտիէն երախաներ ուսանելու համար ղրկուած էին Կալկաթայի հայկական քոլէճը: Լուրը բնականաբար զարմանք պատճառած էր բոլոր անոնց որոնք քիչ -- շատ տեղեակ էին թէ այդ վարժարանը երկար տարիէ ի վեր կորսնցուցած է նախկին փառքը: Նոյնիսկ չատերու համար անակնկալ էր կարդալ թէ փակուած չէր հաստատութիւնը: Այսպէս կամ այնպէս, դժուար էր հասկնալ թէ ինչ էր Հայաստանէն Կալկաթա անչափահասներ ուղարկելու դրդապատճառը երբ յայտնի էր որ ուսում տառնալու բացառութիւնը հաստատ հիմ չունէր:

Յետոյ, ժամանակ մը եղաւ նոյն մամուլը արձագանգեց Կալկաթա ղրկուած տղոց դժգոհութիւններուն, դանգատներուն: Հաստատութիւնը փոքրիկ Արշակեան մըն էր ուր տղաքը ուսում կ'ընդունէին արժանի բանի մը նշոյլն իսկ չէին տեսած ու լքուած էին իրենցմէ տարիքով մեծ «աշակերտ»ներու կամայականութեան. անոնք կը պատժէին, իրենց յանցանք նկատած բաներուն համար եւ իրենց յարմար նկատուած ձեւերով: Տղաքները բողոքի նամակներ, դիմումներ յղած էին Հայաստանի Կրթական նախարարութեան, սակայն տեղեկատուութիւնը կռահելու կը մղէր որ նախարարը եւ իր գործակիցները աւելի կարեւոր հարցերու կարգադրութեամբ զբաղած մարդիկ են:

Այսքանէն իսկ դժուար չէր սակայն գուշակել նաեւ թէ հայաստանցի արդէն զբաղխատ այդ պատանիները որպէս միջոց գործածուած են հասնելու ոչ արհամարհելի չահերու ակնկալութեամբ: Մեծ երեւակայութեան կամ մտքի մարզանքներու ալ պէտք չկար այդ «չահատէր»ներուն հասցէները ենթադրելու համար, եթէ մարդ քիչ մը ծանօթ էր Կալկաթայի հայ բարգաւաճ գաղութին անցեալին ու այսօր անկէ մնացած ամայութեան: Հայաստանէն հոն երախայ ղրկելու արարքը միակ բացատրութիւն մը կրնար ունենալ որ ո՛չ ուսման, ոչ ալ երախաներու ապագային մտահոգութեան նման բաներու կ'առընչուէր:

Հնդկաստանի երբեմնի բարօր գաղութին անհետացումը չէր նշանակեր հայկական ստացուածքներու եւս անհետացում: Կը մնային կալուածներ, եւայլն որոնք վաճառելի չէին որպէսզի անոնց փոխարժէքը երկրէն հանել կարելի ըլլար: Հնդկաստանի պատկան իշխանութիւնները, ինչպէս կ'ըլլայ այլուր, ըսած էին որ հայապատկան կալուածներէ Հայեր կրնային օգտուիլ, միայն տեղւոյն վրայ: Անշուշտ հայաստանեան մամուլին տեղեկատուութիւնը չէր անդրադառնար թէ օգտուելիին սահմանները ինչեր էին: Բայց դիտելով երախաներու խմբակներ հոն ղրկելու երեւոյթը, դժուար չէր հետեւցնել որ ոչ արհամարհելի սահմաններ էին ատոնք: Պատանիները հոն, տեղւոյն վրայ ունենալ, իրաւունք պիտի տար հայկական ստացուածքը մատակարարելու:

Յետոյ, Հայաստանի ու առ հասարակ հայութեան օրէ օր նոր դէմ ու բնոյթով ներկայացող հարցերուն խճողումին մէջ, ժամանակին հետ մոռցուեցան Կալկաթա ղրկուած տղաքն ալ, անոնց պանդատներն ալ:

Այսօր նիւթը կրկին արծարծուած է «Լրագիր» օրաթերթին Յունիս 6 եւ 14-ի հրապարակումներով: Առաջինը կր կրէ «Հայ երեխաների Ողիսականը Հնդկաստանում» խորագիրը: Նիւթը ներկայացուած է որպէս «Ահազանգ»: Հոն քանի մը տողով կը ներկայացուին Տէլհի -- Երեւան թռիչքով Երեւան հասած երախաներու վախկոտ ձեւերը. իրենց ընտանեկան երդիքին տակ քանի մը օր անցընելէ ետք միայն անոնք խօսելու համարձակութիւնը կը վերադառնան ու կը պատմեն Կալկաթայի իրենց կեանքէն դրուագներ, ինչպէս սա մէկ քանին.

- Ոտքերիցս բռնած հինգերորդ յարկից գլխիվայր կախեցին:

- Շղթայով երեք անգամ խփում էին մէջքերիս, ձեռքերիս ափերի մէջ կամ ներբաններիս, ասելով «եռադոյն ենք նուիրում»:

- Ծնկաչոք, գլուխս էլ դեմնին կպցրած մի քանի ժամ մնացի, ուշքի եկայ հիւանդանոցում:

-- Նամակները թելադրում էին իրենք: Իսկ հեռախօսով տուն խօսելիս պարտադիր լսում էին:

Այս մէկերուն եղք կը պատմուին հարցին նախորդ փուլերը, որպէս առաջին պատասխանատու ներկայացնելով կըրթութեան նախկին նախարար Հայկ Զաքարեանը: Վերջաւորութեան կ'ըսուի որ մաս մը ծնողքներ միջոցները ճարելով մեկնած են Կալկաթա, բայց եւ այնպէս չուրջ 100 տղայ որոնց 25-ը ծնողազուրկներ են, վերադարձի համար անհրաժեշտ նիւթականը չունենալով հոն կը մնան:

Հրապարակումը որ ստորագրուած է Լեւոն Մարգարեան, կազմակերպութիւններու եւ բարեսէր անձերու ուշադրութեան կը յանձնէ այս պարագան, աւելցընելով որ երախաները դռնէ ամուսան մը լուրջ հանդիսակ պէտք ունին որպէսզի կրկին կարենան ժպտիլ:

Թերթը Յունիս 14-ի թիւով ալ տեղ տըւած է եօթը աշակերտուհիներու կողմէ ստորագրուած դիմումնագրի մը որ ուղղուած է Կրթական նոր նախարար Ա. Բլէեանին: Խմբագրութեան կողմէ նամակին կցուած քանի մը տողով կ'ակնկալուի որ «վերջապէս բարձրաձայն կը խօսուի այս ողբերգութեան մասին եւ խիստ միջոցներ կը ձեռնարկուեն մեղաւորներին պատժելու ուղղութեամբ»:

Աշակերտուհիները կ'ըսեն թէ իրենք Կալկաթա գացած են անպլէրէն լեզուով բարձր ուսում առնելու սիրոյն. սակայն յետոյ հասկցած են որ խաբուած են եւ թէ դպրոցը միայն անունով է այդպիսին: Յունուար 15-ին հարց կը տրուի իրենց թէ ովքեր կ'ուզեն Հայաստան վերադառնալ: 15 աղջիկներէն 13-ը եւ 8 մանչեր կ'ըսեն թէ կ'ուզեն վերադառնալ. ատիկա պատճառ կ'ըլլայ որ քանի մը տղայ մեծերու թելադրանքով ձեծեն զիրենք, անպատուեն ու հայհոյեն Հայաստանի ու Ղարաբաղի հասցէին:

Նամակը կ'աւարտի հետեւեալ տողերով. «Մենք այլեւս դիմանալ ու համբերել չենք կարող եւ դիմում ենք ձեզ, խնդրելով որ մեզ վերադարձնէք Հայաստան եթէ մեր ծնողները չկարողանան: Մենք նոյնիսկ կ'ուզենք Հայաստանի որբանոցներում ապրել, բայց «մարդասիրական» այս դժոխքում չենք ուզում այլեւս մնալ, որովհետեւ ուզում ենք գրագէտ ու լաւ մարդիկ դառնալ»:

Այսքանէն եղք ամենայն համբերութեամբ կը մնայ ըսելու որ ինչ լուծումի պիտի յանգի հարցը. կարելի պիտի ըլա՞յ երախաներուն վերադարձը ու պատասխանատու յանցաւորներու պատիժը. թէ ոչ կալկաթայի «Մարդասիրաց ճեմարան»ը պիտի մնայ հայաստանեան ճարպիկութիւններու նոր ասպարէզը, անչափահաս, երբեմն որբ աշակերտներու ամէնէն ստոր չահագործումով:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀՐԱՉԵՑ
ԴԱՒԻԹ ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ
Երեւան, 1994

***

ԱՐՏԱԳԵՐՍ
ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԹՕՓՉԵԱՆ
Երեւան, 1994

***

ՄՕՍՔԵՐ ԴԱՏԱՐԿ ԴԱՀԼԻՃՈՒՄ
Բանաստեղծութիւններ
ՆՈՐԻԿ ԼԵՒՈՆԵԵԱՆ
Երեւան, 1994

***

ՀԻԻԱՆԴԱՆՈՑ
ԴՈՒՐԳԻՆ ԽԱՆՋԵԱՆ
Երեւան, 1994

***

ՄԵԼԵԴԻ ԵՐԵՒԱԿԱՑԱԿԱՆ
ՋՈՒԹԱԿԻ ՀԱՄԱՐ
ՌԱՖԱԷԼ ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ
Երեւան, 1994

Հրատարակութիւն՝ Հ.Բ.Ը.Մ. «Ալիք Մանուկեան» մշակութային հիմնադրամի:

Մատենաշարը կր վարէ՝
ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԹՕՓՉԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՓՈԽ-ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄԷՋ

Բ.
Սուրբ Ղազար

ՎԵՆԵՏԻԿ. -- («Յառաջ»). -

Կիրակի, Յունիս 11-ին, հակառակ չըրջանին մէջ տիրող անյագաստ օդին, համեմատաբար, խաղաղ երկինք մը կը պարգեւր վենետիկը: Օրը յատկացուած էր Պիէննալէի կազմակերպիչներուն, հիւրերուն, մասնակցողներուն եւ այդ առիթով վենետիկ փութացած Հայերու Ս. Ղազար այցելութեան:

Առաւօտեան ժամը 10-էն սկսեալ, զանգան երկիրներէ, յատկապէս Միացեալ -- Նահանգներէն, չուրջ 200 հայրենակիցներ կը փութային Հայերու Կղզին, ուր չատեր առաջին անգամ ոտք կը դնէին: Կարելի չէր չհիանալ վանքին քարափին, մուտքին թէ յատկապէս ներքին կամարակապ չրջափակին մաքրութեամբն ու վայելչութեամբը, ուր գարունը թափած էր բազմատեսակ եւ գոյնզգոյն ծաղիկներու, մանաւանդ վարդերու գեղեցկութիւնը:

Ժամը 11-ին յատուկ չոգեմակոյկով կը ժամանէին պատուոյ հիւրերը՝ Տէր եւ Տիկին Գագիկ Ցարութիւնեան եւ Տիկին Ա-նելդա Գրիգորեան, ընկերակցութեամբ Գագիկ Պաղտասարեանի եւ Պիէննալէի կազմակերպիչ Ցանճնախումբի անդամներ՝ Տիկին Ց. Յովհաննեանի, Տէր եւ Տիկին Պալասանեանի ու Տէր եւ Տիկին Վահէ Ձաղմաստարեանի: Հիւրերը ընդունուեցան Աբբահօր՝ Հ. Գէորգ Պալեանի եւ Մխիթարեան միաբան՝ Արեւելեան Եւրոպայի կաթողիկէ Հայոց Առաջնորդ՝ Ներսէս Արք. Տէր-Ներսէսեանի եւ վանական Հայրերու կողմէ:

Ծափողջոյններէ, բարի եկաք հակիրճ խօսքերէ ու ծանօթացումներէ ետք՝ հիւրերը կ'ուղղուէին եկեղեցի, ուր կը մատուցուէր ձայնաւոր պատարագ: Մխիթարի տաճարը նեղ կուգար հայրենակիցներու բազմութեան: Նորընծաներէն բազկացած դպրաց դասին երդեցողութեամբ վանական իր պարզութեանը մէջ լուսիւն եւ ներամփոփում թելադրող պատարագ մը՝ որուն յուզումով եւ ուշի ուշով հետեւեցան հայ եկեղեցւոյ երդին, աղօթքին ու խունկին կարօտ հիւրերը:

Կը պատարագէր Մխիթարեան Ընդհ. Քարտուղար՝ Հ. Յովսէփ Վրդ. Պէհէնիլեան, որ եւ քարոզեց «Բարի գալուստի»ի սրտաբուխ իր խօսքը ուղղելով ամէնուն.

«Մխիթարեան Հիմնադրին նուիրական այս դամբանին առջեւէն, յանուն Մխիթարեան բոլոր Հայրերուն եւ սաներուն, բարի գալուստ կը մաղթեմ ձեզի՝ Հայերու այս կղզին: Համայն աշխարհ «Իզոլա տէյլի Արմէնի -- Հայոց Կղզի» կը կոչէ ու կը ճանչնայ զայն՝ իբրեւ վայր ու հասցէ, իբրեւ խորհրդանշան՝ ազգային մեր ինքնութեան, մեր մշակոյթին ու պատմութեան»:

Մխիթարեան համառօտ պատմականը ընելէ ետք, պատարագիչ վարդապետը անդրադարձաւ Մխիթարեաններու կրթական -- մշակութային դարաւոր վաստակին՝ Զմիւռնիոյ, Բագրատունիներու, Ալիշաններու եւ այլ մեծերու կողքին չմոռնալով յիշել՝ թէ «կրօնական -- մշակութային այս տաճարը կանգուն պահեց ու կը չարունակէ պահել անծանօթ խոնարհներու մեծ փաղանգ մը՝ նման իւրաքանչիւր պալատի տակ ջրածածկ, անտես սիւներուն»: Ապա, միշտ հակիրճ, Ջեռապրատան եւ Թանգարանին եւս մշակութային դանձերը թուելէ ետք՝ ըսաւ.

«Բարի եկաք, սիրելի ազգայիններ, մեզի հետ աղօթելու, ուրախանալու եւ տեսնելու համար ձեզի պատկանող այս տաճարը, ձեր մշակոյթի եւ ուրոյն ոգիի այս թանգարանը՝ որու նուիրեալ պահակներն ենք միայն մենք, Մխիթարեաններս: Հպարտութեամբ քալեցէք այս կղզիին մէջ, որովհետեւ աշխարհի վրայ ուր ալ գտնուիք՝ ձեր տունն է ասա»: Օրուան Աւետարանի պատգամին եւս անդրադառնալէ ետք, պատարագիչ վարդապետը եզրակացուց.

«Կը հրաւիրենք ձեզ, սուրբ պատարագի այս պահուն, մեր աղօթքը բարձրացնելու յատկապէս նոր անկախ մեր Հայրենիքի Հանրապետութեան համար՝ որուն սեւեռած կը մնան մեր ամէնուն աչքերն ու յոյսերը: Կ'աղօթենք ու կը մաղթենք որ իր հերոսական նուաճումներուն արդար պտուղը քաղէ խաղաղութեան, սիրոյ բարօրութեան մէջ. վերապրի մշակութային, կրօնական թէ քաղաքական իր հին օրերը. ապրի եւ բարգաւաճի իբրեւ մէկ սիրտ, մէկ հոգի, մէկ տուն՝ որուն անբաժանելի մէկ մասն է այս կղզին, ու մենք՝ անոր ծառաները»:

Ապա, խօսքը Գագիկ Ցարութիւնեանի ուղղելով՝ եզրակացուց. - «Մեծապատիւ Փոխ - Նախագահ Հայաստանի Հանրապետութեան, ձեզի կը յանձնենք մեր այս զգացումները, խնդրելով որ փոխանցէք ձեր Հանրապետութեան նախագահին՝ մեր ամէնուն ջերմ, սիրալիր ողջոյններով եւ վառ մաղթանքներով»:

Պատարագէն եղք ճաշ մը տրուեցաւ հիւրերուն՝ կազմակերպութեամբ Պիէննալէի Ցանճնախումբին: Սրապետն սրահին, համարակապ անցքերուն եւ ծաղկուն չրջափակին մէջ այս ճաշ -- դաշտահանդէսը անցաւ իրապէս հաճելի, մտերիմ, տոհմիկ մթնոլորտի մը մէջ: Ուրախալի էր տեսնել զանազան երկիրներէ հաւաքուած հայրենակիցներ, որոնք սեղաններու չուրջ, մեծ մաս մը ոտքի, ամէնքն ալ չէն, ամէնքն ալ զուարթ խօսակցութիւններով տարուած:

Ճաշէն եղք բացառիկ առիթը կը տրուէր պատուոյ հիւրերուն մուտք գործելու վանականներու յարկաբաժիններէն ներս՝ այցելելու համար Մխիթար Աբբահօր եւ Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի սենեակ -- թանգարանները, որմէ եղք բոլոր հայրենակիցները միասին՝ մուտք կը գործէին թանգարան եւ Ջեռապրատուն: Կարելի չէր չնմարել այցելուներու աչքերուն մէջ ուրախութեան եւ հպարտութեան փայլ մը՝ ի տես պատմական -- մշակութային մեր գանձերուն, յատկապէս Ջեռապրատան մէջ, ուր Գ. Ցարութիւնեան բացառիկ բարեր կ'ունենար ձեռքերուն մէջ բարձրացնելու եւ համբուրելու Ս. Ղազարի զարդը՝ Մշեցի Թադեւոսին Աւետարանը:

Ապա տեղի կ'ունենար այցելութեան պաշտօնական բաժինը: Մխիթար Աբբահօր ձեռակերտ դրադարանին մէջ, ուրկէ, հիւրերը նախ կը լսէին Միաբանութեան Աբբահօր՝ Հ. Գէորգ Պալեանի խօսքը: Ան՝ «Թէ դարերու երազն էր այս կղզիին մէջ ապրող հոյլ մը նժդեհ վանականներուն (...) ողջունել մեր ազատ ու անկախ Հայրենիքը: Սուրբ Ղազարէն երկինք բարձրացող անվերջ «Տէր ողորմեաներուն հետ, դարերով արձագանգած երանաչնորհ Մխիթար Աբբայի օրերէն ի վեր՝ աղօթանուէր կանչը այդ ազգանուէր կանչը այդ ազգանուէր վանականներուն: Եւ դարերու երազը յանկարծ դարձաւ իրականութիւն՝ մեր օրերուն: 1991 Թուականի Յունուարին՝ Մխիթարեան Միաբանութիւնը այստեղ ողջունեց, անսահման ուրախութեամբ, այն առաջին Գերազոյն Նորհուրդի, այժմ Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեանի անդրանիկ այցելութիւնը: Իսկ այսօր, բացառիկ հրճուանքով կ'ողջունենք այստեղ՝ Հայաստանի Հանրապետութեան փոխ-նախագահիդ ներկայութիւնը՝ իր հետեւորդ այս պատկառելի չքախումբով»:

Աբբահայրը, ապա օրինակներով եւ վկայութիւններ մէջբերելով կը խօսէր Միաբանութեան լեզուական, տպագրական, բանասիրական, հնախօսական եւ այլ հսկայական վաստակի մասին՝ տեւած չուրջ 300 տարի: Միխիթար Սեբաստացի 1701-ին կը հիմնէր իր Միաբանութիւնը, որուն 300-ամեակը ծրագրած են տօնախմբել յատուկ չուրջով: Հ. Գէորգ Պալեան Աբբահայր արժանօրէն եւ հպարտութեամբ կը նշէր. 300-ամեայ վաստակ, ան՝ Մխիթարի Տան որդիական տուրքը՝ ձօնուած Մայր Հայրենիքին եւ Հայ ժողովուրդին: Տուրք, Իտալիոյ չքնաղ երկինքին տակ ապրող՝ նժդեհ եւ պանդուխտ ազգասէր վանականներու: Հայր Ալիշանի տաղերով արձանագրութիւն մը քանդակուած է Մխիթարեան Հայրերու պերեզմանատան պատին. «Միաբան ու միասիրտ աշխատանքով վաստակաշատ Հայրերը՝ «Նժդեհ» ի Ս. Ղազար, միասին կը հանդչին հոն՝ յարութեան արշալոյսին յոյսով»: Կը խորհինք սակայն թէ ժամն է հասած որ դադրին պանդուխտ նժդեհ մնալէ Սիփւռքի հորիզոններուն վրայ: Մխիթարի վարդերը հարկ է որ ծաղկին ազատ -- անկախ Հայրենիքի հողին վրայ»: Աբբահայրը իր խօսքը կ'ամփոփէր չնորհակալութիւն յայտնելով Պիէննալէի կազմակերպիչ Ցանճնախումբին անդամներուն, որոնք, այս առիթով «եկած են նոր վայր ու խանդ ներշնչելու հայկական վենետիկին»:

Աբբահայրը խօսքը կուտար Պր. Գ. Ց-

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

Փասատինայի Ռիչ - Գարլթըն պանդոկին մէջ, Յունիս 9-ին, տեղի ունեցած է Հայ Դատի Յանձնախումբի կազմակերպած ճաշը, նուիրուած Անկախութեան տօնին: Ներկայ եղած են չուրջ 500 հոգի, որոնց կարգին՝ նախագահ Գլինթընի ատենադպիր Ճորճ Սթեֆանոփուլոս եւ Ներկայացուցիչներու Տան Դեմոկրատ մեծամասնութեան ղեկավար Տէյվիտ Պաներ: Բացումը կատարած է հանդիսավարը՝ Գօզօ Պալեան: Խօսք առնելով Սթեֆանոփուլոս անդրադարձած է իրախուսիչ այն նշաններուն, զորս Հայաստան ցուցաբերեց 1991-ին, երբ հռչակեց իր անկախութիւնը եւ յատուկ յանձնաժողովներ առաւ ժողովրդավար արժէքները պահելու գծով եւ ստեղծեց ազատ շուկայի տնտեսութիւնը: Ապա ըսած է, թէ յուսահատ է որ Հայաստան վերջերս սկսած է հեռանալ ժողովրդավար սկզբունքներէ եւ մտահոգութիւն յայտնած է Հ. Յ. Դ.-ի կախակալման գծով եւ անդրադարձած մամուլի ազատութեան դէմ կատարուած կաչկանդումներուն եւ ծաւալող ձերբակալութիւններուն: Սթեֆանոփուլոս ըսած է թէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը պէտք է վերահաստատուի Հայաստանի մէջ: Օրուան գլխաւոր բանախօսը՝ Տէյվիտ Պանեիր, անդրադարձած է ցեղասպանութեան ճանաչման գծով Գոնկրէսի մէջ առնուած քայլերը: Խօսք առած է նաեւ Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութեան անդամ Սէյրան Պաղտասարեան, չեշտելով հայկական հարցի արծարծման կարեւորութիւնը եւ կոչ ուղղելով բոլոր Հայերուն, որ աջակցին տանին արդարութեան ձեռքբերման եւ հայրենիքի ուժեղացման համար: Հանդիսութեան ընթացքին, Հայ Դատի Յանձնախումբի Ազատութեան մրցանակը յանձնուած է «Ուրացուած Արդարութիւն» դրքի հեղինակ Ռապըրթ Թանէնպաումի:

***

Սան - Տիէկոյի մէջ, Մայիս 20-ին, տօնուած է Մայիս 28-ը, կազմակերպութեամբ Հ.Յ.Դ. «Ռուբէն» կոմիտէութեան: Բացումը կատարած է Զաւէն Ափիկեան: Բանախօսած է Արմէն Տօնոյեան (Լոս - Անճլըսէն հրաւիրուած):

Յաջորդ օր, Ս. Յովհաննու Կարապետ եկեղեցւոյ սրահին մէջ տեղի ունեցած է չաբաթօրեայ վարժարանի ամավերջի հանդէսը: Տնօրէնը՝ Ճորճ Աբգարեան, ներկայացուցած է վարժարանին տեղեկագիրը: Գնահատանքի խօսք արտասանած է Արմէն Տօնոյեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, բաղկացած արտասանութիւններէ, պարերէ եւ արամախօսութենէ:

Սան - Տիէկոյի մէջ կ'ապրին 600 հայ ընտանիքներ, որոնց կարգին՝ Բաքուէն ամերիկեան կազմակերպութիւններու նախաձեռնութեամբ եկած Հայեր: Գաղութին մէջ իրրեւ կազմակերպութիւն կը գործեն Հ. Յ. Դ. «Ռուբէն» կոմիտէութիւնը, Հ. Մ. Ը. Մ.- եւ Հ. Օ. Մ.-ը:

***

«Ֆերահեան» վարժարանի 10-րդ դասարանի աշակերտները, Հայ Դատի իրենց ուսուցչի ընկերակցութեամբ, Մայիս 26 - 28 այցելած են Ֆրէզնօ: Դասախրակչական ծրագրին մաս կազմող այս այցելութեան ընթացքին Ուսումնական Խորհուրդի առաջնորդ Մհեր Շնորհալեան, որ Ֆրէզնոյի պետական վարժարանի մը տնօրէնն է, միացած է խումբին եւ զայն առաջնորդած տեսարժան եւ պատմական վայրեր: Աշակերտները այցելած են Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցին (կառուցուած 1914-ին), արուեստագէտ Վարդի կերտած Սասունցի Դաւիթի արձանը, «Սարոյեան» թատերասրահը, Վարդի արուեստանոցը, հուսկ՝ Սողոմոն Թէհլիրեանի չիրիմը: Մայիս 28-ին, աշակերտները ներկայ եղած են Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցւոյ մէջ Եռագոյն Դրօշի օրհնութեան արարողութեան եւ մասնակցած՝ Հայկական Ծերանոցին մէջ անկախութեան օրուան առիթով կամակերպուած դաշտահանդէսին:

***

Մոնթեպելլոյի «Մեսրոպեան» վարժարանի մարզադաշտին մէջ, Մայիս 28-ին, տեղի ունեցած է փառատօն մը, նախաձեռնութեամբ Հ.Յ.Դ. - Հ.Ե.Դ. «Վահան Գարագաշեան» Ուխտին եւ մասնակցութեամբ դպրոցի աշակերտութեան: Հանդիսութեան բացումը կատարած է տնօրէն Դաւիթ Ղուկասեան: Խօսք առած են Աշակերտական Մարմնի կողմէ Դվին Կիրակոսեան, «Զարթօնք» Յանձնախումբին կողմէ Թամար Պուրեան, յանուն Հ.Ե.Դ.-ի Արա Մալազեան (հայերէն) եւ Վարդան Քէօրօղլեան (անգլերէն) եւ յանուն «Վահան Գարագաշեան» պատանեկան մասնաճիւղի Արամ Գարախանեան: Ներսիկ Իսրիրեան յեղափոխական եւ ազգապրական երգերով ստեղծած է խանդավառ մթնոլորտ մը: Փակմակ խօսքը արտասանած է Խաթուն Բագրատունի:

***

Կլէնտէյլի Հայ Սքուլի սրահին մէջ, Յունիս 4-ին, տեղի ունեցած է «Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամի կամակերպած մշակութային ձեռնարկը: Բացումը կատարելով Դրիգոր Ճարութիւնեան չեչտած է Հիմնադրամին կարեւորութիւնը: Խօսք առած են հիւպատոս Արմէն Բայբուրդեան, առաջնորդ Վաչէ Արք. Յովսէփեան եւ Հիմնադրամի Արեւմտեան Ամերիկայի բաժանմունքի նախագահ Պերճ Պօյաճեան, գնահատելով ձեռնարկը կամակերպողները ու անոր մասնակցողները եւ կոչ ուղղելով սատար հանդիսանալ «Հայաստան» Հիմնադրամին: Յայտարին մասնակցած են «Հայրենիք» պարախումբը, «Սիփւոք» լարային քառեակը, երգչուհի Ֆլորա Մարտիրոսեան, «Սիփան» երգչախումբը, դեկավարութեամբ Հենրիկ Անասեանի եւ բազմաթիւ այլ արուեստագէտներ: «Հայաստան» Հիմնադրամի դրասենեակի պատասխանատու քարտուղարուհի Ալիս Սինանեանին՝ որուն ձեռնարկը յաջողութեամբ պսակելու համար տարած աշխատանքները օգնած են Փարոս, Նոր Կեանք, Հայ Կեանք, Մասիս, Նոր Հայաստան, Նոր Օր թերթերը, հայկական հեռատեսիլի յայտագիրները, Թէքէեան Մշակութային Միութիւնը, Իրանահայ Միութիւնը եւ բարեսիրական միութիւններէն՝ Մեսրոպեան Սուրբիչ, Հայրենիք եւ Հայաստանի Մանկատներու Հիմնադրամը, որոնք նիւթական օժանդակութիւն ալ ցուցաբերած են:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒՐՃ - ՀԱՄՈՒՏԻ (Լիբանան) մէջ, Յունիս 3-ին բացումը կատարուած է «Երեւանեան Կեդրոն»ին եւ այս առթիւ նախկին երեսփոխան Արա Երեւանեան յայտարարած է.- «Քաղաքի Արա Երեւանեան ակումբին բացումը կատարեցինք լիբանանեան պատերազմի նախօրեակին, իսկ Պուրճ - Համուտի Երեւանեան Կեդրոնի բացումը, կը յուսանք որ կատարած կ'ըլլանք Լիբանանի վերականգնումի նախօրեակին»: Հ. Յ. Դ. Երեւանեան այս նորակառոյց ակումբին բացման ներկայ եղած են երեսփոխանները, Պուրճ - Համուտի քաղաքապետը, Հայ Կաթողիկէ եւ Ասեստարանական համայնքներու եւ միութիւններու ներկայացուցիչները եւլն., եւլն.: Մուտքի ժապաւէնը կտրած է Արա Երեւանեան, ապա ներկաները բարձրացած են չէնքին 6-րդ յարկը: Հ. Յ. Դ. Կեդրոնական Կոմիտէի անունով խօսք առած է Գէորգ Գանտահարեան որ պատմականն ըրած է քաղաքի Երեւանեան ակումբին ծախուելուն ու Պուրճ - Համուտի նոր ակումբին չինուելուն պատճառները: Հանդիսութիւնը վերջ գտած է հիւրասիրութեամբ:

ԼՕՐԸՆՍ ՏԸՌԷԼ

ՊՐՈՍՊԵՐՈՅԻ ԿՂԶԻՆ

Ներածական՝ Գործու կղզիի բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլերէնէ Թարգմանեց՝
ՇԱՒՔ ՏԷՐ - ՄԵԼԻՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Ուրանիա, ծանրամարմին բայց զեղեցիկ գիւղացի աղջիկը ոտաբոպիկ կը մօտենայ, կապոյտ գլխակապին ծայրը ըսպիտակ առամներուն մէջ համեստօրէն բռնած՝ մեր առջեւ կը չարչ Վիլինոյի բաժակները:

- «Հաւասիկներ պարունակող ջուր կուտա՞ս ինծի», - մտածկոտ չեշտով Շէյքսպիրէն կը մէջբերէ Կոմսը: - Չեզի ըսա՞ծ եմ արդեօք թէ Գործերան Պրոսպերոյի կղզին է: Յարակցական չղթայիս օղակներէն մին ասիկա է, - կ'ըսէ, ցոյց տալով գդալ մը խաղողի օշարակի թանձր հիւթը զոր Ուրանիա դրած էր բաժակին մէջ: - Չեմ կարծեր որ մասնագէտները բաժնեն այս տեսակէտս, բայց դուք, սիրելի բարեկամ, - կ'աւելցնէ Զարեանին դառնալով, - որոշ զոհունակութիւն պիտի զգաք իմանալով որ Շէյքսպիր Գործերան ի մասին ունէր երբ կը գրէր իր «Փոթորիկը»: Ո՞վ գիտէ, թերեւս նոյնիսկ այցելած է կղզին:

Զարեանի սիրած տեսակէտն ներածական մըն է: Իր արծաթ մազերը լուսնի լոյսին տակ կը չողան:

Գրպանէն ակնոցները կը հանէ, Կոմսին հասցէատիրոջ անունը կը կարդայ, ապա կը դարձնէ Ուրանիային:

- Ուրանիա, ինչպէ՞ս կը զգաս քեզ հայրիկիդ հետ ապրելու համար Ամերիկա գալէ ետք:

Ուրանիա կը ժպտի, ուսերը կը թօթուէ, ապա կը պատասխանէ.

- Ամերիկա՞ ինչ է որ գիտնամ: Ես միայն գիտեմ որ հայրիկիս հետ եղած ատեն ամէն օր ինչ-որ նոր բան կը սորվէի, ինչ-որ նոր բան կ'ընէի: Հիմա ալ նոյնը կ'ընեմ: Ինչո՞ւ հարցուցիր:

- Ոչինչ, պարզապէս հետաքրքրութենէս մղուած: Ինչպէ՞ս կ'անցնէ կեանքը հայրիկիդ հետ:

- Ինչպէս որ ըսի, ամէն օր նոր բան կը սորվիմ: Ինչո՞ւ կը հարցնես:

- Ոչինչ, պարզապէս հետաքրքրութենէս մղուած:

Կոմսը կը ժպտի, ապա կը դառնայ Զարեանին:

*-

(Շար. Ա. էջէն)

serait, en quelque sorte, le seul à affirmer l'existence d'un plan concerté mis en œuvre sur l'ordre du gouvernement jeune-turc en vue de l'anéantissement de la nation arménienne».

Le Tribunal juge que si l'historien a «toute latitude pour remettre en cause, selon son appréciation, les témoignages reçus ou les idées acquises, (il) ne saurait cependant échapper à la règle commune liant l'exercice légitime d'une liberté à l'acceptation nécessaire d'une responsabilité».

Le Tribunal reproche à Bernard LEWIS d'avoir «passé sous silence des éléments d'appréciation convergents, retenus notamment par les organismes internationaux». Il note que dans le rapport sur la question de la prévention et de la répression du crime de génocide, adopté par la Sous-commission de l'ONU le 29 Août 1985, les massacres des Arméniens par les Ottomans figure parmi les génocides recensés au XXe siècle, que le Tribunal Permanent des Peuples, en Avril 1984, a considéré comme bien fondé l'accusation de génocide formulée contre les autorités turques; et que le Parlement Européen, dans une résolution adoptée le 18 Juin 1987, a reconnu la réalité du génocide arménien et considéré que le refus par la Turquie de l'admettre constituait un obstacle à l'entrée de ce pays dans la Communauté Européenne.

Le Tribunal souligne que c'est en occultant les éléments contraires à sa thèse que Bernard LEWIS a pu affirmer qu'il n'y avait pas de «preuve sérieuse du génocide des Arméniens» et «que ses propos, susceptibles de raviver injustement la douleur de la communauté arménienne, sont fautifs...».

Ce jugement, qui fera jurisprudence, constitue une condamnation des méthodes de falsification utilisées par les négationnistes pour contester la réalité du génocide des Arméniens. Par ce jugement le peuple arménien obtient pour la première fois une sanction juridique qui marque une étape décisive vers la reconnaissance du génocide.

Plus que jamais, ce jugement doit faire prendre conscience aux instances politiques nationales de la nécessité de s'engager clairement du côté de la vérité et de lier l'entrée de la Turquie dans les institutions européennes à la reconnaissance du génocide.

Paris, le 21 Juin

SOIREE DANSANTE

PAUL BAGHDADLIAN

le Samedi 1er Juillet

«*Novotel*» — Aulnay Z.I.

Places : 150 F.

Billets disponibles aux points de vente habituels.

UMAF

Dîner Dansant

le Samedi 18 Novembre

au «MERIDIEN»

UGAB-JEUNES

Venez fêter les vacances avec *l'UGAB-JEUNES*

SOIREE DE L'ETE

le SAMEDI 1er JUILLET à partir de 22 heures 30

au CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
— 118, rue de Courcelles, PARIS 17e —

Prix unique : 80 F. (1 consommation comprise)

Tenue correcte exigée

Interdit aux mineurs

La direction se réserve le droit d'admission

FETE CHAMPETRE

TRADITIONNELLE

à la *MAISON DE RETRAITE de GONESSE*
— 7, rue de l'Eglantier —
le **Dimanche 2 Juillet** à partir de 11 heures

Partie Artistique

BEDIK

et son Orchestre SEVAN
Ensemble de danse EREBOUNI de l'AVAG

BAR ● BUFFET ARMENIEN

Réservations : 39. 85. 24. 24 — 48. 78. 02. 99

Toutes les dispositions sont prévues en cas de mauvais temps.

KHANASSOR

DIMANCHE 2 JUILLET

La FRA Dachnagtsoutioun groupe Arghoutian de Chaville
avec la participation de la Croix Bleue des Arméniens de France
Section «Ter Davtian» de Chaville

organise une

grande fête champêtre

Buffet — Animation — Surprises — Ambiance

au *Parc Bon Repos à Viroflay*
Près de la Place Louis XIV — N 10 — Parcours flêché à partir de Chaville

ԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ ԽՈՍՔ

ՃԱՇ

Պօսթոնի Նայիրի մասնաճիւղը կազմակերպած է ճաշ մը, Շաբաթ, Յուլիս 1, ժամը 20-ին Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ: Մուտքը ազատ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Աչէի Վիէնի Սեան մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. — Տիկին Վ. Ռըսթիկեան 100, Ա.ազգ. Լուսարեւեան 200, Տիկին Մէճ 150, Արթիւր Թորոսեան 300, Տիկին Ս. Քէկէլեան 100: Տիկին Քնար Մուրատեանի շնորհուած մեռելին առթիւ, զաւակները ու թոռները՝ 1000 Ֆր.: Մանուկ Մանուկեանի մահուան առթիւ՝ Տիկին Վարդուհի Ռսթիկեան 200 Ֆր.: Ս. Թադէոսեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Հարեան, Քրիսթին Ղազարեան 100-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կ. Բալըեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Մուրատեան 200-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժ. Մազաքեան 300 Ֆր.:

Marten Yorgantz

et son orchestre

Pour contacter M. YORGANTZ :
Tél. (1) 46 38 20 42
FAX (1) 41 08 04 00

Chez JANO LE HAY — ALFORTVILLE
30 Juin — 7, 14 et 28 Juillet
Tél. : 43 - 75 - 16 - 49

Fête Champêtre
à l'Ecole SAMUEL - MOORAT
Dimanche 2 Juillet

Restaurant TATOS - GONESSE
le **Samedi 24 Juin**
Tél. : 39 - 85 - 18 - 29

Bal de Clôture des Jeux Mondiaux de l'U.G.A.B.
Hôtel «MERIDIEN» - *Montparnasse*
le **Samedi 15 Juillet**

Hôtel GARDEN BEACH — JUAN-LES-PINS
(*A côté du Casino*)
Du 18 au 31 Août; tous les soirs

YORGANTZ n'animera pas la *Fête Champêtre de HOME de St-Raphaël*
le **Mardi 15 Août**

FETE DE FIN D'ANNEE SCOLAIRE

de l'Ecole Tebrotzassère

Dimanche 25 Juin

dès 11 heures

SPECTACLE DE DANSES ARMENIENNES; THEATRE;
LA CHORALE TEBROTZASSERE; REMISE DE PRIX

Buffet — Spécialités arméniennes

Ambiance — Tombola — Jeux divers

1, Bd du Nord, 93340 Le Raincy
Tél. : 43. 81. 01. 72.

Imprimé sur les Presses du Journal «HAYRATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 27
MARDI
27 JUIN
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԱՅԱԿ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·000 Ֆ· -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·300 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ· (շաբաթական առաքում) -- Հատը ։ 5,00 Ֆ·

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·621 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.621

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԼԱՐՈՒԱԾ ՄԹՆՈԼՈՐՏ ԵՒ ԱՆԱԽՈՐԺ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ

Յունիս 23-ի եւ 24 / 25-ի մէր թիւերով արձագանգած էինք Յունիս 20-ի ցոյցին որուն կարգ մը մանրամասնութիւնները կը պակսէին: Աւելորդ չէ թերեւս յայտնել թէ «Արմէնփրէս» ոչ մէկ տեղեկութիւն կը հաղորդէ ընդդիմութեան ցոյցերու մասին եւ ուրեմն կարելի չէ մանրամասնութիւններ ալ ակնկալել լրատուութեան գործակալութենէ մը որ իշխանութեան անձնպաստ ոչ մէկ լուր կուտայ:

Յունիս 20-ի ցոյցը ամէնէն կարեւորը եղած է վերջին շրջանի: Ցոյցի աւարտին երբ ժողովուրդին մէկ մասը հաւաքուած էր նախագահական պալատին առջեւ, պատուիրակութիւն մը դիմած է որ տեսակցութիւն մը ունենայ նախագահին հետ, բայց, պատասխան տրուած է որ նախագահը հոն չէ: Նախագէս ալ, կեդրոնական ընտրական յանձնաժողովի նախագահը Ամիրեան մերժած էր ընդունիլ պատուիրակութիւնը, ինչ որ ըսել կուտար Վազգէն Մանուկեանի որ առաջին անգամն է որ իշխանութիւնները կը մերժեն ընդունիլ ժողովուրդի ներկայացուցիչները:

Այս մթնոլորտին մէջ է որ ոմանք այրած են Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի խըրտիլակը: Ժողովուրդին մէկ մասը չէ ցրուած, ապա ժամադրութիւն տրուած է յաջորդ օրուան համար, ժամը 8-ին: Ըստ մեր առած տեղեկութիւններուն, Յունիս 21-ին, ամէն ինչ բաւական անկազմակերպ եղած է, ըսուած է թէ իրիկուան 6-ին նոր հանրաժողով կ'ըլլայ Ազատութեան (Օփերա) հրապարակը եւ ժողովուրդը բաւական ըմբոստ տրամադրութիւններ ցոյց տուած է եւ պատրաստակամութիւն յայտնած նախագահական պալատը դրաւելու: Ելոյթ ունեցած է Վազգէն Մանուկեան եւ հանդարտութեան կոչ ըրած, զսպած կիրքերը, յայտնելով թէ ընդդիմութիւնը միայն սահմանադրական պայքար պէտք է տանի, թէկուզ երկար տեւէ, բայց, այլ կերպ պէտք չէ պայքարիլ: Այս խառնաշփոթ մթնոլորտին մէջ, լուր տարածուած է թէ ժամը 9-ին միթինկ կայ Օփերայի հրապարակը ու ժողովուրդին մէկ մասը ուղղուած է դէպի հոն: Հազիւ հասած, հոն արդէն մահակներով, փայտերով զինուած «երկրապահ ջոկատներու» երիտասարդներ յարձակման անցած են, փայտով հարուածներ տուած (հարուածներ ստացած են Դաւիթ Վարդանեան եւ Յակոբ Ասլանեան), ապա սկսած են օդին մէջ կրակել: Ձերբակալուած են 25 հոգի, որոնց 10-ը՝ երեսփոխանական թեկնածուներ, յետագային ազատ արձակուած են 9-ը (մէկը՝ ԱԺՄ-էն): Կան միայն քանի մը թեթեւ վիրաւորներ:

Նոր ցոյց մը տեղի պիտի ունենար երեքշաբթի, Յունիս 27-ին:

Աւելորդ է ըսել թէ չատ մտահոգիչ է այս մթնոլորտը եւ եթէ ընտրական ապօրինութիւններով եւ նման գործելակերպով կը կազմակերպուի երեսփոխանական ընտրութիւնը, կը պարզուի որ ժողովրդավար սկզբունքները չատ չուտ բարձի թողի կ'ըլլան:

*
**

ՕԴԱՆԱԺԻՇՏՆԵՐՈՒ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Յունիս 20-ի «Լրագիր»էն կը տեղեկանանք թէ կը չարունակուի Հայկական օդային զինծերու տնօրէն Շ. Պետրոսեանի վարած քաղաքականութեան դէմ օդանաւժիշտներու բողոքի շարժումը: Անոնց խումբը, բայց երկու հոգիէ, դադրեցուցած է հացադուլը որուն սկսած էր Յունիս 14-ին: Օդանաւժիշտները յայտարարած են թէ եթէ իրենց նկատմամբ անտարբերութիւնը չարունակուի, անհատնականն չէ որ մօտ 80 օդանաւժիշտներ հրաժարին Հայաստանի քաղաքացիութենէն ու քաղաքական ապաստան խնդրեն աւելի ժողովրդավարական երկրէ մը ուր կը չարգուին մարդկային տարրական իրաւունքները:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ՀԱԼԻՓԱՔՍԸ ՀԵՌՈՒ Է ԶԷՋԷՆԻԱՅԷՆ

Զէյէն ուժերու Բուդենովսկի հիւանդանոցին մէջ չուրջ 1000 հոգի պատանդ առնելու արիւնալի գործողութենէն երեք օր ետք, Ռուսերը հեռատեսիլէն հաւաքեցան իրենց նախագահին որ ինքնադոհ վիճակով մը տեղեկութիւն կուտար Հալիֆաքսի (Գանատա) մէջ դումարուած ամէնէն բարդաւաճ եօթը երկիրներու ժողովին մասին: Ելոյին համոզած էր իր գործակիցները որ ռուսական պարտքի վճարման նոր կարգադրութիւններու համաձայնին: Ակնկ զատ, անոնք ընդունած էին որ յաջորդ դարնան Մոսկուայի մէջ դումարուի հիւլէական ապահովութեան արտակարգ վեհաժողով մը: Այդքանէն կարելի է հետեւցնել որ Ռուսաստան ամբողջական անդամ մը կը նկատուի մեծերու ակումբին: Զէյէնիոյ հարցն անդամ արդելք չէ եղած որ այդ մեծերը զօրակցութիւն յայտնեն Բուդենովսկի մէջ չէչէն «ահաբեկիչ»ներու դէմ տարած անոր պայքարին: Իսկ ինք ըսած է իր պաշտօնակիցներուն թէ Զէյէնիան համաչխարհային ահաբեկչութեան կեդրոնն է: Ռուսական հեռատեսիլը Հալիֆաքսի մէջ ելոյնի յաղթանակները ցոյց տալէ ետք պատառին վրայ բերած է Բուդենովսկին տեսարանները. այդ քաղաքին խեղճացոյց բնակչութիւնը, այնպէս թուած է թէ կ'անիծէ նախագահն ալ, անոր կառավարութիւնն ու բանակն ալ, որոնք չէին կրցած զիրենք պաշտպանել կովկասցի խուժանին դէմ. եւ մանաւանդ, վերջին ծայր անհեթեթ ձեւով մը պատանդները փրկել փորձելով, պատճառ եղած էին բազմաթիւ մահերու, արիւնահեղութեան:

Ամէն բան տեղի ունեցած էր Ռուսաստանի անկախութեան տօնին յաջորդ օրը: Մինչդեռ, ելոյին տօնին առիթով բացատրած էր թէ Զէյէնիան մեկուսացուած էր ու ապստամբները չէին կրնար խոյս տալ: Այդ պայմաններուն մէջ Բուդենովսկցիները մտահոգուելու պատճառ չունէին, իրենց քաղաքը աւելի քան 100 քիլոմեթր հեռու գտնուելով Զէյէնիայէն: Սակայն, յանկարծ, դպրոցական հանրակառքի նմանող կառքով մը եկած էին անոնք ամբողջովին սպառազէն ու հաւաքած՝ ո՛վ որ իյնար իրենց ձեռքը: Իրենց պետին՝ Շամիլ Բասայեւի զեկավարութեան տակ բոլոր պատանդները արգելափակած էին քաղաքին հիւանդանոցի չէնքին մէջ: Ոչ ոք գիտցաւ թէ քանի՛ էր անոնց ճշդրիտ թիւը: Ըսուեցաւ թէ 1000 -- 3000 կրնար ըլլալ:

Տեղական պատասխանատուները անմիջապէս հասկցան թէ պատանդներուն կեանքը փրկելու համար ընելիք դրեթէ չունէին: Քաղաքապետ՝ Բուվալկնօ պատգամեցաւ կրեմլինի զեկավարներուն որ բանակցին Բասայեւի հետ: Դուման գրեթէ միաձայնութեամբ որոշեց պահանջել Ելցինէն որ հրաժարի Հալիֆաքս երթալէն ու անմիջապէս Բուդենովսկ երթայ: Ըստ սովորութեան նախագահը ոչ մէկ կարեւորութիւն տուաւ այդ քուէարկութեան որ նաեւ Արեւմուտքի լրատութեան բախեցաւ:

48 ժամ ետք գօրքը ապարդիւն երկու յարձակում գործեց հիւանդանոցին վրայ: Հալիֆաքսի մէջ Ելցին կը հպարտանար որ ինք հրահանգած է գործի անցնիլ. կ'ըսէր որ 168 պատանդ փրկուած է եւ միայն հինգ ռուս զինուոր սպաննուած: Ազատ արձակուած կիներու ըսածէն յայտնի եղաւ յետոյ որ կարեւոր թիւով պատանդներ թիւրախ եղած էին Ռուսերու դէմ: Ասոնք, երբ ազատ արձակուեցան, ոչ յախջախիչ (98՝ 160ի վրայ) մեծամասնութեամբ, փոթորկալից նիստ մը ընթացքին: Թիլէրի անմիջապէս յայտարարեց որ աճուրդով պիտի ծախուին թաղապետութեան պատկանող յարկաբաժինները (1300 է անոնց թիւը) վերջ տալու համար վերջին շրջանի յայտնութիւններուն: Մարսէյլի մէջ ընտրուեցաւ ժ.-Գ. Կոմէն, Լիոնի մէջ՝ Ռ. Պառ եւ Թուլոն, Մառինեան եւ Օռանժ՝ Ազգ. Ճակատի ընտրեալները:

ՍԱՐԱՑԵՒՈՑԻ վրայ ամբակոծութիւնները վերսկսան եւ կիրակի օր 9 մեռեալ կար, չորսը՝ մանուկ:

ՍԱՄԻՐ ԺԱԺԱ, Լիբանանի քրիստոնեայ ուժերու նախկին պետը որ ամբաստանուած էր Շամունները սպանութեամբ, ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ: Քրիստոնեայ շրջանակներուն համար քաղաքական վճիռ մըն է եւ չատ կը յայտնեն որ չարդ ուրիշ ոչ մէկ «պատերազմական մեծամեծ» հետապնդուած է:

ՄԻԱՍԵՌԱԿԱՆՆԵՐԸ եղրափակիչ ցոյց մը կազմակերպած էին, Շաբաթ, Յունիս 24-ին, Փարիզի մէջ, Մոնփարնասէն՝ Պաստիյ: 60 հազար ըստ կազմակերպիչներուն, 18 հազար ըստ ոստիկանութեան, միասեռականները, այր թէ կին, տոնդանգեցին «կէ փրայտ» նշանաբանին տակ, որ անդրեւսաքսոն բանաձեւումն է միասեռական հպարտութեան:

ՄԱՄՈՒԼ

«LE FIGARO» (26 Juin)

GÉNOCIDE ARMÉNIEN :
UN HISTORIEN CONDAMNÉ

Այս խորագրին տակ Արմէլ Հելիօ չահեկան տողեր ստորագրած է Ֆիկարօ-ի մէջ, սկիզբը խօսքը տալով Իվ Թերնոնի որ կ'ըսէ վճիռին առթիւ.- «Այս դատավարութիւնը կենսական պայքար մը կը ներկայացնէր: Հայ դաղութը միայն դոհ կրնայ ըլլալ չատ չափաւոր նկատողութիւններէն (աթաւոիւ?) եւ պ. Լէմուխի դէմ բացուած դատին եղրակացութենէն: Հարց էր գիտնալ թէ պատմաբան մը, արտայայտութեան իր ազատութեան մէջ, կրնա՞յ ուրանալ հաստատուած ճշմարտութիւն մը, իրականութիւն մը, որ թուրք կառավարութեան հաստատուած պատասխանատուութիւնն է 1915-ի Հայերու ցեղասպանութեան: Զայն դատապարտելով, դատարանին նախագահուհին՝ Ժագլին Գոշար լաւ չհշտեց, հարցը չէր վերաբերեր միջամտութ ըլլալու պատմաբաններու բանավէճին, այլ՝ հաստատելու պատասխանատուութիւնը անոնց որոնք կ'արտայայտուին, երբ իրենց խօսքերով կը վիրաւորեն ցեղասպանութենէ մը վերապրողներուն յիշողութիւնը»:

Յօդուածագիրը, ապա, կը ծանրանայ Ի. Թերնոնի վրայ, ցեղասպանութիւններու մասնագէտ պատմաբանը 25 տարի է կը չեչտէ Թուրքերու ուրացման ճիգերը եւ կարդ մը պատմաբաններու (Վայտչմայն եւլն.) բացասական դիրքը:

Ա. Հելիօ հակիրճ պատմականը կ'ընէ իրաւարձութեանց, վերջաւորութեան վերլուծելով վճիռին բովանդակութիւնն ու իմաստը:

դնդակներուն, բայց ոչ մէկ Զէչէն: Տեղւոյն ժողովուրդը սպառնացած էր դիրք դրաւել գօրքին եւ պաշարուածներուն միջեւ, արգելք ըլլալու համար նոր կոտորածներու:

Բասայեւ նախ մեծ պահանջքներ ներկայացուց. ռուսական բոլոր ջոկատները պէտք է անմիջապէս մեկնէին Զէչէնիայէն: Աւտր վոխարէն վարչապետը առաջարկեց անմիջական հրադադար մը, ինչ որ կարեւոր դիմում էր: Սակայն, ծանօթ էր որ վարչապետը ոչ մէկ հեղինակութիւն ունէր Պաշտպանութեան նախարարին վրայ, ուստի Բասայեւ քաշուելէ առաջ յաւելեալ երաշխիքներ պահանջեց:

Լրատիւներու կողմէ մինչ տիտուած ծանօթ գօրավարը՝ Լեպետ որ վերջերս հրաժարեցաւ բանակէն, դղուշացուց Ռուսերը, ըսելով.- «Եթէ մեր զօրքը արիւնով ներկէ Բուդենովսկը, ամբողջ Կովկասը կը կորսնցնենք»:

Ելցին անչուչտ համոզած չէ Հալիֆաքսի իր գործակիցները թէ Կովկասի մէջ պայքար կը մղէ «միջազգային ահաբեկչութեան մեծագոյն կեդրոնին դէմ»: Բայց վեհաժողովին եղրակացութեան բնագրին մէջ ոչ իսկ տող մը տեղ գտաւ Զէչէնիոյ մասին: Պատճառը այն է որ բարդաւաճ երկիրներու դեկավարները կը վատահին Ելցինի. չեն հաւկնար որ իրենց առջեւ հպարտացող այդ անձը թէ ինք հրահանգած է Բուդենովսկի հիւանդանոցին վրայի յարձակումը, իր երկրին մէջ արիւնարբու եւ անպատասխանատու ցարէ մը ուրիչ բան չի կրնար նկատուիլ: Անվերապահօրէն նեցուկ կանգնելով անոր, անոնք այսօր թերեւս անմիջական առաւելութիւններու կը տիրանան Պոսնիոյ կամ մնատեսական մարդին մէջ, բայց չեն անդրադառնար որ կ'ենթարկուին յետագային Ռուսաստանը կորսնցնելու վտանգին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԴրբեջան բաւական անհաճոյ կացութեան մատնուած է երբ «Ուոլ Սթրիթ ձրնըլ» յայտնած է թէ Բաքուի վարձած լոպիի ընկերութիւնը որպէս զեկավար ունի քարիւղի միջազգային առեւտրական մը ու Քոնկրէսի նախկին անդամ մը որ կաշառակերութեան յանցանքով երեք տարուան բանտարկութեան դատապարտուած է 1981-ին: Բաքու այս ընկերութեան տարեկան 12 միլիոն Ֆր· կը վճարէր որպէսզի աշխատանք տանի ԱՄՆ-ու կողմէ կիրարկուած չրջափակումը թեթեւցնելու համար:

ԳԱՆՆի մէջ է որ Յունիս 26-ին եւ 27-ին կը հաւաքուէին Եւրոպայի 15 զեկավարները: Այս վեհաժողովին գլխաւոր օրակարգն է՝ միասկ դրամի հարցը: Վերջին ժողովն է Ֆրանսական նախագահութեամբ (Յունուար 1-էն Ֆրանսան Եւրոպական Միութեան հերթական նախագահութիւնը կը վարէր): Ապահովութեան պատակարդ միջոցներ ձեռք առնուած էին, բայց եւ այնպէս Շարաթէն կիրակի լուսնալիք գիշերը փառատօնի պատի չէնքին ներսը երիտասարդներ թալանի տուած էին: Ժողովի ընթացքին ալ զանազան ցոյցեր կազմակերպուած էին:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏՆԵՐԸ ընտրուեցան Յունիս 25-ին: Ինչպէս կը սպասուէր Ժ. Թիպէրի Փարիզի քաղաքապետ ընտրուեցաւ լայն, ոչ յախջախիչ (98՝ 160ի վրայ) մեծամասնութեամբ, փոթորկալից նիստ մը ընթացքին: Թիպէրի անմիջապէս յայտարարեց որ աճուրդով պիտի ծախուին թաղապետութեան պատկանող յարկաբաժինները (1300 է անոնց թիւը) վերջ տալու համար վերջին շրջանի յայտնութիւններուն: Մարսէյլի մէջ ընտրուեցաւ Ժ.-Գ. Կոմէն, Լիոնի մէջ՝ Ռ. Պառ եւ Թուլոն, Մառինեան եւ Օռանժ՝ Ազգ. Ճակատի ընտրեալները:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ՍՓԻՒՌՔ ԿԱՊԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

1992-ի Մայիսին, Պոսթընի մօտակայ արուարձան Պէլմոնթ – Ուաթըրթաունի մէջ դասախօսեցի Հայաստանի եւ Արցախի մասին: Հարց - պատասխանի հանդիսութեան, ըստ որ բնական պէտք չէ նկատել Հայրենիք - Սփիւռք համերաշխութիւնը: «Նման համերաշխութիւն նուաճո՛ւմ մըն է, եւ կը մնայ ու պիտի մնայ հաղուագիւտ», հաստատեցի ես, եւ աւելցուցի, - «պիտի չզարմանայնէ պիս եթէ՝ հինգ տարի ետք, Սփիւռքի մէկ անկիւնին մէջ Հայերու խումբ մը ցոյց մը կազմակերպէ Հայաստանի Հանրապետութեան դեսպանատուներէն մէկուն առջեւ»:

Այս խօսքը հիմնաւորուած էր այդ օրերուն նոր պրի առնուած մի քանի ուսումնասիրութիւններու վրայ որոնց նիւթն էր ոչ-հայ սփիւռքներու քաղաքական լարուած կապերը իրենց հայրենիքներուն հետ (փիլիպպեան, հայիթիական, քուպայական եւ պեղաստինեան հատուքականութիւններու մասին): Հաստատումը կատեղեցուց ունկնդիրներէն շատեր: Հակաճառութիւնները կը բխէին տարբեր տեսանկիւնէներէ: Ոմանց համար՝ դատաճանութեան համազօր բան մըն էր անցողակի կերպով ըսածս: Իրենք կը հակաճառէին, զգացաբար, որ հայրենասէրկ եւ հայրենասէր Սփիւռքահայութեան համար որքապղծութեան նման բան մը պիտի ըլլար նման ցոյց, եւ իմ դուշակութիւնս՝ թէ պիտի պատահէ՛ր նման երեւոյթ, ինքնին մեղանչում մըն էր հայրենի սրբութիւններու դէմ: (Քանի որ լաւ ծանօթ եմ Պոսթընի չրջանին, կրնամ ըսել որ նման խօսքեր կ'արտայայտէին ոամկավար կամ չէզոք հակում ունեցողներու եւ կամ շատ երէց սերունդի մարդոց զգացումները):

Սակայն կար նաեւ ինծի քաջածանօթ դաշնակցական հատուածի մը «զայթակղած» արձագանգը, այսպէս, - «նման վարկած՝ տեսակ մը դաւաճանութիւն է Արցախի հանդէպ: Չէ՞ որ երբ Հայրենիքը, որ կը ներառնէ Հայաստանն ու Արցախը, ճղնաժամային վիճակի մէջ է, Սփիւռքի մը պարտքն է ամբողջական հաւատարմութիւն: Այդ չի՞ փաստեր հրեայ սփիւռքի զործօն, աղգու եւ կատարեալ հաւատարմութիւնը, Իսրայէլի հանդէպ: Միթէ անհաւատարմութիւն չէ՞ թելադրել որ Սփիւռքահայը կրնայ ցոյց կատարել եւ այդ ցոյցով իսկ «դաւաճանել» ճըշնաժամային ակցանի մէջ բռնուած Արցախին ու Հայաստանին: Եւ վերջապէս, ի՞նչպէս անտեսել որ Իսրայէլը արաբ պետութիւններով չրջապատուած է, Հայաստանը՝ թուրք եւ իսլամ («տաճիկ») պետութիւններով: Ուրեմն՝ երկուքն ալ զատապարտուած են յաւիտենական ճըշնաժամի, ինչ որ կ'ենթադրէ երկարատեւ եւ վճռական սփիւռքեան հատուտարմութիւն»:

Զեմ յիշեր այս յայտարարութիւններուն յաջորդող բազմակողմանի խօսակցութեան մանրամասնութիւնները: Կարեւոր է հաստատել միայն երկու կէտ, - նախ՝ որ թէ՛ Իսրայէլի, թէ՛ ալ Հայաստանի մէջ, տեղւոյն ժողովուրդը ցոյց կը կատարէ իր իսկ պետութեան դէմ, կ'արտայայտէ որոշ հատուածներու դժգոհութիւնը, եւ այս՝ «դաւաճանութիւն» չի համարուիր, Իսրայէլի մէջ գոնէ: Երկրորդ՝ թէեւ Սփիւռքները (հայկական կամ հրէական) աւելի կը վարանին ու չրջահայեաց են հայրենի պետութեան դէմ ցոյցեր կազմակերպելու հարցին մէջ, բայց եւ այնպէս անոնք ալ ճնշում բանեցնելու այլազան ձեւեր ունին, եւ հազուագիւտ ցոյցեր ալ կը կազմակերպե՛ն, չըրջահայեաց մնալով հանդերձ:

1992-ի Մայիսին, ես սխալեցայ երբ ըսին «հինգ տարի ետք պիտի չզարմանամ նման ցոյց մը տեսնելով: Երկու տարի ետք, 1994-ին (Ցունիսին էր կարծեմ), Պէյրութի մէջ Դաշնակցութիւնը ցոյց մը կազմակերպեց Հայաստանի Արտաքին Գործոց նախարարին դէմ, երբ ան՝ փափկանկատութիւնները անտեսելով, թրքական օդանաւով ժամանած էր Պէյրութ:

Հոս հարցը այն չէ թէ որքանո՞վ եւ ի՞նչ տեսանկիւնէ կարելի է արդարացնել կամ այլանել նման ցոյցեր եւ ելոյթները: Այս յօդուածին մէջ կ'ուզեմ պեղել տարբեր նիւթ մը, - Իսրայէլ - հրեայ Սփիւռք կապը: Մեր Սփիւռքի մէջ՝ Սփիւռք - Հայրենիք կապերու ամէն վերլուծում կը թուի ունենալ որոշ ենթադրեալներ, որոնք պիտակցօրէն կամ անգիտակցօրէն հիմնաւորուած են հրեայ հաւաքականութեան գործելակերպին վրայ: Կայ՝ (ա.) «բարի նախանձ»ը, հրեայ Սփիւռքի կազմակերպութեան, որակի, ճնշում բանեցնելու կարողութեան հանդէպ: Կայ՝ (բ.) տխուր երեւոյթը՝ «հակասեմականութիւնը», այսինքն՝ Հրեան աչխարհի, ի միջի այլոց մե՛ր ալ բոլոր դժբախտութիւններուն պատասխանատուն որակելու հակումը, Հրեան իբր տեսակ մը սատանայ պատկերացնելու պատրաստակամութիւնը: Հակասեմականութիւնն ալ նիւթ չէ հոս: Կայ (գ.) նաեւ կատարեալ անգիտացումը ոչ-հայ, ոչ-հրեայ Սփիւռքներու ներկային եւ անցեալին, անգիտացում մը որ կը հետաքրքրէ եւ կը յուզէ պիս:

Վերջին տասնեակներուն իմ ակադեմական աչխատանքի գլխաւոր առանցքը եղաւ հիմնումն ու խմբագրումը պիտական նոր հրատարակութեան մը՝ որուն անունն է Սփիւռք, - Անդրազգային Ուսումնասիրութիւններու Թուռնալ: Այս պարբերաթերթին պատասխանատու - տէրն է Զօրեան Հիմնարկը, խմբագիրն եմ ես, հրատարակիչն է՝ Օքսֆորտի Համալսարանի հրատարակչականը: Հոն կը հրատարակուին ուսումնասիրութիւններ, ամէն տեսակի ու որակի «անդրազգային» հաւաքականութիւններու, ի միջի այլոց սփիւռքներու մասին: Նման խմբագրական աչխատանք սոխլած է պիս ուսումնասիրել տեսակ մը «բաղդատական սփիւռքագիտութիւն»: Հրէական ու չինական, հայկական եւ քուպայական, պաղեստինեան եւ (այո՛) թրքական ու «Սփիւռք» կոչուող բազմաթիւ ուրիչ հաւաքականութիւններ կան այսօր, որոնցմէ ոմանք նախընտրելի պիտի ըլլար, թերեւս, «Սփիւռք» չկոչել: Հարցը, սակայն, այդ չէ: Հարցը այն է որ ծանօթ չեմ ուրիչ որեւէ՛ Սփիւռքի, որուն մէջ գործունէութեանց եւ արժեւորումի հիմնաւորում հայթայթող չքննարկուած ենթադրեալները այնքա՛ն «հրէական» են, որքան մեր Սփիւռքի մէջ: Այսինքն՝ մենք կ'ենթադրենք թէ կը հասկնանք հրեայ Սփիւռքի անցեալն ու ներկան, կը նմանինք անոր ու պէտք է կարենանք «ընդօրինակել» անոր յաջողութիւնները:

Հասկնալի է ինծի համար թէ ինչո՞ւ այդպէս կը մտածենք: Բոլորովին սխին եւ անհիմն չէ զուգահեռներ որոնել՝ հայ եւ հրեայ Սփիւռքներու միջեւ: Սակայն կայ նաեւ մեր անգիտութիւնը, չըսելու համար տգիտութիւնը՝ անոր հանդէպ, զոր պէտք է փարատել: Եւ քանի որ բազմակողմանի է անգիտութիւնը, բազմակողմանի պէտք է ըլլայ նաեւ փարատումի ճիգը. նման ընդհանուր ճիգ մը կատարել չէ իմ առաջադրութիւնս, այս յօդուածին մէջ: Կ'ուզեմ, գլխաւորաբար, անդրադառնալ ներկայի հրեայ Սփիւռք - Իսրայէլ կապերուն, յատկացընել պանոնք, որոշ զուգահեռներ ալ թելադրել՝ հայ Սփիւռք - Հայաստան պրկին հետ: Սակայն յօդուածիս այս հատուածը փակելէ առաջ, պէտք կը զգամ շատ սեղմ ձեւով ընդգծել մեր եւ հրէութեան տարբերութիւններէն մի քանի կէտ:

(Ա.) Իսրայէլը հրեայ սփիւռքին կերտած, ստեղծած հայրենիքն եւ պետութիւնն է: Հայաստանը՝ հայ Սփիւռքի ըստեղծած հայրենիքը եւ պետութիւնը չէ: Աւելին, ընդունելով կոպիտ իրականութիւնը, պէտք է աւելցնել, - Հայաստանը մե՛ր, Սփիւռքի Հայրենիքն է, սակայն մենք՝ Հայաստանի Սփիւռքը չենք: Այսինքն՝ մենք, վասպուրականցին, Տարօնէն, Հայկական Բարձրաւանդակէն, Կիլիկիայէն, Անատոլուէն, Իմմիրէն ճողոպրած եւ Պոլիսը լքած, ապա Պարսկաստանէն դաղթած սերունդներու թոռներէն ու ծոռներէն բաղկացած Սփիւռքը, - մենք՝ Արաքսէն արեւելք գտնուղ հողամասը կը նկատենք մեր ապրող հայրենիքը, մեր իր - ական հայրենիքը: Մեր միւս հողերը՝ մեր տեսլական հայրենիքն են այսօր: Մինչ այդ, սակայն, Հայաստանի պետական մարդոց եւ ժողովուրդի սատար մեծամասնութեան համար մենք, Միջին Արեւելեան եւ մանաւանդ «Արեւմտեան» Սփիւռքը դրեթէ անծանօթ, երբեմն օդատակար, բայց է վերջոյ «անվտահելի» նկատուող հաւաքականութիւն մըն է: Ընդհանրապէս անհասկնալի հաւաքականութիւն մը: Եւ գայն մարդկայնօրէն հասկընալու ճիդը կը նկատուի աւելորդ: Երբեւէն համար՝ կրասնոդարի եւ Թիֆլիսի, Ստաւրոպոլի եւ Կիեւի, Ռոստովի եւ Մոսկուայի հարազատ սփիւռքները են ծանօթը, ընտանին, հարազատը: Այս իրականութիւնը կրնայ փոխուիլ, իրերահասկացողութեամբ եւ գործակցութեամբ, որոնք չատ փոքր չափով դոյութիւն ունին, կրնան քարելաւուիլ: Սակայն այսօր, ա՛յս է վիճակը:

Կը կրկնեմ: Հրեայ Սփիւռքը Իսրայէլը ստեղծեց, 1878 - 1948 թուականներուն: Հրեայ Սփիւռքի զեկավարներու ընտրանին չատ լաւ կը ճանչնար եւ կը հասկրնար Իսրայէլեան պետութեան առաջին սերունդի ընտրանին, - Պէն Կուրիոն, Խաչիմ Վայցման, Կոլտա Մէյիր, Մոչէ Տայան, եւլն.: Ներկայիս, ինչպէս պիտի պարզուի այս յօդուածի Բ. մասին մէջ՝ այդ չէ՛ պարագան:

Նմանապէս, կարելի է ըսել որ 1920-էն ետք սփիւռքացրիւ գաչնակցական զեկավարները (Աղբալեան, Ջամալեան, Քաջազնունի, Վրացեան) կը ճանչնային եւ թերեւս կը հասկնային իրենց հակառակորդ հայ համայնավար զեկավարներու առաջին սերունդը, - այն՝ որ 1936-էն 1939 դահիճին զոհ գնաց, Աղասի Խանջեանէն ետք: Սակայն պաղ պատերազմի ընթացքին Դաշնակցութեան զեկավար սերունդը չէր կրնար նմանապէս ճանչնալ, ո՛ւր մնաց հասկնալ Հայաստանի զեկավարութիւնը: Աւելորդ է ըսել, թերեւս, որ Հայաստանի համայնավար զեկավարութեան համար ալ մահացո՛ւ վտանգ պիտի ներկայացնէր Դաշնակցութիւնը իսկապէս ճանչնալու որեւէ փորձ: Ուրեմն, խորացաւ խրամատ մը, զոր չըկրցան կամ չուզեցին Սփիւռքի միւս զեկավար ընտրանիները, կղերական, Ռամկավար կամ Բարեզործական: Հոս՝ հատուածումներս այս կամ այն հատուածը այսպանելու փորձ մը չեն, այլ՝ իրականութիւն մը նկարագրել կը միտին:

Այսօր, ձախողութիւններ կան զոր պարկեչօրէն պէտք է «ձախաւերութիւններ» որակել, որոնք կու գան ցոյց տալու թէ որքա՞ն սահմանափակ էր սփիւռքեան զեկավար ընտրանիի ճանաչումը, հանդէպ Հայաստանի քաղաքական, ընկերային եւ մչակութային բիրտ իրականութեան: Մէկ կողմէն՝ Հրայր Մարուխեանի զեկավարած կուսակցութեան միամիտ սայթաքումները, 1991-էն 1994, միւս կողմէն՝ հայր եւ աղջիկ Մանուկեաններու փարթամ միջամտութիւնները՝ կաթոդիկոսական ընտրութեան մարզին մէջ, կու գան փաստելու որ խէաղներն ու փողը, զրամը, չե՛ն բաւեր՝ Հայաստանը իբր գործավայր հասկնալու, Սփիւռքը Հայաստանի մէջ ազգու գործօնի վերածելու: «Մի քիչ փող ուղարկեցէք» կը զրէր Օտեանի Փանջունին, եւ յիսնամեակ մը ամբողջ Ռամկավար - Բարեզործական մամուլը կ'ըմբոչխնէր հնչակեան եւ գաչնակցական գործիչներու այն ծաղրանկարը զոր կը մարմնացնէր անմահ Փանջունին: Սակայն «մի քիչ փող ուղարկելով» ո՛չ նախագահական ընտրութիւն կրցաւ չահիլ ՀՑԴ-ն, ո՛չ ալ կաթոդիկոսական ընտրութիւն ապահովել՝ ՀԲԸՄ-եան աւագանին: Թէ այս կրկնակ, անփառունակ ձախողութիւնները որուն ի՞նչ պիտի սորվեցնեն, չեմ գիտեր: Զանոնք կ'ընդգծեմ, հիմնաւորելու համար իմ առաջին կէտս, - Սփիւռք մը եւ Հայրենիք մը կըրնան իրարու հետ գործակցիլ, կամ՝ մէկը միւսին համար յաջող գործունէութեան դաշտ կրնայ գառնալ, միա՛յն եւ միմիա՛յն երբ ընտրանիները, գոնէ, կը ճանչնան եւ կը հասկնան միւս կողմի իրավիճակը: 1878-էն 1948, նոյնիսկ մինչեւ 1967 Ցունիսի պատերազմը, հրեայ Սփիւռքի ընտրանին կը ճանչնար Իսրայէլը եւ անոր ընտրանին: 1945-էն, պաղ պատերազմէն ետք, բնաւ նոյնը չէր մեր Սփիւռքի եւ Հայրենիքի զեկավար ընտրանիներու պարագան:

(Շար. 1)

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

«ԷՋՄԻԱԾԻՆ ԵՒ ԱՆԹԻԼԻԱՍ – ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ»

(Հեղինակ՝ Տոքթոր ՄԵԼԳՈՆ ԷՊԼԻՂԱԹԵԱՆ)
ՀԱԼԷՊ - 1994

Հայաստանեայց առաքելահաստատ Մայր Եկեղեցին ընդհանրական սահմանադրութեամբ մը օժտելու հարցը օրակարգի նիւթ եղած է ազգային - եկեղեցական բազմաթիւ ժողովներու: Բեմէն թէ մամուլով չատ -- չատեր ալ անդրադարձած ենատոր: Եւ սակայն պետականութենէ զուրկ մեր ժողովուրդին տարատիպ զոյավիճակը եւ վարչա -- քաղաքական տարբեր ու յաճախ հակադիր ազդեցութեանց ենթարկուած ըլլալու իրողութիւնը՝ գլխաւոր արգելակները եղած են իրեն համար ամբողջական ու համապարփակ կանոնադրութիւն մը ստեղծելու Հայ եկեղեցւոյ բաղձանքին:

Այս երեկոյթը քննող իւրաքանչիւր բանիմաց անձ կրնայ հարց տալ, թէ ի՞նչ պէս 1700-ամեայ Հայ Եկեղեցին երբեք չէ մչակած ամբողջական կանոնադրութիւն մը, որ նախօրօք ու պաչտօնապէս ճշդած ըլլալ անոր բազկացուցիչ մասերուն յարաբերութիւններն ու իրաւասութեանց սահմանները:

Պարզ իրականութիւնն այնէ, որ Հայ Եկեղեցին գործած է լոկ անցեալէն ժառանգուած աւանդութիւններով կամ մասնակիօրէն մչակուած օրէնքներով, առանց ունենալու համընդհանուր եւ բոլոր Աթոռներուն համար պարտաւորիչ օրինագիրք մը:

Հիմա, անկախացեալ Հայաստանի պայմաններուն մէջ, երբ Ս. Էջմիածնի Մայր Աթոռը ընտրած է արդէն իր արժանաւոր գահակալը ու Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնն ալ օրերս կ'ունենայ իրը, բնական է որ սահմանադրական հարցերու պատակ եկեղեցական թէ աչխարհական ձիրքնհաս մտաւորականներ փորձեն կրկին ձեռք առնել Հայ Եկեղեցւոյ ամբողջական եւ ընդհանուր կանոնադրութեան մը մշակման գործը ու ազգային մեր ինքնութեան գլխաւոր խորհրդանիշ հանդիսացող եկեղեցին օժտեն Սահմանադրական օրինագիրքով մը:

«Հալէպի «Կիլիկիա» հրատարակչատունէն մեզի հասած փոքրածաւալ գիրքոյկ մը (80 էջ) առաջին արձագանգ մըն է այս ուղղութեամբ: Հեղինակը՝ տոքթ. Մելգոն Էպլիղաթեան, հանրածանօթ եւ յարգուած անուն մըն է Լիբանանի պետական -- դիւանագիտական չրջանակներուն մէջ, որպէս երկարամեայ երեսփոխան Երկրին Մորհրդարանին: Ան մնայուն ներկայութիւն մըն է նաեւ լիբանանահայ կուսակցական (Հ. Ց. Դ.) թէ ազգային-եկեղեցական կեանքին մէջ, չուրջ քառորդ դարէ ի վեր պարբերաբար մաս կազմած ըլլալով Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Ազգ. Կեդրոնական Վարչութեան Քաղաքական Ժողովին: Այս վերջին հանդամանքը բաւ է արդէն որ ան իրապէս ըլլայ, մեր եկեղեցւոյ ներքին կարգուսարքին եւ ուստի՝ լսելի ձայն մը ունենայ եկեղեցական սահմանադրութեան մչակման հոլովոյթին մէջ:

Անմիջապէս ըսենք սակայն, թէ տոքթոր Էպլիղաթեանի սոյն գրքոյկը լուծումներ չէ որ կը բերէ բարդ ու տագնապալի այս հարցին, այլ հարցադրումներու ճամբով կարծիքներ կը համախմբէ ապագայ սահմանադրութեան մը կազմութեան մասին ու տրամաբանական վերլուծման կ'ենթարկէ մեր եկեղեցւոյ նուիրապետական Թոռներու փոխ -- յարաբերութեանց սահմանները, ապա վիճակին տուն տուող պատճառները, առնուազն օրէնքի ոյժ տալով նաեւ գանոնք բառնալու բանալի ուղիները...:

Ընդհանուր գիծերու մէջ բնութագրելէ ետք Հայ Եկեղեցւոյ ազգային նկարագիրը, հեղինակը կ'ըսէ թէ «անոր սահմանադրութիւնն ալ ազգային կարեւոր հարց մըն է», եւ ուստի՝ առանձինն քննարկման կ'ենթարկէ երկու կաթողիկոսութեանց այժմու կանոնադրութիւնները,

ԳԱՂՈՒԹՔ ԳԱՂՈՒԹ

Աջնձորի (Լիբանան) Ազգ. Գ. Կիւլպէնկեան գոլեժի հիմնադրութեան 25-ամեակի հանդիսութիւնը տեղի ունեցած է Յունիս 3ին վարժարանի շրջափակին մէջ: Խօսք առած է Պետրոս Շէմմէնեան, իսկ օրուան գլխաւոր բանախօսութիւնը կատարած է առաջնորդը՝ Սրամ Սրբ.: Ձեռնարկին ընթացքին յատուկ չքանչանով պարգեւատրուած են նախկին տնօրէն՝ Մովսէս Այնթապեան եւ Կիրակոս Քիլէճեան:

***

Փլովտիւի (Պուլկարիա) համերգասրահին մէջ, Մայիս 28-ին, ժողով - հանդէս մը տեղի ունեցած է նուիրուած Հայաստանի Ս. Հանրապետութեան անկախութեան հռչակման: Ներկայ եղած են քաղաքապետը՝ Կարապետ Թոմասեան եւ թեմին առաջնորդը՝ Տիրայր Սրբ. Մարտիկեան: Հանդէսին բացման խօսքը արտասանած է Սպրօ Մինասեան: Օրուան խմաստին մասին խօսած է Արմէն Յովակիմեան: Գործադրուած է դեղարուեստական բաժին մը:

ցոյց տալու համար ներքին այն հակասութիւնը որ գոյութիւն ունի առնոց մէջեւ:

Այսպէս, Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնն ու անոր ենթակայ թեմերը իրենց գործունէութեան հիմ կ'ընդունին 1863-ին Պոլսոյ մէջ հռչակուած Ազգային Սահմանադրութիւնը, մինչ Էջմիածին կը կիրարկէ 1836-ին ցարական միապետութեան պարտադրած «Պօլօժէնիա»ի սկզբունքները, երկուքն ալ անչուշտ իրենց էական բաժիններով ու վերամշակուած տարբերակներով: Այս իրողութեան է տեւ, առքիթ խզիզութեան նշանակալից կը գտնէ «որ երկու կայսրութիւններ (Օսմանեան եւ ցարական) տարբեր ժամանակներու եւ պատմական ամբողջովին տարբեր պայմաններու մէջ՝ որոշած են իրենց հպատակ հայ ժողովուրդը կառավարել եկեղեցական միջնորդի մը խողովակով»: Ու կ'աւելցնէ, թէ նոյնը պատահած է խորհրդային շրջանին ալ, երբ «սկզբնական տարիներու հակակրօնական դաժան հալածանքներէն ետք՝ Մոսկուա վերատեսութեան ենթարկեց իր ռազմավարութիւնը եւ աւելի քաղցրատու գտնուեցաւ Էջմիածնի հանդէպ, փորձելով շահագործել անոր ազդեցութիւնը արտասահմանի հայ գաղութներուն վրայ» (էջ՝ 31):

Պատութիւններ լաւ հասկցած ըլլալու են եկեղեցւոյ դերը (եւ ո՛չ միայն Հայ եկեղեցւոյ)՝ քաղաքական ընտրանքներ կամ արեւելումներ հակակշռելու կենսական գործին մէջ...: Ուղեգիծ մը, որուն թարմագոյն օրինակը եղաւ Գարեգին Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին վերջին ընտրութիւնը՝ նախագահական բացարձակ նախընտրութեամբ ու կամքով, որ կը միտի Հայաստանի նորանկախ պետութեան - եւ իշխանաւորներուն - ազդեցութեան զօտիներուն ընդլայնումը Սփիւռքի զաղութներուն վրայ: Եւ այս՝ նկատի առած նորընտիր Հայրապետին բազմաբնոյթ կապերն ու վայելած հմայքը արտասահմանի հայութեան կարեւոր մէկ զանգուածին վրայ:

Բայց միայն էջմիածինը չէ որ ենթարկուած է քաղաքական ուղեվարութեանց: Սփիւռքեան մեր եկեղեցիները եւս բնաւ ևս չեն մնացած անկէ: Ու ինչպէս կը հաստատէ Լալիքեան՝ «Սփիւռքի հայկական կազմակերպութիւնները գաղութներու կազմութեան առաջին շրջանին իսկ կատարելապէս հասկցան Հայ եկեղեցիին բացառիկ կարեւորութիւնը իբրեւ հայապահպանման ազդակ, լեզուին եւ մշակոյթին հաւասար, քայց մանաւանդ Սփիւռքի հայ ազգային կեանքը հակակշռելու կոչուած հզօր լծակ: Այս ընշումարտութիւնը լաւապէս չըմբռնող ապագայ պատմաբանին համար անհասկնալի պիտի ըլլայ թէ ի՞նչ հեռանկարով աշխարհիկ կազմակերպութիւններ ահագին ժամանակ վատնեցին Հայաստան-առաջնորդ-կաթողիկոս անհատնում վէճերով եւ իրարու հետ մրցեցան եկեղեցիներ կանգնելու համար» (էջ՝ 31): Այս բոլորէն կը հետեւի ուրեմն, որ Եկեղեցին ոչ - կրօնական նպատակներու հետապնդման յարմարագոյն լծակ մը եղած է անցեալին ու պիտի չարունակէ ըլլալ ապագային եւս:

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՑԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՄԻԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՄԲ ՈՐԴԵԳՐԱԾ ՈՐՈՇՈՒՄ

Հայ Աւետարանական Համաշխարհային Խորհուրդը *յատուկ ժողով մը գումարեց Փարիզի մէջ՝* 1995 *Մայիս* 15-ին: Ներկայ էին հետեւեալ կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները. - *Ամերիկայի Հայ Աւետարանչական Ընկերակցութիւն (Ա.Հ.Ա.Ը), Հիւսիսային - Ամերիկայի Հայ Աւետարանական Միութիւն (Հ.Ա.Մ), Ֆրանսայի Հայ Աւետարանական Միութիւն (Ֆ.Հ.Ա.Մ), Մերձաւոր - Արեւելքի Հայ Աւետարանական Եկեղեցիներու Միութիւն (Մ.Ա.Հ.Ա.Ե.Մ), Ստեփան Փիլիպպոսեան Հաստատութիւն (Ս.Փ.Հ), եւ վերջերս կազմուած Հայաստանի Աւետարանական Եկեղեցիներու Միութիւն (Հ.Ա.Ե.Մ):*

Խորհուրդը քննարկեց վերջերս դործադրուած հակօրինական բռնարարքները, որոնք ուղղուած էին Ամերիկայի Հայ Աւետարանչական Ընկերակցութեան ու Հայաստանի Աւետարանական Եկեղեցիներու Միութեան, կապուած անհատներու, համայնքներու եւ դրասենեակներու դէմ:

Խորհուրդը հետեւեալ որոշումը որդեգրեց.

Նկատելով որ Հայ Աւետարանական Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդը ժողով մը գումարեց Փարիզի մէջ, Երկուշաբթի, 1995, Մայիս 15-ին.

Նկատելով որ ներկաները մէջ կը գտնուէին Հիւսիսային Ամերիկայի, Ֆրանսայի ու Մերձաւոր - Արեւելքի Հայ Աւետարանական Եկեղեցիներու Միութիւններուն, Ամերիկայի Հայ Աւետարանչական Ընկերակցութեան եւ Ստեփան Փիլիպպոսեան Հաստատութեան ներկայացուցիչները.

Նկատելով որ Համաշխարհային Խորհուրդը ստացած է տեղեկագիրներ, որոնք կը վերաբերին վերջերս տեղի ունեցած յանցագործութեանց՝ ուղղուած Ամերիկայի Հայ Աւետարանչական Ընկերակցութեան եւ Հայաստանի Հայ Աւետարանական Եկեղեցիներու հետ կապ ունեցող անհատներու, համայնքներու եւ գրասենեակներու դէմ.

Նկատելով որ Համաշխարհային Խորհուրդը ստացած է ուրիշ տեղեկագիրներ՝ գործի դաշտէն եւ Ամերիկայի Հայ Աւետարանչական Ընկերակցութենէն, որոնք կը հաղորդեն թէ Հայաստանի կառավարութիւնը կ'ափսոսայ պատահածին համար, ու բերանացի թէ գրաւոր երաշխաւորութիւններ տուած է՝ հաւաստելով թէ հակօրինական արարքները ո՛չ իր կողմէ արտօնուած էին, ո՛չ ալ արդարացուած, եւ թէ ամէն կարելի միջոցի պիտի դիմէ՝ վստահեցնելու համար թէ յանցագործութիւնները պիտի չկրկնուին.

Հետեւաբար որոշուեցաւ թէ.-

1) Հայ Աւետարանական եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդը կ'ընդունի Հայաստանի Կառավարութեան ափսոսանքը:

2) Համաշխարհային Խորհուրդը գոհունակութեամբ ստացած է Հայաստանի կառավարութեան երաշխաւորութիւնը՝ թէ ան չէ արտօնած, ո՛չ ալ արդարացուցած յանցագործութիւնները, եւ թէ ամէն կարելի միջոցի պիտի դիմէ՝ որպէսզի նման յանցագործութիւններ չկրկնուին:

3) Համաշխարհային Խորհուրդը իր գրնահատութիւնը կը յայտնէ Հայաստանի կառավարութեան՝ յանցագործութեանց հանդէպ անոր ցուցաբերած շտապ հակազդեցութեան համար, ինչպէս նաեւ Հայաստանի կառավարութեան կողմէ երաշխաւորուած կրօնական ազատութեան համար:

4) Համաշխարհային Խորհուրդը իր երախտագիտութիւնը կը յայտնէ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Ա. Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին՝ այս հարցին նկատմամբ ունոր թափած անձնական ջանքերուն համար:

5) Համաշխարհային Խորհուրդը ուրախութեամբ կ'ողջունէ Հայաստանի Աւետարանական Եկեղեցիներու Միութեան հիմնադրութիւնը, եւ հաճոյքով կը հաղորդակցի անոր հետ, նաեւ զայն կազմող եկեղեցիներուն ու կազմակերպութեանց, եւ անոր առընչուած համաշխարհային գործակիցներուն հետ:

6) Համաշխարհային Խորհուրդը կը ուրոյգէ իր յանձնառութիւնը՝ օգնելու Հայաստանի Հանրապետութեան եւ անոր ժողովուրդին, եւ զօրավիգ կանգնելու Հայաստանի ժողովրդավարական զարձրնթացին ու կրօնական ազատութեան, նկատելով որ Հայաստանը եղած է բրիստոնէութիւնը իբր պետական կրօն ընդունող առաջին ազգը: Աստուած օրհնէ Հայաստանի Հանրապետութիւնը՝ մինչ ան կը զարգանայ անկախ ու ժողովրդավարական ազգերու համաշխարհային համայնիէն ներս:

Միաձայնութեամբ ընդունուած 1995 Մայիս 15-ին՝ Փարիզի մէջ:

Հայ Աւետարանական Միութիւն Ֆրանսայի
Հայ Աւետարանական Միութիւն Մերձաւոր - Արեւելքի
Հայ Աւետարանական Եկեղեցիներու Միութիւն Ամերիկայի
Հայ Աւետարանչական Ընկերակցութիւն
Ստեփան Փիլիպպոսեան Հաստատութիւն

ՀՈԳԵՎՐՏԻՔ

ՅՈՎՍԷՓ ԱԼՃԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հաւաքուած եկեղեցւոյ գաւթին առջեւ, հարազատները ու բարեկամները կը չշնջային՝ «Փէվէն գնաց». այսինքն՝ ճառագայթ մը եւս Մեծ Եղեռնի չառաւիղնեբէն: 86 տարեկան՝ տակաւին առոյգ մարդու մը կերպարանքն ունէր: Լիոնէն 50 քիլոմեթր հեռու, Լա Թուր Տիւ Փէն գիւղաքաղաքին մէջ, Հոգեգալստեան յաջորդ օրը Յովսէփ Ալճեան իր մահկանացուն կնքեց: Նստած իր բազկաթոռին վրայ, կը հեռուէր հեռատեսիլի յայտարերի մը. անոյշ մահ՝ վերապրողի մը համար որ աչքերը բացած էր տարագրութեան օրերուն, Մարաշի Հողին վրայ, 1909, Փետրուար 20-ին: Դեռ մանուկ, Թուրք եւ քիւրտ զինուորներ պիտի դան առաւօտ մը, բռնի ուժով տունէն տանելու փոքրիկն Յովսէփի հայրը: Կատարածէ օրերն էին: Տարիները պիտի անցնին. սակայն, Ղազարոս պիտի չվերադառնայ երբեք:

Աւելի ուշ աքսորի ճամբուն վրայ, հիւծած ու տկարացած, մայրն ալ՝ Լուսիա պիտի մահանայ, ձգելով որբ՝ երեք զաւակներ: Յովսէփի քայլերը պիտի հասնին մինչեւ Ճեպէլի որբանոցը՝ Լիբանան, ուր պիտի մնայ մինչեւ 1926: Հոն, պիտի ծանօթանայ 13-ամեայ պատանիի մը՝ Սեդրակ Սանճեան. այժմ՝ հանրածանօթ բարերար ու պատուոյ նախագահ Լիոնի Հ. Բ. Ը. Միութեան: Եւ այնուհետեւ նոյնիսկ ժամանակը պիտի չկարենայ խորտակել իրենց բարեկամութիւնը: 1926-ին, ուրիշներու նման Յովսէփ ալ կը մեկնի Ֆրանսա: Կը հաստատուի Լիոն, աչխատելով առուտուրի ընկերութեան մը մէջ, մինչեւ իր թոշակի տարին: 1933, Յուլիս 14-ին Լա Թուր Տիւ Փէնի մէջ կ'ամուսնանայ Օր. Ռվսաննա Մուսճեանի հետ: Չորս զաւակներ եւ 62 տարի ամուսնութիւն պիտի պսակեն իրենց կեանքը՝ համեստ ու անաղմուկ: Կեանքի վերջին քսան տարիներուն իր կնոջը հետ կը վերադառնայ վերոյիշեալ դիւղաքաղաքը, ինքզինքը դեռ աւելի մօտ ղգալու իր զաւակներուն ու յատկապէս թոռնիկներուն:

Յուղարկաւորութեան օրը, Յունիս 7-ին, խօսելով ննջեցեալի մասին, Գր. Սեդրակ Սանճեան պիտի յիշէր որբանոցի ամիսները ու վկայէր. «Յովսէփ չատ սիրուած ու դնահատուած էր: Մարզական չատ մը մրցումներու մէջ միշտ ախոյեան կը հանդիսանար»:

Ան եղած է նաեւ մեծ ընթերցասէր, դրականասէր, ու մշտական սիրահար՝ Հայոց պատմութեան:

«Դէպի Յարութեան Խորհուրդը տանող ճանապարհն է մահը», ըսաւ տեղւոյն ժողովրդապետը: Ու «Տէր Ողորմեա՛»ն եղաւ հրաժեշտի վերջին ազօթքը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԼՕՐԸՆՏ ՏՐՈՒԷԼ

ՊՐՈՍՊԵՐՈՅԻ ԿՂԶԻՆ

Ներածական՝ Գործու կղզիի բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլերէնէ Թարգմանեց՝
ՇԱՒՔ ՏԷՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Զարեան չափազանց ակներեւօրէն հրմայուած է որեւէ բան ըսելու համար: Կը զգամ թէ մարդին մէջ ամբողջ յօդուած մը արդէն իսկ ձեւաւորելու վրայ է այս փայլուն նիւթին շուրջ: Անհամբեր կը սպասէ որ Կոմսը չարունակէ իր խօսքը: Այս վերջինը՝ դարատափին մէկ կողմէն միւսը քալելով՝ կը ջանայ իր տեսակէտը ամրապնդող յաւելեալ մէջբերումներ յիշել: Իւրաքանչիւրէն ետք՝ Զարեանի ոգեւորութիւնը աւելի՛ կ'աճի: Ի վերջոյ կ'ըսէ.

- Կո՛մս, այս վեհ պիտին կենացը պէտք է խմեմ: Գոնսէրայի մասին մեր պիտացածներուն վրայ կարեւոր նորութիւն մը կ'աւելցնէ ասիկա:

- Ուրեմն, - կ'ըսէ Կոմսը զգացած զուսնակութենէն խոպոտած ձայնով ու յաղթական որոշ չեշտով, - խմե՛նք բաժակ մը Վիկինօ զոր ես կը կոչեմ Կալիբանի գինի: Ըստ ես՝ «Հատիկները պարունակող ջուրը» ո՛չ թէ չատ մը մեկնաբաններու կարծած սուրճն է, այլ՝ բուայնու - իռնական այս արտասովոր խմիչքը: Կենա՛ց, սիրելի Զարեան:

Կենացներու չարքը կը չարունակուի մինչ մը Քասթելլանի կարմիր գինիով, մինչ Զարեան հետզհետէ աւելի կը մխրճուի ենթադրութիւններու եւ հաւանականութիւններու լաբիւրինթոսին մէջ: Կոմսը կ'աւելցնէ.

- Ձենք կրնար վստահօրէն գիտնալ թէ Շէյքսփիր երբեւիցէ հոս եկած է, բայց կրնանք հետեւեալ երկու հարցումները տալ: Առաջին՝ ո՞վ է «բարեկամ արկածախնդիրը» որուն ան կ'ակնարկէ իր հնչեակներու ձօնին մէջ որպէս «պատմող», «բացատրող»: Երկրորդ՝ 1609-ին Շէյքսփիր արդէն չատ դանրածանօթ էր բացայայտ բանազողութեան ենթարկուելու համար: Բայց եթէ երկրէն դուրս կը գտնուէր, կրնայ պատահիլ որ Պարոն Թորպ քաղութիւնը ունեցած ըլլայ հընչեակները տպելու: Իսկ «Փոքորիկը» 1611-ին գրուած է, կ'ըսեն:

Թէոդոր, որ քալլաբար իր սենեակը կը քաշուի ժամը իննուկէսին, բժշկական իր ծաւալուն գիտութիւնը մէկդի դրած՝ այդ պահուն մոմը կը մարէ, մեր գլխուն վերեւ իր պատուհանին կը մօտենայ: Շէյքսփիրի այցելութեան մասին Զարեանի տուած տեղեկութիւնը զուարթ տարակուսանքով լսելէ ետք՝ ջինջ երկինքին մասին ակնարկութիւն մը կ'ընէ: Արեւմտեան կողմէն՝ ձիթենիի երկու փայլփլուն պուրակներու միջով՝ պսպղուն Յովսէփ չերտ մը կը տեսնուի: Օդի փոքրիկ հոսանք մը կը հասնի հովիտէն: Թէոդոր՝ օդին բոյրը ներչնչելէ ետք կը ճղղէ - «Յասմիկ»: Ապա բարի գիշեր կը յաղթէ եւ իր մօրուսաւոր գլուխը պատուհանէն ներս կը քաշէ: Մենք երեքս՝ մարզագետնին վրայէն քալելով եւ մրգատատէն անցնելով՝ բոլորաձեւ ամպհովանի չինուածք մը կը հանդիպինք, որ հռովմէական յաւերժահարսի մաչած արձան մը կը պատսպարէ:

- Կը յուսամ որ ձեր տիկինները ինձմէ վշտացած չեն դիրենք այս հանդիպումներուն չհրաւիրելուս պատճառով, - կ'ըսէ Կոմսը: - Եթէ արտօնէք պիտի յայտնեմ որ կիները դիս կը յոդնեցնեն: Անոնց ներկայութեան՝ պատշաճութեանց ու նախասիրութեանց մթնոլորտ մը կը ստեղծուի: Հրեշտակներու պէս կը խօսին բանաստեղծութեան մասին, մինչեւ որ սենեակին անկիւնի հայելին նչմարեն: Արական մրոտածողութեան վհուրենէն զուրկ են:

Այս փոքր բարձունքէն անդին՝ տեսարանը կը տարածուի - այդի, պտղանոց, անտառ, իրենց բաժանման գիծերով, մինչեւ սպիտակածեփ քարերով վերջին ժայռերը, որոնցմէ անդին՝ ծովը ետ ու առաջ կը գալարէ իր արծաթեայ ցոլքերը: Պալէոկաստրիցցայի ձկնորսները իրենց փայտեայ ու յարդեայ նաւակներով ճամբայ կ'ելլեն:

- Լուսնի լոյսով մարդ թեթեւ կը քնանայ, - կ'ըսէ Կոմսը: Դալարազարդ հովանիի մը քովէն կ'անցնինք ուր՝ խաղի սեղանի չուրջ նստածի պէս անշարժ՝ դիւցազի մը եւ իր կինը կը խօսակցին: Անունչ իրիկուան մէջ՝ անոնց ցած ձայնը յստակօրէն կը լսուի: - Վաղը դէպի ծովը ձիավարելու երթանք միասին: Իւրաքանչիւրիդ համար ձի մը ունիմ:

(Շար. 41)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԱՐՍԼԻԶԼ. – *Ժիրայր Շալճեան* 500 *ֆրանք «Սիրտ Սրան» հաստատի հրատարակութեան առթիւ։*

ՓԱՐԻԶ. – *Կարպիս Թուլումճեան* 200 *ֆրանք։*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է իւզպէնի հետեւեալ նուիրատուութիւնները.

Տիկին Ալիս Մուրատեան 500 *Ֆր., Պր. Յովհաննէս Տէր - Գալուստեան* 100, *Պր. Խոսրով Թօփալեան* 100, *Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տէմիրճեան* 100 *Ֆր.*, *Տէր եւ Տիկին Յակոբ Կօչկարեան* 200, *Տիկին Խոժէն Սէֆեան* 50, *Տիկին Արշալոյս Ադաչեան* 150, *Տիկին Ազատի Պարոնեան* 50, *Տէր եւ Տիկին Ռաֆֆի Ասլանեան* 1500, *Տիկին Ալիս Մուրատեան* 300, *Տիկին Մարիձա Տէրտէրեան* 100, *Տէր եւ Տիկին Ժողֆ Մազգասեան* 100, *Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Քիւլճէեան* 100, *Տիկին Մարի Թօփալեան* 300 *ֆրանք*, *Տիկին Գարլէն - Շաքէ Կիւլեան* 200, *Տէր եւ Տիկին Կարպիս Կարապետեան* 200, *Տիկին Շնորհիկ Փափազեան* 100, *Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գաբրաօղլանեան* 100, *Պր. Խաչիկ Օհաննեան* 100 *Ֆր.*։

Գրիգոր - Ռոժէ Տավլաշեանի մահուան առիթով եկեղեցւոյս եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները.

Տէր եւ Տիկին Միշօ Պարսադճեան 200, *Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Պարսադճեան* 200, *Տիկին Մաուլէն Թիւրիօ* 300, *Պր. Շաուլ Ալեքսէեսեան* 500, *Տէր եւ Տիկին Ժապ Փանոսեան* 1000, *Տէր եւ Տիկին Մեղու Փանոսեան* 500, *Տիկին Սօնա Փանոսեան* 300 *Ֆր.*։

La Section de Langue et Civilisation arméniennes de l'INALCO (Langues O)

rappelle que ses cours sont ouverts à toute personne majeure titulaire d'un baccalauréat (dispense possible), *y compris les débutants absolus*. Les personnes ayant déjà une connaissance de la langue peuvent, selon leur niveau, être autorisées à cumuler les deux premières années, ou être admises sur examen en deuxième cycle (niveau licence, en cours d'habilitation, actuellement Diplôme Supérieur de l'INALCO). *Un nouveau programme de niveau Licence est créé à partir de la rentrée* 1995, *il comportera notamment une option «didactique de l'arménien», destiné à la formation ou au perfectionnement des enseignants d'arménien des associations arméniennes.*

Inscriptions administratives
(*renseignements audiophone* 42 60 76 62)

Premier cycle: Inscription administrative 2, rue de Lille, Paris 7e, entre le 6 et 21 Juillet pour les bacheliers de 1995; jusqu'au 22 Septembre pour les achelliers des années antérieures (possibilité de dispense de baccalauréat. Se renseigner).

Second cycle: Inscription sur équivalence pour les personnes qui ont une bonne connaissance de la langue : retirer un dossier de demande d'équivalence avant le 30 Juin, 2, rue de Lille, Paris 7e, puis contacter Mme Donabédian au 44 16 11 10. Un examen aura lieu le 19 Septembre comportant une épreuve de thème, version, et résumé-commentaire en arménien.

Une réunion publique d'information aura lieu avec les enseignants de l'INALCO le Vendredi 15 *Septembre* 1995 *à* 20 *h* 30 *à la Maison des Etudiants Arméniens*, 57, *Bd Jourdan, Paris* 14e. *Début des cours le* 16 *Octobre.*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Սուրբ Մեսրոպ կրթարանի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է վարժարանիս բարգաւաճման համար եղած հետեւեալ նուիրատուութիւնները.

Պր. Ժիրայր Փեհլիվան 1000 *Ֆր.*, *Պր. Խաչիկ Քումբու* 100, *Տիկին Արեզնապ Քէպզէեան* 100, *Պր. Օհաննէս Տէր - Փիլիպոսեան* 100, *Տիկին Զարուհի Սրապեան* 500, *Պր. Վարդգէս Պազտասարեան* 1000, *Տիկին Մաքրուհի Թարլաեան* 200, *Պր. Ֆանարճեան* 200, *Պր. Նէտէլեան* 500 *Ֆր.*, *Տիկին Զապէլ Փուլուր* 300, *Պր. Մարթիրոս Քայան* 200, *Տէր եւ Տիկին Երուանդ Ճամուզոզլու* 500, *Ապլաք եւ կէօքճէ ընտանիքներ* 400, *Պր. Վարուժան Զարքճեան* 500, *Տէր եւ Տիկին Կարապետեան* 1500, *Արնաթէքս ընկերութիւն* 1200, *Պր. Փէր Նիքոլա* 500, *Օր. Լինա Մելքոնեան* 1000, *Օր. Սիրվարդ Էլմաճիօղլու* 250, *Պ. Բոնաթան Պօյեան* 250, *Պ. Սիմոն Փեհլիվան* 500, *Պ. Քայմաքճը* 500, *Հայ Արաբաա* 200, *Տէր և Տիկին Թորոս Պատուկանեան* 300, *Պ. Վազաբշակ Գալճեան* 200, *Պր. Սարգիս Տաղճը* 200, *Պր. Զաքար Շէն* 500, *Պր. Տավիտ Թաշան* 200, *Տէր եւ Տիկին Քարաթէփէ* 300, *Տէր եւ Տիկին Բարսեղ* 200, *Տէր եւ Տիկին Նահապետ Էօղթաչ* 500, *Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Էօլչէր* 300 *Ֆր.*։

Պր. Յովհաննէս Երէցեան 400 *ֆրանք Մարթա Սարըպօղլուի մահուան առիթով*, *Պր. Արսէն Քարօղլու* 200 *Ֆր. Սեդրակ Քարօղլուի յիշատակին*, *Տէր եւ Տիկին Ս. Շէրիք* 500 *Ֆր. իրենց մօր յիշատակին*, *Տէր եւ Տիկին Ժորժ Տօղրամաճեան* 1000 *Ֆր. Լիւսի Տօղրամաճեանի մահուան առիթով*, *Տիկին Սոնա Թուրեան* 300 *Ֆր. իրենց հանդուցեալնեբուն յիշատակին*։

Նաճին
Տիկին Վարդուհի Օհաննէսեան
իր եղբայրն ու քոյրը
Արմէն եւ Աստղիկ Թուֆանեան
ուրախութեամբ կը ծանուցանեն
ԱՆԱՀԻՏԻ
Ծնունդը, 1995, *Մայիս* 16-*ին*
Վազգէն եւ Աննա Թուֆանեանի
երդիքին տակ, Փարիզ։

Տարեվերջի հանդէս

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնն ու երկօրեայ վարժարանիս ուսուցչական կազմը ուրախութեամբ կը հրաւիրեն տարեվերջի ընդհանրական հանդէսին որ տեղի պիտի ունենայ Յունիս 29, *Հինգշաբթի, երեկոյեան ժամը* 20·30-*ին, եկեղեցւոյ կից Սարգիս Պալասանեան սրահին մէջ»։*

ԿԼՈՑԵՑ ԽԱՉ

ՁԱՓ

Պօմոնի Նայիրի մասնաճիւղը կազմակերպած է ճաշ մը, Շաբաթ, Յուլիս 1, *ժամը* 20-*ին եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ։*
Մուտքը ազատ է։

KHANASSOR

DIMANCHE 2 JUILLET

La FRA Dachnagtsoutioun groupe Arghoutian de Chaville
avec la participation de la Croix Bleue des Arméniens de France
Section «Ter Davtian» de Chaville
organise une

grande fête champêtre

Buffet — Animation — Surprises — Ambiance

au *Parc Bon Repos à Viroflay*
Près de la Place Louis XIV — N 10 — Parcours flêché à partir de Chaville

XIVèmes JEUX MONDIAUX DE L'UGAB

A PARIS
du 10 au 15 Juillet

Comme nous l'avons annoncé précédemment, près de mille athlètes sont attendus à Paris (*). Les jeux se dérouleront à la Halle Carpentier, qui abrite cinq terrains de basket et de volley, ainsi qu'une annexe pour le football. Tous les athlètes et leurs dirigeants seront hébergés à l'Hôtel Méridien-Montparnasse. Trois bus de la RATP feront la navette entre l'hôtel et la Halle Carpentier.

La plus imposante délégation sera celle des Etats-Unis, avec 162 personnes venant de cinq villes différentes : Detroit, Los Angeles, Fresno, Boston et Oakland.

Outre les activités sportives, une soirée «*disco jeunes*» est prévue le soir du 12 Juillet; puis la participation, dans la nuit des 13 et 14, aux festivités du «14 Juillet».

Un dîner de gala clôturera les Jeux, le 15 Juillet, à la fin des épreuves sportives, pour la remise des coupes et médailles. Un spectacle, haut en couleurs, est prévu durant cette soirée de gala.

(*) Pour toute information complémentaire, veuillez contacter :
Stéphanie SAMUELIAN : 40. 50. 60. 53.

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԽՏԱՑԵԱԼ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ
ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ, ՕԳՈՍՏՈՍ 1-26

Որակաւոր ուսուցչական կազմ, հրաւիրեալ դասախօսներ,
պտոյտներ դէպի շրջակայ տեսարժան վայրերը
Գինն՝ 6·200 Ֆրանս. Ֆր. - Հեռաձայնել՝
39 / 41 / 520·7737 *թիւին*: Բացակայութեան պարագային
թողուլ հեռաձայնի թիւ մը:

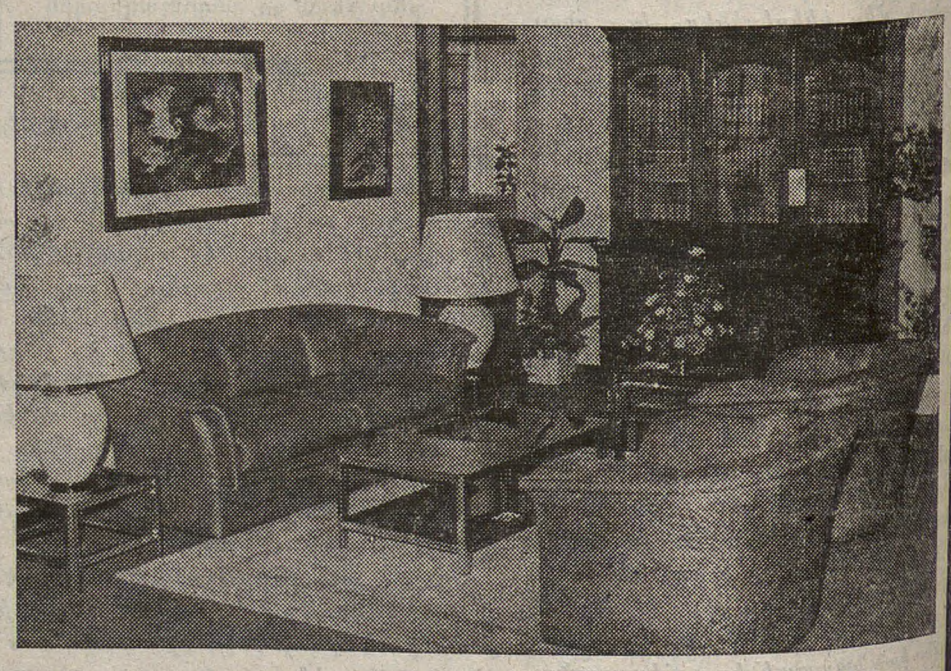
COURS INTENSIF DE LANGUE ET CULTURE ARMENIENNES
UNIVERSITE DE VENISE, 1-26 AOUT

Enseignants qualifiés, conférences, séminaires,
excursions et visites culturelles.
Prix : 6.200 FF. — Pour tous renseignements appeler le :
39 / 41 / 520.7737 — laisser un message avec le numéro de téléphone

Meubles **Ghazarian**

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z. I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

"Բացառիկ զեղչ «Ցարաց»ի բաժանորդներուն"

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 28
MERCREDI
28 JUIN
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. — Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.622 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.622

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Դժուարին Բայց Յուսատու Սկիզբ

Փարիզի արդարադատ ատեանը յանդգնաբար հռչակեց պատմաբան Պ. Լէուիսը որուն դէմ դատի դիմած էր Հայկական կազմակերպութիւններու Ֆորումը, Հայերու ցեղասպանութեան իրողութիւնը անտեսելով հայ ժողովուրդին արժանապատուութիւնը վիրաւորելու ամբաստանութեամբ: Յունիս 21-ին արձակուած վճիռը հակառակ բոլոր յոյսերուն, հատնարար անհնկալի բաժին մը ունեցաւ մեղմ չատերուն համար: Այնքա՞ն վարժուած ենք պատուաբներու եւ պատասխանութիւններու, կեցուածքներու ժխտականութիւն:

Նոյն պատմաբանին դէմ Հայ դատի յանձնախումբին ձեռնարկած առաջին դատին արդիւնքը որ օրինական ներկայ տեսլականը անգրաւարար եւ ուրեմն դատարանը անկարող կը նկատէր հարցը վճռելու, նոր թերահաւատութիւններ ունենալու պատճառ էր: Թէեւ նշանակալից էր ամբաստանեալ կողմին կեցուածքը. Թուրք մամուլը առաջին օրէն կը չեչտէր թէ Ֆորումին ձեռնարկած դատը իր ընոյթով կը զանազանուէր առաջինէն, հակադնելով որ բոլորովին անհաւանական չէր տարբեր արդիւնք ըլլար: Իսկ Պ. Լէուիսի պաշտպան փաստաբանը Թ. Լեւի «Միլիէյէք»ի (Մայիս 16) բղթակիցին կ'ըսէր. «Ա. դատին պարագային ըսած էի որ ան օրինական հիմէ զուրկ է եւ չի կրնար տեղի ունենալ: Իրաւացի էի: Սակայն, վաղուան դատավարութեան համար նոյն բանը չեմ կրնար ըսել. որովհետեւ այս անգամ Լէուիս կը դատուի բաղաքացիական օրէնքին 1382-րդ յօդուածին համաձայն, Հայերու արժանապատուութիւնը վիրաւորած ըլլալու ամբաստանութեամբ: Վճիռը պիտի եղ-քարկուի դատաւորին արժեւորումին»:

Այդ վճիռը որ արձակուեցաւ Թուրքիոյ վարչապետին Փարիզ գտնուած օրն իսկ, նախ դրական արձագանգ մըն է հայկական եւ նաեւ Թրքական սպառումներուն: Դատավարութեան օրը փաստաբան Փ. Տէվէճեան չեչտած էր թէ Հայերը կ'ապաւինին ֆրանսական արդարադատութեան: Այսօր արդարացած է ապաւէնը: Իսկ վճիռն քանի մը օր առաջ Թուրք նախկին դեսպան մը հարց կուտար թէ «Ֆրանսայի մէջ դատաւորներ կա՞ն»: Այդ հարցումն ալ յանդգած է դրական պատասխանի: Այո՛ Ֆրանսայի մէջ դատաւորներ կան:

Յունիս 21-ի վճիռը որուն առ այժմ հեղնախառն քանի մը տողնոց արձագանգներով միայն տեղ տուաւ Թրքական մամուլը, անկասկած ծանրագոյն խմաստ ունի նոյնինքն Պ. Լէուիսի համար: Տուժակիր կողմին խորհրդանշական 1 Ֆր. հատուցանելու դատապարտումին մէջ չէ այդ խմաստը. այլ տրուած վճիռով դիտնական անոր հեղինակութեան ու վայելած վարկին արատաւորման. բաներ որոնք անչուշտ որոշ ինքնավստահութիւն մը տուած էին Լէուիսի երբ Հայերու ցեղասպանութիւնը կը սահմանէր որպէս «Պատմութեան Հայերու տարբերակը»: Հաւանօրէն ան այսօր հարց կուտայ ինքն իրեն թէ կ'արժէ՞ր մերժողութիւնը այդքան ծայրայեղութեան հասցնել, վերջին պահուն տուերուտելու համար հեղինակաւոր պատմաբանի անցեալ մը, համակերպութիւններու ապահոված կարգ մը առաւելութիւններու փոխարէն...:

Ինչ կը վերաբերի Հայկական կողմին, վճիռը նման յետագայ քայլերու համար անառարկելի նախընթաց մը կազմելէ զատ, կ'արժեւորէ այս մարզի մեր փխրուն

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՅՈՒՆԻՍ 28, ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԳԱՐԵԳԻՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՊԷՅՐՈՒԹ ԳՆԱՑ

Երկուշաբթի, Յունիս 26-ին, Անթիլիասի մէջ տեղի ունեցած է միաբանական ժողով մը որու ընթացքին պատրաստուած է թեկնածուներու հնդանուն հետեւեալ ցանկը.--

ԱՐՏԱԿ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, առաջնորդ Իրանա - Հնդկաստանի թեմին:

ՍԱՀԱԿ ԱՐՔ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ, առաջնորդ Յունաստանի Հայոց թեմին:

ՍՈՒՐԲԻՆ ԱՐՔ. ԳԱԹԱՐՈՑԵԱՆ, առաջնորդ Բերիոյ թեմին:

ԿՈՐԻՒՆ ԱՐՔ. ՊԱՊԵԱՆ, առաջնորդ Ատրպատականի թեմին:

ԱՐԱՄ ԱՐՔ. ՔԻՇԻՇԵԱՆ, առաջնորդ Լիբանանի Հայոց թեմին:

Արդէն իսկ, Պէյրութ ժամանած է Պոլսոյ Գարեգին Պատրիարքը, հետզհետէ կը ժամանէին բոլոր պատգամաւորները:

Պէյրութ կ'երթան նաեւ Արցախի առաջնորդը՝ Պարգեւ Եպիսկոպոս, Երուսաղէմի պատրիարք՝ Թորգոմ Արք., Փարիզի Հայոց առաջնորդ՝ Գիւտ Արք.:

Ամենայն Հայոց Գարեգին Ա. Կաթողիկոսը, յառաջ օդանաւով, Պէյրութ կը ժամանէր Երեքշաբթի, Յունուար 27-ին եւ օդակայանը կ'ընդունուէր պետական, ազգային, կուսակցական պաշտօնական անձնաւորութեանց կողմէ:

Նորընտիր Կաթողիկոսին օծումը կը կատարուի Շաբաթ, Յուլիս 1, ժամը երեկոյեան 7-ին:

«դրամագլուխ»ը: Այդ դրամագլուխը կազմուած էր ոչ ուղղակի արդարադատ միջազգային ատեաններէ արձակուած վճիռներով որոնք կը հաստատէին ցեղասպանութեան իրողութիւնը. 1984 Ապրիլին այս հաստատումը կ'ընէր «Ժողովուրդներու մնայուն դատարանը» Փարիզի մէջ, ապա 1985 Օգոստոս 29-ին ՄԱԿ-ի ենթայանձնախումբը, իսկ 1987 Յունիսին Եւրոպական Խորհրդարանը:

Այսօր հարցը հոն է թէ ի՛նչ արժեւորում պէտք է տալ ներկայ փուլին. ուրախանա՞լ, պարզապէս բաւարարուի՞լ թէ մեծ ակնկալութիւններու համեմատութեամբ համեստ նկատել յաջողութիւնը: Մեզմէ իւրաքանչիւրը հակադնէ իր խառնուածքին, չափանիշներուն, մօտեցումներուն համաձայն: Կամ բնաւ չհակադնէ:

Ինչ որ ալ ըլլայ պարագան, մեծագոյն սխալը պիտի ըլլայ կարծել թէ աւարտի մը հասանք. վերջակէտի մը յանգեցանք: Լէուիսի դատավարութեան տրուած վճիռին ամէնէն ճիշդ գնահատումը պիտի ըլլայ պայքարի մեր յետագայ ճամբուն համար զոյն մեկնակէտ մը նկատել:

Դժուարին, բայց յուսատու սկիզբ մը:

Ա. Թ.

ՄԱՄՈՒԼ

«LE FIGARO» (27 Juin)

LE PEINTRE AURA SON MUSEE

Carzou s'offre à Dinard

«Ֆիկարօ» յօդուած մը նուիրած է նկարիչին, հարցազրոյցի բաժինով մը եւ նկարով: Գրութեան սկիզբը, քանի մը տարիով ծերացնելով Գառզուն որու ծննդեանդը կը միացնէ դարուս ծննդեան, «կամ գրեթէ» կը ճշդէ, յօդուածագիրը՝ Ժան - Գլօտ Լամի կը գրէ թէ 1955-ին «Connaissance des Arts» պարբերականը Գառզուն դասած էր իր սերունդի տասը լաւագոյն նկարիչներու շարքին:

Հարցազրոյցին մասը կը վերաբերի Գառզու Թանգարանի մը որ պիտի բացուի Տինառ: Նկարիչը կը պատմէ թէ 1958-ին է որ վանսը «գտած» է, բայց չի սիրեր հարաւի տօթը եւ հոն կ'երթայ միայն ձմեռը, կնոջը՝ Նանի հետ: Պատուոյ քաղաքացի է վանսի եւ հաւանաբար աւելի ալ կապուած կ'ըլլար քաղաքին եթէ չըլլար իր նուիրատուութեան հարցը: 1986-ին է որ Ֆ. Լէոթար, այն ատեն Մշակոյթի նախարար, բացումը կը կատարէր վանսի «Գառզու Թանգարան»ին քաղաքին կեդրոնը, բայց, յետագային նոր թաղապետութիւնը ամէն ինչ խնդրոյ առարկայ կ'ընէր, կ'առաջարկէր որ Գառզու իր գործերը մատուռ մը փոխադրէ, ինչ որ անընդունելի էր, մանաւանդ որ արդէն մատուռ մը ունի Մանոսք՝ «Յայտնութիւն»ով: «Ձիս վռնտեցին» կ'ըսէ Գառզու եւ «դատ բացի»: Դատը կորսնցուցած է որովհետեւ հակառակ քաղաքին հետ պայմանագրութեան, նուիրատուութիւնը (տոնասիոն) չէր արձանագրուած նոտարի մօտ, ուրեմն ամբողջութիւնը եւս առած է, աւելցուցած բեմական յարդարումներ եւ նուիրած Տինառի որ իր տրամադրութեան տակ դրած է դղեակ մը:

Գառզու կը պատմէ նաեւ իր սկզբնական չրջանը երբ ծաղրանկարներ կը գծէր թերթերու համար (առաջինը՝ Հիթլէր, 1932-ին): Ներկայ արուեստին մասին կ'ըսէ. - «Այսօրուան արդիականները կ'ուզեն նոր բերականութիւն մը հնարել: Անտիկա չի նշանակեր թէ խորութիւն ունին: Անոնք որոնք փիբասոյէն կը մեկնին շատ հեռու չեն կրնար երթալ: Կը նախընտրեմ հիմնուիլ Լէոնարտօ տա Վինչիին, էնկրի գծագրութիւններուն, Տըլաքրուայի, ձիորճիօ տէ Քիրիկոյի որ յուզում տրուած է ինծի: Աշխարհը կը դիտեմ անձայլայլ, բայց կը վախնամ որ այս ամբողջը գէշ վերջանայ: Մարքեմ որ գիւղատրներ, թղթաւօթներ, աւերակ պալատներ վիպական երազի մը պատկանին միայն»:

*
**

«LE FIGARO» (26 Juin)

AZNAVOUR ENTRE L'ARMENIE ET L'ACADEMIE

Թերթը կ'արձագանգէ Ազնաւուրի դրօծունէութեան: Գալիֆորնիայէն սկսեալ, Փարիզ ուր մասնակցած է բարեսիրական երկու կալայի նախքան Պրագիլ եւ Քէպէք երթալը: Սեպտեմբեր 21-ին Հայաստան պիտի երթայ անկախութեան տարեդարձին առթիւ, ապա վերամուտին, Ֆրանսական Կաճառը պիտի ստանայ վերմէյ մետալը զոր Ֆրանսական ակադեմիան իրեն չնորհած է իր գործին ամբողջութեան համար:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՊՈԼՍՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ ՀՍԿՈՂՈՒԹԵԱՆ ՏԱՓԿ

«Լիբէռնոսիյ» («Տիեզերական») չաթաթերթը որ նոր սկսած է հրատարակուիլ, Յունիս 24-ի թիւով կը տեղեկացնէ թէ Ներքին նախարարութեան թելադրանքով հարցաթերթիկներ ղրկուած են եկեղեցիներուն. այդ հարցաթերթիկները, ըսուած է պէտք է լրացնել ու յանձնել ոստիկանատուները անկէ փոխանցուելու համար Ներքին նախարարութեան: Թերթիկներուն վրայ կը հարցուին եկեղեցին աշխատողներուն ինքնութիւնները, պարտականութիւնները ու կոչումները: Պէտք է նշուին նաեւ տուեալ եկեղեցիին անունը, պատկանած հաւաքականութիւնը, հոն յաճախողներու ծննդավայրը, պատմութիւնը, քաղաքացիութիւնը, պարտականութիւնը, եւլն.:

Կրօնական գործերու Տեսչութիւնն ալ եկեղեցիները ղրկուած ոստիկաններու կատարած հարցաքննութիւններով կը ճշդէ եկեղեցւոյ հիմնադրութեան թուականը, արարողութեան օրերը, ծուխերը:

Գումգափուի բողոքական եկեղեցւոյ նախադահը Գրիգոր Աղապալօղլու յայտնած է թէ իրենք վրդոված են այս հետաքննութենէն, որովհետեւ «նման հարցուփորձերու արդիւնքը տարիներ ետք կը յայտնուի: Տարիներ առաջ ալ նոյն ձեւով գրաւուած են եկեղեցիներու ստացուածքները». Նոյն անձը ըսած է նաեւ թէ նախապէս ալ փոքրամասնութիւններու դրբատեհնեակէն ոստիկան մը հեռաձայնած ու պահանջած է որ եկեղեցական կալուածներու ցանկը տան: Երբ հարցուցած են թէ պաշտօնական դիմումնագիր ունի՞ն, ոստիկանը պատասխանած է. «մեր պահանջը չի՞ բաւեր»:

Կրօնական գործերու նախարարը ըսած է թէ նման հարցաթերթիկ պահանջուած է կրօնական բոլոր հաստատութիւններէն:

*
**

Այս տեղեկատուութեան վրայ ուզեցինք դիտնալ թէ ինչ հակազդեցութիւն ունեցած էր Պոլսոյ Հայոց պատրիարքարանը: Ըսուեցաւ թէ նման հարցաթերթիկներ ստանալ որքան ալ անախորժ ըլլայ, նախընտրելի համարուած էր պատասխանել, առանց հակազդելու: Իսկ բողոքական եկեղեցիին նախագահին վրդովմամբ կը բացատրուէր անով որ մօտիկ անցեալին պատկան իշխանութիւններ ղրկած էին այդ եկեղեցիին կալուածներէն Թուղլայի ամառնային ճամբարը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ, Յունիս 26-ին, մազապուրծ ազատած է մահափորձէ մը Ատիս-Ապապայի մէջ, ուր գացած էր մասնակցելու համար Ափրիկեան Միութեան կազմակերպութեան 31-րդ վեհաժողովին: 5-6 հոգինոց խմբակ մըն է որ յաջողած է կեցնել այն կառքը ուր տեղ ըբրաւած էր Հոսնի Մուպարաք եւ կրակ բանալ: Կառքին մէկ ապակին չարդուփշուր եղած է: Երկու ոստիկան եւ երկու յարձակող սպանուած են, Մուպարաք, որու կառքը զրահապատուած էր, փրկուած է, բայց անմիջապէս Գահիրէ վերադարձած եւ Սուսանը ամբաստանած որպէս հեղինակ ահաբեկչութեան, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին եւ աւելցուցած.. «Անոնք որոնք ապաստան կուտան ահաբեկիչներու, պատճառաբանելով թէ անմեղներ են, օր մը կը վճարեն»: Ակնարկութիւնը կը վերաբերէր արեւմըտեան կարգ մը պետութիւններու: Յու-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ՍՓԻՒՌՔ ԿԱՊԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

(Ր.) Կարելի չէ հասկնալ թէ ինչո՞ւ հրեայ Սփիւռքը առանձնաշնորհեալ դերը կը վայելէ (մանաւանդ՝ Միացեալ - Նահանգներու մէջ), եւ այդ դերը կրնայ դործածել յօդուտ Իսրայէլի, (մինչ մենք գուշահեռ յայտդրութիւն չենք վայելեր), առանց հասկնալու հրեայ կրօնքի եւ մշակոյթի եզակի դերը, «Արեւմուտք»ի պատմութեան մէջ: Եթէ «արեւմտեան» կոչուող քաղաքակրթութիւնը ծնողք ունի, այդ երկու ծնողքներէն մէկը հրեայ կրօնք - մշակոյթն է (միւսը՝ յունա - հռոմէականն է անշուշտ): Հրեային կրօնքը՝ քրիստոնէութեան յաճախ մերժուած հայրն է (թերեւս նաեւ՝ իսլամին): Հրեայ ազգի ինքնատիպ առասպելներն ու պատումները՝ իբր «Հին Կտակարան», ամէն քրիստոնեայի, մանաւանդ ԱՄՆ-ու բողոքական քրիստոնեայի աշխարհխմացութեան դործօններէն են: Հրեայի՛ն անուններու տարբերակներն են որ կը վլխատան քրիստոնէութեան մէջ, - Ժան, Ճոն, Յուան, Իվան, Ճովաննի եւ Ցովհաննէս կու գան յիշեցնելու մեզի որ Աստուծոյ զաւակը նախընտրեց որդի մարդու ծնունդ տալ՝ հրեայ ընտանիքի մը մէջ եւ հասունցաւ իբր ըմբոստ հրեայ ռաբունի - քարոզիչ մը: Հրեայ կրօնքի եւ մշակոյթի այս «առանձնաշնորհեալ», այս ծնողային, «հայրական» դերը՝ հանդէպ քրիստոնէութեան (եւ իսլամի) երբեմն ադէտալի եղաւ Հրեային համար, երբեմն ալ՝ օգտակար: Սակայն մնաց եւ կը մնայ եզակի: Մինչդեռ Հայութեան կրօնք-մշակոյթը է՛ր եւ կը մնայ մէկ փոքրիկ արբանեակը «արեւմտեան» մշակոյթին, եւ այդ միայն մեր մշակոյթի եւ կենցաղի արեւելեան մանրիկներու ընդհանրացած անպիտացմանն չնորհիւ:

(Գ.) Հրեային պատկանելիութեան ըզգայումը, զոր կը անուցանեն կրօնական, մշակութային եւ կազմակերպչական - քարոզչական բազմաթիւ ազդակներ, չատ աւելի զօրաւոր է քան Սփիւռքահայութեան մօտ նոյն զգացումը: Այսուհանդերձ պէտք է աւելցնել որ ներկայիս հրէական այդ զգացումն ալ սկսած է տրկարանալ, նոյնիսկ իր մէջնաբերդներէն մէկուն, Միացեալ - Նահանգներու մէջ:

(Դ.) Հրեայ հաւաքականութիւնը դեր ունեցած է դրամատիրութեան, ֆափիթալիզմի հիմնաւորման մէջ եւ ունի, այսօր: Դրամատիրութիւնը ճարտարարուեստական երեւոյթ մը չէր միայն, Սկովտիայէն ու Անգլիայէն մինչեւ Ֆրանսա, Պելժիա եւ Գերմանիա, այլ էր նաեւ փիւնանսական նորոյթներու եւ «բարեփոխութիւններու» հիմնակարգ մը: Ճարտարարուեստական դրամատիրութեան մէջ յատուկ դեր չունեցաւ, եւ չէր կրնար ունենալ հրեայ Սփիւռքը, սակայն փիւնանսական դրամատիրութեան մէջ ունեցա՛ւ եւ կը չարունակէ ունենալ: Այսօր՝ փիւնանսական դրամատիրութիւնը երկրագունտին տիրապետող ուժ մըն է, իսկ այդ դրամապետի անդրադահանային չարժումներու, փոխանցումներու մասնագէտներուն մէջ մեծ է հրեայ ըմփիւռքի ներկայութիւնն ու դերը: Թող «հակասեմական» ցափուռուք չհամարուին այս տողերը: Ըսածս այն Չէ որ «Հրեան համաշխարհային դրամատիրութիւնը կը վարէ, ի չահ Իսրայէլի կամ Հրէութեան»: Կ'ըսեմ ուրիշ բան, - հրեայ ըմփիւռքի աշխարհխմացութիւնը չատ ազդուած է փիւնանսական դրամատիրութեան փորձառութենէն, նաեւ ազդած է անոր: Ի հեռուանդ այս փոխադարձ ազդեցութիւններուն, մինչ ազգային մտածում ունի հրեայ ընտրանին, այդ մի՛չտ զուղորդուած է համաշխարհային եւ անդրազգային մտածումին, ըլլա՛յ անհատական, ըլլա՛յ մշակութային, ըլլա՛յ քաղաքական մարզերուն մէջ: Հայ Սփիւռքին կը պակսի նման հաւասարակշռուած եւ արմատացած դիտակցութիւն՝ հանդէպ համաշխարհային, թէպէտ պէտք է ըսել որ 1604 - 1863 թուականներուն, Սպահանի, Մատրասի, Իմմիրի, Պոլսոյ մէջ եւ Մխիթարեաններու մօտ զոյութիւն ունեցած է կարելիութիւնը՝ նման դիտակցութեան մը ստեղծման: Կարելիութիւն՝ որ, ա՜ւ՛ղ, չունեցաւ իր պտուղը:

Այդ՝ տարբեր հարց է: Կը փակեմ այս հատուածը, վերահաստատելով թէ այն անձը՝ որ բաղդատութիւններ կ'ուզէ պըրպտել եւ զուգահեռներ տեսնել մեր եւ հրեայ հաւաքականութիւններուն միջեւ, պարտի նկատի ունենալ ցարդ թուադըրուած տարբերութիւնները, որոնք ինծի կը թուին հիմնաւորուած եւ նոյնիսկ անժխտելի:

(Ե.) Կ'աւելցնեմ միայն այս: Երբ ըմփիւռքարնակ Հրեան իր ինքնութիւնը կամ պատկանելիութիւնը կ'ուզէ հաստատել, կ'ըսէ ,-«Հրեայ եմ», «Այ Էմ Ճուիշ», «ժը սիւի ժիւիֆ»: Երբ իր արիւնակիցը որ «հայրենիք» կը բնակի, կ'ուզէ նոյնը հաստատել, կ'ըսէ - «Ես Իսրայէլցի եմ»: Հրեայ / Իսրայէլցի այս տարբերութիւնը սոսկ բառերու կամ միայն քաղաքագիտական հպատակութեան յուշումը չէ միայն, այլ՝ կու գայ ընդգծելու որ Հրեայի «արիւն» ունենալ, մի քանի բառ երբայերէն դիտնալ, Հրեայ ազգի պատմութիւնը եւ կրօնքը ճանչնալ, համազօր չեն Իսրայէլի Պետութեան քաղաքացի ըլլալու, անոր յատուկ սիոնական մշակոյթով սնելու, եւլն: Այսինքն, լեզո՛ւն իսկ սիփիւռքարնակ Հրեային կը յիշեցնէ որ ինք Իսրայէլցի չէ՛:

Հայերէն լեզուն չունի այդ տարբերակը: Պէյրութ եւ Պոլիս, Փարիզ կամ Պոսթոն, Երեւան կամ Գորիս, «Հա՛յ եմ» կ'ըսենք: Շատ լաւ, չատ բարի, չատ դեղեցիկ: Սակայն արդեօք ինքնախարէութեան կորիզը, հունտը չկո՞յ այս երեւնելի նոյնութեան մէջ, որ կրնայ մեզի մատնել տալ որ «Հայ»ու ինքնակոչումը բաւարար է, դիւրար հասկնալու համար:

(Շար. 2)

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

«ԷՋՄԻԱԾԻՆ ԵԻ ԱՆԹԻԼԻԱՍ — ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ»

(Հեղինակ՝ Տոքթոր ՄԵԼԿՈՆ ԷՊԼԻՂԱԹԵԱՆ)

ՀԱԼԷՊ - 1994

(Բ. եւ վերջին մաս)

*Սակայն տոքթոր Էպլիղաթեան սխալ կը դտնէ Էջմիածին - Անթիլիաս հակադրութեանց ստեղծած ապառողջ կացութեան պատճառները վերադրել միայն քաղաքական ճնշումներու կամ կողմնորոշումներու, քանի՝ «Հայ կուսակցութիւններու մղած կատաղի պայքարին, անհատական փառասիրութիւններուն եւ այլ բազմաթիւ ազդակներու կարգին՝ կար նաեւ հեռաւոր անցեալէն փոխանցուած կացութիւն մը -- այն է, որ գոյութիւն չուներ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ կանոնագրութիւն մը, որ նախապէս եւ գրաւոր կերպով կարգաւորած ըլլար երկու կաթողիկոսութիւններուն եւ երկու պատրիարքութիւններուն յարաբերութիւնները, ու անոնց իրաւասութիւններուն, ինչպէս նաեւ պարտականութիւններուն սահմանները» (էջ՝ 5): Այստեղ, չատ դիպուկ հարցադրում մըն ալ կ'ընէ ան, երբ կ'ըսէ թէ «բոլորին կողմէ ընդունուած է Էջմիածնի ՆԱԽԱՄԵԾԱՐ ԱԹՈՌ ըլլալու հանգամանքը: Անհրաժեշտ է ստուգել սակայն, թէ եկեղեցական իրաւունքին մէջ ի՞նչ է ՆԱԽԱՄԵԾԱՐ եզրին ճշգրիտ սահմանումը. աւելիկա պարզապէս մեծարանքի արտայայտութի՞ւն մըն է, թէ կը նշանակէ նաե՛ւ ու մանաւա՛նդ պարտաւորիչ յանձնառութիւն Մայր Աթոռին հանդէպ: Եւ եթէ այո՛, ի՞նչ է այդ յանձնառութեան բնոյթը»:

Արդարեւ, կո՞յ եկեղեցական վերին իշխանաւոր մը որ օրինական պատասխան մը ունենայ այս հարցումին:

Մանրամասնելով զոյդ կաթողիկոսութեանց ներքին օրէնքներն ու կանոնները եւ առաջին հերթին խօսելով Էջմիածնի կանոնադրութեան մասին (հրատարակուած 1991-ին), Էպլիղաթեան դիտել կուտայ թէ անիկա բազմաթիւ հարցեր կը յանձնարացնէ կաթողիկոսին ուսին վրայ: Իրեն կ'օգնեն՝ Եպիսկոպոսաց Ժողովը եւ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը: Առաջինը բաղկացած է Հայաստանի եւ ներքին Սփիւռքի տարածքին պաշտօնավարող եպիսկոպոսներէ, երկրորդը՝ 10 անդամներէ (7 եկեղեցական, 3 աշխարհական): Այս կղերապետական կառոյցը ըսել կուտայ հեղինակին, թէ «Էջմիածնի կանոնագրութիւնը զուտ եկեղեցական կանոնագրութիւն մըն է, ամբողջովին տարբեր՝ Ազգ. Սահմանադրութենէն: Քանի մը երկրորդական եւ բառային փոփոխութիւններով՝ անիկա կրնար պատշաճիլ ո՛րեւէ այլ էրիստոնեայ եկեղեցւոյ» (էջ՝ 44): Ու նկատելով թէ Էջմիածնի կանոնադրութեան մէջ աչքի զարնող գլխաւոր կէտը՝ աշխարհականներու զերեթէ բացակայութիւնն է եկեղեցական բարձր իշխանութեան մէջ, հեղինակը՝ կը մղուի հաստատել թէ այդ կանոնագրութիւնը «կարելի չէ ժողովրդավարական նկատել» (էջ՝ 46): Բայց չուտով թիւրիմացութիւններու առաջքն առնելու համար կը փութայ աւելցնել՝ թէ այս նկատումը «արժէքային դատում կամ քննադատութիւն չէ», որուհետեւ վստահօրէն «Էջմիածին արդարացուցիչ պատճառներ ունէր նման կանոնագրութիւն մը մշակելու համար»: Այլ խօսքով, պարզ է, որ համայնավար 70 տարիներու հակակրօնական պայքարը աշխարհական դասը պարտադրաբար հեռու պահած էր եկեղեցիէն:

Ինչ կը վերաբերի Անթիլիասի կանոնադրութեան, անիկա վաւերացուած է 1941-ին, որուն մէջ մասնակի փոփոխութիւններ եղած են 1965-ին եւ 1992-ին: Այս կանոնագրութիւնը, ինչպէս ըսինք արդէն, իրրեւ հիմ ունի 1863-ի Ազգ. Սահմանադրութիւնը՝ իր ոգիով եւ էական սկզբունքներով: Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը ունի երեք մնայուն ժողովներ՝ Միաբանական Ընդհանուր Ժողով, Ազգային Ընդհ. Ժողով եւ Ազգ. կեդրոնական Վարչութիւն: Ազգ. Ընդհ. Ժողովը Ս. Աթոռի գերագոյն օրէնդիրը մարմինն է, որուն անդամներուն 6 / 7-րդը աշխարհականները են, ներկայացուցիչները՝ ազգան թեմերու: Իսկ Ազգային կեդրոնական Վարչութիւնը դործադիր մարմինն է կաթողիկոսութեան, բաղկացած՝ կրօնական եւ քաղաքական անջատ ժողովներէ, որոնց պարտականութիւնն է քննել թեմերէն եկած եկեղեցական, վարչական եւ տնտեսական հարցերը: Իր ամբողջութեանը մէջ, Անթիլիասի կանոնադրութիւնը հիմնովին կը տարբերի էջմիածնի կանոնագրութենէն:

Բնականաբար ոմանք կրնան մտածել, թէ կարելի չէ՞ երկու կանոնագրութեանց միացումով ընդհանրական առհմանադրութիւն մը խմբագրել: Ահա՛ տոքթոր Էպլիղաթեանին պատասխանը. -- «Անկարելի կը թուի երկու կանոնագրութիւններուն պարզ գումարումը. անհրաժեշտ է կատարել սկզբունքային եւ բանաձեւային պատշաճեցումներ, այսինքն՝ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ» (ընդդծումը իրն է, էջ՝ 63):

Գիրքին վերջին բաժնին մէջ, հեղինակը կը կատարէ կարգ մը հարցադրումներ, միաժամանակ տալով անոնց պատասխան. այլընտրանքները. -

-Ո՞վ պիտի կազմէ Հայ Եկեղեցւոյ Սահմանադրութեան նախագիծը:

- Ո՞վ պիտի քննարկէ այդ նախագիծը եւ վաւերացնէ զայն:

- Ի՞նչպէս պէտք է ընտրել Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը (իրաւացի է հեղինակը, երբ կ'ըսէ թէ «Ամենայն Հայոց» մեծաչուք տիտղոսը արժեցնելու համար անհրաժեշտ է որ «Ամենայն Հայերը» ընտրեն իրենց կաթողիկոսը: Էջմիածնի ներկայ կանոնագրութիւնը չի նախատեսեր կիլիկեան թեմերու պատգամաւորներու ներկայութիւնը այդ ընտրութեան, ինչ որ առնուազն անտրամաբանական է):

- Թեմի մը հաւատացեալները խօսք պիտի ունենա՞ն իրենց Առաջնորդին ընտրութեան մէջ, թէ վերէն պարտադրուած ու ցկեանս պաշտօնի կոչուած «կաթողիկոսական պատուիրակ»ներով պիտի զեկավարեն զաղութները...:

-- Ո՞վ պիտի ներկայացնէ Հայ Եկեղեցին մէջ -- եկեղեցական համագումարներու մէջ (Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին կողմէ կազմուած պատուիրակութի՞ւն մը, երկու կաթողիկոսներուն միասնական պատուիրակութիւնը, թէ երկու տարբեր պատուիրակութիւններով՝ ինչպէս որ պարագան ներկայիս):

-- Եւ վերջապէս՝ ի՞նչպէս պիտի բանուին Սփիւռքի թեմերը երկու կաթողիկոսութեանց միջեւ:

Ահա սահմանադրական չարք մը հրատապ հարցեր, որոնց լուծումը չունի 1700-ամեայ մեր եկեղեցին, պարզ այն պատճառով, որ զուրկ եղած է ամբողջական եւ ընդհանուր կանոնադրութենէ մը: Օրէնքի բացակայութիւնը (կամ մեկնելի օրինադիրքերու գոյութիւնը) հակասութիւններ ստեղծած են մեր եկեղեցւոյ ծոցը ու մեր դեկավարները առանձնորոշ՝ բան կամ կատարուած լուծումներու: Արդիւնքը պատուաբեր չէ եղած երբեք: Փաստ՝ Սփիւռքի ազգային -- եկեղեցական, կեանքի առօրեայ տագնապները, ուր կաթողիկոսի մը անունը պատարագի ընթացքին յիշել -- էյիշելու ճգճիմ ու անհեթեթ երեւոյթ մ'իսկ բաւարար է բուռն վէճեր ստեղծելու Հալէպէն մինչեւ Լոս-Անճըլըս...:

Հարկ կո՞յ ուրեմն վերահաստատելու, թէ որքան անյետաձգելի դարձած է Հայ Եկեղեցւոյ Սահմանադրութեան հարցը: Սահմանադրութիւն մը, որ ամբացնէ ու առաւել եւս կոփէ մեր եկեղեցւոյ ազգային դիմագիծը, յատակօրէն վերածէ ու ճշդէ նուիրապետական չորս Աթոռներու փոխ - յարաբերութեանց բնոյթն ու եղանակը եւ անոնց պարտաւորութիւնները՝ մէկզմէկու հանդէպ ու ինչ որ ամէնէն էականն է՝ կարողանայ վերջ տալ բանակայինն անհամ եւ սպառիչ վիճաբանութիւններու:

2001 թուականին նախատեսուած Հայ Ժողովուրդի քրիստոնէացման 1700-ամեակի դարադարձային ոդեկոչումներուն հիմնական պատգամը ուրիշ բան չի՛ կրնար ըլլալ:

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՑԵԱՆ

Հալէպ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԵՕԹՆ ՕՐԸ ՀԵՂ ՄԸ

ժամանակագրական հպանցիկ ոգեբեր

ԱՆԱՐԺԱՆ ԴՊԻՐ (երուանդ կոպէեան)

Պոլիս, 1995

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՑ պատրիարքարանը ընդունելութիւն մը կազմակերպած էր, Յունիս 12-ին, Պատրիարքարանի հիմնադրութեան 534-րդ տարեդարձին առթիւ: Ներկայ եղած են բազմաթիւ թուրք մտաւորականներ, լրագրողներ, գիտնականներ, հիւպատոսներ եւ հայ գաղութի, մամուլի, միութիւններու, Քոյր եկեղեցիներու ներկայացուցիչներ: Այս ընդունելութիւնը լայն արձագանգ դտած է թուրք մամուլին մէջ: Պատրիարքին հետ հարցազրոյցին ալ արձագանգած էինք Յունիս 15-ի թիւով:

*
**

ՊՈԼՍՈՑ Սուրբ Փրկիչ հիւանդանոցին մէջ, Յունիս 10-ին, բացուցումը կատարուած է հիւանդանոցին նորակառոյց դիչերային չտապօգնութեան բաժնին, ձեռամբ պատրիարքին: Բարի գալուստի խօսքը արտասանած է հոգաբարձութեան Բ. տեղապահը՝ Մելքոն Գարաքէօսէ, ոգեկոչած է 163 տարեկան Ազգային հիւանդանոցը եւ յիչած մանաւա՛նդ բարերարները: Գարեգին Պատրիարք ուղերձ մը արտասանած է յիչեցնելով թէ ճանչցած էր Նազար Ալթունը որու զաւակները, այսօր, ապահովեցին հիւանդանոցին նոր բաժինները: Ապա, պաշտօնական հիւրերը եւ ներկաները այցելած են նորակառոյց բաժինները:

*
**

ՄՈՆՐԻԱԼԻ Հայ կեդրոնի Աւետիս Ահարոնեան սրահին մէջ, Յունիս 7-ին դիրքի ներկայացում մը տեղի ունեցած է նախաձեռնութեամբ «Հորիզոն» չարաթաթերթին: Բացումը կատարած է թերթին խմբագիրը՝ Կարոյ Մանոյեան եւ հրաւիրած «Հայրենիք» չարաթաթերթի խմբագիր՝ Գէորգ Տօնապետեանը որ խօսք առնէ: Ինք՝ հեղինակն ըլլալով վերջերս հրատարակուած «Հ. Ց. Դաշնակցութիւնը հիւսիսային - Ամերիկայի մէջ» Բ. հատորին, բացատրած է այդ չարքին հրատարակութեան պատճառները: Հաւաքոյթը վերջ դտած է հիւրասիրութեամբ:

ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՎԵՆԵՏԻԿ. -- («Ցարագ»). --

Վենետիկեան հայելազարդ չքեղ դահլիճին մէջ նախկին սաներու եւ իսալահայ զաւակի անդամներու հոծ բազմութիւն մը, եկեղեցական իշխանութիւններու եւ քաղաքական անձնաւորութիւններու չարք մը, յոռնկաց, ուշադիր, կը հետեւէին Իսալիոյ, Հայաստանի եւ Մուրատ -- Ռափայէլեան Վարժարանի քայլերգներուն:

Յունիս 17, երեկոյեան, այսպէս սկիզբ կ'առնէր Մուրատ - Ռափայէլեան Վարժարանի ամավերջի հանդէսը:

Տեսուչ Վարդապետը՝ Հ. Վահան Օհանեան, խօսք առնելով կ'ողջունէր Մխիթարեան Միաբանութեան Ընդհ. Աբբահայրը՝ Հ. Գէորգ Վրդ. Պալեան, Հայաստանի կաթողիկէ Հայերու Առաջնորդը՝ Ներսէս Եպիսկոպոս Տէր -- Ներսէսեան, քաղաքական անձնաւորութիւններն ու բոլոր ներկաները:

Համառօտ ակնարկ մը տալով Վարժարանի կեանքին ղեկաւոր իրադարձութիւններուն, ան խորին շնորհակալութիւն կը յայտնէր Մխիթարեան Միաբանութեան մայրավանքին՝ որ միշտ թիկունք կը կանգնէր Վարժարանին՝ ապահովելով անոր զարաւոր դոյատեւումը, ապա յատուկ շնորհակալութիւններ Տիկին Ճինա Սրապեանին՝ որ իր հանդուգնալ կոդակիի յիշատակին այս տարի նուիրած էր Վարժարանին չօշափելի դումար մը, կարելի դարձնելով աշակերտներու յատկացուած նպաստներու վերանորոգումը եւ արդիականացումը: Երախտագիտութեան համար Տիկին Ճինայի ձօնուեցաւ Վարժարանի համալսարանական աշակերտ՝ խոստումնալից արուեստագէտ նկարիչ Գրիգոր Կարապետ Սադայեանի իւղանկար մը: Տեսուչ Վարդապետը յիշեց նաեւ բոլոր բարերարները որ իրենց նպաստով օժանդակած էին Վարժարանի բարելաւումին:

Ապա, պարգեւատրուեցաւ Ֆրանսերէն լեզուի ուսուցչուհին՝ Տիկին Ֆրանսուազ Մոնճելլի, իր քսանհինգամեայ գործունէութեան համար: Պր. Փլաչիտօ Պենիէրոն ալ իր հաւատարիմ խոհարարի տիպարով, բարեպաշտ եւ օրինակելի քրիստոնեայի տիպար օրինակով վարձատրուեցաւ իր քառասնամեայ ծառայութեան համար, ընդունելով երիտասարդ տաղանդաւոր քանդակագործ՝ Մովսէս Կիւլոյեանի կերպարուած կիսանդրին:

Ի վերջոյ, Տեսուչ Վարդապետը խօսքը ուղղելով աւարտական տասնեւերեք երիտասարդներուն, յայտնեց իր, բոլոր ներկաներուն եւ Հայ ազգին անուցած մեծ յոյսերը կորովի եւ առոյգ նոր սերունդին նկատմամբ, չեշտելով կրօնաբարոյական, մշակութային, քաղաքական եւ տնտեսական վերանորոգումի եւ բարձրացումի կարիքը, ըլլա՛յ Մայր Հայրենիքի, ըլլա՛յ Սփիւռք իմիջ:

Բացման խօսքին յաջորդեցին դաշնամուրի երկու նուագներ, մեկնաբանուած Վարժարանի աշակերտներէն՝ Արմէն Պալքեանէն եւ Սարգիս Ղազարեանէն:

Ապա պարգեւատրուեցան հայերէն լեզուի ամենափայլուն աշակերտները, ջանասէրները եւ իւրաքանչիւր դասարանի առաջնութիւն չհաղորդողը:

Հուսկ, աւարտական դասարանէն Միլանաբնակ՝ Վազգէն Սարգիսեան եւ Պուլկարահայ Աբրահամ Տիւլկէրեան իրենց հրաժեշտի խօսքը ուղղեցին Վարժարանի տեսչութեան, ուսուցչական կազմին եւ աշակերտութեան, միաժամանակ ներկայացնելով իրենց դասարանին պատրաստած համառօտ դունպարդ «Ցուշամատեան» թերթիկը որ հանդէսէն եառ բաժնուեցաւ ներկաներուն: Երգչախումբը նախ Ասրիլեան Եղեռնի 80-ամեակի առիթով «Կիլիկիա» երգը, ապա՝ «Հայաստան» եւ «Սարդարապատ» երգերը հնչեցուց ու խանդավառեց ներկաներու ոգիները:

Փրոֆ. Կապրիէլլա Ուլուհոճեան խօսք առնելով հանրութեան ներկայացուց Հ. Վահան Վրդ. Օհանեանի աշխատութեամբ նոր լոյս տեսած իտալերէն -- հայերէն բառարանը:

Այս տարուան աւարտական դասարանի երիտասարդներն էին՝ (Հայաստանէն)՝ Արկադի Ագոյեան, Կարէն Այվազեան, Արթուր Զաքարեան, Լեւոն Զաքարեան, Արթուր Խաչատրեան և Հայկ Պետրոսեան, (Պուլկարիայէն)՝ Ժան Խորասանճեան, Յակոբ ՇԷմԷտիկեան եւ Աբրահամ Տիւլկէրեան, (Իտալիայէն)՝ Դարեհ Գալուստեան եւ Վազգէն Սարգիսեան, (Լիբանանէն)՝ Անդրանիկ Եագուպեան, (Պոլիսէն)՝ Արարատ Քեոխիլէրլի:

Վկայականներու բաշխումէն եառ Մխիթարեան Միաբանութեան Ընդհ. Աբբահայր Հ. Գէորգ Վրդ. Պալեան հայրական յորդորով մը փակեց օրուան հանդիսութիւնը:

Համեստ ընդունելութիւն մը մտերմիկ մթնոլորտ մը ստեղծեց շնորհաւորելու աւարտականները եւ իրենց ծնողները: Առիթ մըն էր նաեւ նախկին սաներուն համար վերապրելու կեանքի անմոռանալի պահերէն մէկը:

ՀԱՆԴԻՍԱՏԵՍ

ՔՈՒՆԻ ՊԱՐՏՔ ՈՒՆԻՔ

Մինչ դուք այս տողերը կը կարդաք, միլիոնաւոր անձեր որոնք պէտք եղածին չափ չեն քնացած, ինքնաչարժ, բեռնատար կը վարեն, առողջական գործունէութիւն կը տանին, հիւանդանոց կը ղեկավարեն կամ օդանաւի մը ղեկը ունին:

Ճաճախ բախտաւորութիւն է որ քնատ անհատներ ծանր արկածներու պատճառ չեն ըլլար, որովհետեւ նոյնիսկ եթէ չեն քնանար գործի վրայ, մեծ համեմատութեամբ նուազած կ'ըլլայ կեդրոնացումի եւ մանրամասնութիւններ նկատի առնելու անոնց կարողութիւնը: Այսուհանդերձ, եթէ նոյնիսկ օդանաւային մեծ արկածի մը պատճառ չէ եղած քնատութիւնը, պատահած է որ օդաչուներ ոչ միայն սխալ հարթակի մը վրայ էջք կատարեն, այլ նաեւ իջնեն սխալ օդակայան մը:

Հաստատուած է որ անքնութիւնը պատճառն է ինքնաչարժերու, բեռնատարներու արկածներուն մեծ մասին: Նիւթին մասնագէտներուն համաձայն, քնատ անձերու մօտ անյարմար պարագաներու մէջ յանկարծ քնանալու վտանգը նոյնքան մեծ է, որքան քնախտ վարակուած հիւանդներու:

Պէտք է ըսել որ անքնութեան պատճառ է ընկերային ներկայ կեանքը. դլխաւորաբար հեռատեսիլը մարդիկը կը մղէ կրճատելու իրենց քունի ժամերը, արթընալու դժուարին դործը վատահելով զարթուցիչներու:

Մարդկային ցեղին զարդացումը այնպէս մը լարած է մարդ էակը որ քունի ժամը սկսի արեւամարէն քիչ եառ ու տեւէ մինչեւ արեւածագ: Հաստարակածային շրջաններու մէջ ատիկա կը նշանակէ օրական ինը ժամ քուն: Կատարուած փորձերը, ցերեկն ու գիշերը զանազանելու կարելիութենէն զուրկ ու առանց զարթուցիչի պահուած անձերու վրայ, յանգած են այն արդիւնքին որ մարդ արարածը պէտք ունի օրական ութէն ութուկէս ժամուան քունի:

Սակայն իրականութեան մէջ, միլին հաչուով եօթը ժամէն աւ նուազ է քնանալու տեւողութիւնը: Կրճատուած ժամերը կը կուտակեն անհատներու քունի պարտքը, մինչեւ տեղ մը ուր այլեւս ան անկարող կ'ըլլայ արթուն մնալու:

Կատարուած պրպտումներու համաձայն, քունի ամէնէն մեծ պարտք ունեցողները լիսէականներն ու ուսանողներն են: 17 - 25 տարեկանին մարդ քունի ամէնէն մեծ պահանջքը կ'ունենայ, առանց նկատի առնելու մանկութեան չրջանը: Սակայն ամէնէն աւելի նոյն տարիներուն է նաեւ որ երիտասարդները արտաքին ազդակներու ենթակայ կ'ըլլան, կրճատելով իրենց քունի տեւողութիւնը:

Երիտասարդները օրական տասը ժամ քնանալու պէտք ունին: Մինչդեռ, ուսանող մը միջին հաչուով օրը վեց ժամ կը քնանայ, ամէն գիշեր չորս ժամուան քունի պակաս կուտակելով: Իսկ ծնողքները յաճախ ծուլութեամբ կը մեղադրեն իրենց զաւակները երբ անոնք չարթնա-վերջին մինչեւ կէսօր անկողինը կը մնան: Աւելի ճիշդ հակազդեցութիւն մը պիտի ըլլար մինչդեռ անդրադառնալ թէ անոնք կը ջանան մասամբ «վճարել» քունի իրենց պարտքը:

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ ՓԱՐՈՍԸ ԳՏՆՈՒԱԾ

Ֆրանքեւեղիպտական խումբ մը սուզակներ վերակած են աշխատանքի, Աղեքսանդրիոյ ափերու ծովամոյն յուշակոթողները փրկելու համար: Կարգ մը հնագէտներ կը կարծեն որ հոս կը գտնուին նաեւ Աղեքսանդրիոյ պատմական փարոսին աւերակները, մինչ հնադիտութեան եղիպտական հիմնարկին պատասխանատուները կը պնդեն որ այդ վարկածը դրացնող ոչ մէկ դիտական փաստ կայ:

Աղեքսանդրիոյ փարոսը որ աշխարհի 7 հրաչալիքներէն մէկը կը նկատուի, կառուցուած է Փարոս կղզիին հիւսիս -- արեւելեան մասը, Ք. ա. Գ. դարուն, 1349-ին զօրաւոր երկրաշարժ մը ամբողջովին կործանած է զայն: Փարոսը 120 մեթր բարձրութիւն ունէր եւ ծովայիններուն կ'օդնէր իրենց ճամբան գտնելու:

Աղեքսանդրիոյ Հետազօտութեան կեդրոնին տնօրէնը անհաւանական չի նկատեր որ ծովամոյն քարակտորները պատկանին Փարոսին: Աւերակները ջուրին երեսը հանելու ծրագիրը անցեալ տարի սկսած է գործադրուիլ Ֆրանսական կառավարութեան նիւթական աջակցութեամբ: 1962-ին ալ նման աշխատանքներ կատարուած էին որոնց չնորհիւ Իսլամ մեհեանին պատկանող արձան մը միայն գտնուած էր:

Անցեալ Նոյեմբերին, հետազօտող խումբը յաջողած էր ծովամոյն կոթողներուն մէկ քարտէսը դծել. այդ քարտէսին համաձայն, փարաւոնաան տասը արձաններ, յունարէն եւ եղիպտական նշանադիրներով արձանագրութիւններ կրող քարէ տախտակներ, Ռամսէս Բ.ի ժամանակէն կոթող մը, չորս հսկայական պատուանդաններ կան հոն որոնք կը թուի թէ կը պատկանին Իսլամ մեհեանին:

Հաւատացողներուն ու թերահաւատներուն համար հարցը պիտի յստականայ երբ ամրան ընթացքին փարոսին վերադրուած մնացորդներէն մաս մը ջուրէն դուրս հանուի:

ՔԱՂՀԱՆ

ԼՕՐԸՆՍ ՏՐՈՒԵԼ

ՊՐՈՍՊԵՐՈՅԻ ԿՂԶԻՆ

Ներածական՝ Գորփու կղզիի բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլերէնէ Թարգմանեց՝ ՇԱՒՔ ՏԷՐ - ՄԵԼԿՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ԿՈՒՐԱՑՈՂ ԿՈՐՆՉՈՒՄ

Վենետիկ. -- («Ցարագ»). --

Վենետիկեան հայելազարդ չքեղ դահլիճին մէջ նախկին սաներու եւ իսալահայ զաւակի անդամներու հոծ բազմութիւն մը, եկեղեցական իշխանութիւններու եւ քաղաքական անձնաւորութիւններու չարք մը, յոռնկաց, ուշադիր, կը հետեւէին Իսալիոյ, Հայաստանի եւ Մուրատ -- Ռափայէլեան Վարժարանի քայլերգներուն:

Յունիս 17, երեկոյեան, այսպէս սկիզբ կ'առնէր Մուրատ - Ռափայէլեան Վարժարանի ամավերջի հանդէսը:

Տեսուչ Վարդապետը՝ Հ. Վահան Օհանեան, խօսք առնելով կ'ողջունէր Մխիթարեան Միաբանութեան Ընդհ. Աբբահայրը՝ Հ. Գէորգ Վրդ. Պալեան, Հայաստանի կաթողիկէ Հայերու Առաջնորդը՝ Ներսէս Եպիսկոպոս Տէր -- Ներսէսեան, քաղաքական անձնաւորութիւններն ու բոլոր ներկաները:

Համառօտ ակնարկ մը տալով Վարժարանի կեանքին դլխաւոր իրադարձութիւններուն, ան խորին շնորհակալութիւն կը յայտնէր Մխիթարեան Միաբանութեան մայրավանքին՝ որ միշտ թիկունք կը կանգնէր Վարժարանին՝ ապահովելով անոր զարաւոր դոյատեւումը, ապա յատուկ շնորհակալութիւններ Տիկին Ճինա Սրապեանին՝ որ իր հանդուգնալ կոդակիի յիշատակին այս տարի նուիրած էր Վարժարանին չօշափելի դումար մը, կարելի դարձնելով աշակերտներու յատկացուած նպաստներու վերանորոգումը եւ արդիականացումը: Երախտագիտութեան համար Տիկին Ճինայի ձօնուեցաւ Վարժարանի համալսարանական աշակերտ՝ խոստումնալից արուեստագէտ նկարիչ Գրիգոր Կարապետ Սադայեանի իւղանկար մը: Տեսուչ Վարդապետը յիշեց նաեւ բոլոր բարերարները որ իրենց նպաստով օժանդակած էին Վարժարանի բարելաւումին:

Ապա, պարգեւատրուեցաւ Ֆրանսերէն լեզուի ուսուցչուհին՝ Տիկին Ֆրանսուազ Մոնճելլի, իր քսանհինգամեայ գործունէութեան համար: Պր. Փլաչիտօ Պենիէրոն ալ իր հաւատարիմ խոհարարի տիպարով, բարեպաշտ եւ օրինակելի քրիստոնեայի տիպար օրինակով վարձատրուեցաւ իր քառասնամեայ ծառայութեան համար, ընդունելով երիտասարդ տաղանդաւոր քանդակագործ՝ Մովսէս Կիւլոյեանի կերպարուած կիսանդրին:

Ի վերջոյ, Տեսուչ Վարդապետը խօսքը ուղղելով աւարտական տասնեւերեք երիտասարդներուն, յայտնեց իր, բոլոր ներկաներուն եւ Հայ ազգին անուցած մեծ յոյսերը կորովի եւ առոյգ նոր սերունդին նկատմամբ, չեշտելով կրօնաբարոյական, մշակութային, քաղաքական եւ տնտեսական վերանորոգումի եւ բարձրացումի կարիքը, ըլլա՛յ Մայր Հայրենիքի, ըլլա՛յ Սփիւռք իմիջ:

Բացման խօսքին յաջորդեցին դաշնամուրի երկու նուագներ, մեկնաբանուած Վարժարանի աշակերտներէն՝ Արմէն Պալքեանէն եւ Սարգիս Ղազարեանէն:

Ապա պարգեւատրուեցան հայերէն լեզուի ամենափայլուն աշակերտները, ջանասէրները եւ իւրաքանչիւր դասարանի առաջնութիւն չհաղորդողը:

Հուսկ, աւարտական դասարանէն Միլանաբնակ՝ Վազգէն Սարգիսեան եւ Պուլկարահայ Աբրահամ Տիւլկէրեան իրենց հրաժեշտի խօսքը ուղղեցին Վարժարանի տեսչութեան, ուսուցչական կազմին եւ աշակերտութեան, միաժամանակ ներկայացնելով իրենց դասարանին պատրաստած համառօտ դունպարդ «Ցուշամատեան» թերթիկը որ հանդէսէն եառ բաժնուեցաւ ներկաներուն: Երգչախումբը նախ Ասրիլեան Եղեռնի 80-ամեակի առիթով «Կիլիկիա» երգը, ապա՝ «Հայաստան» եւ «Սարդարապատ» երգերը հնչեցուց ու խանդավառեց ներկաներու ոգիները:

Փրոֆ. Կապրիէլլա Ուլուհոճեան խօսք առնելով հանրութեան ներկայացուց Հ. Վահան Վրդ. Օհանեանի աշխատութեամբ նոր լոյս տեսած իտալերէն -- հայերէն բառարանը:

Այս տարուան աւարտական դասարանի երիտասարդներն էին՝ (Հայաստանէն)՝ Արկադի Ագոյեան, Կարէն Այվազեան, Արթուր Զաքարեան, Լեւոն Զաքարեան, Արթուր Խաչատրեան և Հայկ Պետրոսեան, (Պուլկարիայէն)՝ Ժան Խորասանճեան, Յակոբ ՇԷմԷտիկեան եւ Աբրահամ Տիւլկէրեան, (Իտալիայէն)՝ Դարեհ Գալուստեան եւ Վազգէն Սարգիսեան, (Լիբանանէն)՝ Անդրանիկ Եագուպեան, (Պոլիսէն)՝ Արարատ Քեոխիլէրլի:

Վկայականներու բաշխումէն եառ Մխիթարեան Միաբանութեան Ընդհ. Աբբահայր Հ. Գէորգ Վրդ. Պալեան հայրական յորդորով մը փակեց օրուան հանդիսութիւնը:

Համեստ ընդունելութիւն մը մտերմիկ մթնոլորտ մը ստեղծեց շնորհաւորելու աւարտականները եւ իրենց ծնողները: Առիթ մըն էր նաեւ նախկին սաներուն համար վերապրելու կեանքի անմոռանալի պահերէն մէկը:

ՀԱՆԴԻՍԱՏԵՍ

ՊՈՅԱՃԱՆ ՄԸ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Ա

Ես ալ ինծի համար ունիմ
Պոյաճան մը մահուան առթիւ,
Որ ինծի համար ոչ մէկ նշանակութիւն ունի,
Ոչ ալ ուրիշներուն համար:
Ես ալ ինծի համար ունիմ
Պոյաճան մը մահուան առթիւ,
Որ ինծի համար ոչ մէկ նշանակութիւն ունի,
Ոչ ալ ուրիշներուն համար:

Բ

Ես ալ ինծի համար ունիմ
Պոյաճան մը մահուան առթիւ,
Որ ինծի համար ոչ մէկ նշանակութիւն ունի,
Ոչ ալ ուրիշներուն համար:
Ես ալ ինծի համար ունիմ
Պոյաճան մը մահուան առթիւ,
Որ ինծի համար ոչ մէկ նշանակութիւն ունի,
Ոչ ալ ուրիշներուն համար:

Գ

Ես ալ ինծի համար ունիմ
Պոյաճան մը մահուան առթիւ,
Որ ինծի համար ոչ մէկ նշանակութիւն ունի,
Ոչ ալ ուրիշներուն համար:
Ես ալ ինծի համար ունիմ
Պոյաճան մը մահուան առթիւ,
Որ ինծի համար ոչ մէկ նշանակութիւն ունի,
Ոչ ալ ուրիշներուն համար:

ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Ա

Ես ալ ինծի համար ունիմ
Պոյաճան մը մահուան առթիւ,
Որ ինծի համար ոչ մէկ նշանակութիւն ունի,
Ոչ ալ ուրիշներուն համար:
Ես ալ ինծի համար ունիմ
Պոյաճան մը մահուան առթիւ,
Որ ինծի համար ոչ մէկ նշանակութիւն ունի,
Ոչ ալ ուրիշներուն համար:

Բ

Ես ալ ինծի համար ունիմ
Պոյաճան մը մահուան առթիւ,
Որ ինծի համար ոչ մէկ նշանակութիւն ունի,
Ոչ ալ ուրիշներուն համար:
Ես ալ ինծի համար ունիմ
Պոյաճան մը մահուան առթիւ,
Որ ինծի համար ոչ մէկ նշանակութիւն ունի,
Ոչ ալ ուրիշներուն համար:

Գ

Ես ալ ինծի համար ունիմ
Պոյաճան մը մահուան առթիւ,
Որ ինծի համար ոչ մէկ նշանակութիւն ունի,
Ոչ ալ ուրիշներուն համար:
Ես ալ ինծի համար ունիմ
Պոյաճան մը մահուան առթիւ,
Որ ինծի համար ոչ մէկ նշանակութիւն ունի,
Ոչ ալ ուրիշներուն համար:

ՕՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

28 - 10 - 37

«Ս. Սալվաթորի արեւմտեան վայրկեանին՝ արձանագրութեան յարմար եղող պահու տեսակէտ մարմարի քարահանք մը կայ», - կը նշէ Գուդիսըն: Նիկօ մեզի համար պարտէզի մեղան եւ նստարան չինած է այս պեղեցիկ մարմարէն որ մուխ վարդագոյն է, ժանգի գոյն կարմիր երակներով:

29 - 10 - 37

Կղզիին մասին Ուիլիամ Գուդիսընի «Պատմական եւ տեղեկագրական» վերաձագրութիւնը որ հրատարակուած է 1822-ին, թէեւ կը պարունակէ հետաքրքրական մասեր, բայց յաճախ ձանձրացուցիչ եւ քնարեր է: Գիտական տուեալներով մասերը մանաւորաբար հրապուրիչ են. եւ անտարակոյս կարելի չէ երեւակայել աւելի հմայիչ իրականացում քան՝ «Սաֆոյի ձորի քիմիական բաղադրեալները»ու մասին իր տուած մանրամասնութիւնները: «Սաֆոյի ձորի քիմիական բաղադրեալները» սքանչելի ենթախորագիր մը պիտի ըլլար հետեւեալ տեղեկութիւններուն համար. «Արտաքին յատկանիշներ. -- գուտ չաքարի պէս սպիտակ, ներքնամասին մէջ տեղ առ տեղ կարծրացած չաքարի գոյնի պարնող կէտերով»:

2 - 11 - 37

Կրեսսիդա իր անունն ու առասպելը չնորհած է Հայլիկ լիճի եղէգնածածկ եղերքներու հրապոյրին: Սակայն Յուլի հոսանքին ուժգնութիւնը բաւական նուազած ըլլալու է 1822-էն ի վեր երբ, ըստ գերծ մնաս գայրոյթէն աւուր, որ չհարուածէ.
սրտի վիշտն է աւ բանզի,
որմէ ետք կուգայ հանդարտութիւնը կեանքի»:

տեղեկութեան, աղբիւրէն 300 մեթր հեռու դտնուած ջրազաց մը կը դարձնէր:

7 - 11 - 37

Այն յայտնութիւնը թէ Յուդա Իսկարիովացի ուղղակի կապ ունեցած է Գորբիբայի հետ, չատ աւելի մեծ քանակութեամբ աղալիք նիւթ հայթայթեց Զարեանի ջրազացին: Թէոդոր՝ Գրազարանի խնամակալին հետ կը խօսէր Պետրարքոսի առաջին հրատարակութեան մը մասին, որ դեռ նոր յայտնաբերուած էր Գրազարանի չցուցակագրուած հազուագիւտ ձեռագիրներու դէպին մէկջէն, երբ Փիէթրօ Տելլա Վալլէի անունը յիշուեցաւ: Այս մասին Զարեանի դրածէն կը մէկջերեմ. «Հոս մէկը կայ, որուն համար կ'ըսեն թէ Յուդայէն սերած է... Նաեւ կը յիշեմ Գորֆու բնակող մեր մէկ սպասաւորը, որ կը հաւաստիացնէր թէ Մատնիչին սերունդէն մարդիկ դեռ կ'ապրին հոս: 1614-ին ցոյց կուտային անոր բնակած տունը»:

Թէոդորին հետ կ'անցնինք Հրեաներու թաղին ծուռումուռ կեղտոտ փողոցներէն եւ ամէն դիտանկիւնէ մօտենալով կը խօսակցինք հարցին չուրջ: Կղկղանքէն սահուն դարձած է անցքերուն սալայատակը: Մեծ մասամբ թեթեւ նիւթերէ շինուած կրպակները որդնոտած ու փտած են, բայց եւ այնպէս կը յորդին ժանեկագործուհիներով, դիպուած չաքարեղէնով, իսկ չորս կողմէն լսուած հնակարկատներու մուրճի ձայնը այդ վայրը կը պարուրէ հէքեաթներու թովչութիւնը յիշեցնող մթնոլորտով մը: Բնականաբար՝ մինչեւ այսօր նշմարած իսկ չէինք Թէոդորի կօշկակարին անունը -- ԻՍԿԱՐԻՈՏԷՍ: Գլխագիր չեղ տառերով ներկուած է մէկ ծայրէն կախուած տախտակի մը վրայ: Տօքթոր Ֆաուստի արտաքինը յիշեցնող կլպած ու տրտում մարդը խուլ - համր է: Մնամքով կարուած սրճադոյն հասարակ թուղթէ տիպարներ կը գործածէ, գոր Թէոդոր պատրաստած է իրեն համար: Երեսին ու ձեռքերուն վրայ փոշի կայ եւ կօշկակարի խէժ: Երբեք չի ժպտիր: Դէմքին մազը այտոսկրէն սկսեալ բուսած է, այնպէս որ իր այս չածիլուած վիճակին մէջ՝ կարծէք թէ պայթած հրացանի վառօդի հետքերով ծածկուած ըլլար երեսին այդ մասը: «Ճօնքերը մէկտեղէն չեն միացած իրարու», կ'ըսէ Զարեան յուսախաբ չեչտով (ժողովուրդը կը հաւատայ թէ սիկա Չար Աչք ունենալու նշաններէն մին է):

Ցամեցայն դէպս՝ չատ պատեհ առիթ է. Զարեան դրպանէն նօթատետրը կը հանէ: Բայց ինչպէ՞ս հարցուփորձի ենթարկել խուլ եւ համր մէկը: Լուծումը չենք գտներ: Իսկարիոտէս միայն իր վարդապետ լեզուն կրնայ չարժել բերնին մէջ, մօտաւորապէս օձային տպաւորութիւն մը ձգելով: Քիթէն կը հռնդայ: Մեր անյաջողութիւնը դադաթնակէտին հասցնելու համար՝ մարդը անդրադէտ ալ է: Ըստ երեւոյթին ընտանիք չունի. չորս կողմի կրպակներէն ոչ ոք ոչինչ գիտէ իր մասին, բացի այն՝ թէ երկար տարիներէ ի վեր կ'աշխատի իր փոքր կաշեծածկ նստարանին վրայ: Դիւրաթօս եւ իրար անցած՝ Զարեան կը սկսի խօսիլ Հրեաներու այս թաղին մէջ գործածուած վենետիկեան բարբառով: Բայց ապարդիւն: Իսկարիոտէս գլուխը կը ցնդէ եւ անճայն խնդալ կը փորձէ կոկորդը տեղեցուցած, վարդապետ լեզուն պարտցնելով կոտրատած դեղին ակռաներուն վրայ: Զախողութիւնը կատարեալ է:

(Շար. 42)

(Շար. Ա. Էջէն)

նիս 27-ին, եգիպտական ամբողջ մամուլը, ներառեալ ընդդիմադիրը, չատագովն էր նախագահ Մուպարաքի որ Եգիպտոսի դլուխն է 14 տարիէ ի վեր, այն օրէն երբ Սատաթ զոհ գնաց մահափորձի մը:

Ե. ԱՐԱՖԱԹ ձերբակալել տուած է Համասի դլխաւոր պարագլուխները, չուրջ տասը հոգի: Ռապին անմիջապէս չնորհաւորած է Արաֆաթը, չեչտելով.- «Կ'ուզեմ ըսել պաղեստինեան իշխանութեան թէ որքան կը գնահատեմ կազա կատարուած ձերբակալութիւնները»:

ԹՈՒՐՔԻԱ. զարմանք կը յայտնէ որ չէ հրաւիրուած մասնակցելու Գաննի վհատժողովին, երբ աւելի քան երեսուն տարիէ ի վեր «ընկերակից անդամ»ի օրինավիճակ կը վայելէ: Այս զարմանքը աւելի եւս կը չեչտուի երբ նկատի կ'առնուի որ Եւրոպայի Միութեան հետ մինչեւ վերջերս ոչ մէկ յարաբերութիւն մշակած երկիրները, ինչպէս՝ Չեխիա, Պուլկարիա, Հունգարիա, Լեհաստան եւլն. հրաւիրուած են: Այսուհանդերձ, Թուրքիա զոհ է որ նախագահ Շիրաք օրակարգի պիտի բերէ Թուրքիոյ մաքսային միութեան նիւթը:

ՋԱՅՆ - ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ հանրային ըսպասարկութիւնները կը չարունակեն գործադուլի իրենց չարժումը, որու հետեւանքով վեց օր է Ֆրանս 2, Ֆրանս 3, Ռատիօ-Ֆրանս լուրերու բաժին չունին: Պահանջը՝ աշխատավարձի յաւելում է, բայց, կառավարութիւնը չուզեր տեղի տալ, նախընթաց չստեղծելու համար: Այս չարժումը պատճառ է որ Թէ-էֆ 1 դրաւէ պատառը լրատուութեան համար: Սկզբունքով գործադուլը վերջ պիտ է դտնէր Յունիս 27-ի իրիկունը: Բանթողները 1500 Ֆր.ի տարեկան պարգեւ մը կը պահանջեն եւ 4% ալ աշխատավարձի յաւելում:

ԿԻՍԹԱՒ ԳՈՒՐՊԷի նչանաւոր պատառը՝ «Աչխարհի ծագումը» այլեւս լոլորին տրամադրութեան տակ է, քանի որ կը ցուցադրուի Օրսէի թանգարանը: Թուրք մեծահարուստ մը (Խալիլ Պէյ) ապսպրանքին վրայ է որ Գուրպէ 1866-ին դծած է այս իւղանկարը որ այսօր իսկ կը դայթակղեցնէ ոմանք (կը ներկայացնէ կնոջ մը բաց սեռը և իւմանիթէ զայն հրատարակած էր իր առաջին էջին վրայ Յունիս 27-ին, մինչ նման նախաճեռնութիւններ ընդհանրապէս Լիպերասիոնի կը պատկանին): Թուրքին անանկութենէն եաք, պատառը ձեռքէ ձեռք անցած է եւ ի վերջոյ հոդերոյժ Լաքանի կը պատկանէր ու անոր ժառանդորդներն են որոնք նուիրած են Ֆրանսական Պետութեան:

Ս. ԾՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յուլիս 1, տօն է Գիւտի Նըշխարաց Սրբոցն Գրիգորի Լուսաւորչին Մերոյ:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Ծովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի:

ԿԱՑՈՑՑ ԽԱՉ

ՁԱՆ

Պօմոնի Նայլերի մասնաճիւղը կազմակերպած է ճաշ մը, Շաբաթ, Յուլիս 1, ժամը 20-ին Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Մուտքը ազատ է:

Տարեվերջի հանդէս

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնն ու երկօրեայ վարժարանիս ուսուցչական կազմը ուրախութեամբ կը հրաւիրեն տարեվերջի ըղձրոցական հանդէսին որ տեղի պիտի ունենայ Յունիս 29, Հինգշաբթի, երեկոյեան ժամը 20·30-ին, եկեղեցւոյ կից Սարգիս Պալապանեան սրահին մէջ»:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

ԼՕՅՍ ՏԵՍԱԾ

«ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ ԱՆԹԼՊԻ»

ՊԱՏՄԱԳԻՐՔԻՆ

Գեղատիպ եւ շքեղ Գ. հատորը

(1200 էջ եւ 580 նկար)

Խմբագրութեամբ՝
Պր. ԵՐՈՒԱՆԴ ՊԱՊՊԱՑԵԱՆի

Գինը՝ 57 տոլար, առաքումի ծախքը ներառեալ:

Ամերիկայէն դուրս՝ 75 տոլար:

Ստանալու համար չէքերը գրել՝ AACA անունին եւ ուղարկել հետեւեալ հասցէին.

Mr. Henry ABADJIAN
4089 Park Vista Drive
Pasadena, CA 91107 U.S.A.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Սէն - Ժերոմի Ջ. Շանք մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է.-

Մելիոն Ատանալեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Ռուժէ Ժամկոչեան եւ զաւակները 500 Ֆր., Սրբուհի Պետրոսեանի մահուան քառասունքին առթիւ՝ Ասլըքեան ընտանիք 500 Ֆր., Վարդան Աւետեանի յիշատակին՝ Տիկին Աւետեան 100 Ֆրանք:

UGAB
COMMUNIQUÉ

A l'occasion de la clôture des XIVèmes Jeux Mondiaux, l'UGAB organise le 15 Juillet à 20 heures, un Dîner de Gala exceptionnel dans les salons prestigieux de l'hôtel «*Méridien Montparnasse*» - 19, rue du Commandant Mouchotte, Paris 14e.

Participation: 500 F / personne
Places limitées: l'UGAB ne prend en compte que réservations confirmées au 40. 50. 60. 53.

Retrait des billets :
UGAB: 11, Square Alboni, 75016 PARIS

Animation exceptionnelle

— *Orchestre tzigane*
— *Cabaret*
— *Marten Yorgantz et son orchestre*
Soirée animée par
J. NERCESSIAN

XIVèmes JEUX MONDIAUX DE L'UGAB
A PARIS
du 10 au 15 Juillet

Comme nous l'avons annoncé précédemment, près de mille athlètes sont attendus à Paris (*). Les jeux se dérouleront à la Halle Carpentier, qui abrite cinq terrains de basket et de volley, ainsi qu'une annexe pour le football. Tous les athlètes et leurs dirigeants seront hébergés à l'Hôtel Méridien-Montparnasse. Trois bus de la RATP feront la navette entre l'hôtel et la Halle Carpentier.

La plus imposante délégation sera celle des Etats-Unis, avec 162 personnes venant de cinq villes différentes : Detroit, Los Angeles, Fresno, Boston et Oakland.

Outre les activités sportives, une soirée «*disco-jeunes*» est prévue le soir du 12 Juillet; puis la participation, dans la nuit des 13 et 14, aux festivités du «14 Juillet».

Un dîner de gala clôturera les Jeux, le 15 Juillet, à la fin des épreuves sportives, pour la remise des coupes et médailles. Un spectacle, haut en couleurs, est prévu durant cette soirée de gala.

(*) Pour toute information complémentaire, veuillez contacter :
Stéphanie SAMUELIAN : 40. 50. 60. 53.

FETE CHAMPETRE
TRADITIONNELLE
à la *MAISON DE RETRAITE de GONESSE*
—— 7, rue de l'Eglantier ——
le **Dimanche 2 Juillet** à partir de 11 heures

Partie Artistique
BEDIK
et son Orchestre SEVAN
Ensemble de danse EREBOUNI de l'AVAG

BAR ● BUFFET ARMENIEN
Réservations : 39. 85. 24. 24 — 48. 78. 02. 99

Toutes les dispositions sont prévues en cas de mauvais temps.

UGAB-JEUNES

Venez fêter les vacances avec *l'UGAB-JEUNES*
SOIREE DE L'ETE
le SAMEDI 1er JUILLET à partir de 22 heures 30

au CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
— 118, rue de Courcelles, PARIS 17e —

Prix unique : 80 *F.* (1 *consommation comprise*)

Tenue correcte exigée
Interdit aux mineurs

—— *La direction se réserve le droit d'admission* ——

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԽՏԱՑԵԱԼ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ
ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ, ՕԳՈՍՏՈՍ 1-26

Որակաւոր ուսուցչական կազմ, հրաւիրեալ դասախօսներ, պտոյտներ դէպի շրջակայ տեսարժան վայրերը
Գինն՝ 6·200 Ֆրանս. Ֆր. - Հեռաձայնել՝
39 / 41 / 520·7737 *Թիւին*: Բացակայութեան պարագային թողուլ հեռաձայնի թիւ մը:

COURS INTENSIF DE LANGUE ET CULTURE ARMENIENNES
UNIVERSITE DE VENISE, 1-26 AOUT

Enseignants qualifiés, conférences, séminaires, excursions et visites culturelles.
Prix : 6.200 FF. — Pour tous renseignements appeler le : 39 / 41 / 520.7737 — laisser un message avec le numéro de téléphone

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 29
JEUDI
29 JUIN
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթաթերթի առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.623 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.623

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՅՈՅՅԵՐԸ ԻՐԱՐՈՒ ԿԸ ՅԱՋՈՐԴԵՆ

ՋԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀՐԱԶԴԱՆԻ ՄԷՋ

Երեքշաբթի, Յունիս 27-ին, ընդդիմութիւնը նոր ցոյց մը կազմակերպած էր Ազատութեան (Օփերա) հրապարակը, ժամը երեկոյեան 6-ին: Մասնակցած են 10 -- 15 հազար հոգի: Խօսք առած են Պարոյր Հայրիկեան, Միքայէլ Մելքումեան եւ Ալպէր Պաղտասարեան:

Հետաքրքրական երեւոյթն այն եղած է որ նոյն օրը միայն իրենց տեղը կը հասնէին այն հինգ մետալները, զոր զարթաղեան իշխանութիւնները շնորհած էին հինգ մարտիկներու որոնք մասնակցած էին Շուշիի ազատման (1992, Մայիս) եւ երբ կարդացուած են այդ հինգ անուննե-րը, ժողովուրդը անդրադարձած է որ հինգն ալ այսօր բանտն են զանազան ծանր ամբաստանութիւններու տակ (ակսեալ Համբարձում Գալստեանի սպանութենէն):

Նախորդ օրն ալ, Յունիս 26-ին, երկուշաբթի, միջադէպեր պատահած են Հրազդան ուր ԱԺՄ ծրագրած էր ցոյց մը եւ որ կազմակերպած էին տեղւոյն վրայ գտնուող դաշնակցականները: Իշխանութիւնները ցրուած են ժողովուրդը եւ ձերբակալած 5 -- 6 դաշնակցական:

Ներկայիս դեռ բանտը կը գտնուին ԱԺՄ-ի երկու անդամներ որոնք ձերբակալուած էին անցեալ շաբթու:

Ցաջորդ ցոյց մը նախատեսուած է Ուրբաթ, Յունիս 30-ին: Այս հանրաժողովի ընթացքին ընդդիմութիւնը պիտի ներկայացնէ իր քաղաքական ծրագիրը:

*
**

Մարդկային իրաւանց կազմակերպութեան անդամ՝ Հրայր Պալեան որ այդ կազմակերպութեան պատուիրակութեան մը հետ Հայաստան պիտի երթար, վիզա չէ ստացած: Մեկնաբանները Հայաստանի դեսպանը՝ Շուկարեան յայտնած է թէ մերժումը եկած է Արտաքին նախարարութենէն, այն առարկութեամբ թէ ենթական դաշնակցական ըլլալով չի կրնար անկողմնակալ դէտ մը ըլլալ: «Հորիզոն» (Մոնրէալ) շաբաթաթերթի վերջին թիւէն տեղեկացանք թէ մերժուած է նաեւ իր խմբագրին՝ Կիրոյ Մանոյեանի վիզան:

*
**

Յունիս 27-ին պաշտօնական բացումը կատարուած է Մեծամօրի հիւլէակայանին ի ներկայութեան հանրապետութեան նախագահ՝ Լ. Տէր - Պետրոսեանի: Խօսք առած է Ուժանիւթի նախարարը՝ Մխոեան Շիշմանեան եւ յայտնած թէ սկսած է վառելանիւթի հայթայթումը Հոկտեմբերեանի կեդրոնի հիւլէական բարդերուն:

18 օրերու երկայնքին աշխատանքներ պիտի տարուին եւ փորձեր կատարուին ու եթէ ամէն ինչ կանոնաւոր ընթանայ, 18 օր յետոյ պիտի կատարուի էլեկտրականութեան ցանցին կապը:

Ռուսաստանի դեսպանը, այս բացման արարողութեան կարդացած է Ելցինի ուղերձը:

*
**

ԵՐԵՒԱՆԻ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐԸ

Երեւանի մէջ պաշտօնապէս գործազուրկ արձանագրուած է շուրջ 21 հազար հոգի: Այդ թիւին 3 քառորդը կիներ են: Գործազուրկներու 40%-ը բարձրագոյն կրթութեան տէր է: Աշխատանքի նախարարութեան գործազուրկներու գրասենեակին վկայուածին համաձայն ամենէն շատ պահանջարկ ունեցող մասնագիտութիւնները հետեւեալներն են: Ծրագրաւորող, հաշուապահ, վաճառական, ինքնաշարժ վարող, ատաղձագործ, ոսկերիչ, ինքնաշարժներու վերանորոգիչ, ատամնաբոյժ, ինքնաշարժներու ներկարար, ինքնաշարժներու մեխանիկ, ինքնաշարժներու էլեկտրական սարքերու վերանորոգիչ, ինքնաշարժներու ներքին հարդարանքի գործեր կատարող, ինքնաշարժներու ապակիներ փոխող, ինքնաշարժներու անիւներ փոխող, ինքնաշարժներու ներքին մասերը լուացող, ինքնաշարժներու ներքին մասերը մաքրող, ինքնաշարժներու ներքին մասերը փոշեկուլով մաքրող, ինքնաշարժներու ներքին մասերը ջրով մաքրող, ինքնաշարժներու ներքին մասերը չորցնող, ինքնաշարժներու ներքին մասերը փոշեկուլով չորցնող, ինքնաշարժներու ներքին մասերը ջրով չորցնող, ինքնաշարժներու ներքին մասերը փոշեկուլով ու ջրով մաքրող եւ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ՍՓԻՒՌՔ ԿԱՊԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

ԽԱԶԻԿ ԹԻՕԼՅՕԼԵԱՆ

1992-ին, Ամերիկայի հրեայ կազմակերպութիւնները, որոնք այլապէս անկախ կը գործեն սակայն նաեւ տարեկան դրամահաւաք մը կը կատարեն միասնաբար, 841 միլիոն տոլար հաւաքեցին: Կայ նաեւ ծայրյեղ - կրօնամոլ եւ պահպանողական Հրեաներու զանգուած մը (ԱՄՆ-ու 5·500·000 Հրեաներու 10%-ը մօտաւորապէս), որ ինքզինքին ծանր տուրք կը պարտադրէ, անջատ՝ միւսներէն, եւ որ հանրութեան վստահելի պաշտօնական զեկուցում չի տար՝ իր հաւաքած գումարին մասին:

Կան Ամերիկահայեր, որոնք ծանօթ են 841 միլիոնի գումարին եւ զայն հաւաքող «Եունայթըտ Ճուիշ Ափիլ» («Միացեալ Հրէական Դիմում») կազմակերպութեան: Այս՝ վերը նշուած մի քանի տասնեակ այլապէս անկախ միութիւններու դրամահաւաքի դործակցական պատուհէն է: Անոր զուգահեռը չունինք մենք, եթէ չեզդ, ՀԲԸՄ, Կապոյտ Խաչ, ՀՄԸՄ, եւայլն միասին մէկ դիմում կատարէին Հայութեան, յետոյ՝ դոյացած գումարը բաժնէին, նախապէս ստեղծուած համաձայնութեան մը մէջ բնորոշուած համեմատութիւններով, ահա այն տեղն կ'ունենայինք նման զուգահեռ: Աւելցնեմ, որ նման միացեալ դիմում՝ հրեայ ժողովուրդին, չարդիլեր ուրիշ դիմումներ, այլազան կազմակերպութիւններէ՝ ուղղուած իրենց հաւատարիմ անդամներուն: Սակայն ամէն Ամերիկացի Հրեայ կը հասկնայ որ տարուան մէջ ամիս մը կայ՝ երբ միացեալ դրամահաւաքի դիմում միայն կու գայ իրեն, եւ ան կը դիտակցի որ իր տուածը պիտի բաժնուի մասնակից կազմակերպութիւններու բոլորին կողմէ: Անկէ անդին, տարին տասնըմէկ ամիս, Հրեայ անհատը կը չարունակէ տանալ բազմաթիւ տարբեր դիմումներ՝ իր սինակոկէն, ապա նաեւ մշակութային, քաղաքական, առողջապահական բազմաթիւ միութիւններէ եւ բարեսիրական հաստատութիւններէ, որոնց կ'ընդառաջէ կամ ոչ, ինչպէս որ կը փափաքի:

Արդ, ամերիկահայ չրջանակներու մէջ երբեմն լսած եմ խօսքեր՝ ղորս կարելի է ամփոփել հաւատարմօրէն՝ այսպէս, - «Հրեան տարին մէկ միլիառ տոլար Իսրայէլին կը ղրկէ (Խ· Թ·- 841 միլիոնին չափազանցութիւնը), յետոյ հրեայ լոպի-ն սերտօրէն կը դործակցի Իսրայէլի կառավարութեան հետ: Ա՛յդ է պատճառը անոնց յաջողութիւններուն, ապա նաեւ՝ հրեայ Սփիւռքի ունեցած ազդեցիկ դիրքին, Իսրայէլի պետութեան հանդէպ: Մենք (այսինքն՝ Սփիւռքահայերս), տարին որքա՞ն կը ղրկենք Հայաստանի, որ կարենանք ազդեցութիւն ակնկալել՝ երեւանի մեր Պետութեան մօտ, ուր մերոց՝ դործակիցի անոր հետ»:

Ինծի կը մնայ կամ լռել (որովհետեւ սխալող Հայը, մանաւանդ եթէ այր մարդ է եւ քաղքենի, կարելի չէ համոդել որ կը սխալի), կամ ալ լծուիլ երկար փաստարկումի, որուն տեղը դասախօսական սրահն է, եւ կամ՝ լայնածաւալ յօդուածը: Հոս կ'ուզեմ ընդգծել հետեւեալ կէտերը.-

(ա.) Հրէական դրամահաւաքի կէսէն աւելին կը մնայ Ամերիկայի մէջ, կը տարբէ հրէապահպան միութիւններու ընփիւռքային եւ տեղական գործունէութեան: 1992-ի ընթացքին հաւաքուած 841 միլիոնին 313 միլիոնը դնաց Իսրայէլ, իսկ 528 միլիոնը մնաց ԱՄՆ: Ասկէ անդին, ըստ էֆռոնմիսք չարաթաթերթին, կրօնական - պահպանողական միւս կազմակերպութիւններն ալ Իսրայէլ ուղարկեցին մօտ 180 միլիոն տոլար, - ընդամէնը՝ տարեկան 493 միլիոնի կոկիկ գումար մը (313 + 180 = 493 միլիոն): Ներկայիս՝ Իսրայէլ կը գործածէ այս գումարը, ամէնէն աւելի Ռուսիայէն արտագաղթող Հրեաներու ներգաղթին ու տեղաւորումը դիւրացնելու համար:

Որքան ալ պատկառելի գումար ըլլայ 500 միլիոն տոլարը, 5·200·000 բնակիչ ունեցող Իսրայէլին համար, պէտք է անմիջապէս յիշել ուրիշ երկու կէտ, - հրէական լոպին եւ ամերիկեան ոչ-հրեայ հանրութեան մէկ մասը, գործակցելով ամէն տարի, Իսրայէլին կ'ապահովէն 3 միլիառ տոլար, այսինքն՝ հրեայ համայնքը իր դրպանէն կը ղրկէ 500 միլիոն, վերան ալ՝ ամերիկեան Պետութեան դերպանէն, այդ դումարին վեցապատիկը, 3 միլիառ: Անշուշտ ամերիկեան Պետութեան դեկավար տարրերէն չատերը, որոնք զօրավիդ են այս փարթամ նուէրին, միայն լոպիներու գործունէութեան եւ բանեցուցած ճնշումին ընդառաջելով չեն չարժիր, - ունին չահեր եւ ակնկալութիւններ Իսրայէլէն, որ պարտի «հատուցում» կատարել, իբր գաչնակից երկիր: Ամերիկա՝ աչխարհակալ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի տիրապետող դիրքը «ժառանգեց» Միջին Արեւելքի մէջ, յետ - աչխարհակալ չրջանին: Իսրայէլ, ինչպէս եւս Թուրքիա, ապա նաեւ, 1979էն առաջ, Իրան, Ամերիկայի երեք խարիսխներն էին, արաբ ազդը ճնշուած եւ բաժնուած, անոր քարիւղն ալ ածաձ պահելու իր գործունէութեան համար: (Ապա նաեւ՝ վերջին երկուքի պարագային մանաւանդ, Խորհ. Միութեան դէմ խարիսխներ էին): Այս բոլորը՝ 1948 - 1991-ի անցեալն է: Ապագան անորոչ է: Հաւանականն է որ նուազի Իսրայէլի տրուած 3,5 միլիառ տոլարի տարեկան նպաստը, առանց անհետանալու:

Վերջին տուեալ մը: 1993 - 94-ին, Իսրայէլի «կրօս տոմեստիք փրոտաքթ»ը, այսինքն՝ երկրին սահմաններուն մէջ արտադրուած ապրանքին, մատուցուած ծառայութիւններուն, այլ խօսքով՝ դործող տնտեսութեան ընդհանուր արժէքն էր 65 միլիառ տոլար: Վերջին հնդամեակին իսրայէլեան տնտեսական անդադար վերելքը, անոր աճին սակը կը գերազանցէ Ամերիկայինն ու Ֆրանսայինը, կը մօտենայ չինական եւ չին Սփիւռքի միասնուր Պետութեան՝ Սինկափուրի աճին: Արդ, ամերիկեան Պետութեան ուղարկած 3 միլիառը եւ Հրեայ Ամերիկացիներու փոխանցած 493 միլիոնը, 65 միլիառին 5,4% են, իսկ եթէ միայն հրեայ - ամերիկեան Սփիւռքի 493 միլիոնը հաչուենք, այդ՝ երկրի արտադրութեան 1/130-րդն է:

Կարելի է ենթադրել որ նախօրօք չատ աւելի մեծ դումար կ'ուղարկուէր Սփիւռքէն՝ իբր նպաստ: Սակայն վաստօրէն՝ ոչ: 1985-ին 370 միլիոն էր «Եունայթըտ Ճուիշ Ափիլ»ին ուղարկածը (այսօրուան 313 միլիոնին տեղ, առանց հաչուելու կրօնամոլ պահպանողականներու նուէրը): 1988-ին, իջած էր 315 միլիոնի, 1990-ին՝ բարձրացած՝ 410 միլիոնի, եւլն···: Այսինքն՝ 1967-ի եւ 1973-ի պատերազմներէն ետք, հրեայ - ամերիկեան Սփիւռքի «աչխարհական», ոչ-կրօնամոլ զանգուածին Իսրայէլ ուղարկած նպաստը եղած է վերիվարող տարեկան 350 միլիոն: Անշուշտ 1948-էն մինչեւ 1988, Իսրայէլի առաջին 40-ամեակին, Իսրայէլի տնտեսութիւնը չատ աւելի փոքր էր ու դանդաղ կ'աճէր, եւ ուրեմն Հրեայ - Ամերիկացիներու ուղարկած գումարը համեմատաբար աւելի մեծ կոտորակն էր տնտեսութեան, աւելի օդտակար ու ծանրակչիռ էր, իսկ Ամերիկայի Պետութեան ղրկածը ··· համազօր էր Իսրայէլի բանակի տեւական սպառազինման:

Եզրափակենք: Ներկայիս իսրայէլեան տնտեսութիւնը աւելի՛ քարդաւաճ է, քան երբեք: Ամերիկեան Սփիւռքի նպաստը նուա՛զ կէնսական է, քան էր երբեք, ըլլա՛յ տնտեսութեան իբր կոտորակ, ըլլա՛յ նաեւ իբր կոտորակ Պետութեան հաւաքած տուրքին: «Նուազ կէնսական» է ըսել, ընդգծեմ, չի նշանակեր ըսել, որ մեծ նպաստ մը չէ: Դուրսէն եկած նպաման գումարի համար «օ՛խ, եա պալա՛չ» պիտի ըսէր Միջին Արեւելքցին, որովհետեւ ծախք չունի Պետութիւնը եւ չատ փոքր ճիգ կը թափէ՝ այդ գումարը գոյացնելու համար: Ինչպէս մեր, նմանապէս հրեայ Սփիւռքի մէջ, Սփիւռքի գործօն տարրերն են որոնք իրենց աչխատանքով կը գոյացնեն այդ գումարը:

Արդ, ի՞նչ է արդիւնքը այս համեմատական փոփոխութիւններուն, այսօրուան Իսրայէլի մէջ, ուր իրավիճակը պիրկ է:

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱԻԱՔՈՅԹ ԱՆՑԵԱԼԻ ՄԵՐ ՅԱՒԱԿՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՈՒ ՅՈՒՍԱԽԱԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Իթ.

Բնաւ զաղափար չունէինք թէ մեր կեանքին մէջ նախախնամական ինչպիսի դեր մը պիտի խաղայէին «Գրական ... Գեղարուեստական էջ»երը, ղորս «Մարմարա»ի մէջ հրատարակեցինք 1958-ին: «Մարմարա»ի մէջ գրական էջերը հրատարակելու մեր նախորդ ձեռնարկը բաւական լաւ ընթացած էր, բայց ի վերջոյ անելի մատնուած էր: Գրական այդ բաժինները թերթին լման երկու երկու էջերը կը գրաւէին եւ մեզի համար դիւրին չէր լեցնել այդ խոչոր մակերեսը: Այս անդամ որոշած էինք բաւարարուիլ մէկ էջով: Աբ-ձակ մը եւ երեք -- չորս բանաստեղծութիւններ արդէն պիտի բաւէին էջը լեցնելու:

Անօրինակ խանդով մըն է որ սկսանք դարձեալ գրական ժողովներ դումարել, ինչպէս երկու տարի առաջ կ'ընէինք Սուաթիյէի մեր ամարանոցին պարտէզին մէջ: Միայն թէ հիմա ձմեռ էր այլեւս եւ մենք ժողովները կը դումարէինք մեր քաղաքի տուներուն մէջ: Երբեմն ալ կ'երթայինք Մարմարա-ի խմբագրատունը ու հոն կարծիքի փոխանակումներ կ'ունենայինք Պետրոս ու Սեդա Զօպեանի հետ: Թերթի մը խմբագրատունը եւ անոր յարակից տպարանէն հասնող մելանի հոտն ու մուրը անօրինակ կերպով կը հմայէին զիս: Աստուած իմ, կը մտածէի, որքան լաւ կ'ըլլար որ ես, փոխանակ զբաղելու կերպասով, տպածոյով, բամպակ մանածով, զրաղէի մամուլով, տպարանով, գրականութեամբ: Սեդա Զօպեան, որ իր առպարէզին սիրահարն էր, միշտ ժպիտ մը ունէր իր դէմքին վրայ, պայմանաւ անչուչտ որ օրուան իր գործը կարգի դրած ըլլար: Ան մեզ կը դիմաւորէր առանց սեղմելու մեր ձեռքը, ցոյց տալով մուրերու մէջ թաթխուած իր մատները: Գիտէ՞ը արդեօք թէ որքան կը նախանձէի իր այդ մելանաթաթախ մատներէն: Ամէն պարագայի ան ալ հպարտ էր այդ մելանով, որ իր մատներուն կը վակչէր երբ կ'ընէր փորձերու սրբագրութիւնը: Կը պատահէր որ մեր ժողովը ընդհատուէր դրաչարապետին միջամտութեամբ: Գրաչարապետ Զարեհ Աբչակ երկու - երեք էջ թուղթ կը դնէր Սեդա Զօպեանին սեղանին վրայ եւ կ'ըսէր որ անոնք ժամ առաջ կարդացուելու էին: Սեդա Զօպեան ներողութիւն կը խնդրէր ու կը սկսէր կարդալ Զարեհ Աբչակին բերած փորձերը:

Քանի քանի անդամներ դիտած էի Զարեհ Աբչակին այդ աչխատանքը: Երբ լինոթիփի վրայ չարուած կապարէ տողերը կ'ամբողջանային, Զարեհ Աբչակ դլանով մը մելան կ'անցընէր այդ տողերուն վրայէն, յետոյ թեթեւօրէն թրջուած թուղթ մը կը դնէր այդ տողերուն վրայ եւ լայն խոզանակով մը կը սկսէր զարնել թուղթին վրայ: Թրջուած թուղթը կը փակչէր կապարներուն: Կապարէ տողերուն ուռուցիկ տառերը նոյնութեամբ կ'ելլէին թուղթին վրայ: Այն տեղ Զարեհ Աբչակ թուղթը կ'անջատէր կապարէ տողերէն եւ դայն կուտար սրբագրիչին: Սրբագրիչը այդ թուղթին վրայ է որ կ'ընէր սրբագրութիւնները, մատնանիչ կ'ընէր սխալները եւ թուղթին վրայ կարմիր մելանով կ'արձանագրէր կատարուելիք սրբագրութիւնները: Այս աչխատանքի ընթացքին հաճախակի որ սրբագրիչին մատները սկսեա կը դառնային:

Պետրոսն ու Սեդան միչտ քաչալերած էին մեր «Գրական -- Գեղարուեստական Էջ»երուն: Բայց ո՛չ անոնք այնքան յստակ կերպով գաղափար ունէին, ոչ ալ մենք, թէ այդ էջերը ինչպիսի նոր չրջան մը պիտի բանային Պոլսահայութեան դրականութեան մէջ եւ թէ ինչպէս գալիք տասնամեակներու ընթացքին պիտի դառնային այն կաթսան, ուր պիտի եփէին պոլսահայ դրականութեան ամէնէն համեղ ճաչերը:

Առաջին «Գրական -- Գեղարուեստական Էջ»ը հրատարակուեցաւ 1958 Մարտ 6, Հինդչաբթի: Այդ թիւին մէջ ես տորադրած էի: «Հինի եւ Նորի Պաչտամունք» խորագրեալ յօդուածի մը առաջին մասը, որ կը կրէր «Նոր»ին Չնուքիւնը ենթախորագիրը: Զարեհ Խրախունի տորադրած էր բանաստեղծութիւն մը՝ «Պատկերիդ Առջեւ»: Զահրատ ունէր վեց տողնոց բանաստեղծութիւն մը՝ «Ոխ»: Կիկոյական բանաստեղծութիւն մըն էր այդ,

Միտքը դրեր է կիկօն
Պիտի չմեռնի
Դուբ բոլորդ պիտի մեռնիք
Աշխարհ կիկոյի պիտի մնայ
Ու կիկօ Աշխարհի վրայ միամինակ
Բոլոր հայելիները պիտի կոտրէ

Օննիկ Ֆչըճեան այս թիւին իր մասնակցութիւնը բերած էր «Խենթի Պատմութիւն - Բ.» խորագրեալ պատմուածքով: Էջը ամբողջացած էր Զարեհ Խրախունի կողմէ Ա. Ճ. տասորագրութեամբ գրուած արճակ նչմարով մը՝ «Կուռքերու Դէմ»:

Սկզբնակէտը լաւ էր: Ես իմ յօդուածիս մէջ կը վերլուծէի նոր դրականութիւնը եւ կը պնդէի թէ նոր կոչուած դրականութիւնը ներուն, Իսրայէլի կեանքի ընթացքին, եւ չարունակուեցան անկախութենէն ետք: Իսրայէլի մէջ միչտ ալ ազատօրէն մուտք գործած է սփիւռքեան տնտեսական, բայց նաեւ կրօնական եւ կուսակցական քաղաքական դրամագլուխ (ինչ որ նաեւ Հայաստանի պարագան էր 1988-էն 1994, սակայն ոչ ներկայիս): Աւելի՛ն: Զարմանալի չանդգնութեամբ, Հրեայ - Ամերիկացիներու լոպին, ասպարէզ կարդալով Ռուսիոյին, ապա նաեւ անտեսելով նախադահ Գլինթընի փափաքը, համոզեց ամերիկեան Քոնկրէսը, որ քուէարկէ ի խնդիր Ամերիկայի, Իսրայէլի մէջ դեսպանատան փոխադրութեան՝ Թել - Ավիվէն Երուսաղէմ: Արդ՝ Երուսաղէմ մայրաքաղաքն է Իսրայէլի, ըստ Իսրայէլի Պետութեան եւ բնակչութեան: Սակայն օտարերկրեայ Պետութիւններու հսկայ մեծամասնութիւնը իրենց դեսպանատուները կը պահեն Թել - Ավիվ, մինչեւ վերջնական խաղադրութիւն: Սփիւռքեան լոպիի մը կրկնակի ծառայումը եւ ըմբռնողութիւնը դէմ Իսրայէլի Պետութեան եւ Ամերիկայի նախադահին, անհանդիստ է եւ խորհրդանիչն է Սփիւռք - Իսրայէլ տարակարծութիւններու չեչտաւորման: Երբ՝ կուգան ալ ինքնավստահ միւսորներ՝ 1994-էն ի վեր բախտի մէջ են:

Ի՞նչ է այս բախտին մէջ՝ հրեայ - ամերիկեան Սփիւռքէն փոխանցուած դրամին դերը, եւ ի՞նչ եզրակացութիւններ կարելի է որոնել, հայ Սփիւռք - Հայաստան կապերու մասին, հոս պարզուած պատկերին վրայ հիմնուելով:

(Շար. 3)

Օրուան Հարցեր

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՈՐՈՇՈՒՄԸ ԵՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

Աթոմական փորձերու վերսկսելու նախագահ Շիրաքի որոշումը միջազգային մամուլին մէջ բուռն հակազդեցութեան պատճառ եղած է: Լրատուիւռները խօսիւ կը քննադատեն Ֆրանսայի նախագահին կեցուածքը, սպառազինումի յստակ որոշումներու հետ: Ընդհանուր կարծիքը այն է որ Ֆրանսա այդ քայլը առաւ բարձրացնելու համար իր վարկը, բայց այդ ուղղութեամբ յաջողելու ոչ մէկ հեռապատկեր կրնայ ունենալ: Դատապարտումը ընդհանուր է. երբեմն մինչեւ իսկ կը հասնի վիրաւորանքի: Ընդհանուր է նաեւ վախը որ Ֆրանսայի օրինակը կրնայ վարակիչ ըլլալ ու վաղը զայն կրկնելու փորձ կրնան ընել Միացեալ Նահանգներ եւ Ռուսաստան:

Պէտլինի «Տի Վէյք» օրաթերթը այդ վախը կը տարածէ նաեւ Իրանի, Իրաքի, Իսրայէլի, Հիւսիսային Գորէայի եւ Փաքիստանի վրայ որոնք եւս կրնան քայլերուիլ աթոմական փորձեր կատարելու համար: Թերթը համապիչ չի նկատեր Շիրաքի տուած ապահովութիւնը թէ Ֆրանսայի ծրագրուած փորձերը ուղիղն աւելի պիտի չըլլան եւ պիտի չվնասեն Խաղաղականի բնապահութեան: Համոզիչ չըլլալէ զատ, այդ արտայայտութիւնները «սիճիֆ» կը նկատուին երբ կը համեմատուին Փարիզի նախորդ յայտարարութիւններուն հետ որոնք կ'ապահովցնէին թէ Ֆրանսա չի կրնար աթոմական դէնքերու ծաւալումին դէմ մղուած պայքարէն անմասն մնալ:

Ֆրանսայի նախագահին որոշումը իր երկիրը առաջին մակարդակ մղելու մտադրութեան արդիւնք կը նկատուի: Ատիկա, յատկապէս երբ ուշադրութիւն կը դրաւեն միացեալ Գերմանիոյ մը տնտեսական ուժը եւ Արեւմտեան Եւրոպայի Միութիւնը ընդլայնելու ծրագիրը: Կ'ըսուի թէ Շիրաք հակառակն ըլլալով իր նախորդին, մտադիր է մեծ պետութեան մը դերն ու տեղը տալու Ֆրանսայի: Աթոմական փորձերու որոշումին հետ, Շէնկէնի համաձայնագրով Եւրոպայի մէջ ազատ շրջադայութիւնն ալ յետաձգելու երեւոյթը կը չեշտեն այս հակումը:

Միջազգային մամուլը կը ծանրանայ նաեւ հակազդեցութիւններու, դժգոհութիւններու դէմ Շիրաքի անտարբերութեան վրայ: Նոր Զելանտայի Արտաքին նախարարը անընդունելի դատելով որուած որոշումը, գոչած է. - «ատիկա տը Կոլի եւ Նափոլէոնի վայել գառոզութիւն է»: Սիտնէյի թերթերէն մէկը մէջբերելէ ետք այս արտայայտութիւնը, կ'աւելցնէ թէ Ֆրանսայի նախագահը գիտէր թէ շրջանին մէջ որքան անընդունելի պիտի ըլլար իր որոշումը, սակայն հոգը չէր բնաւ: Աւելի մեղմ է «Թիը Օսթրէլիըն»ը որ կ'ըսէ թէ Շիրաք պէտք է վերանայէր իր որոշումը: Յատակ էր բոլորին համար թէ այդ փորձերը ոչ մէկ իսկական անհրաժեշտութեան կը համապատասխանեն: Եւ թէ Ֆրանսա պէտք է կրկին մտածէ այս մասին:

Լոնտոնի «Ֆայնէնշըլ Թայմզ»ն ալ Ֆրանսական ուժի ցուցադրութիւն կը նկատէ առնուած քայլը. յիշեցնելէ ետք ընապահական եւ երկրաբանական հետազոտական հարցերու պարագան, կ'ըսէ թէ աւելի ծանրակշիռը այն է որ Ֆրանսայի որոշումը պիտի վտանգէ աթոմական փորձերը հիմնովին արգիլելու համաձայնագրին յաջողութիւնը:

ՔԱՂՀԱՆ

ՀԲԸՄ-Ի ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒՆ «ԿԵԱՆՔԻ ԷՋԵՐ»Ը

Յունիս 24, Շաբաթ դիշեր Հ.Բ.Ը.Մ.-ի Փարիզի Ա. Մանուկեան կեդրոնին սրահին մէջ Մխիթեան Թատերախումբը ներկայացուց սքէչներու շարք մը որ խորագրուած էր «Կեանքի էջեր»: Այս անուանումը արդէն յատակօրէն կ'արտայայտէր խումբին նախընտրութիւնն ու նպատակը. հետապնդուած էր թատրոնին ընդմէջէն մեր իրականութեան սեւեռելու եւ ետք կարելի է, այդ իրականութիւնը մտածման նիւթ ընելու ջանքը:

Ներկայացումը կազմուած էր պոլսահայ արձակագիր Երուանդ Կոպէլեանի, վարիքհայ թատերագիր Հրաչ Տարօնեանի, Յակոբ Պարոնեանի եւ խումբին ղեկավար Մկրտիչ Պամամճեանի էջերէն:

Կեդրոնին հայերէնի դասատուներէն կարապետ Տաքչեան բացման խօսքին մէջ ըսաւ թէ երեկոյթին լաւագոյն սահմանումն էր Մ. Պամամճեանի «Մենք բարձրաձայն կը մտածենք» արտայայտութիւնը: Թատրոնը կ'աւելցնար նոյն կեդրոնին մշակութային գործունէութեան վրայ որ արդէն ծնունդ տուած էր երգչախումբի մը, մանկական թատերախումբի մը: Կ. Տաքչեան անդրադարձաւ խումբին անդամներուն հայերէնի անհատապես մասնակարդակին ալ զոր կարելի չափով հարթելու ջանք կատարուած էր:

Առաջին կտորէն ակներեւ էր որ թատերական աշխատանքին միացած էր սիրուելեան խմբանկար մը տալու նպատակը: Բեմադրութիւնը, խաղարկութիւնը, բեմայարդարումը կը մատնէին այդ խմբանկարին խոցելի կէտերը երկիծանքի չեշտով մատնանշելու ջանքը: Լայն բաժին մը տրամադրուած էր մեր ժողովներուն, անոնց անհեթեթ, երկարատեւում ու փուճ պարունակութեան հեգնանքով: Շատ իրապաշտ ներկայացում մըն էր Մ. Պամամճեանի «Գաֆէ - պառ»ը որ փարիզեան արուարձանի մը հայկական մէկ սրճարանին չըլմնակով կուտար հարազատ պատկեր մը, յանգելով այն եզրակացութեան որ գաղութի ամէնէն ապահով ապագային տէր հաստատութիւնները սրճարաններն էին: Հետաքրքրական էր ընտրութիւնը չատ մը նորեկներու քիչ ծանօթ կամ անծանօթ անունի մը՝ Հ. Տարօնեանի գործին:

Հայերէն սորվելու եւ սորվեցնելու դործունէութեան ղուդահեռ իրագործուած այս աշխատանքը ուշագրաւ էր նաեւ լեզուական առումով. հայերէնի անհատապես մակարդակները կարելի միօրինակութեան մը բերելու ջանքը նուազագոյն չափով ղգալի կ'ընէր անհարթութիւնը, որովհետեւ դերերու բաշխումը կատարուած էր վարպետօրէն ու հայերէնի անբաւարար իմացութիւն մը պատճառ չէր եղած արգիլելու ոմանց մասնակցութիւնը:

Սիրողական – աշակերտական այդ աշխատանքը բեմադրութեան ու բեմայարդարումի լինքնատիպ լուծումներով բաւական բան չահած էր: Յատկապէս բեմայարդարումը եւ նաեւ զգեստաւորումը յաջողած էին դրեթէ ոչինչ միջոցներով տալ հարկաւորը:

Աւելի քան տասնեակ մը երիտասարդ – երիտասարդուհիներ մաս կազմած էին այս աշխատանքին. անոնք կը կոչուին Սոնիա, Ֆլորանս, Ինա, Վիրժինի, Ներսէս, Արմէն, Մեսրոպ, Նուրհան, Թորոս, Ստեփան, Մուրատ, Մկօ, Հրանդ, Աննա, Փաթրիք, Շուշան:

Ներկայացման առիթով պատրաստուած էր յայտագիրը – գրքոյկ մըն ալ, թատրոնին մասին Ֆրանսերէն տեղեկատուութեան ընկերացած հայերէն էջերով (Շահնուր, Զարենց, Զէյթունցեան) որոնք պէտք է ըսել որ չատ կապ չունէին բեմադրուած սքէչներուն հետ:

Շուրջ երկու ժամնոց ներկայացումին հետեւեցաւ սրահը դրեթէ ամբողջութեամբ լեցուցած բազմութիւն մը:

Աւելի յուսալքող, քան խանդավառող մեր իրականութեան մէջ ուրախալի է երբեմն հանդիպիլ նման փորձոններու որոնք երկարատեւ, յողնեցնող աշխատանքի, համբերութեան գնով կը յաջողին միացընել արուեստի, լեզուի, միասնական ջանքի յարգանքը, ուրախութեան ու լաւատեսութեան բաժին մը տալով իւրաքանչիւրիս:

ԱՐՓԻ ԹՈՒԹՈՑԵԱՆ

LIVRES REÇUS

ODES ET LAMENTATIONS

GREGOIRE DE NAREK

Choix, traduction de l'arménien et présentation par Vahé Godel

ORPHE
La Différence, Paris 1995.

ԼՕՐԸՆՍ ՏՐՈՒԷԼ

ՊՐՈՍՊԵՐՈՅԻ ԿԱՂՁԻՆ

Ներածական՝ Գորփու կղզիի բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլերէնէ Թարգմանեց՝ ՇԱՒՔ ՏԷՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Հայցեւայնպէս աւելի ուշ, «Կաքաւ»ի մտերմութեան մէջ, Զարեան լինքզինք վերագտած՝ մեզի կը նկարագրէ Գորսիրայի հրէական գաղութը:

Երբ 1160-ին Բենիամին Տուդելա կղզին այցելեց, միայն մէկ հրեայ գտաւ հոն - ներկայիս մըն էր:

1571-ին՝ Վենետիկ իր տիրակալած վայրերէն արտաքսեց Հրեաները: Հայց տասնօրինակ բախտով մը՝ Գորսիրայի Հրեաներուն դպող չեղաւ: 1760-ին 1171 հոգինոց գաղութ մըն էին. իսկ երբ Ֆրանսիկ ռազմանաւերով եկան կղզիին տիրակալութիւնը պահանջելու, օրին կատարուած մարդահամարը 2000 հրեայ յոյց կուտար: 1860-ին՝ ըստ Բրիտանական յուշակարգութեանց՝ թիւը 6000-ի հասած էր:

Հայցեւայնպէս՝ ուրկէ՞ կուգայ Ծուդաները վռնտելու արարողութիւնը: Ամէն տարուան Աւագ Ուրբաթ օր ժամը տասնմէկին անտեղեակ օտարականը վախէն յանկարծ սրտաճաք կ'ըլլայ փողոց նետուած մեծաքանակ ամանեղէններու - պատուկ, տապակ, կաթսայ – եւ օդին մէջ պարպուած դէնքի կրակոցներու ահռելի աղմուկէն: Ըստ երեւոյթին՝ Ծուդաները կը վռնտեն այս արարողութեամբ: Իսկ աղմուկն ու պոռչտուքը ամբողջ օրը կը չարունակուին (զովացուցիչ ըմպելու համար ընդմիջումներով):

Հրէական համայնքը դեռ միշտ առանձնացած կ'ապրի եւ իր լեզուն կը գործածէ: Իր անդամները կղզիի կեանքին մէջ աննշան դերակատարութիւն ունին կամ բնաւ չունին: Հալածանքի զարաշրջանը դեռ չէ աւարտած: Զարեան նշմարած է թէ ինչպէս Զատկուան չարթուան տեւողութեան՝ Հրեաները իրենց թաղէն դուրս չեն ելլեր: Բայց օժիտի համար ներքագոյն ձեռագործները այնտեղ կ'արտադրուին. նոյնպէս՝ խեցեղէն անօթներու եւ մետաղագործական իրերու ամէնէն ճոխ նմոյշները հոն կը գտնէք:

«13 Փետրուար 1386-ին՝ Գորֆուն վենետիկեան տասգուածք դարձաւ կըրկին: (...) Մայիս 20-ին՝ նախկին համաձայնութիւնը վերահաստատելու համար Վենետիկի Ծերակոյտին մօտ ուղարկելիք հինգ դեսպաններ ընտրելու նպատակաւ հաւաքուած Գորֆուցիները՝ Դաւիթ Սամսոն անունով Հրեայ մըն ալ կը ներառնէին պատգամաւորութեան մէջ» (...)

Իր «Ուղեւորութիւններ»ուն մէջ Հովուէլ կը յիշատակէ Հրեաներու վենետիկեան բարբառը զոր մինչեւ օրս կը դործածեն:

10 - 11 - 37

Զարեան, որ մեծ մարդոց անուններէն հաճոյք կ'առնէ, կ'ըսէ.

– Նափոլէոնի համար՝ Գորֆուն Արեւելեան մեծ կայսրութեան մը բանալին էր: Եթէ գինք Սբ. Հելենի փոխարէն հո՛ս աքսորած ըլլային, Թերեւս իր հպարտ քարասրտութիւնը կը մեղմանար:

Ֆրանսացի աշխարհակալը իր օրատեւրին մէջ դրած է. «Վենետիկը պէտք է պատկանի անոնց, որոնց պիտի յանձնենք Իտալական Թերակղզին: Սակայն մինչ այդ՝ պէտք է դրաւենք իր նաւերը, փճացընենք իր պինապահեստը, քայքայենք իր անտեսական ուժը եւ պահենք Գորֆուն ու Անկոնան (...): Եթէ Մալթան եւ Գորֆուն ունենանք, չուտով կրնանք Միջերկրականի տէրը դառնալ»: Աւելի ուշ՝ Թալլէրանին յղած նամակի մը մէջ կ'աւելցնէ. «Հետեւաբար կը կարծեմ որ Ֆրանսական Հանրապետութեան դլխաւոր նշանաբանը պէտք է ըլլայ՝ Գորֆուն, Զանտէն, եւայլն երբե՛ք չդիջիլ»:

1815-ին Իոնական կղզիները դարձան մի միայն Բրիտանիոյ պաշտպանութեան ներքեւ դրուած մխացեալ, ազատ եւ անկախ միաւոր մը: Ու ահա սկսաւ լայնածաւալ խեղթութեանց ծամանակաշրջանը: Ի դիտութիւն հետաքրքրուածներու՝ Նապիէի հիւսիսային – բեւեռեան գեր – սառուցեալ ոճը լիովին կը հակադրուի այն կարծիքին, թէ ըստ օրինի՝ Բրիտանական դաղութները անթերի կերպով կը կառավարուին: Միւս կողմէ իրողութիւն է նաեւ որ քաղաքը հոսուն ջուրով օժտողը Ատամսը եղած է, եւ դեռ դոյութիւն ունին Բրիտանացիներու բացած հաստատուն ու դեղեցիկ ճամբաներուն մնայուորդները: Ոչ միայն ընդունած էին Սոլոմոսը, այլ նաեւ գնահատած: Այնքա՜ն դարու վստահաբար ամէնէն տարօրինակ մարդոցմէ մին եղող Կլիֆորտի դուքսը համոզեցին, որ հրաժարի իր Իոնական Ակադեմիան իթակէի մէջ հաստատելու սկզբնական ծրագրէն եւ զայն Գորֆուի մէջ հիմնէ 1823-ին: Ճըրվիս Հուայթ – Ճըրվիս իր մէն մի տողին մէջ կ'արտայայտէ այս առթիւ զղացած դոհունակութիւնը. «Պահ մը երեւակայեցէք թէ ի՛նչ կը պատահէր եթէ երբեք Լորտ Կլիֆորտ իթակէի մէջ հիմնած ըլլար այս համալսարանը: Ակադեմական պուրակներուն եւ Ողիսեսի ծննդավայրին առընչուած երազատեսութիւնը չէ՛, որ դիտակից քաղաքացիներ կը պատրաստէ: Այնտեղէն ելած մէ՛կ լաւ ուսանողի դիմաց՝ հարիւր ուրիշներ հրապարակ պիտի իջնէին մէկ անչահ ժպտով եւ մի քանի այծերով սահմանափակուած մտային պաշարով մը»:

16 - 11 - 37

Զմրխտագոյն չլացնող ծովով չրջապատուած Մկոն կղզիին վրայ հայտ ձիթենիներու չուքին նստած Կոմսը՝ ձայնին մէջ թեթեւ կճռոցի եւ լեւէնտով ու սիրալիր չեշտով կը պատմէ բրիտանական տիրապետութեան տարիներուն մասին, մինչ Զարեան եւ Թէոդոր զբաղած են կանաչ ձիթապտուղ ու ձերմակ պանիր համտեսելով: Տեղեկութիւններ հաւաքելու յատկացուած մեր յետ – միջօրէներէն մէկն էր: Անալիպսիս կոչուած սիրուն բլրակին վրայ վնտռած էինք Նեպտունի Տաճարին հետքերը, զոր Բրիտանացի ծովային սպաներ անցած դարու վերջերը իբր թէ նշմարած էին: Ձիթենիներու արծաթագոյն պուրակներէն դէպի վար յառաջանալով՝ ահա հասած ենք Քանոնի, ուր Լորտ Քիչընըրեան պեխ – մօրուքով մէկը պղտիկ սրճարան մը բացած է: Հոս՝ խրցանի փոխարէն մարմարի կտորով մը գոցուած քարէ փոքր չիշերու մէջ մասնաւոր տեսակի գարեջուր մը կը հրամցնեն զոր տեղացիները «ցիտ – ցին պիրա» կը կոչեն:

(Շար. 43)

Après le succès remporté par la communauté arménienne dans le procès contre BERNARD LEWIS

LE FORUM DES ASSOCIATIONS ARMENIENNES DE FRANCE

organise

une REUNION PUBLIQUE - DEBAT

avec la participation de

Me Patrick DEVEDJIAN — *Me Daniel JACOBY* — *Me Patrick QUENTIN*
Avocats du Forum

et

Yves TERNON, Historien — *Kéram KEVONIAN*, Président du Forum
Un Représentant du Comité de Défense de la Cause Arménienne

sur le thème :

«CONSEQUENCES JURIDIQUES ET POLITIQUES DU PROCES LEWIS POUR LA RECONNAISSANCE DU GENOCIDE ARMENIEN»

le Mardi 4 Juillet à 20 heures 30

Palais des Arts et des Congrès — Salle Molière
24, rue Victor Cresson — Issy-les-Moulineaux — (M° Mairie d'Issy)

UGAB-JEUNES

Venez fêter les vacances avec *l'UGAB-JEUNES*

SOIREE DE L'ETE

le SAMEDI 1er JUILLET à partir de 22 heures 30

au CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
— 118, rue de Courcelles, PARIS 17e —

Prix unique : 80 *F.* (1 *consommation comprise*)

Tenue correcte exigée

Interdit aux mineurs

La direction se réserve le droit d'admission

KHANASSOR

DIMANCHE 2 JUILLET

La FRA Dachnagtsoutioun groupe Arghoutian de Chaville
avec la participation de la Croix Bleue des Arméniens de France
Section «Ter Davtian» de Chaville

organise une

grande fête champêtre

Buffet — Animation — Surprises — Ambiance

au *Parc Bon Repos à Viroflay*
Près de la Place Louis XIV — N 10 — Parcours flêché à partir de Chaville

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԽՏԱՑԵԱԼ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ՎԵՆԵՏԻԿ, ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ, ՕԳՈՍՏՈՍ 1 - 26

Որակաւոր ուսուցչական կազմ, հրաւիրեալ դասախօսներ, պտոյտներ դէպի շրջակայ տեսարժան վայրերը
Գինն՝ 6.200 Ֆրանս. Ֆր. - Հեռաձայնել՝
39 / 41 / 520.7737 *թիւին* : Բացակայութեան պարագային թողուլ հեռաձայնի թիւ մը :

COURS INTENSIF DE LANGUE ET CULTURE ARMENIENNES

UNIVERSITE DE VENISE, 1-26 AOUT

Enseignants qualifiés, conférences, séminaires, excursions et visites culturelles.
Prix : 6.200 FF. — Pour tous renseignements appeler le :
39 / 41 / 520.7737 — laisser un message avec le numéro de téléphone

Ս. ԾՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՋ

Շաբաթ, Յուլիս 1, տօն է Գիւտի Նշխարաց Սրբոցն Գրիգորի Լուսաւորչին Մերոյ :

Այս առթիւ, փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Ս. Յարութեան տօնին առթիւ կատարուած իւղափնի հեռաւեալ նուէրները. -

Օր. Օֆելիա Գոմպաճեան 100 Ֆր., Պր. Ամենակ Կէզէր 200 Ֆր., Տիկին Արշալոյս Խանամեան 200 Ֆր., Տիկին Վարդիկ Հուպուչեան 50 Ֆր., Պր. Նուպար Պալեան 200 Ֆր., Տիկին Գայեանէ Գաբոյեան 200, Տէր եւ Տիկին Ժերար Սորէն 500 Ֆր., Տիկին Լիւսի Մելգոնեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Վահան Թաշճեան 200, Տէր եւ Տիկին Ն. Տաթիգեան 100 Ֆր., Տիկին Էլիզա Կարապետեան 100 Ֆր., Պր. Ռոսոտոմ Զաքարեան 250 Ֆր., Պր. Տիգրան Խօմանուկեան 200 Ֆր., Տիկին Եղիկեան 50 Ֆր., Տիկին Մաքրուհի Ղազարոսեան 100 Ֆր., Պր. Լորան Սարգիսեան 500 Ֆր., Տիկին Լուիզ Ծով 500 Ֆր., Պր. Յակոբ Բալայեան 150 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Էտուար Վառվառեան 150 Ֆր., Պր. Դանիէլ Գափաքճեան 100 Ֆր., Պր. Կարպիս Տէր-Ոսկերեան 100 Ֆր., Պր. Րաֆֆի Տէր-Սահակեան 200 Ֆր. եւ Տիկին Էլիզ Գոչեան 100 Ֆր. :

l'Ecole Tebrotzassère

RECHERCHE

Un(e) RESPONSABLE ADMINISTRATIF(VE)

LE RAINCY (93)

Rattaché(e) à l'administrateur en charge des affaires administratives, Vous assurerez :

— la gestion administrative, comptable et budgétaire de l'Ecole;
— la gestion logistique nécessaire au bon fonctionnement de l'Ecole.

Vous animerez les équipes administrative et logistique.
De formation BAC + 2 (ou niveau), vous justifiez d'une expérience professionnelle de 3 à 7 ans. Vous parlez arménien de manière courante et aimez le contact avec les enfants. La rigueur, le sérieux, un excellent contact relationnel, un esprit d'initiative sont des atouts pour réussir dans cette fonction.

Rémunération : selon expérience et compétence.

Merci de contacter B. KOUZOUYAN au 39 89 42 28 (entre 10h et 19h).

ԿԱՂՈՑՆ ՄԱՂ

ՁԱՓ

Պօմոնի Նայիրի մասնաճիւղը կազմակերպած է ճաշ մը, Շաբաթ, Յուլիս 1, ժամը 20-ին Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ։ Մուտքը ազատ է :

FETE CHAMPETRE

au HOME ARMENIEN

le **Mardi 15 Août**

107, avenue Maréchal Lyautey, 83700 Saint-Raphaël

10 h Messe Solennelle, Chapelle Saint-Jean
célébrée par Mgr. *Daron GEREJIAN, Vicaire général de l'Eglise Apostolique du Sud de la France.*

Participation de *Khatchig YILMAZIAN*, chef de la Chorale *Sahag-Mesrop* de Marseille.

12 h 30 Bénédiction du Raisin

A partir de **12 heures,** buffet de spécialités arméniennes

Animation : Groupe Musical de Marseille
Groupe des jeunes danseurs «*Parégamoutioun*» d'Erevan.
Tombola — Jeux, . . .

FETE CHAMPETRE

TRADITIONNELLE

à la *MAISON DE RETRAITE de GONESSE*
— 7, rue de l'Eglantier —
le **Dimanche 2 Juillet** à partir de 11 heures

Partie Artistique

BEDIK

et son Orchestre SEVAN
Ensemble de danse EREBOUNI de l'AVAG

BAR • BUFFET ARMENIEN

Réservations : 39. 85. 24. 24 — 48. 78. 02. 99

Toutes les dispositions sont prévues en cas de mauvais temps.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ 30
VENDREDI
30 JUIN
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·000 Ֆ. — Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ. (շաբաթաթերթ առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻՒ 18·624 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.624

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԲԱԺԱՆՈՒԻՄ

Յունիսի վերջին տասնօրեակին Երեւանի ցոյցերը բաւական մտահոդոզիչ դէպքերու յանգած են: Տրուած թիւերը եթէ չափազանցուած չեն, 40 հազարնոց բազմութիւն մը ներկայ եղած է անոնց, ինչ որ կը նշանակէ թէ ժողովուրդը ընտրութեան նախօրեակին թօթափած է վերջին չքմեղի իր անտարբերութիւնը: Ակնէ զատ, ուշագրաւ է որ սովորական հանդարտութեան տեղը գրաւած է պոռթկումը. զայն արարքով արտայայտելու մղումը: Այսպէս է որ բռնմունքիւնը, կամ անոր մէկ հատուածը, մինչեւ իսկ դիմած է նախագահական չէնքը գրաւելու քայլին: Բարեբախտաբար, Վազգէն Մանուկեանի նման պաղարիւն, խոհեմ քաղաքական դէմք մը թելադրած է զդոյշ ըլլալ, խուսափիլ ծայրայեղութիւններէ, առաջքը առնելով հաւանական անդարմանելի քայլերու: Ասոր փոխարէն, կարելի՞ է ըսել որ իշխանամէտ տարրեր նոյն մտահոդութիւնը ցոյց կուտան Հայաստանի խաղաղութեան պահպանումին, երբ բերելով կը յարձակին ցուցարարներու վրայ, կամ երբ կը կրակեն օդին մէջ: Այս արարքներուն մէջ, վախ պատճառելու նպատակէն աւելի մեծ տեղ չունի՞ դրդումիչը: Կա՞ն արդեօք, բիրերով ու զէնքով զինուած այդ խմբակները առաջ մղողներուն մէջ մտածողներ ալ թէ մինչեւ ո՛ւր կարելի է փորձել ժողովուրդին համբերութիւնը եւ հանգստութիւնը: Ցեղով, բնակո՞ն է որ դէպքը ա՛յս ատենի չքմեղին ընտրութեան նախօրեակի մը երբ կիրքերը արդէն լարուած կ'ըլլան: Բոլորէն առաջ երկրին տէրերուն պարտականութիւնը չէ՞ իրենց «տունն ու տեղը» հանդարտ, խաղաղ պահել:

Ցունիսեան ցոյցերով չեչտուած հակադրութիւնները նիւթ եղած են նաեւ հարցազրոյցի մը ընթացքին որ լոյս տեսած է «Վրացիր» թերթին Ցունիս 20-ի թիւին մէջ: Գնէլ Նալպանտեան ակնարկելով քաղաքացիական պատերազմի սպառնալիքին, հարց կուտայ Վազգէն Մանուկեանին թէ ի՞նչ ուրուական է որ կը չրջի Հայաստանի մէջ: Վ. Մանուկեան կը պատասխանէ թէ նման բախում կ'ենթադրէ երկու տարբեր խաւի, երկու տարբեր զաղափարախօսութեան ներկայութիւն ուր երկուքն ալ զինուած ուժեր ունին եւ երկուքն ալ իշխանութեան համար զինուած պայքարի կը դիմեն: Ապա կ'աւելցնէ. -- «Հայաստանում նման իրավիճակ չկայ»:

Այդ զրոյցէն չաբաթ մը առաջ նոյն թերթը (Ցունիս 13) տեղ տուած է նոյն անուններին բացատրութիւններուն որոնցմով ան պատասխանած է «Ազատութիւն» ռատիոկայանին հարցումներուն. հոն, Վ. Մանուկեան ակնարկելով «Հայաստանի Հանրապետութեան» (Ցունիս 8) մէջ իր վարչապետութեան օրով աղէտի զօտիին յատկացուած միջոցներուն վատնումի ամբաստանութեան, կ'ըսէ. -- «Ընտրութեան ժամանակ հասկանալի է որ երկու կողմն էլ միմիանց մասին որոշ ճիշդ կամ անճիշդ տեղեկութիւններ են տալիս: Ուզգակի ցաւն այն է որ մեր պետութիւնում դա սեաւոր աստիճանի է հասել»: Իշխանութեան այդ կեցուածքը կը բացատրէ արդարանալու մտահոդութեամբ. «ժողովուրդն իրենց մասին շատ վատ կարծիքի է եւ վերաբերւում է որպէս թալանչիների ու անարդար մարդկանց. փորձում են համոզել որ միւսներն էլ են այդպիսին»:

Նոյն զրոյցին մէջ Վ. Մանուկեան կ'ըսէ նաեւ թէ սոորագրութիւն հաւաքելու համար դուռնէ -- դուռ չրջելու միջոցին տեսած են թէ ժողովուրդը ինչ ատելութեամբ կը վերաբերի իշխանութիւններուն: Ատիկա պատճառներէն մին կը նկատէ իշխանութեան չանքին որ կը միտի «ստեղծել այնպիսի վիճակ որ արդարացի ընտրութիւններ հանրապետութիւնում, փաստացի հնարաւոր չլինի անցկացնել»:

Ընդունելով հանդերձ թէ իշխանութիւնները կը դիմեն չափազանցութիւններու, կը փորձեն «իրենց ձեռքին ունենալով բոլոր լծակները, հաստատել իրենց իշխանութիւնը», չի կարծեր որ իշխանութիւնները կը կրակեն ժողովուրդին վրայ:

Այս կացութեան մէջ իրեն այնպէս կը թուի որ ժողովուրդը կը սպասէ հերոսի մը որ պիտի գայ ու զինքը ազատէ: Սակայն Վ. Մանուկեան դրեթէ կը թելադրէ նման յոյսերով ու ակնկալութիւններով չտարուիլ, ըսելով. -- «այդ հերոսը չի գալու: Այդ հերոսը դառնալու է ինքը ժողովուրդը»:

Այս վերջաբանին մէջ զգալի է ընդդիմութեան ճակատէն ակնկալուած դերին հանդէպ որոշ տատամսում մը: Վ. Մանուկեան ինք որ պարագաներու բերումով անոր պարագլուխներէն է, արդարեւ, կրնա՞յ առանց այլեւայլի որպէս յուսալի այլընտրանք ներկայացնել այդ ճակատը: Սն կը խմբէ համոզումով, կարողութիւններով, քաղաքական ուժի հանդամանքով իրարմէ շատ տարբեր մակարդակներով դէմքեր ու խմբաւորումներ: Որքան ալ իշխանութեան նոյն ճզտումը միաւորուելու մղած ըլլայ դիրքնք, նպատակը չի կրնար հարթեցնել անհաւասարութիւնները: Ու ասիկ ծագում կ'առնէ պարագայական միանութիւններու, դրեթէ բռնադրօս դաշնակցութիւններու դեմին ընդդիմութիւն մը որ չյաջողեցաւ այդ կոչումին ծանրութեամբ ներկայութիւն մը ըլլալ Հայաստանի քաղաքական բեմին վրայ, հինգ տարիէ ի վեր: Ու ցաւալին այն է որ Վ. Մանուկեանի նման մէկ -- երկու դէմքեր որոնց գործօն մասնակցութիւնը անհրաժեշտ էր երկրին անկախութեան ամրացման ու յեղափոխի համար հաստատ հիմերուն, դրկուած են հարկաւոր լծակներէն. անոնք կը մասնաւորին Հայաստանի քաղաքական ամէնէն ծանր «մխում»ը: Ծանօթ պայմաններով, երբ երկրին Նորհրդարանը չափազանց աւելորդ ելոյթներու, խղճալի մտայնութիւններու հրապարակման վայր կը դառնայ ու այնքան կենսական հարցեր դիւրութեամբ մէկդի կը դրուին, Վ. Մանուկեանի նման դէմքեր ընդդիմութեան մղելու պերճանքը կրնա՞յ բացատրուիլ: Նման մտահոդութիւններ, հետաքրքրութիւններ, յայտնապէս, անդամ մը եւս որպէս ամէնէն վատահելի հասցէ, դատապարտուած են սեւեռելու ժողովուրդին. անոր որ ընտրութեան նախօրեակին նորէն հերոս փընտռելու դիրքին մէջ է այսօր, եւ որ պէտք է հասունութիւնը ձեռքէ չձգէ, յիշելու համար որ «այդ հերոսը չի գալու: Այդ հերոսը դառնալու է ինքը»:

Ա. ԹՈՓՈՁԵԱՆ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ԿԱՐԳԻՆ՝ ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Շարունակելով համայնավար ուրիշ երեսփոխանի մը (կի Տիւքոլոնէ) յարաձեւ չանքերը, Փօլ Մերսիէքա Զորեքշաբթի, Ցունիս 28ին, Ազգ. Ժողովի քերականի հարցումներուն առթիւ, կրկին դրաւ Հայոց ցեղասպանութեան ճանաչման հարցը Ֆրանսայի կողմէ: Ցիշեց Լէուխի դատապարտման վճիռը, որ իբրեւ կեանքի վրայ նախընթաց մը նկատեց, ըսաւ թէ իր նկատողութեանց կարգին դատապարտումը կը թուէր ՄԱԿ-ի մարդկային իրաւանց Ենթայանճնախումբին, Ժողովուրդներու մնայուն դատարանին և Եւրոպական Նորհրդարանին ճանաչումները: Ցայտնեց թէ քանի մը ուրիշ երեսփոխաններու հետ առաջարկներ ներկայացուցած են որպէսզի ընդլայնուի կէսօ օրէնքը (սահմանափակուած 1939 - 45-ի ցեղասպանութեանց) եւ թէ Ապրիլեան 80-ամեակին առթիւ Ֆրանսայի պարտաւորութիւնն էր ճանչնալ Հայոց ցեղասպանութիւնը:

Հարցումը ուղղուած ըլլալով Արտաքին նախարարին, խօսք առաւ Հերվէ տը Շարէթ որ չատ սրտցաւ, բայց անշուշտ դիւանագիտական ոճով արտայայտուեցաւ:

Ան նախ չեչտեց թէ Ֆրանսա ինքզինք համախոհ կը զգայ Հայոց ցեղասպանութեան: Բայց, Հայոց Ջարդերը, ցեղասպանութիւնը սահմանող 1948, Դեկ. 9-ի (վաւերացուած 1951, Ցունուար 12-ին) պայմանագրութենէն չեն բխիր միջազգային իրաւագիտութեան տեսակէտով (ne relève pas, en droit international): Աւելցուց, սակայն, թէ իրողութիւն է որ հայ բնակչութեան երկու երրորդը ջարդուեցաւ Թուրքիոյ մէջ այդ երկրին կառավարութեան հրահանգով: Հայոց յիշողութիւնը վիրաւորուած է: Թուրքերուն կը պատկանի հաչուի նստիլ իրենց պատմութեան հետ (il appartient aux Turcs de se mettre en règle avec leur histoire): Մեր պարտականութիւնն է, ըսաւ, (չեչտելով՝ այո՛, կ'ըսեմ մեր պարտականութիւնը) մեծարել զոհերը ցեղասպանութեան, զոր կը դատապարտեն անոնց չառաւիղները (Notre devoir, je dis bien notre devoir est de rendre hommage aux victimes du génocide que denoncent leurs descendants): Ապա, Արտաքին Նախարարը յիշեց անկախ Հայաստանը որու դեկավարութիւնը չրջանի կայունութեան քաղաքականութիւն մը կը վարէ: Ֆրանսա, զօրավիդ է Հայաստանի, Երեւան - Անդարա լեզու դռնելու իր ճիգերուն մէջ:

Մանուաւոր մեկնաբանութեան չեն կարօտիր նախարարին խօսքերը, քանի քաղաքագէտները նոր բանաձեւ մը զտած են, ցեղասպանութիւն բառը գործածելով, բայց դնելով Հայերու բերնին մէջ:

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԸՆՏՐՈՒԵՑԱՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԱՅՈՑ ԱՌԱՋՆՈՐԴ՝

ԱՐԱՄ ԱՐՔ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Զորեքշաբթի, Ցունիս 28-ին, Անթիլիասի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր տաճարին մէջ կատարուած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսի ընտրութիւնը: Կաթողիկոս ընտրուած է Լիբանանի Հայոց Առաջնորդ՝ Արամ Արք. Քէշիշեան:

Ընտրական Ընդհանուր Ժողովին մասնակցած են Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան ենթակայ թեմերէն (Սուրիա, Լիբանան, Պարսկաստան, Կիպրոս, Յունաստան, ԱՄՆ, Գանատա, Քուէյթ եւ Արաբական Ծոցի երկիրներ) ժամանած եւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան միաբանութիւնը ներկայացնող 180 եկեղեցական եւ աշխարհական պատգամաւորները: Ս. Էջմիածնի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութիւնը ժողովին մասնակցած է մէկ եկեղեցական եւ մէկ աշխարհական ներկայացուցիչներով: Ընդհանուր Ժողովը բացուած է Գարեգին Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի աղօթքով եւ ողջոյնի խօսքով: Ժողովի բացումին ներկայ գտնուած է նաեւ Կ. Պոլսոյ Հայոց պատրիարք՝ Գարեգին Արք. Գազանճեան: Իր ողջոյնի խօսքէն ետք Ամենայն Հայոց Հայրապետը, ընկերակցութեամբ Պատրիարքին, վերադարձած է Վեհարան:

Կաթողիկոսական ընտրութիւնը կատարուած է դռնփակ: Ժողովին ներկայացուած է Կիլիկիոյ Միաբանութեան Ընդհանուր Ժողովին կողմէ պատրաստուած ընտրեալներու հետեւեալ հնգանուն ցանկը. --

Արտակ Արքեպիսկոպոս Մանուկեան
Սահակ Արքեպիսկոպոս Ասլազեան
Սուրէն Արքեպիսկոպոս Գաթարոյեան
Կորիւն Արքեպիսկոպոս Պապեան
Արամ Արքեպիսկոպոս Քէշիշեան

Հետեւելով Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան կանոնագրութեան, Ժողովը ներկայացուած այդ հնգանուն ցանկէն կամ դուրսէն նախ պէտք էր ընտրէր եռանուն ցանկ մը: Առաջին քուէարկութեամբ, եռանուն ցանկը կազմուած է հետեւեալ ձեւով. --

Մեսրոպ Արքեպիսկոպոս Աչճեան
Զարեհ Արքեպիսկոպոս Ազնաւուրեան
Արամ Արքեպիսկոպոս Քէշիշեան

Ձաղորդարար ստացած են 122, 113 եւ 149 ձայն: Ապա Բ. քուէարկութեամբ եռանուն այս ցանկէն Կաթողիկոս ընտրուած է Արամ Արք. Քէշիշեան, ստանալով 140 քուէ:

Ընտրութենէն անմիջապէս ետք, նորընտրեալ Հայրապետը Մայր Տաճարին մէջ ողջոյնի խօսք ուղղած է ներկայ պատգամաւորներուն եւ ապա առաջնորդուած Վեհարան, ուր ողջագուրուած է Ամենայն Հայոց Հայրապետին հետ: Գարեգին Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ նորընտիր Կաթողիկոսին յանձնած է Հայրապետական Արծիւը զոր ինք երկար տարիներ կրած էր որպէս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս:

***

ԱՐԱՄ ԱՐՔ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ, աւազանի անունով Պետրոս, ծնած է 1947-ին, Պէյրութ (Լիբանան): Իր նախնական կրթութիւնը կը ստանայ Գարանթինայի Ազգային Մեսրոպեան վարժարանին մէջ: Հոկտեմբեր 1961-ին կ'ընդունուի Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Դպրեվանքը, Անթիլիաս: Դպրեվանքի Ժառանգաւորաց բաժնի քառամեայ չրջանը աւարտելէ յետոյ, Մայիս 1968-ին կը ձեռնադրուի արեղայ՝ ձեռամբ Տաճատ Արք. Ուրֆալեանի, (նախկին Առաջնորդ Լիբանանի Հայոց): Աբեղայութեան երկու տարիներուն ընթացքին իր վարդապետական թէկը կը պատրաստէ ՄԱՄԲՐԻ ՎԵՐԾԱՆՈՂ -- Ե. ԴԱՐՈՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆ նիւթին չուրջ եւ Ապրիլ 1970-ին կը ստանայ Վարդապետական աստիճան՝ ձեռամբ Գործէն Ա. Կաթողիկոսին: Հոկտեմբեր 1978-ին, տակաւին ուսանող Մխիթեան - Նահանգներու մէջ, Արամ Արք. կ'ընտրուի Լիբանանի Հայոց Թեմի Առաջնորդական Տեղապահ: Ու որպէս Տեղապահ տարի մը ծառայելէ յետոյ Լիբանանի Թեմէն ներս, գաւառական Ժողովի կողմէ մխաճանութեամբ կ'ընտրուի Լիբանանի Հայոց Առաջնորդ: Մայիս 1980-ին կը ստանայ Ծայրագոյն Վարդապետութեան աստիճան, եւ յաջորդ օրն իսկ կը ձեռնադրուի Եպիսկոպոս ձեռամբ Գարեգին Բ. Ամոռակից Կաթողիկոսին: Ցունուար 1985-ին կը ստանայ Արքութեան տիտղոս:

Արամ Արք. Դպրեվանքի ուսման չրջանը յաջողապէս աւարտելէ յետոյ, 1968-էն 1978, անընդմիջաբար իր բարձրագոյն ուսումը կը չարունակէ Մերձաւոր -- Արեւելքի Աստուածաբանական ճեմարանի,

(Շար.ր Դ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ՍՓԻՒՌՔ ԿԱՊԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

ԽԱԶԻԿ ԹՋՈԼՋՈԼԵԱՆ

Իչխաք (= Իսահակ) Ռապինի կառավարութիւնը ներկայիս երկուէքի բաժնուած է, ի դիմաց հրեայ - ամերիկեան Սփիւռքի ճնշումին: Ինչո՞ւ եւ ի՞նչպէս: Հարցը 18 ամսուան հարց մըն է: 1994-ի Յունուարին, (հրեայ) կիներու Սիոնական Միջազգային Կազմակերպութեան պատգամաւորական ժողովին առջեւ ելոյթ մը ունեցաւ Իսրայէլի Արտաքին փոխնախարարը, Եոսի Պէյլին: Ընդգծեմ որ Սփիւռք ունեցող ամէն երկրի մէջ՝ (օրինակ՝ Յունաստանի մէջ ալ), Արտաքին նախարարութիւնը կը պարունակէ անձեր, սովորաբար կիրթ եւ խորամանկ դեսպաններ, որոնք սփիւռքեան գաղութներու հետ վարուիլ գիտեն, ապա նաեւ անձեր, սովորաբար նախարարի մտերիմ դիւանակալ շրջապատէն, որոնք կը կատղին իրենց սփիւռքներուն դէմ, անոնց կիսանկախ գործունէութեան եւ քննադատութիւններուն դէմ: Ա՛յս է Պէյլինի պարագան: Ան կը պատկանի կուսակցական հատուածի մը՝ որուն պաշտօնական մամուլը յաճախ քննադատած է հրեայ ըմբռնումը Սփիւռքի կարծր դիրքը, ի դէմ Պաղեստինցիներու հետ կնքուող համաձայնութիւններու: Իր ելոյթի ընթացքին, Պէյլին խօսք կ'ուղղէ Սփիւռքի հրեայ կիներու այն հատուածին՝ որու սերունդները (նըման մեր ՀՕՄ-ին), տասնամեակներու անտրտունջ աշխատանք տարած են ի նպաստ Իսրայէլի: Բայց անշուշտ անոնց խօսք ուղղելով՝ Պէյլին, կը պատգամէր նաեւ համայն հրեայ Սփիւռքին: Եւ ըսաւ, - «Ա՛յսօր Իսրայէլի անտեսական վիճակը աւելի բարգաւաճ է քան այն՝ որուն դէմ յանդիման կը գտնուին քառմիլիոն երկիրներ, որոնց հրեայ համայնքներու ներկայացուցիչներն էք դուք: Տրուած ըլլալով որ մեր երկրին վիճակը աւելի լաւ է, քան՝ ձեր երկիրներէն ոմանց վիճակը, ինչպէ՞ս կրնայ Իսրայէլ բարեփոխական աշխատանք աղերսել ձեզմէ»:

Հակազդելով այս հաստատումին, պատգամաւորներէն մի քանի կիներ խօսք կ'առնեն (Ս. Թ. - կան ժողովուրդներ եւ կազմակերպութիւններ, որոնց պատգամաւորները խօսք կ'առնեն եւ իրենց ղեկավարները յանդիմանելու համար բեմ կ'ելլեն...), եւ զայրացած կը քննադատեն Պէյլի՛ն ալ, Ռապինի կառավարութի՛ւնն ալ: Այսինքն, խօսքեր՝ որոնք մի քանի տարիէ ի վեր Սփիւռքի Հրեաները փափկանկատ եւ չրջահայեաց ձեւով փակ դռներու ետեւ ըսած են Իսրայէլի Պետութեան, այս անգամ կ'լսուին հանրութեան առջեւ, ոչ իբր դիտում այլ իբր բացայայտ քննադատութիւն:

Ի պատասխան անոնց, կատղած Պէյլին մը ետ կ'ելլէ բեմ եւ կը պատասխանէ, - «Դուք կ'ուզէք որ ես ձեզի զամ իբր մուրացկան, ըսեմ որ Իսրայէլ աղքատ երկիր մըն է, եւ զրամ աղերսեմ: Ցաւօք սրտի, յարգելի տիկիններ, կը պարտիմ ձեզի տեղեկացնել թէ Իսրայէլ այսօր բարգաւաճ, նոյնիսկ հարուստ երկիր մըն է»:

Այս խօսքերը զայթակղութիւն մը ըստեղծեցին Իսրայէլի եւ հրեայ Սփիւռքի մէջ՝ ուր ահա 18 ամիսէ ի վեր կը հրահրուին ամէն տեսակի բանավէճեր, պարապուղիրներ, խակ եւ խմաստուն վերլուծումներ եւլն.: կարեւոր է նշել որ Պէյլինի դիրքը երկուքի բաժնած է, բացէ ի բաց, այն կառավարութիւնը՝ որուն բարձրաստիճան ներկայացուցիչներէն է ինք: Ոմանք մտածեցին որ Ռապին դրած էր դինք՝ իր միջոցաւ անուղղակիօրէն ապտակելու համար չատ յանդուգն Սփիւռք մը, մերժելով անոր քաղաքական կեցուածքը: Ուրիշներ՝ կ'ակնկալէին որ Ռապին պիտի պաշտօնազրկէր Պէյլինը: Սակայն ան ոչ մէկը ըրած է, յարդ, ոչ միւսը: Հանրութեան առջեւ, Ռապին ըսաւ, - «Պէյլինի այդ խօսքերը կատարել ապուշութիւններ են» (անգլերէնով՝ «completely moronic», ուր «մորոն»՝ «ապուշ»էն ալ աւելի գօրաւոր բառ է: - Տե՛ս. Նիւ-Եորք Թայմզ, Ք. Հապըրմանի յօդուածը, 1994, Փետրուար 1, էջ 3): Թերեւս Ռապին կ'ակնկալէր որ նման ծանր դատապարտումէ մը ետք՝ Պէյլին պիտի հրաժարի: Սակայն ան ոչինչ ըսաւ կամ ըրաւ, պարզապէս չարունակեց պահել իր աթոռը: Ռապինի կառավարութիւնը, որ ապահով մեծամասնութիւն մը չունի եւ դաշնակցող մի քանի կուսակցութիւններէ կը բաղկանայ, պէտք ունի Պէյլինի զօրավիզ, օժանդակ հատուածին: Եւ վերջապէս, անոնք որոնք կը ճանչնան Ռապինը անձնապէս (եւ Նիւ-Եորքի մէջ բազմաթի՛ւ են այդպիսի անձեր) կը հաստատեն որ Ռապին... կը բաժնէր Պէյլինի կարծիքը անցեալին, եւ ա՛լ աւելի ներկայիս, քանի որ կը կարծրանայ Սփիւռքի դիրքը իրեն հանդէպ եւ իր դէմ:

Հրէական Սփիւռքի մէջ այս առթիւ հրահրուած վէճերը մանրամասնօրէն ներկայացնելու ի վիճակի չեմ, թէեւ չատ հետաքրքրական են անոնք, եւ ունին տնտեսական, քաղաքական, կրօնական եւ մշակութային երեսակներ, որոնցմէ ոմանք կը պարզեն Հայաստան - Սփիւռք երկուութեան համար բաղդատութեան որոշ եզրեր: Կ'ուզեմ փակել յօդուածիս այս հատուածը՝ հաստատելով մի քանի կէտեր:

1) Հրեայ Սփիւռքի լոպին, մանաւանդ ԱՄՆ-ու մէջ, կենսական է Իսրայէլի համար: Այդ լոպին ղեկավարող ընտրանիին մէկ սուսար մասը, այս վայրկեանիս, կ'ընդդիմանայ Իսրայէլի Պետութեան նախընտրած քաղաքական վարքագիծին: Այդ լոպին կը համարձակի նոյնիսկ ըմբոստանալ բացայայտօրէն, ինչպէս՝ Գոնկրէսի եւ ամերիկեան դեսպանատունը Երուսաղէմ փոխադրելու պարագային: Սակայն այդ կ'ընէ միայն երբ հրեայ Սփիւռքին մեծամասնութիւնը կը համոզէ որ ներկայ կառավարութեան դէմ ըմբոստանալը համահաւասար է հայրենիքի չահերը պաշտպանելու:

Այսօր, մեր Սփիւռքին մէջ, մեր ղեկավար ընտրանիները բաժնուած են: ՀՅԴ-ն բացայայտօրէն համոզուած է որ պէտք է ընդդիմանալ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի կառավարութեան, ի չահ Հայաստանի պարզ ժողովուրդին եւ Արցախին: Ուաշինկթընեան իր լոպին կը բաժնէ այդ կարծիքը: Սակայն ամերիկահայ ղեկավար Սփիւռքի ընտրանիին մի'ւս լոպին, որ կը կոչուի Ամերիկըն Ասէմպլի կամ Հայկական Համագումար, կը ղեկավարուի երկու տեսակի անձերու կողմէ, - կան ոմանք, որոնք բացայայտօրէն կը հաւատան թէ իրենց պաշտօնը Երեւանի նախընտրած վարքագիծը դիւրացնել է Գոնկրէսի մօտ: կան ուրիշներ՝ որոնք թէպէտեւ իրրեւ անհատ չեն բաժներ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի կառավարութեան ներկայ վարքագիծը, բայց եւ այնպէս կը վարանին բացայայտ ըմբոստութենէ: Այսպէս, բաժնուած են թէ՛ հրեայ, թէ՛ հայ ամերիկեան Սփիւռքներու լոպինները, այս վայրկեանիս: Զուգահեռ մը կայ:

2) Տնտեսական մարզին մէջ ի՞նչ զուգահեռ կայ: Չոս դժուար է որոշ դատումներ կատարել, որովհետեւ դժուար է դիտնալ թէ Սփիւռքի «նպաստը» Հայաստանին, ի՞նչ է: Նախ կայ անհատներու ուղարկած դոլարը: Եւ՝ Հայաստանի մէջ եւ անկէ դուրս, պետական եւ անտեսապէտ բանիմաց անձերու հարց տրուած եմ թէ Սփիւռքի Հայութիւնը, անհատ-անհատ, ընտանիք-ընտանիք, որքա՞ն դրամ կը փոխանցէ Հայաստանին: Նախ, յստակ է որ ոչ ոք գիտէ ճշդրիտ պատասխանը, եւ աւելի՛ն, ամէն մարդ կը վարանի նոյնիսկ գիտցածը բաժնելու: Ամէնէն յստակ բնորոշումը այս է, որ «միջին»ն է լինել արուած մի քանի թիւերու, - միջին արեւելեան եւ արեւմտեան Սփիւռքէն, տարին 20·000 փոխանցում կը կատարուի, - ոմանք ամբողջ անդամ մը, ոմանք՝ տարին անդամ մը, սակայն 20·000-ի մօտ կապ կայ՝ որ տարին մօտ 10 միլիոն տոլար կը թերէ Հայաստանին (այսինքն՝ միջին հաշուով տարին 500 տոլար կը փոխանցուի իւրաքանչիւր անհատական կապի կամուրջով): Այս դուրմարը տրամաբանական կը թուի լինել, քանի որ այս բոլորէն անկախ, ամերիկացի պաշտօնեայ մը լինել ըսաւ, - «ամիսը մէկ միլիոն տոլար գոնէ կը փոխանցուի հոս անձէ-անձ, տոլարով, ապա թէ ոչ կարելի չէ բացատրել այս երկրին մէջ ըլլալ տոլարին քանակը»: Այս 10-12 միլիոնէն անդին, Սփիւռքէն եկող զբօսաշրջիկներ, տարին 3-էն 4 միլիոն տոլար կը ծախսեն Հայաստանի մէջ: Ընենք, ընդամէնը, անհատները 15 միլիոն տոլար կը բերեն Հայաստանի՝ Միջին Արեւելքէն եւ Արեւմուտքէն: Սակայն Սփիւռքի այս անհատական նպաստը Հայաստանի տնտեսութեան՝ չազգուիր պետութեան քաղաքական դիրքաւորումներէն:

Ապրի՝ արեւմտեան Սփիւռքի 1,5 միլիոն անդամներէն անդին, նախկին Խորհրդային Միութեան մէջ (Վրաստան, Հիւսիսային Կովկաս, Մոսկուա, Կիեւ) ներկայիս կ'ապրին 1,5 - 2 միլիոն Հայեր: Հայաստանէն՝ 1988 - 1995 *եօթնամեակի* ընթացքին, գոնէ՛ 500·000 անձ գացած է Ռուսիա, (չատեր կ'ըսեն 750·000, մի քանի լաւատեղեակ անձեր կ'ըսեն նոյնիսկ 1 միլիոն) առժամեայ կամ գուցէ յաւիտենական արտագաղթով: Ես կը գործածեմ «պահպանողական» թիւը՝ որ կէս միլիոնն է: Ապա կայ 450·000 Վրացահայ, 60 - 70·000 Ադրբեջանահայ փախստական, յետոյ՝ հին խորհրդահայ Սփիւռքը, որուն թիւը գոնէ 1 միլիոն է, եթէ հաշուենք բոլոր անոնք՝ որոնք հայկական ծագում ունին: Հայաստանի մէջ ընդունուած իրականութիւն է որ այս հին ու նոր Սփիւռքը, նպաստով եւ առեւտուրով կ'օժանդակէ Հայաստանին (նաեւ՝ երբեմն կը չահագործէ զայն), սակայն, կրկնեմ, ոչ ո՛ք գիտէ թէ ի՞նչ է դումարը, որուն կ'ակնարկուի հոս: Բայց կրկին տրամաբանական կը թուի ենթադրել թէ այ՛ս Սփիւռքի նպաստն ալ չի տարուբերիր քաղաքական հարցերու պատճառաւ:

Արդ՝ Հայաստանի ոչ-երկրագործական արդիւնաբերութիւնը ենթարկուած է հզօր այնկումի, ծանօթ պատճառներով: Ցետոյ, Հայաստանեան դրամը՝ տոլարին համեմատ, տկար է: Այս պատճառներով, Հայաստանի տնտեսութիւնը Իսրայէլի 65 միլիարդին հետ կարելի չէ բաղդատել, կամ ոչ իսկ... վեց միլիարդ: Ըստ ամերիկեան աղբիւրներու, Հայաստանի տնտեսութիւնը (պաշտօնականը) 100 միլիոն տոլարէն նուազ արդիւնաբերութիւն ունէր անցեալ տարեշրջանին:

Այդ 100 միլիոնին հետ եթէ բաղդատենք սփիւռքեան անհատներու, ապա նաեւ կազմակերպութիւններու ներմուծած գումարները, ի՞նչ կրնանք եզրակացնել: Այդ 100 միլիոնին հետ համեմատելով, մեծ դումար է Սփիւռքներէն եկած գումարը, որ գոնէ 15 միլիոն է՝ անհանգիստ, առաւել՝ կազմակերպութիւններէ փոխանցուած յաւելեալ միլիոնները: Ուրեմն՝ ի՞նչպէս կրնանք ջացատրել Հայաստանի կառավարութեան ընդգծուած եւ կոպիտ անտարբերութիւնը Սփիւռքի կազմակերպութիւններու եւ անհատներու քաղաքական ղգացումներուն հանդէպ:

(Շար. 4)

ՓԱՐԻԶԻ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԼԵԶՈՒԻՆԵՐՈՒ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ (INALCO)

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ԵՐԿՈՒՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Երկուշաբթի, Յունիս 12-ի ամբողջ օրը, գոնէ ղիւրազգած Հայերուս համար, պատմական նչանակութիւն ունեցող Վարժարանի մեծ դահլիճին մէջ, ժամը 9·30-էն մինչեւ 18 - ընդմիջուած կէսօրուան դաշտային ճաշով մը - յիշատակութեաւ Փերանոյի մէջ պետականօրէն հիմնուած հայ լեզուի ուսուցման երկուհարիւրամեակը, որուն առթիւ խնդակցութիւն յայտնած էր André Bourgey, ներկայ տնօրէնը նոյն հիմնարկութեան:

Բաւական վարանելէ ետք, յարմար դատեցինք օրուան նիւթերը ներկայացնել կէս Ֆրանսերէնով, առենախօսը եւ իր ընտրած նիւթին վերնագիրը: Անահիտ Տօնապետեան, INALCO, «La Chaire d'arménien à l'Ecole des Langues Orientales»: Անահիտ Էջր-Մինասեան, Université de Paris I, «Les Jeunes Arméniens de Colbert»: Jean-Pierre Mahé, Ecole Pratique des Hautes Etudes, «Quelques correspondances inédites où il est question de Chahan de Cirbied, Napoléon Ier, Emile Benvéniste, Antoine Meillet»: Georges Charachidze, INALCO, «Georges Dumézil et les études arméniennes»: Bernard Outtier, Université de Genève, «De Villefroy: Un des premiers arménistes français»: Սիլվիա Ամէմեան, Musée Nicolas Sursok, Beyrouth, «Sirarpie Der-Nercessian et les arts arméniens»: Charles de Lamberterie, Ecole Pratique des Hautes Etudes, «Le rôle de l'arménien dans les études indo-européennes»: Վերջապէս Երեւանի Մաշտոցեան Մատենադարանէն Լոնա - Մանկ Շերինեան, հետեւեալ նիւթով. «Յունարան դպրոցը հայկական ուսումնասիրութեանց մէջ»:

Օրուան առենապետը՝ Անահիտ Տօնապետեան, ներկայի պատասխանատուն նոյն ամպիոնին, ձեռնհասութեամբ վարեց վեց ժամ տեւող նիստը: Եւ քանի որ ան նախապէս յայտարարած էր յառաջիկային բոլոր ելոյթներուն հրատարակումը «Société des Etudes Arméniennes»ի պարբերականին մէջ, յարմար դատեցինք միայն մեր խորհրդածութիւնները հաղորդել այս համաժողովին մասին:

Ցայտագիրին վրայ ակնարկ մը պատրաստելէ ետք, այն տպաւորութիւնը կ'ունենանք որ չորս մասնագէտ Հայուհիներ «մրցակցութեան» ելած էին ուրիշ չորս Ֆրանսացի համալսարանականներու հետ:

Ամէնէն առաջ, Անահիտ Տօնապետեան, իր պաշտօնին բերումով, այս հիմնարկութեան երկու հարիւր տարիներու ընթացքին իրարու յաջորդող հայ թէ Ֆրանսացի տասնեակ մը ուսուցչապետներուն համառօտակի կենսագրականը եւ գործունէութիւնը ներկայացուց, օգտուելով ղպրոցի արխիւներուն հարուստ հաւաքածոյէն:

Անկէ ետք, Անահիտ Էջր - Մինասեան, Մարսէյլի եւ Փարիզի Մատենադարաններու ղիւանները վրայ հիմնուելով, Պոլիս եւ Իզմիր ղրկուած Լիւթ Լուի Լըբրանի դիչերօթիկ պատանիներուն վերապահուած արկածալի ճակատագրին պատմականը ըրաւ: Գոլպէնեի հրամանով անոնք Արեւելք կը մեկնէին, թարգմանի պաշտօնին պատրաստուելու համար, հայ, հրեայ, յոյն տրոկմաններուն տեղը բռնելով եւ այդ տղոց ընդհանրական անունն էր «Les Arméniens»: Այնպիսի մանրամասնութիւններ ամբարած էր ան անոնց ղրաւի ապրելակերպին մասին որ ամբողջ սրահը լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւէր այդ սրտամկիկ ոդիսականին, առանց անդրադառնալու որ անոր կէս ժամ տրամադրուած ժամանակը արդէն կրկնուած էր:

Բնականաբար, կարճատեւ բայց անընդհատ ժեչտ ղադարէ մը ետք, հանրածանօթ ծաղրանկարիչ Տիրանին աղջիկը՝ ղպրի իճուհներու մասնագէտ՝ Սիլվիա Ամէմեան հանդամանօրէն խօսեցաւ Սիրարփի Տէր-Ներսէսեանի մասին, միջազգային համբաւի տիրացած հեղինակին եօթանասունի չափ դրուագները (հատոր եւ յօդուած), ներկայացնելով որքան համոզումով, նոյնքան ալ յուզումով: Գովելի եւ անհնդհատ ժեչտ մատենադրութիւն մը, որուն կարելի է աւելցնել հարիւրաւոր նամակները, որոնք մէյ մէկ տեսութիւններ են եւ արժանի հրատարակութեան:

Ձորրորդ կին ղեկուցողը կուգար երեւանի Մատենադարանէն. Լոնա - Մանկ Շերինեան, մասնագիտութեամբ բիւզանդարան եւ այս պատմական օրուան հայերէնով միակ արտայայտուողը: Անտարակոյս անոր ժուժկալ եւ ծանրախոհ դասախօսութիւնը իսկական ապացոյցն էր դարաւոր հայ մշակոյթի փառաւոր հաստատութեան, պատկանելիութեան:

Ցետոյ, Ժան - Փիէռ Մահէ, կարդաց ուսմեկնաբանեց Antoine Meillet-ի մէկ հատուածիւ թղթակցութիւնը, 1920-ական տարիներուն վարիզահայ մի քանի հայ մեծ - խօսիկներուն վերաբերեալ, ինչպէս ազնուականի ղոյդ տիպղոններով պճուճեալ Մելիք Դաւիթ Բէկ բանասէրը Բուն անունով Սարգիս Սարգիսեան լինելի պէս արաբկիրցի էր, մեծ հօրտարեկից եւ հեղինակ «Արաբկիրի պատառաքարքառին»: Հաւանաբար իր հօրենական անունը չ՛ա հատարակ դնելով, ղեցած էր Մելիքի եւ Բէկի բեհեզեայ չապիկները:

Վերջապէս, Ֆրանսացի առաջին հայաբաններէն De Villefroy-ի մասին խօսելու կանչուեցաւ Bernard Outtier, որուն մէկ ոտքը Փարիզ, միւսը Ժընեվ կը հասնի, բնակելով այս երկու ոստաններուն մէջտեղ, ուր նախանձախնդրութեամբ կը պահպանէ Կովկասի հարուստ ղրադարանները:

նը եւ որուն սուր նայուածքէն ընաւ չեն վրիպիր հոս ու հոն վաճառքի հանուած մեքոպեէն լեզուով մատեան եւ ձեռագիր:

Բնականաբար, հաւաքոյթին նչանակութիւնը նկատի առնելով, յաճախակի կը յիշատակուէր Նափոլէոնի հիմնած հայկարանութեան կաճառին անդրանիկ դասատու՝ Յովհաննէս - Շահան Զրպետեան, ֆրանսականացած ձեւով՝ Chahan de Cirbied: Ուրեմն նիստի սկիզբին Անահիտ Տօնապետեանի հակիրճ ծանօթութենէն ետք, Սոպոնի դասախօս Charles de Lamberterie-ի ղեկոյցը նուիրուած էր անոր: Եւ այդ հռչակաւոր Հայուն գործը առարկայօրէն ներկայացնելու նպատակութեամբ՝ Զրպետեանի աշակերտներէն Bellaud-ի (Docteur en Médecine) հրատարակած հայ քերականութեան էջերը, նկարահանուած եւ կազմուած, սրահին մէջ ձեռքէ ձեռք չրջեցան. դասախօսը հայ ժողովուրդի պատմական նախանձէն կարեւոր բաժին մը կարդաց, միջազգային վաճառականութեան վերաբերեալ:

Նոյն պահուն, Անահիտ Տօնապետեան ցոյց տուաւ սեղանին վրայ դտնուղ յիշատ քերականութեան իսկական տպագիրը եւ նոյնիսկ անոր ձեռագիրը, 186 էջ, կապտագոյն թուղթի վրայ, լուսանցքներուն Շահան Զրպետի հակիրճ ճշդումներով, (Iconographie Arménienne N° 569), որ առուն հետս քերած էի, տարեդարձի յիշատակութեան ի պատիւ:

Երբ յուզումով կը սկսինք թղթատել այս անգին մասունքը, կը տեսնենք Փըռանսացի բժիշկի մը ընդօրինակած հայկական գիրերը, բառերը, հոլովումի տասը տեսակները, բայերու խոնարհումները, մեր միջնադարի հեղինակներուն մէկ էջ պատճէնը եւ դիմացի էջին վրայ ֆրանսերէն թարգմանութիւնները, Ներսէս Շնորհալիի հանելուկները, բժիշկ Մխիթար Հերացիի (ԺԲ. դար), Վարդան Այգեկցիի առակները. միայն երկու տող արամախօսութիւն -- բարի լոյս, պարոն: Bonjour Monsieur. - Բարի եկիր խաթուն: Soyez la bienvenue, Madame. Ձի՞ արդեօք: Comment vous portez-vous ?. Ցոյժ լաւ տիրուհի: - Très bien Madame (Mademoiselle)... Այո, այս բոլորը կարդացող այսօրուան Հայը ի՞նչպէս անտարբեր դտնուի իր հարազատ լեզուին, երբ երկու հարիւր տարի առաջ մի ոմն, գողտիկ բժիշկ դիւերներ է լուսցուցեր մեր Մեծամքանչը սորվելու համար: Շահան Զրպետ սկսած է հայերէնը դասաւանդել 1811, Երեքշաբթի, Փետրուար 5-ին եւ վերջացուցած Երեքշաբթի, Օգոստոս 13-ին, այսինքն ճիշդ վեց ամիս եւ 8 օր: Հինգ Ֆրանսացի աշակերտներ ունեցած է. նախ այս դրքին հեղինակը՝ Bellaud, որուն հասցէն չէ յիշատակուած եւ յետս ուրիշներ: Պատմութեան համար գոնէ յիշուին անոնք. Berlancourt, Petite rue de Vaugirard N° 21, Devinter, Rue Coquillière N° 51, La Chataigneraie, Rue Folie Méricourt N° 10, Martin, Rue des Vieilles Tuileries N° 37, վարը փակագիծի մէջ աւելցուած (Décédé le 9 Octobre 1816).

Այս հինգ Ֆրանսացիներէն առաջինը այդ կարճ չրջանի ընթացքին այնքան կ'ընտելանայ -- եւ կը համակրի -- հայ լեզուի դաղտնիքներուն որ յաջորդ տարի, 1812ին կը հրատարակէ այս 96 էջնոց հատորը, «Փորձառութիւն հայկական լեզուին»:

Կայ նաեւ հարցը քանի մը ամսուան ընթացքին դիրքին մէջ դործածուած հայ տառերու ձուլումին, որովհետեւ անոնց ինքնատպութիւնը համապատասխան է ձեռադիրին մէջ Զրպետի աւանդած օրինակներուն. Փարիզի կայսերական տպարանին միջոցաւ մասնաւորաբար պատրաստուած՝ Նափոլէոնի 1811 Սեպտեմբեր 15-ի հրամանագրին համաձայն, լուսաւոր, թեթեւ, պարզունակ տառերին հայկական:

Այլեւս ի՞նչպէս չցանկալ դանել, երջանիկ օր մըն ալ, դիմանկարները Շահան Զրպետին եւ իր Ֆրանսացի աշակերտ Bellaud-ի (հայերէնով տառրագրած՝ Պէլլատ): Անոնց տեսնելն, դեռ լուսանկարչութիւնը հնարուած չըլլալուն, իւղաներկի, չրաներկի կամ գծագրութեան միջոցով յայտնուելու են անոնք, հակառակ պարագային, այս վերջիններէն ներչնչուած փորագրութեան կամ վիմագրութեան ձեւին տակ:

Բայց է ասպարէզը մեծ ու պզտիկ պըրպըտողներուն առջեւ:

ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Փ ա ր ի զ
Յունիս 22, 1995

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՀԱՑԱԳՈՐԾՆԵՐԸ ԿԸ ԲՈՂՈՔԵՆ

Ֆրանսայի մէջ հացադործները երջանիկ դանգուած մը կը նկատուէին. անոնց վերջին ցոյցը տեղի ունեցած էր 1970-ին. կը բողոքէին հացի գինին վրայ դրուած տուրքին որ չնչուեցաւ Ռ. Պառի վարչապետութեան օրով: Անկէ ի վեր չարունակուած անոնց հանդարտութիւնը յանկարծ փոթորկեցաւ Մայիսի վերջաւորութեան. փողոց իջնելով բարձրաձայն բողոք յայտնեցին ճարտարարուեստական հացին դէմ որ անոդոք մրցակից մըն է իրենց համար: Այդ հացը որ մեծ մասով կը ծախուի հանրախանութներու մէջ, կը պատրաստուի սառեցուած խմորով ու չունի անչուշտ արհեստաւոր -- հացագործին արտադրութեան որակը:

Այս մրցակցութեան պատճառով ամէն տարի երկրին մէջ 350 -- 400 հացագործ-

---

Vieilles Tuileries N° 37, վարը փակագիծի մէջ աւելցուած (Décédé le 9 Octobre 1816).

Այս հինգ Ֆրանսացիներէն առաջինը այդ կարճ չրջանի ընթացքին այնքան կ'ընտելանայ -- եւ կը համակրի -- հայ լեզուի դաղտնիքներուն որ յաջորդ տարի, 1812ին կը հրատարակէ այս 96 էջնոց հատորը, «Փորձառութիւն հայկական լեզուին»:

Կայ նաեւ հարցը քանի մը ամսուան ընթացքին դիրքին մէջ դործածուած հայ տառերու ձուլումին, որովհետեւ անոնց ինքնատպութիւնը համապատասխան է ձեռադիրին մէջ Զրպետի աւանդած օրինակներուն. Փարիզի կայսերական տպարանին միջոցաւ մասնաւորաբար պատրաստուած՝ Նափոլէոնի 1811 Սեպտեմբեր 15-ի հրամանագրին համաձայն, լուսաւոր, թեթեւ, պարզունակ տառերին հայկական:

Այլեւս ի՞նչպէս չցանկալ դանել, երջանիկ օր մըն ալ, դիմանկարները Շահան Զրպետին եւ իր Ֆրանսացի աշակերտ Bellaud-ի (հայերէնով տառրագրած՝ Պէլլատ): Անոնց տեսնելն, դեռ լուսանկարչութիւնը հնարուած չըլլալուն, իւղաներկի, չրաներկի կամ գծագրութեան միջոցով յայտնուելու են անոնք, հակառակ պարագային, այս վերջիններէն ներչնչուած փորագրութեան կամ վիմագրութեան ձեւին տակ:

Բայց է ասպարէզը մեծ ու պզտիկ պըրպըտողներուն առջեւ:

ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Փ ա ր ի զ
Յունիս 22, 1995

ներ կը լքեն ասպարէզը: Պէտք է ըսել որ Ֆրանսացիներն ալ օրէ օր աւելի քիչ հաց կը սպառեն: Անձ դլուխ սպառած հացին քանակը դարու մը ընթացքին օրական 900 կրամէն իջած է 160 կրամի:

Հացագործներու համադաչնակցութեան նախագահը կ'ըսէ թէ գործերը ամէն օր քիչ մը եւս դէշ կ'ընթանան եւ անկարելի է դինները աւելցնել, սուր մրցակցութեան պատճառով: Սնանկութիւնը մարզին մէջ սովորական երեւոյթ դարձած է, մինչ 15 տարի առաջ լսուած բան չէր:

Արհեստաւոր հացագործները կը պահանջեն որ ճարտարարուեստական ձեւով հաց արտադրողները տարբեր անուանում ունենան, չկոչուին հացագործ, այլ, օրինակ, հացավաճառ: Կը պահանջեն որ անոնք եւս պարտադրուին չաբաթական օր մը արձակուրդի, փոխանակ օժանդակ անձնակազմերով եօթը օր աշխատելու: Կ'ըսեն տակաւին թէ պէտք է արդելք լլայ 1 Ֆրանքի պակէթ-ի վաճառքին որ կ'ըլլայ հանրախանութներու մէջ:

Արհեստով այն հացագործները որոնք այսօր ճարտարարուեստական ձեւի արտադրութեան հաստատութիւններ կը դեկավարեն, կը փորձեն արդարանալ, ըսելով որ երբ նախկին ձեւերով կ'աշխատէին, օրուան վերջաւորութեան մօտ առուն եփուած հացը թարմութիւնը կորսընդուցած կ'ըլլար: Որպէսզի միշտ թարմ հաց ունենան տրամադրելի, մտածեցին նախապէս պատրաստուած խմորը սառեցընել, ապա զայն վոխադրել փուռերը որոնք պահանջքին համեմատ պիտի եփեն պատրաստ խմորը. այսպէսով չաճախորդը միշտ թարմ հաց պիտի դտնէ: Սոնոք կ'ըսեն նաեւ թէ անտեղի է հացադործներու աղմուկը եւ թէ տարբեր ձեւով պատրաստուած հացերը իրարմէ որեւէ տարբերութիւն չունին: Սառած խմորը պարզապէս կարելի է մթերել եւ աւելի դիւրին է փոխադրութիւնը:

Հացին հետ fրուասաեն ալ ենթարկուած է նոյն ճակատագրին. Ֆրանսայի մէջ ծախուած 10 fրուասանէն վեցը պատրաստուած կ'ըլլան ճարտարարուեստական մեթոտներով:

Այսուհանդերձ, հացագործներու աղմուկը անտեղի, կամ չափազանցուած նկատողներ կան նաեւ նոյն այդ արհեստաւորներու չարքերուն մէջ: Անոնք կ'ըսեն թէ լուրջ աշխատանքի ու չաղող դործավարութեան մը պարագային մարդ կըրնայ բարձր որակի հաց արտադրել, ինչ որ անպայման կը դնահատուի չաճախորդներէ: Եւ այն արհեստաւորները որոնք կ'ուզեն չաղոիլ, պէտք է դիտնան որ մրցակցութեան կրնան տոկալ միայն բարձր որակի հաց պատրաստելով: Սժան դինները միշտ չէ որ չաճախորդը կը հմայեն. ան նաեւ կարեւոր կը նկատէ համը, գործածուած նախանիւթերուն ընտրութիւնը, պատրաստութեան եղանակը, եւայլն: Ու երբ հացն է խնդրոյ առարկայ, ոչ ոք չափազանցուած կը նկատէ այսքան բծախնդրութիւն:

ՔԱՂՀԱՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԱԼԷՔՍ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ 275.000 ՖՐԱՆՔ ՆՈՒԻՐԵՑ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻՆ

Արտաշէս Գարակէօզեան պարգեւատրուած

Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամը ուրախութեամբ կը հաղորդէ որ Alain Manoukian pour l'Arménie ընկերակցութիւնը 275·000 Ֆրանք նուիրեց Ֆիզիքի եւ մաթեմաթիքի դպրոցի մը ստեղծումին համար Արցախի մայրաքաղաք՝ Ստեփանակերտի մէջ: Այս դումարը ծրագրուած դպրոցին նախատեսուած ծախսերուն կէսը կը ներկայացնէ: Միւս կէսը ստանձնուեցաւ արժանթինահայ Տիկնանց Միութեան կողմէ: Այսպէսով ո՛չ միայն Արցախը պիտի օժտուի ապագայ գիտնականներու պատրաստութեան համար յատկապէս ծրագրուած դպրոցով մը, այլ նաեւ անոր չուրջ ստեղծուեցաւ մի - դաղութային դործակցութեան նոր առիթ՝ Հիմնադրամի ծիրէն ներս:

Այս նուիրատուութիւնը կատարուեցաւ Կիրակի, Յունիս 25-ին, Ռոմանի մէջ (Կեդրոնական Ֆրանսա), քաղաքի Հայ Բարեկամական Միութեան դաչտահանդէսին առթիւ, որուն մասնակցեցան չուրջ 1200 հոդի: Գումարը փոխանցուեցաւ Ընկերակցութեան նախագահ Գրիգոր Ամիրզայեանի կողմէ Ալէն Մանուկեանի եւ իր հօր՝ Յովհաննէս Մանուկեանի ներկայութեան:

Նոյն առիթով, Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամը Պատուոյ անդամի տիտղոս չնորհեց իր հիմնադիր անդամներէն՝ Արտաշէս Գարակէօզեանին, ի դնահատութիւն անոր տարած հոյակապ աշխատանքին Ռոմանի հայութիւնէն ներս: Հայատանի անկախութենէն անմիջապէս ետք, կանխելով Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամի կազմումը, Ա. Գարակէօզեան արդէն իսկ դործի լծուած էր, «ազգային տուրքի» արձանագրելով Ռոմանի հայութեան դլխաւոր մէկ մասը: «Մեզմէ կը բաժնուի մեր լաւագոյն անդամը, որ տիպուեցաւ իր հրաժարականը ներկայացնել առողջական պատճառներով», ըսաւ Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամի նախագահը՝ Պ. Թերզեան, Ա. Գարակէօզեանի կուրծքին դետեղելով Հիմնադրամի չքանչանը:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

Փ ա ր ի զ
Յունիս 27, 1995

ԼՕՐԸՆՏ ՏՐՈՒԷԼ

ՊՐՈՍՊԵՐՈՅԻ
ԿՂԶԻՆ

Ներածական՝ Գորփու կղզիի
բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլերէնէ Թարգմանեց՝
ՇԱՒԷՆ ՏԷՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

խմիչքը որպէս մեկնակէտ առնելով՝ Կոմսը նոր անեկդոտ մը եւս կը հայթայթէ Զարեանի արդէն իսկ ճոխ պաշարին, պատմելով թէ ինչպէս, վեհաշուք արարողութեան մը ընթացքին, արտակարգ քաղաքավարութեան հետեւանքով, Պարոն Կլոտըմենի եւ Պաքոյի եպիսկոպոսին դանկերը իրարու բախեցան (**իրարու ձեռք** համբուրել կը փորձէին) եւ մեր այժմ ըմպած խմիչքին շնորհիւ միայն կարելի եղաւ ուշքի բերել զիրենք:

– Անգլիոյ կայսերական մշակոյթի ազդեցութիւնները վնաստղը չատ քիչ նիւթ կը դտնէ Գորֆուի մէջ, այդ քիչն ալ՝ տարօրինակ: Ասոնք մտածելակերպի մասին չէ: Արտասահման դաստիարակուած Յոյներ կան ի հարկէ որոշ թիւով, որոնք Անգլիացիները կը կապկեն: Օրինակ ես ինքս՝ Անգլիացիներու օրով կըզդեն կառավարած ընտանիքէս ժառանգած եմ կենցաղագիտութեան եւ պարկեշտ կեցուածքի խոր ճաշակ մը, ո՛չ թէ որովհետեւ ինքնին արժէք ունեցող առաքինութիւններ են, այլ որպէս իմ ինքնասիրութեան մաս կազմող բաղադրեալներ: Այս է Ֆրանսական եւ անգլիական մշակոյթներու մեծ տարբերութիւնը: Անգլիացին անհատական նկարագիր չունի - կանխորոշուած սկզբունքներու կ'ենթարկուի. ասիկա իր գործին կուգայ, որովհետեւ անձնապէս մտածելու պէտքը չունի: Բայց անկախաբար ասկէ՝ Բրիտանացիք անսպասելի ժառանգութիւն մը ձգած են Գորֆուին: Տեսած էք անշուշտ Հրէական թաղի կեղտոտ նեղ անցքերէն մինչեւ նաւահանգիստ՝ պատերուն վրայ կաւիճով գծուած տարօրինակ նշանը: Ձէ՞ք տեսած: Անցքերուն մէջ թափառեցէք ու զարմանքով պիտի նչմարէք fրիֆէթի կամրջակի եւ հարուածող փայտիկի գծագրութիւններ: Կարծէք թէ անգլիական դիւզ մը ըլլար: Կղզիի հովանաւոր սուրբին պէս՝ fրիֆէթն ալ իր ինքնուրոյն դոյութիւնը կը պահէ: Անբացատրելի եւ գոհունակութիւն հայթայթող ծէս մը որմէ չեն ուզեր հրաժարիլ կղզեցիները: Ամէն տարուայ Օգոստոս ամսուն, երբ Բրիտանական նաւատորմը հոս այցելէ, fրիֆէթի փառատօն տեղի կ'ունենայ: Սպասուսմի ալիք մը կը պարուրէ արեւոտ հրապարակին վրայ թափառող խումբերը: Շուլըմպերկի արձանի չուքին փռուած կարմիր կարծրահող խաղավայրին վրայ՝ քաղաքին fրիֆէթի զոյդ ակումբները կատաղօրէն կը մարզուին: Սպասումի հեւքով հոն հաւաքուած դիւղացիներ ծառերու չուքին կանդնած կը խօսակցին ու կը դիտեն: Մինչ այդ՝ բրիտանական ռազմանաւերը նաւահանգիստին մէջ կը թըխմուին եւ իրենց երթեւեկող մակոյկներու ստեղծած ալիքներով կը խանդարեն Սբ. Ստեփանոսի բացերը դտնուղ հայր Նիկոլան ու խեղդեահինի իր կողովները, որու հետեւանքով ան կոպտօրէն կը հայհոյէ «կատաչատուր Անգլիացիներուն»: Երբ լուր կը տարածուի թէ այս վերջիններս ընթացք տուած են fրիֆէթի մրցում մը կազմակերպելու առաջարկին, ամբողջ քաղաքին վերեւ լսելի կը դառնայ դոհունակութեան չչուկ մը: Անմիջապէս ծայր կուտայ աղմկալի աշխուժութիւն մը: Հարթավայրին մէջտեղը խոխրէ դորդ մը կը փռեն. աճապարանքով՝ վրան մը կը տընկեն: Աթէնքի Պարենաւորման նախարարութիւնը անհամկնալի հեռագիր մը կը տտանայ, որ կը պահանջէ Բրիտանական Դեսպանատունէն իմանալ ոոզ fէյf կարկանդակի բաղադրութիւնը եւ պատրաստութեան ձեւը, զորս յամենայն դէպս այս տարի եւս հոս չտտացան: Բրիտանիոյ հիւպատոսը առաւօտեան զղեսուներով մէջտեղ կ'ելլէ: Կղզիին անգլիահպատակ բնակիչներուն յարգը չանկարծ կը բարձրանայ. ատոնցմէ ոմանք պատուոյ կամ հաւեղէն նուէրներ կը տտանան -- որովհետեւ, ի վերջոյ, առիթը դրեթէ համաղոր է Սուրբի մը Օրուան ոռնակատարութեան: Իսկ երբ իրենց սպիտակ խաղաղեստը հագած տասնմէկական հոդինոց մրցակից խումբերը դաշտ կ'իջնեն մեռաղեայ դրամը օդը նետելով ճչդելու համար դաշտին վրայ մէկուն եւ միւսին դրաւելիք կողմը, յուզումն ու հիացմունքը իրենց զագաթնակէտին կը հասնին: Գիւղացիները՝ կէս օր արձակուրդ առած՝ քաղաք կ'իջնեն, ծառերուն տակ տեղ կը դրաւեն սրճարանի չոր աթոռներու վրայ նստած եւ ծանրախոհութեամբ կը ծափահարեն ամէն անդամ որ համապատասխան նչանը տտանան մասնագէտներէն, որոնք մրցումի արարողութեան պատարագիչներու դերով նստած կ'ըլլան վրանին տակ՝ ծովային ներկայացուցիչներուն եւ հիւպատոսի կողքին: Անգլիացի պինուրակն քահանան որ ամէն քանէ աւելի կը նմանի ջուրի տակաւի մէջ խեղդուելէ նոր փրկուած կիսամեռ սեւ պոլոճի, յարդարժան հիւրերուն կեդրոնը կը նստի, իր ներկայութեամբ հաստատելով արարողութեան կրօնական հանդամանքը: Կը թուի թէ ամէն ոք ներկայ է, բացի Սր. Սպիրիտիոնէն: Իսկ իրիկուան՝ տարիներու ընթացքին հաստատուած սովորութեամբ՝ վայրկեան համաղեւսեաներով անգլիական նուագախումբը կը տողանցէ եւ իր նուագած քայլերգներով հրճուանք կը պատճառէ ժողովուրդին, մինչեւ որ վերջին լոյսը մարի եւ կայծոռիկները հազարներով խուժեն: Ի չահ Զարեանին աւելցնեմ որ Գորսիրայի մէջ fրիֆէթեան բառապաշարը քիչ մը աղաւաղուած է ժամանակի ընթացքին: Տարօրինակ հոլովոյթով մը «հաո՛ւզ թէյ» (ինչպէ՞ս թէ) բացագանչութիւնը դարձած է «առա» (դուրս), «ռանդ» (կը վազէ) եղած է «ռոնիա», գնդակը՝ «Ռոլինիա», հարուածը՝ «պալիա» ... Ուրիշներ ալ կան գորս այս պահուս չեմ մտաբերեր:

(Շար. 44)

(Շար. Ա. էջէն)

ամերիկեան համալսարանի, Զուիցերիոյ Պոսէ էքլիմէնիք հիմնարկին, Օքսֆորտի համալսարանի արեւելագիտութեան բաժնին եւ Նիւ - Եորքի Ֆորտհամ համալսարանին մէջ, եւ կը ստանայ ակադեմական հետեւեալ վկայականները· -- Պաքալաւր Աբուեսոից, Մագիստրոս Աստուածաբանութեան, Մագիստրոս Մերճաւոր -- Արեւելքի Եկեղեցական Պատմութեան եւ Տոքթոր Փիլիսոփայութեան:

1968-էն 1975, մինչեւ Ամերիկա իր ուսման մեկնիլը, Արամ Եպիսկ. վանքէն ներս կը վարէ հետեւեալ պաշտօնները· -- Փոխ - Տեսուչ Մարտիկեան վարժարանի, Դպրեվանքի Տեսուչի օգնական ու ապա Փոխ - Տեսուչ, աստուածաբանական նիւթերու դասախօս Դպրեվանքէն ներս եւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան միջ -- եկեղեցական յարաբերութեանց Ընդհանուր Քարտուղար: 1972-էն 1975 նաեւ կը դասաւանդէ Հայկազեան Գոլէճէն ներս եւ յաճախակի առիթներով յատուկ դասախօսութիւններ կուտայ Պէյրութի համալսարանի եւ ամերիկեան համալսարանի մէջ:

Արամ Արք. Քէշիշեանի եկեղեցական կեանքին մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւէ միջեկեղեցական չարժումը: Իր արեւելագիտական ձեռնադրութենէն անմիջապէս յետոյ, հանդրուանային զարգացումով ան իր հետեւողական ու գործօն մասնակցութիւնը կը բերէ միջազգային այս մեծ չարժումին թէ տեղական, թէ միջին -- արեւելեան եւ թէ միջազգային մակարդակներու վրայ: Ներկայ կը գտնուի աւելի քան երկու հարիւր միջազգային համագումարներու, աշխարհին չորս կողմերը ներկայացնելով Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը՝ երբեմն նաեւ հրաւիրուելով որպէս դասախօս: 1974-ին իր կարեւոր դերը կ'ունենայ Միջին - Արեւելքի եկեղեցիներու Խորհուրդի կառոյցին վերակազմակերպման աշխատանքներուն մէջ, եւ այդ թուականէն սկսեալ կը դառնայ նոյն խորհուրդի Գործադիր վարչութեան անդամ: 1977-ին կը նշանակուի Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան ներկայացուցիչ Վիէննայի կաթողիկէ էքլիմէնիք կազմակերպութեան մօտ եւ ապա կ'ընտրուի նոյն կազմակերպութեան պատուոյ անդամ: Իր գործօն մասնակցութիւնը կը բերէ Արեւելեան Ուղղափառ չ - Քաղկեդոնական եւ Քաղկեդոնական եկեղեցիներու: Ուղղափառ -- Աւետարանական եւ Արեւելեան Ուղղափառ -- Բարեկարգեալ եկեղեցական ընտանիքներու աստուածաբանական տիալոկին միջազգային մակարդակի վրայ՝ որպէս հիմնադիր ու մնայուն անդամ վերոյիշեալ յանձնախումբերուն: Արամ Արք. նաեւ կը գտնոյ անդամ չորս անձնային ու միջազգային չարք մը աստուածաբանական ու էքլիմէնիք յանձնախումբերու եւ կազմակերպութիւններու: Վերջերս պատուոյ նախագահ կ'ընտրուի «World Religious Museum Foundation»-ի:

Արամ Արք.ի էքլիմէնիք ծառայութեան մէջ յատուկ տեղ կը գրաւէ եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդը: 1970-էն սկսեալ ան իր մասնակցութիւնը կը բերէ յիշեալ Խորհուրդի գանազան քաժանմունքներու աշխատանքներուն: 1991-ին Ե. Հ. Խորհուրդի Քամպէրայի (Աւստրալիա) Համաժողովին կ'ընտրուի կեդրոնական Գործադիր Վարչութեանց առենապետ՝ եօթը տարուան ժամանակաշրջանի մը համար:

Իր ստանձնած գանազան պատասխանատուութիւններու առընթեր, Արամ Արքեպիսկոպոս նաեւ կը հեղինակէ չարք մը գործեր, որոնցմէ ոմանք հրատարակութեան կ'արժանանան միջազգային վարկ վայելող օտար հրատարակչատուներու կողմէ: Յարդ իր հրատարակած գործերն են..

— Հայաստանեայց եկեղեցւոյ ճչմարիտ Դիմագիծը, Պէյրութ 1970:

— Ներսէս Շնորհալի - Աստուածաբան ու էքլիմէնիստ, Պէյրութ 1974:

— Վերականգնումի Կամքով, Պէյրութ 1983:

— Ժողովուրդին Հետ, Պէյրութ 1989:

— *The Witness of the Armenian Church in a Diaspora Situation*, New-York 1978.

— *The Christian Witness et the Crossroads in the Middle East*, Nicosia 1980.

— *Conciliar Fellowship : a Common Goal*, Geneva 1990.

— *Orthodox Perspectives on Mission*, Oxford 1992.

— *Towards an Ecumenical Ethic for a Responsible Society in a Sustainable Creation*, Geneva 1994.

— *Nerses the Gracious and Church Unity*, New-York (*մամուլի տակ*):

***

Աւելցնենք որ նոյն իրիկունը (Յունիս 28) մեծ ընդունելութիւն մը տեղի ունեցած է Պէյրութի Հայոց Թեմարանի դեսպանատունը. ներկայ եղած է Հանրապետութեան նախագահը: Խօսք առած են երկու կաթողիկոսները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈԼՍՈՑ մէջ, Յունիս 27-ին, 95 մասնորականներ ցոյց մը ըրած են փորձելով զօրակոչի ենթարկել հանրային կարծիքը, երկրին մէջ բազմացող անհետացումներուն եւ անանուն սպանութիւններուն դէմ: Ամէն մէկը դիմում մը յանձնած է օրինական թժչկութեան դրասենեակին: Կը դատապարտեն նաեւ «ոստիկանութիւնը եւ այլ ուժեր որպէս պատասխանատու տարրեակներով երիտասարդներու առեւանգման եւ կամայական մահացման»:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ վարորդներու արեան մէջ ալքոլի ընդունելի քանակութիւն 0,7-էն 0,5-ի կ'իջնէ այս ամառը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱԽԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՊՐՈՆ. -- Զարեհ փեհլիվանեան 200 ֆր.:

Carzou

ŒUVRES SCENIQUES, PEINTURES, DESSINS ET LITHOGRAPHIES

Du 1er Juillet
au 1er Octobre

Ancien Evêché, rue Tourny
SARLAT

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՄԱՐԻՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Վարչական Խորհուրդը 1995 -- 1996 ուսումնական տարեշրջանէն սկսեալ կրթաթոշակ մը կը հաստատէ յաւելժացնելու համար յիշատակը Մայր Եկեղեցւոյ բարերարուհի՝ Ատրինէ Սիմիթեանի:

Այս կրթաթոշակը կը յատկացուի Նիս կամ մօտերը բնակող այն հայ ընտանիքին, որ կը փափաքի իր զաւակը ուղարկել Նիսի Պարսամեան Ազգային Վարժարանը, բայց նիւթական միջոցներ չունի:

Կրթաթոշակը մնայուն է մինչեւ դպրոցի աւարտը պայմանաւ որ՝ աշակերտը լաւ աշխատի եւ դասարան չկրկնէ: Կրթաթոշակի համար դիմում կատարող թեկնածուները Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Վարչական Խորհուրդին պէտք է ուղարկեն իրենց խնդրանքը, որմէ յետոյ Պարսամեան դպրոցի տնօրէնութեան հաւանութիւնը առնելով կը կատարուին անհրաժեշտ ձեւակերպութիւնները:

Խնդրագրերը ուղարկել Մայր Եկեղեցի, 339, Աւրնիւ տիւ Փրատօ 13008, Մարսէյլ ամէնէն ուշը մինչեւ Յուլիս 31:

Վարչութիւնս ազատ է իրեն համար լաւագոյնը նկատած թեկնածուն ընտրելու:

ԴԻՒԱՆ
ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ

ԿԱՂՈՑՑ ԻԱՋ

ՃԱՇ

Պօմոնի Նայիրի մասնաճիւղը կազմակերպած է ճաշ մը, Շաբաթ, Յուլիս 1, ժամը 20-ին Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ: Մուտքը ազատ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպան «Արաքս մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը՝ Հոկտեմբեր 21, գաղինօ Շարլոնիէռ սրահը:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՋ

Շաբաթ, Յուլիս 1, տօն է Գիւտի նշէ խարաց Սրբոցն Գրիգորի Լուսաւորչին Մերոյ:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի:

SABERATOURS SEVAN VOYAGES

PARIS·EREVAN·PARIS
VOLS HEBDOMADAIRES
- ASSISTANCE A L'AÉROPORT
- ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
- RÉSERVATION D'HÔTEL
- LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
- EXCURSIONS GUIDÉES
- VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE

PARIS·EREVAN
VOL CARGO MENSUEL

PRIX
PARIS-EREVAN-PARIS
3600 F
RENSEIGNEMENTS ET RÉSERVATIONS SUR SIMPLE APPEL

SABERATOURS
31, RUE D'ARGENTEUIL - 75001 PARIS
TEL 42 61 51 13 - FAX 42 61 94 53

SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON
TEL 78 60 13 66 - FAX 78 60 92 26

EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10
TEL 52 54 48 - 52 85 48 -
FAX 52 54 48

EN COLLABORATION AVEC
ARMENIAN AIRLINES

STUDIO VICKEN PARIS 1995

GRANDE FETE CHAMPETRE

Pour célébrer la fin de l'année scolaire et la Fête du KHANASSOR

la *Croix Bleue de Grenoble*, section «Ani»
la *FRA Dachnagtsoutioun*
Nor Seround

vous attendent nombreux
le Dimanche 9 Juillet
au Parc de l'Ovalie à Sassenage
(Banlieue de Grenoble)

Avec la présence pour la première fois à Grenoble de la Troupe de danse «Goris»
L'animation musicale sera assurée par *Sono Armen*

Un buffet de spécialités arméniennes vous attend

Buvette —
Jeux d'enfants —
Ambiance arménienne assurée

Après le succès remporté par la communauté arménienne dans le procès contre BERNARD LEWIS

LE FORUM DES ASSOCIATIONS ARMENIENNES DE FRANCE

organise

une REUNION PUBLIQUE - DEBAT

avec la participation de

Me Patrick DEVEDJIAN — *Me Daniel JACOBY*, *Avocats du Forum* — *Me Patrick QUENTIN*

et

Yves TERNON, Historien — *Kéram KEVONIAN*, Président du Forum

Un Représentant du Comité de Défense de la Cause Arménienne

sur le thème :

«CONSEQUENCES JURIDIQUES ET POLITIQUES DU PROCES LEWIS POUR LA RECONNAISSANCE DU GENOCIDE ARMENIEN»

le Mardi 4 Juillet à 20 heures 30

Palais des Arts et des Congrès — Salle Molière
24, rue Victor Cresson — Issy-les-Moulineaux — (M° Mairie d'Issy)

UGAB - JEUNES

Venez fêter les vacances avec *l'UGAB-JEUNES*

SOIREE DE L'ETE

le SAMEDI 1er JUILLET à partir de 22 heures 30

au CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
— 118, rue de Courcelles, PARIS 17e —

Prix unique : 80 *F.* (1 *consommation comprise*)

Tenue correcte exigée

Interdit aux mineurs

La direction se réserve le droit d'admission

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris